

**CIHM
Microfiche
Series**
(monographs)

**ICMH
Collection de
microfiches**
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1994

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

☐ Coloured covers/
Couverture de couleur

☐ Coloured pages/
Pages de couleur

☐ Covers damaged/
Couverture endommagée

☐ Pages damaged/
Pages endommagées

☐ Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée

☐ Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées

☐ Cover title missing/
Le titre de couverture manque

☒ Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées

☐ Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur

☐ Pages detached/
Pages détachées

☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)

☒ Showthrough/
Transparence

☐ Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur

☒ Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression

☐ Bound with other material/
Relié avec d'autres documents

☐ Continuous pagination/
Pagination continue

☒ Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure

☒ Includes index(es)/
Comprend un (des) index

Title on header taken from: /
Le titre de l'en-tête provient:

☐ Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.

☐ Title page of issue/
Page de titre de la livraison

☐ Caption of issue/
Titre de départ de la livraison

☐ Masthead/
Générique (périodiques) de la livraison

☒ Additional comments:/
Commentaires supplémentaires:

Text in Swedish. Page 119 is incorrectly numbered page 116.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				☒							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

1	2	3
---	---	---

1	2	
4	5	

ed thanks

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la
générosité de:

da

Bibliothèque nationale du Canada

quality
egibility
the

Les images suivantes ont été reproduites avec le
plus grand soin, compte tenu de la condition et
de la netteté de l'exemplaire filmé, et en
conformité avec les conditions du contrat de
filmage.

are filmed
ng on
d impres-
te. All
ng on the
mpres-
printed

Les exemplaires originaux dont la couverture en
papier est imprimée sont filmés en commençant
par le premier plat et en terminant soit par la
dernière page qui comporte une empreinte
d'impression ou d'illustration, soit par le second
plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires
originaux sont filmés en commençant par la
première page qui comporte une empreinte
d'impression ou d'illustration et en terminant par
la dernière page qui comporte une telle
empreinte.

iche
"CON-
END"),

Un des symboles suivants apparaîtra sur la
dernière image de chaque microfiche, selon le
cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le
symbole ∇ signifie "FIN".

d at
ge to be
med
left to
s as
ate the

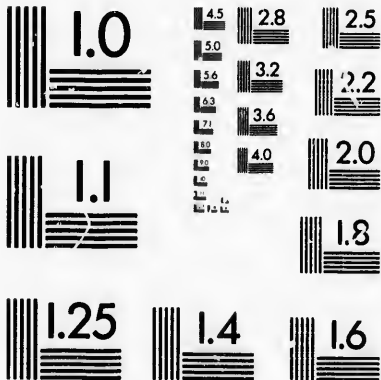
Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être
filmés à des taux de réduction différents.
Lorsque le document est trop grand pour être
reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir
de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite,
et de haut en bas, en prenant le nombre
d'images nécessaire. Les diagrammes suivants
illustrent la méthode.

	3
--	---

1
2
3

1	2	3
4	5	6

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482-0300 - Phone
(716) 288-5989 - Fax

Q

Q

Form

For

Äldre och Nyare
Brödra-Sistorien,

Eller

Kort Berättelse

Om

**Evangelifka
Brödra-Uniteten**

I

Jörn-tiden, och förnämligast i förewa-
rande Årahundrad; författad

af

David Cranz.

Öfversättning.

Det tänker uppå den gamla tiden, på de följande år. Af. 77: 6.

NOXXKÖPJS.

Tryckt hos JOH. BENJ. BLUM 1772.

Sanfan
 Ryrto
 delser,
 Fratr
 fession
 mist.
 år till
 men o
 förnya
 och fet
 werlde
 wigtig
 ta ge
 och åt
 hitintil
 råckelig
 ta helt
 + Det ing

Företal.

Så har i flera års tid åstundat läsa en Brödra-Historia, det är, en sanfärdig berättelse om de i detta Seculi Kyrto-Historia ganska märkwärdiga handlinger, hwilka tildragit sig med Unitas Fratrum, eller den til Augsburgiska Confessionen sig bekännande Evangeliska Bömist-Mähriska Brödra-Kyrkan, som 150. år tillbaka nästan aldeles utsläknat i Bömen och Mähren, men wid år 1722. åter förnyat sig i Herrnhut uti Östra Lausitz, och sedan inom få år luthredt sig i alla werldenes delar. Saken är i sig sielf så wigtig, at hon wäl förtjenar, i sin rätta gestalt läggas Publicum för ögonen, och åt efterwerlden förwaras. Ty hwad hitintil derom blifwit upteknadt, är otillräckelighet, och til en del ogrundadt, ja ofta helt förwändt. Detta härrör icke al-
+ Det ugmärckeliga) 0 (2 tid

tid af häfdateltnarnes illaka wilja, utan merendels af brist på tillförlåteliga efterrättelser. Bröderna hafwa deraf föga, eller åtminstone ingen ting i sit rätta sammanhang, meddelst Allmänheten; och detta lilla har äfwen blifwit antingen förgåtit, eller af mången Wederdeloman så wanställdt och med osanningar öfwerhölgt, at en redelig och owelldug Läsare ej warit mera i stånd, at rēda sig ur denna willerwalla. Wille han hos Bröderna rådföra sig; såsom jämnwäl mången Historie-skrifware af dem begärt en kort och sammanhängande förteckning på deras händelser och förrättningar, för at i sit werk kunna införa desamma, eller deraf betjena sig såsom af en hars-tråd: så woro de, som derom anmodades, i brist på tid och alla dertill nödiga Documenter, oförmögne, at med tillförlåtelighet tjena en sådan, och måste affpisa honom med löfte, at man å Brödernas sida fogar anstalt til Samling af Historiska efterrättelser om Brödra-kyrkans och alla dess Afdelningars, Församlingars, Missioners och Coloniers uphof, hufwud-förändringar och händelser.

Detta Arbete hade i synnerhet blifwit Predikanterna wid hwarje Församling och Mission anbefallt; och har jag der.

dert
anfo
digh
til
derne
stori
lade
skrif
ning
thent
anam
annan
och W
land
mera
jag m
kort
men,
och h
des fö
ne äre
bekant
la B
Kyrke
Latin
kort ut
några
Camer
storia

utan
 efter-
 a, eller
 unan-
 ta lits-
 tit, el-
 inståldt
 n rede-
 nera i
 valla.
 g; så-
 fware
 mbän-
 idelser
 k kun-
 na sig
 , som
 ch alla
 e, at
 , och
 t man
 Sam-
 Brö-
 s, För-
 es up-
 delser.
 t blif-
 rsant-
 ar jag
 der.

dertill bidragit, hwad på min lott kunnat
 ankomma. Men emedan god tid och le-
 dighet fordras, innan slika particulära, och
 til försärdigande af en fullständig Brö-
 dernas Kyrko-Historia oumbärliga, Hi-
 storiska stycken blifwa färdige och hopsam-
 lade; och likwäl ej allenast någre Historie-
 skrifware i bågge Protestantiske författ-
 ningarne, hwilke klagat öfwer brist på au-
 thentike efterrättelser och med särdeles nöje
 anammat munteliga berättelser om en och
 annan händelse, utan ock många Bröder
 och Bänner, som af Historien om Grön-
 land blifwit pichogade, åstundade än
 mera ljus i hela Brödra-saken: så fann
 jag mig föranlåten, at göra utkast til en
 kort Historia om Brödra-kyrkans i Bø-
 men, Mähren och Pälén härkomst, öden
 och hufwud-förändringar, såsom ock om
 dess förnyelse och utbredelse i de nästförled-
 ne åren. Jag betjente mig derwid af de
 bekanta Auctorer, som skrifwit om gam-
 la Brödra-kyrkan. Och då Comenii
 Kyrko-historia är så wäl på Tyska som
 Latin bekant, gjorde jag derutur et mycket
 kort utdrag, och sökte fylla detsamma med
 några märkwärdiga ställen utur Lasitio,
 Camerario och Regenvolscio, utur Hi-
 storia persecutionis Ecclesiarum Bohemi-
 ca.

carum, utur Saligs Historie der Augspurgischen Confession, utur Riegers Salzbund und Böhmischen Brüder ic. I nyare Brödra-Historien betjente jag mig, utom några förut redan utur munteliga berättelser samlade esterrättelser och en hop skrefna Documenter, förnämligast af de i offentligt Tryck liggande Büdingische Samlungen, af Herr Grefwens von Zinzendorf Naturelle Reflexioner, och andra i denna Historia anförde Skrifter, giftwandes behörigt tillkänna, hwaräst man kan finna igen, eller til widare uplysning efterse, bewiset til mina esterrättelser.

Min affigt war, at skrifwa i möjligaste forthet, på det Läsaren, liksom i en affigt, måtte kunna se hufwud-förändringarne i Brödra-församlingen. Til den ändan hade jag endast anført början och anledningen til hwarje sak, Församling, Mission och sådant mer, samt berättat bewekande orsakerna dertil och förnämsta omständigheterna derwid. Men då annat mellankommmande arbete wäldde, at med dess utgifwande drogs något ut på tiden, seck jag i medlertid flera underrättelser och Documenter om händer, hwarigenom jag fattes i stånd, at, jämte början och anled-

ledn
någ
wä
det
ne
icke
ifrån
delt
ten,
dan
wid
wid
sion

ra
är
in
angel
mera
blott
hwille
några
såsom
samsam
se om
Mission

flitat
sannin
uprikt
samma

Augs.
 Riegers
 rådet ic.
 ente jag
 ur mun-
 eller och
 ämnligast
 de Bu-
 e Gref-
 le Re-
 oria an-
 tillän-
 a, eller
 t til mi-

i möj-
 likasom
 förän-
 Tilden
 an och
 ämning,
 berättat
 nämsta
 annat
 at med
 tiden,
 eller och
 om jag
 och an-
 led-

ledningen til hwarje sak, äfwen tillägga något om dess fortgång och åtskilliga omvärningar intil närvarande tid. Men på det Läsaren ej måtte i sit sinne och minne confundera sakernas mängd, har jag icke på Krönike-wis förtäligt desamma år ifrån år, utan efter wiså hufwud-händelser delat dem i tie Perioder eller Tide-skiften, och så dragit tilhopa, hwad i en sådan Tide-rymd hufwudsakeligen företallit wid Brödra-kyrkan, så i gemen, som wid hwarje Församling, Colonie och Mission i synnerhet.

Häraf torde Läsaren tielf kunna göra sig rätt begrep om detta Werk. Det är ingen fullständig Historia öfwer Evangeliska Brödra-kyrkan; dertil fordras mera tid och förberedelser: utan det är blott et Försök, och fullan det första, hwilket endast blifwit gjordt til at tjena några Historie-skrifware, som det begärt, såsom ock andra, hwille åstundat läsa en sansfärdig och sammanhängande berättelse om hwarje Brödra-församlings och Missions början och fortgång.

Wid dess förfärdigande har jag berättat mig, at i möjligaste korthet, sanningen likmätigt, ofkonstladt och upriktigt, och owelldugt föredraga allsammans.

Efter Korthetens regla kunde jag endast befatta mig med Brödra-kyrkans hufvud-händelser, och icke omröra många personliga förrättningar. Men emedan salig Herr Grefwen von Zinzendorf utgör en hufvud-person i Nyare Brödra-Historien, kunde jag icke underlåta, at ock anföra många Hans bedrifter, så wi da desamma haft någon inflytelse i Brödernas Kyrko-sak; låt wara, wi lefwe i det hopp, at snart få läsa dem utförligare, och i sitt rätta ljus, uti Hans Lefwernes Beskrifning. Men jag har mycket kort förtälit så wäl dem, som alla andra Bröders händelser och förrättningar; och endast något utförligare föredragit sådana, som föranlätit synnerligen märk-wärdiga förändringar i Brödra-saken.

Ingen lär med skäl twifla, at jag ju bättre, än någon utom Brödra-kyrkan existerande Skribent, och i synnerhet bättre än wåre Wederdelomän, warit i stånd, at komma in på sakernas rätta grund; och mit samwete här mig witnesbörd, at jag skrifwit Sanning, sådan jag efter mogen undersökning den funnit och insedt. Om alltså någon Läsare här finner en hop saker, som han tilföre ne här och där läst och hört, antingen

al.

albel
föred
warf
ätmi
så lå
sådan
sen o
i fall
tilförl
densa

beskri
medgi
gen
som
äro m
tighete
får Lå
ja förb
Bröder
les sin
derlagd
och ej
werkeli
tiga, u
funniga
aldeles
na Br
mina

aldeles icke omrörde, eller annorlunda föredragne; om han deremot blir något warse, som han hitintil aldeles icke, eller åtminstone icke i det ljus, sedt eller hört: så lär han förmodeligen gärna anamma sådant, och hantwisa motstridiga berättelsen och förklaringen på sitt behöriga ställe, i fall han, med hittills warande brist på tillförlåteliga esterrättelser, ej kan enskylla densamma.

Det werk, hwars Historia jag här beskriwer, är et GUDs werk. Sådant medgifwes, och widkännes äfwen af mången Wederdeloman. Men Werktigen, som GUD derwid i nåder betjent sig utaf, äro människor. Det har altså utan felaktigheter icke kunnat aflöpa. En sanningsfår Läsare lærer icke wänta, at de fel, ja förbrutelser, som sanningslöst påbördas Bröderna af deras wedersparter eller aldeles sinädare, här blifwa anförde och wederslagde. Detta werk är ju en Historia, och ej någon Apologie. Men det, som werkeligen är sant, har jag icke welat förtiga, utan rent och upriktigt utpekadt dels kunniga, dels Publico hårtildags kanske aldeles obekanta fel och misstag hos mina Bröder. Jag har härutinnan lydt mina Bröders råd, (hvilke trohjärteligen
) 0 (5
 up.

uppgifwit många mig sjelf hittills o-
bekanta fel) och förnämligast följt gam-
la och nya Testamentsens heliga Striben-
ters exempel, hwilke icke förtegit de största
GUD Männens förseelser, utan desam-
ma upteknat, oss til Lärdom, til straff,
til bättring och til tuktan i rättfärdighet.
Detta bruk, hoppas jag, mine Bröder
och hwar Christelig Läsare, lärar göra af
min upriktighet. De lära förmodeligen
icke förneka och ogilla GUDS Werk, för
de mänskliga swagheter nas skull; utan
desto mer prisa Honom, som wid alla fel
tinnan. och alt motstånd utanifrån, har
detsamma krafteliga hållit wid magt.

Öfwer alt har jag winlagt mig om,
at wara oweldug. Med wett och wil-
ja har jag ej skrifwit någon osanning om
andra, icke otillbörligen nämt och behand-
lat någon Brödernas Wedersakare, än min-
dre antastat andra Religioner, Författnin-
gar och Anstalter, eller lagt dem til last,
at någre deras ledamöter hafwa tryckt,
försinadat och förfölgt Bröderna. Men
med fullkomligt stillatigande har jag ej
kunnat gå dem förbi; ty mine Bröder,
hwilkom sådant är kunnigt, skulle annars
hafwa saknat många hufwud-omständighe-
ter, och mången Läsare utom wårt sam-
fund,

fund
som
tekn.
antin
stone
bette
möje
dighe
skuld
sökt
har
skrif
ligt
til. el
och so

antwä
la nö
grund
måste
mig t
öfwer
Ryrla
lingar
lof och
sinne
skämt
tåflan.
icke gi

fund, ej sunnit igen Kors-gestalten, såsom en sann Jesu Församlings kännetekn. Men många swåra betryckt har jag antingen aldeles icke widrördt, eller åtminstone, när jag dem måst nämna, med all bestedelighet föredragit, under Personernas möjligaste enskyllan, och med den ärebdighet, som man hwarje Författning är skyldig. Denna opartiskhet har jag också sökt taga i akt mot mina Bröder. Jag har ingom til behag eller förtret welat skrifa eller förtiga något, och sorgfälligt tagit mig til wara, at låta någon til- eller afödjelse, för den eller den person och sak, hos mig upkomma.

Jag kan icke neka, at jag ju måst använda mycken tid och möda, til at samla nödiga efterrättelser, och uttröna rätta grunden til hwar och en sak. Men jag måste också bekänna, at detta arbete varit mig til mycken uppbyggelse. Betragtelsen öfwer Guds underbara wågar med Sin Kyrka i gemen, och med Brödra-församlingarna i synnerhet, har wäckt mig til lof och tacksamhet: Hans tjenares rena sinne och tros-frimodighet har ofta beskämt och muntrat mig til efterföljd och tåflan. Deras fel och swagheter hafwa icke gjordt Personerna i mina ögon ringa.

gare, utan Guds verk än större. Guds
 tålsamhet och nåd, wid så många förseelsers
 öfwerseelse och rättelse, har å nyo väckt
 mitt förtroende til Honom; och Hans
 werks wid magt hållande och främjande, un-
 der alla mödosamma omständigheter in-
 nan efter och wid otaliga besvärigheter
 utifrån, har stärkt min tro, och upmun-
 trat mig, at med frögd tjena en så kär-
 leksrik, nådig, mäktig och wis Herre.
 Jag twiflar icke, at ju mången upmärks-
 sam Läsare lär hafwa deraf samma nyt-
 ta. De af mina Bröder, som redan län-
 ge och längre än jag, hafwa i så måtto
 tjent Gud, lära wäl ofta med djup blyg-
 sel, men ock med innerlig frögd och tack-
 samhet, påminna sig forntiden. De som
 trädt in i deras utsäde, lära blifwa warse,
 af hwad sinne deras föregångare warit,
 hwad möda och kostnader desamme an-
 wändt, och huru många swårheter de med
 hållsans och lifwets bekostnad måst under-
 gå och öfwerwinna, innan werket genom
 Guds nåd så förkofrat sig, at efterträ-
 darne kunna nyttjat, och endast hafwa
 at bekympa sig om, at i wälsig-
 nad fortgång bibehålla och fullfölja
 sådant. Huru mången frögdar sig ic-
 ke, när han läser något om andeliga wäl-
 stån-

stånd
 och
 mers
 blifv
 ro fu
 man
 händ
 ansee
 diga
 bok.
 fyrka
 ta sa
 en lät
 fram
 gen
 begrep
 grund
 at se
 jag a
 Men
 ingent
 slägte
 ninga
 här
 om

Berth
 + i al

ståndet ibland Christina och Hedningar, och wet dock icke, under hvilka bekymmersamma omständigheter början dertill blifwit gjord, och huru sakerna sedan äro fullföljde? En sådan sinner här altsammans korteligen hopfattadt, och kan i all händelse betjena sig af detta lilla och i anseende til sakernas mängd ännu ofullständiga werk, såsom af en liten uppslagningsbok. Hwar och en Läsare, som på Brödrakyrkan gifwer aktning och gärna wil wetta sanningen, får härigenom fotfäste och en ledetråd, hwarmed han kan leta sig fram genom de många och ofta oändeligen gensägande falska esterrättelsers och begrepps oredor, och komma in på rätta grunden. Skulle jag hafwa den lyckan, at se denna min affigt wunnen, så skal jag anse min möda såsom wäl anlagd. Men Lambert, som är dödad och hafwer ingenlöst oss med sit Blod, af allehanda slägte och tungomål, och folk och Hedningar, ware ära i Församlingen, som här wäntar på Honom och där är omkring Honom, ifrån ewighet til ewighet, Amen.

Bertholdsdorf d. 22. Martii 1771.

+ i allan tid

David Cranz.

Botens Innehåll.

Aldre Brödra Historiens

Första Stycke,

Om Christna Religionens tillstånd i
Bömen, intil Brödra-kyrkans början
år 1457. S. 1. til 7. pag. 1.

Andra Stycke,

Om Brödra-kyrkans uprättelse, ut-
vidgelse och förföljelse, ända til Luthers
Reformation. S. 8. til 23. p. 13.

Tredje Stycke,

Om Brödernas underhandlingar med
Reformatörerna och deras efterföljare, och
om deras utbredelse i Preussen och Pö-
len. S. 24. til 35. p. 36.

Fjerde Stycke,

Om de i Bömen och Mähren qwar-
blefna Bröders öden, intil deras sking-
ring 1627. S. 36. til 50. p. 57.

Nya.

N

Ist
utur
tetens
87.

Ist
nvelse
i Herr

Ist
1732,
S. 39.

Ist
hut 17
resa ti
p. 213

Ist
1741.,
til 130

Ist
dinarii
S. 131.

Ist

Nyare Brödra-Historiens

Första Stycke,

Ifrå Brödernas upväckelse och utgång
utur Måheem 1722., intil Brödra Uni-
tetens förnyelse 1727. S. 1. til 20. p.
87.

Andra Stycke,

Ifrå Måhriska Brödra-Unitetens för-
nyelse 1727. intil första Commissionen
i Herrnhut 1732. S. 21. til 38. p. 121.

Tredje Stycke,

Ifrå första Commissionen i Herrnhut
1732., intil andra Commissionen 1736.
S. 39. til 66. p. 155.

Fjerde Stycke,

Ifrån andra Commissionen i Herrn-
hut 1736., intil Herr Grefwens sednare
resa til Amerika 1741. S. 67. til 96.
p. 213.

Femte Stycke,

Ifrån Ordinarii resa til Pensylvanien
1741., intil Synoden i Zeist 1746. S. 97.
til 130. p. 278.

Sjette Stycke,

Ifrå Synodus i Zeist 1746., intil Or-
dinarii sidsa resa åt Engeland 1751.
S. 131. til 171. p. 351.

Sjuende Stycke,

Ifrån Ordinarii sidsa resa åt Enge-
land

Bokens Innehåll.

land 1751., intil Hans återkomst til
Tyskland 1755. s. 172. til 194. p. 445.

Ottonde Stycke,

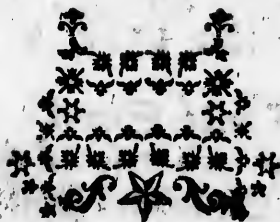
Ifrån Ordinarii återkomst til Tyskland
1755., intil Hans död 1760. s. 195. til
237. p. 495.

Elionde Stycke,

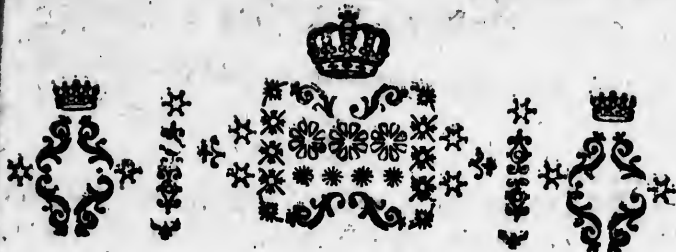
Ifrån Ordinarii Fratrum dödeliga
frånfälle 1760., intil 1764. års Syno-
dus. s. 238. til 269. p. 574.

Tionde Stycke,

Ifrån allmänneliga Synoden 1764.,
intil Synoden 1769. s. 270. til
304. p. 637.

8. 1. Su
8. 2. Mä
Gre
8. 3. Latin
8. 4. Wal
hjelp
emot
8. 5. Cann
Preg
döden
8. 6. Böm
af B
8. 7. Suffer
ned i

Äldre
Brödra = Historiens
Första Stycke,

Om Christna Religionens tillstånd i Bö-
men, inest Brödra = Kyrkans
början år 1457.

1. 1. Sulaaternas och Slavoniernas omvändelse.
2. 2. Mähriska och Böhmiska Folkets omvändelse, genom
Grekiska Missionärer.
3. 3. Latinska Kyrkan påtrugat Bömarne des Kyrko-seber.
4. 4. Waldenserne komma Grekiska Kyrkan i Bömen til
hjelp, och tillika med Witlefs anhängare, wita
emot förberfvelsen.
5. 5. Sanningens witten, Johan Ruß och Hieronymus
Pregensis, stadfästa sit witnessbörd med Martyr-
böden.
6. 6. Bömarne hämnas sig uti et grusweliget Krig, och
af Baselska Kyrko-mödet århålla Compactatene.
7. 7. Hussens ästa efterföljare aflyndra sig, och sätta sig
ned i Litz.

S. I.

At Evangelium redan i Apostlarnas tid blifwit predikadt i Illyrien och Dalmatien, är troligt, och af Rom. 15: 19. 2 Tim. 4: 10. bewissiget. Om Biskopar och Martyrer, ifrå dessa orter, förmåles jämwäl redan i andra och tredje Seculo: ja, den helige Hieronymus, berättar ifrå Illyrien, skat efter somligas mening hafwa varit den förste, som af kärlet til sit landsfolk, öfversatt Bibelen på modersmålet. Slawonierne, hwilke intagit och ifrå Grefiska Råjsare dömdet afföndrat dessa länder, hafwa alltså då redan funnit Christna Församlingar därstädes, och efter handen annammat Evangelium: hwarsföre man och år 680, wid siette Kyrslo-mötet i Constantinopel, wäntade på Slawoniska Biskopar: hwilke dock äfwen så litet insunno sig, som Biskoparne från Lombardiet, Waldensernas hemort; emedan de icke wille widtaga Bilders tjenst och tillbedjande. Christna Religionen har dock icke af hela Slawoniska Nationen blifwit antagen förr, än i nionde Seculo, då Bulgariska Konungens Bogarts Syster, uti et krig med Grefiska Råjsaren Michael III:de, fördes fången till Constantinopel. Wid det Hon efter slutad fred wände tillbaka, hade Hon med sig hem två Grefiska Munkar, Cyrillus och Methodius, med hwilkas tillhjelp Hon bragte sin Broder så wid, at Han lät döpa sig, och Hennes Wälgörare till ära kalla sig Michael. Undersåtarne efterföljda

sin K
Natio
Evan
Comen
der B
§. 14

S
atopl
zywo
na M
Biskop
Stad
ter G
sta tur
wål st
i dog
Grefisk
gata n
war in
niska un
dog lit
i Capel
ras till
ceslaus
sta Br
förföljd
och Ky

förföljd
ning.

sin Konungs exempel, och de fleste Slavoniske Nationer blefwo, genom dessa två Grekers tjenst, Evangelii lära tillgifne.

Comenii Kircken-Historie
der Böhmischen-Brüder,
S. 14. 15.

Adrian Regenvolsii Systema hist.
chronol. Ecclesiarum Slavon. Lib.
I. cap. 1.

S. 2.

Samme två Grekiske Munkar bragte jäm-
wäl wid år 860 Mähriska Konungen Su-
atopluk, och år 890 Bömiska Hertigen Bo-
zwog med Des Gemäl Ludomilla, til Christ-
na Religionen. Methodius war den förste
Biskop uti Wehlehrad, då warande Hufwud-
stad i Mähren, och inrättade Gudstjensten ef-
ter Grekiska Kyrkans Ceremonier, på Slavon-
ska tungomålet: på hwilket språk Cyrillus jäm-
wäl skal hafwa öfversatt Bibelen; hwilken än
i dag brukas af alla Slavoniska Folkslag, som
Grekiska Kyrkan äro tillgifne, äfwen som Vul-
gata nyttjas i Latinska Kyrkan. På förföljelse
war ingen brist. Hertigen wardt af sina hed-
niska undersåtare förjagad; kom dock tillhela, och
dog litet derefter. Enke-Hertiginnan stryptes
i Capellet, genom sin Sona-hustrus Drasomi-
ras tillställning; och Hennes Sona-son, Wen-
ceslaus; mördades år 930 af sin ännu hedni-
ska Broder Boleslaus. De Christne blefwo
förföljde och utfogade, Prästerne ihjälslagne,
och Kyrkorna nedrisne.

Hist. Persecut. Eccles. Bohem. eller Bömiska
förföljelsers Historia, efter Eisners Tyska öfversätt-
ning. cap. I. II. III.

S. 3.

Uf denna förföljelse betjente sig Råiser Otto I. at draga Bömarna till Tyska Riket; och Påfwen fant jämwoål derwid lägenhet, at bringa dessa Grefiska Christina under Romerska Stolen. Kejsaren twang Boleslaus, at uphöra med förföljelsen, och at årkänna sig för dess Öfwerherre. Och då dennas Son, Boleslaus II. år 968 uprättade et Biskopsdöme i Prag, och til Biskop utbad sig Kaniken Diehmar från Magdeburg, sedt denne, på Påfwen Johannis XIII. befallning, ej dertill installerades af Årke-Biskopen i Maynz, förr än Bömarna afsade sig Grefiska Ritualen, och widtog den Latinska. Igenom en Deputation fingo de wål, efter tedarigt bemödande, tillståndelse, at åter hålla Gudsstjensken på modersmålet, men blefwo ej länge ägare af denna förmån. Deras frihet, som Påfwarne med godo ej wille unna eller snart åter sökte fräntaga dem, försvarade de dock med wåld, ända til år 1350, då Råiser Carl IV förwandlade Biskopsdömet i Prag til et Årke-Biskopsdöme, uprättade därstädes et Unibersitet, och försåg det samma med Professorer från Tyskland och Italien. Desse införde, tillika med Latinska Ritualen och Clericiets ogifta stånd, läran om Brödets förwandling i Rattwarden, samt afskaffade Åltens bruk, och til alla Romerska Synods meningar och Ceremonier smånlgom öfwerförläse förnämste Bömarna, som icke gärna wille umbära gunsten och befordringarna wid Påfwen.

Hijer. Hist. Cap. V.

Comen. Histor. 5. 19. 20 21.

S. 4. "Men

" M
" fana
" te,
" de
" 117
" Sa
" ente
" behå
" wisa
" de m
" Gud
" Chri
" ge b
" de f
" dwal
" Desse
" lagt me
" lat Wa
" Petrus
" också
" men, o
" sprung
" namn
" Romers
" stora
" ser Con
" Ja Rie

(*) Si

S. 4.

"Men en råtestaffens Såd blef dock
 "Öfrig. (*) Ty enär Grefliga Ryt-
 "kans renhet i Vårn och Gudstjensten begyn-
 "te, äfwen ibland gemena folket, astaga, sed-
 "de det just i rättan tid, at Waldenserne år
 "1176 kommo til Böhmen, och satte sig ned i
 "Saz och Laun wid Egerströmen. Desse för-
 "ente sig med de Bömære, som ännu sökte be-
 "behålla Grefliga Rytkans Ceremonier. De
 "öfswade dem, hwilka felaktigheter ännu hästa-
 "de wid deras Religions-öfningar, och utur
 "Guds ord bibragte dem en renare kunskap i
 "Christeliga Trons lärostycken. De rättssinn-
 "ge blefwo härigenom i trone befastade, och
 "de som insomnat, waknade åter up ur sin
 "ödmala."

Desse gammaldags Christne, hwilka man be-
 lagt med åtskilliga spe-
 lat Waldenser af en deras berömdaste Lärare
 Petrus Waldus, (som med dessa Exulanter
 också skal wara utur Frankrike kommen til Böh-
 men, och därslådes död blefwen,) leda sit ur-
 sprung ifrån härjnan af fierde Seculum, då en, wid
 namn Leo, har satt sig emot de nyheter, som
 Römerske Byspen Sylvester förhade wid den
 stora Religions-förändring, hwilken under Kå-
 ser Constantini Magni Regering tildrog sig.
 Ja Rieger går än längre tillbaka, och håller
 dem.

U 3

(*) Så yttrar sig Paul Stransky de Republ. Bohem, p. 278.

er Deo I.
 Riket; och
 at brin-
 erska Sto-
 at uphöra
 för des
 Bolesla-
 ne i Prag,
 omär från
 Johan-
 as af Kr.
 marne af-
 go den La-
 de wäl,
 t åter häl-
 en blefwo
 as frihet,
 eller snart
 dock med
 el IV för-
 Arke-Bis-
 niver-
 rån Enst-
 a med Ra-
 and, läran
 en, samt
 Römerska
 nlgom öf-
 årna wils-
 Häfswet.
 19. 20 21.
 4. "Men

6 Aldre Brödra-Historiens I. Stycke

dem för en öfwerlestwa af de Dal-boar, hwilke af Apostelen Paulus, wid det Han öfwer Alpiska bergen reste til Spanien, förmenas hafwa blifwit til Christum omwände. (*)

I följe af andras intygande, skola de i förstone wara ifrån Armentien komne til Bulgarien, och här haft en Patriark, af hwilken Seniores i andra länder blifwit ordinerade och hämsat råd. Efter deras mening skola altså öfwen Waldenserne, åtminstone til en del, härstamma ifrån Grefiska Kyrtan. Dermed må nu wara huru det will, så stämma dock Historie-skrifvarne deruti öfwerens, at de warit de äldste sanningenes witten emot inritade misßbruk; at de, oaktadt en myckenhet grusweliga förföljelser, utbreddt och bibehållit sig i alla Christna länder; at de forisatt deras Biskopliga ordination, om icke ifrån Apostlarnas tider, dock åtminstone i, frå Claudius, som i nionde Seculo warit Biskop i Exrin; och at de ej litet bidragit til Reformationens werket.

Deße

(*) Deras fienders witnessbörd tyckes bestyrka denna gifning. Sancho Rexnerus, en Waldenserne affälling och förföljare i trettonde århundrad, skrifwer om dem sålunda: "Ibland alla Secter är ingen sådeligare, än Arminlingarne från Lyon, (Pauperes de Lugduno, så som Waldenserne annars kallas) och det för 3 orsaker skull: 1) Emedan den är mycket gammal. Som lige såga, at hon warit til ifrå Eplbeters tid; andre, at hon existerat ifrån Apostlarnas tider. 2) Emedan hon är allmän; ty nästan intet land gifwes, där denna Sect icke i smygta sia. 3) Emedan alla andra, genom sina hädelser emot Gud, göra sig förhåtelige

De
många
teliga
sioner
burg,
ders
hjärtat
tjenliga
minari
domen
öfwer
dikante
gen fö
sonde
Wdme
blott i
och S
nade e
som al
til an
dem C
ifrån C

Riggers
Hist. P
Regnu

" telig
" thy
" om
" daf
2
R

boar, hvil.
Han dswer
menas haf.
(*)

la de i för-
til Bulgas-
hvilken Se-
de och häm-
altså dswen
hårstamma
å nu wara
rieffriswar-
äldste san-
rut; at de,
förföljelser,
ina länder;
nation, om
minstone i,
warit Bi-
agit til Re-

Deße

fa denna gif-
nas affällinge
wer om dem
fädeligare, än
Lugduno, så-
t för 3 orsa-
mal. Som-
ters tid; an-
tider. 2) E-
land gifwes,
Emedan alla
öra sig förba-
telige

Deße förente Waldenser och Bömare, höllo på många orter hemliga och på några ställen offentliga sammankomster, sände från Bömen Missioner åt Engeland, Ungern, Mark Brandenburg, Pommern, ic. låte sina nödlidande Bröders (Waldensernas) trångmål wara sig om hjertat, och försågo sina Döro. Ambeten med tjenliga ämneswänner utur deras Bröders Seminario i Italien, dit de ifrå Bömen sände ungdomen, såsom til en höghskola. Detta warade dswer 200 år, tills de 1391, genom 2:ne Predikanter osöfslighet rödde, blefwo grusweligen förföljde, och til största delen in i närgränsande länder förströdde. Dock qwarblefwo i Bömen många sanningenes witnen, som icke blott i löndom, utan ock offentliga i Kyrkor och Scholor, ja dswen i Slotts. Kyrkan, wistnade emot den förderfwelse i lära och lefwerne, som alt mer och mer tog til; och blefwo der til än mer upmuntrade genom Willefs skrifter, dem Studerande Adelsmän hade med sig hem ifrån Engeland.

Riegers Salzbund II Stük.

Hist. Persecut. C. VI. VII.

Regenwolt. L. 1. C. III.

Riegers Böhmische Brüder
I Stük.

Saligs Hist. der Augsp.
Conf. VII. B. c. III. S. 22.

A 4

S. 5. Den

"telige; men denna Sect har et stort sken til fromhet, i
"th de lefwa rättfärdeliga för menniskor, tro rätteligen
"om Gud, bekänna alla Artiklar i symbol, och
"dast hata den Romerska Påfwen." ic.

Regenwolt. C. III.

Riegers Salzbund II Stük S. 10.

S. 5.

Den namnkunnigaste ibland dessa är Magist. Johan Hus. Han war född år 1373 i Byen Husinez, blef i sitt tjugonde ålders-år Magister och Professor, och år 1400 Predikant wid den af en Pragist Borgare litet förut, endast til Böniska predikningar, stiftade Bethlehems-Kyrkan, såsom och Drottning Sophias Bildfader. Så snart de Tyfste Professorer och Studenter, af förtrylsamhet deröfwer, at Konung Wenceslaus inskränkte Privilegier, som af Kejser Carl IV. dem blifwit förundte, i stort antal begåfwo sig derifrå, wardt Han Rector wid Universitetet i Prag, försåttade Willefs lärosatser, predikade så wäl emot Clericiets som alla andra Stånds laster, liksåledes emot aflats-krämeriet, och grundade sig i sina lärosatser på den heliga Skrift, på Christi exempel, och på öfwerensstämmelsen med nya Testamentsens första Församling. Hårdswer citerades Han til Rom; men efter han ej wille där infinna sig, blef all Gudsaktighets, öfning staden Prag förment. På det Han måtte förebygga orolighet ibland folket öfwer detta förbod, öfwer gaf Han Staden, och predikade öfweralt i Bonds-orterne; til dess Han omsider wardt kallad til Kyrtomådet, at förswara sig, och reste alltså til Costnitz, med Kejser Sigismundi säkra lejde-bref försedd. Här wardt Han af Biskoparne anlagad för Lästeri, men icke öfwerbewist; ändtelligen til döden dömd, och såsom en Martyr, stöt sin lefnad den 6 Julii 1415 på et bald, under lässjungande,

gande,
dighet.Han
sis, br
let för
som i
den sam
förswa
döds-
wen ha
RegnuÖf
d
beswara
en af l
den Pr
adgon
wen an
mersta
fter K
Sigism
Hära
hwillet
his von
örande
ie år,
en och
amt mel
liffwit.
et. De
bede i P

är Magist.
år 1373 i
de ålders-år
Predikant
et förut, en-
de Bethle-
ng Sophias
professorer och
at Konung
som af Kajs-
ort antal be-
tor mid U-
klets läro-
ets som alla
affats-krä-
atser på den
h på öfwer-
sens första
an til Rom;
ig, blef all-
rment. På
ibland fol-
an Staden,
rne; til des-
kområdet, at
knies, med
ref försedd,
gad för lät-
ngen til dö-
löt sin lef-
der läffjun-
gande,

gande, och med ogemen ståndaktighet och frimodighet.

Hans Ambets-bröder, Hieronymus Pragensis, hvilken okallad och utan säker lejd, af Kåsa lef för sanningen, fölgt Johan Hus efter, och som i första stråmseln förnekot sanningen, men den samma efteråt desto ståndaktigare och segerrikare förswarat, utstod den 30 Maji 1416 samma slags döds-sätt, med en frimodighet, hwaröfwer af-
wen hans fiender hafwa förundrat sig.

Regenw. L. II. C. V.

I Hist. persecut. C. VIII.

S. 6.

Öfwer denna öförrätt och den Rymf, som deras Nation härmedelst blifwit tilfogad, beswårade sig Bömarna hos Ryrko-mötet, uti en af Universitetet och alla Ständer underskrifwen Protestations-skrift. Då man nu ej lät dem någon rättwisa mederfaras, och man wille af-
wen anse dem såsom Rättare, upspade de Ro-
meriska Stolen all lydna, och wille icke heller, efter Konung Wenzels död, erkänna Kåsa Sigismund för sin Konung.

Härpå uppades det så kallade Hussite-kriget, hwilket af de upretade Bömarna, under Johans von Trautemau, med tilnamnet Ziska, an-
brände i tre års tid, och efter hans död än i
le år, med nästan otroliga segrar emot Kåsa-
en och de til Rorktoget i rörelse satte granwar,
amt med omänsklig grymhet å båda sidor, förde
blifwit. De wara sjelfwe icke ense i sina insig-
er. De förnämste och mäktigaste, tillika med de
brda i Prag, stridde egenteligen endast om Kal-
lens

tens återställning, och blefwo dersöre kallade Calixtiner, eller ock Pragiske Magistrar. Många, som genast ifrå början hade en renare lära och Gudstjenst för ändamål, och til mera säkerhet höllo den samma på et berg, det Zistsedermera til sit läger besöklade och kallade Tabor, blefwo Taboriter kallade. Ibland dessa woro många sanfyllige Husens efterföljare, hvilka afwen af Calixtinerna förföljdes. Efter Zistse död delte de sig återigen, efter sina meningars och affigters olikhet, uti Calixtiner, Taboriter och Orphanos eller Wårnlösa; och de som med synnerlig iswer yrklade på en allmän, nelig Reformation, blefwo kallade Zeloter eller Zfrate. Men i nödenes tid förente de sig emot sina fiender; hwilke, efter de icke kunde rå på dem, ändteligen på Kyrko-mötet i Basel 1433 gåfwo deras Deputerade efter följande fyra punkter, hwilka sådt namn af Bömiska Compactatern:

1.) Guds ord skal af dogeliga Lärare, efter den H. Skrift, södrutan människo, sunder, blifwa fritt förkunnadt.

2.) Rättwarden bär af hwar och en hållas under bägge gestalterne; och Gudstjensten för rättas på modersmålet.

3.) Uppenbare synder böra, i hwad Stånd de förekomma, efter Guds lag uppenbartligen warda straffade.

4.) Präste-ståndet bär ej befatta sig med werldslig regering, utan predika Evangelium.

I alla öfriga stycker beqwämde sig de Deputerade til lydno, och prisades såsom goda barn.

Men

Men
enna
af, kon
nder
dra R
örströb
rad, I
ens n
Regnu
Cenim.

Den
an
Kyrko-
en war
e wid
pånjor.
bhals
it Amb
a Calix
il Arke
Inbestitu
actatern
a företa
endet, se
a handla
arnas fö
del. Hå
na redeli
reds wid
ölja den
han bra

rföre kallade
Magistrar.
ade en renare
och til mera
g, det Tista
kallade Ta-
Bland dessa
följare, hvil-
. Efter Zis-

sina menin-
tiner, Tabo-
; och de som
en allmän-
Zeloter eller
de sig emot
kunde rå på
Basel 1433
de fyra punc-
Compactater:
ärare, efter
funder, blif-

ch en hållas
tjensten för-

vad Stånd
arligen war-

med werlds-
m.

de Depu-
goda barn-

Men

Men många af folket woro icke tilfreds med denna frihet, helst bara den andra punkten der-af, kom i verkställighet. De begynte alltså, at under Taboriternas anförare Procopius, å nya Öra Krig; men de blefwo totaliter slagne och förströdde af Calixtinerna, hvilke lätit sin depu-terad, Rokyzan, intala sig, at wara med Kal-lexens nyttjande förnögde.

*Regenvolfe Lib. 1. Cap. VI.
conm. s. 29. til 40.*

Hist. persecut. t. X. XVI.

§. 7.

Denne Rokyzan hade genom förhoppning, at blifwa Årke-Biskop i Prag, lätit på Ryrko-möret i Basel intala sig, at med Kal-lexen wara tilfreds, och i öfrigt bibehålla Bönar- och wid Romerska Kyrkan, och dess lära och sed-er pånjon. Efter Årke-Biskop Conrad West-erbals död, hwilken redan 1420 hade nedlagt sitt Ambte och inrättat et Consistorium af fy- ra Calixtinska Präster, blef Han och 1435 wald til Årke-Biskop. Men då Honom wågrades Invesituren, så länge han ej wedsakade Com- pactaterne och Kalkens brut, tycktes Han wil- la företaga en total Reformation i Ryrko, wå- endet, samt i Vårn och Ryrko-styrrelsen ej me- a handla efter Compactaterne, utan efter Apost- larnas förestrift och första Församlingens exem- pel. Hårtill upmuntrades Han än mera af si- na redeligaste åhörare, hwilke ej kunde wara til- fredds wid den blandade Gudstjensten, utan wille- följa den saliga Husens lära och efterdomelse. Han bragte och saken så wida på Riksdagen

1450, at Ständerne, genom en bestickning till Konstantinopel, anhöllo om ny förenig med Östliga Kyrkan. Denna undfick sändebudet med glädje, och uti et, genom då warande Patriark Nicomedes affärdadt, skrifveligt svar af den 18 Januarii 1451, lofwade at ordinera Bismiska Biskopar. Denna förhoppning blif dock til intet, endå Turkarne två år derefter tog in Konstantinopel, och gjorde ända på Östliga Rikssärdömet. Husens redellige efterföljare låto genom Kofyzans Eysterson Gregorius den Bismiska försöjelsers Historia föreställa sig som Brödra-Untereens sifstare och Patriark, några gånger träget hos Honom anhöll at en total Reformation och en hälsosam Kyrka ordning måtte blifwa påtänckt. Han stärkte dem i deras goda tankesätt, men trodde, at med Calixtinernas stora hop kunde ingen Reformation företagas, och gaf dem det rådet, at de ibland sig sielfwa skulle uprätta et litet samfund, och utur Guds ord och andra upbyggeliga böcker hwaraf Han tildelte dem några, upbygga sig sielfwa. Då de nu, til et förekomma all anledning til söndering, wille hafwa Honom, såsom Bismiska Kyrkans styresman, til deras rådgifware och ledare, som dock föll Honom oläglig af fruktan, at derwid mista sin Reputation, och sielfwa örte Biskops dömet; så förman te Han dem i förstone, at hålla sig stilla och i ingen måtto förhasla sig, men omsider med hårda och stekande utlätelser afflog sådant. Då förskaffade Han dem tillstånd hos då warande Regent, Georg Podiebrad, at flytta på

nom S
D Le

antfen
läggå
erthgell

amen. s.
istor. Per

Äld

m Br
gelse

3. Brö
fia l

9. Der

10. Brö
ea a

11. Brö
nom

12. De l

13. Sur
fören

14. Brö

15. Blif

16. Brö
bärge

17. En m
ny för

18. Et ut
genom

19. Unde
Brö

bestickning genom Krig ödelagda och i Herradömet Lites
förening med Lewemischel af Slejska och Währiska
af sändebudens anförsel belägna Krono-Godsen, af därstädes
varande Prästerna belägga bostället, och efter bästa insigt och öf-
fentligt samtycke inrätta sin Gudstjenst.

de at ordinerat i Rom. s. 44 til 50.
hoppning blifver i Histor. Persic. c. XVIII;

Regenwalsch. l. 1. cviii.

Aldre Brödra-Historiens

Andra Stycke,

om Brödra-Avskans uprättelse, utvid-
gelse och förföljelse, ända til Luthers
Reformation.

1. Bröderna inrätta sin Kyrko-författning, och kalla
sig Unitas Fratrum.
2. Deras utbredelse, och första blodiga förföljelse.
3. Brödernas första kätterska försök, at åstadkomma
en allmän Kyrko-förbättring.
4. Bröderna måla af egna ledamöter tre Lärare, ge-
nom Lott, kastning.
5. De bekomma Biskops-ordinationen af Waldenserna.
6. Huru Waldenserna förföljas, och deras förstörde
förenas med Bröderna.
7. Bröderna förföljas å nys.
8. Blifwa Gudsfrämlingar.
9. Brödernas Exilium utur Währen, til Moldau och
bärget Caucasus.
10. En tvredskat ibland Bröderna, gjer anledning til en
ny förföljelse.
11. Et utprattiseradt förföljelses-decret gjöres om intel-
genom Guds hände, som öfver uphofs-männerna.
12. Under förföljelserna och försmädelserna förmåra sig
Bröderna ansenligen, och öfversätta Bibelen.

- §. 20. De blifwa aldränad förfulgde af Calixtinerna.
 §. 21. I Orient och Occident se de sig om efter en Kyrka, med hwilken de kunde förena sig.
 §. 22. Deras bekantkap med Erasmus Rotterodamus.
 §. 23. Brödernas Synodal-beslut, i hänseende til den förenig med andra Kyrko-samfund.

S. 8.

Någre Familier af Prags Børgerskap, som ock Adelsmän och Lärde ifrån de na och andra orter, flyttade alltså wid år 1414 in i Herradömet Lititz, och i afseende på offreteliga Gudstjensten, höllo sig til några Calixtinska Prästier, som de hade förtroende til, enklarerligen til Michael Bradazius, Kyrkoherde i lilla Staden Zamberg. Desse afst. ffade många öfwerflödiga Ceremonier, uprättade åter de förfallna Kyrko-Disciplinen, och släppte inga annan til nattwarden, än den som af dem förut blifwit präfwad och för skickelig ärkänd. De öfwer blefwo de af närgränsande Kyrkoherder anklagade wid Consistorio. Detta förbød de predika och hålla nattward, samt satte andra deras ställen. Efter nu Bröderna af dessg i predikningar fördömdes, så blefwo de borta ifrån Kyrkorna, bestårade sig hos Rokyzan och H. Suffraganeus, Lupacius, och bådö om underrättning. Den förre afwiste dem med snubben, den sednare rådde dem, at i stillhet söka egen bygghelse, af egna Ledaröter wälja Lärare, och införa god tukt och ordning. Samma råd gäf dem ock af andra wälsinnada Calixtinska Prästier, hwilke dock för den orsaken skul äfwen måste taga del uti Brödernas smälet och följelse.

Comen.
 Joachim
 ratio de

Det

af Calixtinerna.
g om efter en r
rena sig.
s Rotterdamus
hånseende til den
fund.

Borgerstap, f
årde ifrån de
så rold år 14
zende på offe
några Calixti
nde til, enk
s, Kyrkoherd
sst. ffade m
åttade åter d
h släppte ing
m af dem f
arkänd. De
e Kyrkoherd
ta förböd de
satte andra
af dessg i a
de borta if
zan och Ha
do om und
med saub
söta egen
la Pärare, o
mma råd ga
llixtinsfra
n skul äm
nålet och f
D

Detta råd följde de, och antogo til Pärare
Michael Bradajus, som flyttade til dem at
Kunwald. Den samme, tillika med Hans Am-
lets Bröder i andra Sochnar, trädde år 1457,
under Gregorii Direction, i en Conferenz tillsam-
man, deruti de, efter deras då ägande insigt och
öfvertygelse, uprättade ibland sig en Kyrko-sam-
fund, hwilket de icke grundade på förenämde
Compactater, eller på andra människliga Privi-
legier och Reglor, utan på Christi Regla och Lag.
Dersföre kallade de sig och i förstone Fratres Le-
gis Christi, Bröder under Christi Lag.

Men emedan oförståndigt folk deraf tog sig ana-
ledning, at hålla dem för en ny och särskild
Munk-orden, öfvergåfwo de detta namn, och
kallade sig blott Fratres, Bröder; samt, sedan
många lika sinnade Bröder i Bömen hade sål-
at sig til dem, nämde sig Unitas Fratrum,
Brödernas enighet, eller Fratres Unitatis, de
Förenade Bröder. Derjämte förbunds de sig
til en strängare Kyrko-aga, och woro resolve-
rade, at för sammetet skul lida all ting, och icke,
äfsom de så kallade Husiter, förswara sig emot
kendernas raseri med gewär och wapn, utan
med bön och förnustiga föreställningar.

Lomen. S. 47. till 51.

Joachimi Camerarii histor. nar-
ratio de Fratrum orthodoxorum

Eccles. p. m. 84. till 87.

Lactantius de origine & institut.
Fratrum. Mscpt. L. II.

S. 9.

Det warade icke tre år, förän de måste i sielf-
wa

wa merket bewisa, hwars andas barn de wa-
 ro. Ty då icke allenast många redelige sjä-
 lar utur hela Tyska Riket flyttade til dem, u-
 tan ock sådana med dem förenste Brödra-flockar
 twifade sig öfwer allt i Bömen och Mähren; så
 blefwo de både of Calixtinska och Romerska Prä-
 stier utropade, ej allenast som Lättare, utan och
 som hemliga uprotsmakare. Man bestykte dem,
 at de uprättade en öfwenlyrlig Statum in statu,
 at de åter wille förnya de näppelligen dämpade
 Taboritiska oroligheter, och öfwen tänkte be-
 mästtra sig Regeringen. De inkallades för Con-
 sistorium i Prag. Rokyzan, som tillföräns rådd
 dem till hwad de gjordt, wägade icke taga de-
 ras sak an, af fructtan at förlora sit anseende,
 utan fastade dem före en oförsigtig söndring och
 tilltagsen fringspridning, hwäraf intet annat, än
 öfwasende, hade kunnat upkomma. Georg Po-
 diebrad, som annars ej war dem öfwerwägen,
 kunde och wille icke sthdda dem emot uprette-
 fienders raseri. Ty emedan Han efter den min-
 deråriga Konungens Ladislai död 1458 blif-
 wit wald till Konung, och wid sin Kröning mottog
 en ed lofwat, at utrota Lättarne; så måste Han
 för at likwäl i någor mätto hålla ord, samtycka
 till en förförljelse emot Bröderna, på det Ca-
 lixeinerne, som hulplit Honom på Thronen, ju-
 måtte blifwa frie. Således gick då den förste
 blodiga förförljelse öfwer de förensta Bröder i Mäh-
 ren och Bömen. De förklarades öwärdige till
 all Borgerlig rättighet, drefwos midt i winteren
 utur städer och byar, och blefwo all sin egendom

förlust

där m
 hade i
 pinbär
 na nå
 brott
 twinga
 gade,
 sette,
 fängel
 teligen
 uflaste
 um lå
 midt lif
 utdelas
 sonnerh
 wilket
 blefwo.

Regenwo

W id
 na
 dana,
 od förn
 Rokyzan
 ardt öf
 mmanf
 fängelse
 Sa ord

Så kan
 rite, anti
 en wid h
 se beklad

barn de mo
redelige sjä
de til dem, u
Brödra, flokka
h Wäghren; s
Romersta Prö
are, utan oc
bestylte dem
tum in statu
llgen bämpad
en tänkte be
des för Const
tillförens råd
icke laga de
sit anseende
söndring och
det annat, d
Georg po
m överbågen
emot uprette
fter den min
1458 blif
Kroninga me
måste han
ord, samtho
på det Ca
Thronen, ju
å den första
bröder i Wä
owärdige in
et i vinteren
sin egen dom

förlustige. De sjute fastades ut på marken,
där många af hunger och köld omkommo. Man
lade dem i fångelser, at genom hunger, köld,
pinbänkar och marteringar tvinga dem at bekän
na någon uprorisk affigt, och nämna de med,
brottsliga; och då man intet sådant kunde fram
tvinga, blefwo de til händer och fötter stympade,
på gator ihjälsläpade, på stegel och hjul
satte, eller lefwande brände. Många dogo i
fångelserne, och de som qwar woro, blefwo änd
telliga, då man ingen ting kunde få på dem, i
afslaste tilstånd lössläppte; sedan Consistori
um lätit utgå en befallning, at nattwarden
wid lifsstraff skulle under inga andra Ceremonier
meddelas, än hos Calixtinerne öfliga woro, och i
öfnerhet icke meddelas Picarderna, (*) (med
vilket förhateliga Namn Bröderna belagde
blefwo.)

Regenvolfe. L. II. VIII.

I Camerar. p. 67.

S. 10.

Wid denna förföljelse underlåto icke Bröder
na i Lieitz, at på alla håll sticka ut
adana, som i trone skulle styrka och til tola
god förmana de förföljda. Ibland andra kom
Kyzans systerson Gregorius til Prag, men
ordt öfwerfallen, iust då han nyligen hållit en
mmantomst, och tillika med några andra förd
fångelse, wid det domaren tillalte honom med
sa orden: " det står skrifwit: alle de der
B
Su

Så kallade man Waldenserna, som kommit från Frank
rike, antingen af deras hufvud-boställe, Picardie, eller af
en wid namn Beghard, som man för Adamitisk styggel
se bekyldde.

“ Gudeliga willja lefwa, måste lida förföljelse; som altså med mig på Öfwerhetens befallning.” Under plågningen dånade han bort; hvarunder han i en syn skal hafwa sedt de tre män, som Sex år efteråt blifwit walde till Brödernas första Biskopar, hwille förekommit honom såsom Waktare öfwer ett i blomma stående träd, af hwars frukt många liusligt sjungande foglar hade sin föda. Hwar man trodde honom wara död. I följe af detta rykte, skyndade sig hans Moderbroder dit, och beklagade honom med dessa orden: “ack min käre Gregori! Siste Gud jag wore, där du nu är!”

Dessa ord gäfwro Bröderna orsak at tro, det hos honom wore ännu icke allt godt förqwasdt; och derföre, sedan de åter kommit til ro, wände sig til honom, med begäran han måtte dock, såsom Rikets Summus Theologus, hwilken Ständerna anförtrodt omsorgen för Bömarnes wälfärd, en gång strida til en sanskyllig Reformation; eller, om detta ej wore ännu görligt, til förekommande af all slags söndring, åtminstone åtaga sig direction af deras sak. Han swarade dem wänligen, årkände deras sak för god och loflig, men trodde, at han i så onda tider, då man försmåder allt godt, ej skulle med sitt anseende och råd wara dem särdeles til hjälp, men wäl ådraga sig sjelf hos werlden förtret och skada. Då de efter flera säfanga försök sågo, at han åltade människors pris högre än Guds pris, öfwergåfwo de honom ändtelligen aldeles at de icke tillika med honom måtte falla i groparna, och strickade honom sin affedsstrifswise med dessa eftertänkeliga ord: “Du är af werlden

“ och
af w
hittsa
Bref
förföl
wäka
nom
föta
ma si
het oc
alt ho
loradt,
Christe
rättstap
Hij. Perj

Sil
dem de
rection
dessa at
senligast
men och
wißa fö
sins em
Öfwerh
ordnade
öfwer la
De wor
Säro-äm
hittintil
stulle dö
sanningen

a förföljelse;
etens befall.
de han bort;
a sedt de tre
ilt walde til
e förekommit
blomma stä.
ligt sjungan-
man trodde
rykte, skyn-
och beklag-
ack min kär-
r du nu är!
at tro, de
rmasdt; och
wände si-
måtte dock

s, hwilkom-
r Bömarnes
hyllig Refor-
nnu görlig-
g, åtminsto-
Han swa-
sal för go-
onda tiden
med sitt an-
il hjälp, me-
tret och st-
söt sågo,
ån Gud
gen aldeles
alla i grope-
rifwelse me-
af werlden

” och skal med werlden blifwa förtappad.” Här-
af wardt han så förbittrad, at han å nyo up-
bitsade Konungen emot dem. Men Biskopen i
Breslau afrådde honom den tilldånade blodiga
förföljelsen, emedan utur en halfrå stet fram-
wäxa matkar, det är: Rättarne förmära sig ge-
nom piägor. Han lät alltså allenast öfweralt up-
söta och söriaga dem. De måste fördenstullig-
ma sig i bärg och skogar; och i denna ensam-
het och öfn war det, som de, sedan de gifwit
alt hopp om en allmännelig Reformation för-
leradt, arbetade upå at uprätta ibland sig en
Christellig Kyrko-Ördning, och förse sig med
rättsskaffens Lärare och Uppsyningsmän.

Hist. Persecut. c. x. l. x.

1 Comen. §. 53, 54, 55.

§. 11.

Ell den ändan walde de aldrastörst, genom
Boteringa, af egna ledamöter några Aldsta,
dem de förtrodde alla sakers förvaltning och di-
rection, och i alla mål lofwade lydnad. Då
dessa åttade för nödligt, kallade de til sig de an-
senligaste ibland sina förströdda Bröder i Bø-
men och Mähren, och på åstfälliga möten gjorde
twiå förordningar, angående deras förhållande
sins emellan, emot andra människor, och emot
öfwerheten. De regulerade Substjensken, för-
ordnade faste- och Bönedagar, och rådförde sig
öfwer läran och deras Församlingars inrättning.
De woro i synnerhet ej litet bekymrade öfwer
Läro-ämbelet och dess författning, i fall deras
bitintil warande Präster af Calixtinist härkomst,
skulle dö undan, och inge å nyo, af lärlet til
fanningen, förenade sig med dem. Detta ämne
war

var i synnerhet under öfverwäganade på den
 namnkunniga Synoden i Lhota 1467. Här
 fastställde de, at Vårö-ämbetet skulle alltid af egit
 folk besättjas och förwaltas. Först walde de
 tiugu och af desse nie Män, af hvilka de ge-
 nom Lott-fästning wille hafwa tre till Vårö-äm-
 betet. Således skrefs rå tre Sedlar Est, den äret,
 (nemligen som Herren wäljer) och nie Sed-
 lar lemnades opåskrefne. De bådo ensaldigt, at
 Gud, i fall Han för närwarande tid ej wille ännu
 tilficka dem någon, eller åtminstone ingen af
 dessa nie Vårare, måtte då låta alla nie personer-
 ne få ut de nie opåskrifne sedlar: men hade Han
 dertil bestämt en, eller två, eller tre, Han då måtte
 genom de tecknade sedlar utmärka dem. Häruppå in-
 kallades et litet pilt-lärn, som af de om hwar-
 andra blandade tolf sedlar måste gifwa hwar
 och en af de nie Bröder, en sedel i handen. De
 tre med Est påskrefne sedlar, tilföllö Mathias
 af Kunewalde, Thomas af Prschelanz
 och Elias af Rrschenow. Dessa emottogo
 samtellige Bröderne med glädje och lofsång, så-
 som af Gud skänckte Vårare, och med handslag
 och Gidsens kyß låfwade dem trogen lydna.

Regenwulfc. L. I. C. VIII.

I Histor. Persecut. C. XX.

§. 12.

Straxt deruppå undersökte de i en annan Syn-
 nodus den frågan: om ordination är giltig,
 då icke någon Biskop, utan en Presbyter,
 ordinerar? och stadnade, såsom Regenwol-
 fcus förmåler, i följande tankeslut: Efter Apost-
 larnes exempel är ingen åfställnad emellan Bisko-
 par och Äldsta eller Presbyteri; utan hafwa

sönd
 häng
 tanta
 ensto
 dra,
 hwar
 föreko
 med
 wit or
 te gör
 söka fä
 Då

cession
 sina re
 dast W
 fara at
 phanus
 telsen on
 i de Ald
 denserna
 deras B
 sin Med
 seccerade
 Efter her
 anställd
 walda tre
 strax derp
 Kunewal
 riga Presb
 eller Consl
 Regenwulfc.

De öfwe
 binda

nde på den
1467. Här
altid af egit
walde de
vilka de ge-
l. Låro-äm-
t. den året,
nie Sed-
faldigt, at
ville annu
ingen af
e personer-
hade. Han
a då måtte
ärupå in-
om hwar-
wa hwar
nden. De
latheias
rschelauz
emottogo
fång, så-
handslag
a lydna.

xx,

an En-
är gil-
esbyter,
genvol-
Apost-
Bisto-
hafwa
fön-

föndringarne, då Presbyteri blefwo deras an-
hängare som dem ordinerat, efter Hieronymi
tänka gifwit anledning, at efter enhällig öfwer-
enskommelse sätta en Presbyter öfwer alla an-
dra, på det anhängligheten wid en och annan,
hwaras partier kunde yppa sig, måtte dermedelst
förekommast. Bröderna kunde alltså nöja sig
med Predikanter, som endast af Präster blif-
wit ordinerade. Men på det fienderna ej måt-
te göra deras ämbetes giltighet stridig, ville de
söka förskaffa sig en Biskopelig ordination.

Då nu Waldenserne ledde sina Biskopars Suc-
cession ifrån Apostlarnas tid, så låto de tre af
sina redan ordinerade Präster, (hwaribland en-
dast Michael af Zamborg är namngifwen)
fara åt Österrike til Waldensernas Biskop Sec-
phanus. Denne fagnade sig öfwer underrät-
telsen om Brödernas utgång och inrättning, och
i de Äldstas närvaro wifade dem tydeligen Wal-
densernas ursprung, fortgång och öden, jämte
deras Biskopars Succession, och ändtelligt under
sin Med-Biskops och öfliga Prästers biträde con-
secrerade dem til Brödra-Kyrkans Biskopar.
Efter hemkomsten ordinerade desse, på ei åter
anståldt Prästa-möte, först de genom Rottning
walda tre män, til Presbyteros eller Äldsta, och
strax derpå en af dem, neml. Matebias af
Kunewalde, til fjerde Biskop, samt af de öf-
riga Presbyteris tillsatte annu tre Coëpiscopos
eller Conseniores.

Regenwulfc. L. I. VIII.

I comen. S. 59. 60.

S. 13.

De öfwerlade jämnwål, om de icke skulle för-
binda sig til en Kyrka med Waldenserna,
B 3

hwil-

hvilkas rena lära och fromma lefverne de fattat tycke före; och funno allenast en enda betänklighet derwid, nemligen at Waldenserne icke rent ut bekände sanningen, och til undwika de af förföljelse widtogo många Ceremonier, som de årlände för oriktliga. Häröfwer låto de genom en ny deputation förmana de samma, och sedan tillbuda dem sin gemenskap. Waldensernas Biskopar och Äldste årlände och bekände sin afwikelse ifrå sina förfäders upriktighet, utslåfwade bättring, och widtogo med glädje anbudet af Kyrkogemenskapen, Et rart exempel på en genom många slags afwikelser til undergång lutande Deconomie, at widgå sin brist, och widtaga de tilbudna botemedel! Men innan denna förening kunde komma til verkställighet, wardt upsatet förrådt genom några, som ingen lust hade til förbättring. Derigenom upkom en häftig förföljelse, deruti många Waldenser, och äfwen deras sidste Biskop Stephanus, blefwa ihjälbrände. De öfrige förströddes, och flydde merendels til sina Bröder i Mark Brandenburg. Utur denna Landsort hade några år förut en Wäfware kommit til Bömen, och i Brödras församlingen blifwit uplagen, Wid sin återkomst gaf han de öfriga Waldenser underrättelse om Bröderna. Då nu 1480 också här en stor förföljelse kom öfwer dem, flyttade så wäl desse, som de utur Österrike flyttande Waldenser, til Bröderna i Landekronska och Litiska Höfdingedömet, såsom ock til Gulnet i Mähren; (*)

Swari-

(*) Så wäl Gulnet i Mähren, som Litiz och Landekronska Höfdingedömet i Bömen, tyckes hafwa varit Brödernas hufvudsäte. Och nu warande Bröder från Mähren

Swari-
den förSå
har wa
hvilket
som B
wa sorgCamerar, p
Lafte L. 1.
Regenu. L.Så
eg

ordinatio
på Riks
utfärdat,
deruti d
en af R
och efter
förföljels
chael i f
da intil
der, som
sig nu n
stogar, c
och Bärge
tappade.
at icke rö
ste Bibela
len, och

ren, årlä
hwaräst
ne från
fla ångder

Swärigenom Brödernas Godesamlingar wunno den första ansenliga tillökning.

Så wäl detta undsäende, som ordinationen, har wäslit, at man kallat Bröderna Waldenser; hwilket namn de dock för åtskilliga orsaker skull, som Bömistka Gorföljelses Historien anförer, hafwa sorgfälligt wändt ifrå sig i sina Apologier.

Camerar, p. 106. 116.

Lasit L. II.

Regenw. L. II. C. III.

Histor. Persecut. C. XX.
Comen. §. 62. 63.

§. 14.

Så snart ryktet utkom, at Bröderne fått egit Ministerium tillika med Biskopelig ordination, blef genom Kokyzans tilstyrkan på Riksdagen 1468, et blodigt decret emot dem utfärdat, och på alla Predikstolar publiceradt, deruti de förklarades för fogelfrie, och hwar och en af Landt, Ständerne anbefalles, at fasttaga och efter behag straffa Picarderna. I denna förföljelse kom ock deras förste Biskop Michael i fångelse, deruti han måste förblifwa ända intil Konungens död. De öfreligblefne Bröder, som i sina hyblen hållit sig dolda, sågo sig nu nödtwungne at fly undan i de tjockaste skogar, och där om dagarna göma sig i kulor och Bärge-klyfter, at de icke måtte blifwa årtappade. Endast om nätterna gjorde de up eld, at icke röken måtte röja dem; och wid elden läste Bibelen och bādo. När djup snö war fallen, och de likwäl måste gå ut at söka sig något

B 4

til

ren, ärdanna för sin stam-ort byarna omkring Guinet, hwaräst Comenius war Ambetsman; äfwen som Bröderna från Bömen merendels äro komne från Landströfka ångden.

erne de fat
n enda be
denferne ic
undwiskan
monier, som
låto de ge
amma, och
Waldenser
ch bekānde
tighet, ut
ādje anbu
rt exempel
tit under
a brist, och
Ren innan
tillållighet,
som ingen
upkom en
enser, och
us, blef
och flyde
Brandens
är förut
Brödra
återkomst
ttelse om
stor för
dål dege
enser, til
Höfdin
en; (*)
Swari
andströfka
t Bröder
rån Måh
ren

til mats, gick den ene efter den andra, och den som eftergick, släpade en rusta efter sig, til at igenlöpa spåren. Af dessa flykter och kulor blefwo de sedermåra på spe kallade Jamnici eller flykter-boer.

Ju mer de, genom sina til Consistorium, til Konungen och ändteligen til alla Ständer inlemnade Apologier, sökte at wederslägga och på bättre tankar föra sina fiender, ju mer blefwo desse förbittrade och upåggade, at fortsätta för-följelsen; til dess Gud satte et mål för den sam-ma, genom Konung Podiebrads död, och genom Rokyzans ur wägen riddjande, hwilken dog i förtwiflan.

Cemen. S. 64.
Camerar. p. 109a.

Lacit. L. H.

§. 15.

Under deras nya Konung, Wladislaus ifrö Pölen, hade de merendels fred. Fiender-na sökte wäl straxt i början, at sätta honom i harnest emot Bröderna; men Apologierna hade hos denna godhertada Herren den werkan, at han lemnade dem i ro. Man grep alltså/faten an på en annan kant, til at upreta gemena fol-ket, och derigenom nådga Konungen til förföl-jelse. En arg skålm måste föregifwa, at han warit en Senior ibland Picorderna, men af samwets-ångst skilgt sig ifrö dem, och åter wändt sig til den rätt-troende Kyrkan; och at han nu, til teckn af en sann omwändelse, wille uppenbara ondskones hemlighet. De talade nemligen, i de-ras hemliga sammankomster, icke allenast oriftiga, utan ock Gud hådande saker, försmådde Sacramen-ten, föröfwade otukt och trolldom, och bragte folk

+
1746

folck o
dom, l
Efter
böcker,
spridni
let, ma
ofwann
dar, då
syndabe
ter och
böner,
folket.
na man
anderske
de samm
faderliga
Bröderna
dare ing
rustweli
enne m
och tillfo
il småde
ldeles ic
erna will
e i medl
nankomst
egifwit
a sågo,
dordt Br
därja de
ärande af
ned dem u
ock frukt
egenwisse L.

andra, och den
er sig, til at
h fulor blef,
nici eller flysi

istorium, til
Ständer in-
lägg och på
mer blefwo
ortsätta för-
för den sam-
d, och genom
wilken dog i

slaus ifrån
. Siender,
tta honom i
glerna hade
verkan, at
alså/saken
gemenä fol-
til förföl-
a, at han
, men af
äter wändt
at han nu,
uppenbara
gen, i de
st oriftiga,
Sacramen-
och bragte
foll

folck om listwet, för at bemågtiga sig deras ägen-
dom, hwarmedelst de samlat en stor skatt.

Efter man den tiden icke ännu kunde trycka
böcker, och igenom tryckta smådeskrifters fring-
spridning göra Bröderna förhatliga ibland fol-
ket, måste sådan ske på annat sätt. Man lät leda
öfwannämde bos in i Kyrkorna uti många stä-
dar, där han med stor stenhelighet måste aflägga
syndabekännelsen, uprepa Picardernas willfarel-
ser och flyggelser, anbefalla sig i de trognas för-
böner, och warna dem för umgänge med detta
folk. Til de orter, dit man icke kunde leda den-
na mannen stickade man hans, af många witten
underskrefna och med sigill försedda, utsagor, och lät
de samma, beledsagade med de anseeligaste Prästers
faderliga warningar, på Predikostolarne upläsas.
Brödernas Apologier sunno nu mera ingen wi-
tare ingång, utan de måste nu bereda sig på den
grusweligaste förföljelse af Pöbelen; intill des
denne mannen ledde wid at så släpas omkring,
och tillstod, at han låtit öfwertala och tiöpa sig
il smådesult yttrande om Picarderna, dem han
ildeles icke kände. Mycket förståndigt folk, som
erna wille weta sakens rätta sammanhang, ha-
de i medlertid hemligen besökt Brödernas sam-
ankomster; och sedan de besunnit helt annat,
registwit sig i deras gemenskap. Då nu siender-
na sågo, at de genom detta grofwa bedrägeri
liordt Bröderna mer nytta än skada, sökte de af
härja de samma på finare sätt, och under före-
drande af förening, anställte 1479 et Colloqvi-
um med dem uti Collegio Carolino i Prag, hwilket
och fruktloft aflöpp.

egenwills L. 1. Cap. VIII.

Histor. Persecut. Cap. XXI.

§. 16.

Dock tappade de icke modet. I Währen, hwilket Land Konung Matheas från Ungern, efter Podiebrads död, hade tillika med Laufig och Glesen tagit i besittning, blefwo Bröderna år 1481. landförmiste. Många foro utur landet, anförde af en Präst wid namn Nicolaus Glansky (äfwen som Consenior Elias Krschenowsky eller von Krschenow (S. 11.) två år derefter för samma väg efter honom) och reste genom Ungern och Siebenbürgen in i Moldau, där de af Hospodaren Stephantus blefwo wänligt emottagne; men då oroligherna uphörde i Währen, wände de sex år derefter tillbaka igen i sitt fädernesland, efter de icke funno sig wid Moldau. Ista inbyggarnes wilda och widstepliga lefnads-art.

Ingen författare af Bömistiska Brödrens Historio, nämner widare något om dessa Exulanter. Endast Milde in Catech. min. B. Latheri p. 75 observat. förtäljer, at salig Balthasar Franke Pastor wid Lutheriska Församlingen i Moskau wid det han sednare gången för ut at besöka Lutheranerna i Konungariket Casan och Astrakan, hvar i sällskap med Justus Samuel Schaatschmidt ifrån Quedlinburg, år 1709 rest öfver Caspiska hafwet, och kommit til staden Teretichelångt ifrån bärget Caucasus, "i hwilken bärge" "eralt" (såsom orden efter Latinen lyda) af "komlingarne af de Bömistiska Bröder, som" "i förföljelsens tid år 1488 (eller rättare 1481)" "kommit dit bort genom Ungern, Siebenbürgen, Moldau och Turkiska Riket, hafwo" "anlagt och upbyggt tre råda ansefliga byar"

Ifra

"byar"
"a samn"
"e ej funn"
"a, och"
"deras off"
"et och i"
"odt, så"
"de och m"
"Om man"
"n gång"
"pelat blifi"
"glas dem"
"an lägg"
"dröt af s"
"örfäder fl"
"erifrån ti"
"t Asien,
"å kan ma"
"Caucasus"
"örerne änn"
"em fångn"
"ygden en"
"amerax pag. 11"
"egenwolsk. L.

Indee fr
derna
nileri Fratr
Men en olt
maraf Ni

) Bröderna
desa i Cau
de sjelfwe k
funna icke
öfwerlygade

I Mähren,
as från Un-
ka med Lau-
leswo Brö-
te foro utur
Nicolaus
as Rische-
two år der-
och restle ge-
Moldau, där
two wänligt
orde i Mäh-
a igen i sitt
id Moldau
epeliga les-
rens Histo-
Exulanter
Latheri p-
sar Frank-
Moscau
besöla Qu-
Astrakan
Schaat
709 rest öf-
den Tere-
kenbärge
lyda) af
öder, som
tare 1481.
Siebenbü-
et, hafw
ansenlig
by

byar " Nu förmåler Camerarius, at Bröder-
na kommit til Mähren igen, sedan de sedt, at
de ej kunde gjöra de wilda inbyggarna någon nyt-
ta, och Matthias kommit under wärdret med
deras ofskuld och kallat dem tillbaka; samt at lan-
det och i synnerhet de orter, hwaräst Bröderna
dödt, så är derefter blifwit af Barbarer ödelag-
de och många människor i fångenskap bortförde.
Om man nu supponerar, at icke alle Bröder på
en gång wändt tillbaka at Mähren, utan först
öfelat blifwa förwißade, om den frihet, som Mat-
thias dem tilbudit, skulle hafwa bestånd? och om
man lägger dertil, hwad Mähriske Bröderna
örddt af sina fäder, at nämligen någre af deras
örfäder flyktat til Moldau, en del har kommit
erifrån tillbaka, men någre hafwa begifwit sig
till Asien, och ingen wet hwad af dem blifwit:
så kan man förklara esterrättelsen om Bömarna
i Caucasiska bärgstracken, på det sättet, at Tsar-
ererne ännu funnit några Bröder i Moldau, fördt
dem fångna med sig, och lemnat dem i bärgs-
bygden en tract at bebo och upbruka. (?)

amerax pag. 118.

Regenvolsc. L. II. c. IX.

Histor. persecut. c. XXII.

§. 17.

Inder trigs-öroligheterna i Mähren hade Brö-
derne i Bömen någon tid ro, neglecti sunt
Frateres, säger Regenv. Lib. II. Cap. VIII.
Men en olycklig stijaftighet inom dem sjelfwa,
maraf Återböparne i Mähren och Ungern haf-
sin

Bröderna hafwa nyligen fått åtskilliga esterrättelser om
desa i Caucasiska bärgstracken boende Tschedcher såsom
de sjelfwe kalla sig, (och så kalla sig alle Bömarna) men
kunna icke meddela de samma för, än de blifwit bättre
öfwerlygde om sanningen deraf.

sin härkomst, ådrog dem en ny förföljelse. Ty de
 desse, hwilke påstodo, at en Christen ej kan med god
 samwet beklåda öfwerhets-ambetet och bruka swärd
 det, i disputationshuttan gafswo af missförstån-
 de öfriga Bröder skuld, det de ej höllo för syn-
 at med uppenbart wåld beskyddade sig: så betjen-
 sig fienderna af denna ogrundade beskyllning, och
 år 1503 öfwerfalte Konungen, at han skulle ut-
 rota desse uprors-stiftare, som snart torde här-
 sig åt som Ziska. Men många Ständer pro-
 sterade deremot, intygade om Brödernas oskuld
 och wille icke låta förfaga och förgöra sina bår-
 undersåtare. Fienderna bragte dock decretet til un-
 derkrift, sedan Brödernas gynnare hade af-
 från Riksdagen; men Konungen lät genom de
 ras Apologie återigen bringa sig på andra tan-
 kar, och resolverade, at genom ett offentligt Co-
 loquium med Academien och Consistorium i Prag
 stifsta en förening emellan dem och Calixteinern.
 Men emedan en stor mängd folk wille då-
 wid wara tillståds, för hwilket wedersparterne
 wille wara blottskälde, i fall de kommo til kon-
 ta; så blef denna undersökning först ifrå tid
 tid upskuten, och efteråt, under allahanda för-
 wändning, aldeles uphåfwen.

Hist. Persecut. C. XXIII.

Regenwolfsc. L. I. C. VIII.

§. 18.

Fienderna, som i et offentligt samtal ej
 trodde sig öfwerbewisa Bröderna någon wil-
 farelse, woro dock i medlertid icke stilla, ut-
 dels genom allehanda falska tilmålen, dels genom
 anbud af stora penningelån, dels genom Drot-
 ningens medlande, hwilken de i händelse af wå-
 ran hade med Guds domar och en olycklig Barn-
 bär.

ord för
 06 un
 id Kon
 ud on
 et glö
 blod
 genom
 den
 ndwig
 ta Ed
 ge till
 uga all
 ndtdag
 slag, m
 listiga
 er en d
 rar p. 1
 Persecut
 kast i de
 de och
 affir
 ndsflykt
 garna d
 er ut, så
 n räknad
 n och
 nge lård
 sida, så
 n, (*) hn
 Huru de d
 ant, wisa
 råsfaren i
 as in dem
 iniger in d
 594'630

förljelse. Ty dord försträckt, bragte Konungen dārhān, at år
 i kan med god os understrifwa ett nytt strängt Edict; hwar-
 och bruka stödd d Konungen i sin kammare skal hwarfa bedit
 f misförstånd Gud om förlåtelse, och anhängit, at Han måtte til
 höllo för syna det glödra detta emot offhyldiga människor anstäl-
 g: så betjem blodiga företagande. Hans bön wardt hörd.
 öfverflytning, och genom Drottningens olyckeliga barnsång, i hwil-
 han skulle ut den sedermera så olyckelig blesne Konung
 art torde bād Ludwig måste utur hennes lif utstāras, wardt
 tänder protekta Edictets execution hindrad, och des blodgi-
 dernas offkulage tilltyrkare, som 1508 förqāfwes sökte på-
 dra sina bāfuga alla sub una och sub utragve Stānders
 decretet til undtdag detta Edict såsom en Rikets fundamen-
 re hade afslag, men 1510. dock bragte det genom allahān-
 lāt genom dēllstiga rānkor til registratur, togo straxt der
 så andra tårer en ānda med försträckelse.

entelligt Comenar p. 124.
 orium i Prae Persecut. c. XXIV.

comen. §. 65.

§. 19.

fast i denna förföljelse många bleswo försag-
 de och afföllo, men ān flere wordo förjagade
 o affiwade, eller omkommo i fāngelser och
 ndsflyktighet: så togo dock Brōdra-försam-
 garna derigenom icke af, utan bredde sig desto
 ut, så at man i början af 16de Seculum re-
 n rāknade 200 Brōdra-församlingar i Bö-
 n och Māhren. Wid denna tid trādde oc
 nge lärde och Prästier af Calixtinerna, på de-
 sida, såsom oc Grefwar, Baroner och Adels-
 n, (*) hwilke i deras stāder och byar bygde up
 för.

1. c. VIII.

samtal ej till nge någon wille, såsom oc Grefwar, Baroner och Adels-
 e stilla, utan n, (*) hwilke i deras stāder och byar bygde up
 n, dels genom
 genom Drott
 delse af wād
 yllig Barn
 bör
 Huru de dertil kommit, och hwād som bewest dem til så-
 ant, wisa de sielfwe tydeligen uti företalet til deras āt
 rådfaren 1535 öfwerlemnade Confesion, hwilken kan lā-
 as in dem Zweyten Band der Bidingischen Samlingen
 iniger in die Kirchen-Historie einschlagender Schriften p.
 594-630 mitt einen Parallelismo Von den izigen Brōdern.

församlings-hus åt dem, emedan Calixtinerna in-
nehade alla Kyrkor, och öfweralt gjorde Bröderna
na intrång. De drogo och försorg, at Bibelen
öfversattes på Böhmiska språket, och trycktes
Venedig; hvarutinnan de, såsom Comenius
skrifwer, ibland alla Europeiska folkslag åter to-
ro de förste. Och då Exemplaren hastigt gingo
ut, låto de två gånger å nyo upslåga den; till
de omsider anlade tre egna Boktryckerier, uti
Prag, uti Bunzlau i Böhmen och uti Kralitz
Mähren, hwaråst de i början intet annat tryck-
än Böhmiska Biblar. *Åli Nürnberg.*

Med denna Bibel, som efter Bulgata war öf-
versatt, behjelpste de sig i 100 år, tills genom Bo-
ron Scherotskns påkostnad och under Seniorerna
Johan Aeneas och hans Biträdares inseende
en ny öfversättning efter grundtexten kunde be-
förjas; hwilken flycktwis i sex afdelningar kom
ut ifrå 1579 til 1593, och 1601 genom Senior
Zacharias Aston å nyo reviderad och mer
nyttiga anmärkningar försedd, gafs andra gån-
gen ut af Trycket.

Regenvölfe, L. 1. c. VIII.

§. 20.

De mästa och häftigaste förföljelser (härdrö-
af Calixtinerna, hwilke utom kallens bru-
wål söga måtte wara åtskilda ifrå Romerska Kyr-
kan; ty efter Kolyzans död låto de och ord-
nera sina Präster i Italien, hwaråst de do-
måste skändeligen skrymta och för Romerska Kyr-
ker utgifwa sig, samt förneka Compactaterna. (*)

(*) Någon tid bortåt hade två Biskopar från Italien, hvil-
ke retirerat sig åt Böhmen, ordinerat deras Präster. Sedan
mera hafwa och någre, som ej kunde hyska så groft, re-
ända til Armenien, och där låtit ordinera sig.

Regenvölfe, L. 1. cap. IX.

Orsaken
afföndrat sig
och Guds
dem; at de
at de hade
wa dem und
då Konunge
de Catholika
Compactater
rade af Påst
af den grund
sielwa enlig
Picarderna
wänliga und
ga Bröderna
ingen ting ut
del dertill tw
til betjente d
le de grunda
1480 anställd
icke rätt fatt
Brödernas u
swarat: Cer
wara stillast
wa salig, alla
Apostlarnes fi
berna trodde,
De hade sa
bandet, och i
af Turkarne
hälla friget en
le de med A
sig undersök
Picarderna, h

Orsaken til detta hat war, at Bröderne hade
 afföndrat sig ifrån dem, och genom en renare lära
 och Gudstienst samt bättre lefwerne skände ut
 dem; at de utgjorde et särskildt Kyrko-samfund;
 at de hade eget Ministerium, och wille icke blif-
 wa dem undergifne eller med dem förena sig. Ty
 då Konungen wille stifsa Religions-frid emellan
 de Catholika och Calixtinerna, och desse skulle få
 Compactaterna och Kyrko-rättigheterna confirme-
 rade af Påswen; wardt detta dem alltid *offentligt*
 af den grund, at Bömarna icke woro emellan sig
 sielfwa enige, och at de sålde Waldenserna eller
 Picarderna ibland sig. De sökte altså genom
 wänliga underhandlingar och Colloquia at dra-
 ga Bröderna på sin sida; och då de dermed
 ingen ting uträttade, at genom wäldsamma me-
 del dertill twinga eller aldeles utrota dem. Här-
 till besiente de sig ock af strid-skrifter, hwilka al-
 le de grundade på en emot Bröderna i Glatz
 1480 anstald Inquisition; deruti fienderna dels
 icke rätt fattat, dels hade wrängt och förfalskat
 Brödernas utsagor, Bröderna hade ill exempel
 swarat: Ceremonierne wid Gudstiensten kunna
 wara skiljaktiga, och man kan därwid dock blif-
 wa salig, allenast de icke strida emot Christi och
 Apostlarnes föreskrift. Deras slöt man, at Brö-
 derna trodde, det alle Rättare kunna warda salige.
 De hade sagt: man måste wara tolig under li-
 bandet, och icke stå det onda emot, om det ock
 af Turkarne tillfogades. Då hette det straxt: de
 skulle friget emot Turken för synd, o. s. w. Will-
 de de med Apologier förswara sig, och underkasta
 sig undersökning, så hette det: Waldenserna och
 Picarderna, hwilkas lära de widtagit, äro länge-
 sedan

sedan förddmde; de sjelfwe hafwa redan blifwit undersökte och som irrige befundne; hwad giärd och mera wätnesbörd behof? Wi hafwe ju sjelfwe hördet det af deras egen mun.

Regenwulfe. Lib. I. C. IX. XII.

Hist. Persic. C. XXVII. til XXXI. | Camerar. p. 97. 124

§. 21.

Bröderna måste altså låta allt lidande gå öfwer sig; emedan de icke kunde afwända sådana utan at eftergifwa något af sanningen, och til sin egen skada förblanda sig med en förderfwad folk-hop.

Men emedan de dock wille undwika skenet til separatismen eller afföndring ifrån andra Kyrkor samsund; så låto de år 1474 genom deras werldsliga Gynnares, särdeles Baronsens Bon Postwitz förfordran, med Konungens lejdebref förordade sig och utsända fyra deputerade, til at giöra sig en Christenhetens tillstånd. underrättade: om nemligen någonstads en, från willosatser och widskeplighet fri och efter Christi reglo inrättad, lefwande Kyrka wore tillfinnandes. Consenior Lucas reste til Grefeland och Dalmatien; Maurus Kokon til Moscau, Schythien och andra Slavoniska länder; Martin Kabacnik til Görlofwade land och Egypten; Caspar Marchieus til Constantinopel och Thracien. Då desse kommo tillbaka, och ingenstads hade funnit hwad de sökt, sände Bröderna år 1489 i samma affigt, Conseniorerna cas och Thomas Germanus til Rom, Italien och Frankrike. Dessa råkade wäl på många i sinnet suckande själar, i synnerhet Waldenserna, och sågo mången för sanningen skull brännas lefwande; men funno ingenstads en församling, den utan sken til söndring, kunde förena sig med. De fattade altså, på et möte, det lönbara beslutet

med hwilken de kunde förena sig

Om O
wäcka
torer,
Comer

Så f
t

botliga
lade de
Uladis
ran, at
bättre u
med Gu
hgande
och rådd
hittill s
lade sig
a den s
Stulle
arelses
fwenthy
och af
Churu
erna et
orde hap
bis affil
il nya
an Sch
a med s
Comer S.

Sil at
at V
ga samf

redan blifwit
hward giere
ve ju sjelfw

Om Gud skulle någon stads i werlden up-
wäcka rättesinta Lärare och Kyrko-Reforma-
torer, wille de med sådana ingå förening.

Comen. §. 66. 67. 68.

§. 22.

7. 124

nde gå öfwer
pända sådana
, och til sin
wad folk-hop
wika skenet i
andra Kyrko
deras werld
Bon Postu
ejdi-bref för
giöra sig o
: om nemlige
midstepligh
eswande Ky
Lucas reste
us Kokon
a Slavonst
loswadeland
s til Const
no tillbaka, o
t, sände Br
onseniorer
Rom, Itali
i många i si
aldenserna, o
ännas lefwa
mling, den
a sig med.
bara beslut
na sig

Så snart de nu fingo kunskap om Erasmus Ro-
terodamus, som åtminstone sökte förbättra
bokliga konsterna och Scholastiska Theologien, be-
kade de 1511 til Honom deras år 1508 til Konung
Uladslaus öfwerlämnade Confession, med begär-
tan, at Han wille pröfwa den samma, och antingen
bättre underrätta dem, eller om Han fann henne
med Guds ord öfwerensstämmande, medelst sit in-
lygande gynna deras sak. Han gillade Confessionen,
och rådde dem, at i stillhet fortsätta deras sak, såsom
hittintill skedd; men med sina många göromål ursä-
lade sig, at Han icke kunde wederbördligen undersö-
ka den samma, och at Han genom sit witnessbörd
i skulle hos deras fiender kunna fria dem ifrå will-
korelses = bestyllning, men lätteligen bringa sig sielf i
öfwenlyr, och göra sina skrifter mistänkta, hwilka
ock af många med nytta läsas kunde.

Thuru nu Erasmus råddes för at gifwa Brö-
derna et offentligt witnessbörd, hwilket ock föga
orde hafwa hulpt dem; så har Han dock tillfälligt
wis affildeat dem fördelagtigt, särdeles i sit företal
i nya Testamentet, och i et upriktligt swar til Jo-
han Schlechte, som för Honom afmålade Bröder
a med swartaste färgor.

Comen §. 70. 71. 72.

1 Salig L. vi. c. iii. §. 9.

§. 23.

Ill at afswända den förebräelse och bestyllning,
at Bröderne söndrade sig ifrån andra Christe-
na samsund, och höllo sig för den enda Kyrka, i
E hwil-

hvilken man kunde wara salig, såsom och at en gång så slut på förföljelserna; woro i detta tide, hwarf många ibland dem af den mening, at man utan betänkande kunde, efter Konungens befallning, förena sig med Calixtinerna; emedan ju också i bland dessa torde finnas redelige lärare, som rent och klart predikade Guds ord, lefde Christeligen, och woro Bröderna bewägne. Derigenom hoppades de winna ingång ibland desamma, och finna tillfälle, at i Evangelist kunskap widare forthjelpa många enfsaldiga och redelige själar. Men emedan deras Äldste och förfarnaste Lärare, som för rena läran skull blifwit af Calixtinerna förföljde och bortjagade, deraf besarade en förkolning och ljumhet hos de sina, en lamhet och wårdslöshet i Kyrko-disciplinen, och sina församlingars undergång: så öfwerwågode de detta förslag på et möte år 1486, och fattade deröfwer et Synodal-beslut; hvilket jag utur Lisit. Lib. III. will något omständeligen anföra, aldenstund det utmärker deras kärlek til frid, men och affky för den skrymtaktiga Syncretismen:

“ När i en annan Kyrka någon Präst finnes,
 “ som är ren i läran och upbyggelig i lefwernet,
 “ böra de trogne tacka Gud derföre, men icke slå
 “ sig til honom eller af honom anamma Sacra-
 “ menten, för följande orsaker skull: 1.) Emedan
 “ det är farligt, at begifwa sig til en Kyrka, ifrå
 “ hvilken man, för dess willfarelser och misbrut
 “ skull, skilgt sig. 2.) Emedan man, efter densam-
 “ ma goda lärarens död, ej torde åter finna en så-
 “ dan. 3.) Efter en sådan ej står i någon rätt sam-
 “ funds-ordning, deruti somlige äro styrande, an-
 “ dre lydande, men alle förblifwa i andans och
 “ Christi lekamens enhet. 4.) Emedan de troende,
 “ som

“ som i
 “ andeli
 “ tyr t
 “ M
 “ hvilke
 “ förbu
 “ rena o
 “ och icke
 “ menste
 “ böra se
 “ med de
 “ bör all
 “ Fin
 “ nens n
 “ of, så t
 “ låta län
 “ man m
 “ äga sann
 “ Men m
 “ de dem
 “ skull; p
 “ måtte fö
 “ sätt tjen
 “ re af lju
 “ Slut
 “ den och n
 “ männellg
 “ begriper
 “ henne ej
 “ i Christen
 “ af Gud i
 “ finnes, d
 “ utom h
 “ ten gifwe

n och at en
 detta tids-
 ng, at man
 besafning,
 ju och så is
 som rent
 Christeligen,
 hoppades
 sinna tilfäl-
 lpa många
 dan deras
 rena läran
 bortjaga-
 het hos de
 ko-discipli-
 öfwerwå-
 6, och sat-
 t jag utur
 n anföra,
 frid, men
 smen:
 åst finnes,
 lefswernet,
 en icke slå
 a Sacra-
 Emedan
 kyrka, ifrå
 misßbrul-
 densam-
 ana en så-
 rätt sam-
 ande, an-
 dans och
 troende,
 " som

" som i sit samfund redan af Guds nåd hafwa
 " andeliga häfswor i öfwerflöd, ej utan åfwen-
 " tyr kunna söka desamma utom samfundet."

" Men om många Präster i en annan Kyrka,
 " hwilke genom en rätt ordning äro fins emellan
 " förbundne, söda sit anförtrödda folk med Guds
 " rena ord: så böra de trogne icke förakta dem, men
 " och icke, under öfwergifwande af egen Kyrka, ge-
 " menskap, slå sig til dem; utan Kyrkans Äldste
 " böra se til, om de på något sätt kunna förena sig
 " med dem til en kropp. Ty i Christi Sörsamling
 " bör all ting Rickelliga tillgå. 1 Cor. 14."

" Finna nu de Äldste, at de i Christna Religio-
 " nens nödiga Fundamental-Artiklar öfwerträffa
 " öf, så bör man gifwa sig under dem, och af dem
 " låta lära sig. Men öfwerträffa de öf icke, så bör
 " man wäl icke lasta och förakta dem, så wida de
 " äga sanningenes kunskap och stå på en fast grund;
 " Men man bör och icke förena sig med dem, för
 " de dem obekanta, men öf bekanta felaktigheter
 " stull; på det lärans renhet hos öf, icke genom dem
 " måtte förderfwas. Man bör dock på broderligt
 " sätt tjena dem, at de måga blifwa bättre känna-
 " re af ljuset."

" Sluteligen bekänne wi, at ingen hop, så talrik
 " den och wara må, kan kallas den Catholiska (all-
 " månneliga) Kyrkan, det är, en sådan, som i sig
 " begriper de trognas hela antal, så at Gud utom
 " henne ej har några utfloroda; utan, på hwad ort
 " i Christenheten den enda, Catholiska, Christeliga,
 " af Gud i Hans ord werkeligen bestrefna, tron
 " finnes, där är den heliga Catholiska Kyrkan,
 " utom hwars gemenskap intet hopp til salighe-
 " ten gifwes."

Äldre Brödra - Historiens Tredje Stycke,

Om Brödernas underhandlingar med Reformatorerne och dessas efterföljare,
och om deras utbredelse i Preussen
och Pölen.

- §. 24. Brödernas bekantskap och Correspondents med D. Luther.
- §. 25. Sålledes med Waldenserna, med Calvinus och hans Medhjelpare.
- §. 26. Bröderna försöjas än en gång, och breda ut sig i Preussen och Pölen.
- §. 27. Deras öde och utståndna oroligheter i Preussen.
- §. 28. Deras utbredelse i Pölen, och försök til en förening med de Reformerta.
- §. 29. Hindren til vidare förening.
- §. 30. Deputation til Theologerna i Tyskland och Sverige.
- §. 31. De Reformertas i Pölen närmare förening med Bröderna.
- §. 32. Lutheranernas i Pölen underhandling med Bröderna, rörande en förening.
- §. 33. Sandomiriska öfverenskommenheten emellan Bömiske Bröderna; Lutheranerna och de Reformerta.
- §. 34. *consensus Sandomiriensis* blir på åtskilliga *Synodis*, och genom utländska Theologer, stadfäst.
- §. 35. Oaktadt några oroligheter, hålles dock förlikningar wid magt.

§. 24.

¶ Suß hundra år efter Zußens död, upväxt i Gud i Tyskland den saliga Luther, i Ryklans Reformation. Bröderna frågade sig den öfver, och skickade 1523 til honom Johan Hon och Michael Weiß, hvilka hade i befällning, gratulera honom til Reformationen, och gifwa honom underrättelse om Brödernas lära och församling. Han blef derigenom mycket upmuntrad,

som Ho
Spera
ga tanta
skrifter,
tygade
got mål
då Bröd
dertagan
des felat
drogo sig
grann or
det tillfäll
Men då
Ludvig
Branden
densamme
tygar, at
stillsattigh
tryck, hör
" (Kristo
" så vill
" tala este
" och för
" och, jämte
" nat följande
" nämsta
" den ene
" brutens
" våra hi
" Rika tred
" med Hon
" försel: h
" den ej vill
" Hans yttre

som Han i sina bref til Spalatinus och Paul Speratus betygar. Han hade annars hyft widriga tankar om dem; men så snart han fect läsa deras skrifter, wardt Han helt annorledes sinnad, och betygade det offentligen. Denna wänskap blef i något mål afbruten efter sednare Deputationen 1524, då Bröderna rådgjorde med Honom om den til wärdtagande föreslagne Ryrko-disciplinen, och gifwo des felaktigheter skulden, at många oredelige undandrogo sig deras gemenskap, efter de och utan slif noggrann ordning kunde hafwa Evangelium. Och wid det tilfälle har Luther tadlat et och annat hos dem. Men då de 1532. sände til Honom sin til Konung Ludwigs förmyndare Margarefwen Georg af Brandenburg skälda Confession, lät Han trycka densamma med et skönt vittnesbörd, däruti Han betygar, at all misstänke förfallit, och at de, oaktad felaktigheten i Ryrko-fsningar, Ceremonier och uttryck, hörde til et och samma sårabus. "Ty ehuru jag (skrifwer Han) icke kan antaga Brödernas talesätt, så vill jag dock icke drifwa eller twinga dem, at tala efter mit wis; nog af, at wi annars blifwe och förblifwe ense om saken ic." Han skrifwer och, jämte Melancthon, 1535. til dem ibland annat följande: "Efter wi uti Christna lärans förnämsta artiklar äre ense, så låtom oss uptaga den ene den andra i kärlekenom, och skal Ryrko-brutens och Ceremoniernas olifhet icke söndra våra hjertan". Detta föranlät Bröderna, at 1536. sicka tredje gången depaterade til Honom, för at med Honom tala om en bättre Ryrko-disciplins införset: hwilket dock, såsom Han trodde, då för tiden ej wille låta sig göra, så länge sakerna, efter Hans yttrande, ännu woro omogna, och Han

1533.

var sysselsatt med allt för mycket arbete, i synnerhet mot wedersparterne.

Om denna Deputation finner jag i en Strifwen Marginal-nota til Regenvolscii Syst. Histor. L. I. C. XI. pag. 57. följande utur Archivo, och Brödernas Apologie emot Martinius, tagna anecdoter. Sedan sista Deputation 1524, hade til Bömen kommit många illaka rykten om de Evangeliska i Tyskland och i Sweiz. Bröderna ville icke lita på blotta ryktet, utan sände Deputerade til Tyskland och Sweiz, som sielske skulle bese allsammans, och bringa dem pålitelig underrättelse. I Wittenberg uppehöll de sig en månads tid, och confererade med Luther och Melancthon om Kyrko-disciplinen. Lutherus berömde densamma, och förmante dem, att bibehålla sig derwid. "Jag måste, sade han, upphälsa den Kyrko-ordning, som hitintil varit bruk, emedan folket förlåter sig derra. Men jag vill gärna inrätta en annan ordning, på det Kyrkan ej må förfalla, utan blifwa upbyggd." Då Bröderna beklagade sig för Honom, att de för sin Kyrko-ordning och disciplin skull blefwo såsom Secrerare och Munkar försmådade, svarade Han "De borde icke bry sig derom; werlden vill alltid tröra galea. Om jag skulle införa en sådan ordning, så skulle werlden födra samma slags talan." "werlden måste ju alltid hafwa något att tala." "upprå. 1c."

År 1540 sände Bröderna Seniore Joh. Augusta til Honom; hwilken ock i följe med Georg Israel, 1542 besökte Honom sista gången, för att tala med Honom em införseln af en bättre Kyrko-disciplin, hwarefter andre Theologer bezeugat en stor åstundan. Han erkände bristen, och

nödd
med al
Kyrko-
tagande
närwar
och ytt
"Apos
"Apos
Johan
"ranon
"and
börder,
Historie
sas, går
dingische
Comen. 5

Wid
tion til
öfwer sit
om sig si
förra g
derna jäm
gjorde der
deras sex
sig. Imet

(*) Men e
de åt sin
hwilket d
bortglömi
padt, så
ten Cap.

, i synnerhet

en Skrifwen

Histor. L

o, och Brö

na anecdote

Bömen kom

elliska i Tys

ita på blotta

hstland och

nmans, och

Wittenberg

ererade med

plinen. Qu

nte dem, a

e han, up

ntil varit

å. Men jag

på det Ryt

ygd." Och

, at de fö

efwo såsom

arade Han

en vill allt

sådan ord

lags talan

t at tadla

en Johan

följe me

sidsta gån

örfeln af e

Theologe

bristen, och

nöd

nödvändigheten af den föreslagna, och lofwade at med alt alfwor lägga hand derwid, (*) så snart Ryrko-oroligheterna något saktat sig. Wid affeds, togandet råckte Han dem i de öfriga Professors närvaro, högra handen till Broderskaps-Bewis, och yttrade sig i dessa ord: "Warer I Bömarnes Apostlar; jag och de mina wilje wara Tyskarnas Apostlar. 2c." Han skref och straxt derefter til Johan Augusta: "Jag förmanar Eder i HEr, ranom, at I intil ändan med oss förblifwen uti andans och lärans gemenskap. 2c." Andra witaes, börder, som hos Lasitius, Comenius och i Saligs Historie der Augspurgischen Confesion kunna läsas, går jag för fortheten skull förbi. Se och Büdingische Samlungen III. Band p. 562. sqq.

Comen. §. 73 til 77. 81. 82.

Salig Lib. VI. C. III.

§. 10. 11. 14. 15.

§. 25.

Wid det hesse underhandlingar påstods, hade Waldenserne i Frankrike, skickat en Deputation til Bröderna i Bömen, at hos dem beklaga sig öfwer sit betryck utifrån och sin tvedrägtighet inom sig sjelfwa, at begära råd och tröst af dem, och förnya gemenskapen med dem; hwarutinnan Bröderna jämwäl, sedan deras lära blifwit undersökt, gjorde dem til wiljes, och togo dessa Deputerade, wid deras sex månaders därtwåro, til Communion med sig. Imedlertid hade ryktet om Bröderna spridt sig

E 4

sig

(*) Men ej långt derefter blef Han död, och öfwerlämnade at sina eftersöjare detta betydliga Reformations-lycke; hwilket ändteligen wid påföljande Religions-tråtor blef bortglömdt, eller aldeles som onödigt och skadligt utropadt, såsom Salig i andra delen af sin Historia, 6 Boken Cap. 3. betyggar.

sig ut ända til Strassburg, hvarifrån Fabricius Capito 1533, och Martin Bucerus 1540, skrefwo dem til, och begärte underrättelse om deras Kyrko-disciplin. Bröderna sände alltså Matthias Rychreus til dem, at om sin lära och ordningar meddela dem underrättelse; hwilken så ogement behagade dem, at Bucerus i de öfriga Strassburgska Theologers närvaro utbrast i tårar, och ibland andra witnesshörder skref följande til Bröderna: " Jag tror, at I ären de endaste denna tiden, hos " hwilka, jämte den rena läran, äfwen en rättstafs- " fens, lämpelig, icke plågsam, utan gagnelig Kyr- " kostukt handhafwes." Här blef ock Johan Cal- xinus, då warande Predikant wid Fransöfka Exu- lanternas Församling i Strassburg, bekant med Brö- derna; hwilken tillika med andra Hans Ambets-brö- der, har stitigt corresponderat med dem, och wid Gen- ser-Kyrkans Reformation skal hafwa infördt åtskil- ligt af deras Kyrko-ordningar.

Alltså hade Bröderna ej allenast råfat i bekant- skap och correspondents med bägge Reformationens stora Ansörare, (dock utan at deltaga i deras en- stolta stridigheter, och derwid förlora sit eget Flo- nad, den rena läran och Apostoliska Kyrko-tukten) utan ock af de samma och deras medhjelpare blifwit ålstrade, berömda och ofta med stor weflogan och bestämelse deras Församlingar til efterdöme föres- stälde; samt anmodade och förmante, at med dem och deras efterföljare stå i andans enhet, utan at de, för- ståtthet i bisater, angrepo Bröderna, eller med dem påstodo någon fullkomlig förening.

capit. 5. 78. 79. 80.

I Last. Lib. IV.

S. 26.

Men just denna bekantskap ådrog Bröderna en

ny för-
Luehe
1546,
nung
de för
skuld,
mycket
ga Ch
Ofwan
för den
sträck-b
sextion
fångelse
na tillfu
de, och
eller me
sex weck
modföld
drogo,
förande,
utdrefne
som reda
ligt emor
dem, esti
läran m
Confessio
Bekänne
till 1549
gerliga
skönt de
Sin bop
Gardense
Königsbe
Den n

Fabricius
1540, Kref-
deras Kyr-
Matthias K.
och ordnin-
så ogement
Straßburg.
och ibland
Bröderna:
a tiden, hos
en rättstaf-
gnelig Kyr-
Johan Cal-
nsfösta Gru-
nt med Brö-
Ambets-brö-
och wid Gen-
fördråttika

at i bekant-
ormationens
i deras en-
sit egit fle-
yrko-tulten)
pare blifwit
eflagan och
döme före-
med dem och
n at de, för
eller med

Bröderna en-
ng

ny förföljelse. Ty då Bömarna, i det straxt efter
Luthers död sig hyrlande Smalkaldiska Kriget
1546, icke wille stå Kåiser Carl V. och deras Ko-
nung Ferdinand bi emot Protestanterna, bestyldes
de för Rebellion, och i synnerhet gafs Bröderna
skuld, at de genom sina många Deputationer och
mycketna correspondents med Luther, hade sökt brin-
ga Churförsten af Saren på Bömiska Thronen.
Öfwannämde Johan Augusta blef, jämte andra,
för den orsaken skull arresterad, tre gånger lagd på
sträck-bänken at til bekännelse tvingas, och först
sexton år derefter, wid Ferdinands död, släppt utur
fångelsset. 3 somliga Landsortier blefwo Kyrkor,
na tillslutne, Vårarena til fånga tagne eller förströ-
de, och folket anbefalt, at med Romerska Kyrkan,
eller med Calixtinerna förena sig, eller ock inom
sex weckor rymma landet. Många blefwo härigenom
modfådde, och slogo sig til Calixtinerna. De fleste
drogo, under sin Biskop Matthias Svons an-
förande, til Pälén; och, då de jämnwät här blefwo
utdrefne, foro widare til Preussen. Hertig Albert,
som redan förut tilbudit dem sit land, tog dem wil-
ligt emot, men lät genom fem Präster examinera
dem, efter någre welat göra dem mistånta, hwad
läran widkom; och då desse funno deras lära och
Confession öfwerensstämmande med Augsbургiska
Bekännelsen, wardt dem et Diploma af den 19. Mar-
til 1549 utfärdadt, at de skulle njuta enahanda bor-
gerliga rättigheter med andra undersåtare, än-
skönt de förblefwo wid sin egen Kyrka-disciplin.
Sin boplats fingo de i Marienwerder, Meidenburg,
Gardensee, Hohenstein, Ellgenburg, Soldau och
Königsberg.

Den namnkunnige Pomesanste Biskopen, Paul
E 5 Spe

Speratus, war dem härutinnan mycket befördert, och alle rättssinte Brödre sågnade sig öfwer deras emottagelse; hwarföre och **Anron Bodenstein**, Predikanten i Marienwerder, där de måste Bröder satte sig ned, i et bref til Doctor **Brennius** gifwer dem wackert witnessbörd, och ibland annat skrifwer: "Jag håller före, at detta heliga folket blifwit af Gud sielf hijskadt, på det " andre genom detsamma måtte wäckas, at både " tre och nogare öfwerwåga, huru de många brister och felaktigheter, hwarmed wår Kyrka är " behäftad, måtte kunna afhjelpas."

Hist. Persecut. C. XXXIV. til XXXVII.

Comen. S. 85. 86.

Lasit. L. V.

Regenwolfe L. II. C. X. XI.

Salig L. VI. Cap. III. § 22. 23.

S. 27.

Preußen war den tiden satt i största förwirring genom de Öfändriska stridigheter. Bröderna höllo sig wäl aldeles derifrån, men måste på Hertigens befallning hålla några samtal med Öfändrarna, och deröfwer afgifwa sit betänskande; hwilket blef tydeligen, ensaldigt och owelldugt förskadt, och gick derpå ut, at sådana saker icke borde, til hela Kyrkans förargelse, aflutas i offentliga stridskrifter, utan på et af bestredeliga och froma Wån bestående Möte, afgöras; och den som då enwist förblifwer wid sin mening, emot honom måste man bruka blide-nyckelen. Så hade nya Testamentsens första Församling brukat handla, och så betedde de sig öfwenwål i slika omständigheter.

Men Bröderna kunde dock icke aldeles få blifwa i ro. Ty då Bistopen **Laurentius** 1561, på sin Bistations-resa, öfwen kom til Thorn, blef han af där warande Lutherska Predikant, **Bene-**

dicte

Sitte
andris
wen
från
hwarf
thersta
bekänn
burgiss
brister
likwål
Dese
på den
och af
de, be
allenas
och ord
jämte
ke öfwa
Ministe
emot W
emedan
blifwit
och str
höllo sig
genstern
Thornsk

(*) *Lasitius*
en strid
lingar
ga Br
de Hon
se, och
lyckats
genstern

Det beforder,
ig öfwer des
on Bodens
där de måste
stor Bren
och ibland
detta heliga
adt, på det
as, at båt
många br
är Kyrla är

II. c. X. XL.
p. III. § 22. 23.

a förvirring
er. Bröderna
en måste på
al med Öst
ande; hvil
ugt förfat
icke borde
i offentliga
och froma
den som då
mot honom
å hade nya
kat handla,
omständiga

les få blif
1561, på
Thorn, blef
ant, Bene
dice

dicte Morgenstern, en orolig man, som för Öst
andrissta stridigheterna skull blifwit först bortdrif
wen utur Hertigdömet Preußen, och sedermera
från Danzig, (*) angripen och af Henom tilltald,
hvarföre där warande Bröder icke höllo sig til Lu
theriska Gudsstiensten, då de likwäl föregåfwo sig i
bekännelsen wara öfwerensslämnande med Augs
burgiska ConfeSSIONEN? Han swarade: emedan det
brister på behörig tuft och ordning; men lofwade
likwäl, at derom gifwa Bröderna underrättelse.
Dessa förmäddo Thorniska Bröderna, at i hånseende
på den med Doctor Luthero stiftade gemenskapen,
och af kärlek til frid samt til förargelses afböjan
de, betjena sig af där warande Prästers tjenst, om
allenast desse, så mycket görlligt war, togo god tuft
och ordning i akt. De stiftade och 1563 Laurentius
jämte några Deputerade, återigen til Thorn, hvil
ke öfwerlämnade där warande Bröder i Lutherska
Ministerii wård, sedan de inför sittjande Råd hade
emot Morgenstern bewisat Brödernas oskuld. Men
emedan Morgenstern af förtret, at han om sit ofog
blifwit öfwerbewist, likwäl continuerade at predika
och skrifwa emot Bröderna, flyttade alle de, som
höllo sig til dem, aldeles bort ifrån Thorn, och Mor
genstern blef för andra oroligheter skull öfwen af
Thorniska Magistraten bortdrifwen, men fortfor at
skrif

(*) Cassinus skrifwer *Lib. VI.* at Glacius Illyricus, som wäckt
en strid med Wittenbergarna och dragit många försam
lingar på sin sida, har genom sina Emissarier welat dra
ga Bröderna i Wälen på sin sida. Men då desse bestraffa
de Henom för Hans tråtor, har Han blifwit dem gram
se, och sökt uphissa Wälskarna emot dem. Detta har
lyckats Henom med några i Preußen, särdeles med Mor
genstern.

skrifwa och uphlita Luthersta Församlingarna i Pö-
len emot dem, såsom wi snart så förnimma. (*)

Men enär, efter Hertig Alberts i Preussen död,
et nytt Corpus Doctrinæ upfattes, och man wille
tvinga Bröderna, at icke allenast underskrifwa det
samma, utan ock at öfwergifwa sina egna Böniska
Lärare, sin Rikstukt och Ceremonier, och alltså
affsäga sig Uniteten i Bömen och Mähren, eller ock
at rymma landet; togo de fleste wid det sednare,
och drogo 1574 dels til Stor-Pölen, dels til sit fä-
dernesland Mähren; hwarest Bröderna 1566, uppå
Käiserliga Vis-Medici, Crato von Krafcheims
tillsyrkande, (hvilken hos Maximilianus II. affil-
drat Bröderna såsom en den Apostolliska i närma-
ste måtto liknande Församling) hade öfwerlämnat
åt Käisaren sin Confession och Psalmbok, och der-
uppå bekommit Religions-frihet.

Salig Lib. VIII c. II. §. 29.
Lib. VI. c. IV. §. 10. 11.

Carpszows Religions-Untersu-
chung. Sect. II. c. I. §. 2.
c. II. §. 1. §.

§. 28.

Men innan wi wände åter om til Bröderna i
Mähren, måste wi se, huru de i Pölen qwar-
blefne hafwa utbredt sig, och huru först de Refor-
merte på åtskilliga Synodis, och sedan jämnväl
Luthe-

(*) Nästan på samma tid 1580 funnos i Mähren twänne
Brödernas Antagonister, neml. D. Johan Hederich, Lu-
therst Predikant i Jaglau, och Paul Kirmeser, Reformert
Predikant i Hunnubrod. Bägge blefwo för annorstäds
begångna ordningar skul affatte, och den sednare retirera-
de sig til Bröderna, bad dem om förlåtelse, och blef af
dem, såsom en förfont fiende, med mycken Lärlet in-
läsnads slutet underhållen. *Regenw. L. II. c. X. pag. 202.*
Bib. Saml. III. p. 559. Hwarest et Extract af Hederichs
företal finnes, som är sårnan af hela hans skrift.

(*) Såsom
snart ut-
thauen,
många
dem beg-

Luthe-
ensi ha-
Sei-
Bömen
Pölska
rat, ä-
dan bl-
Bröder
och an-
sin wa-
en såd-
i Gold-
Troze-
Läran,
Reform-
Nästan
nungen
tion, och
Evan-
orolighe-
Bröd-
len, lem-
til hvil-
lände sig
piskan i
manfom-
omen Pr-
sedermera
kort tid

Lutheranerne i den bekanta Consensu Sendomiriensi hafwa förlämnat sig med dem.

Sedan år 1440, hade i Pölen, genom de utur Bömen flyktande Husiter, och sedermera genom Pölska Studenter, som under Melantheon studerat, åtskillige förberedelser till en Reformation redan blifwit gjorde, endå de utur Bömen fördröfne Bröder 1548 togo sin tillflykt till Stor-Pölen; och ånsett de den gången måste genast fortsätta sin wandringsstaf och gå vidare, lämnade de dock en såd efter sig qwar i landet. Åtskillige Lärde, som i Goldberg uti Slesien studerat under den berömda Trogendorff, bredde på samma tid ut Lutheriska Lärnan, förnämligast i Pölska Preussen; andre åter Reformerta Lärnan, hufwudsakeligen i lilla Pölen. Nästan hela Utdelen antog Evangeliska Lärnan. Konungen sjelf war benågen för en allmän Reformation, och blef allenast derutinnan hindrad genom de Evangeliskas inbördes stridigheter, och Arianiska oroligheterna.

Bröderna hade, wid deras framsfärd genom Pölen, lemnat efter sig i Posen en liten Församling, till hwilken Castellanen, Gref von Ostrog, belände sig, och det på samma ställe, som Han med piskan i handen ämnade afhämta sin Gemål utur sammankomsten. Deane bad 1551 Bröderna i Preussen om en Predikant, och fect dertill Georg Israel som sedermera prästiderat wid Synoderna; hwilken på kort tid samlade 40 Församlingar i Pölen. (*)

hwar-

(*) Såsom *Regenwolfscius* förundlar *L. I. c. XII*. hafwa de belägnart utbredd sig än vidare, och förut i Pölen och Slesien, äfwen i Pölska Preussen, Casubien och Slesien haft många Församlingar; på många orter har man ut af dem begärt Hof-Predikanter och Scholemästare.

hwaribland många Magnater befunno sig. *Felix Cruciger*, de Reformertas Superintendent i lilla Pölen, sedan han ej mer kunnat och welat hindra Brödernas utbredelse, trädde med berörde *Georg Israel* två gånger i samtal, at öfwerlägga, huru de måtte bilägga inbördes stridigheterna, och gemensamt drifwa *Herrns* werk. Däruppå wardt 1555 de *Evangelistas* första General-Synodus hållen i *Cosminter*, och derwid blefwo i åtskilliga *Wolwo*, ders från stora och lilla Pölen, såsom ock et Hertigens af *Dreussen* Sändebuds närvaro, Bömista Brödernas Confession, Kyrko-ordning och öfrige skrifter upläsne, undersökte och approberade, samt en förening bägge Partierne emellan genom handslag stiftad, och genom Communion beseglad.

Reginvalde. L. III. C. X.

Salig Lib. VI. Cap. III. §. 30. 32.

Comen, §. 86. 87. 88.

§. 29.

De Reformerte gåfwo Theologerna i *Sweiz* underrättelse här om, hwilke dårdswer ogement fågnade sig, och förmante dem at fortsara i föreningen, och förnåmligast, såsom *Musculus* från *Bern* ylttrar sig, at profitera af Brödernas enfaldiga lärosätt, goda ordning och Kyrko-sult. Men *Unions*-werkets fant helt snart swårheter. De hemlige *Arrianer*, som åstundade wara med inslutne, för at desso lättare finna bestydd, och hemligen utbreda sit gift, wille hafwa åtskilliga Brödernas läro-puncter och Ceremonier ändrade; och då det icke wille lyckas, sökte at bringa Bröderna i misstänka hos *Sweitserska* Theologerna. Åstwen den gamle och under många wedertwårdigheter bepröfwadt

made Tid berid Ceremonier Reforme kan fordr deligare på yrkad nogare och wiset, hwarande. ning, at som en 2 tankar för Theologer Last. Lib. Salig L. Carpsow

Th sedan 1557 Sleza ut närmare för panterna, fortsatt; i red Buns på war, (allade) af ere till nä

(*) Han studerab jesse för Biskops Nederlan och resi

fig. Felix
dent i lilla
elat hindra
rde Georg
ägga, huru
och gemen-
wardt 1555
us hållen i
a Wolwo-
et Hertti.
Bömistka
och öfrige
ade, samt
nom hand-
seglad.

7. 88.

Sveiz un-
er ogement
ra i föres-
ulus från
nas ensfal-
uft. Men
De hem-
inslutne,
hemligen
Bröddernas
ch då det
na i mis-
öfwen den
er bepröf-
wade

wade Johan a Lasco (*) hindrade föreningen en
tid berätt. Han wille icke allenast hafwa några Ce-
rimonier wid Rattwarden ändrade efter sin fordna
Reformerta Församlings i Engeland mönster, u-
tan fordrade ock af Bröderna en tydeligare och pry-
deligare förklaring öfwer Rattwarden; och hårup-
å yrkade jämwal Calvinus, at de nemligen skulle
nogare och omständeligare yttra sig öfwer sätet och
wiset, huru Christi Lefamen är i Rattwarden när-
warande. Johan a Lasco fect af Konungen befall-
ning, at ej bringa nya oroligheter å bane; och ge-
nom en Deputation sökte Bröderna, at på bättre
sankar föra Calvinus och de öfriga Sweisersta
Theologer, hos hwilka de blifwit förklade.

Lasco. Lib. VII.

Salig Lib. VI. cap. IV.

Carpsov Religions-Unter-

suchung seit. II. c. II. § 23.

Kiegers. Salzbund III.

St. p. 199.

§. 30.

Sedan många Magnater från Pälén, hade år
1557 infunnit sig wid Brödernas Synodus i
Sleza ati Mähren, och anhållit om Brödernas
ärmare förenig med Sweisersta Confeßions-för-
manterna, blef wäl saken på åtskilliga Synodis
ortsatt; dock funno Bröderna 1560 för nödigt, at
föra Bunzlau i Bömen, där deras hufwud- säte
war, (hwadan de ock blefwo Bunzlauer-Bröder
allade) affärda Johan Kotica och Peter Zers-
ere til några Furstar och til de förnämsta Theolo-
ger

(*) Han war år 1499 född af förnäm släkt i Pälén,
studerade i Frankrike, Italien och Tyskland, fect bö-
jelse för Reformationen, och derföre medersakade et
Biskops böme i Pälén: För 1540 til Tyskland och
Nederland; blef 1542 kallad til Predikant i Emben,
och reformerade Församlingarna i Ost- och West-
Fris.

ger i Tyskland och Sveiz, för at dels förnya den med Reformatorerne begynta vänskapen, dels afhöja förtal och illaka tilmålen, och gifwa utländska Theologerna bättre underrättelse om sin lära och inrättningar, samt förenings-werket i Välen. Deruterade blefwo öfwer allt med mycken kärlek emottagne, särdeles af Hertig Christopher i Wyrtemberg och Pfals-Grefwen Wolfgang af Zweybrytten, hwilke i Göppingen, där öfwen många Theologer, i synnerhet den bekante Jacobus Andrea och Johan Brentius, woro med närwarande, höllo samtal och rådplågningar med dem. Hertigen tilböd dem sit land, i fall de annorstädes ej blefwo lidne, och gaf dem med sig Recommendations-Bref til några Pålsta Magnater. Canglären Petrus Paulus Vergertius, för detta Påfswelig Legat i Tyskland, bewisade dem synnerligen en utmärkt kärlek. Denne store Prälat (hos hwilken i Lit-Predikan intet annat blandrades, än at han varit okunnig i Religionens Stridigheter, deruti han efter Salige

Brisland: 1549 kom han på Rike-Biskop Cranmers Invitation til England, wardt Superintendent öfwer utländska Protestanterna, och Predikant wid Augustiner-Korlen i London; hals til at förbättra *Canonium Ecclesie Anglicane*, och wardt af Drottning Maria fördrifwen tillika med en del af sin församling i Dannemärk och på många ställen i Tyskland, blef han för Reformerta läran full bortwist, och kom 1556 åter til Välen; där han med Römiska Bröderna wardt bekant, och wille på sit sätt hjälpa dem. Han dog 1560.

Salig. Lit. vi. cap. iii. s. 38.

Jfrä
uttryck,
are, men
Jesu Ch
dretalet ti
Tybingen
en och V
na, och så m
äro och R
igheter wa
llen och and
nesbörder c
ntingen än
et besarade
ernas lära
m detta fol
Räjsar Ma
ärie ändtel
ingen och d
hätte gifw
lags witness
vidtagande
enem död
S
Med öfwo
Magn
en, men H
Straßburg o
ögerna därst
Mareyr, i
Theod. Be
vagnar, öfwo
ade, at Brö
ridigheterna
ättet och wif

tryckt, önskat sig wara ett barn och sym-
 bare, men en fullkommen man i det lif, som
 Jesu Christo är) hade efter egen bekännelse utt-
 bredt sig till Brödernas Confession, den han 1556
 trybningen utgaf af trycket, på sina resor i Preus-
 sen och Pölen lärde känna Brödra-söramlingar-
 na, och så mycket mer beundrade deras samdräktighet,
 lära och Kyrko-tukt, som den tidens många strö-
 migheter varit honom mågta anstötelige. Till Ita-
 lien och andra orter hade han skrifwit hårliga wit-
 neshörder om dem, och skaffat hwär och en, som
 hörde om dem, ännu alsintet wiste om Bröderna, eller
 i fall de skulle besörja, att Pölsarne måtte genom Walden-
 sernas lära blifwa förderfwade, helt andra begrep
 om detta folk; och i synnerhet hade han blidlat
 Kåiser Maximilians widriga sinne. Han be-
 hörde ändteligen blifwa uptagen i Brödra-sörsam-
 lingen och där sluta sin lefnad, att han derigenom
 måtte gifwa Brödernas Kyrko-disciplin samma
 slags witsneshörd, som han medelst rena lärans
 bidtagande hade gifwit Evangeliska Kyrkan; men
 genom döden blef han derutinnan hindrad.

Salig Loc. cit. I Last. L. VI.

§. 31.

Med ofwannämde Hertigs skrifwelse till Pölska
 Magnaterne, reste Kotica tillbaka åt Pö-
 len, men Herbert fortsatte resan till Heidelberg,
 Strassburg och Smeltz, och höll samtal med Theo-
 logerna därstädes, särdeles med Bullinger, Peter
 Martyr, Musculus, Calvinus, Vires och
 Theod. Beza. Han beswårade sig å Brödernas
 pågagnar, öfwer deras hårda Censurer, och declare-
 rade, att Bröderna icke kunde eller wille taga del i
 stridigheterna öfwer Mattwarden, icke heller öfwer
 altet och wist tydeligare förklara sig, än de med

ensaldigt anförande af Skriftenes talesätt, hitintill hade gjort. Theologerne betygade deröfver sitt målbehag; i synnerhet sökte Calvinus, at i et skriftligt svar til Bröderna, ursäkta sin förra skriftwelse til Pålackarne, men tycktes dock wara illa tilfrids, at Bröderna för mycket conformerade sig med Augsbургiska Confessionen.

Häruppå arbetades än vidare med ny öfver på de i Pölen warande Swelgeriska Confessions-förwänters förening med Bröderna, och kom föreningen omsider til verkställighet 1560 på Synoden i Ålans. Sedan man blifwit sams öfver Pöran, utspades desutom en vigtig och lastning öfver Kyrko-disciplinen, i det somlige wille utur den Heliga Skrift sammansätta en bättre Kyrko-ordning, da Bröderna hårtills haft, hwilken efter deras tankar hade ännu för mycket småt af Påsweddmet, och inrymde Prästerna alltför stor myndighet. Bröderna wille icke gå ifrån sin Kyrko-disciplin, hwilken, så som de sade, icke war något hast-werk, utan under 40 års öfwerläggning, bön och swära förföljelser war kommen i stånd, i 100 års tid med wälsignelse warit i bruk, och af alla gudeliga lärare under föredre blifwit berömd, efter hon yrkar på en samstyllig hjertesförändring, samt tillåter ingen utåttillräckelig pådöning komma i de heligas samfund och til nattwardens åtnjutande. Igenom flesta rådsterna (*) blef Brödernas Kyrko-ordning wedertaget.

(*) Comenius i sin Historia §. 99 til 103 todes icke war tilfrids med denna Synoden, emedan politiska och köpmanwissheten där spelat måttare. Och man kan nästan intet annat se, än at denna Synod i sina fölgder warit Bröderna i Pölen til mycket skada, icke genom nya tillöfningarna der.

gen, d
i lilla
bistric
nast e
hwille
Super
slyra o
försam
en gån
och sli
Lap

Gena
tä
perinten
Bröderna
dus i
nom til
dragne,
ska litet
ran alde
le wedert
den Aug
lärar ärt
förena s
Theologi

deras s
mering,
hwille
nan för
upsmul

(*) Ifrå
smioris,
mistydni
strifwelse

gen, dock med den inskränkning, at församlingarne i lilla Pälän afdeltes i sju, och de i Lithauen i sex districter, och öfwer hwart distrikt sattes icke allenast en andellig, utan ock en werldslig Senior; hwilken borde gida andeliga Senioren (*) eller Superintendenten följa på hans Visitationer, besträffa om Kyrkans utwärtas angelägenheter, och i församlingarne, hållt på Provincial-Synodis, som en gång hwart år hållas skulle, afhöra klagomålen, och slita twifligheter.

Lasit L. VII.

I Salig L. c. 7. 10 Comen, 89. 99.
S. 32.

Genom denna förening gjorde Bröderna sig misstänkte hos Lutheranerne. Deras förste Superintendent Erasmus Gliczner inviterade 1567. Brödernas Senior Georg Israel til en Synodus i Pälän, och genom Morgenstern lade honom til beswarande före några, utur deras Confession dragne, så kallade lerriga sätter, hwilka woro dels ganska litet betydande, dels med sansstylliga Lutherska lärnan aldeles instämmande; och påyrkade, at de skulle wedersäka sin Confession, och endast widtaga den Augsburgeriska, hwilken de dock afroen för renlärig erkände. Efter man nu icke kunde härutinnan förena sig, lade bägge Parterne 1568 saken för Theologiska Faculteten i Wittenberg; hwilken i

D 2

sitt

deras Kyrkoförfattning, utan genom deras allför stora förmering, genom en Kyrko-disciplins application på folk, för hwilke hon ej passade, och genom förblandning med en annan författning, af hwilken hon sedermera wardt lifsom uppmulgen.

(*) Ifrå den tiden kallade sig Päliska Brödernas Biskopar *Seniores*, til förekommande af de Catholiskas och Reformertas mistydnad, och beröpte sig endast af Biskops-namnet i sina skrifwelser til Biskopliga församlingar ibland Protestanterna.

sitt yttrande ogillade Thorniska twisterna, och efter den salige Luthers exempel påstod, at ehuru Böhmiska Kyrkan brukade några egna talesätt och Ceremonier, borde hon icke derföre anses såsom åtskild ifrån den Lutheriska. Hon gaf Bröderna endast den ärindran, at de icke skulle instränka rätta Kyrkan inom sin författning, så lås, och efterföljans, wårdig den och wore; icke heller afhålla andra Evangeliska Kyrkans lemmar ifrån sin Communion.

Härupå inbiteradr Erasmus Sliczner Bröderna åter igen til en Synodus i Posen, uti Februario 1570., där han med dem discurerade öfwer Harmonien emellan Augsburgiska och Böhmiska ConfeSSIONEN; och sedan trätas emellan Lutheranerna och de Reformerta, angående nattwarden, blifwit bilagd på Präparations-Synodo i Vilna uti Lithauen, skedd det ändteligen i April månad 1570 till det af alla Evangeliska hållna namnkunniga Wärdet i Sandomir.

Salig. Loc. cit.

§. 33.

Sämte Theologerna, insunno sig derwid många Adelens deputerade, ibland hwilka Sandomiriske Woywoden Sborowsky förde præsidium. Huswud-personerne ibland Theologerna wore, Johannes Laurentius å Brödernas wagnar, Sliczner på Augsburgiska, och Gilovius på Sweigherska ConfeSSIONENS sida.

I förstone aflups några underhandlingar fruktloöst, emedan hwart Partii berömde sin ConfeSSION såsom den bästa, och wille at de öfrige skulle låga densamma, såsom den enda rätta, till förenings grund, under å sido sättande af egna ConfeSSIONER; men ändteligen beslöto de enhälligt, at af alla

tre
Confe
frids,
wa si
Konun
Kyrko
sig wi
prisad
dra g
beqwä
med tä
förenin
samme
slöta si
gen sit
förfärd
burgiska
ge hem
penighet
til rätta
Evangel
trätne u
å kallad
den 14
derstref
hälla hw
ten för b
ter 14d
Augsbur
hwilken
erades,
Kyrkan
nattwarel
en ene b

erna, och ef-
at ehuru Bå-
esfätt och Ge-
säsom åtskill-
a endast den
åtta Kyrkan
följans-wär-
andra Evan-
nunion.
ner Bröder,
ti Februario
öfwer Har-
smiska Con-
tutheranerna
den, blifwit
lra uti Li-
nad 1570 til
anniga Wd-

erwid många
Sendomiriste-
lium. Huf-
o, Johan-
Gliczner
Sweizersta

ingar frukt-
Confession
e ifrån läg-
til förenin-
Confessio-
at af alla
te

tre Confessioner förfärdiga en gemensam Påst
Confession. Bröderna woro aldrasförst dermed til-
frids, allenast de icke blefwo nödgade at öfwergif-
wa sin enskylda, såsom den äldsta och at så många
Konungar öfwerlemnade Confession, tillika med
Kyrko-disciplinen, den de hitintil så wäl befunnit,
sig wid, och som af alla Reformatorer blifwit
prisad och recommenderad. Detta wardt af de an-
dra gilladt. Lutheranerne wille wäl i början icke
beqwäma sig dertill; men då de af Magnaterne
med tårar i ögonen förmantes, at icke längre stå
föreningen emot, och dermedelst förorsaka gemen-
samme fiender sågnad, men Konungen anledning at
stöta sig på de Evangelista; så gafwo de ändtelli-
gen sitt bifall til en gemensam Påst Confessions
förfärdigande, med willkor, at bibehålla den Augs-
burgiska. Deröfwer yppades en stor sågnad. Må-
nge hemlige Arianer, som under hårtills warande
penighet sökt sitta i grumligt watern, låto wisfa sig
til rätta, bekände Christi Gudom, och blefwo i de
Evangelistas gemenskap åter uptagne; men de en-
tråttne uteslutne. De författade nu fördraget, eller
så kallade Consensum Sendomiriensem. hwilken
den 14 April uplästes, af alla approberades och un-
derstrefs. Innehållet war detta: de wille icke mer
hålla hwarandra för irriga, icke utgifwa Sacramen-
ten för blotta teckn; men besynnerligen wille de ef-
ter 14de Artikelen af Saxiska Confession, eller
Augsburgiska Confessionens Repetition af år 1555,
hwilken på Glicznerns begäran hel och hållen in-
tererades, til at betyga gemenskapen med Saxiska
(Kyrkan) detswa läran om Christi wäsendetliga
härwarelse i den Hel. Rättwarden, och icke allenast
en ene besöka den andras predikningar, utan och
hos

hos de församlingar, som en annan Confession wero tillgifne, hålla Gudstjensten och Rättwarden, samt derwid råtta sig efter samma församlingars egna Ceremonier, och Riksa deputerade till de andras General-Synodos. (*)

† i *Lärn om Rättwarden.* Salig. L. vi. c. 7.
S. 34.

Wid nästa Lutheranernas och Brödernas Synodus i Posen den 20 Maj 1570. blefwo ännu några årindringar, *Consignatio observatorium* &c. tillagde, till ex. at de skulle afhålla sig ifrån alla talesfart, som ej äro likmåttige med den H. Skrift, med Saxiska Confessionen och deras fördrag, och at de wid Kyrko-gemenskapen ingen ledas mot af en annan Confession, utom inthg af des lärare, till rättwarden, och ingen ofwiken Präst till Råd-ämbe: admittera skulle; at den ene ej skulle draga den andras åhder till sin församling, och sig hyppande stridigheter wille de afgöra i stillhet eller på ett allmännelligt möte. Häruppå publicerades fördraget för alt folket, hwilket gret för glädje skull, då Synodales, under det *Te Deum* söngs, gäfwos hwar annan händerna. Deruppå predikade en Brödernas Präst i Lutheriska Kyrkan efter Lutheriska pläga.

(*) Carpzow in seiner Religions-Untersuchung *Sect. II. c. II.* dömer derom §. 9 således: „Deuna förening oförtrakt, behöft hwarje Part sin särskilda Kyrko-Confession och egna Ceremonier, samt sina wanliga Rikse-namn och egna församlingar oförmångda, aldenstund förlikningen gick allenast der på ut, at de samtelligen wille årtåna hwar andra för rättwärd, aldeles wedersäta och undwika alla Controverser och stridor, och den ene bewisa den andra hielpsam hand i dess församling.“ Förläggeligen war denne förening ingen *syncretismus*, och äro nu warande Brödra, dem Jansensky Epist. *Apologet. ad. D. Mauciero* kallat *syncretismus* poseros, inge Syncretistier.

plågsen
Brödr
draget
samt
eller
den?
med
och
starna
berätt
försam
tulerat
mätte
dis i
etc., h
fessione
förstnd
stillige
hwille
gandet
ning
lors an
den en
dras
te sig
na wil
Sal

Pa d
en
fiender
antinge
nungen
freden

onfession wera
warden, samt
lingars egna
e andras Gese

dernas Gye
blefwo ännu
observatio-
af alla sig
lige med den
och deras för-
ingen ledas
yg af des lär-
Präst till Vä-
ej skulle dra-
ing, och sig
stillhet eller
publicerades
glädje skull
ngs, gäfw
ade en Brö-
er Luthersta
pläga

Seff. II. C. II.
ng oförfränt,
gion och egna
h egna försam-
id allenaft der-
dra för rättro-
ntroverfär och
hantling i
förelägg ingen
dem Jaa
minnes Sene

plägsfeder, och dylikt gjorde en Lutherst Präst i
Brödra-Kyrkan. De sände deputerade med för-
draget til Heidelberg, och gjorde förfrågan: om
ämte det samma, ännu en allmän Påst Confeßion
eller besynnerligt Corpus Doctrinæ wore af nö-
den? och fingo til swar, at de kunde låtat bero
med fördraget. De Evangeliske Magnater skrefwo
och 1578, tillika med Theologerna, til Chur-För-
starna af Psalg, Saxon och Brandenburg, och
berättade dem om Sandomiriska fördraget, och sina
församlingars tilstånd efter den tiden. Dese gra-
tulerade dem dertil, och önsade, at alle Theologi
måtte följa deras exempel. På nästföljande Syno-
dis i Cracau, Posen, Petricow, Wladislaw
etc., hwilka Theologi och Politici af alla tre Con-
fessioner flitigt besökte, wardt fördraget, tillika med
förstnämde årindringar, ä nyo confirmeradt. Åt-
skillige Clausuler eller Canones blefwo tillagde,
hwilke angingo undwikandet af onödiga och biläg-
gandet af oförstigtiga twifler, samt bättre Inrätt-
ning af Kyrko-Disciplin och gemensamma Scho-
lors anläggning; och ändteligen wardt beslutit, at
den ena Kyrkan kunde kalla Predikanter af den an-
dras Ledamöter, dock så, at dese Präster måste råds-
te sig efter den Kyrkans sedwänjor, hwilken de tje-
na wille.

Salig Luc. cit.

I Regenwoltz. L. IV. C. III.

S. 35.

PA detta wis lesde alle Evangeliske i Pälén i en
enighet, som ingen annan förtröt, än deras
fiender; ty dese förlorade derigenom tillfället, at
antingen för oenigheten skull giöra dem hos Ro-
nungen förhateliga, och wid Riksdagarne til Lands-
freden owärdige, eller åtminstone se dem utöda

D 4.

hwar.

hvarandra, och kunna draga Magnaterna ifrån dem. Men desto mer gladdes de, då efter tolfårig samdrågtighet, Paul Gerike, en Lutherist Präst i Posen, och Enoch, en affällig Bröder (hvilken, efter Saligs utlåtelse, war undanlupen Brödernas Skarpa aga) 1582 på General-Synodo i Posen protesterade emot Gendomirskas fördraget, och hotade sin Superintendent Gliczner med Excommunication, äfwen och anförde Responsa från Jesna, Tybingen och Frankfure, deruti fördraget sades wara censureradt. Gliczner satte de Wittenbergiska, Leipziska och Heidelbergiska Theologernas Responsa deremot, och inlät sig på General-Synodo i Thorn 1595 i wänlig underhandling med Gerike. Utom en stor myckenhet andeliga och werldsliga deputerade ifrån alla tre Confessioner, som ännu bekände sig til fördraget, infunno sig på detta möte ellofwa solenne Sändebud ifrån de förnämsta Pålarna och Lithauiska, såsom och Keusiska Furstar af Östiska Religion. (*) Gerike wille ej inlåta sig i någon förlikning; men då hans egne Åhörare bekände sig til fördraget, for han af fruktan för Excommunication, hemligen derifrån. Håruppå blef han af Synodo satt ifrån ämbetet, hvilket honom i Pölen gjordes bekant genom en werldslig deputerad. Gliczner, som under dessa påstående oroligheter

(*) Med dessa inlät man sig och i underhandling om en närmare förening, och dertill afgick från Vilna 1599 en af alla tre Confessioners *Præsides* författad Synodal-skrifwelse till Constantinopolitanska Patriarken Meletius, til hwilken Brödernas *Senior* Turnovius också dertillämte skref särskildt. Swaret til den sidsinämde har blifwit bekant. Men föreningen kom icke i stånd, och det stadnade endast wid en werldslig förenting, eller, såsom de kalla det, Confederation.

der fäst
inga h
fördrag
och bib
det sam
och län
i 100 d
dan af
ral-Syr
och mer
på Syno
pus, at
nad gjor
formert

(*) Endr
Predik
då wa
ställte d
perinten
mensl
och at
af Aug
riklig å

Om de
Bröder

36. J
Hei
37. S
38. Mä

na ifrå dem.
tolfårig sam-
erst Präst i
(hvilken,
den Bröder-
synodo i Po-
dragnet, och
ned Excom-
nisa frå Jes-
dragnet sa-
Wittenbergs
gernas Re-
al-Synodo i
Berike. Ut-
sliga depu-
nnu bekän-
detta möte
ämsta Pål-
ka Furstar
e ej inlåta
gne Åhdra-
fruktan för
truppå blef
et honom i
lig depu-
e orolighe-
ter

der fått kallelse ifrå Posen til Preußen, (*) låt
inga hotelser förmå sig at gå ifrå Sandomiriska
fördraget, utan förblef derwid in til sin död 1603,
och bibehöllt de öfriga Lutheriska församlingar wid
det samma. Hans efterträdare tänkte annorlunda,
och låto gemenskapen med de öfriga ConfeSSIONer
i 100 års tid uphöra, tills de 1712, då man såg ska-
dan af söndringen, fast försent, åter inrättade Gene-
ral-Synodos. Men de Reformerte förenete sig allt mer
och mer med Bömska Bröderna, tills de år 1627
på Synodo i Ostrog så smälte tillsamman i en Cor-
pus, at man allt ifrå den tiden ingen vidare åtskil-
nad gjordt emellan Bömska Bröderna och de Re-
formerta, i Stor-Pålen.

Regenwalsc. L. I. C. XIV. p. 119.

(*) Ead. Glicner for ifrå Posen, wille många Lutheriska
Predikanter tråda öfwer til Bömska församlingarne. Men
då warande Senior Turnovius aflög dem sådant, och före-
ställte dem, at Glicner alltid förblefwe deras rättmätige Su-
perintendent; at sådant wore emot den med Luther uprättade
gemenskapen och emot Sandomiriska fördraget stridande;
och at Lutheriska församlingarne skulle minskas, om Präster
af Augsbürgiska ConfeSSION, hvilken Bröderna ju också för-
rättig årkände och antogo, wille gå ifrå dem.

Satlig *Lib. VI. C. V. §. 29.*

Aldre Brödra-Historiens

Fjerde Stycke,

Om de i Bömen och Mähren qwarblefna
Bröders öden, intil deras stingsring 1627.

36. I Mähren warande Bröders Correspondents med
Heidelbergiska Theologerna.
37. Schol-werkets inrättning.
38. Några å nyo iråklade förförljersers afvändelse.

- §. 39. Alla Evangeliskas fullkomliga Religions-frihet, genom Keiser Rudolphi Majestäts-bref.
- §. 40. Brödernas inwärtas försämring, under utwärtas wälförstånd.
- §. 41. Deras Kyrko-förordninges förstörelse i Bömen och Mähren.
- §. 42. Kort underrättelse om Comenii lefwerne.
- §. 43. Gudsfröes nöda och sådant hopp, at återwinna Kyrko-friheten i Bömen.
- §. 44. Comenii välgrundade hopp om Brödra-Kyrkans upprättelse å ny, samt försorg för den samma.
- §. 45. En Biskops ordination för Bröderna uti och utom Bömen och Mähren. Comenii Catechismus, och dess dedication til Bröderna i Mähren.
- §. 46. Förtelning på Biskoparna af Brödra-Uniteten i Bömen, Mähren och Pälén.
- §. 47. Evangeliska Bömnarnes förstrelse in i andra länder.
- §. 48. Exulanternas myckenhet, och deras inwärtas tillstånd i gemen.
- §. 49. Bömska och Mähnska Brödernas förstrelse, och Brödra Kyrkans tillstånd i synnerhet.
- §. 50. De i Bömen och Mähren qwarblefna Evangeliskas tillstånd.

§. 36.

Wil måste nu och se, huru det efter stora Emigration at Pälén och Preußen, som 1548 skedde, har gått med de i Bömen och Mähren qwarblefna Bröder, hwilke efter §. 26 bekommo Religions-frihet under Keiser Maximilian II. Sedan de fleste Bröder begifwit sig från Preußen tillbaka i sitt fädernesland, til sina Bröder, låto Heidelbergarne, (hwilkom nya Wittenbergiska Edition af Bömska Confession med Lutheri företal och Theologiska Facultetens wästra witnessbörd af år 1573, ganska wäl behagade) affärda 1574, en Theolog til dem, med begäran, at för honom uppgifva deras Kyrko-ordning, efter de wid sina församlingar

gars in
Efter
börder;
funnat
"alliför
"ment
"på ut
"liga
"kom
"deras
"wid i

Särus
sät
19 förm
lingar ti
ginal-spr
hade reda
ner til l
andre ha
at blifwa
dfwen sa
sten til 2
sökt Luth
grafning
blifstade
te öfwer
den Heli
förmodad
man kan
terad 15
gerna. 2

frihet, genom
der utvärtes
i Bömen och
ne.
at återvinna
a: Kyrkans up-
muna.
uti och utom
inus, och de
teten i Bömen,

andra länder.
värtes tillstånd
delse, och Brö-
Evangeliska

efter stora
ußen, som
a och Måh-
och bekom-
rimilian II.
än Preußen
röder, låto
ergiska Edi-
peri företal
tneshörd af
a 1574, en
onom yppa
församling
gard

gars inrättning ämnade besjena sig af den samme.
Efter hans återkomst följde de wackaste witnes-
börder; hvarwid de beklagade, at de ännu icke
kunnat bringa saken därhän, " emedan de hade
" allsör mycket bundit sig wid werldsliga Rege-
" mentet, då deremot Brödernas hånligt gått der-
" på ut, at deras Kyrkor wäl skulle wara werlds-
" liga Regementet underdånige, samt allom männi-
" skom til nytta och förbättring, men likwäl så, at
" deras genom Christi blod förwärfda frihet der-
" wid i ingen mätto minskades. "

Comen. S. 110. til 116.

S. 37.

Säruppd företogo Bröderna en ny Bibel-öfwer-
sättning från grund-språken, hwarom redan S.
19 förmått är; och i det hånseende sände några yng-
lingar til Wittenberg och Basel, at lära sig ori-
ginal-språken. Någre Adelsmän ibland Bröderna,
hade redan, under en Diaconi upsigt, sändt sina sö-
ner til Universiteterna i Tyssland och annorstädes;
andre hade och på egen hand besökt desamma, för
at blifwa i språken och Theologien underrättade;
öfwen som den af Georg Israel i Posenska twi-
sten til Wittenberg sände Laurentius, hwilken be-
sökt Lutheri Collegier och warit med wid hans be-
grafning, därstädes wistade tie Brödrabarn och
blwistade en disputation, som etas desamma anstäl-
te öfwer Bömiska Confessionens tredje Artikel, om
den Heliga TreEnigheten. Den nytta, de derutaf
förmodade, hade och mången stada med sig, såsom
man kan sluta af det swar, som Brödernas depu-
terad 1540 (S. 25) gaf Straßburgiska Theolo-
gerna. Ty då Bucerus frågade, om Swärmare
och

och oroade dem, såsom de Evangelista i Tyskland? så svarade han: Nej; men det gifwes mål andre, äfwen några af de våra, som komma tillbaka ifrån Universtiteterne, och bry sig; ty desse hafwa welat så förbättra vår Unitet, at de under Sten af Evangelista friheten, tänka uphäfwa Kyrko-agan. Efter nu Bröderna besarade, och til en del redan rönte, at ynglingarne wid utrikes läro-säten torde, tillika med gagneliga wetenskap, äfwen inhämta många o-nyttiga saker, och desamma til deras ensaldiga läras och seders förkränkelse införa uti församligarne: så resolverade de på Synodus i Bunzlau 1584, at ibland sig sjelfwa sista Scholor, och i synnerhet anläggga Seminarier i Bunzlau, Przemy och Evanitz i Mähren, i det ställe hwar Biskop och Predikant tilförene haft hos sig och informerat ett par ynglingar, såsom Acoluther. På sistnämnde ställe hade redan Wittenbergste Profeshorn Esrom Rydiger sedan 1575 läst äfwer Davids Psaltare en Commentarius, hwilken af den tidens lärdaste män blifwit alla andra föredragen, och som gifwit Ambrosius Lobwasser anledning til de i Reformerta Kyrkan brukeliga Psalmers förfärdigande. Den berömda Doctor Amandus Polanus begaf sig och til Bröderna, och informerade deras ungdom, änsånt de hade sagt honom förut, at de för armod skull ej kunde bestå sina Lärare några wisa inkomster.

Comen. S. 117.

Camerar. L. I. C. XI.

| Läst. L. IV.

§. 38.

Emedlertid hade stenderna, genom Bömiska Cans-lärens, Joachims von Neuhaus bedrifwande, 1665 utwerlat af Råssaren et Edict emot Bröderna, hwilket dock gick förlorat, wid det Cans-lärens

ären på
och drun
kunde ic
än de 15
afgåfwo
lirtinern
som Co
culteten i
samma
Råssaren
Efterträ
18 omnd
adt; me
rade der
människ
de till w
et Råssa
Eurlarne
ba sagt:
denstund
hwilken i
jssor. Perse

Indteli
A dolp
nder Br
anta Ma
rådare,
åldna R
t bygga
a Defens
ättigheten
erstitet
a det dö
willket de

Enstland?
 mål andre,
 tilbata ifrån
 afwa welat
 en af Evan-
 gan. Efter
 an rönt, at
 , tillika med
 många o-
 faldiga lä-
 samligarne;
 slau 1584,
 i synnerhet
 zerow och
 ar Bistop
 ch Informes.
 . På sistst.
 Professore
 ver Davids
 den tidens
 rogen, och
 anledning
 Psalmers
 Amandus
 ch Informes.
 agt honom
 lå sina På-

lären på hemresan föll med Donau-bron i strömen,
 och drunknade. Bröderna förblefwa alltså i ro, men
 kunde icke få någon offentlig Religions-frihet, före
 än de 1575. på Kåiser Maximilian II. begäran,
 afgåfwo en med Pragiska Magistrarne, såsom Ca-
 lixtinerna kallades, och med Lutheranerne gemen-
 sam Confession, hwilken ock til Theologiska Fa-
 culteten i Wittenberg blifwit öfversänd och af den
 samma med mycket beröm approberad. Efter
 Kåisarens död wardt wäl, under hans Son och
 Efterträdare Rudolph II. 1602. Utlåstlat (S.
 18 omnämde) Edict emot Picarderne, confirme-
 radt; men emedan Brödernas Synnare protesle-
 rade deremot och wisade, at de ej woro sådane
 människor, som de där blifwit beskrefne, kom det
 de til widare werkställighet. Man förtäljer derwid,
 at Kåisaren, då han straxt derpå fått tidning, det
 Turkarne årdrat Seuhl-Weissenburg, skal haf-
 wa sagt: Jag har något sådant förestått mig, al-
 denstund jag tilwållat mig magt öfwer samweten,
 hwilken dock Gudt allena tillhör.

Histor. Persecut. C. XXXIX. XL. I Comen. S. 109. 118. 119. 120.

S. 39.

Undteligen kom det 1609 så widå, at Kåiser Ru-
 dolph II. för Ständerna sub utraqve, hwars
 under Bröderna woro med begripne, genom det be-
 anta Majestäts-brefwet, för sig och sina Esters-
 trädare, stadfästade den under Maximilian år-
 wäldna Religions-friheten, och gaf dem rättighet,
 at bygga nya Kyrkor, samt utaf Ständerna wäl-
 a Defensores eller Advocatos Ecclesie, til sina
 rättigheters bewakande. De fingo ock, jämte Uni-
 versitetet i Prag, magt at wederbördligen reforme-
 ra det då redan utlåstade Under-Consistorium,
 hwilket de besatte med tre Calixtiner, tre utaf Brö-
 de na

issa Con-
 us bedrif-
 Edict emot
 d det Con-
 lären

derna och tre Lutheraner, jämte tre Professorer från Universitetet. Mågre Protestanter ville måla så många Bröderna derifrån, för deras i synnerliga Kyrko-ordning skull; men uprå Landt-Ståndernas föreställning: at de icke ville och kunde uphålla en församling, som de icke selskwe bärjat och underhållit, och som i Herrans vingård arbetat så godt som de, blefwo de icke allenast deruti med begripne, utan ock en af deras Biskopar wardt Administratori Consistorii, hwilken war en Calixtinus, såsom närmaste Collega adjungerad, så länge åtskillnaden i ordning och Kyrko-disciplin warade. Der jämte inrymdes dem Bethlehems-Kyrkan, i hwilken Johan Huss hade gjordt början med Evangelii predikan. Och emedan densamma war dem icke nog rymlig, singo de frihet, at de suto: upbygga en Kyrka för Tyskar och Bömare. Härupå blef Majestäts-brefwet under Klocke-ringning med frögd och glädje-rop, och Gud bättre! åstwen med syndliga glädje-qwäden öfwer deras fiender, publicerad, och efter en hällen predikan Te Deum funget.

*Tegenwilt. L. I. C. XI.
Hist. persecut. C. XL,*

| *Comen. 121. 122.*

S. 40.

Men ack! (Skrifwer Comenius utur Bömiska förföljelses-Historien) med Religionsfriheten började ock förföljelsen på, at smärta någon framwäxa, och disciplinen blef ock urmåttad hos dem, som henne tillförene drifwit och påhyllat. Dersöre war denna frihet, hwärpå förföljelsen följde, icke allom frommom behagelig, och de besarade illata fölgher deraf." Det ser icke olikligt ut, at Bröderna, som wid denna förföljelse

ning blifwit disciplinens sina gynna-
mit i något
na härliga
den förhopp-
ta densamma
långat sig
och endast
wålmåga,
de stycken
frå sin för-
blifwit mel-
teller; så a-
hetens fullhet
het förfara-
kan falla

En då ef-
Friden
testanterna
med Böma-
liga plågor
tet Majestä-
tyddas dem
och ändteli-
nya Konun-
serliga Må-
walde Chu-

(*) Politiska
ti Bömis-
finnas utse-
rien c. XL

professorer
ville må
annerliga
ändernas
uphöfwa
och un
betat så
ruti med
ar wardt
Calixti
så länge
warade.
n, i hroll
d Evan
var dem
atom: up
e. Här
ringning
! åfwen
fiender,
e Deum

Böml
religions
at smä
et urmo
it och på
på förlig
behagelig
Det se
nna före
ning

ning blifwit anmodade om deras särskilda Kyrko-
disciplins och inrättnings uphåfwande, hafwa,
sina gynnare ibland andra Partier til behag, gif-
wit i något mål efter; at den af Rådsfaren århåld-
na härliga frihet har blifwit åfwen dem förlänt, i
den förhoppning, at de med tiden skulle aldeles lå-
ta desamma fara, och at de sedan efter handen
lämpat sig efter stora hopen, stält sig werlden likt,
och endast till at icke mista sin utwärtas ro och
wälmåga, räknat många tilförene för nödige anse-
de stycken ibland bisaker, samt således kommit i-
frå sin första upriktighet och kraft, om icke aldeles
blifwit med inwåfwade i många grofwa förbry-
telser; så at de sedermera, wid Bömistå Kyrko-fri-
hetens fullständiga omsjälning, måste i hårdaste sträng-
het förfara alt det, som man icke helt och hållet
kan falla lidande för Christi skull.

S. 41.

En då efter Rådsor Rudolphs 1612 timade död,
Tridentiniska Kyrko-mötets beslut emot Pro-
testanterna skulle exequeras, och derutinnan början
med Bömarne göras, blefwo desse genom outhör-
liga plågor och förrolämpningar, (*) hwaremot in-
tet Majeståts-bref och ingen föreställning kunde
skydda dem, til otålighet, til motwårn, til wapn
och ändteligen så långt förledde, at de upfode sin
nya Konung Ferdinand II. all lydn, kastade Rå-
derliga Råderne ut ~~genom~~ Slotts-fenstren i Prag,
walde Churförsten Friedrich af Pfalz til sin Ko-
nung

(*) Politiska Råten och bemelande orsakerna til desamma, och
til Bömistå och måhriska Rikens wäldsamma Reformation,
finnas utförligen ansefnade uti Bömistå Börsöjshells-Histo-
rien c. XLI. och ifrån c. XLV. til cV.

nung, men efter olyckeliga slagningen på hwita berget wid Prag 1620 dels togos till fångar, dels måste wandra med honom i Landsflyktighet. Somlige blefwo genom en förståld Amnestie in i landet tillbaka lockade, till fånga tagne, såsom Rebeller dels till ewiga fångelser, dels till döden dömda, och den 21 Junii 1621 sju och tjugu af de förnämsta Herrar och de Evangelistas Defensorer, med swärd afkrättade, Derpå tog den wäldsamme Reformation sin början. Först blefwo Återdöparne i Währen fördrefne, hwilke därstädes hade 45 Collegia, i hworidera af hwilka, många familler bodde, till antalet några hundra till tusende själar. De undgingo dermedelst den största olycka, som efteråt drabbat de andra. Ty då det i förstone ej skulle se ut som Religions-förföljelse, på det de närboende Förstar ej måtte uphetsas, blefwo de genom plundringar, ouphörlige penninge-präfsningar, och derunder genom allehanda marter och dödsfått så wida bragte, at många antingen föllo af, eller med sin ägendoms qwarlemnande måste ryma landet. Men då man insåg, at ändamålet härigenom icke wans, utan landet endast utblottades på inbyggare, blefwo Prästerne först och främst förjagade utur Prag och andra hitintill warande frie städer, som nu miste sin frihet, och ändteligen 1624 utur hela landet fördrifne. Många gömde sig i bergeskrestwor, at derifrån fara ut och hemligen besöka sina församlingar; men blefwo utspanade, till en del dödade, eller åtminstone utur landet drefne. Detta drabbade icke blott de Ständer och städer, som warit deltagare i friget, hwilka man, såsom i förstone föregafs, blott för rebellionen skulle stroffa wille; utan då man, wid wapnens lyckli-

ga fortgå
sländ at
le wille
rotin,
gods had
söfte wäl
föreställni
fallning ej
ter de ju
de ingen
framgen
några
Predikant
samlingar
mar och
ner; och
Reformati
wäld skul
war glad,
hjärtat kun
ga dertill,
de andra.
two obewet
pet em nå
telige Ewa
dan den m
berdswad.
snilige borg
land, Me
len, Preu
Riket och
walades n
och nu des
des at wid

å hwhita
gar, dels
et. Som-
n i landet
Rebeller
nde, och
drånsmis-
ed swärd
Reforma-
e i Mäh-
Collegia,
odde, till
ar. De
om efter-
e ej skule
de när-
o de ge-
kningar,
ch döds,
fälllo af,
naste ry-
ilet här-
lottades
främst
varande
dteligen
dmde sig
hemligen
spanade,
det dref-
och stä-
nan, så-
nen skall
lyckell-
ga

ga fortgång i trettioåriga kriget, ej hade något mo-
stånd att befara, blefwo alle de fördrifne, som ic-
ke wille affsaga sin Religion. Baron Carl Sche-
rocin, Vice-Marggrefwe i Mähren, som på sina
gods hade 24 Predikanter af Brödras-Uniteten,
sökte wäl att hindra landts-förwifningen, genom en
föreläsning wid Kåiserliga Hofwet, att denne be-
fallning ej anginge honom och hans undersåtare, ef-
ter de ju förblifwit Kåisaren trogne; men uträttat-
de ingen ting dermed, och måste, då han likwäl än
framgent gånne undan Brödernas Biskopar jämte
några Präster, tillika med dem rymma landet. I
Predikanternas ställen föreställes de förlåtna för-
samlingar till Herdar, merendels uppenbare själ-
mar och till en del ostuderade och okunnige perso-
ner; och då desse ingen ting uträttade, sattes en
Reformations-Commisjonen, hwilken genom list och
wåld skulle brisga de Evangeliska till affall, och
war glad, när hon på gifwen försäkran, att de i
hjärtat kunde tro hwad de wille, öfvertalte somll-
ga dertill, men genom hwarjehanda plågor twang
de andra. Dock emedan många Adelsmän förblef-
we obewetelige, och underhöllo gemena folket i hop-
pet em någon frihets återwinnaande; så blef som-
telige Evangeliska Adelen 1627. landtsförwift, se-
dan den merendels blifwit afsgen, och sina gods
berdfwad. Många hundrade adelige och andre an-
semlige borgelige familier togo sin tillflykt till Voge-
land, Meissen, Lausitz, Slesien, Mark, Pö-
len, Preussen, Ungern, Siebenbürgen, Tyska
Riket och Nederländerna. Gemena folket be-
walades noga, och hindrades att följa dem efter;
och nu desto mer genom allehanda medel nödgas-
des att widtaga en Religion, den de i silt hjer-
ta

ta ej kunde godkänna, eller fast mera at endast göra sällskap i utvärtes Kyrko-seder. Icke desto mindre funno många tusende tilfälle, at följa sina Lärare i Landsflyktighet.

Hist. Persecut. C. XLII. till cv.

§. 42.

Bland de utur Mähren fördrefna Brödernas lärare, har Johan Amos, af sin födelse, ett Romensky eller Comenius kallad, af oss måst blifwit bekant; om hwilkens märkwärdiga lefwerne jag måste något litet förtälja, emedan det gifwer något ljus i Brödernas annars nästan alldeles obekanta tillstånd under deras Exilio.

Han war född den 28 Martii 1592 i Komna uti Mähren, studerade i Herborn och Heidelberg, blef 1616. Rector i Prezrow, där han såsom en stor Scholman, började ett slags Realskola. År 1616 ordinerades han til Präst, och kom 1618 såsom Predikant til Fulnek i Mähren, hwärwid han tillika åtog sig direction öfwer Skolan. I straxt derpå upkomna krig, blef Fulnek intaget af Spaniorerna, och hans sköna Bibliothek plundradt. Då alle Predikanter 1624 landtförwißtes, hölt han sig någon tid döld hos en Baron Georg Sadowsky von Slaupna, på dess Slott i Wdmiska bergsbygden, hwärifrå han for ut at besöka sina förlättna församlingar, och til deras bästa åtog sig 1626 en bestickning til Pálen. Men då Evangeliska Wdelen 1627 också måste rymma landet, och han ej längre med säkerhet kunde blifwa förborgad, drog han, med en del af sina församlingar, genom Glesien til Pálen. Endå han kom på bården, som utgöra landamåret dessa länders emellan, såg han sig än en gång om åt Mähren och

och Wd-
der må-
wille a-
utan an-
des. (C)
hörd. I
de, och
gaf sin
Europel-
blifwit i
benbürg-
lorna i
mellans-
ta på sit
begrep a-
elden i
fer, beg-
sedermer-
sterdam,
och låt
dus i
de utur
war isfrå
ålders 80
skap och
Præses i
man så
blifwit,
död i Am-
gift med
tallad, de

(*) Se Jn
Berlin

at endast
 de de
 följa sina

Brödernas
 födelse-
 a, a, a,
 svårdiga
 medan det
 nästan al-
 o.

Komna
 Heidel-
 r han så-
 s Real-
 råst, och
 Währen,
 er Scho-
 fulnet
 Biblio-
 4 landt-
 en Ba-
 , på des
 han for
 til deras
 en. Men
 hymma
 nde blif-
 sine för-
 thår han
 eha län-
 Währen
 och

och Bömen, föll med sina Bröder på knä, och ün-
 der många tårar bad, det Gd med sitt ord ej
 ville aldeles wita ifrå Währen och Bömen,
 utan än framgent förwara Elg en såd darslä-
 des. (*) Denna hans bön har jämwäl blifwit
 hörd. De begåfwo sig åt Lissa, hwaräst de stadna-
 de, och han blef Scholmästare, samt år 1631. ut-
 gaf sin Janua Lingvarum relerata, hwilken på tolf
 Europiska, och äfwen på några Astatiska Språk,
 blifwit öfversatt. Til Sverige, Engeland och Sie-
 benbürgen wardt han förskrifwen, til at sätta Scho-
 lorna i behörigt stånd, och upphöjdt sig måstiedels
 mellan-åt i Elbingen och Lissa, för at i stillhet arbe-
 ta på sit stora Pansophiska Werk, som är et kort
 begrep af alla wetenskaper. Men då han wid wäd-
 elden i Lissa 1656 förlorade nästan alla sina Böc-
 ker, begaf han sig til Frankfurt wid Oderströmen,
 sedermera til Hamburg, och ändtelligen 1657 til Am-
 sterdam, där han informerade några Köpmåns born,
 och lät trycka sina Opera didactica. På Syno-
 dus i Lissa 1632 blef han utgd til Biskop öfwer
 de utur Währen och Bömen förströdda Bröder, och
 war ifrå 1648 til 1671, då han den 15 Oct. i sin
 ålders gode år lykteade sitt beswärliga pelegrim-
 skap och Exilium, den äldste Brödra-Biskopen eller
 Præses in Synodo. Om hans efterkommande har
 man så mycket fått weta, at hans Son Dawid
 blifwit, såsom Wdmiska Exulanternas Predikant,
 död i Amsterdam. Hans dotter Elisabeth wardt
 gift med Petrus Sigulus, gemenligen Jablonsky
 kallad, den Comenius i det eldande ålders-år tagit
 E : med

(*) Se Innan-kriften uti Knappen på Wdmiska Kyrkan i
 Berlin 1726. Alla N:o, 200. S. X. 7. 185.

med sig ifrån Währen; hwilkens son är den i nya-
re Brödra-Historien mycket bekante Kongl. Preus-
siske Öfwer-Höfpredikanten och Unitetens i På-
len Senior Präses, Daniel Ernst Jablonsky. (*)

§. 43.

På sina många resor gjorde han sig på allt sätt
möda, at återställa den undertryckta Brödra-
Kyrlan i Bömen och Währen, och derom gaf han
ej allt hopp förloradt, så länge tretioåra kriget wa-
rade. Dertföre adresserade han sig till Protestan-
tiska Potentaterna, och i synnerhet till Stor-Bri-
tanniska Nationen, enär han 1641 kallades at En-
geland at förbättra Scholwerklet. Denna hans tro-
het för sina Bröder, och åstundan at se Uniteten å-
terstånd i deras fädrens land, har förledt honom och
andra i öfrigt redeliga Lärare, at fåsta ögonen på
människlig hjälp, och wid hwarje lycklige slagning
i tretioåra kriget fatta nytt hopp, och ändock wid
slutet gifwa all förhoppning förlorad. Aldramåst
förrådde han sin swaghet, då han icke allenast, med
flera, lät förstå sig, at sätta tro till de den tiden
ryktbara spådomar om Antichristi fall och Öster-
rikiska Husets undergång, samt om Konung Fried-
richs och Kyrko-frihetens återställning i Bömen;
utan ock, twärt emot många hans Bröders och
Collegers årindran, beprifsade desamma för andra.
Då han såsom deputerad från Währen 1626, reste
till Polen, hörde han i Gdrlitz af en ung Baron
von Scherocin från Währen, talas om Chris-
topher Kotters syner, (en Garfwares i Sprot-
tau ulla Glesien) hwilka densamme redan 1616
haft och 1620 för Konung Friedrich uppenbarat;
hwilka ock på Churförstens af Brandenburg befall,

ning

(*) Elisers Böhmisch, Evangelischer Palmbaum, §. 5.

ning blif-
ga för E-
jan icke i
Sprottat
sta Theo-
werfatte
na. Någ-
emot, och
från Gul-
de skulle
nöd och e-
derigenom
at Hollan-
nung af
fly honom
oration, i
yrkade de
och en at
Bömen, i
1627 blef
En af
af adelliga
straxt deru
och wåga-
i händer.
öfwer af
och warn-
wål snart
hon i tolf
Daniel X
I medl-
Predikant,
Ungern, d-
åstilliga u

den i nya-
sl. Preus-
ns i På-
nety. (*)

på allt sätt
Brödra-
n gaf han
riget wa-
rotestan-
stor, Bri-
es åt En-
hans tro-
niketen å-
onom och
gonen på
slagtning
dock wid
ildbråst
nast, med
den tiden
h Syster
g Fried-
Bömen;
ders och
er andra.
26, reste
g Baron
n Chris-
Sprot-
an 1616
enbarat;
g befall-
ning

3. 5.

ning blifwit af Theologerna pröfwade, och af många för Gudomelige ärlände. Comenius wille i början icke tro desamma, men blef af Kyrkoherden i Sprottau öfswertald, och af några Brandenburgiska Theologer än mer derutinnan styrkt. Han öfversatte Spådomarne, och lät trycka dem i Pötna. Någre Brödernas Predikanter satte sig deremot, och föreställte, at slike Spådomar förde en frän Guds ord in på mänskliga inbillningar, och at de skulle bringa de förströdda Bröder i än mera nöd och elände, ja i lifsfara. Men han lät icke derigenom afhålla sig, at ock hafwa dem med sig åt Holland til Churförsten Friedrich, utklarad Konung af Bömen, hwilken åstundat se dem; och at fly honom desamma i händer, under det han hölt en oration, i hwilken han wäl icke med wisshet påyrklade deras gudomelighet, dock likwäl räddde hwar och en at gifwa allt derpå. Wid sin återresa till Bömen, tog han Kotter med sig, hwilken dock 1627 blef til fånge tagen, och landsförwist.

En af hans slägtingar, Christina wid namn, af adelliga Pålsta familien Poniatowsky, fect sträxt deruppå åfwen dylila uppenbarelser, dem hon ock wågade fly Kåiserliga Generalen Wallenstein i händer. Brödernas Lärare i Pälén, woro deröfwer af olika tanckar. De fleste förkastade dem och warnade dersöre, och Prophetissan blef jämswäl snart derifrån entledigad, och dog 1644, sedan hon i tolf år lefwat i ågtenskap med Coëpiscopus Daniel Vetter.

I medlertid hade en frän Wåhren fördrifwen Predikant, *Nicolaus Drabicius*, i *Ledenitz* uti Ungern, där han idlade Handel med Klåden, fått åstfälliga uppenbarelser och syner om Armeex utur

Norden och Österlanden, och tillbragt Elebenburgska Furstens Sigismund Ragotz en gudomlig befällning, at komma Påstven och Österrikiska Zuser på fall. Änständt nu denne ej inlät sig dermed, och litet derester dog, så fattade dock hans wänner nytt hopp, då hans Son Georg född in i Pálen, och Káisaren samt Konungen af Bómen Ferdinánd II. dog. Men detta hopp blef också til wán, och den arme Drabicius wardt arresterad, och sedan högra handen blifwit honom afhuggen, med sina prophetior förbränd. Denna Mannen lärde Comenius också kánna, då han af Furstén Ragotz 1650 kallades til Patat, at inrätta et Gymnasium. Men han lät åter intala sig, at antaga hans inbillningar för sanning, och befordra dem, jämte Kotters och Poniásovias spádomar, til trycket, under Titul: Lux in Tenebris.

S. 44.

Detta war sannerliga ett sáfängt och tillika farligt och skadeligt arbete, hwilket han sedermera har ångrat och sielf beklagat i sin sídsta Bók, Unum necessarium, det enda nödwändigá kálad, den han 1668 i sin álders 77de ár skrifwit. Vángt gágneligare för hans Bröder och för Publicum, war det, at han 1649 gjorde et utdrag af Johannis Lasitii (en Pápst Adelsmans af Sweitserska Confessionen, hwilken wíld ár 1570 lárdt på sina resor noga kánna Bröderna i Bómen) Historia de Origine & Gestis Fratrum Bohemorum, och lät trycka detsamma tillika med hela otttonde boken de Moribus et Institutis Fratrum, áfwén ock i föres och efter talet bifogade en förmaning, at wánda sig tillbaka til förfádernas första kárlé och álswarlighet. Och då nu allt hopp, om Kyrkans förnyelse

se i fäd
trodde
honom
fölte
trehan
to-disc
nisqve
rum,
Scher
alla B
på Sy
gade te
Kyrko
förbätt
detta, s
kan, at
dermas
" áfwé
" skrif
" le fr
" tánta
" gellun
" til an
" fordo
" garn
" det S
" Kyrk
" bestre
" (*) s
" ren til
" hafw
" folks

(*) Pra

iebenhürg-
n gudom-
Österri-
i inlåt sig
dock hans
org föll in
af Bömen
f också til
arresterad,
afhuggen,
Mannen
f Fursten
inrätta et
ig, at an-
befordra
spådomar,
ris.

Illika far-
han seder-
sta Bot,
iga Kal-
rit. Dångt
ublicum,
Johan-
veitserska
t på sina
toria de
, och låt
naken de
t i före-
ända sig
alfwar-
förmåga-
se

se i fäderneslandet, war förswunnet, och Comenius
trodde, at Bömistka och Mähriska Kyrkan skulle med
honom, såsom sidste Biskopen, aldeles dö ut; så
sökte han, at bibehålla des mål och äminnelse på
trehanda sätt. Han gaf å nys ut Brödernas Kyr-
ko-disciplin och ordning, Ratio disciplinæ ordi-
nisque ecclesiastici in Unitate Fratrum Bohemo-
rum, sådan som den 1616 på en Synodus i
Scherawitz uti Mähren, blifwit författad, af
alla Biskopar och Prädare underskrifwen, och 1632
på Synodus i Lissa tryckt; Swarwid han bifo-
gade det Compendium eller uttog af Brödernas
Kyrko-Historia, och sina tankar om en allmän
förbättring, och liksom testaments-wis dedicerade
detta, såsom et wigtigt arfwe-gods, til Engelska Kyr-
kan, at deraf besjena sig efter behag, och för Brö-
dernas efterkommande tagat i förwar, " om til
" afwentyrs Gud (såsom han i dedicationen S. 13
" skrifwer) utur hitils warande bedröfwelser skul-
" le framdraga något bättre, än wi alle kunne
" tänka, at nemligen, såsom Han har lofwat, Evan-
" gelium går ifrå rätteligen agade Christiäna, öfwer
" til andra folkslag i werlden, och således, såsom
" fordom, wårt fall och wår skade blir Hednin-
" garnas rikedom, 2c. Sådan betraktelse (heter
" det S. 14) lindrar min smärta öfwer mitt folks
" Kyrskas försöring, hwars ordningar här äro
" bestrefne. Men jag såsom sidste Föreståndaren,
" (*) sluter för edra ögon, o 3 Församlingar! dö-
" ren til efter mig 2c. Jag wil dock (S. 16) icke
" hafwa detta så förstådt, som förkunnade jag mit
" folks Kyrka des ändalyft. Jag wil, at den på
E 4 ewig.

(*) Præses Synodi, utur ~~Eg~~

" ewighetens hälleberg grundade allmänneliga Kyr-
 " kan icke går under; men at förstildia Gudsam-
 " llingar understundom genom Guds hand blifwa
 " förstörde, och andra, eller just desamma, deri-
 " genom på andra orter planteras och flyttas, det
 " är af församlingen klart, ic. Detta förwäntar jag
 " (§. 17) af den ewiga Godheten, med full till-
 " förstigt; och om Gud skulle bjuda mig gå ut-
 " ur werlden, utan at få fågna mig af sådant,
 " wil jag dock med de sju Maccabäiska Bröders
 " sista Martyr säga: På mig och mina Brö-
 " der skal Guds wrede återwända, then
 " öfwer alt wårt folk med rättis gängen är.
 " 2. Maccab. 7: 38 ic. Men Eder (§. 20) nem-
 " ligen den Engelska Kyrkan) öfwerlåte och
 " recommendere wi . . . wår låra Moder, den
 " Mähriska Kyrkan, hwars försorg I nu i wårt
 " ställe såckes åtaga Eder; det må nu så hända,
 " at Gud wårdes hos oss åter upwåcka henne, el-
 " ler, ännu om hon hemma dödt bort, åter fram-
 " ställa henne lefwande på et annat ställe, ic. Gud,
 " (§. 21, som ifrån sitt, för Hans wålgärningar
 " otacksamma, folk fordom borttog och förstörde
 " både Land, Stad och Tempel, har dock welat,
 " at Altarets fot skulle förblifwa på sitt ställe, på
 " det Efterkommanderne måtte framdeles kunna
 " åter bygga derpå. Esr. 3: 3. Dersföre, om wi
 " af Gud haft något, som är sanskylligt, dyrbart
 " och godt, (men det hafwa wise och fromme
 " Män verkelligen trodt) bör man wißerligen
 " förja dersföre, at sådant icke med oss omkommer,
 " och äfwen at fundamenterna eller grundpelarna
 " icke så ruineras i närwarande förödelse, at de en
 " gång af Efterkommanderna ej kunna igenfinnas;
 "

till

" till hw
 " res g
 " marta
 Detta
 Deus fra
 det 1702
 tjenst och
 plinen, o
 garne til
 mera, till
 blifwit p
 1739. try

Det an
 men
 Brödra-K
 ordination
 på förhopp
 Enär 1652
 dog, stref
 mentius, f
 nom tänck
 dra-årtiga
 te uphöra.
 ga Subject
 ligens af V
 richius, f
 erus Sign
 Gabel i B
 barndom h
 war hans n
 de förstörd
 en. Deras
 Melenczy

liga Kyr-
Försam-
d blifwa
mo, deri-
ytas, det
äntar jag
d full till-
g gå ut,
sådant,
Bröders
na Brö-
s, then
ngen år.
o) nemo
låte och
er, den
i vårt
hända,
ne, el-
fram-
c. Gud,
rningar
örstörde
melat,
alle, på
kunna
om wi
dyrbart
romme
erligen
ommer,
velarne
t de en
nnas;
till

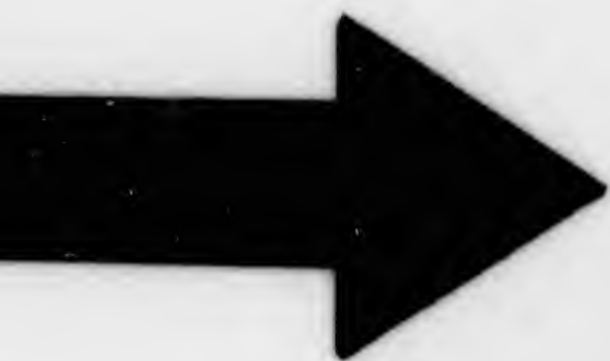
“ till hwars förefommande behörig anstalt nu gö-
“ res genom denna qwarlätenhetens öfwerant-
“ mardande i Edra händer.” Samwida Comenius.

Detta stöna Depositum letade Sal. D. Buda-
deus fram, Lutheriska Kyrkan till fromma, och gaf
det 1702 ut med et företal, deruti han efter för-
tjenst och wärde berömmet Bömistiska Brödra-disci-
plinen, och framställer henne Lutheriska Församling-
garne til et mönster, at efterföljas. Det har seder-
mera, tillika med Bömistiska Brödernas Confession,
blifwit på Tyska öfversatt, och i Schwalb
1739. tryckt.

§. 45.

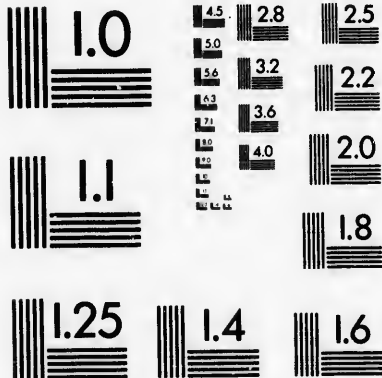
Det andra, som Comenius till den utur Bö-
men och Währen fördrefna och fringspridda
Brödra-Kyrkans wid magt hållande gjorde, war
ordination af en Biskop in spem contra spem,
på förhoppning, där ingen ting mer är at hoppas.
Enär 1657 Påfste Seniores Martin Gericinius
dog, skref des Collega Johan Büttner till Co-
menius, såsom Præsident Synodi, och bad ho-
nom täncka på Successores, på det de tvåhun-
dra-årliga ordningen efter bägges deras död ej måt-
te uphöra. Man kunde icke så straxt finna dugelli-
ga Subjecter dertil. Walet föll ändteligen på Her-
ligens af Alegen Hof-predikant, Nicolaus Ger-
ichius, för Församlingen i Pölen; och på Pe-
terus Sigulus, af sin födelse-ort Jablonne eller
Gabel i Bömen, Jablonsky kallad, hwilken i sin
barndom hade emigrerat med Comenius, och nu
war hans mäg. Denne ämnades til Biskop öfwer
de förströdda Bröder i och utom Bömen och Wäh-
ren. Deras inwigning stedde efteråt på Synodus i
Mielenzsyn 1662. Efter Comenius för älderdöm
E 5 full

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Skall ej kunde sjeif infinna sig derwid, sände han dit sin Consenior Daniel Vetter, och efter första Gudsamlingens pågsed, när i nödenes och försjellsens tid två eller flere Biskopar ej kunde till en ny Biskops ordination komma tillsammans, gaf honom med sig en skriftelig Fullmakt och ordination. Peter Jablonsky skulle såsom Biskop för Bömiska Kyrkan, en gång tråda efter Comenius, men dog 1670 för än han aflidit. Hans Son Daniel Ernst Jablonsky följde honom efter i ämbetet 1699, och fick tillika uppgiften öfwer Bömiska Bröderna utom Pälén. Och denne året, som har tillbaka öfwerlemnad Biskopliga ordinationens Depositum åt de sedermåra utur Bömen och Mähren emigrerade Bröder, såsom på sitt ställe skal förmålas. † Denne

Det tredje, som Comenius till de i Bömen och Mähren qwarblefna Bröders bästa gjorde, war utgifwandet af en Cateches, hwilken 1661 är tryckt i Amsterdam, med en dedication till alla förslingrade Christi får, besynnerligen dem som wistas i och omkring Fulnek, såsom Sochnarnes Initialbokstäfwer F, G, H, K, L, M, N och O utwisa. Och ifrån alla dessa Sochnar äro Bröder komne till Herrnhut. Dedicationen börjas med dessa orden: "Nåd och frid af Gudi, genom Andans helgelse och Jesu Christi blods stänkele," ic. och slutas med följande ord: "Gud, som all nåd kommer af, gifwe Eder genom sin Anda, at I till Christi sats befrämjande war den starke till den inwärtas menniskan; at I bedjen utan återwänd, blifwen för synder bevarade, och i frestelser och bedröfwelser bestående, till Hans namns förhårligande, och till stad-

Ifrån

"stadfast
" ewiga
Om
widare na
gemenligen
den 3. 6
af Bibelen
misika språk
Biblar, so

Nu wil
Syste
Cap. X. i
Pålsta B
ifrån år 14
tys bref t
som ock utu
tekningen i
1467.

1.

[2.

3.

4.

(*) Praes war
förste ibland
Synodis, f

(*) De fleste
ort; Conval
äro familie'n

sände han
 efter för-
 es och för-
 kunde til
 man, gaf
 hordina-
 Biskop för
 omentus,
 Son Da-
 ster i am-
 er Böm-
 äret, som
 nationens
 ch Wäh-
 skal för-

ömen och
 rde, war
 1661 år
 alla för-
 m wistas
 Initial-
 h 3 ut-
 Bröder
 jas med
 om An-
 stänkel-
 " Gud,
 nom sin
 de war-
 ; at 3
 der be-
 bestän-
 och til
 stad-

"stadfästelse af edor kallelse och utkorelse til Hans
 " ewiga rike och härlighet."

Om hans öfriga Skrifter wil jag ingen ting
 vidare nämna. Men i deras förteckning glömmes
 gemenligen Hans Manuale Biblicum, eller hela
 den 2. Skriftes Lärna, hwilket är ett utdrag
 af Bibelen, och 1658 af honom blifwit på Wö-
 mista språket förfärdigat, til at årsätta bristen på
 Bibliar, som Bröderna blifwit fräntagne.

S. 46.

Nu wil jag jämnwäl utur Adriani Regenvolscii
 Systema Ecclesiarum Slavonicarum L. III.
 Cap. X. i ordning anföra Bömist, Währiska och
 Pälsta Biskoparne af Brödra-Uniteten, ända
 ifrån år 1467 til hans tid; och utur Jablons-
 kys bref til Arke-Biskopen af Canterbury, så-
 som ock utur andra esierättelser, fortsara med för-
 teckningen in til vår tid.

1467. Bleswo af Waldensernas Biskop Ste-
 phanus i Österrike, ordinerade:

1. Michael Bradacius af Zamborg,
 Præses. (*)

2. N. N. en gammal Waldensernas Pre-
 dikant.

3. N. N. En Präst ifrån Påstweddmets.
 Samma år bleswo af dessa tre ordi-
 nerade:

4. Mathias Convaldensis, Præses. (**)

s. Pro.

(*) Præses war den Älste i ansænde til Consecrationen, och den
 förste ibland de öfriga Biskopar, hwilken präsidierade på
 Synodis, så länge han lefde.

(**) De fleste Biskoparnas tilnamn äro tagne af deras födelse-
 ort; Convaldensis af Kunewalde wid Litth. Men somlige
 äro familjenamn, såsom Martinus Skoda.

5. Procopius, en Baccalaureus, Præses i 27 år.
6. Thomas Prälaunzius, Præses i ellofwa år. Denne har fort för sin död 1518. hördt talas om Lutheri Reformations-arbete, och bedt Gud om wälsigelse dertil.
1499. 7. Elias Chrzenovius. Han hade förut visiterat de fördragna Bröder i Moldau.
8. Lucas Pragensis, Baccalaureus, Præses i tie år, hade varit deputerad til Grefeland, och sedermera til Frankrike och Italien; har och gjordt den första samling af Sånger.
1499. 9. Ambrosius Magnus Slutecensis.
1516. 10. Martinus Szkoda, Præses i fem år.
1529. 11. Wenceslaus Albus, von Brandels.
12. Andreas Ciclovius.
13. Johannes Cornu (eller Horn) Præses i femton år, deputerad til Lutherum 1522 och 1542, har i Nürnberg låtit trycka Brödra-Psalmboken på Tyska.
1532. 14. Benedictus Bavorinius, af adell; härkomst. Til honom hafwa Lutherus och Melancthon skrifvit.
15. Witus Michalecius, Baccalaureus.
16. Johannes Augusta, Præses i 25 år, deputerad til D. Luther 1536. 40. 42. corresponderar med Luther, och har derföre suttit 16 år i fångelse; sedermera visiterat Församlingarna i Stor-Påten, och lemnat efter sig många Wärdiga Skrifter.

1537.

1537. 17.
18.

1553. 19.
20.

1557. 21.

22.

23.

24.

1560. 25.

1577. 26.

1537. 17. Martinus Michalecius.
18. Matthias Clanius, emigrerar till Preus-
sen.
1553. 19. Johannes Nigrinus, eller Czerny.
20. Matthias Erythraus, eller Czervinka,
deputerad till Bucerum, Notarius och
Historiographus.
1557. 21. Georgius Isael, Præses i 16 år, de-
puterad till Lutherum, ledsagar 1548
Exulanterna till Preußen, sista många
Kyrkor i Stor-Pålen, sänder 1568.
Deputerade till Theologiska Faculteten
i Wittenberg, och lemnar efter sig en
Historia om Pålska Kyrkans ursprung.
Han var Unistetens i Pålen förste
Senior.
22. Johannes Blahoslous, studerade un-
der Troitzendorf i Goldberg, i Wit-
tenberg, Königsberg och Basel; öfwer-
sätter nya Testamentet, skrifver en
Historia om Unisteten, och de förnäm-
sta Predikanters lefwerne-slapp.
23. Andreas Stephanus, lemnar efter
sig Predikningar öfwer Apostoliska
Tros-bekännelsen.
24. Johannes Caleph, Præses i sex
månader, håller noga hand, öfwer
Kyrko-Disciplinen.
1560. 25. Johannes Laurentius, Senior i På-
len, en Troitzendorfs och Lutheri Vår-
junge, vifiterar Församlingarna i
Preußen, och 1568 de Studerande i
Wittenberg.
1577. 26. Zacharias Wisomislensis, Præses i tu
år.

27. Mag. **Johannes Aeneas**, Præses i fyra år.
1587. 28. **Johannes Abdias**.
29. **Simon Theophilus Turnovius**, Præses i 14 år, Senior i Pälén, studerar i Cosminiec och Wittenberg, hjälper 1570 såsom **Diaconus**, att bringa **Consensum Sendomiriensem** i stånd. Genom hans biträde skrifwer **Johannes Lasitius** sina otta Böcker de **Origine et Gestis Fratrum Bohemorum**: en ganska lättd man, synnerligen i språken. Hans wärliga ordstäfwe war: kom snart **Herre Jesu!**
1589. 30. **Johannes Ephraim**, studerar i **Helldelberg**.
31. **Paulus Jesenius**.
1594. 32. **Jacobus Narcius**, Præses i tre år.
33. **Johannes Niemczanlus**.
1599. 34. **Samuel Cuscius**.
35. **Zacharias Ariston**.
1601. 36. **Bartholomæus Niemczanlus**.
37. **Johannes Lanecius**, Præses i femton år.
1606. 38. **Johannes Cruciger**.
1608. 39. **Matthias Rybinus**, Senior i Pälén, öfversätter **Psaltaren** i pålsta verser, till **Kyrkans bruk**.
40. **Martinus Gracianus Gertichius**, Senior i Pälén, Præses i tre år, studerar i **Wittenberg**.
1609. 41. **Matthæus Konecny**.
1611. 42. **Matthias Cyrus**, förste Senior vid **Consistorium** i **Prag**.

1612.

1618.

1627.

1629.

1632.

1633.

1644.

Nu följa
utur Tabla
af Conterb
1662. 56.

(*) *Se Alta F
Disertat, de f*

1612

1610, Præses

urnovius,
Pålen, stus
Bittenberg,
onus, af
miriensens
de skrifver
Böcker de
Bohemo-
synnerls
ga ordstäf
Jesu!
rar i Hels

es i tre år.

es i fem

r i Pålen,
lsta ver

Gerti
s i tre år,

nior vil

1612. 43. **Johannes Turnovius**, Doctor
Theologiæ, Senior i Pålen, Præses i
trede dagar.

1618. 44. **Gregorius Erastus**, Præses i 14 år.
45. **Johannes Cyrillus**, Affessor Con-
sistorii Pragensis.

1627. 46 **Daniel Nicolajevius**, blifwer från
Helvetiska Confeßionen uptagen i Uni-
teten, och ordinerad til Senior i Pålen.

1629. 47. **Paulus Pallurus** från Mähren, Se-
nior i Pålen, öfversätter Bibelen
på Pålsta.

1632. 48. **Laurentius Justinus**, Præses i
fem år.

49. **Matthias Procopius**.

50. **Johannes Almos Comenius**, Præ-
ses i 23 år.

51. **Paulus Fabricius**, Affessor Confi-
storii Pragensis, exulerar til Welfen,
blifwer Senior i Elfa för de förströ-
da Mähriska Bröder.

1633. 52. **Martinus Orminius**. Denne och de
följande äro alle Seniores i Pålen.

53. **Johannes Rybinus**, war tillstådes
wid Synodus i Dordrecht 1618.

1644. 54. **Martinus Gertichius**.

55. **Johannes Byttnerus**.

Så långt **Regenbofschius**.

Nu följa de öfrige Seniores Unitatis i Pålen;
utur **Jablonskys** bref til D. **Wate**, Årkebiskop
af **Canterbury** 1717. (*)

1662. 56. **Nicolaus Gertichius**, Hertigens af
Sieg-

(*) *Se Acta Fratrum in Anglia in folio p. 122. et. Canzler Pfaffs
Disertat, de successione episcopali.*

- Diegnis Hofpredikant, på Synodo i Miencencin til Biskop öfwer Pålsta Uniteten ordinerad genom Büttner, med den gamla Comenii bifall och lyfönskan.
1677. 57. Petrus Sigulus, af sin födelse-ort Gabel i Bömen, Jablonsky kallad, Comenii Mäg, blef til Biskop ordinerad för Bömiska linien in spem contra spem, d. å. om emot all förmodan Kyrkan i Bömen och Mähren skulle blifwa återstald.
1673. 58. Adam Samuel Hartman, ordinerad på Synodo i Pissa den 28 Oct.
1676. 59. Johannes Zugehör, ordinerad i Petri Pauli Kyrka uti Dangig, den 13 Augusti.
1692. 60. Joachim Gulich, på Synodo i Pissa den 26. Jun.
1699. 61. Daniel Ernst Jablonsky, Petri Son, Hofpredikant i Berlin, ordinerad på Synodo i Pissa den 10 Mart.
62. Johannes Jacobides.
1712. 63. Salomon Opiz, ordinerad på Synodo i Zülchow den 11 Julii.
1712. 64. David Casius, ordinerad på General-Synodo i Thorn den 14 Nov.
- Derpå följa ännu :
65. Paulus Casius den sidsnämndas Broder ordinerad 1712. den 31. Oct. til Consenior, och 1725 den 26 Febr. i Frankfurt wid Odern, til Senior.
66. Christianus Sittkovius, ordinerad 1732 den 6 Maji på Synoden i Pissa til

Con-

Sm till
fe
blifwit de
påliteligt
länge tre
git sin b
igen sin
efter Wes
å nyo och
mera om
hvilket o
många h
begäro s
sta Kurf
re, hålft
De måste
sig, hware
dra Inby
Korparber
men til en
ja och anla
o Cyrkwi
i Manuser
Luthersta
wen, sinne
1.) J d
gynns wid

Synodo i
er pålsta
ttner, med
hönstän.
sort Sa
llad, Co.
ordinerad
n contra
förmödan
ren stulle
ordinerad
Oct.
ad i Pe
lg, Den 13
do i Pifa
etri Con,
inerad på
rt.
ca Syno-
li.
på Gens
Nov.
Das Bro.
Oct. til
Febr. i
Senior.
rad 1732
Pifa til
Con-

Consenior, och 1734 i Frankfurt vid Odern, til Senior.

67. David Nitschmann, 1735 ordinerad till Mähriska Brödernas Biskop, af Jablonsky i Berlin, o. s. w.

§. 47.

Sm tillståndet hos de Evangeliska Bömaren, hvil-
ke dels flyktat utur sit Fädernesland, dels
blifwit där qwar, kan man söga anse, som är
påliteligt, i brist på tillräckliga esterrättelser. Så
länge tretioåra Kriget påstod, hwilket hos dem ta-
git sin början, gjorde de sig hopp, at en gång få
igen sin Kyrko-frihet. Men då denna förhoppning
efter Westphaliska freden förswann, och förföljelsen
å nyo och långt håftigare kom i gång, woro de än
mera omtänke, at wilka undan til andra länder;
hwilket ock, oaktad all förhindring, har lyckats
många hundrade, ja tusende människor. Många
begåfwo sig til Slesien, hwaräst de af Evangeli-
ska Furstarne i Brieg blefwo emottagne. Än fle-
re, hålft af Bröderna, foro til Pölen och Preussen.
De måste försogade sig til Saxon och Öfra Lau-
sig, hwarest de til en del förlorade sig ibland an-
dra Inbyggarne, såsom jämwäl stedt i Saxiska
Korparbergs-tracten, i Bogtland och i Franken;
men til en del formerade enskylda Församlingar,
ja ock anlade Nybyggen: hwarom jag i Hiftorien
o Cyrkwi Tzeske eller Bömiska Kyrkans Historia
i Manuscript, Förrsta delen Cap. III. som af några
Lutheriska Bömaren i Berlin blifwit sammanstef-
wen, finner följande anmärkt:

1.) I Dresden har en Bömisk Församling be-
gynnt wid år 1670. Samuel Martinus, en
Lutherisk

Lutherst Präst i Prag, hade aldraförst kommit med några hundra förnåma personer, til Pirna; hvarifrån Churfürsten tog dem til Dresden, och larmde dem Jacobi-Kyrkan. (*)

2.) I Zittau har straxt i början af förföljelsen samlat sig en Församling, hwilken år 1670 redan bestod af 900 Själur.

3.) Neusalz i Meissen, af Herr von Salza anlagde wid Byen Spremberg, halfannan mil ifrån Herrnhut, år också wid påß år 1670 upbyggd af Bömare, och har snart til en liten Stad förvandlat sig. Men Bömarna hafwa efter någon tid til en del flyttat derifrån, och til en del blifwit aldeles Tyskar, så at nu för tiden, utom några gamla så gamla personer, ingen mer förstår Bömiska språket. Men efter gamla Statuter måste Prästen än framgeut wara en infödd Bömare, och hålla Intrådes, Predikan på Bömiska.

4.) Gebhardsdorf, wid Bömiska Gräntsen, när in til Greiffenberg i Slesien.

5.) Lezdorf wid Lauban. Dese båda orter hafwa ännu allenast en föreläsare.

Byen Wespen i Grefskapet Barby, eller egen-

(*) Denne Martinus war en Bömiska Brödernas motståndare, och wille nödga dem, som redan före honom woro i Pirna, at låta deras Confession och Kyrkoordning fara, och förena sig med hans Församling. De förswarade sig emot honom, uti en Apologie. Då han nu med stridskrifter ej kunde något emot dem uträtta, for han til Dresden, och genom Håf. Predikanten Doll. Zoe von Zohener utverkade en Churförstelig befallning, at de antingen skulle hålla sig til Lutheriska Liturgien, eller rymma landet. Somliga begwände sig til det förra; de andre måste å ny gån i landsflyktighet, och foro til Lissa i Polen.

teligen
och be
så Tys
mägtlig
Wass
i Herk
Inlednin
ra och
Vilbr
hafwa
i Grof
ra Lau
flyttat i

“ D
“ en gå
“ lande
“ som
“ hwilke
“ har och
“ gen nu
“ wille,
“ wa m
“ måtte
“ ro min
“ qwarle
“ heter s
“ det stöd
“ Men o
“ som se
“ och en,
“ ländert,

fommit med
till Pirna;
Dresden, och

af förföljel.
år 1670 re.

von Salza
fannan mil
1670 up.
liten Stad
efter någon
del blifwit
några gan-
re Bömiska
ste Prästen
och hålla

Gräntsen,

båda orter

eller egen-
te.

dernas mot-
före honom
Kyrko-ord-
ning. D.
Då han
m uträkta,
fanten Dof.
dröslig be-
utfersta li-
ande sig till
eflyktighet,

teligen Wes Pane, Herrebyen, är också anlagd
och bebodd af Bömarna, men nu mera blefwen
så Tytt, at bara några få äro ännu Bömiskan
mågtige.

Pastor Augustin Schulze, Bömisk Predikant
i Berlin och Ryksdorf, nämner i Historiska
Inledningen till sin Kyrko-bok, desutom äfwen Of-
ra och Nedra Erdmannsdorf i Öfra Lausitz.

Uldradorf i detta århundrad, omkring år 1725,
hafwa och anseelige Bömiska Colonier satt sig ned
i Groß-Zennersdorf och Gerlachsheim i Öf-
ra Lausitz, men dels 1732 dels 1737. merendels
flyttat till Berlin.

S. 48.

“ Det har wäl (strifwer berörde Augustin
“ Schulze på anförda ställe) aldrig på
“ en gång stedt någon så stor och i ögonen sal-
“ lande Emigration utur Bömen och Mähren,
“ som Emigrationen utur Salzburg wid år 1730,
“ hwilken belopp sig till mer än 30000 Själur;
“ har och icke kunnat wara så anseelig, emedan in-
“ gen nödgat deras Herrskaper, at låta alla, som
“ wille, med fick och pack fara bort. Dese haf-
“ wa mågta sorgfälligt wakat deröfwer, at de ej
“ måtte mista sina underhafwande, hwilke och wa-
“ ro mindre benägne, at med all sin ägendoms-
“ qwarlemnande och genom de största äfventhyllig-
“ heter söka sig wäg till Samtwets-frihet, innan
“ det största samtwets-qwal nödgat dem dertil.
“ Men om man kunde taga tillsammans alla dem,
“ som sedan 1624 wid äfstilliga tider hafwa, en
“ och en, eller i små flockar, flygtat i så många slags
“ länder, så skulle deras antal wäl två till tre
“ gåna

" gånger öfwerfliga Salzburgiska Emigrationen."
 " Hvad det andeliga widkommer, (fortsär Au-
 " gustin Schulze loc. cit. C. VIII.) så har det go-
 " da folket måladels råkat i dåliga Herdars hån-
 " der, hwilke sjelfwe icke wetat, huru med de-
 " ras egen själ står till. Man har merendels låtit
 " dermed bero, at de fördt et stilla och ärbart lef-
 " werne, hwartil grunden redan i Bömen genom
 " samwets-ångst lagd blifwit. Man har prifat dem
 " saliga, för det de öfwergifwit all ting, och wide-
 " tagit Evangeliska Confeßionen. Deras efterkom-
 " mande hafwa måladels wanslägtats, och antagit
 " de människors seder, ibland hwilka de bodt. 3.
 " frå Bömiska Brödernas tider, intill år 1720,
 " har man alskintet hört om någon sig utbre-
 " dande wäckelse, än mindre om någon god författ-
 " ning och själarnas bewarelse, ibland Bömarna."

S. 49.

Huru det gäddt med Exulanterna, som från Brö-
 dra-Församlingarne härstamma, beskriwer
 Comenius wid år 1670 i Bömiska Brödernas
 Kyrko-Historia S. 126. med så ord, sålunda: "De
 " samme, som til tusendetales blifwit förströdde i
 " de nästgränsande Riken, för det de wetat wara
 " Gud trogne, hafwa antingen för Landeflyttig-
 " hetens wedermördigheter stull uppgifwits i sit sin-
 " ne, och fallit af; eller genom wedermöddans lång-
 " warighet så minskats, at allenast någre få öfwer-
 " lefwor af oss ännu äro för handen."

3 Vålen höllo de sig wäl till där warande Brö-
 dra-Församlingar, men i andra länder funno de
 ingen frihet, at formera enskylda Församlingar,
 och i allt taga sin egen Kyrko-disciplin och ordning;
 de

de wor-
 de än
 tillbaka
 friheten.
 Fortblor
 samt ful-
 som hos
 aftagit;
 wiste af
 mande r-
 made.
 barmher-
 nom alst-
 samma d-
 och Wäsk-
 i Tyskla-
 Preußen
 benbürg-
 kan fördr-
 wälsignels-
 om, hwa-
 nummit,
 utur Bön-
 och, hwar-
 Gudellig n-
 ligen fögn-
 är nppgång-
 kan lycko-

(*) Detta h-
 sien, hward-
 ren, ganskt-
 flamma och
 nåden blifn-
 och til en

grationen."
 orsakar Au-
 har det go-
 dars hän-
 med de-
 ndels läti-
 rbart les-
 en genom
 prifat dem
 och wid
 efterkom-
 ch antagit
 bodd. I
 år 1720,
 ig utbre-
 d författ-
 marna."

Itän Brö-
 bestfrister
 rödernas
 a: "De
 strödde i
 lat vara
 eflygtig-
 i sit sin-
 ns läng-
 å öfwer-

de Brö-
 unno de
 mlingar,
 ordning;
 de

de woro icke heller derom mycket sorgfällige, efter
 de än framgent förhoppades, at omsider komma
 tillbaka i sit fosterland, och återvinna den förlorade
 friheten. Imedlertid hafwa de allt mer och mer
 bortblandat sig ibland andra folkslag och Religioner,
 samt fullteligen kommit ifrån alt rättssinnigt wäsende,
 som hos deras förfäder emot slutet redan tämmeligen
 aftagit; så at man ändteligen nästan alsintet mer
 wiste af Bömska Bröder, och så af deras efterkom-
 mande nu mera påminte sig, hwadan de härstam-
 made. Dock har den Guden, som lofwat gdra
 barmhertighet intil mång tusend på dem, som Ho-
 nom älsta och hålla Hans bud, haft sit mistund,
 samma öga öfwer dem, och icke allenast i Bömen
 och Mähren, utan ock i alla Evangeliska länder,
 i Tyskland, Schweiz, Holland, England,
 Preussen, Pölen, Slesien, Ungern och Sie-
 benbürgen upwäckt och till förnyade Brödra-Ryr-
 kan fördt, många, och wid den samma öfwen med
 wälsignelse nyttjat somliga; hwilkas namn wi äna
 om, hwad de af sina fäder och förfäder hafwa för-
 nummit, at de nemligen för Evangelii skull gått
 utur Bömen. (*) Månge sådane Familier hafwa
 ock, hwaräst de bodd, utmärkt sig genom en särdeles
 Gudelig wandel och barna-uptuktelse, samt hjerte-
 ligen fögnat sig öfwer den nya nåd, som i Mähren
 är uppgången, och önskat förnyade Brödra-Ryr-
 kan lycka.

§ 3

S. 50:

(*) Detta har förnämligast stedt i Öfwer-Lausitz och Sle-
 sien, hwaräst wid samma tid, som wäckelsen begyntes i Mäh-
 ren, ganska många, som ifrån Bömen och Mähren här-
 stamma och aldeles förlorat sig ibland Tyskarna, hafwa af
 nåden blifwit fattade, med Mähriska Bröderna förenat sig,
 och til en del flyttat til församlings-orterna.

§. 10.

Swadde i Bömen qwarblefna Evangelista widkommer, så hafwa mål få af dem frivilligt antagit motskrifliga läro-satser, och desse så äro blefne de öfrigas argaste förrådare och förföljare, till at dermed å daga lägga sin alfwarlighet och nit; Men de måste och långt flere, än de som förlåtit sit Fädernesland, hafwa af fruktan för döden och fångelse och af kärlet till sina ågodelar, bekänt sig dertil med munnen, eller åtminstone med hopen blifwit utwärtas Kyrko-plågsfederna, ehuruwäl under mycket samwets-agg, som twungit många, at så snart de funnit lägenhet, deröfwer betyga sin ånger inför någon Evangelist Församling, och med densamma försona sig. De måste måtte då wäl småningom hafwa blifwit wänjde wid hyckleri; och barnen, som i landsens Religion måste upfostras, hafwa merendels wäxt up i okunnighet. Men många hafwa sorgfälligt undangömt Bibelen och andra Evangeliska böcker, ofta för sina matlar, barn och tjenstefolk, dem de icke kunnat lita uppå; desamma hemligen läst, och derutur wid tillfälle upbyggt de sina. När de rest in i Evangeliska länder, hafwa de där undfått den H. Rättwarden och tagit nya Böcker hem med sig, ehuru mycket man och sökt sådant at hindra, och straffa desamma, hos hwilka man sådana böcker funnit. Om deras hemliga sammankomster, om deras Prästers strånga uppgit och mångahanda Methoder at befreda sammeten, och om de förföljelser och margfälliga plågor, hwarmed man sökt bringa dem till affall, som blifwit upståtte, kunde jag utur Brödernas från Nihren och Bömen mundtelli-

ga

ga och
jag icke
de gå d
Ehur
del blif
der aff
wetat, c
jungar,
tid; och
man sö
fortplan

Ny
från
Om up
ren

- §. 1. De
- §. 2. Br
- §. 3. Ny
- §. 4. Ge
- §. 5. Den
- §. 6. Lau
- §. 7. Bde
- §. 8. De
- §. 9. De
- §. 10. Gr
- §. 11. Rå

ga och skrifteliga efterrättelser bibringa mycket, om jag icke funne grundade orsaker, at med stillatigande gå det förbi.

Ehuru nu ganska många somnat in, och alle medel blifwit anwände, at fullteligen förqwarfja de under astan liggande gnistor; så har dock Herren wetat, at ännu för Sig behålla en hop hemliga Värjungar, och wißerligen flera, än de sjutusen i Elis tid; och har just betjent sig af de medel, hwarmed man sökt utrota aletsammans, til at bibehålla och fortplanta sanningen.

Nyare Brödra-Historiens

If från Förste Stycke,

Om upwäckelsen och utgången utur Mähren 1722. intil Brödra-Unitetens förnyelse 1727.

- §. 1. De i Bömen warande Evangelistas tilstånd i gemen, sedan detta århundradet började.
- §. 2. Brödernas qwarlefwa i Mähren, och des tilstånd i synnerhet.
- §. 3. Ny rörelse ibland Bröderna i någden af Fulnek.
- §. 4. Genom Christian David bedja de samme Herr Grefwen von Einsendorf om emottagelse.
- §. 5. Deras utgång, och ankomst til Bertholdsdorf i Östra Lausig.
- §. 6. Herrenhuts början.
- §. 7. Början på upwäckelsen i Bertholdsdorf.
- §. 8. De första Erulaners fördräkning.
- §. 9. De första Bröders utresa och ankomst från Tschenthal.
- §. 10. Grundstensläggningen til första församlingsskulet i Herrenhut.
- §. 11. Näare från Mähren komne besunnarlige Männs beskaffenhet.

- §. 12. Några Emigrationens synnerliga omständigheter.
 §. 13. Huru wida Herr Grefwen tar del i Emigrationen utur Währen.
 §. 14. Ny rörelse ibland de öfwerblefna Bröder i Bömen, synnerligen omkring Lititz.
 §. 15. Stridigheter ibland Inbyggarna i Herrnhut.
 §. 16. Tmisseförlusten och Brödernas förening.
 §. 17. Församlingens första inrättning.
 §. 18. Bömist. Währiska Brödra-Unitetens förenelse.
 §. 19. Denna föreningens fölger.
 §. 20. En stor wäckelse ibland yngre och äldre.

§. 1.

Btraxt i början af Adertonde Seculo, wid år 1701, yppades i Bömen en ny rörelse, som utbredde sig til många orter. De som bodde wid Glesiska Gräntsen, betjente sig af den frihet, som år 1706 genom en med Konungen af Sverige träsfad Convention stäffades dem Evangeliskom i Glesien, och gingo flitigt dit i Kyrka. Men då samma frihet wid år 1717. åter inskränktes, hade man och desto waksammare öga på Bömarna; derföre reste många af dem ur landet, och satte sig ned hos sina Landsmän i Öfra Tausitz, äfwen här och där anlade Boställen för sig allena. De släste låto wäl njöta sig med utwärtas Religions-friheten; dock woro på ättillige orter hungrige själar, som gjorde hufwudsak af en sanstollig hjerte-förändring och wifsheten om sin salighet, änstönt de icke wetste, hwaruti den består, och huru de dertill komma skulle. (1.)

Första grundeliga upwäckelsen yppades, så mycket man roet, wid år 1720, då just 100 år woro förflutne, sedan Bömistiska Kyrkans förstörelse och förstörelse börjades. (*) Dessa wäckelser tildrogo

(*) Någon upmärksamhet förtjenar wifserligen det, at hufwud-förändringarne i Bömistiska Kyrko-saken, och i synnerhet wid des

sig på l
 änden
 sta och
 uti Bön
 hwarant
 af Aldre
 gynnelse
 Wi wilj
 ny och s
 spår här
 la mig w
 nyade B
 kelsen oc
 dass anfd
 saken tje
 (1) Utu
 storist
 egenh

Suln
 Com
 liggande
 der förborg

des förstör
 100 år eff
 befehlade
 si witness
 stora witu
 Majestäts-
 Kyrko-frihe
 Bömen; 17
 gen wid Br
 gnynte upwäc
 gic Unitete
 blef densam

o, wid år
relse, som
odde wid
rihet, som
erige träs-
m i Gle-
i samma
man och
före reste
hos sina
år anla-
väl ndja
och woro
hufwud-
visheten
ruti den
(.)
å myc-
er woro
lse och
ildrogo
fig
hufwud-
rihet wid
des

sig på lika tid ibland Böhernas efterkommande i
ängden af Sulnek uti Mähren, och i Reutomischer-
ska och Landcroniska tracten, där Litz liggar,
uti Bömen, utan at de hade ringaste kundskap om
hwarandra. Wägge desse Landsorter hafwa, såsom
af Äldre Brödra-Historiens S. 13. bekant är, af be-
gynnelsen varit Brödra-Unitetens hufwud-tillhåll.
Wi wilje wäl icke förneka andra orter i Bömen en
ny och synnerlig wäckelse, hwaraf såmwäl wädra
spår här och där finnas; men här måste jag endast hål-
la mig wid upwäckelsen i Mähren, hwarifrån för-
nyade Brödra-Kyrkan härstammar, och skal om wäc-
kelsen och Emigration utur Bömen i sinom tid en-
dast anföra så mycket, som til uplysning i hufwud-
saken tjena kan.

(1) Utur Bömiska Predikantens, August. Schulzes Hi-
storiska inledning til sin Kyrko-Bok; såsom och utur des
egenhändigas utkast af des lefwärnes lopp, i Manuscript.

S. 2.

I Sulnek, sista Bömisk-Mähriska Biskopens
Comenti Pastorat fordomdags, och i de tring-
liggande Sochnar, war ännu en stor sad af Brö-
der förborgad, hwilke wäl utwärtas måste smäni-
g

S 5

gom

des försiörelse och förnyelse, hafwa gemenligen tildragit sig
100 år efter wiså stora Revolutioner. år 1415 och 1416
beseglade sanningenes witten, Huss och Hieronymus,
si witnessbörd med Martor-död; 1517 upwäckte Gud det
stora wittenet Lutherum. År 1609 erhöålo Bömarna
Majestäts-brefwet; wid År 1709 fingo de åter lust genom
Kyrko-friheten i Glesien. 1617. börjades förtryckelserna i
Bömen; 1717 miste de tillflykten åt Glesien. Efter slagtnin-
gen wid Prag 1620 förlorade Bömarna sin frihet; 1720 be-
gynnade upwäckelsen at brista ut ibland dem. 1624. och 1627.
gick Uniteten i Bömen aldeles öfverända; 1724 och 1727
blef densamma åter förnyad.

gom lämpa sig efter den rådande Religionens författningar, men i mjugg icke allenast förwarade och sittigt läste den Heliga Skrift, Brödra-Psalmboken och åstundliga af sina förfäder bekomna upbyggeliga böcker, utan ock alla mornar och aftnar, besynnerligen om Söndagen, höllo några för Öfverheten icke obekanta sammankomster, och regelade sina Familjer efter den af fäderna undfångna ordning, ja ock hemligen utdelte den heliga Mattwarden sins emellan; ehuruwäl en swår råsst då och då drabbade dem, hwartwid de blefwo straffade, och böckerna, som de ej kunde noggsamt undanunga, dem fräntagne. Än i dag tala denna Stadens Jawänare om Picarder, och säga, at deras sednaste Predikant Amos, (d. d. Amos Comenius) som de kalla en klot och lärdom man, skal i Spaniska eller trettioåriga Kriget hafwa willet undan til Holl och Angeland; de wisa ock ut huset, hwaraft Han predikat, hwilket efter en stor wåldel blifwit åter upbyggt til et Spetal för Wanspersoner, och ännu kallas Zbor, samling eller Gudsamlings-hus. (1.) I följe af Brödernas berättelse, som de efter sina förfäder hafwa, skal Kyrkan i Zauchtenhal wid Gulnef, hafwa warit den sista, som dem blifwit fräntagen. Till al efter handen winna eller ock insöfwa Bröderna, hade Chatholiske Prästerne lofwat at tilbela dem Mattwarden under wåge gestalkerna, och därtill betient sig af den så kallade stölske-talken. Men då ock denne blef dem undandragen, höllo de hemligen Mattward sins emellan. Ibland de fäder, som fortsatte Brödernas sammankomster, som ibland dem underhöllo et rättfärdigt wäsende och tröstade dem

dem med
lundand
Zauchten
zerne i
ellens tid
död, blef
Samuel
modighet
illika mel
jämwal h
följande
långt hem
dem til bla
ge in. Fr
domars fö
werldenes
mer och m
sig til den
der oafstär
ren, då E
sin ångst,
Han på b
förlättna f
sit rese-sål
maren, at
dem, utan

(1.) Utur e
ral-Pientena
wij Kristwa
Broder 175

(2.) Nyaste e
rande til
nas Histori

mens författ-
varade och
a. Psalmbö-
nna upbygg-
aftnar, be-
tra för Of-
, och rege-
undfångna
liga Matt.
år råsst då
wo straffas
mt undan-
enna Sta-
, at deras
nos Come-
nan, skal i
wikit un-
och ut hu-
ter en stor
spital för
samling
Brödernas
fwa. Skal
asfwa wa-
n. Til al
Bröderna,
belä dem
och därtill
. Men då
de hemli-
fäder, som
m ibland
h tröstade
dem

dem med förhoppning om en Brödra-Kyrkans til-
lundande förnyelse, år **Martin Schneider** i
Zauchtenthal, tillika med Zetsbergarne och Tjisch-
zerne i Schlen, hwilke lefwat i den stora förstör-
elsens tid, ännu i wälsignad äminnelse. Efter deras
död, blefwo sammankomsterne widare håldne af
Samuel Schneider, som år 1710 med stor fr-
modighet ofled, och af Tjischmännen; hwilke,
tillika med deras hjelpare i fringliggande Sochnar,
sammäl hölla broderliga gemenskapen wid magt. I
följande åren måste de hålla sammankomsterna
långt hemligare, och ändteligen aldeles instänka
dem til blotta Hus-andakter. Härwid somnade män-
ge in. Fruktan för äfwenthyr och skada, för ägen-
domars förlisning, för penninge-plikt och häfte, och
werldenes lysterier, bragte det så wida, at man alt
mer och mer skilde sig werlden lit, och beqwände
sig til den herrestande Kyrkans sedwänjor, ehuru an-
der oafstelig sammets-oro. Så såg det ut i Wäh-
ren, då **GUD** hörde den bön, som **Comenius** wid
sin flykt, för hundrade år tilbaku, hade gjort, då
Han på bärget ån en gång wände sina ögon på sina
förlättna församlingar uti och omkring **Tulnez**, med
sit rese-sällskap föll ned, och bad den ewiga Förbar-
maren, at Han dock med sin nåd ej wille wila ifrån
dem, utan i sinom tid åter besöka dem. (2.)

(1.) Utur en Saxiska Gene-
ral-Lieutenants von Zesch-
witz Kriftwelse til dess Herr
Broder 1759.

(2.) Nyaste efterredtelserna, bök-
tande til Böhmiska Bröder-
nas Historia II. i Möfers

Altes und Neues aus dem
Reich Gottes II. I Th. p. 3.

Isaac Lalang Gottes Wundersen
mit Zyns Kerke, of Goldenka
waardig Verhaal van de Bekom-
sehe en Morawische Bruders Ge-
1. Th. p. 1.

S. 3.

Ibland andra, woro i Sochnen Schlen fem
 förtfällige bröder, wid namn Meiser, hwilke i
 följe af sin döende Farfaders förmaning, at för-
 blifwa wid rätta läran, tillika med deras släktin-
 gar, Jäschkerna, Schneiderna, Nieschmänner-
 na och flera, som oftast kommo tillhopa i Zauch-
 eenehal och de öfriga Sochnar, at utur GUDs
 ord gemensamt upbygga sig. En afdantad Sol-
 dat ifrån Glesien, bragte 1715 til dem årtilliga
 upbyggelliga böcker, och gjorde dem bekanta med
 Lutheriska Prästerna wid Evangeliska Kyrkan i
 Teschen, hwilkas predikningar de sedermåra til
 sitt själagagn som oftast blifstade. Men förnäm-
 ligast betjente sig Gud af Sal. Christian Da-
 wid, och gjorde honom til et wälsignadt redskap
 ibland dess landsfolk, genom hwilket icke allenast
 i Mähren en ny Jesu Kärleks-eld i många hjer-
 tan wilschligt upstånd, utan ock så många Familliers
 efteråt steddga utresa befordrad. Han hade några år
 dessförinnan rest ut ifrån Senfeleben i Mähren, och
 på sin Pelegrims-färd hållit sig til Evangeliska Kyr-
 kan i Berlin. I Görlitz, där han arbetade som tim-
 mermann, hade han genom Magist. Schäffers,
 såsom ock i Niederwiese genom Magist. Schwed-
 lers predikningar och umgänge, blifwit kraftigt
 wäktet. År 1717 kom han til de gamla Bröders
 förberörde afkomlingar, och frågade dem om af-
 sigten af deras enstykta sammankomster, samt ta-
 lade med dem om den sanna Hjerter-förändrin-
 gen, och gaf dem närmare anledning til Bibe-
 lens gagneligare läsning, och til Bönen. De kom-
 mo

mo der
 alswarli
 emedan
 ej hade
 utan ide
 flaffa de
 et Evan
 an Dar
 men sås
 Evangel
 i synner
 ren Joh
 bot wid
 resan frä
 le finna
 sanna E
 wid icke
 ga taga
 betydmer

Om side
 gift
 Johan 2
 tor hos
 kant med
 von Zinz
 återkomster
 nära intil
 Mor-moder
 ben Gers
 upfosttrad)
 rättstassens

Behlen fem
er, hvilke i
ing, at för-
ras slägtin-
hmännerna
i Zauch-
tur GUDs
ankad Sol-
n åtskilliga
kanta med
Kyrkan i
ermerna til
n förnäm-
lian Da-
vot redskap
te allenast
ånga hjer-
Gamilliers
e några år
åhren, och
listra Kyr-
e som tim-
håffers,
Schwed-
t frastigt
Bröders
n om af-
samt ta-
rändrin-
i Bibe-
De tom-
mo

mo derigenom til bättre Sjels-kännedom, och til
olswarligt uppsåt, at i sanning omvända sig. Men
emedan de, i deras då warande omständigheter,
ej hade at derutinnan wänta någon befrämjelse,
utan idel hinder, bådö de honom, at han måtte
ställa dem tilstånd, at så sätta sig ned och bo i
et Evangeliskt land. Under den tid, som Christi-
an David i sådant affende gjorde sig mycken
men säsång möda, besökte de predikningarna i
Evangeliska Kyrkan uti Teschen, och blefwo 1720
i synnerhet bekante med den redeliga Guds tjena-
ren Johan Adam Steinmez, sedermera Ab-
bot wid Klostret Berga. Denne afträdde dem ut-
resan från Währen; emedan de på alla orter Kul-
le finna stor förderswelse, omvändelses-hinder och
sanna Christnas försöljelser. Då nu Christian Da-
vid icke heller kunde träffa någon, som wille wä-
ga taga dem emot, så råkade de deröfwer i stort
betymmer.

Lilong loc. cit. p. 9 til 12.

S. 4.

Om sder wardt Christian David genom Ma-
gister Schaffer i Görlitz och Studiosus
Johan Andreas Rothe, då för tiden Informa-
tor hos Herrn von Schweinitz, i Leube, be-
kant med Herr Grefwen, Nicolaus Ludwig
von Zinzendorf och Pottendorf, hvilken efter
återkomsten från sina resor omgicks dermed, at
nåra intill Großhennersdorf, där Hans Fru
Mor-moder, Geheim-Rådinnan och Landtsfogdskan-
ten Gersdorf bodde, (af hvilken Han blifwit
upfostrad) fåpa sig et gods, och tillita med en
rättsskaffens Präst arbeta på sina underdånares
sjä.

själa-wälfärd. Han hade dertill utfärdt sig Bertholdsdorf, som gränsar intill Groß-Hennersdorf, och efter många smärtheter erhölet det af sin Fru Mormoder, som håldre welat se honom engagerad wid Hofwet, än sysselsatt på Lands-bygden, Råde-Contractet wor näppeligen slutadt, för än härtils warande Kyrkoherde dog, af hwilken Han ej kunde förmoda sig någon upmuntran och biträde till en så hållsösam affigt. I des ställe kallade Han på Hyllnings-dagen den 19 Maji 1722. förberörde Studiosus Rothe til Kyrkoherde, til hwilken Han, för des rebeliga fromhet och synnerliga predike-gåfwo, redan någon tid förut hade fattat et hyperligt förtroende; (1.) och för deruppå åter til Dresden, där Han 1721 hade, af lydnad för sin Fru Mormoder, antagit en syssla wid Landt-regeringen. (2.)

Til denne Herre, hwars Farsader för Evangelii skull öfwer gifwit Österrike, och som i sitt tionde år hade fattat det beslut, at blifwa en Evangelii Predikare, hwilket Han dock efter sina Anhörigos wilja då måste ändra, (3.) blef Christian David genom Guds beshannerliga styrelse förord, til at anhålla om några Währiska Familjers emottagande; och seck den Resolution, at de ju kunde komma, Han wille söka få dem ned på något ställe, där deras utfärd ej kunde ädraga dem förtret, och i medlertid wille Han herbergera dem i Bertholdsdorf. Men hans åhåge och flit i detta mål, war aldeles förgåfwo. De woro just honom tillämnade, (4.) at Han genom denna HERRans wälsignades såd måtte befordre det wärk, som Gud hade i sinnet at genom honom utföra ibland Christna och Hedningar. (1.)

(1.)
dingis
Bänd
märtn
" ti
" wa
" och
" Pat
" för

Så
fingo de
stian
strur och
el Jäsa
ter Ping
gift. S
Magist.
wälsägna
Meisterne
Rothes
där sådes,
terade de
" Denfan
" den 10
" dem gen
" Biljett

(*) Herr
Fröken v
1768 af
han self
förwillat
huc nu st
enär Herr

ot sig Ber.
denrersdorf,
af sin Fru
om engage.
nds-bygden,
ot, för än
willen Han
n och biträ
ställe kallade

1722. för
de, til hvil
ch synnerli
at hade fat.
för derup
e, af lyd
syfla wid

för Evans
som i sitt
va en Ev
efter sin
blef Chris
ga styrelse
a Familj
lon, at de
m ned på
de ådraga
berberge
åhåge och

De två
an genom
e befordre
nom. Ho
ngar.

(1.)

(1.) Se des kallelse i By.
dingiska Samlingarna. 1.
Band. pag. 648. där de
märkvärdiga orden stå: "U.
" ti mig skolen I mer haf.
" wa en trogen medhjelpare
" och förtrolig broder, än en
" patron. Ser wäl til, at I
" fördenstull hjälpen mig ar."

S. 5.

Så snart de två bröder, Augustin och Jacob
Reiher, til sit Handtwerk Knif-smedar,
fingo denna tidning, begäfwö de sig, under Chri-
stian Davids beledsagande, med sina Hu-
strur och fyra barn samt sin slägtlinge Micha-
el Jäschke och en flicka, på resan om onsdagen ef-
ter Pingst 1722; och kommo obehindrade til Ma-
gist. Schwedler i Niederwiese, och sedan til
Magist. Schäffer i Görlitz. Efter otta dagars
wälfärdnad, fickades Christian David och bägge
Reiherne til Großhennersdorf, med et Stud.
Roths recommendations-bref til Herr Marche
därstädes, och anlände dit d. 8 Junii. Denne präsen-
terade dem för Herr Grefwens Fru Mormoder.
" Densamma (så skrifwer Husförwaltaren Heitz
" den 10 Junii til Herr Grefwen i Dresden) sände
" dem genast hit til Bertholdsdorf. (*) och gaf en
" Biljett med dem til mig, deruti hon låter förstå,
" hwar-

(*) Herr Marche, som den tiden war Informator för en
Fröken von Gersdorf, sedermera Volkförare i Görlitz och
1768 afled i Herrnhut, har ibland andra förtälat mig, at
han sielf ledsagat Wäbriska folket til Bertholdsdorf, men
förwillat sig i skogen och råfat på den platsen, där Herr-
hut nu står. Där har han kommit ihop, at han 1717,
enär Herr Grefwen von Zinzendorf, wid en lustridning,
för-

" beta i HERRanom. 10.
(2.) Gestalt des Creukreichs
in seiner Unschuld 10. Ein-
leitung.
(3.) Företalet til Byding.
Saml. in Not4.
(4.) Gestalt des Creukreichs
Selt. V. p. 33.

" hvaräst hon trodde tjenligast vara at upbygga
 " dem hus, och at jag skulle löfwa dem alt möje,
 " ligt biträde til äbyggnaden. Men det goda fol-
 " ket sökte endast för närwarande tid et ställe, hwar-
 " äst de med sina Hustrur och barn kunde krypa
 " under tak, tills husen blifwit bygde: såsom Herr
 " Rothe i mig tillsända breswret äfwen derom an-
 " håller. " Derupå berättar han vidare, at han
 anwist dem en plats wid Säteriet, och, under det
 de gått bort efter sina Hustrur och Barn, vidare
 öfwerlagt med Fru Landfogdskan i Hennesdorf;
 då man sunnit rådligast vara, at de ej skulle an-
 lägga bostället i Kyrko-byen, utan på en afslägen
 ort. Hårtill har han, för deras näring skull, före-
 slagit ångden nedanför Luthbärget, wid Landsvä-
 gen, som går åt Zittau; och på den inwåning,
 at intet wätn där kunde fås, swarat: Gud kan
 hjälpa. Följande morgon, innan solen upgick, har
 han gått til stället, at observera de upstigande dun-
 ster, och deraf sluta, hwaräst en brunn kunde graf-
 was. " Morgonen derpå, (Kristwer han) gjorde
 " jag sammaledes, och ingen själ war där när mig.
 " Jag lade den låra Guden med bittra tårar för-
 " re dessa människors jammer och åstundan, och
 " bad honom, at Hans hand måtte vara med mig,
 " och hindra mig, i fall jag förhade något, som
 " wore honom missageliget. " Vidare sade jag
 til

för honom mycket berömt Hallista anstalterne, til Densam-
 ma har sagt: här torde och en sådan anstalt någon ådng
 blifwa anlagd. Af denna grund hade han nu saät til Måh-
 rista månnerna, at de här torde slå ned sina bospålar. Men
 dertill hade de ej wisat minsta hugfällighet: ty den tiden
 har det ännu warit en måata oländig och sumpta plats,
 där intet annat wärt än wild skog, och där formänner
 na ofta fastnat i gylltjan.

til Hon
 " bygg
 " de M
 " teriet
 " gaf
 " nådig
 " ingen
 " arma
 " måtte
 " anwis
 Härur
 lat bygg
 Herr M
 nings-pla
 bygnader
 Herr Ma
 slän Da
 mod; oc
 wätn i
 erodden,
 denna d
 stimmer-
 dessa orde
 och swal
 re Zebao
 Se och 72
 hos Mos
 maledes
 ben und
 nets 2c.

De sing
 och
 til första

at upbygga
n alt möde,
et goda fol-
tälle, hwar-
unde frypa
såsom Herr
derom an-
are, at han
under dei-
rn, widare
nnersdorf;
i skulle an-
en affdagsen
tull, före-
Landsväg-
wänning,
Bud kan
pgick, har
ande dun-
nde graf-
n) gjorde
när mig,
a tårar fö-
ndon, och
med mig,
igot, som
sade jag
till

il Densam-
ågon ådug
till Wäb-
pölar. Men
den tiden
mpia plats,
formännes

till Honom: " På detta ställe wil jag i dit namn
" bygga dem i et första huset. Emedlertid anlän-
" de Währste männen med sina familier till Säu-
" teriet, där jag bistod dem så godt jag kunde; be-
" gaf mig jämtwål til Hennersdorf, och sade för
" nådiga Frun min Resolution. Hon hade deremot
" ingen ting at påminna, utan spickade genast de
" arma främlingar en ko, at de för sina små barn
" måtte hwarja mjölk; och befalte mig gifwa dem
" anwising på byggnings-timbret. "

Häruppå förtäljer han widare, at de håldre we-
lat bygga sig hus wid Kyro-byen; men han och
Herr Marche hade ledsagat dem till förbemålte byg-
nings-plats, och wisat dem all läglighet til hus-
byggnaden och deras tillkommande näring. Detta tyckte
Herr Marche om, och jämtwål timmermannen Chri-
stian David. Den förre bad dem wara wid godt
mod; och då en hustru inwände: hwar tage wi
wotn i denna ödemark? swarade han: Om I
eredden, skullen I få se Guds härlighet på
denna ödes-ore. Och Christian David slog sin
timmer-tyxa in i et på platsen stående träd, med
dessa orden: Här har foglen funnet et hus,
och swalan sit bo, nemligen dlet Altare, Zebaoth.

Se och Nuewste Nachricht 2c.
hos Moser Loc cit. Sam-
maledes Erbauliches Le-
ben und Ende Martini-
ners 2c. in der freywilligen

Nachlese p. 940. Geschichte
Erzählung verschiedener um
des Evangelii willen aus Böh-
men und Währen vertriebe-
ner Leute 2c. Basel 1749. p. 45.

S. 6.

De singo altså anwising på byggnings-wirket,
och sålde den 17 Junii ned första trädet,
till första huset i Herrnhut. " De äro nu mycket
munt

manne och frimodige, (Kristwer Helg den 8 Julii
 till Herr Grefwen) och vilja innan vintern göra
 sig ett hus färdigt, och förrätta arbetet utan nå-
 gon annan människas tillhjelp. " Detta gjorde de
 och wid sin armod och Kropps-svaghet; ty de må-
 ste behjelpa sig med mycket ringa kost, och under
 de förbiresandes bespottelser fortsätta arbetet, i en
 lefswande förtrostan på den samma Guden, som
 har fördt Abraham Tutu des fädernesland och ifrå
 des slägt, in i ett främmande land, och gjort honom
 till et stort folk, till en wälsignelse för många
 folkslag på jorden. Christian David, Herr Mars-
 che och Magist. Schaffer kunde icke heller under-
 låta, at wid tilfalle yttra något för andra, om en
 slikt förhoppning. Den förste utpekte för männerna,
 som kommo at se byggningen, stadsens gator; och
 den sidste besjente sig som oftast af de utlätelser,
 som Kyrkherden Rothe sällt uti Introductions-pre-
 dikan den 30 Augusti: Gud skal på detta bärge
 upstånd et ljus, som skal lysa i hela landet;
 derom är jag i trone lifligen försäkrad. (1.)

Den 7 Oct. började de flytta in i första huset,
 och wid Wärtsmåsan höllt Helg intwignings-talet
 Isaias 62: 6. 7. O Jerusalem, jag wil be-
 ställa wäktare uppå dina murar, the som
 icke eiga skola hwarken dag eller natt, och
 the som på Herren tänka skola; på the
 at när eder intet evst wara skal: och the
 the stolen eiga om honom, til thes Jerusa-
 lem warder beredt, och satt til et lof uppå
 jordene. Alle närwarande woro derwid mycket
 rörde, och Christian David stöt med en hjertinnerlig
 bön, och med den Psalmen: Jerusalem tu helga
 stad, som Gud 2c.

+ Då han annu ensam war.

Herrn

Herr
 Grefwen
 hans
 underr
 deruti
 tydelig
 förr, d
 han de
 nan 12
 den 24
 dorf,
 behyad
 nande,
 wälfom
 gaf sig
 Nam
 Hans
 Herr G
 dessa ord
 " trat
 " ne de
 " Exce
 " bygga
 " Her
 " utan
 " wäkt
 " dag el
 " en m
 först sed
 predikstol
 råfåde of
 (1.) In
 sen ifrå
 uti han
 nor Wä
 et salt ibl

den 8 Julii
vintren göra
et utan nå-
a gjorde de
; ty de må-
och under
arbetet, i en
Buden, som
and och ifrå
gjordt ha-
för många
Herr Mar-
eller under-
dra, om en
männerna,
gator; och
utlåtelser,
ctions-pre-
etta bärg
a landet;
rod. (1.)
rsta huset,
nings-talet
g wil be-
the som
atte, och
på cher
d 3 to
Jerusar
of uppå
d myckel
rtinnerlig
tu helga

Herrnhuts första åbyggnad stödde alltså i Herr
Grefwens framtvaro, och till största delen utom
hans wetskap och åtgärd. Det gafs honom wäl
underrättelse derom; men af et Gulanternas bref,
deruti anhålles om deras emottagelse, (2) synes
tydeligen, at han ingen rätt kunskap fått derom
förr, än efter sin hemkomst från Ebersdorf, där
han den 7 Sept. hade förmålt sig med Grefwin-
nan Edmunde Dorothea Reuss. Och endå han
den 24. Dec. beledsagade densamma till Zenners-
dorf, och ifrå Landskrögen fick se et hus i stogen,
belogade han sin förundran, men ock sit godt sin-
nande, gick in till Währiska folket, bad dem wara
wälförkomne, föll med dem på knä och bad, samt be-
gaf sig derpå till sitt nybyggda hus i Bertholdsdorf.

Namnet Herrnhut leder ock sin härkomst ifrå
Hans Hus-förwaltare; i thys denne sluter sin till
Herr Grefwen afgifne berättelse den 8 Julii, med
dessa orden: " Gud har rätt besynnerligen upmun-
" trat Herr Marche till detta werk. Han wälsig-
" ne det ock efter sin godhet, och lade så, at Ed.
" Excell. må wid det bärg, som heter Husbärget,
" bygga en stad, den der icke allenast står under
" Herrans wård, (under des Herrns Hut)
" utan där också alle Intwånare stå på Herrans
" wäkt, (auf des Herrns Hut) at hwarken
" dag eller natt något stillatigande när dem wa-
" ra måtte. " Men denna namngifwelsen har
först sedan 1724 blifwit gängse, då Prästen på
predikstolen, i förbönen för en hafwande Hustru,
räkade offentligan nämna Herrnhut.

- (1.) Introductions. skrifwel. i Bnd. Saml. I. Band. 667.
sen ifrå Herr Grefwen, der- (2.) Bnd. Saml. III. 772.
uti han ibland annat förma- Se och Notarial. Instru-
nar Währiska folket, at wara mentet i Bnd. Saml. I. 3.
et salt ibland sit folk, kan ses S. 2. S. 7.

S. 7.

I Bertholdsdorf hade i medlertid, genom Kyrkoherden Rothes nitiska predikningar, genom Grefswilliga Husförvaltaren Zeitzes bönestunder, och genom Christian Davids flitiga påhålsningar, en ny väckelse utpat sig ibland Inbyggarna; och till Mähriska Exulanterna sållade sig och ifrån andra orter åtskillige wäckte själar, af hvilka jag endast wil nämna Fröken Johanna von Zetschwitz, sedermera Friherrinna von Watterwille. Denna tog några flickor från andra orter, i sin uppsigt och upfostran, och lade derigenom grunden till den fliske-apstalt, som sedermera anlades i Bertholdsdorf, och efteråt i Herrnhut. Herr Grefwen fant alltså då redan ett antal af tolf personer, som sökte få ärfara, hwad Församlingens Hufvud hade lofwat sina lemmar: Hwar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland them. Straxt derefter anlände och Baron Friedrich von Watterwille ifrån Schweiz, hwilken redan på Pädagogio i Halle hade gjort förbund med Herr Grefwen, at wara en Trälsfarens ägendom, och tjena Honom i Hans Rike, ibland Christna och Hedningar. (1.) Ibland dessa första personer hade i synnerhet Herr Grefwe von Zinzendorf, Herr Baron von Watterwille, Magist. Schaffer från Görlitz, och Kyrkoherden Rothe i Bertholdsdorf, förbundit sig, at främja Guds Rike på deras och alla de ställen, där Godesynnen worde wisandes dem dertill anledning. I det ämne är en Historia i Manuscript för handen, om de fyra förbundna Bröder; hwaraf man gjort bökian till Special-Historien om en i sista Kyrko-perioden fallande liten Väd-
des

des. O
Ludw
tioner

Dette
Deconor
Marc. 2
star mån
hafwa f
för sina
(1.) Mar
Bilagor
ma stäl

De ti
der
swar. D
me tagit
Så snart
skap, Jes
ra ur lan
utan hota
nade de a
ren 1723
ner, i tysi
Zeitz beg
at och för
ga hus. I
nära sig a
året sålde a
biresande;
och frimod
Emot I
åter till Mä
riga Ecker

des. *Oeconomie*, som utgör första Bilagan till Ludwigs von Zinzendorf *Naturelle Reflexioner* *Περὶ 'εαυτῶ*.

Detta war nu den ringa båt jan till den *Nådes-Oeconomie*, hwilken efteråt, såsom *Senaps-kornet* Marc. 4: 31., blifwit til et träd, på hwars qwist står många tusende, ibland *Christna* och *hedningar*, hafwa funnit en säker boning, och hellsamt bete för sina själar.

(1.) *Naturelle Reflexionen*. 1c. | något mer upteknadt om
Bilagan I. p. 17. På sam- | somliga af de första per-
ma ställe finner man desutom | soner.

§. 8.

De två *Reisers* utresa från *Mähren*, ädrog deras tre qwarblefna Bröder ett swårt ansvar. De blefwo pålagde at säga, hwart desamme tagit wägen, och måste deröfwer gå i fångelse. Så snart de sluppo ut, anhöllö de hos sitt Herrskap, *Jesuiterna* i *Olmütz*, om tillståndelse at fara ur landet; och då de icke erhöillo densamma, utan hotades med nytt häfte och *Inquisition*, lönade de all sin ägendom i sticket, och foro om wären 1723 med sina familier, til antalet 18 personer, i tysthet efter sina Bröder. *Husförwaltaren* *Heitz* begärde och fect hos sitt Herrskap tillstånd, at och för dessa stackars människor upbygga nödiga hus. På sit nya boställe måste de så mödosamt nåra sig af sit handa-arbete, at de i första halfwa året sålde allenast deraf för två *Groschen* at de förbiresande; men woro dock derwid i trone muntre och frimodige.

Emot Jul 1723 begaf sig *Christian David* åter til *Mähren*, och gjorde nu jämnwäl besök i de öfriga *Eschnar*, hwaräst de gamla Bröders afkomlin.

lingar uppehölla sig. Genom hans tal yppades i hela ängden, och besynnerligen i Zauchenthal och Kunewalde, en stor rörelse, hwartil ibland andra, David och Melchior Nieschmann, som ofta hela nästerna höllo sammankomster, med sina bewelliga witnessbörder mycket bidrogo. Men den sednare råkade deröfwer i et smärt fångelse. På åtskilliga orter kommo de hundradetals tillsamman, sön- go, både och talade "om Jesu och om Fadrens ewi- ga förbarmande, hwilket genom Sonen och Hans för- och död tillflutit människorna, och genom den H. Andan måste wara besegladt. Detta war dessa muntra hjeltars endaste grund. . . . " Små barn, som näppeligen kunde tala, uphoswa sina händer til himmelen, och åkallade den ewi- ga Rårleken, " o. s. w. såsom det uttryckes i ofta anförde *Neuesten Nachricht* 2c. S. 30 och 32. De äldre blefwo genom barnens sjungande och bedjande, och genom deras ouphörliga påminnelser, at de med dem skulle wända sig til Jesum, än mer upstånd; och en flittas ogement frimodiga och glada hådanfärd wäckte hos dem en åstundan, at också århålla försäkra om syndernas förlåtelse och saligheten.

S. 9.

Denna wäckelse och folks taktika sammankomster, åstadkommo stort upseende. De blefwo förekallade, med galeere- och lifs-straff hotade, och åtskillige i fångelse satte. Men detta för- farande bragte bara än flera til det beslut, at resa utur landet. De förste, som gingo sin wäg, woro fem unge oförstreckte män, nemligen tre David Nieschmänner, Johan Tölefschig och Melchior Zeis-

Zeisbe
de för
stälte si
solbera
sin wäg
och sin
försorg,
sa, unde
Tag, da
fäder 10
resa. Ut
pade, s
öfwer o
föda Su
ma i all
med sina
lade, och
werera d
inlåta sig
at åter m
Pålen,
wille de
Biskop o
stöto på
Måhren
stian D
telse. I
Schwed
tagne, och
et förtrö
ras härsta
mycket up
ra Guds
Waji til

ypades i
nehal och
nd andra,
som ofta
sina be-
Men den
e. På åt-
nan, sön-
rens emi-
och Hans
h genom
Detta
d. . . .
uphofwa
den emi-
ryckes i
30 och
ande och
innelser,
um, än
modiga
tundan,
delåtelse

antom-
e blef-
f hota-
a för-
at re-
woro
David
schior
Zeis-

Zeisberger. De blefwo den 1 Maji 1724. stäm-
de för rätta, och med arrest hotade, om de icke in-
ställte sina sammankomster. Til at undgå detta, re-
solverade de, at följande dagen om nattetid fara
sin väg. Utan för byen föllo de på knä, befallte sig
och sina qwarlåtne Bröder i Guds beskydd och
försorg, och anträdde sedan med gladt mod sin re-
sa, under det de söngo den Psalmen: Selig der
Tag, da ich muß scheiden zc. hwilken deras för-
fäder 100 år förut hade sungit på sin Landsflykts-
resa. At de ej måtte blifwa uphundne och årtap-
pade, såsom dem blifwit hotadt, togo de wägen
öfwer obanade bärg. Deras affigt war, at up-
fölla Guds barn; och de tänkte at finna de sam-
ma i alla Luthersta Sachnar; men råklade illa ut
med sina frågor och utlåtelse, blefwo Pietister tal-
lade, och hotades at man skulle angifwa och utles-
werera dem. Redelige själar woro äfwen räddde, at
inlåta sig med dem. Detta hade så när bewelt dem,
at åter wända tillbaka. De ämnade sig i början at
Pålen, och om de där ej funno några Bröder,
wille de resa til Holland, hwaräst deras sidske
Biskop Comenius fulländat sit lopp; Men be-
slöto på wägen, at i Saxon först besöka sina från
Mähren utgångne Bröder, och i synnerhet Chri-
stian David, som warit medlet til deras upwäc-
kelse. I Niederwiese blefwo de af Magister
Schwedler med mycken glädje och kärlek emot-
tagne, och genom hans hjertinnerliga bön, genom
et förtrodsfult tilltal och föreställning, om de-
ras härstammande från en Martyr-Församling,
mycket upmuntrade, och i hoppet, at råka på än fle-
ra Guds barn, styrkte. Och så kommo de den 28
Maji til Herrnhut.

§. 10.

Här skulle just nu grunden läggas til Bröder-
nas första Församlings-sal, och Herr Gref-
wens förbundne Wänner wille, med hans Fru
Mor-Moders understödjelse, i samma hus tillstå
upprätta en anstalt til Adelig ungdoms upfostran,
til Bibelens och andra uppbyggeliga skrifter tryck-
ning för lindrigt pris, och til nästans betjening
med goda medicamenter. Herr Grefwen, som ej
länge sedan war ifrå Dresden hit kommen på besök,
sät öfwertala sig dertil, änskönt han såg förut, at
sådant förhåfwande, som endast härmade en an-
norståds florerande anstalt, skulle ådraga honom
mycken afmund och förklenliga tilmålen, såsom
jämwal skedde; derföre och denna, med inkomne,
anstalt snart åter blef uphåfwen. Han kom med
Magist. Schaffer til Zernhur, för at lägga
grundstenen til förenämde byggning. Då nu de från
Mähren nyligen ankomne fem Bröder blefwo ho-
nom presenterade, hade de (såsom en af dem i sin
skrifteliga Berättelse förmedlar) så när stött sig på
hans fromhet, emedan han, efter deras tankar, alt
för kallsinligt emottog både dem, och Magister
Schwedlers recommendations-bref. De gingo se-
dan, med de öfriga inwånare, ut på byggnings-
platsen. Herr Grefwen hölt först et särdeles efter-
tryckeligt tal om denna byggningens afsigt, och
önskade ibland annat, at Gud wille förhindra el-
ler snart åter förslödra densamma, i fall Hans ära
dermed icke hade bestånd och kunde främjas. " Det-
ta uttryck (heter det i förberörde berättelse)
" förorsakade hos oss en hellig häpenhet: och enär
" Herr von Watterwille strax darestes följ med
sina

" sina
" wara
" frång
" drig
" at de
" la sig
Milde,
som och
stades,
damus.

De
eh
åldrars
Brödra-
af sina
Mähren
tala dero
disciplin
Och när
inwånarn
Kyrkoher
hafswande
och dertil
alltsamma
ger gripa
Detta förc
den gamla
ning; och
gjorde in
fram så
såsom
förnyelse;
ej långt e

Bröder,
 Herr Gref-
 wans Fru
 hus tillika
 upfostran,
 ers tryck-
 betjening
 , som ej
 på besök,
 förut, at
 e en an-
 a honom
 n, såsom
 inkomne,
 om med
 at lägga
 u de från
 eswo ho-
 em i sin
 tt sig på
 rar, alt
 Magister
 ingo se-
 gnings-
 s efter-
 gt, och
 dra el-
 ans åra
 "Det-
 telse)
 ch enär
 med
 sina

"sina knän ned på Grundstenen, och under de när-
 "warandes många tårar gjorde en så genom-
 "trängande bön, hwars like wi tilförne ännu al-
 "drig hört, bleswo wi fullteligen öfwerlygade,
 "at detta war det ställe, där vår fot skulle hwi-
 "la sig." Häruppå började den bekante Herr
 Milbe, Professor Franke i Halle Amanuensis,
 som och wid denna förrättning råfode wara til-
 stades, at med glad röst sjunga: Te Deum lau-
 damus.

S. II.

Deße först nämde fem Bröder från Zauchten-
 Thal, hade ännu, i anledning af sina för-
 äldrars och äldre Fäders berättelse samt gamla
 Brödra-Psalmer, behållit något begrep och intryck
 af sina förfäders Kyrko-författning i Bömen och
 Mähren, och började snart i Herrnhut på, at
 tala derom. De påstodo, at deras förfäders goda
 disciplin och ordning borde åter blifwa förnyad.
 Och när de deröfwer kommo ifrid med öfriga
 inwånarne och grannarna, och Herr Grefwen,
 Kyrkoherden Rothe och andre Wänner, efter då
 hafwande insigt, ej wille derutinnan bifalla dem
 och dertil wara dem behjelpelige, stötte de sig på
 altsammans, och wille i de första åren flera gån-
 ger gripa til wandrings-stafwen och resa vidare.
 Detta föranlåt Herr Grefwen, at nogare efterståga
 den gamla Brödra-Kyrkans bedref och författ-
 ning; och war detta anledningen til sedermera
 gjorde Inrättning i Herrnhut, såsom wi längre
 fram så se. Deße fem Bröder äro alltså at anse
 såsom Herrans verktyg wid Brödra-Kyrkans
 förnyelse; äfwen som de, en undantagen, hwilken
 ej långt efteråt för Evangelii skull fulländat sitt
 löpp

lopp i fångelse, hafwa i densamma förwaltat de wigtigaste ämbeten, och til en del ännu arbeta i wälsignelse. (1.)

Efter dem kommo snart flere, ibland andra Melchior Nieschmann, en af Församlingens första Äldsta, hwilken för sammankomsterna full redan suttit en lång tid i fångelse, och sedan jäm-wäl i fångelse stöt sin lefnad. Fadren til detta trogna witne, David Nieschmann, hwilken som en ärwördig Äldsfader i sit 84de år dog 1758 i Bethlehemska Församlingen uti Pensylvanien, gjorde sig med sin medfånge, David Schneider (hwars förfäder twarit Brödernas predikanter, och efter förströelsen sanningsens witnen) på et underbart sätt lds ifrå boljorna, och flydde undan til Slesien. Den förre lät hämta til sig sin hustru jämte sina två yngsta barn, Johan och Anna, och anlände til Herrnhut den 3 Mart. 1725. Men den andre måste någon tid wänta på sina anhöriga, och lät emedlertid intala sig genom allehanda föreställningar, at sätta sig ned på ett annat ställe och antaga en Schol-sysla, til des han genom de emigrerta Bröders alt hårligare och hårligare tillwäxande i antal och nåd, och genom åhåga för sina barns salighet, blef bewekt, at säl-la sig til den föraktade och då redan illa berykta-de lilla hopen i Herrnhut. (2.)

(1.) Bib. Saml. 1. 632. | beskrifning öfwer sin förel-

(2.) Utur des egenhändig a | se, til år 1734.

§. 12.

Genom en Religions-red, til hwilken man ifrå denna tid wille twinga alla mistäncka i Wä- ren, blefwo än flere bewekte at sätta sig i frihet. Och de som endast hade sitt själa-wäl til ändamål, som

som för de
rar och bar
det, at de,
lådjorna,
gelse-rum,
walterna,
Blefwo de
riktiga före
utresa, och
lät dem gå
Herrnhut
ligt arbete,
at efter han
flöna Bon
stad all bem
terlemnade
En Våro-
land och O
te derifrån
en Gata, se
funnat tag
det minsta,
är efteråt.
dam och tog
de wagnar
gång anting
tagne och i
made. En k
ste med två
af någon bl
dast för sin
ieramliga af
af andra d
dra, infant

altat de
arbete i

andra
ningens
na skull
an jäm-
l detta
hvilken
og 1758
olvant-
Schnei-
reditan-
en) på
dde un-
sig sin
an och
Mart.
nta på
genom
på ett
til des
are och
genom
at säl-
erykta-
in förel-

an ifrå
Må-
frihet.
dåmål,
som

som för deß skull försakade gods och gård, föräld-
rar och barn, männer och slägtingar, dem lytlades
det, at de, ofta på underbart sätt, kunde få af sig
lådjorna, utan skada hoppa ned från et högt fän-
gelse-rum, om ljusa dagen oförmårkt gå genom
wallterna, eller löpa undan dem och göma sig.
Blefwo de under wågen anhöllne, så förmåtte up-
rättiga föreställningen om rätta ändamålet af deras
utresa, och barnens klago-gråt, så mycket, at man
låt dem gå. De blefwo af sina fattiga Bröder i
Herrnhut willigt emottagne, lärde sig under si-
ligt arbete, och därwid rönta Guds wälsignelse,
at efter hand glöma bort sina til en del stora och
sköna Bond-Hemman, och funno tillfälle at, oaf-
stad all bewakning, oförmårkt hämta til sig sina ef-
terlemnade föräldrar, eller makar, barn och systrar.
En Våro-Gåffe gick en omväg genom Öfra Tyss-
land och Österrike tillbaka at Mähren, och brag-
te derifrån med sig sina föräldrar och systrar; och
en Gata, som på flykten om kalla wintern endast
funnat taga et barn med sig och måst qwarlemta
det minsta, hämtade och detsamma derifrån några
år efteråt. Men de som i tythet försålde sin egen-
dom och togo penningarna med sig, eller med lasta-
de wagnar wille fara derifrån, blefwo mången
gång antingen förrådde, eller på halftwa wågen fast-
tagne och tillbaka förde, eller sin ägendom beröf-
wade. En blef af röfware halfdöd slagen, och må-
ste med två Groschen resa öfwer 20 mil, utan at
af någon blifwa understödd. (1.) Den som icke en-
dast för sin själs räddning skull, utan antingen af
iäffamiliga afsigter, eller utan grundad kunskap,
af andra öfvertald, eller at görat efter an-
dra, infant sig i Herrnhut, blef efter några da-
gars

gars förplågning, med nödiga rese-penningar och en böne-strift för honom til dess Öfverhet, tillbaka sticad. (2.) Ty alle ankommande blefwo noga examinerade om rätta orsaken til deras utfresa och omständigheterna derwid, och deras yttranden in för Domstolen til Protocols tagne; på det man en gång wid förefallande efterfrågan, angående främmande undersåtares emottagande, måtte kunna legitimera sig.

(1.) *Neueste Nachricht* 26.

Likaledes Lelong Lot. cit. passim.

(2.) *Witnessbörd* fören. *Emi-*

grant, *Bild. Saml. I. 367.*

III. 653. Lelong Verhaal II. 44.

Aug. Gottl. Spangenberg's Declaration 26. S. 85.

S. 13.

Så noga förfor man med det utur *Mähren* ankomna folket, at man måtte förebygga alla folkrika och tumultuariska *Emigrationer*. På detta wis har första *Emigration*, under många underbara omständigheter, i stillhet fortfarit ända til 1733. och dock afgifwit några hundrade bekännare, som ostridigt äro *Brödernas* afkomma, och af deras då warande *Biskopar* derföre blifwit erkände. (1.) Herr *Grefwen*, som intil 1727. merendels war frånwarande i *Dresden*, tänkte i början, at afseendet blott varit på några *Evangeliska Familjer*, hwilkom Han icke wille wägra sit bestydd. Men när det syntes gå widare med *Emigrationen*, i thy någre utom Hans wett och wilja, åter gingo til *Mähren*, at derifrån hämta sina anhöriga, hwaröfwer många kommo i sängelse, och en *Lands-Herrarnas* efterfrågan och beifran war at förmoda; så ytttrade Han icke allenast sin betänklighet deröfwer, (2.) utan ock 1724 förbödd, at någon skulle fara til *Mähren* och gifwa an-

andrum a
ofta blifm
frånwaro,
at rent af
höriga den
la denna

1726 en re
Biskopen
ferents me
det von C
hward sått
Mähren.
för *Religiö*
man, til d
brist på M
nom fingre
ej kunde k
både ägend
man i inter
men de st
wilja, icke
De åter,
til utfärder
Grefwe lof
ning; och
som *Regeri*
allenast af
taget. (4.)

(*) Det sam
Mischma
Herrnhut
sticad. Og
stone, på S
til wederqn

ngar och
 , tillbaka
 oo noga
 trefsa och
 nden in-
 det man
 ngående
 itte fun-

. I. 367.
 al II. 44.
 ngenbergs

Währen
 rebygga
 ner. På
 många
 rit anda
 e bekän-
 na, och
 fwoit år
 27. mu-
 e i bör-
 angeli-
 ägra sit
 d Emi-
 och wil-
 hämta
 i fän-
 an och
 icke al-
 1724
 gifwa
 an-

androm anledning til utresa, (3.) hwilket efteråt
 ofta blifwit uprepadt. Men han kunde icke wid sin
 frånvaro, ja hans samwete tillåt honom icke heller,
 at rent af hindra hwar och en, at bewisa sina an-
 höriga den yppersta kärleks-tjensten. Men at stäl-
 la denna sak i ordenteliget stic, gjorde han sjelf
 1726 en resa at Kremsir i Währen, til Cardinals
 Biskopen af Olmütz, och declarerade i en Con-
 ferents med des Broder, Käiserliga Geheim-Rä-
 det von Schrattenbach, utaf hwad grund och på
 hwad sätt han hitintil hade emottagit folk ifrån
 Währen. Han intercederade sedan för dem, som
 för Religionens skull ledo betryck, (*) och bad, at
 man, til deras qwarbehållande i Landet, måtte i
 brist på Religions-frihet, dock i något mål se ge-
 nom fingren med dem, och icke gjöra dem, som
 ej kunde handla mot sitt samwete, förlustige af
 både ägendom och frihet. Han fick til svar: At
 man i intet mål kunde gifwa folket något efter;
 men de skulle, likmätigt Käiserliga Majestätets
 wilja, icke blifwa hindrade, at i tyfthet resa sin wäg.
 De åter, som kommo tillbaka, at öfvertala andra
 til utfärder, måste hästa för sådant. Wår Herr
 Grefwe lofwade, at ej gifwa härtil någon anled-
 ning; och påföljden har wisat, at så wäl han,
 som Regeringen i Währen hållit ord, och det har
 allenast af underbetjeningen icke altid blifwit i akt
 taget. (4.)

(1.) Dan.

(*) Det samma gjorde han och för den fängslade David
 Nitschmann, som den 12 Maji 1724: hade kommit til
 Herrnhut, och på en besöks-resa til Währen blifwit arre-
 sterad. Och då Grefwen alsintet uråttade, låt han ämin-
 stione, på Öfwerhetens gifna tillstånd, tillåta honom något
 til wedergweddelse.

(1.) Dan. Ernst Jablonskys
bref, i *Lelonge Verbaal*, I. S.
258. 376. *Ejnsd. Epist apol-*
get. ad. Dom. Mausera. Båd.
Saml. I. 354. Ejnsd. ordina-
tions-Schein, in der Gestalt
des Creukreichs, p. 142. Cit:
Novi Coordinationis. Norm. Båd.
Saml. I. 526.

(2.) Gestalt des Creukreichs
Brylage V. p. 41.

(3.) *Dispositum*, i *Båd Saml.*
I. 266.

(4) *Natur. Reflex. p. 132. Mo-*
ser Loc. cit. S. 57. Båd.
Saml. II. 225. Gestalt des
Creukreichs Sch. v. Ordinarii
svär på Måbriska Kyrko-tjenar-
nes kallelse-bref ibid. 217. 399.

S. 14.

Men alle Bröder låto dock i början icke binda
sig wid detta aftal och Herr Grefwens för-
nyada förbod, utan foro hemligen til Mähren, at
diminstone rädda sina nästa blods-förwanter. Och
Christian David (den man i sin art kan kalla
en Apostolisk man, som hölt sin drift, at förhjäl-
pa Evangeliska människor til frihet, för en Gudo-
mellig kallelse) lät så litet genom alla bröderliga
föreställningar och warningar säga sig, at han ännu
under ögonstänliga lifs-farligheter och underbara
bewarellser for några gånger til Mähren, at
til ett rättssinnigt wäsende urwäcka de slumrande
Bröder. År 1725 tog han sin wäg genom Bømen,
för at se, om icke en såd wore öfrig i ängden af
Leitz, Unketens första boställe. Och si! han fant
i några Eochnar af Landsconsta och Prutomisch-
lersta Landsorterna, många Bømare, som lust-
blifwit wäcke på samma tid, som urwäckelsen sted-
de i Mähren, utan at detta warit dem kunnat.
Han sökte ej at föra dem utur landet, utan alle-
nast befästa dem i deras goda sinne och trånad ef-
ter sanningen, öfwerlösandes Försynen och deras
egna hjertans drift, när och huru de skulle fö-
la och finna utmåg til Friheten. Men ge-
nom de wedervärdigheter, som ströxt efter drab-
bade

bade den
til en del
en Mähren
ra i säng
många i s
ra Lausig
tills de är
widare til
utresa bō
flora En
ncrendorf

(1) Utur
de Predi-
Schulze
och Kyrk-
utur dera
Predikant

Smedler.
i Her
fädernesla
ta böcker.
1723. öfver
Ceremonier
denna twi
bemedlan
nars myck
hvilken wo
sit affsed.
1723 först
23 personer
Men ef
niskor, af
mare och

Erengreich

Så Saml.

. 131. Mo.

57. Bid.

Gefälle des

Ordinarii

Krebstjenar

. 17. 199.

e binda

ens för-

hren, at

ter. Och

an falla

förhjel-

Gudo-

öderliga

han än-

underbar-

hren, at

umrande

Bömen,

gden af

han fant

tomisch-

om iust

sen Red-

kunniat.

an alle-

dnad ef-

ch deras

ulle så-

Ren ge-

r drab-

bade

bade dem, hafwa de blifwit flenmodige och til en del åter somnat in, tills år 1730, wid det en Mähriskt Broder från Herrnhut råkade där wara i fångelse, et nytt lif kommit ibland dem, då många i stillhet emigrerat til Gerlachshausen i Öfver Pausig och förenat sig med Mähriska Bröderna, tills de år 1737. sedt sig twungne, at sörfuga sig widare til Berlin och Rykendorf. (1.) Denna utresa bör dock noga åtskiljas ifrån Börnarnes stora Emigration wid år 1726 til Groß-Zennendorf, och 1730 widare til Berlin. och 1732.

(1) Utur deras då warande Predikants, Augustin Schulzes, lefwerne-lopp och Rykendorf; såsom och utur deras efteråt warande Predikants, Zacharias Ge-

lincks, Historiska efterrättelse om deras upväxtelse, utresa ic. i Manuscript, derutur på sit ställe något mer skal anföras.

S. 15.

I medlertid hade hwarjehanda öredor yppat sig i Herrnhut. Somlige Exulanter hade i sit fädernesland läst Luthersta, andre åter Reformersta böcker. De söndrade sig alltså första gången 1723. öfwer Artikelen om Nådawalet, och om Ceremonierna wid den Hel. Nattwarden. Men denna twist blef genom Herr von Watterwilles bemedlan så mycket lättare häfwen, som den annars mycket upriktige Hus- Förwaltaren Heitz, hvilken war en ifrig Reformert, i detta år tog sit afsked. Och Herr Grefwen hade d. 7. Nov. 1723 första gången den sågnad, at tillika med 23 personer, i Kyrkan begå den H. Communionen.

Men efter hand flyttade många wälmänte människor, af olika tankesätt, til Herrnhut ifrån närmare och fjernare orter, och hade med sig alla, han,

banda meningar, hvaraf en ny willerwassa upkom. (1.) Densamme sökte Herr Grefwen tillika med Kyrkoherden, 1725 at dämpa, medelst några til den ändan med samtelige Inwånarne anställda Läro-Conferentser; och det lyckades honom jämwäl den 12 Maj, at efter tre timars samtal förena deras söndrade sinnen, öfwertryga dem om Evangeliska läran, och förwara dem för afföndring ifrån Evangeliska Församlingen. Hårtill bidrog mycket, at de på sina hjertan rönte nåd och kraft i Kyrkoherdens predikningar, och at desamma å nyo instärktes af Herr Grefwen, som icoliga och med mycken wälsignelse derutinnan gjorde Predikanten biträde: hwarföre de ock desto willigare beqwämde sig til alla de Ceremonier, som wid offentliga Gudstjensten äro öflige. (2.)

Men wid det Herr Grefwen 1726 war-borta i Mähren, och sedermera i Dresden, hade en wiß separatistiskt sinnad Jurist kommit ifrån Wogtland til Herrnhut, hwilken genom ogement helighets-sken, genom ostrafflig wandel och andakt dragit de flästa själar, ja ock den älskelige Christian David, på sin sida. Densamme åstadkom en sådan turbering, at folket söndrade sig i partier öfwer hwarjehanda meningar i läran om salighets-ordningen och dess öfningar, såsom ock öfwer ättilliga förslager til inbördes inrättning. Kyrkoherden, en annars mycket förståndig och redelig man, sökte med mera ått än försigtighet, at icke allenast genom allswarliga bestraffningar, utan ock offentliga wedertläggningar, häftwa dessa orador, men uträttade dermed allenast så mycket, at de fläste afföndrade sig ifrån Kyrkan och Mattwar-

warden;
wets-frisk
och icke
samwets-
dare fort
(1.) Būd.
(2.) Ibid.

På det
ej n
mätte i E
denna fle
sten bedra
ga den sul
ga skadellig
bero derm
Dresden
insmygand
ter begärd
naders per
mädde Pr
bittrade f
förtroende
riska Brö
grunden t
särskilt,
dan i offen
enda grun
flästa men
tes format
främst före
sanningar.
offentliga
wid han be

warden; och Mähriske Brödderna, hvilte för sam-
wets-friheten full öfvergiftigt Guds och Gårdar,
och icke wille, såsom de sade, underkasta sig et nytt
samwets-twang, gjorde sig til en del färdiga, at wi-
dare fortsätta sin resa, och annorstäds söka sin frihet.

(1.) Bib. Saml. III. 782. | Bepl. I. p. 28. *segu.*

(2.) *Ibid.* I. 3. Nat. Reflex.

S. 16.

På det nu Herr Grefwen, emot hwilken de fleste
ej woro mindre förbittrade än på Prästen,
måtte i Evangeliska Kyrkans gemenskap bibehålla
denna flena hop af redeliga och blott genom falskt
sten bedragne sanningens bekännare, och förebyg-
ga den fullständiga Separationen, eller fast mer så män-
ga skadeliga Secter, som hufwuden: så lät han icke
bero dermed, at han i Martio 1727 sände från
Dresden til Herrnhut en declaration emot de
insmygande willo-lärar; (1.) utan ock litet deres-
ter begårde, hos Regeringen i Dresden, några må-
naders permission, begaf sig til Herrnhut, och för-
månade Prästen, som icke mer kunde gifwa det för-
bittrade folket efter och aldeles hade mist deras
förtroende, at öfwerlämna Sig omsorgen för Mäh-
riska Brödderna. Han undersökte ursprunget och
grunden til denna oreða, hölt samtal med en hwar
särskilt, om des hjertas tillstånd, och talade se-
dan i offentliga sammankomsterna om salighetens
enda grundwal. Han inlät sig icke med alla sär-
skilda meningar, gaf folket wissligen efter i utwär-
tes formaliteter, och sökte allenast at först och
främst förena dem i Evangeliska Religionens grund-
sanningar. På detta sätt, och sedan många både
offentliga och enskilda samtal blifwit håldne, hwar-
wid han bewisat en obestridelig kärlek, fördrag-
sam-

samhet och lämpa, fick han den 12 Maji, efter et i tre timar hållet tal, saken så wida, at alle förenade sig, och gäfwö hwarannan handslag på de Statuter, som dem blifwit föreläsne. Dese Statuter, eller frimillig öfwerenskommelse, rörande wis, sa hittils stridiga wordna puncter, i anseende till Låran, lefnan, Ryrko- och Borgerliga författningen, hade af Herr Grefwen, Pastor Rothe och Domhafswanden, sedermera Borgmästare i Bautzen, Herr Marche, med de anseeligaste Inwånare i Herrnhut samråd, blifwit upsatte, och wordo än en gång den 8 Julii bekräftade, samt den 12 Augusti af alla Inwånare underskrefne. (2).

(1.) Bld. Saml. II. 643.

(2.) *Ibid.* II. 8. *Lelong* II. 1.

Se och Herr Grefwens Induction til Geheime Con-
siliium, i Spanaenbergs
Schluß-Schrift, Beyl. III.
Församlingens Memorial
til Landshöfdingen efter
Commissionen 1732 hos
Lelong I. 183. Bref til en
Svensk Herre, i Byd.

Saml. I. 629. *Nat. Reflex.*
p. 158. 164. 168. *Polnc.*
Müllers företal til Herr
Grefwens von Zinzendorf
sändebref, och betänkan-
de. §. 6. 7. Til uplysninga tjenar
och Herr Grefwens Protesta-
tion emot alla nyheter i Lå-
ran, i Byd. Saml. III. 1.
Gestalt des Crengreichs &c.
v. Bld. Saml. I. 631.

§. 17.

Frå denna tid höllo de sig åter till Ryrkan i Ber-
thelsdorf; och den som ej kunde gå dit, bi-
wistade Repeteringen, som Pastorn efter middagen
anstälde på Salen i Herrnhut. Men emedan den-
na Nya ort, till bestånd både i andeliga och lekam-
liga mål, fordrade en egen inrättning, hwilken i
synnerhet af Mähriska folket påyrkades; så blef-
wo de, til förekommande af söndringar i framt-
den, äfwen härutinnan tilfridsstälte. Församlingen
wardt

wardt
och ut-
sig, na-
stadfäst
och S-
stulle i
fordra
pa blef
wärtas
Gudsstj-
nar och
hut, gja-
nas hjer-
dens be-
hwar an-
re tilordn-
manare,
Tjenare,
åttildn-
storer, s-
desto fast
Inwärtas
sina Själ-
stade hw-
det alla o-
te sig ma-
sig i priva-
Som d-
bliotheket
storia öfn-
ning, af
funno, at
wäsendtelig
deras förfa-

ijl, efter et
t alle före-
tag på de
Deße Sta-
rande wis-
nseende till
författning-
rothe och
el Bauta-
igaste In-
psatte, och
ade, samt
refne. (2).
Mat. Reser.
68. Polne.
til Herr
Zingendorf
änkande. S.
uina tjenar
s Protestar-
heter i Ed-
ml. III. I.
kreichs s. 7.
I. 631.

an i Ber-
å dit, bi-
middagen
dan den-
h lekam-
willen i
så blef-
fromtl-
amlingen
wardt

Från år 1722 til 1727. S. 17. 115

wardt nemligen den 20 Maji 1727 tilhopa kallad,
och utaf de Bröder, som hade godt wittnesbörd om
sig, någre til Øldste walde, och genom lottning
stadfästade. Til Föreståndare sattes Herr Grefwen
och Herr von Watterwille, hwilke i nödfall
skulle wara Församlingens förespråkare, och be-
fordra god disciplin och ordning. De som tilho-
pa blef directionen wid Församlingens in- och ut-
wärtas omständigheter updragen. Jämte offentliga
Gudstjensten i Kyrkan, höllo de ömsom alla mor-
nar och aftnar en sammankomst på salen i Herrn-
hut, gjorde sig utom deß underrättade om själar-
nas hjerte-tillstånd, särdeles före den 5. Nattwar-
dens begående, och höllo flitigt conferentser med
hwar annan. Til lättnad blefwo dem wiße biträda-
re tilordnade, såsom Hjelpare, Uppsyningsmän, Fö-
manare, Gjukwaktare, Fattigmans-föreståndare,
Tjenare, o. s. w. Hela Församlingen wardt, efter
åstildnad på ålder och kön, indelt i wiße små säll-
skaper, som man den tiden kallade Band, för at
dessio fastare hopknäppa kärleks-bandet och främja
inwärtas tillväxten, i thy de talade förtroligt om
sina Sjåla-tillstånd, förmanade, upmuntrade och trö-
stade hwar annan, och båda tillsammans. Men på
det alla oordningar måtte härwid förebyggas, del-
te sig man och öwinnokånet, och hwardera hölt
sig i privata andakts-öfningar til sina wedertilar.
Som de nu straxt derefter singo ifrån Råds-Bi-
bliotheket i Zittau, Johan Amos Comenii Hi-
storia öfwer sina förfäder och deras Kyrko-ord-
ning, af Buddesus utafwen, och til sin fågnad
funno, at deras inrättning, hwad det Inra och
wäsendteliga widkommer, war ganska lifformig med
deras förfäders Kyrko-disciplin och ordning: så be-
stod

stodo de, at derwid förblifwa, och derutinnan än widare fortsara. Sedermora har wäl flere resor, och i synnerhet 1728 och 1731., den fråga upkommit ibland dem: Om de icke, till fridens bibehållande och undgående af tadel och förförljelser, skulle uphåfwa sin enskilda inrättning? men alltid blifwit af Wäbristta Bröderna förkastad, som desto ifrigare påyrkat gamla Brödra-författningens fullständiga återställning.

§. 18.

Efter denna samdrägtiga öfwerenskommelsen och ordentliga Församlings-inrättningen, begynte Fårleken, ensälligheten och förtroendet åter på at ibland dem wara rådande, och Guds Ande betjenste sig af åtskilliga lågenheter, synnerligen af en med särdeles Andans kraft beledsagad Ewangelii förkunnelse, och den Hel. Communionen, at på et oförgäteligt sätt än nogare förblinda deras hjertan. Det förra skedde på Mariä Besöktelse-Dagen 2 Julii 1727, då merbemålte Magist. Schwedler och Schaffer woro i Herrnhut på besök, och tillika med Kyrkoherden Rothe, under et aldeles owanligt tillopp af folk från alla fringliggande Sochnar, predikade på åtskilliga ställen, före middagen i Kyrkan och på Kyrko-gården i Bertholds-dorf, och efter middagen på församlings-salen och på öfna platsen i Herrnhut, och det ifrå bittida om morgonen ända in på natten. Amnet om Guds Barns gemenskap och inbördes påhälsning, (*) hwarwid Frälsaren lofwat wara midt ibland dem, hwilket Elisabeth och Maria enligt Högtids-

(*) *Amica Fratrum colloquia et consolationes*, efter Smaltaldiske Artiklarna.

dagens
samman
sedan n
gaf an
sällstape
Seda

ning, ha
na sig,
allmän
tal som
Rothe b
communi
te genom
at å nyo
som reda
Mattwan
" Pastor
" telse)
" confirm
" la Förs
" Hier l
" Herr
" försma
" syndab
" hjertan
" samsa, o
" grundar
" logien,
" hundrad
" på afwa
" til slut
" stian D

(*) Deft, 10

utinnan än
flere resor,
ga upkom-
ns bibehål-
elser, skul-
altid blif-
som desto
ngens ful-

melser och
n, begynte
ster på at
nde betjen-
igen af en
Evangelii
, at på et
ras hjer-
kelse. Dag
Schwed-
besök, och
et aldeles
gliggande
före mid-
retholds-
salen och
å bittida
om Guds
ing, (*)
and dem,
Högstids-
dag.

Smallalbi

dagens Evangelium hafwa årfarit, blef i ofton-
sammankomsten särskilt afhandladt med Bröderna,
sedan mängden af främmande farit sin väg, och
gaf anledning til de i nästföregående S. omtalte
sällskaper.

Sedan Bröderna och Systerarna, hvar i sin ord-
ning, hade i anseende til hjertat lärdt nogare kän-
na sig, yppades på en Söndag den 10 Aug. en
allmännelig upväckelse, under et Brödernas sam-
tal som varade alt in på natten, det och Pastor
Rothe bemistade. Denna wille deruppå den 13 Aug.
communicera tillika med sitt hus-folk, och invitera-
de genom et beweteliget bref inwånarne i Herrnhut,
at å nyo förbinda sig med honom. Församlingen,
som redan länge haft stor längtan efter den heliga
Nattwarden, infant sig i berörde affigt. "Sedan
"Pastorn (enligt en samma tid skrifwen esterrät-
"telse) hade med en rätt Apostolisk wälsignelse
"confirmerat två Nattwards-Candidater, föll he-
"la Församlingen på knä wid det Psalmen söngs:
"Hier legt mein Sinn sich vor Dir nieder 2c. och
"Herr Grefwen aflade, under alla hjertans
"försmältning och otaliga tårar, den offentliga
"syndabekännelsen, samt bad om en så grundelig
"hjertans förening, som wore fri för inbördes o-
"samsa, och för anstöt utifrån; anhölt och om et fast
"grundande på den sanna Blod- och Korß-Theo-
"logien, och begärde, at deras Bröder och de många
"hundrade wäckte själar på andra orter, som rålat
"på afwägar, måtte til rätta föras: då han sammål
"til slut bad för två frånwarande Aldsta, Chri-
"stian David och Melchior Witschmann." (*)

S 3

Sedan

(*) Dese, som då hölls et samtal med David Schmelzer, den
de

Sedan Kyrkoherden Süß från Zennersdorf, så som Pastor Rothes Viftader, med synnerlig Hjertörelse förkunnat Absolutionen, undfingo Bröderna af honom nattwarden, hwarunder deras hjertan på et ännu icke så ärfaret sätt blefwo upfylte med frid och frögd i den Hel. Andan, och med hjertelig kärlek och enighet inbördes, och undfingo den Andans döpelse till en lekamen och anda, 1. Cor. 12: 13. som till en lefwande Christi Församling nödvändigt fordras. Hvilken döpelse förblifwer dem och deras efterkommande oförgätelig, och des äminnelse begås ifrå den tiden ärligen på samma dag uti Bertholdsdorfs Kyrka, med den heliga Nattwardens annammande.

§. 19.

Således är året 1727, och synnerligen d. 12 Maji och 13 Augusti, den wigtige tide-punct, då den för hundrade år sedan i Bömen och Mähren liksom bortdödda, Brödra-Kyrkan har i des efterkommande åter fått lif igen, och Bröderna från Mähren fins emellan samt med deras Lutheriska och Reformerta Bröder, en förening kommit i stånd, deruti man, efter då warande äldsta Brödra-Bi-

sto,

de besökte i Sablat wid Sorau, för at kungöra honom Mähriska Brödernas skedda förening, blefwo derunder af en oynlig kraft så rörd, at de tillsammans föllo på knä, och under många tårars utgjutelse gjorde en bön af nästan lifa innebåll med den sifmannända, och såsom Eldad och Afed, 4 Mos. 2. 11: 26. blefwo med en och samma kärleks- och enighets-Anda begäfwade. Det swar, som de wid återkomster fingo på sin första fråga: Hwad som föregått i Herrnhut den och den timen den 13 Augusti? hade hos dem ett djupt intryck: Gafwo Gud, at alle Herrens folk propheterade, och Herren låte sin Andan komma öfwer dem!

stopens
na igen
efterkom
som, este
benen till
jehanda
werdrag
Anda lef
lige gjor
ibland C
Herr Br
jande ären
sig märkt
mit derup
Secte-nå
Alle des
Christi A
enighet;
nåden wid
deles med
ligt fått b
icke aldeles
tysthet der
reda redan
högmod fö
Wid de
te underlä
emellan de
Elkasom d
sig ifrå Pr
drasförst för
lingar, och
sterium och
lade sig och

Stopens Jablonskys uttryck, kan känna och finna igen Sendomiriska Bundsförmanternas ägta efterkommande. (1) På den 12 Maji blefwo lifasom, efter prophetiska synen Esch. 37., de döda benen tilhopa bragte, i följande dagar genom hwarjehanda nyttiga inrättningar med senor och hud öfwerdragne, och den 13 Augusti genom Herrans Andas lefwande samt efterhanden till sysslor sticelike gjorde, till att kunna tjena Gud i Hans Rike ibland Christna och Hedningar. Dersföre plågade Herr Grefwen kalla den 12 Maji, som ock i de följande åren genom ån flera synnerliga händelser gjordt sig märkwärdig, den critiska dagen, då det kommit deruppå an, om Herrnhut skulle blifwa et Secte-näste, eller en lefwande Christi Församling. Alle des inwånare hade wäl icke ännu af samma Christi Andas kunnat föras till broderlig Kärlek och enighet; men de blefwo antingen af den sällsynta nåden wid Stattwards-gången den 13 Augusti aldeles medtagne, eller blott på et hemligt och bestedtligt sätt buro sitt skiljaktiga sinnelag; och de som icke aldeles låto sig till rätta föra, begäfwos sig i tyshet derifrån, såsom uphofsmanen till sista orreda redan förut hade gjordt, hwilken af andelighet högmöd förnytt blifwit.

Wid detta märkwärdiga året 1727 kan jag icke underlåta, att åter igen anföra något om likheten emellan de Äldre och Nyare Bröders händelser. Likasom de gamle Bröder 1450 och 53 begäfwos sig ifrån Prag och andra orter till Litz, 1457 aldrasförst förente sig nogare och inrättade sina Församlingar, och ändteligen 1467. skaffade sig eget Ministerium och erhöles Biskopliga ordinationen: så samlade sig ock de Nyare Bröder sedan 1722 och 24

til Herrnhut, blefwo 1727. til en Församling förbundne och inrättade, och bekommo, först 1735 och 37 sit egit Ministerium. År 1624 och 27 blef Brödra-Kyrkan i Bömen förstörd och skingrad, och bundrade år derefter 1724 och 27 wardt hon i Tyskland åter igen samlad och förnyad.

(1.) Bib. Saml. I. 354.

S. 20.

Swad Församlingen den 13 Augusti hade ärfarit, det ärforo och hennes barn. Den 17 Augusti och följande dagar, hyppades äfwen ibland densamma en extraordinär upväxtelse, som med gråtande längtan efter nåd, och med glädje-betygghet äfwer försäkringen om densamma, hölt en lång tid fort. Utom allmänna Sochne-scholan, war den till den en Glicke-ansalt i Friherrliga Watterwillska huset i Bertholdsdorf. I densamma hyppades den 26 Maji 1727. första wäckelsen, wid det tillfälle, at Herr Grefwen hölt et Förmarnings-tal. I Herrnhut hade af Herr Grefwens förbundna Wänner en Adelig Schola eller Pædagogium, tillika med et Boktryckeri, blifwit anlagd i det 1724 upbygda så kallade Församlings-huset, hwarwid Herr Grefwens Fru Mor-Moder äfwen wisade sig mågta gisfild. Men emedan detta wäcke upseende och afwund, blef straxt efter Hennes 1726 timade saliga död, Boktryckeriet flyttadt til Ebersdorf i Bogtland, och Adelig Schola 1727 uphäfwen, och i des ställe en under Församlings-Äldstan Melchior Nieschmanns insende stald anstalt för Söfarna, och en under några Systerars upsigt lemnad Glicke-ansalt, börjad, hwilke tillsammans, under namn af Barn-hus, i många år blifwit fortsatte. Men ofwannämde upwäckelse tog

tog egen
som hos
jämwal
tholdsdor
deras F
tid upbr
diko-ande
förföljelse
terföljare
sa andron
der till up
gens först
tryckt och
flaringen
wehlt en
Deruti fö

Nyar

Isra ma
else 1727.

S. 21. Försam
S. 22. Försam
de orten

tog egentligen sin början ibland några fläcke-barn, som hos sina anhöriga bodde, och sträckte sig sedan jämväl til de öfriga barnen i Herrenhut och Bertholdsdorf, samt hade tillika en stor inflytelse på deras Föräldrar och andra inboarne. På samma tid upprörde sig och i Bröderna deras Förälders Predikande, och de förbundo sig, at under smålet, förföljelse och Marteringar wara sit Huswuds efterföljare, och såsom et ljus på et bär, äfwen lysa androm, när det skulle behåga Herranom, at der till upfalla dem; hwarom kan läsas Församlingens första förklaring, som i detta år 1727 blifwit tryckt och finnes igen uti Byd. Saml. I. 24. Förklaringen lyder ibland annat så: O Ihr ausserwehleten Seelen in dem Peila Herrenhut ic. Deruti följande eftertänkelige ord finnas:

Herrnhut skal ej längre stå,
 Din dit werk, o Gud, derinne
 Framgång har, och wi än finne
 Kärleks-Bandet om oss rå;
 Till Du hunnit oss bereda,
 Med din Andas kraft ikläda,
 Ut som Jordens goda salt,
 Strös med gagn ut öfwer allt.

Nyare Brödra-Historiens

Andra Stycke,

Ifrå Mähriska Brödra-Unitetens förnyelse 1727. in til första Commissionen 1732.

- §. 21. Församlingens widare inrättningar och ordningar.
 §. 22. Församlingens besantskap och sändebud til främmande orter, i synnerhet til Köpenhamn och Halle.

- §. 23. Herr Grefwens resa til åttilliga Kurfeliga Hf. Brö-
dernas bodskap til Jena och Engeland.
- §. 24. Herr Grefwens någon tids wissande i Jena.
- §. 25. Herr Grefwens besök i Halle.
- §. 26. Protestation emot en å färde warande ändring i För-
samlingens författningen.
- §. 27. Församlingens i Herrnhut offentliga förklaring, rö-
rande des lära och författning, förmedelst et Notari-
al-Instrument.
- §. 28. Ny öfwerläggning om Församlings-inrättningarne, och
deras sluteliga stadfästelse.
- §. 29. Herr Grefwen lägger sig ut för några förföljda Lu-
theriska Lärare.
- §. 30. Anledning til första strid-skriften emot Församlingen,
och des följder.
- §. 31. Brödernas ytterligare bekant och bodskaper til främ-
mande orter.
- §. 32. Correspondens med Unitetens Äldsta senior, Dantel
Ernst Jablonsky.
- §. 33. Huru man förhållit sig emot irrige och separatistiskt sin-
nande Inwånare.
- §. 34. Herr Grefwens förrättningar i Berleburg och
Schwarzenau.
- §. 35. Huru man förhållit sig emot de Inspirerta.
- §. 36. Esterrättelse om Marchiska Psalmboken.
- §. 37. Anledningen til första Missionen ibland Hedningarna.
- §. 38. Öroligheter för Emigrationen, och synnerligen för
Bömnarnas Rull. Esterrättelse om Bömniska Colonien
wid Groß-Zennersdorf.

§. 21.

Förnyelsen af Brödra-Uniteten och af deras för-
saders Predika-drift, hade åttilliga följder.
Församlingen inrättade sig ju längre ju ordentli-
gare. Hon blef genom godt och ondt rykte när och
flärren bekant. Deras hyppades munteliga och skrif-
teliga förfrågningar, invitationer til andra orter
och aflägsna länder, Brödernas mångahanda be-
söks-resor och bodskaper uti och utom Tyskland,
Kärleks-tjenster emot Fros-förwanterna och emot wäl-

wälmen-
da anfä-
kunde m.
ta, i de
och bred
Swad-
widkomn-
hållit et
och Kyri-
liskt måste
och 15.
vera sig,
Comenii-
dernas
derna, på
uppå med
Bömniska
efterkomn-
förbindas
senteliga
ogilla, och
deråt; m.
som det k
Religioner
ga binda
och Wäbr-
ta, som fö
nyttigt, oc
efter anna
Inrättn-
terhanden
en Bönes-
fem för all
och om M

Hf. Brö-

n.

ring i Gd-

flaring, rd,
et Notari-

garne, och

olga Lu-

amlingen,

til främ-

r, Daniel

tistiskt fia-

urg och

.

ningarna.

igen för

Colonien

as för-

olgder,

enteli-

år och

h skif-

a orter

da be-

mland,

emot

wål

wälmenande iirige persener; men och hwarjehanda anskåttningar in och ut ifrån. Och i all ting kunde man spörja Guds hand, som i de sättja detta, i de stoltas ögon föraktade, lilla ljuset widt och bredt til en wälsignelse.

Hwad Gd-samlingens ytterligare inrättning widkommer, så hade wäl Währiske Bröderne behållit et djupt intryck af deras försäders ordningar och Kyrko-disciplin, och ofta yrkat derpå, at dylikt måste och ibland dem åter komma i stånd. (S. 11. och 15.) Men Herr Grefwen kunde icke resolwera sig, at göra dem derutinnan biträde, för än Comenii Kyrko-historia och Bömiska Brödernas Kyrko-ordning kom honom 1726 i händerna, på en resa i Slesien. Han confererade deruppå med ättilliga Theologer: om och huru wida Bömiska Brödernas Kyrko-disciplin, hwarwid deras efterkommande wilja oryggeligen förblifwa, kunde förbindas med Evangeliska Kyrkans lära och ofsentliga Gudstienst? Sjelfwa saken kunde de icke ogilla, och somlige betygade en synnerlig sågnad deråt; men sättet och wiset rådde de så inrätta, som det kunde bestå med landets författning och Religionen. Efter densamma kunde man ej så noga binda sig wid fordna Gd-samlingens i Bömen och Währen mönster, utan måste all ting så inrätta, som för då warande inwånare war nödigt och nyttigt, och lemna Guds styrelse öfwer, hwad tid efter annan borde af- eller tilläggas.

Inrättningen, i detta tide-hwarf, blef alltså efterhanden denna: dageligen hölts om Wornarne en Bönestund öfwer et Bibliskt Språk, flöckan fem för alla och half Nie för gamla och opastliga; och om Aftonen en Sjung-stund. I denna förelästes

lästes och gemenligen det språk, som till följande dag hörde; hvarsdag en hvar skulle i stillhet tänka, och Läraren offentligen tala. Med tiden gafs detta språk tillkänna af en Hjälpare, wid det han gjorde i hwar hus besök; och detsamma kallade man dagens lösen. Allt sedan 1731. hafwa dessa dagliga lösen, för et helt år, blifwit förut tilhopa af trycket utgifne (1.)

På Sön- och Högtidsdagar gick man till Bertholdsborg i Predikan, och för gammalt folk, swaga och barn hölt Kyrkoherden Rothe Repeteringen på Salen i Herrnhut, hwilken och af många främmande biträdades, och derföre kallades de främmandes stund. Men för Församlingen hölt Herr Grefwen, eller annars en af hjälparne, om aftonen et på Församlingen och dess omständigheter särdeles afpassadt tal, hwilket blef kalladt Församlingsstunden. Sedan och både Qwinno- och Man-folket hade efter sin ålder och stånd delat sig i wisfa Chor, (§. 17.) hölts på mellan-tiden för hwarje afdelning en kort Homilie eller förmanings-tal, huru de efter sitt särskildta Rön och stånd skulle wandra Evangelio wärdeliga.

Några ogifta Manfolk flyttade 1725 tilhopa i et särskildt hus. Om dessa lät Herr Grefwen sig i synnerhet wårda, åfwen som Fru Grefwinna om några ogifta Qwinfolk. Och då deras antal förmerade sig, blefwo de, efter åtskillnan af deras inwärtas tillstånd indelte i wisfa Elåser, på det man måtte kunna tala med hwar och en efter dess beskaffenhet. Samma slags speciela Sjåla-Rötsel wardt sedan åfwen hos de öfreiga Chor-afdelningar införd.

Rykten om hwarjehanda farliga anslag emot
Gör.

Görsaml
och Gys
bön, oc
om Han
lan sig t
ler flere
Och i en
teddes d
di föred
Den
Hel. Na
at hålla
1731 trö
herden,
samma.
na och i
herden d
dorsf K
pa på sal
mellan,
annan fr

(*) Pedilav
na tid
tade, af
Joh. 1.
mars f
med hel
sen i an
i börja
den alle
dagen o
ta tide
Brödra
förblif
inrättni

ande dag
änka, och
afs detta
n gjorde
man da
dageli
hoppa af

ill Ber
t, swaga
eringen
a fram
fram
lt Herr
tonen et
särdeles
nlings
Man-fö
i wis
r hwar
ngs-tal,
d skulle

hoppa i
ven sig
vinna
antal
f deras
et man
ess be
stofs
delning

emot
Skr

Församlingen, bewekte redan 1727 några Bröder och Systrar, at förpliktta sig till en besynnerlig Förbön, och alla timar dag och natt anropa Herran om Hans råd, bestydd och hjelp. De delte emellan sig de 24 timar, så at på hwarje tima en eller flere af dem stodo med sin bön för Herranom. Och i en, hwar wecka hållen, sammankomst, föredredes de ämnen, som de besynnerligen wille Gud föredraga i Bönen.

Den nåd, som alla gånger war wäldig wid den Hel. Nattwarden, upstånde hos dem en åstundan, at hålla den samma oftare, än qwartals-wis; och 1731 träffade Församlingen det afstal med Kyrkoherden, at han hwarje månad meddelte henne den samma. De Äldste talte förut med Communicanterna och undersökte dem, samt upgåfw åt Kyrkoherden deras namn. Nattwarden hölts i Bertholds-dorfs Kyrka, och efteråt kom Församlingen tillhopa på salen i Hernehut, hwaräst Bröderna sins emellan, och Systrarna ibland sig, meddelte hwar annan fridsens kyß. (*)

Alla

(*) *Pedilavium*, eller Fotatwagningen, blef wäl också wid denna tid hållen af några få personer, som åtkade sig förpliktade, at efter bokslafwen ensaldigt lyda Christi befallning: Joh. 13: 14. I stolen och Inbördes swa hwars annars fötter; Men icke före Nattwarden, och än mindre med hela Församlingen. Detta skedde först, efter utberedelsen i andra länder och Colonier, af somliga Församlingar, i början före hwarje Nattwards-hållning; men nu blir den allenast på wiße tider förrättad, til ex. om Skärtorsdagen och wid wiße tillfällen. I gemen bör märkas, at i detta tide-hwarf icke alla inrättningar, sådane de nu äro i Brödra-Församlingarne, kommit i stånd; at de icke alle så förblifwit, och at icke alle Församlingar hafwa enahanda inrättningar. Man har derutinnan förbehållit sig der frihet,

Alla inrättningar, ändringar och hufvud-ärenden i Församlingen, blefwo i arbetarnes Conferenser, och efter sakens påfordran, i en sammankomst af walda inwånare, som kallades Församlings-Råd, öfvervägade och beslutne, men i twiswelagtiga händelser genom Lörning afgjorde.

De fränwarande Bröders och Wänners Bref och efterrättelser blefwo i Siung-slunden Församlingen föreläsne. Men då efterrättelserna ökade sig, wardt 1728 alla månader en särskild Bön- och Tacksägelses-dag derill utfatt; då först et stycke af den Helga Skrift betraktades, och sedan efterrättelserne uplästes samt de fränwarande Bröder och Wänner, tillika med hela Christenheten, Heran om i en bön anbefalles.

År 1730 fant sig Herr Grefwen föranlåten, at nedlägga sit förståndare-ämbete, och de Äldste, som 1727 waldes, gjorde sammaledes. I deras ställe blef Martin Linner til Äldste utwald. (2) Ibland Syskonerna wardt, efter gamla Brödras Kyrkans exempel, (3.) äfwen en Älftsinna wald, nemligen Anna Tieschmann. Den samma förbant sig strax derefter, med några lika sinnade oafstata qwinfolk, at wilja fullkomligen upoffra sia Heran om, och ej gifwa någon annan tanka eller förslag om giftermål. minsta gehör, än allenast det, som efter gamla Brödra-ordningaen proponerades dem aenom Församlingens Äldsta.

Friherren Friedrich von Wattewille och Grefweliga Husförwaltaren Tobias Friedrich, blefwo

bet, at ändra och bättra, hwaraf de gamle Bröder i Båmen och Währen mid deras Kyrko-ordnings inrättning hafwa betjent sig; efter den gamla Canon: *Differentia Canoniarum non rescindis unitatem Ecclesie.*

och til slut Församlingens fränwarande nöd.

wo 1729
fort och
Bröder
komma
lings-R
manna-
med såda
för de öf
man der
bygde ell
sig, at d
wille sälj
stillet oc
födras. (1.)
tholdsdor
måga be
Stapets til
Husbärger
mera likn
(1.) Föret
samlingen
te-bok, ifr
(2.) Bild.

Herr B
Bröd
lit en upb
många stor
förnåma
Tyskland
Währen,
icke förblif
ga inrättni
hwarigenom

bud-ären,
s Confe,
samman-
försam-
nen i twif-
siorde.
Bref och
rsamlin-
ade sig,
ne- och
t flytte
n efter-
Bröder
Här.

blåten,
Äldste,
deras
twald.
rödras
wald,
a för-
e oaf-
Här
r för-
t det,
rades

Bref-
blef-
wo
i Bå-
tning
era

wo 1729 anmodade, at efter Pauli råd i Cor. 6
fort och i godo afgjorda de twifler, som emellan
Bröder och Bröder sig hyppa kunde, utan at låtat
komma för råtta. Detta kallades sedan Försam-
lings-Råte, och i följande tider Upsynings-
manna-Collegium. Wien at förekomma twister
med sådana Inwånare eller deras arftagare, som
för de öfriga blifwit anstötellige och skadelige, wardt
man derom enje, at alle Husägare, så snart de
bygde eller köpte sig hus, gäfwö en Revers ifrån
sig, at de eller deras arfwingar i sådan händelse
wille sälja sina hus och flytta ifrån orten, på det
sitthet och god ordning ej måtte innas och utifrån
slåras. (4.) Och emedan Kyrko-gården i Ber-
tholdsdorf, wardt för liten, och wägen dithän är
mågta beswårlig, blef 1730 med nådiga Herr-
skapets tillstånd, et eget Graf-skälle anlagt wid
Huibårgen, hwilket i anseende til sin inrättning,
mera liknar en lustgård, än begravnings-plats.

(1.) Företal til Brödra-För-
samlingens Löfens och Tæ-
te-bok, ifrån 1731 til 1761.

(2.) Båb. Saml. III. 794.

(3.) Bömistä Brödrernas
Kyrko-ordning c. 1. seff.
om Presbyteris eller de Äld-
sta. (4.) Båb. Saml. III. 8.

§. 22.

Herr Grefwen och de med honom förbundne tre
Bröder, (§. 7.) hade redan länge underhål-
lit en upbyggellig Correspondents, ej allenast med
många stora Theologer och Politicis, utan ock med
förnåmna Hus och Fursteliga Personer i och utom
Tyskland. Dess om hade Brödrernas utgång från
Mähren, och Herrnhuts anläggning til boställe,
icke förblifwit obekante. Denna ortens besynnerli-
ga inrättning och Evangelii lyfteliga förtunrelse,
hwarigenom en stor rörelse hyppades i ångden der-
om.

omkring, gjorde många när- och fjerran-boende sjä-
lor upmärksamma på tidsens tekn. Många kommo,
at sjelfwe beståda och åhöra allsammans, och blef-
wo antingen där qwar, eller hade ett wälsignadt
intryck hem med sig: hwarigenom det goda ryk-
tet allt mer och mer utbredde sig. Men det felades
icke heller på illata rykten: och detta förorsakade,
efterfrågningar, som man icke wille lemna obe-
swarade. Till många orter blef Herr Grefwen, el-
ler en och annan Broder ombuden, at komma.
Deraf förordnades bestickningar till åtskilliga or-
ter i Tyskland, til Schweiz, Frankrike, Holland,
Engeland, Dannemark, Sverige och Liff-
land. (*) Jag wil allenast tala något omständeliga-
re om dem, som innan kort haft wigtiga påföljder.

Brödernas första bestickning, sedan deras lyd-
liga förening blifwit träffad, skedde 1727 om Hö-
sten at Köpenhamn, til Kungliga Prinsfen Carl.
Bröderna David och Johan Nieschmann, ha-
de på begäran med sig til Hönom en efter rättelse
om Bröderna i Bömen och Mähren, om deras
utgång, och deras inrättning i Öfra Lausitz (1)
Af honom sjelf och flera förnåma Personer, blef-
wo de på det nådigaste och kärligaste medhand-
lade; hade och tillfälle, at under wägen på åtskilli-
ga orter, särdeles hos Abboten Breichaupe i
Magdeburg, gifwa underrättelse om deras ut-
gång och nu mera gjorda inrättning. (2.) Påfölj-
den här af war icke allenast Herr Grefwens per-
sonliga bekantskap med Kongliga Dansta Häfwet,
utan

(*) Sådana budskaper, som hafwa i befallninga, at på be-
ran bringa någon antingen muntelig eller skriftelig efter-
rättelse, måste icke förblandas med Hedna-missionerna, som
först efteråt yppat sig.

utan oc
land oc
(1) B

Christ
Sa
wen til
Honom
de och n
gjorde de
Saalfeld
och hade
Regerand
soner, af
underlåt
ringaste
förmodad
På res
na, och
ologen B
gliftrar oc
gom til t
mer under
nu afwen
dem, och
Johan
orsaken
Församling
Doct. Bui
ras nyttja
Honom på
Bohemoru
dfwer sin
rade dem,

utan och Missionerne ibland Hedningarna på Grön-
land och i West-Indien.

(1) Bib. Saml. III. 625. | (2) *ibid.* III. 626.
S. 23.

Christian Ernst, då warande Arf-Prins i
Saxen-Saalfeld, hade inbudt Herr Gref-
wen til et samtal, i affigt, at framdeles sätta
Honom öfwer sin Landt-regering. Härmed fun-
de och wille Herr Grefwen wäl icke befatta sig,
gjorde dock emot slutet af året 1727. en resa til
Saalfeld, Coburg, Bayreuth, Rudelstade &c.
och hade på alla dessa orter gagneliga samtal med
Regerande Herrskaperne och andra förnåma Per-
soner, af andeliga och werldsliga Ståndet; men
underlåt dock icke, at upöka alla dem, äfwen af
ringaste folkhopen, hos hwilka Han något godt
förmodade.

På resan til Saalfeld, kom Han och til Je-
na, och blef därstädes bekant med den stora The-
ologen Budeus, och med ättilliga Präster, Ma-
gistrar och Studenter. Hans umgänge war mån-
gom til besynnerlig nytta, och desse begärde än
mer underrättelse om Bröderna. (1.) Efter man
nu äfwen i Engeland ästundade underrättelse om
dem, och de tre Bröder, David Nieschmann,
Johan Töleschig och Wenzel Neiser för den
orsaken stul blefwo 1728 dit sände, (2.) gäfwö
Församlingens Äldste dem et Bref med sig til
Dock. Budeus, deruti de bådo Honom, at til de-
ras nytijande äfwen på Tyfsta låta trycka den af
Honom på Latin 1702 utgifna Historia Fratrum
Bohemorum Comenii, och bliade en Beskrifning
öfwer sin närwarande författning. (3.) Han swa-
rade dem, (4.) prifsade Gud för den barmhertig-
het

het dem wedersarits, hwilken alle, sade Han, som genom jordiska begärelser icke äro förblinda, de, måste beundra; och Han lofwade göra deras begäran synligt. (*) Med de til London resande tre Bröder gaf Han et recommendations-bref til Herr Håspredikanten Ziegenhagen, (5.) och lät genom några Studenter affskrifwa och på Latin öfversätta deras medhafda skrifter. (6.) Dese blefwo derigenom än begärigare, at göra närmare bekantskap med Bröderna, och bådo dersföre Herr Grefwen om än ytterligare besök. (7.)

(1) Bib. Saml. I. 498.

(2) Grefwinnan Schaumburgs bref *ibid.* III. 635.

(3) *ibid.* II. 145. (4) *ibid.* II. 147. (5) *ibid.* I. 699.

(6) Håspredikanten Lau-

es bref *ibid.* III. 633. (7)

Profesor Zimmermanns
bref *ibid.* III. 629. 652.

Spangenberg's Declaration.
Inledningen §. 8. 9. 10.

§. 24.

Detta war anledningen, at Herr Grefwen om sommaren 1728. kom til Jena med en del af sit hus, hwilket merendels bestod af sådant folk, som hade upoffrat sig HERRanom til tjenst. Den tiden woro i Jena mer än 100. Magistrar och Studenter, hwilke i stället för andra wanliga Landsmans-gillen, anstälte ibland sig upbyggeliga samsamkomster, och jämte sina studier, underwiste fattiga barn i förstädernas af dem uprättade Fria Scholor; hwilket hölt fort ända til salig Magist. Brumhards död 1742. Dese sökte göra sig gagn af Herr Grefwens närwarelse. Han tillstodde dem, så wäl som några af Borgare, folket, at bivilja

sina

(*) Detta har icke skebt, emedan Han ej långt derefter blifwit död. Berörde Brödra-Historia tom 1735 ut på Tyfka i Schwabach.

de Han,
förblinda-
dra deras
n resande
s-bref till
och låt
på Latin
(.) Deße
närma-
derföre
(7.)

633. (7)
ermannas
29. 652.
eclaration.
. 9. 10.

ven om
en del
nt folk,
st. Den
ar och
Lands-
ga sam-
iste fat-
e Gris-
Magist.
g gagn
e dem,
blivissa
sina

ter blif-
ut på

sina Hus-andakter i Dångissa Trädgårds-huset. Hwad de hade läst och hört om gamla Bröder-
nas Kyrko-disciplin och om deras efterkomman-
ders förblindelse i Herrnhut, det behagade dem öf-
vermåttan, och de bådö Herr Grefwen, at och
wara sig behjelpellig til en förblindelse, som likna-
de Måhriska Brödernas. Detta kunde Han icke
göra, men gaf dem förslag, huru de under Herr
D. Buddes direction, med Hans råd och utur
Hans Collegiis pastoralibus och paræneticis, kun-
de fins emellan uprätta en på deras Universitets-
omständigheter och tilämnade Ämbeten, sig läm-
pande inrättning, i form af et Seminarium the-
ologicum, eller Collegium pastorale practicum.
Detta Institutum kom den 12 Aug. 1728 verkligen
i stånd; hwarem utförligare kan läsas i första
Bandet af Brögissa Samlingarna p. 431. Men
emedan de derwilo ej gingo rätt ensfaldigt til wer-
ka, och togo dertill förmycket folk, äfwen sågo der-
wid förmycket på männisslig auctoritet: (1.) så
hade saken intet bestånd. Och då sallig D. Bud-
deus wågrade at taga på sig directionen, och The-
ologiska Faculteten i Jena litet efteråt sökte at
från sig äfwända wiisa emot Henne utspridda för-
flenkliga rykten, uti en Skrift, deruti också Herr
Grefwens namn och anstalter wordo inblandades:
(2.) så låto många af fruktan, at göra sig mis-
tänkte, draga sig derifrån; af hwilka sedermå-
somliga hafwa, under hwarjehanda sten och namn,
aldeles blifwit Församlingens twederpartier. Här
wore för widlästigt, at anföra flera omständigher-
ter och Anecdoter om denna sak; nog af, at mån-
ge af deßa med Församlingen förbundne Magi-
strar och Studenter, hafwa dels efter hwarjehan-
da

da omväxlingar kommit til Brödra-Församlingen och giordt densamma stora tjenester; dels wid sin Religion kommit til offentliga Ämbeten, och där med wälsignelse och i gemenskap med Brödra-Församlingen, skaffat stor och tusendfall frukt. En lång tid efteråt har och en anstalt ännu florerat i Jena, derutur Seminarium Fratrum Augustanæ Confessionis fått några wiktiga medlemmar, till Brödra-Kyrkans tjenst ibland Christna och Hedningar; och utom dess åro, genom Brödernas bemedlande, utur denna anstalt många Catecheter och Informatorer komne i Lutheriska Länder, hwilke til en del lemnat efter sig en ymnog wälsignelse.

(1) Bib. Saml. I. 493. | (2) Nat. Reflex. p. 120. III. 637. 640. 642.

J. 25.

IFrån Jena begaf sig Herr Grefwen til Halle. Församlingen hade redan förut affärdat et par Bröder, med esterrättelse om dess utgång och förewarande tillstånd, til de af Herr Grefwen så älskade Theologer därstädes, besynnerligen til H. Doct. Anton (1.) Genom deras berättelser och de från Jena århållne Tidningar om Herr Grefwens och Brödernas upbyggeliga wiflande därstädes, hade och här någre Studerande blifwit bewekte, at söka närmare gemenskap sins emellan och med Brödra-Församlingen. De anlätade alltså Herr Grefwen, at ifrån Jena också komma til Halle. Han kom, och logerade i Doctor Langes hus, samt blef af dess son å mer än 100 Studenters wågnar ombuden, at löfwa någon tid hos dem, at hålla Collegia ascetica för dem, och til deras bättre förkofring i Christendomen gjöra ibland dem

någon

någon gjorde
tettet, o
(3.) m
modellig
deras eg
utom h
något in
at följa
thod, ur
(1) Mil
derna. Bi
(2) Bib
Nat. Re
(3) Apo
p. 244.

Medan
lat öfwer
rekomman
själars w
enstykta i
rent af b
(1.) Efter
dring war
le fölgden
hällighet,
sig, och so
fullkomlig
ifrån Luth
nast många
riste Brödr
Jena, prot
Äldstas wä

amlingen
wid sin
och där
Brödra,
U frukt.
nnu flo-
am Au-
medlem-
Christina
n Brö-
nge Ca-
la Pän-
ymnog

p. 120.

Zalle.
rdat et
ing och
ven så
til H.
och de
estvens
stades,
wette,
h med
Herr
Halle.
s hus,
enters
dem,
deras
dem
någon

Ifrån år 1727. til 1732. §. 25. 26. 13

någon inrättning, såsom i Jena. (2.) Det förra gjorde Han på några Professorers wid Universtitet, och Bårhus-Upsyningsmännernas begäran; (3.) men det sednare måste Han afslå dem, förmodligen af den orsak, at det blott härrörde af deras egen drift och icke deras Lärars tillstyrkande, utom hwilkas wetskap och willja Han icke wille i något inblanda sig. Deremot förmante Han dem, at följa salig Professor Frankes goda råd och Method, under försarne måns handledning. (4.)

(1) Mildes bres til Brö-
derna. Bld. Saml. III. 631.

(2) Bld. Saml. III. 639.
Nat. Reflex. p. 253.

(3) Apologet. Erklärung
p. 244.

(4) Hans swar in deutschen
Gebichten. N. LXX. p. 194.
Se och Siegm. Jac. Baum-
garts bres til Herr Gref-
wen 1731. i Bld. Saml.
III. 808.

§. 26.

Medan Herr Grefwen ännu war i Jena, sändt Han tidning, at någre gode Wänner welat öfwertala Bröderna i Herrnhut, at til förkommande af en inbillad förförljelse och til flera själars winnande der omkring, öfwergifwa deras enskylda inrättning tillika med Brödra-namnet, och rent af bendja sig med Luthersta författningen. (1.) Efter nu grunden til denna förbehåwande ändring war människo-fruktan och hyckleri, så stulle fölghen deraf ofelbart hafwa blifwit sådan misshällighet, som tu är förut på samma sätt hyppat sig, och som stuteligen stulle hafwa förorsakat en fullkomlig söndring, samt större delens afföndring ifrån Luthersta Kyrtan. Dersöre war icke allenast mången i Herrnhut deremot, utan och de Wärdigste Bröder, som med Herr Grefwen nu woro i Jena, protesterade å deras och de frånwarande Aldrias wågnar, emot denna nyhet och deras enskylda

Stolta Församlings-rättigheters affägelse. (2) Hr. Grefwen visade dem de farliga följder, som detta af människo-fruktan härdrande eftergiftswandet hade med sig, och räddade dem, såsom deras föreståndare, samt befalte dem såsom då warande Sverhet, at intil sakens grundeligare undersökning ingen ändring företaga. (3.) Ja, de Jenaiske Bröder förmante Wäbristla Bröderna, at icke slämmas wid sina förfäder, utan följa deras exempel, förblifwa i Broderliga föreningen, och hålla sig faste wid en dem påärfd Kyrko-disciplin, efter hwilken så många rebelige Wän i Evangeliska Församlingen hafwa såfångt sukat. Detta skedde i det så kallade förbindelses-brefwet, (4.) som af 102 Magistrar och Studenter är underskrifwit, af hwilka många hafwa sedermera beklädt de betydligaste Ämbeten i Evangeliska Kyrkan.

(1) Nat. Kessler. p. 167.

276. Båb. Saml. I. 632.

(2) Båb. Saml. II. 631.

(3) Båb. Saml. III. I.

(4) ibid. II. 51. Se och bref til Augustin Reiser i Herrnhut. Byd. Samling. II. 242.

§. 27.

Statuterne eller 1727 års förenings-puncter, hwilke af somliga blefwo ansedde såsom en ny Confektion och altså som et skilje-märke på en särskild Sect, hafwa gifwit anledning til förberörde Missäktighet, hwilken dock wid Herr Grefwens återkomst blef aldeles häfwen. Till at nu ryma ur wägen alla anstötligheter, blefwo samma statuter förwandlade i Herrskaps-bud och förbud, (1.) och Inwånarne wäl tillfälligt wils förehållne, men icke mer til underskrift förelagde. Sielfwa saken, neml. god tukt och ordning, som blott påskyftrade gemensam upbyggelse och stadfästelse i det som godt, är kunde man icke uphåfwa. Men på den Broderliga Föreningen

det

det detta
Bröderna
sin Conn
och söka
at deröf
en offente
Tyfte och
nersdorf
Bercholt
des på sa
och Bröder
til Kåiser
ten, Chri
stianus
deraf förf
som 83 A
namn d.
28. Aug.
herre, och
stadfästade
derna för
sedan, at i
ny Sect,
ring icke a
mit bewekt
hade hårtill
för en Van
om deras
mera stillsp
å daga låg
1.) Ut
ten de härsta
stånd, 2.) n
nast i förfa

det detta icke skulle anses som en ny Religion, och Bröderna af den grund en gång nödgas uphåfwa sin Connexion med Evangeliska Lutheriska Kyrkan, och söka sin frihet annorstädes, samt man nödigt, at derdsfwer träffa inbördes bifall, och sedan göra en offentlig declaration. I det afseende intallades Tyfke och Bömiske Predikanten i Groß-Zönersdorf, samt Kyrkoherden och Rättens ledamöter i Bertholdsdorf, hwilkas närvaro nödigt afstal gjordes på salen i Herrnhut med alla Mans-personer, och Brödernas förklaringar upptecknades. Dese blefwo til Kåiserlige Notarien och Öfwer-Amts-Advocaten, Christian Goehelf Marche, såsom Justitiarius i Bertholdsdorf, öfwerlämnade, hwilken deraf förfärdigade et Notarial-Instrument, som 83 Mans-personer af 47 åttilliga Familier namn d. 12 August. 1729 understrefwo, och d. 28. Aug. af Herr Grefwen såsom ortens Öfverherre, och af Kyrkoherden Rothe, med understift stadfästades. Uti samma Instrument förtälja Bröderna först om Herrnhuts början, och declarera sedan, at de hwarken äro Separatister, eller en ny Sect, och at de til denna offentliga förklaring icke af nöd och fruktan för förföljelse blifwit bewelte, utan wid så många illaka tillmälen hade hårtildags haft dermed anstånd, tills man inför en Landsherrlig Commission skulle fråga dem om deras tanke-sätt och grund, I men wille numera stillsporde, frivilligt och offentligen sådant å daga lägga, nemligen:

1.) Ut Mähriska Brödra-Församlingen, af hwilken de härstamma, af Reformatorerne blifwit godkänd, 2.) med dem warit i läran ense och allena i förfatningen åttild; hwilken de 3.) icke

nu behöfde förswara, efter den redan af **Luthero** och andra **Theologer** blifwit gillad, berömd och recommenderad. 4.) Att de ej äro några wäldförande **Hufiter**, eller oordentellige **Fratricelli**, utan härstamma från **Brödra-Uniteten i Lietz**, men 5.) wilja icke beropa sig på sina faders läro-grund, utan sjelfwe lägga en sannskyllig grund i rättfärdiggörelsen. "Vi ärkänne 6.) (heter det) i ingen Religion några för Bröder, som icke (efter dödpelse-nådens bortmistning) genom **Christi blods** stänkelse twagne, och alt igenom förändrade, fortfara i **Andans** helgelse. Vi ärkänne inga andra för **Christi** synliga **Församlingar**, än hwar-äst **Guds** ord rent och klart lärde warder, och de desliques derester, såsom **Guds** barn ägnar, gudfrukteligen lesa. 7.) Men wi wilje ock i alla **Christeliga Församlingar** ej wara söndrade ifrå någon enda, som sansfärdeligen tror på sin **Herra Jesum Christum**, änskönt han ock genom förförelse, eller egit oförstånd, här och där utlade **Bibelen** annorlunda, icke." De förswara sig 8.) emot **Indifferentismen**, och tro, at timeliga lifwets förlust ej är at förlikna med förnekelsen af den minsta sanning. De wilja 9.) handhafwa **Kyrko-disciplinen**, och ärkänna sig 10.) denna tid förbundne, at icke öfwergifwa utwärtas **Gudstjensten** i **Bertholdsdorffiska** **Sochne-Kyrkan**, emedan därstädes är en samling af **Guds** barn och en i alla **Hufwudstycken** ren och oförfalskad lära, så länge deras frihet dem lemnas oförtränkt. 11.) De hålla **Augsburgiska** **Confessionen** för en härlig **Christelig** gärning. 12.) De wilja under all den högaaktning, som för den saliga **Martyren** **Johannes** byses, så litet kallas **Hufiter**, som **Lutheraner**, utan behålla

behåll
13.)
dare n
och so
re, så
lig un
Hel
stulta
nude
finnes
lingar
(1)

S
Kyrkan
mente
rättning
en för
altså af
ändring
lek till
ställning
seende,
andra
göra sig
andra,
Kyrko-
under
nad ägde
Brödern
7 Jan.
gas. M
man icke

Luthero
rdmd och
e wåldfö-
elli, utan
etz, men
ro-grund,
d i rätt-
e det) i in-
icke (efter
risti blods
ändrade,
inne inga
ån hwar-
rder, och
ågnar,
ilje och i
söndrade
r på sin
och ge-
och där
förwara
timeliga
nekelsen
ndhafwa
enna tid
udstjen-
emedan
och en i
åra, så
kt. 11.)
hårlig
all den
Zus-
r, utan
behålla

behålla deras gamla namn Bröder, och hoppas,
13.) at de wid deras privat-inrättningar så ån wi-
dare njuta Lands-Herrans och Öfwerhetens beskydd:
och som de icke wilja klaga öfwer sina försmåda-
re, så wånta de och med längtan efter en grunde-
lig undersökning.

Hela Instrumentet, hwarpå Herrnhuts en-
skylta inrättning grundar sig, (th här talas än-
nu icke om Nådskrifta Kyrko-författningen)
finnes iugen i första Bandet af Bydingiska Sam-
lingarna p. 3.

(1) Bib. Saml. II. 8.

§. 28.

Så tydeligen nu hwar man häraf kunde se Brö-
dernas upriktiga öfntning för Evangeliska
Kyrkan, stötte sig dock ån framgent många wål-
mente människor på dem, för deras särskildta in-
rättning skull. Och ånströnt icke nu, såsom 1728,
en försöjelse för des skull war at befara, och man
altså af människo-fruktan icke behöfde söka någon
ändring, så gjorde dock Herr Grewen sjelf, af tår-
let til fredlighet, de Aldsta och Hjelparena en före-
ställning, om man icke, til at undanrödjia alt up-
seende, ansidtlighet och hinder i föreningen med
andra Guds barn uti Lutherska Kyrkan, och at
göra sig allmänneligare samt skaffa mer nytta hos
andra, borde låta Bröderliga författningen och
Kyrko-disciplinen fara, och rent af begifwa sig
under Lutherska författningen så, at ingen åtskil-
nad ågde mer rum. Han fant stort motstånd hos
Bröderna; bragte det dock så wida, at salen den
7 Jan. 1731. seck i Församlings-Rådet föredra-
gas. Men de måsta slämmor gingo derpå ut, at
man icke så aldeles kunde öfwergifwa en trehun-
dra

dra-årig ordning, hwaröfwer deras förfäder utståde de grufweligaste förföljelser, och dermedelst beröfwa efterkommanderna en Klenod, som många Protestanter beundrat och önskat hafwa i sina församlingar; och at, förutan en slikt Ryrko-saga och ordning, en ofördöfwad förflingring och förkolning i deras förfäders Apostoliska sinne och isfwer, wore at befara. (*) Då nu Herr Grefwen bemödade sig, at beswara deras betänkligheter, och wisfa nyttan af en fullkomlig likformighet, blef det ändtelligen beslutit, (såsom det lyder i en berättelse af samma tid) "at man till allt answars underrättande, hade at derunder ensaldigt öfwerlemna sig i Gräfsarens wilja och wälbehag, antingen man aldeles utan förbehåll borde gå in i Religionen, eller bewara och bruka wårt omäbetrodda gods? Dersöre blefwo nedanstående två lotter upsatte, och under hjertelig åkallan af et fyrårigt barn dragne:"

1. Dem, som utan lag äro, warder utan lag, ändock I icke ären utan GUDs lag, utan ären i Christti lag; på det I dem winna mågen, som utan lag äro. 1 Cor. 9: 21.

2. Står nu, Käre Bröder, och håller eder wid de stadgar som I lärde hafwen. 2 Thess. 2: 15.

"Den sednare Potten träffades. Wi gjorde ifrå den dagen et förbund med hwarandra, at så förblifwa, och i den församling drifwa Herrens sak, samt i hela werlden och ibland alla Nationer predika Hans Evangelium, ehwar"

"Han

(*) Et dylikt rådpålägnings-ämne och beslut finner man uti *Läst. L. III. anmärkt i Äldre Brödernas Historia, §. 23.*

" Han

" wi sön

" ej bli

" na A

Derw

sin

i densamm

görande

redeliga

bundit sig

i synnerh

mecz, P

schen, hn

ner från t

se af sina

tistleri, lät

hjärtat. H

liga Bilt-

deruppå si

re agera i

resolverad

sättjas och

da, at så

det och g

Bayreuth

lelse at bli

Misch, (2

lad til W

burg.

(1.) Denne

Bpb. Saml

Hans be

er utstådt
 lft berdf-
 ge Pro-
 ina för-
 aga och
 rskolning
 er, wo-
 a bemd-
 och wi-
 blef det
 a beråt-
 ers und-
 verlem-
 antin-
 gå in i
 ert om-
 stående
 åkallan
 e utan
 s lag,
 s win-
 9: 21.
 håller
 fwen.
 de ifrå
 at få
 Her-
 ibland
 hvarf
 Han

an utur
 §. 23.

Ifrån år 1727 till 1731. §. 28. 29. 139

“ Han oß såndandes och utströendes worde; och
 “ wi sångo: Din sat at rätt bewaka, Hjelp oß
 “ ej bli tillbaka; Derwid oß oß bewara Med di-
 “ na Änglars skara!

§. 29.

Derwid för Herr Grefwen fort i sit trofasta
 sinnelag för Lutheriska Kyrkan, sökte oß at
 i densamma skaffa nytta, och understödja dess gagn-
 görande Werktyg. Han hade lärdt känna några
 redelliga Rärare i Slesien, som med honom för-
 bundit sig till Jesu Rikes utbredelse; hwaribland
 i synnerhet bdr räknas Johan Adam Stein-
 mecz, Predikant wid Evangeliska Kyrkan i Tes-
 schen, hwilken of mer än tretie tusende Luthera-
 ner från fringliggande tracter besöktes. Då nu des-
 se af sina egna Ämbetsbröder anklagades för Pie-
 tistleri, lät Herr Grefwen deras sak wara sig om-
 hjertat. Han skref för deras skull 1728 till Kåiser-
 liga Bist-fadren, Pat. Tönnemann, (1.) och gaf
 deruppå sin Agent i Wien Instruction, at wida-
 re agera i saken. Men emedan imedertid blifwit
 resolveradt, at desse redellige Prästmän skulle af-
 sättjas och förwisas landet, gjorde Han sig mö-
 da, at så ned dem på andra orter. Han bragte
 det oß genom sin förbön hos Marggrefwen af
 Bayreuth så wida, at Herr Steinmech seck kal-
 lelse at blifwa Superintendent i Neustade wid
 Nisch, (2) hwarifrå Han sedermera blifwit kal-
 lad till Abbot i Klosteret Bergen wid Magde-
 burg.

(1.) Dennes swar ses i | (2) Gestalt des Creutz-Reichs.
 Bpd. Saml. III. 478. | Beyl. xiv. xv. p. 123.

§. 30.

Hans bemödningar för beträngda Predikanter
 och

och andra tryckta människor i Slesien, måtte wäl också hafwa bidragit något til den första offentliga strid-skrift emot Församlingen; hwarpå sedermera många andra hafwa följt. 1729 utkom nemligen Missionärens i Slesien, Jesuiten Carl Regentes *Nachrichte von einer in der Ober-Lausitz und Schlesien einreißenden Neuen Secte*. Det förtrödt denna mannen, at Han hos Schwenkfeldianerna, som Han til sin Religion föra wille, alsintet kunde uträtta, och at Herr Grefwen låtit sig wårda om dem. (1.) Denne inlåt sig icke sielf med berörde strid-skrift, men kunde icke hindra dem, som deruti blifwit försmådde, neml. Predikanterne Magist. Schaffer, Magist. Schwedler och Kyrkoherden Rothe, at uti Församlingens i Herrnhut Zeugnis der Wahrheit ic. rädda sin oskuld. I medlertid singo dock några Evangeliske Theologer, som ännu ej sedt någon annan underrättelse om Herrnhut, af denna strid-skrift anledning, at oc skrifwa något emot Församlingen: men de låto snart om något bättre lära och öfwertryga sig. (2.)

Utom desß gingo ännu allehanda rykten och bestrifningar om Herr Grefwen och Währiska Bröderna, omkring i landet, hwilka merendels kommit ifrå sådana människor, som sökte det godt år, men kunde icke rätt begripa Herr Grefwens och Brödra-Församlingens gång. Wälsinnadt folk wäntade något swar deruppå; men Herr Grefwen wille icke inlåta sig i något Penne-krig, och sade sina orsaker dertill, i första offentliga declarationen til sina Wederdelomän, hwilken finnes i Byd. Saml. 1. Bandet p. 29, och med korta och bindande ord utmärker Hans Character, den Han

Han i o
bibehållit.

“ den ha

“ ne W

“ ligit.

“ re at

“ nare m

“ got swa

“ at gifn

“ ga este

Korthet

tilstādja i

na Contr

ka, at Fö

onledning

ten, til en

tion, hwi

bekännelse,

wer och f

ka som der

ga Jubilæ

hon gdr 2

rers förtrö

(1) Mat. 9

199. Grefw

1221. Apol

R. p. 240

(2) Mat. 9

Genom s
gen b
mer inluxo
och några
finner anm
ifrå Halle,

Han i anseende til sina wedersparter in til ändan bibehållit. Därstädes heter det wid slutet: "Der-
" den hatar mig; det är naturligt. Somlige mi-
" ne Moders barn tråta med mig; det är ängs-
" ligit. Ut förswara mig emot den förra, det wo-
" re at onödigt wis förspilla min tid; och de sed-
" nare wördar jag mera, än at jag genom nå-
" got swar skulle skämma ut dem. Jag ätnöjer mig,
" at gifwa dem bested, som hafwa magt at frä-
" ga efter mit förehaswande. ic."

Kortheten och ändamålet af mitt företagande, tillstodja icke, at jag anförer något mera om den-
na Controvers. Jag wil allenast härjämte anmär-
ka, at Församlingen nästföljande år 1730. har, i
anledning af en hop mot hwarandra stridande ryk-
ten, til en Theolog gjort en Privat-Declara-
tion, hwilken fuller icke kan anses som en Tros-
bekännelse, men dock som en tydlig förklaring af-
wer och för Augsburgiska Confessionen; (3) li-
ka som den äfwen i detta Symboli tvåhundra-åri-
ga Jubilæo tog särdeles del uti en Cantate, deri
hon gör Luthers och några de första Confessa-
rens förtröstanfulla tankar, til sina egna. (4.)

(1) Rat. Reflex. p. 119.
197. Freywill. Nachlese p.
1221. Apol. Erklär. Bevl.
R. p. 240. Quest. 154.

(2) Rat. Reflex. p. 121.

Se och D. Weidners i Ro-
stock bref til Herr Grefwen
1731. i Bnd. Saml. III.
798. (3) Bnd. Saml. I. 44.
(4) Ibid. I. 33.

S. 31.

Genom så mårgehanda rykten blef Församlin-
gen bara än widare bekant, och allt mer och
mer inlupo bref, med anhållan om underrättelse
och några Bröders tillsändande; hvarsföre jag ock
finner anmärkt i 1728 års Diarier, at på en dag
isfrå Halle, Jena och andra orter, ankommit af-
wer

wer so bref, hwille till beswarande blifwit åt några Bröder uidelta. Månge kommo sielswe, till at besef-altfammans, hwaribland afwen förnåmte Stånds-Personer woto. Och somlige sådana besöt hafwa haft wålsignada fölgher för hela lands-tracter. Till andra orter, hwaråst sådant åstundas, och afwen till åstillaiga Furseliga Håf, blefwo Bröder sticade, med esterrättelse om Wåhrla Brödernas utresa och nu warande försättning; och Herr Grefwen hade, wid en å nyo företagen resa till Jena, sielf tilfålle, at påhålsa somliga af dessa höga Herrskaper, såsom ock andra Försåliga, Grefliga och Adeliga Personer, jämte många stora Pårda och Präster, för at gifwa stål till sit och sina Bröders horyp, at bestrifwa dem Gårfsamlings tillstånd, och för dem beprisa det rättfinniga wåsendet i Christo.

Jag finner ock, at Bröder redan år 1729 och 30 blifwit esterrångtade i Sweitz, Liffland, Sverige och Dannemark, och at de jämwål rest dit på korta besöt, hwilla warit af wålsignada fölgher. Och efter man hörde talas om stora rådelser ibland Protestanterna i Salzburg, resolwerade sig Melchior Nieschmann, ehuru emot Herr Grefwens och de flåsta Bröders råd, at besöka desamma, (1) och afreste dit 1728 med Georg Schmitte, tagandes wågen igenom Bømen, dår de wille besöka de S. 14. omnåmde Bømissa Bröder omkring Lieitz. Men i Bømen blefwo de förrådde och i arrest satte; och ehuru Herr Grefwen gjorde sig all möda, at få dem på fri fot, (2) måste dock den förre 1729 under en swår fångenskap ånda sina dagar i Schildberg uti Bømen, och den andre sitta i sex år fången, innan han

han
en J
utan
federn
gen b
(1) S
welse t
Saml.

tblan
Z
terrätt
och nyh
förnyel
Håfpre
son af
förmåle
ne Con
blifwit
försten
på Syn
(1.)
Under
flena h
13. Augu
" ågon
" format
te hos
Bud. H
sanstyllig
ras enigh
la blefwo
Wied d
derns då

blifwit åt nå-
o sjelfwe, til
ven förnåme
sådana be-
r hela lands-
ant åstunda-
Håf, blef-
om Måhri-
författning;
yo företagen
somliga af
a Försälliga,
många sto-
ål til sit och
Församlin-
rättfinniga

1729 och
Liffland,
åmwal rest
wålsignada
flora rö-
g, resol-
huru emot
åd, at be-
med Ge-
Bömen,
Bömistå
blefwo de
err Gref-
i fri fot,
swår fån-
uti Bö-
n, innan
han

han blef frigistwen. Men åstwen detta lidande och
en Jesu bekännares död, war där i ångden icke
utan wålsignelse, såsom många af då tryckte och
sedermåra emigrerte Bömare håfwa mig muntelli-
gen betygat.

(1) Se Hans affeds-krif-
welse til Församlingen, Byd.
Saml. III. 787.

(2) Gest. des Creuzreichs
Beyl. VII. IX. X. p. 117.
118. 119.

S. 32.

Ibland de många stora Theologer i och utom
Tyskland, hwilken skriftelig och muntelig
terrättelse gafs om Måhriska Brödernas utresa
och nybygge, om Brödra-Unitetens inrättning och
förmåls, war i synnerhet Kongl. Preussiske Hfwer-
Håfpredikanten Daniel Ernst Jablonsky, en
son af den i Äldre Brödra-Historien S. 45. om-
förmålte sista Måhriska Biskopens Wåg. Den-
ne Comenti Dotter-son hade af Uniteten i Pålén
blifwit wald til Biskop eller Senior, och med Chur-
försten Friedrich III:s bifall den 20 Martii 1699,
på Synodo i Lissa uti Stor-Pålén, consecrerad.

(1.)
Underrättelse om Bömist-Måhriska Brödernas
flena hjord, hwilken (såsom Han i sit swår den
13. Augusti 1729 (2.) yttrar sig) "i werldenes
" ågon warit så födraktad, men i sinom tid Re-
" formationens förelöpare och förberedare," wack-
te hos honom mycken glädje och tacksamhet til
Gud. Han årlände dem för Bömist Brödernas
sanskylliga och wårdiga afkomlingar, berömdde de-
ras enighet, och ånslade, at de för Christi Kry-
sta blefwo ån mer bekante. (3.)

Wied denna wårdiga Åldersmannen och Brö-
dernas då warande Äldsta Biskop, fortsatte Hr.
Gref.

Grefwen sin Correspondents, och rådförde sig med honom redan 1730, rörande sit uppsåt at tråda i andeliga Ståndet. (4) Hwad följderna deraf varit, får man se i de två nästföljande Afdelningar.

(1) *Acta Fratrum in Anglia, in Felt,* p. 6. (2) *Ibid.* Bevl. XLVIII. p. 38. (3) *In Epistola apologetica til Herr de Mauclore, Bvd. Saml. I.* 354. derutt det ibland annat heter: *Ea (Ecclesia) solis fere Exsulibus Bohemis & Moravis, eo tanquam ad asylum Confluentibus, constat, qui sub cruce praxin Christianismi edocui, postquam huc delati sunt, et appellationibus schismaticis & rixis theologicis valere iussit, in u-*

num hic coetum coalescunt, unoque ore et corde Deum laudantes; fidem profitentur, qua per amorem operans est; ut hic genuinos Sendomiriensium posteros agnosceret. Quia res, ut Ecclesia Christiana plenius innotescat, profusus meretur.

(4) *Acta Fratrum Bevl. XLIX.* p. 38. Mera om denna Correspondents kan ses hos Lelong i 258. 376. 384. 386.

S. 33.

Herrnhut bodde denna tid icke allenast Måh-
riske Bröder och Lutheraner jämte några Re-
formerta, i ljuswaste harmonie; utan åtskillige
Separatister, ja och Schwentfeldianer, som från
Glesten blifwit fördrifne och af somliga Öfra-
Rausigiska Ständer emottagne, hade jämnwäl begif-
wit sig åt Herrnhut och Bercheldsdorf, och
njutit därstädes en billig fördragsamhet och efter-
giftwenhet, tills de antingen genom öfwerlygelse om
sanningen kunde til rätta föras, eller på andra or-
ter begifwa sig. Desse til en del wälsinnade och re-
delige, men tillika wid hwarjehanda meningar hån-
gande, til en del upstuslige och oordentelige människor
måtte wäl, genom hwarjehanda ansåteliga utlåtel-
ser och oordentligt beteende, hafwa gifwit anled-
ning til et och annat ondt ryckte om Församlin-
gen. Men man hade dock med wälbetänkt råd till-
ståndt de emot Religionen widrige, uti wilsförelse
råfåde, men redeliga och om sin salighet bekym-
rade själar, at taga sin tillflykt til Församlingen; för

för at
färljse
och å
männi
oro uti
Här s
tan san
lig för
i bifale
let fasta
wal, (i
lissa R
Guds i
rätta Er
har för
wägar,
brukbar
Evangel
sedermera
Dermed
använd
trösta sig
för deras

Det
nade folke
med Herr
se församl
qwar. An

*) Et exem
stian Ed
i stället n
infister bl
ringa bu
Saml. III.

orde sig med
at tråda
erna deraf
fdelningar.

oaleſcunt, uno
eum laudant ei;
ua per amorem
genuinos Sen-
eros. agnoſcere
Ecclēſia Chriſti.
eſcat, proriſus

Benl. XLIX.
denna Corro
dus Lelong 1.
6.

naſt Måh,
några Re-
n åtfyllige
ſom från
ga Sfra-
våd begi-
orſ, och
och efter-
yggeſe om
andra or-
de och re-
gar hån-
nånniſtor
a utlåtel-
olt anled-
orſamlin-
t råd till
iſiåhet ned i
iſiåfarelſe
t beköm-
mlingen;
för

för at å ena ſidan hjälpa dem ſjefwa undan för-
färljelſe, och rädda deras eller deras barns ſjålar;
och å andra ſidan fria Religionen från et ſlags
månniſtor, ſom woro i ſtånd, at förorſaka mycken
oro utifrån och ſtor ſkada Innaneſter. (1) (*)
Här ſökte man at wiſa dem til rätta, (2) at ut-
tan ſammwets-twång göra deras härwaro ofſtade-
lig för de öfriga Inwånare, (3) och wid det man
i biſaker gaſ dem wiſliga eſter, men ſtod ſå myc-
ket faſtare wid hufwudſaken, Vårans enda grunda-
mal, (4) eſter. handen förlika dem med Evange-
liſta Vårn och förſattningen. (5) Och måtte man,
Guds nåd til låf, bekänna, at denna, af alla
rätta Evangeliska Vårare recommenderade, Method
har fördt många ſjålar til rätta ifrå deras wiſlo-
wågar, och gjordt dem til Brödra. förſamlingens
brukbara lemmar; hwille, i ſtället för at oroa
Evangeliska Kyrkan, ſåſom de tilfdrene gjordt,
ſedermere haſwa bewiſt henne mången god tjeñſt.
Dermed har man kunnat hålla all för deras ſkull
använd möda, för rikelligen betald, och nogſamt
tröſta ſig wid all den ſhymf och ſmålet, ſom man
för deras ſkull måſt upbåra.

Det dels Epeneriſkt, dels Separatiſtiſkt, ſin-
nade folket war aldramåſt år 1730 ſyſtelfatt, at
med Herrnhut förena ſig. (6) Månge kommo at
ſe förſamlingen, och af dem ſtadnade ſomliga där
qwar. Andre åter begärte Bröder til ſig, ſom ſkul-
le

*) Et exempel här uppå är den namnkunnige Johan Chri-
ſtian Edelman, ſom 1735 war på wågen, at ſättja ſig
i ſiåhet ned i Herrnhut, men genom hwarjehanda inbillade
inſigter blef derifrån hindrad, och ſedermere förorſalade et
ringa buller i Evangeliska Kyrkan. Se hans bref i Bp.
Saml. III. 684.

le se dem til godo, och genom nyttiga inrättningar åter uprätta det förfallna wäsendet. Månge Bröder hade helt goda tankar om dessa människor, dem man på spe gemenligen plågar kalla Pietister och Separatister, och sökte at förena dem med Församlingen. (7) Men Herr Grefwen, som ej war sinnad at förstå eller med den Herrnhutiska förblanda någon äldre anstalt, (8) wille nogare och i deras förnämsta hemwissten lära känna, samt om möjligt wore, söka afhålla dem ifrån Mähriska Bröderna, och deremot ibland dem sjeswa slästa så mycket godt, som de anamma kunde.

F gelista Låran och författningen, men twärt emot all Separatism och Indifferentisme, at man (1) Nat. Reser. p. 225. 346. derutur bdr förklara följande es (2) Bild. Saml. I. 32. Ill. 340. tergifvenhet emot detta slags föklaring til en Theolog. Bild. set. Se och betänksandet om Separatismens äfkillighet. Gestalt samlingen. förklaring til Separatisterna, Freywil. Nachlese Reser. p. 219. 59. (7) Ibid. p. 229. Denna förklaring är i p. 225. (8) Ibid. p. 218. alla delar så tydeligen för Euan. F. A. Kattel for

S. 34.

Pf denna grund gjorde Herr Grefwen en resa til Berleburg och Schwarzenau uti Grefskapet Witzgenstein. Herr Grefwens i Berleburg Öfwerhäfsmästare, von Kalckreut, hade 1729 wid sin resa genom Herrnhut fått et wälsignadt intryck af Brödernas samdrägtighet, och beprifat den samma för sin Herra, som i sitt land hade emottagit mångahanda för enskilda meningar stull för följda människor. Denne inviterade war Herr Grefwe dit til sig, med begäran, at Han wille slästa en förening och god ordning ibland det målmenta, men i allahanda stridigheter råfde folket. Här uppehölt sig också den beröftrade Christianus

Do

Demo
Grefw
angrip
fara i
phista
som til
genom
wen ge
kunna
aktning
Han bl
ge Part
tagen.
städes
meninga
dem gr
genom
men ble
klara D
siens ut
uti wisa
männa
af Dip
tes (*),
den H.
Hufwud
fiens när
eter, so
och finnas
wen så gi

(*) Ibland
wen må
komster
gen bifall

t. Många
människor,
a Pietister
dem med
som ej war
utiska för-
nogare och
, samt om
Måhriska
fwa stifta

Separatis-
me, at man
följande ef-
ta slags fol-
det om Ce-
het. Gestalt
3. (6) Nat.
9. (7) Irid.
p. 218.

en en resa
uti Gref-
Berleburg
1729 wid
ot intygt
den sam-
emotta-
full för-
är Herr
och wille
det måls
de folket.
stianus
De

Democritus eller Dippel. Til denne hade Herr
Grefwen en gång skrifwit, at han ej måtte drista
angripa Religionens hemligheter, utan håldre fort-
fara i sit fordna arbete, at wederslägga Philoso-
phiska willo, meningar. Denna farliga mannen,
som tilförene warit på bättre wäg, hwatifrån han
genom stridigheter afkommit, höppades Herr Gref-
wen gonom munteligt samtal så mycket snarare
kunna förlikta med Evangeliska Kyrkan, som des
aktning för sin Person icke war honom obekant;
Han blef och, så wäl af honom, som af de öfrige
Partiens hufvudmän, med stor glädje emot-
tagen. På de otta dagar, som han där-
städes uppehölt sig, åhörde han allas åtskilliga
meningar med mycken lämpa och tolamod, gaf
dem grundeliga svar på allt sammans, utan at
genom wederslägningar göra dem än enmifare,
men blef fast och ensaldigt wid den hel. Skrifts
klara Ord emot förnuftsens inkast och Phanta^{alla}
siens utswäfningar, och sattade sedan allt tiilhopa
uti wiisa sanningens grundsatser, dem Han i alla
männa sammankomster, hwilla af alla och åstwen
af Dippel, under många tårars utgjutelse besö-
tes (*), lade tydeligen å daga, och be styrkte med
den H. Skrifts utsagor. De åtskilliga Partiers
Hufvudmän förente sig åndteligen, i några Prä-
sters närwo från Grefskapet, öfwer wiisa pun-
cter, som den 12 Sept. af alla under Grefwos,
och finnas igen i Byd. Saml. 1. Band p. 40. Åf-
wen så gick det och til wid et Hans fyra dagars
K 2

(*) Ibland dem war en så allmänt sinnes. betwelselse, at åf-
wen många Judar bado om los, at så hwarisa samman-
komsterna, och åtminstone för den gången gifwa sanningen
bifall.

wistande i Schärzenau, hwars förbättringsplan finnes i Byd. Saml. I. 361. Man ser deraf, det egentliga afsigten varit, at hos detta sias emellan mycket skiljaktiga folket, undanröddja en hop själa-förderfliga meningar och öfningar, och sedan föra dem tillbaka till Evangelii enfsaldighet och renhet, samt bringa dem till inbördes enighet. Och detta skedde med deras werldsliga och andeliga Öfwerstånds wettkap, ja på dessas begäran, medelst den gudomeliga kraft och wisdom, som endast och allenast ligger i Evangelii enfsaldighet. Men emedan Herr Grefwen ej kunde nog länge uppehålla sig därstädes, för at rätt taga detta nåder-arbete i aft, och Dippel blef ofams med den efteråt utgående Brödrän, öfwer Catechismi enfsaldiga sanningar; så råklade alt åter i sin förra oreda, och dessa små Secters hufwudmän fattade emot Herr Grefwen desto mera bitterhet, ju mer de efteråt blygdes deröfwer, at de måst gifwa bifall till den enfsaldiga sanningen om fullslutigheten och tillräckeligheten af Christi Görtjenst.

Nat. Reflex. p. 216 til 224. | 7. p. 242. 473. Sammaleds Apologet. Erklärung Bepl. | Dippels bref i den saken, i Byd. K. und X. confer *ibid.* Quäst. 97. | Saml. I. 364. 365. Herr Gref. 1799. 203. Schlus. Schrift. Bepl. | wens betänskande, N. XXIV. p. 83.

S. 35.

Medan Herr Grefwen ännu war i Schärzenau, blef Han genom deputerade från de Inspirerets ombeden, at komma till Wetterau. Han reste altså jämwäl dit, til at lära känna de så kallade Inspirations-Församlingar, telade i deras sammankomster uti Bydingen och på andra orter enfsaldigt, men med en genomslående kraft, hwaraf de reste ibland dem blefva medtagna

gne, i
de och
lade S
wudmän
hur, i
den S.
ner, hwi
utwäcte
lige med
separera
gar, o
cramen
om hwil
samling
samman
ferera m
Mågre a
Herrnhu
emottagn
kas hjert
dighet ic
1736 fly
där boen
handlinga
wo snart
sina men
at uträtt
Nat. Refl
Bib. Sa
481. II.
loget. E

Til de
ralist

rbåtttrings.
Man ser
t hos det.
undans
och öf.
Evangelii
em till in-
s werlds.
ja på des.
och wis.
Evangelii
ej kunde
at rätt ta-
lef ofams
Catechis.
äter i sin
fwudmän
bitterhet,
måst gif-
m fullgill-
rtjenst.
Sammaleds
aten, i Byd.
Herr Gref.
XXIV. p. 83.

Schärze
e från de
etterau.
Fänno de
telade i
på an-
hängande
medta-
gne

gne, i synnerhet äfwen **Friedrich Kot**, den en-
de och sidste, som hade **Inspirationer** eller så tal-
lade **Guda- uttåg**. Ut i samtalén med deras huf-
wudmän, som föreslago en förening med **Herrn-
hut**, tadlade Han dem för det, at de jämte
den **H. Skrift**, antogo till rättessndre **Inspiratio-
ner**, hwilke förekommo Honom såsom faselige i deras
utwäctes omständigheter, och såsom aldeles icke en-
lige med nya förbundets stilla och sagta **Anda**; at de
separerade sig if från andra **Christeliga Församlin-
gar**, och föraktade **Döpsens** och **Altarens Sa-
cramenten**, som likwål **Christus** insatt, och ut-
om hwilka man icke kunde årlåna någon **Folk-
samling** för en **Christi Församling**. De togo all-
sammans i öfwerwägande, och wille deröfwer con-
ferera med sina öfriga lika sinnada **Församlingar**.
Någre af dem gjorde och litet derester et besök i
Herenhut, och blefwo med mera kärlek och lämpa
emottagne, än begripligt kan wara för dem, hwil-
kas hjertan af samma slags tålmod och sagtmo-
dighet icke äro ägare. Och enär **Herr Grefwen** år
1736 flyttade med sit hus till **Wetterau** och blef-
där boende, började de åter på at plåga under-
handlingar med **Bröderna**; men de samme blef-
wo snart afbrutne, emedan de wille förblifwa wid
sina meningar, och war alltså alsintet med dem
at uträtta.

Nat. Reflex. p. 224. 599.
Bib. Saml. I. 306. 477.
481. II. 39. III. 320. Nro.
loget. Erklär. §. 16. Saml.

maledeß Bepl. X. och X. p. 208.
och 256. likaledes 248. 95
till 98.

§. 36.

Till de försök, at winna och tillrätta föra **Sepa-
ralisterna** och andra redelliga, men willsefa-
ran.

rande själar, hörer jämnväl det, at Herr Grefwen 1731 gaf ut den så kallade Marchiska Psalmboken, eller Sammlung geist-und lieblicher Lieder. Han sökte at få dem, ja ock många Bröder, som i mörka och mystiska Sånger ännu förment sig finna en djup wisshet, sika wisor utur händerna, och det just derigenom, at Han jämte de wanliga Kyrko-Psalmer, äfwen satte med in några af de bästa och drageligaste Mystiska Sånger, sedan de från hwarjehanda willfarelser blifwit rensade. Hade Han uteslutit, eller ock med sticande utlätelser förkastat alla sådana Sånger, så skulle Mystikens männer desto fastare hafwa hållit sig derwid, och hade alltså icke antagit de gamla Kyrko-Psalmer och andra nyttiga Sånger. Men då de likwäl funno något, som de eftersökte, låto de ock de andra Psalmer behaga sig, tills de genom deras oftare bruk wunnit sådan smak deri, at de deröfwer wänjde sig ifrån och förgåto sina fordnarliga favorit-sånger. Och sedan kunde samma Psalmbok, i hwilken, all sorgfällighet oaktad, många betänkelige talesätt blifwit stående, utan twetan warda affkastad.

Det är wäl ingen twiswel, at ju slike beundringar, och synnerligen ofwannämde underhandlingar med de Separerta och Inspirerta, hafwa adragit Herr Grefwen och Församlingen många obehagliga och hårda omdömen från Theologernas sida, och mycket hat, bitterhet och förtal af dessa Partiers hufwudmän; men de hafwa ock haft den nylika för Bröderna, at de ifrå den tiden blifwit desto mer grundade i Wäran om Jesu Göttesen, och lika wäl många af detta folkslaget wundne och till samma ensaldiga Tro: art och grund förde.

Den r
K
an den
ga andra
retagna
hit, utan
men så n
Församlin
la något
warit bek
Häfwet,
det samm
bete i Dr
nom ifrån
Herrstape
wet dels
män och
nom föref
warelse;
ölle Hon
drade Ho
Han måst
behålla D
5. Junii uta
reställning
mycket för
de Honon
Predikant
walet föll
gen, (2)
hade reda
Herrnhut.
ten efterå

§. 37.

Den resa, som Herr Grefwen 1731. gjorde til Köpenhamn, at blifwa Konung Christi- an den Sjettes Rådning, bår wäl, såsom många andra redan fortelligen nämnda af Honom förtagna resor och göromål, icke egentelligen föras hit, utan hörer til Hans personliga lefnads-lopp; men så wida dess fölgher haft någon insigtelse i Församlings-saken, måste jag här äfwen förmåla något om den samma. Han hade redan länge varit bekant och wäl ansedd wid Kongl. Danska Håfwet, och tänkte genom et Engagement wid det samma, kunna befrias ifrå sit beswårliga ämbete i Dresden, hwilket förmycket hindrade Honom ifrå arbetet i Församlingen. Hos alla Kongl. Herrskaper fant Han stor Nåd, och wid Håfwet dels Gynnare och Wördare, dels afundsmån och hemliga fiender. Alla ämbeten, som Honom föreslogos, fordrade Hans personliga närwarelse; och Han wille ej antaga något, som ölle Honom ifrå sit kära Herrnhut, och hindrade Honom ifrå Guds affigters befrämjande. Han måste altså wedersäka alla anbud, och allenast behålla Danebrogs-Orden, med hwilken Han den 5. Junii utan sin ansöknings, ja emot sin böjelse och föreställning, blef hedrad. (1.) Konungen hade så mycket förtroende til Honom, at Han anmodade Honom föreslå sig en redellig Man til Håf. Predikant och Professor wid Universitetet, och wälet söll på Magister repetens Reuß i Tybtingen, (2) hwilken tillika med Magister Steinhofen hade redan året förut gjort sig bekant med Herrnhut. Egentligen anstån af denna resa, hwilken efteråt ådragit Honom för sin egen person

mycken afund och förtal, war icke allenast bekant-
 skapen med många redeliga Theologer och andra
 wärdta själar i Dannemark, utan förnåmligast an-
 ledningen til Brödernas första Missioner ibland
 Hedningarna. Jag finner mål, at Bröderna redan
 1728 på en Tacksägelses och Böne-dag, då efter-
 rättelserna om Guds Rike på andra orter, blifwit
 uppläste, hafwa talat om Negrar, Lappländare
 och Grönländare, samt önskat sig kunna tillbringa
 dem Evangelium; at detta syntes mångom omöje-
 ligt, men Herr Grefwen skal hafwa yttrat et
 lefwande hopp, at det en gång skulle komma der-
 til, ja at Han redan 1727 updragit de til Köpen-
 hamn affända Bröder, (S. 22) at om Grönlän-
 darnes tillstånd göra sig underrättade. Men til en
 Mission ibland Hedningarna, selades ännu anled-
 ning, och den samma gafs nu i Köpenhamn, då
 Herr Grefwen och Hans Domestiker lärde Lärna
 Öfwer- Stallmästarens, Grefwens af Laurvig,
 Kammar- Neger. Denne förtäljde dem om Negrar-
 nas tillstånd på St. Thomas, och om mångas
 och i synnerhet Hans Syslers åstundan, at få
 weta wägen til Saligheten. Detta gaf Herr Gref-
 wen et djupt intryck; och då Han wid sin åter-
 komst til Herrnhut talade derom för Församlingen,
 blefwo två unge och muntre Bröder, Leonhard
 Dober och Tobias Leopold, kraftigt bewekte
 och upmante, at fara ut til dessa Hedningar. Den
 sednare anmälte sin åstundan skriftligen. (3) När
 som hans bref upplästes på Församlingen, beslöto
 och Bröderna Marthaus Eack och Siedrich
 Böhmisch gifwa tillkänna sin åstundan, at gå til
 Grönland. I detta sinnelag blefwo förståndne
 Bröder styrkte, och desutom någre upmannade, e-
 när

+ el andra

när för-
 hut på
 aflägga

om st-
 löse oc
 V. Bok

(1) Ge-
 p. 60.
 XXIV,
 Mär. 2

Wid
 från M-
 relser. I
 Emissar-
 ta fört
 af Tryk-
 öfwer h-
 mann,
 ra; h-
 et Land
 gration
 man för

En
 så myck-
 mit der-
 ge tusen
 gilla la-
 rika. E-
 åfwen la-
 alla den
 nom till

när förberörde Neger Ancon. sjelf kom til Herrns hut på besök, och för hela Församlingen seck aflägga sin berättelse om Negrarna.

Huru detta kommit til verkställighet, derom skal handlas i följande afdelning. Man löse och derom i Historien om Grönland, V. Boken S. 1, 2. pag. 410. föl.

(1) Gestalt des Creutzreichs
p. 60. Sammaledes Bepl.
XXIV. p. 134. Apologet. Cr.
Här. 2. uel. 128. p. 141.

(2.) Gestalt des Creutzreichs
Bepl. XXV. p. 136. (3) Frey-
will. Nachlese I. 560.

S. 38.

Wid sin återkomst från Köpenhamn, fant Herr Grefwen öfwer siutle nya Exulanter från Mähren. Hårdöfwer yppades hwarjehanda rörelser. Herr Grefwen bestyldes, at hafwa Rickat Emiffarios til Mähren och Bömen, för at loc- ka folk derifrån; och i Slesien gafs åtskilligt ut af Trycket emot Honom. Han beswårade sig der- öfwer hos Kåiserliga Wilt- fadren, Pat. Tönne- mann, och seck til swar, at sådant skulle uphö- ra; hwilket ock stedd. (1) Men Han erhölet ock et Lands- Herrns Monitorium, angående Emi- gration utur Mähren; och med Hans swar war man för den gången tilfreds. (2)

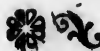
Emigration utur Mähren hade wäl icke gjordt så mycket upseende, om icke den Bömiska kom- mit dertil, och det just på samma tid, som mån- ge tusende på en gång drogo ut ifrå Salzbur- giska landet, och foro til Preussen och Ame- rika. Efter man nu wid Bömiska orolligheterna äfwen läde Herr Grefwen mycket til last, såsom alla den tidens oordentliga rörelser blefwo Ho- nom tilstrefna, ånständt Han sjelf derwid war den

lidande parten: så måste jag äfwen utur Histo-
rien O Eytzwi Tzeske, som sedermera af några
dessa Wdmiska Emigranter blifwit i Berlin til-
sammandragen, något litet derom förmåla.

Då warande Herrskapet i Groß-Henners-
dorf, Fröken Henrietta von Gersdorf, en
Cousine til vår Herr Grefve, hade efter sin Fru
Garmoders död emottagit ungefär sju Wdmiska
Familier, som redan i flera år bodt i Öfra Lau-
sig, hade ock kallat Studenten Johan Liberda
ifrån Slesien til deras Predikant, och derjämte
til Inspector öfwer Barnhuset, som Hennes Sa-
nga Moder stiftat. Genom Hans Predikningar
och upbyggelses-stunder hyppades en stor upväc-
kelse ibland Wdmarne, som ifrå Zietau, Dres-
den och Gebhardsdorf mid Slesiska Gräntsen,
kommo dit på besök. De begynte ock, på sina
orter at hålla sammankomster; och efter de för
sådant blefwo trängde och eftersatte, drogo som-
lige til Hennersdorf, och bragte Wdmiska Colo-
nien därstädes i bättre stånd. Somlige gingo til
Wömen, predikade för sina Landsmän, och förde
många med sig derifrån, så at Colonien på fyra
års tid blef 400. Personer stark. Herrskapet, som
ej war tilfreds med Herr Grefwen och Hans an-
stalter, wille ställa dessa Wdmiska Emigranter i
jämlighet med Währiska Bröderna, och liksom up-
rätta et Contra-Herrnhut. Silberda, som i början
stätt i förtroligt umgänge med Bröderna i Herrn-
hut, lät föreläsa sig til samma affigt, och man
bygde på et berg bortom Hennersdorf et ställe
för Wdmarne, hwilkerwardt kalladt Schönbrunn.
Men icke långt derefter blef Herrskapet ofams med
Wdmarne, för hwartjebanda politiska och oekonomi-
ska

sta ors-
fallning
stulle e-
de stull
men och
falkes
skapet
til folk
hålla st-
ra Sk-
öfrigas
me må
werläm
de ibla
sig Prä-
ne, och
De må
mo der
wit, f-
rättadt.

(1)

N

Ifrå
in

§. 39. 2

und

för

§. 40. 1

Gr

der

§. 41. 2

fölgd

sta orsaker skull. Dertill kom höga Öfverhetens befallning, at Herrskaperne i Öfra Pausig ej mer skulle emottaga folk utur Kåiserliga länder, och at de skulle förbjuda sina undersåtare, at fara åt Bömnen och derifrån utpracticera folk. Nu mera besältes Bömarna, at såsom undersåtare göra Herrskapet hyllnings-ed, och derwid utfästa sig, at till folks utförsel ej mer fara til Bömnen, at ej hålla stora sammantomster, och aldränast födelsera Skriften, o. s. w. Häremot protesterade å de öfrigas wågnar, aderton Personer; och de samme måste rymma orten. Colonien lät häremot öfwerlämna Herrskapet et Memorial, och åstunda de ibland annat en egen Rhet, frihet at wälja sig Präster, at sielfwe förwalta fattig-penningarne, och af sine egna tillsätta Domhafwande, m. m. De mån, som detta Memorial öfwerlemnade, kommo dersöre i arrest. Swad för fölgher deraf blifwit, kan först i följande Afdelning blifwa berättadt.

(1) Rat. Reflex. p. 132. VIII. (2) *ibid.* VII.

Nyare Brödra-Historiens

Tredje Stycke,

Ifrån första Commissionen i Zernhute 1731
in til andra Commissionen 1736.

- §. 39. Anledningen til, och innehållet af Höga Öfverhetens undersökning, rörande Brödernas Emigration, Lära och författning.
- §. 40. Öfverligare berättelse om Bömarnas oroligheter i Groß-Zennewsdorf, och Herr Grefwens förhållande derwid.
- §. 41. Om Bömarnes utresa til Brandenburg, och des
§. 42.

196 *Nyare Brödra Historiens III. Stycke*

- §. 42. Bömska Emigrations, bullret ådrager Herr Grefwen Håfwets mistänka på nytt.
- §. 43. Efterättelse om begynnelsen af Bömska Församlingen i Gerlachshelm.
- §. 44. Den sammnas förmering med Bömska Bröder, och dess inrättning.
- §. 45. Desse efterrättelsers stadfästelse med deras Aldnas utslagor.
- §. 46. Here Grefwen begifwer sig i andeliga ståndet, och kallas å nyo til Församlingens Föresåndare.
- §. 47. Mähriska Bröderna åstunda en egen Predikare, och Theologiska Facultetens i Tybtingen betänlande bibehåller dem i Connerion med Lutheriska Kyrkan.
- §. 48. Herr Grefwen reser första gången utur Landet, och intention, at få *Magister Steinhofen* til Predikant i Herrnhut, går ej i verkställighet.
- §. 49. Herr Grefwen kommer i Landet tillbaka. Schwenkfeldianerne fara ifrå Bertholdsdorf til Pensylvanien.
- §. 50. Mähriske Bröderna reda sig til Missioner och Colonier.
- §. 51. Herr Grefwens Colloquium med Stralsundska Theologerna.
- §. 52. Dess innehåll, och några omständigheter derwid.
- §. 53. Församlingen i Herrnhut får bättre insigt i Låran om Försontingen.
- §. 54. Orsakerne, hwarföre Herr Grefwen welat gifwa sig i Andeliga ståndet, och uprätta et *Seminarium*.
- §. 55. Andeliga ståndets werkelige tilträdande i Tybtingen.
- §. 56. Början til Missionerna och Colonierne. Första Mission til St. Thomas.
- §. 57. Mission til Grönland.
- §. 58. Försät til en Mission ibland Lapparne och Samojedarne.
- §. 59. Colonien på St. Cruz.
- §. 60. Colonien i Hoasteln.
- §. 61. Colonien och Mission i Georgien.
- §. 62. Colonie och Mission i Suriname.
- §. 63. David Nitschmann blir, til Coloniernas och Missionernas bästa, ordinerad til Mähriska Brödernas Biskop.
- §. 64. Genom en til Konungen af Smerige adresserad och på Riksdagen i Regensburg utdeld Skrifvelse, förtalar sig Herr Grefwen å nyo för Evangeliska Kyrkans Låra.

§. 65.

§. 65.

§. 66.

F

serlige
rot si
wit u
föll p
huc,
förem
la oor
ingen
Herrn
de, en
nad; l
angend
wa i f
lunnat
stydd,
dingen
Gersd
sötning
creterar
gof förs
sionens
lockning
frivillig
flogomå
derrättel
jande da
missions
wid Br

- §. 65. Herr Grefvens första resa til Holland, och förrättningar därstädes, til Missionernas och Coloniernas bästa.
§. 66. Colonien i Zeerendyk wid Nesselstein.

S. 39.

Förinnan omväsendet, som för Bödmarnas Stull up-
pade sig, ännu hunnit brista ut, hade Kå-
serlige Sändebudet wid Saxiska Håfwet beswä-
rat sig deröfver, at Kåiserliga Undersåtare blif-
wit utloftade och i Saxen emottagne. Mistanken
föll på Herr Grefwen och Församlingen i Herrn-
hut, på hvilka den under hwarjehanda stenbara
föremåndningar stöts, äfwen af dem, som til si-
ka oordningar gifwit anledning. Då nu desutom
ingen brist war på en hop underliga rykten om
Herrnhut, så blef, til bestyllningarnas pröfwan-
de, en undersökning af Höga Öfwerheten förord-
nad; hwilken war Mähriska Bröderna så mycket
angenämmande, som de härtildags alljämt näst swäfs-
wa i fruktan, at de på ogrundade bestyllningar
kunnat ohörde gå miste om Lands- Herrens be-
stydd, och åter blifwa tillbaka lefwererade. Höf-
dingen öfwer Furstendömet Gölitz, Herr von
Gersdorf på Reichenbach, hwilkom denna under-
sökning war anförtrodd, anlände med Lands-Ge-
reteraren den 19 Jan. 1732. til Herrnhut, och
gaf först och främst Bröderna tillkänna Commis-
sionens ändamål, nemligen at ransfada om folkets
lockning utur Mähren och Böhmen, (ty öfwer
frivilliga Emigranternes emottagande wore intet
flagomål anfördt) och sedan inhämta behörig un-
derrättelse om deras Lära och författning. Föl-
jande dagen, som war en Söndag, biwistade Com-
missions- ledamöterna alla sammankomster. Hwar-
wid Bröderna icke gjorde den ringaste ändring,
i an-

i anseende till dessa Herrars närvaro; utan tala-
de och handlade dessa frimodigare, på det Höga
Sfverheten måtte få et sannskylligt och fullstän-
digt begrep om deras Lära och försättning.

Utur en Berättelse om denna Commision, (1) wil
jag äfwen i korthet anföra, i hwad ordning sam-
mankomsterna stödde. Om Söndags morgon war
ifrå klockan fem til sex den wanliga Bönestunden,
som dageligen hålles i Herrnhut. Sedan gick man
till Kyrkan i Bereholsdorf, där Pastor Rothe
predikade, hwilken jämtwål efter middagen hölt i
Herrnhut et tal för de många från omliggande stä-
der och Sochnar församlade främmande: (*) Swärpå
Magist. Steinhöfer uprepade predikan för de In-
wånare i Herrnhut, som icke kunnat komma till
Kyrkan; hwilket göremål Herr Grefwen annars
påtagit sig. Denne hölt sedan för de ellostwa sär-
skilda Chor-afdelningar, ifrån Wannen intil En-
korna, till dem lämpelliga korta förmånings-tal el-
ler Homillier. Wannen blefswödfwer en vers Cate-
chiserade, och et af dem beslöt allsammans med
en bön. Går de til åren komma blef, efter ordnin-
gen, et syncke utur Bibelen upläst och förklaradt.
Alla dessa sammankomster bitwisades jämtwål af
Commisionen. Derefter blef Kyrkoherden tillspord
af Commisionen, om denna Församlings bestaf-
senhet: då han ej annat witnesshörd om henne
kunde afgifwa, än det som war godt. Dagen slöts
af Herr Grefwen, med et tal öfwer Psalm. 19.

Den 21. Jan. wardt, efter wanliga mor-
gon-

*) Dessa hade til en del kommit at se, hwad ända det
skulle taga med Herrnhuts ty det hade redan den ti-
den många afundare och fiender, som wid alla tillfällen
förmådde dess undergång.

gonbd
Förfa
tal til
Emig
hmitta
da,
af ha
rätta
resa,
Sedan
fildio
ansta
Apoth
der alt
utom
blifwit
collera
sedan
blifwit
lingens
rätta
beterna
sens
och ty
ledsaga
ningen
Gebet
Han ti
inrättni
merkan
ne ber
som H
tit. (5)

gonbönstunden, Commissionen öpnad, och hela Församlingen dertill på salen uppladd. Efter et tal til Församlingen, lät Commissarius Mårhrista Emigranterna från några och tjugu orter, (af hvilka fyratio suttit i fångelse) särskildt framträdande, frågade hvar och en efter omständigheterna af hans upväckelse, försöjelse och fångelse, om rätta affigten och bemälande orsaken til hans utresa, och lät troliga protocollera allsammans. Sedan undersöktes grunden til Församlingens särskilda inrättningar och anstalter. Följande dagen öfverlades Barakhuset och de studerande Sångars anstalt, Barnen examinerades och Catechiserades, Apoteket och ogifta Brödernas hus besågs. Undersått detta hade Hjelparen Martin Dober dessutom några hemliga frågor af Lands-Secreteraren blifwit förelagda, och tillika med swaren protocollerade; hvarpå Commissionen förordgd afsest, sedan et Memorial (2) i Församlingens namn blifwit den samma öfwerlemnadt, deruti Församlingens härkomst och öden ifrå 1457, tillika med rätta orsakerna til hennes utresa och omständigheterna derwid, samt hennes sinnefog emot Landsens Öfwerhet och Evangeliska Kyrkan, ensaldigt och tydiligen å daga lages. Herr Grefwen beledsagade Commissions-acten med et bref til Konungen, (3) och med en utförlig Deduction til Geheimte Consilium i Dresden, (4) deruti Han tydiligen förklarar sig öfwer Församlingens inrättningar. Hvad denna undersökning haft för werkan på Commissarius, och huru Hans afgifne berättelser fallit ut, kan man se af det bref, som Han öfvermera til Herr Grefwen afgå lät. (5)

(1) *Lelong* I. 163. (2) *ibid.*
183. (3) *Bib. Saml.* II.
636. (4) *Spangenberg.*

Schlus. *Schrift. Beyl.* III. p.
411. (5) *Bib. Saml.* III.
299.

§. 40.

Nu förmodade Församlingen i Herrnhut, at komma til ro och så blifwa i stillhet; men strax derpå wardt Hon med inwelläd uti de §. 38. omtalte oroligheter, i anseende til Bömarne. Til Herrnhut kommo de från Groß-Zennersdorf förwiste män, tillika med många andra misnöd- da Bömare, och bådö om tillstånd, at där blifwa boende. Alle hus woro fulle af dem, och män- ge camperade på gatorna. Efter möjligheten såg man dem til godo både i lekamlig och andelig måtto, hällst de woro mycket fattige, och hade i- bland sig många rätt illa sjuka människor; men Herr Grefwen wille utan orlofs- bres från deras förra Herrskap, icke taga dem emot, och skref derföre til sin Cousine, at Hon måtte låta Ho- nom weta, hwilka Hon wille och kunde mista. (1) I sitt swar, deruti Hon först frisäger Ho- nom ifrå hit intills hysa misstänka, som under- stödde Han detta folket i deras upstudsighet, för- täljer Hon orsakerna til dessa oroligheter, nästan på ofwan förmälte sätt, och förbehåller sig sin rätt til dem, framför någon annan. (2) Herr Grefwen såg sig alltså nödsakad at bjuda alla dessa människor fara sin wäg, ibland hwilka dock många torde hafwa warit wäl artade, som ge- nom lämpelig medfart kunnat bringas i ordning; och ärbödd Han sig, at sticka med dem et inter- cessions- bref till deras Herrskap. (3) Men de wände sig genom Deputerade til Bayreutiska Herr- skapet, och sökte därstädes, eller i öfra Tyss- land,

land, nå-
da de ing-
denten E-
Neustad-
Historie
gifska sig
Im
icke med
skapet, i
klara sig
bygga hu-
dess Inn-
eller om
utwalde
lagligen
effecter,
bättre öd-
sin Pred-
Deputera-
gjorde ho-
Han will-
Saxen i
tillika sö-
Bröder f-
ma ej sta-
egna Pän-
(6) lofwo-
och, i f-
Häfwet
som i st-
Saxen i
marne i
af Konun-
föro til f-

ut, at
; men
§. 38.
e. Till
rsdorf
isnådg-
r blif-
h män-
ten såg
ndelig
hade i-
; men
deras
h stref-
a Ho-
mista.
r Ho-
under-
, för-
nåstan
sig sin
Herr
a alla
a dock
m ge-
dning;
inter-
ten de
Herr-
Fylt-
land,

land, någon ort, där de kunde sätta sig ned. Men då de ingen funno, stal då warande Superintendenten Steinmetz, och Rectoren Sarganek i Neustadt wid Nisch, hafwa rådt dem, såsom Historien O Cyrkwy Czeske förmåler, at begifwa sig in i Brandenburg.

Imedlertid hade några Bömare, som ännu icke med ed förpliktat sig åt Hennersdorfs, Herrskapet, blifwit i Herrnhut qwar. Dese måste förklara sig, om de ärnade blifwa där boende och bygga hus för sig, utan för Herrnhut; (ty med des Inwånare wille man icke förblanda dem) eller om de wille widare fortsätta sin resa. (4) De utwalde merendels det sednare, och, sedan man lagligen skilt sig wid dem i anseende till deras effecter, (5) foro till Hennersdorf, och sökte et bättre öde med de öfriga Bömare. Dese skickade sin Predikant Liberta, jämte otta män, såsom Deputerade, till Berlin, och i et Memorial gjorde hos Konungen den ödmjuka förfrågan, om han wille emottaga Bömiska Emigranter, som i Saxon icke wille eller kunde blifwa qwar, och tillika förskaffa deras i Bömen ännu besinteliga Bröder fri Religions-öfning, eller, om den samma ej stode at erhållas, tillstånd dem at bo i sina egna Länder. Såsom deras egen berättelse lyder, (6) lofwade Konungen at göra sitt bästa för dem; och, i fall genom föreställningar wid Kåiserliga Häfwet alskintet kunde uträttas, at emottaga dem, som i stillhet och god ordning begäfwro sig utur Saxon och Bömen, till Sins Länder. Men Bömarne i Groß-Hennersdorf afbidde icke följderna af Konungens bemödnande för dem, utan somlige foro till Bömen, och inbilde folket därstädes: at

Ronungen skulle förhjelpa dem til Religionens frihet; och om Han derutinnan funne motstånd, sicka en armee til Bömen, för at understödja deras företogande, och åtminstone låta Emigrationen blifwa så gloriös, som Salzburgarnes: nu komme det endast på dem an, at göra sig dessa gynnande omständigheter til nytta. Folket, som genom så ogrundade berättelser och inbilladt hopp låt bedraga sig, samlade sig i stora hopar til hundradetals, för at fritt och offentliggen hålla sin Gudstjenst; men blefwo af några Regementen Soldater förströdde, och til största delen i fångelse satte: Hvaräst de, som icke wille förswärja sin Religion, hafwa öfwer tie år i stort elände förblifwit.

(1) Bld. Saml. III. 656.

(2) Ibid. 657 (3) Ibid. 663.

(4) Ibid. 664. (5) Ibid. 665.

666. Se och Gestalt des

Creuzreichs Beyl. XVII. p.

126. Leleng II. 29. Förkla-

ring, då år 1732 någre hun-

drade personer tillika begärde så blifwa i Herrnhut. Likaledes Bld. Saml. I. 258. II. 4. (6) Historia D'Ortomi Ejelte. Elsners Böhmisck. Evangelischer. Palm-Baum, §. 17:

§. 41.

På samma tid (i October 1732) begärfwo sig Bömarne ifrån Groß-Zennersdorf, samt några Familjer från andra orter, i en hop af mer än 500 Personer, i stöd af det orätt förståndna löftet om uptagelsen i Brandenburg; och togo wägen öfwer Görlitz och Cötebus til Berlin. I Ödrlig blefwo de wäl emottagne och härbergerade, men måste i otta dagar göra halt, tills man hunnit gifwa Häfwet berättelse om en slig händelse, och fått befallning, huru derwid förhållas borde. Befallningen antom, och gick derpå ut, at de i små hopar, af tjugu til trettie Personer, stul-

stulle in-
fördes, an
Emigran-
fessionen
at söka
Saxen:
wända an
likaledes
ten sand
i tre hop
Soldater
sliga ino
de altså,
sen, fun-
tan, som
fingo in
wände e
de fleste
seende t
obarmher
en til för
to befatt
i en me
man såg
Deras k
födda sig
sig höllo
åndelige
bete skaff
Lutherst
deras tj
dem på
1737. bl
kan. E

ons. fri-
stånd,
ddja de-
migration
nu kom-
sa gyn-
som ge-
hopp låt
il hun-
lla sin
er Sol-
fångelse
reja sin
elände

a begär
nbut. Li.
l. l. 258.
O Gyr-
rs Böh-
r. Palin

wo sig
, jäm-
hop af
rstånd-
och to-
l Ber-
ch här-
t, tills
en sif-
förhåi-
rpå ut,
soner,
stul-

Stulle intill Gräntsen ledsagas, och med et Pass förses, at de ej woro någre liderlige lösdriware, utan Emigranter, som bekände sig til Augsburgska Con- fessionen, men icke för Religionen Stull, utan til at söla sig bättre närling, nu fortsatte resan utur Saxon: dem Stulle och derjämte förbjudas, at wända åter om til Saxon. I Cottbus bleswo de likaledes wäl emottagne: men sedan Commendan- ten sändt berättelse derom til sit Håf, bleswo de i tre hopar utur staden in til Gräntsen förde af Soldaterna, och dem förböds, at med sina fötter stiga inom Konungens Landa-måren. De wankas de alltså, om hösten och wintern, af och an på Gränt- sen, funno wäl här och där medlidssamma hjer- tan, som i deras uselhet bewiste dem godt, men fingo ingenstäds blifwa emottagne. Månge wände ensamme och osörmärkt tillbaka åt Saxon; de fleste funno efter handen utwägar, at utan up- seende komma til Berlin, där man wäl icke på obarmhertigt sätt wille bortjaga dem, men och, för en til förwäntande efterfrågan Stull, i ingen måt- to befatta sig med dem. De lefde här et par år i en meddömkanswärd fattigdom och förakt, tills man såg, at deras utresa ej wäcste något buller. Deras bemödande, at på hwarjehanda löffligt sätt födda sig, och den goda ordning, som de ibland sig höllo, bögde många ansefliga Personers, och ändteligen äfwen Konungens hjerta, til dem. Ar- bete stoffades dem, almosor gafs deras fattiga, en Lutherisk Predikant och Scholmästare underhölls til deras tjenst, och en wacker Kyrka bygdes för dem på Friedrichsstade, hwilken den 12 Maji 1737 blef inwägd och kallad Bethlehems- Kyr- kan. Och sedan uppå Kaiserliga Håfwets gifna

anledning i Jan. 1737. en undersökning blifwit hållen, hvarföre och huru de kommit till Berlin, wordo dem byggnings-platser på Wilhelm-gatan anvisade, och tillräckelige byggnings-medel dels skänkte, dels förskutne. Men hward deras här, tills warande Predikant Liberda widkommer, så hade den samme, strax efter sin återkomst från Deputationen i Berlin, begifwit sig till öfra Slesien. Då Han nu kom igen till Hennersdorf, wardt han, såsom stiftare till dessa oroligheter i Böhmen och Saxon, af Herrskapet arresterad, och uppå Häfwets befallning insatt på Zuckhuset i Waldheim, hwardt han suttit till 1737., då Han i sällskap med wakt-Parlen rymt och kommit till Berlin.

§. 42.

Deßa omständigheter, angående oroligheterna med Hennersdorfs-Bömarne, (hwilke ej böra confunderas med en först efteråt sig hyppande Bömist Colonel i Gerlachsheim, af hwilken Bömist Brödra-församlingen i Berlin och Ryksdorf leder sin härkomst) har jag utur Historia O Cyrtwi Czeske och Bömist Predikanten Augustin Schulzes lefwerneslopp, derföre med få ord welat widröra, at jag måtte wisa, huru litet Församlingen i Herrnhut haft någon del deruti; och at sådana omständigheter fast håldre hade kunnat förebyggas, om Herr Grefwens goda råd och bemedlande blifwit antagne. Och likawäl blef allt så förwändt wid Häfwet förebragt, at Honom i följe af et Kongeligt Rescript gafs det rådet i Nov. 1732., at sälja sina gods, (1) hwilket Han ansåg såsom förebad till et förestående Exilium. Men denna försälgning war redan nästan

et

et fierd
som es

Pandet
många
niskor.
gare,
begära
Dressb
ta ryck
gon gås
hut, a
(1)

M

bestaffa
tid bod
skapet
millier
Präst,
1728 r
Bömist
dikant,
ifrån
(enligt
efter sin
till Cate
de sig
rator m
nom p
derifrån
i Biesc
och af

et fjerdedels år förut sedd, af helt andra orsaker, som efteråt skola anföras.

På samma tid gick ock et falskt rykte i Landet, at Herr Grefwen tagit i Herrnhut emot många utur Würgburgiska Landet fördrefna människor. Af detta rykte betjente sig många bedrogare, at under namn af Exulanter från Herrnhut, begära almosor af godhjerat folk. Man lät i Dresdner Anzeigen N:o LVI. wederslägga detta rykte, och wara hwar och en, at ej dela någon gåfwa åt den, som gåfwe sig namn från Herrnhut, aldensund ingen hade sådant af nöden.

(1) Nat. Reflex p. 132. Bib. Saml. III. 12.

S. 43.

Med ofwannämde Böhmiska Colonie i Gerlachshausen uti Böhmska Kretsen, war så bestaffadt, som följer. Därstädes hade i flera års tid bodt et par Böhmiska Familier, hvilka Herrskapet hade lofwat, at, så snart de blifwit otta Familier starka, bygga dem en Kyrka, hålla dem en Präst, och gifwa dem Land till åkerbruk. Då nu 1728 redan otta hus där stodo, begärde de hos Böhmiska Colonien i Groß-Hennersdorf en Predikant, och sunno Studenten Augustin Schulze ifrån Breslau villig, at gå med sig. Han blef (enligt hans egenhändiga Testamens, bestrifning) efter sina i Jena afsluterade studier, 1725 kallad till Catechet i Bieschen uti Slesien, där han lärde sig Pålsta språket, och sedermera till Collaborator wid Pålsta Scholan i Teschen, men genom Prästens wid Pålsta Församlingen afund derifrån trängd, och efter tvåårigt arbete å nyö i Bieschen, af en Lutherst Kyrko-herde anlagad och af Regeringen fördrifwen. I Görlitz, där han

1727. någon tid nyttjades wid Magist. Schäfers fattig-Schola, hade han blifwit bekant med Bröderna i Herrnhut. Då han nu welat resa härifrån till Halle, men förut taga afseende på sina wänner i Glesien, har han på fästteligt angifwande, och bestyllning för hållna Conventicler, i Brieg blifwit satt i fångelse. Efter några månaders arrest wardt han 1728. hederligen slädd på fri fot, men deremot måste Magister Sommer i Dirschdorf, och Predikanterne Seetmeyer, Mathmann och Casadivius i Teschen, rymma Landet. Schulze kom till Groß-Hennersdorf, och här anmodade Bömarna i Gerlachsheim honom, at såsom deras Predikant gå med dem. Han gjorde det efter öfvertygelse om Guds wilja, och lefde med dem i mycken fattigdom; ty han hade intet Salarium, och de fattiga Bömarna kunde ej mycket gifwa honom. Han war där på orten, ja äfwen hos sit Herrskap, mistänkt och hatad för Pietistleri, och blef noga observerad och mycket instränkt. Hos sina Åhörare fant han wäl wacker kundskap och en ärbär wandel, men intet lif i hjertat. Genom Collecter samlade han medel till en Kyrka för dem, och bygde den samma, såsom ock en Präste- och Schole-stuga, och et fattig-hus. Och då en myckenhet utfattiga Exulanter äfwen kom dit, som icke tillräckeligen kunde skaffa sig födan, blef han genom några gifmilda Köpmäns i Franken och Swaben sammanklott, satt i stånd, at i några års tid gripa de flesta af dem, såsom ock de i Groß-Hennersdorf qwarblefna fattiga Bömarna, under armarna, och till en del aldeles underhålla dem. I sit andeliga arbete ibland dem, war han outtröttelig. För barnen hölt han alla dagar

Ju
gar
liga
gemenl
nästan
gar i n
te med
liga och
pelsens
han i
ta ord
mare i
förtro
wid han
go utu
ligger f
no sig
och ibla
wälsign

Om
tiz, f
upwäck
hut t
hårda t
Herrnh
äter et
terkom
funno
dem,
deras
blefwo
dem at

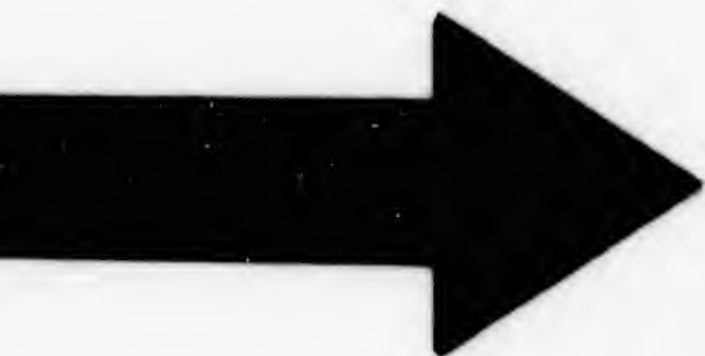
Schäfs-
bekant
velat re-
ed af si-
lget an-
entficer,
gra må-
stånd på
ommer
Math-
na Van-
rf, och
honom,
n gör-
och lef-
an hade
unde ej
en, ja
stad för
mycket
wacker
i hjer-
n Kyr-
och en
. Och
n kom
födan,
Gran-
stånd,
såsom
fattiga
ildeles
dem,
lla da-
gar

gar Schola; och för de äldre, jämte de offent-
liga Söndags-predikningar, som före middagen
gemenligen warade i tre timar och efter middagen
nästan lika länge, hölt han jämnväl på somliga da-
gar i weckan uppbyggelse-stunder, besökte och tal-
te med alla enskildt, och lät hwars och ens lekam-
liga och andeliga bästa wara sig om hjertat. Bö-
pelsens och Nattwardens heliga Sacramenten lät
han Tyfsta Pastorn förordta; ty han wille icke lä-
ta ordinera sig, för at bibehålla sig och sina Bö-
mare i friheten. Hans Åhörare hade till och
förtroende till honom, och blefwo så till ledarne
wid hans långa predikningar, at de och ogärna gin-
go utur Kyrkan. If från Gebhardsdorf, som ej
ligger fängt derifrån, och if från andra orter insun-
no sig också många Bömare i hans predikningar,
och ibland dem hyppades en upwäckelse, som hade
wälsignada fölgder.

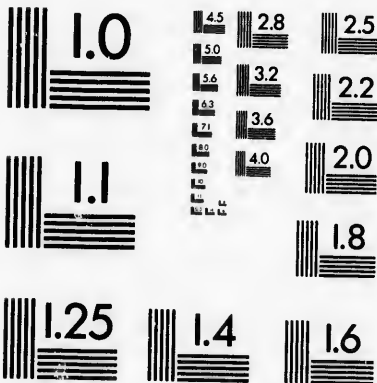
S. 44.

Omkring år 1720. hade nemligen i Landskron-
ska och Leuenischleriska Landskapet wid Li-
titz, första stamhället för Uniteten i Bömen, en
upwäckelse börjat, och genom Bröderna från Herrn-
hut blifwit underhållen, (S. 14.) men genom
hårda betryck hämmad. Wid det två Bröder från
Herrnhut sutto 1730. fångslade i Bömen, kom
åter et nytt lif ibland dessa Bömistiska Brödernas ef-
terkommande, (S. 31.) och wid samma tid in-
funno sig någre wäckte från Gerlachshelm hos
dem, och lade widare ut för dem Guds råd om
deras salighet. Deras sammantömsier och samtal
blefwo snart utspanade, och deras förföljelse dref
dem at söka sig wäg till frihet. År 1732. gjorde
2 4 Jan

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Jan Silet från Hermanitz, med fjorton andra Personer, början at emigrera. Honom följde 1733. och 34. desutom några Familjer efter, såsom Niemerz, Gireeschet, Janauschet, Mikulezky, Patostarc. hwilke merendels för Jesu namn skull hade utstått bojor och marteringar, och till en del än i dag, då jag detta skrifwer, äro Bömistä Brödra. För samlingens i Berlin och Ryksdorf Äldste och Förståndare. Sin flykt måste de merendels taga i strängaste vinter, i de långa nätter, öfwer Riesen-bärgets omågade, och alltså oberakade orter, och årforo mången underbar hjälp och räddning; hwilket, tillika med de arma människors margfaldiga lidande, som blefwo årtappade, icke utan tårar kan läsas i deras berättelser och lefwernebskrifningar. Genom deras ankomst warte Bömistä Colonien i Gerlachsheim inom få år til några hundra, synnerligen sedan Colonien i Zennersdorf 1732. farit sin wäg, och Herrskapet därstädes ej tordes mer emottaga, eller åtminstone icke länge behålla några Bömare. Ty ännu Kongl. Förbudet angick alla Landt-Ständer, så wiste dock Gerlachsheims Herrskapet så sticlå sig, at det ej blef til ansvar förekalladt.

Deße människor härstammade af de gamla Bömistä Bröder, hade redan blifwit besökte af Mähriska Bröder från Herrnhut, och reste utur Landet i den agt och mening, at förnya gemenskapen med de samma. Det war dem alltså ganska lätt, at och deras Predikant stod i gemenskap med Bröderna i Herrnhut, och betjente sig af dessas råd, så wid själa-stöfseln, som inrättningen af goda ordningar. Han hölt icke allenast flitigt predikningar och Catechisationer för dem i Ryksdorf, utan,

tan, så
utan och
maninga
qwins-
Hwar o
särskilda
hölla in
re gäfw
själarna
ning, c
som til
je afdel
" skrifw
" mare
" allsam
" sjelfsw
" slugor
" de, si
" wid f
" läsa,
" litet t
" och lä
" ro tw
" sexton
" söngo

ningsm
om hwa
hörig u
two hon
från an
ei hus,
arbeta.
wåning

Per
33. och
temez,
ostarc.
utstätt
i dag,
a. För
ste och
s taga
er Nie
orter,
dning;
argfal
tan tå
ornes
Bömi
til nå
i Zen
rskapet
instone
Kongl.
te dock
det ej

gamla
kte af
e utur
emen
gansta
enskap
f des
ttain
st fi
Ryr
tan,

tan, såsom och upbyggelses-stunder i sit hus, utan och, efter Herrnhuts exempel, särskilda förmaningar till barnen, till ogifta mans- eller qwins-personerna, till de gifta, och till Enforna. Hvar och en af dessa Classer delade han desutom i särskilda sällskaper, hwilke om sit själa-tillstånd höllo inbördes samtal: desse sällskapers föreståndare gafswo honom alla Lördagar underrättelse om själarnas tillstånd, hwaraf han feck stön anledning, at i prediko-talen drifwa sådana ämnen, som til Christendomens befordran woro för hwarje afdelning lämpelige. "Hwad som gjorde (så "skrifwer han sjelf (1) mit ämbete än angående "mare och gagneligare, war det, at de ej låto "alltsammans ankomma på mit predikande, utan "sjelftve förmante hwarandra troliga, och i alla "stugor tilbragte hela dagen med läsande, bedjan "de, sjungande och gudeliga samtal, utan at der "wid försumma sit arbete. Den som bäst kunde "läsa, fästade wid sin spinn-råck eller wäffstol et "litet bok-bråde, at Bibelen kunde ligga derpå, "och läste så för de öfriga: (ty i en stuga wo "ro två til tre Familier, ifrån otta til tolf, ja "sexton Personer) deröfwer höllo de samtal, samt "söngo och bado," o. s. w.

I hwarje stuga woro två satte til Upsyningsmän, til at förkomma alla oordningar, och om hwars och ens förhållande meddela honom behörig underrättelse. Och då ogifta qwinfolken gafswo honom tillänna sin åstundan, at hafwa et frän andra könet afsondrat boställe, hyrde han dem et hus, hwaråst de för sig sjelfwa kunde wara och arbeta. Likaledes försåg han Enforna med et särskildt wånings-rum, och skaffade dem arbete och födo-

medel till deras nödtorftiga underhåll. De höllo samteligen noga hand åfver utwärtas god Disciplin och ordning; och de, som förde en anstötelig wandel, blefwo utur deras gemenskap utslutne, tills de gjorde offentlig afbön, och bättrade sit wäsende.

(1) I Historiska inledning | Bömska Församlingen i
gen till Kyrko-boken för | Rytzdorf.

S. 45.

Till detta korta utdrag utur Schulges Kyrko-bok och lefwerneslopp, wil jag ännu lägga det, som Domhafwarne och de äldrigaste män wid Bömska Colonien i Rytzdorf (de se äro just Bömarne från Gerlachshelm) år 1768, då jag ännu war deras Predikant, hafwa på åtskilliga om deras härkomst gjorda frågor, gifwit mig til svar, och hwad Föreståndarne och Hjelparne wid Bömska Brödra-församlingen i Berlin bestyrkt. Innehållet af deras utsagor är detta:

“Wi, och de fleste Ledamöter af Församlingen i Berlin och Rytzdorf, äro komne från Landscronsta och Leutnischlers Landskapet, hwaråst Brödra-Uniteten för 300. år sedan har tagit sin början. Lititz, Zamberg, Kunewald och flere i äldre Brödra-Historien äfwen så bekante orter, som Bertholdsdorf och Herrnhut nu för tiden, ligga en half til två mil ifrån oss. I Czerweny och Hermanitz, hwarifrån de fleste af oss äro komne, och i många fringliggan, de Sochnar, hafwa Brödernas Bånehus varit, som än i dag kallas Braterste Bory, d. å. Brödra-möten. Våre Fäder, som mycket wäl wiste åtskillnan emellan Catholik, Lutherst och Reformert, emellan Calutiner och Bröder, haf-

wa

“wa sag
“frycta
“tat för
“och öder
“samma
“wi eller
“komma
“talas o
“därstäde
“blifwit
“afgjord
“wille fa
“besök,
“weny f
“we icke
“för den
“at wi w
“från M
“för Kon
“gan: nå
“riska B
“ad Prot
“Då
“na i Ge
“som står
“hafwe m
“dan wi
“som pred

*) Till a
wa nå
besök,
som un
är, oc
barn, i

"wa sagt oss, at de härstamma ifrå den under-
 "tryckta Brödra-Uniteten. De hafwa oss me-
 "tat förtälja oss et och annat om dess ordningar
 "och öden, och gifwit oss förhoppning, at den
 "samma någonslads skulle blifwa förnyad, och at
 "wi eller våra barn än en gång til den samma
 "komma kunde. . . . Så snart wi år 1725 hördt
 "talas om Herrnhut, at Bröder från Währen
 "därslades satte sig ned, och wi af Bröder derifrån
 "blifwit besökte, har det genast hos oss varit en
 "afgjord sak: Detta är det folk, til hwilket wi
 "tolle fara. Genom dessa Bröders från Herrnhut
 "besök, har oss upväckelsen ibland oss i Czer-
 "weny först kommit rätt i stånd, (*) och wi haf-
 "we icke blott för Religions-friheten, utan oss
 "för den orsaken skull begifwit oss ifrå Bömen,
 "at wi wille stå i gemenskap med våra Bröder
 "från Währen. Detta hafwe wi oss redan 1747
 "för Kongl. Commissionen i Berlin, uppå tillfrå-
 "gan: när och genom hwem wi kommit til Wäh-
 "riska Bröderna? med en mun bekant, och sagt
 "ad Protocollum:

"Då wi nu år 1730. förnummo af Bröders
 "na i Gerlachsheim, at de hafwa en Predikant,
 "som står i gemenskap med Bröderna i Herrnhut,
 "hafwe wi efter hand farit ut och til dem, eme-
 "dan wi där furmo Lands, män, och en Man,
 "som predikar på Bömistä språket, hwilket wi i
 "Herrn-

*) Til at underhålla bekantskapen med Herrnhut, haf-
 "wa någre ifrå Czerweny, denna gången rest dit på
 "besök, ibland hwilka Wälsadren Jan Bittmann war en,
 "som under min betjening affomnade i sin ålders 56:te
 "år, och innan sin död såg så många barn och barn-
 "barn, som hans lefnads, år woro.

"Herrnhut icke kunde hafwa. . . . Han sjelf för
 "stigtigt til Herrnhut, och förtäljde oss mycket om
 "Brödernas wälsignade tillstånd därstädes, tog och
 "några af oss med sig dit; och gick nästan ingen
 "Söndag förbi, at icke några af oss där gjorde
 "besök. Han confererade med Bröderna och med
 "salig Herr Grefwen, huru han tänkte inrättat hos
 "oss, och bad om besök af Bröderna, hwilket och
 "af några skedde, särdeles af salig Leonhard
 "Dober. Och genom dessa Bröders råd och be-
 "tråde har han år 1735. fulleligen bragt i stånd
 "den bekanta inrättningen ibland oss. . . . Så stilla
 "och warsamt han och dermed gick til werka, för-
 "blef det dock ingen hemlighet. Dersföre wardt
 "han där på orten, äfwen af Kyrkoherden
 "i Gerlachshelm, som hos oss förrättade Dö-
 "pelsen och Nattwarden, hållen för en Herrnhu-
 "tare, och på somliga orter predikades hästigt e-
 "mot både oss och honom. . . . När wi nu wille öf-
 "wertala honom, at låta ordinera sig, på det han
 "måtte så mera anseende, och kunna betjena oss
 "med de helliga Sacramenten på wårt tungomål,
 "gaf han gemenligen til svar: Jag wil gärna tje-
 "na eder med Evangelio, men derwid behålla min
 "och jämwäl conservera edor frihet. Jag tänker
 "icke allt för et blifwa hos Eder, utan en gång
 "predika Evangelium för Rasmuckerna. I åren
 "Bömiske Bröder, och hören til Wäheiska Brö-
 "derna i Herrnhut. Om jag låte ordinera mig och
 "gjorde eder til et ordentligt Lutheriskt Prästa-gäll,
 "woren I efter min afresa eller dödd twungne, at
 "antaga och til döds-dagen behålla en Kyrko-her-
 "de, om I och willen hafwa ingen, eller åtmin-
 "stone en annan, til hwilken I betygaden bättre
 "för

"förtroen
 "blott E
 "så står
 "gon, ell
 "riska B
 "lär en g
 "het."

"Pa
 "sig för c
 "bygga k
 "för en s
 "stru och
 "fram. W
 "farligt s
 "på samn
 "deliga D

"Så i
 Brödernas

Wi må
 der
 synnerhet,
 sina gods,
 nom til h
 alswar w
 beslut, at
 Han äfw
 (1) Till d
 Moders s
 bete Han
 regeringen
 gärning,
 efter at f

“förtroende. Men går jag en gång, såsom en
 “blott Student eller Schol-mästare, ifrån eder,
 “så står det hos eder, om J villjen antaga nå-
 “gon, eller wälja en af edra egna; eller af Wäh-
 “rista Bröderna kalla en til Lärare. Och den tid
 “lär en gång komma, då detta skal stå i edor fri-
 “het.”

“På detta sätt har han flera gånger yttrat
 “sig för oss, särdeles då wi i Ryksdorf wille
 “bygga honom et ordentligt Präst-hus i ställe
 “för en slät winds-kammare, där han med hu-
 “stru och barn någon tid med möda hulpt sig
 “fram. Wi hafwe ock, wid det han en gång låg
 “farligt sjuk, af hans egen mun hört, at han
 “på samma wis yttrat sig för en Minister af an-
 “deliga Departementet.”

Eda mycket för denna gång, utaf Bömiska
 Brödernas utsägor.

S. 46.

Wi måste nu åter komma til Währiska Brö-
 derna i Herrnhut, och Herr Grefwen i
 synnerhet, och se, hwarföre Han redan försäldt
 sina gods, innan ofwannämde befallning kom Ho-
 nom til hända. (S. 42) Han wille nemligen med
 afswar werkställa sit redan i ungdomen fattade
 beslut, at tråda in i andeliga ståndet; hwartil
 Han äfwen af stora Theologer blifwit lyckönskad.
 (1) Til den ändan lade Han 1732 med sin Fru
 Moders samtycke, in pleno Confessu ned det äm-
 bete Han hittills haft wid Chursariska Landt-
 regeringen, och wisade nogsammt med ord och
 gärning, hwad man af Honom hade hådan-
 efter at förwänta. I detta hånseende hölt Han
 äf-

äfwenledes för obegämt, at sjelf wara en Sö-
werhets-person. Han öfwerlämnade derför sina
Guds til köps åt sin Fru, och ifrå den stunden
upoffrade sig hel och hållen til Herrans tjenst,
så öfwer alt, som besynnerligen wid den af Guds
Honom anförtrodda Exulant-församlingen, hvil-
ken Han, efter egen utlåtelse, hölt för en Ho-
nom af ewighet destinerad Parochie. (2) Hårtill
kom, at Församlingen, som än framgent sörgde
deröfwer, at Han 1730 nedlagt sit Föreståndare-
ämbete, kallade Honom den 20. Sept. 1732. å
nyo til Föreståndare. (3) Och då Han för åtskil-
liga orsaker stull wedersakade detta ämbete, (4) så
blef Honom den 26. Jan. 1733. et än mera bin-
dande Kallelse-bref tillstålt. (5) Men Han kunde
ändå icke resolwera sig at antagat, förr än wid 1734.
års slut, sedan Han förut låtit ordenteligen exa-
minera sig och trädt in i det andeliga ståndet; (6)
hwarwid Han tillika funnit tillfälle, at utröna de be-
römdaste Theologers tankar om Wälskta Brö-
derna, om deras connexion med Evangeliska Kyr-
kan, och om deras enskylda Kyrko-disciplins be-
behållande. (7)

(1) Här om kan man läsa
Correspondentens emellan
Honom och Hans wän-
ner ifrån år 1721., uti
inledningen til Gestalt des
Creuxgreichs, ifrå andra til
semfonde sidan. *Ibid* p. 53.
105. til 110. Nat. Re-
flex. p. 173. 2. (2) *Büd.*
Saml. Rörtalet in Nota.
Hans förklaring deröfwer

af år 1728, se i Gestalt
des Creuxgreichs vl. Bep.
p. 112. (3) *Lelong*. II. p.
82. *Spangenberg*s. *Schluss*.
Schrift. p. 515. (4)
Lelong. II. 87. (5) *Ibid*. I.
622. *Acta Fratrum in Anglia*
Bep. I. p. 1. (6) Gestalt
des Creuxgreichs p. 36. (7)
Apolog. *Erklär*. *Quest*. 80.

Till detta
turell
hade redan
nu mera
tillika med
soner kunde
Prästern
wintertid,
Herrnhut
gen eller sa
det nu inge
summelse g
Syndicos l
rial, (1) od
ken (såsom
"ris, bör
"kunna fo
"ner Anal
"Bröderna
"med hela
Och hårtill
Repetent if
dernesland
förordnad.
stor Rothee
blef kallsefse
dingen öfwe
hvilken m
eten widkom
at antaga ka
riet i Tyb
pendium, b

S. 47. *funde y anmodas*

Till detta gafs wid 1732. års slut en ganska na-
turell anledning. Församlingen i Herrnhut
hade redan öft sig til 600 Personer, och kunde
nu mera ej få rum i Bertholdsdorfiska Kyrkan,
tillika med Sochne, folket. Samle och frälsige Per-
soner kunde aldeles icke mer gå til Kyrkan, och
Prästern ~~hade icke heller til at öfwer-
talaras~~, at wid
vintertid, fuhlt wäglag och omäder komma til
Herrnhut alla Söndagar, til at hålla repeterin-
gen eller så kallade predikan för främmande. På
det nu ingen förargelse måtte medelst prediko-
summelse gifwas, hade Församlingen genom sina
Syndicos låtit öfwerlemla Herrskapet et Memo-
rial, (1) och anhållit om en egen Predikant, hvil-
ken (såsom deruti säjes) "som Adjunctus Pasto-
ris, bör hålla en predikan för dem, som icke
"kunna komma i Kyrkan, och öfwen wala öf-
"ner Analogia Fidei, samt conservera Währiska
"Brödernas författning i et klokt sammanhang
"med hela Kyrkan af Augsburgiska Confession."
Och härtil föreslogo de Magister Steinhöfer, en
Repetent ifrå Tybingen, hwilken redan i sit
dernesland blifwit examinerad och til Kyrko-tjenst
förordnad. Efter mognare öfwerläggning och Pa-
stor Rothes dertil gifna Kristliga samtycke, (2)
blef kallelsen utfärdad, (3) och saken jämwäl Höf-
dingen öfwer Förländömet Görliq notificerad,
hwilken meddelte sitt goda råd, hwad Adjun-
cten widkom. (4) Men denne fant betänksande wid,
at antaga kallelsen, innan han af Görlliga Ephe-
rice i Tybingen hade, i anseende til åtnjutit Sti-
pendium, blifwit ordentelligen entledigad, och der-
hos

hos lättit underrätta sig: om han, såsom en Lutherisk Theologus, utan gensägelse kunde tjena en Församling, hvilken wäl wore ren i Låran och wille förblifwa i enighet med Evangeliska Kyrkan; men derhos hade en från andra Lutheriska Församlingar åtskild inrättning och et särskildt Kyrkoskick, hwaröfwer han skulle waka, såsom öfwer et Klenod. Han lade altså Theologiska Faculteten i Tybingen den frågan före: Om Mähriska Brödra-församlingen, supposito in Doctrinam Evangelicam consensu, kunde och skulle förblifwa wid sina i 300 års tid hafda inrättningar och bekanta disciplina Ecclesiastica, och ändå förswara sin connexion med Evangeliska Kyrkan? (5) Till desto grundeligare insigt i saken, beledsagade han denna frågan med åtskilliga bilagor, deribland i synnerhet Mähriska Brödernas sluteliga Föreläring (6) och Församlingens Författning, sådan som hon 1733 hlef Pastori öfwerlemnad, (7) framför andra mycket bidraga till uplysning, så wäl af Församlingens då warande tillstånd, som Brödernaas rätta tänkesätt i anseende till Evangeliska Låran och Liturgien, samt deras särskildta Kyrko-disciplin.

Efter mogen öfwerläggning beswarade Theologiska Faculteten den förelagda frågan, uti det under den 16. Apr. 1733. författade Tybingiska Betänkandet, icke allenast med et rent Ja, utan bewiste och ganska utförligen och grundeligen sielswa suppositum, nemligen så wäl de forðna, som i synnerhet nu warande Mähriska Bröders öfwerensstämmelse med Evangeliska Låran, samt nyttan och nödwändigheten af deras enstylta Kyrko-aga och inrättningar. Författaren till Betänkandet war den

den berömd
de i Epi
ning, at
låt och t
gor, såso
let eller
ter infere

(1) Bib.

ibid. l. c.

634. (4)

961. (5)

(6) Bib.

Den (Gr
ingen ting
gå utur
ryckte, an
ningen R
ligen det
ta wille
så namn
stöt altså
desß Hans
ligen nöd
schau om
moda någ
Han icke
komma e
Hans god
la denna
hölt sig n
derifrån r
Hjelparen

den berömda Bysfinger; och Canglären Pfaff la-
de i Epilogo til en gratulation, och en förman-
ning, at efterfölja Gudsfadernas exempel. Faculteten
lät och trycka Betänktandet tillika med alla Billa-
gor, såsom det sedermera, antingen helt och hål-
let eller tilen del, blifwit i åtskilliga andra skrif-
ter insereradt. (8)

(1) Bld. Saml. I. 60. (2)

ibid. I. 688. (3) Lelong I.
634. (4) Bld. Saml. III.

961. (5) Lelong II. 179.

(6) Bld. Saml. III. 540.

(7) Lelong I. 237. (8) Span-

genb. Schlus. Schrift Quest.

218, 219, 220. Ejusd. N.

pol. Erklär. p. 40. Rat.

Reflex. p. 132, 170, 274.

S. 48.

Den (S. 42) omnämde besallningen til Herr
Grefwen, at försälja sina gods, hade wäl
ingen ting mindre til ändamål, än at Han skulle
gå utur Landet. Saken war denna: det gick et
ryckte, at Hans fiender sökte få Honom på fäst-
ningen Königstein; och man gaf Honom hem-
ligen det rådet, at Han skulle undwika faran. Det-
ta wille Han icke göra, på det sådant icke måtte
få namn af rådska för korr och lidande. Han up-
sköt alltså sin tillämnade resa til Tybingen, intil
dett Hans närwaro dårstades bleswe oundgånge-
ligen nödig. I medlertid kom tidning ifrå War-
schau om Konungens död. Gaf Han nu kunde för-
moda någon ändring i sina omständigheter, så for
Han icke desto mindre utur Landet, för at efter-
komma egentellga meningen af besallningen om
Hans gods försäljande. Derföre plågade Han tal-
la denna resan för sit första Exilium. Han uppe-
hölt sig någon tid i Ebersdorf, och fortsatte
derifrån resan til Tybingen, hwaräst Han med
Hjelparen Martin Dober och Magist, Stein-
bo

hofer wille sjelf wara til hands wid den under-
sökning, som Theologiska Faculteten fant wara nö-
dig wid dess betänkande, såsom bestyrkande bilä-
ga. Men hwad anledningen dertil, nemligen Ma-
gister Steinhofers kallelse til Adjunctur, widkom,
så fant den samma några swårigheter, (1) hvar-
ibland den största war, at han på Hög Befallning
icke blott skulle adjungeras Ryrkoherden i Ber-
eholdsdorf, utan verkelligen substitueras. Det-
ta wille hwarken Ryrkoherden tilstådjä, eller Stein-
hofer antaga. Han gaf altså sin Vocation tillba-
ka, och antog deremot Håspredikant-syslan hos
Grefwen Heinrich XXIX Reuss i Ebersdorf.
(2) I medlertid hade dock Währiske Bröderna
wunnit så mycket wid denna händelse, at deras
Lära och inrättning af en Theologisk Facultet blif-
wit pröfwad, riktig befunnen, och för hela Evan-
geliska Kyrkan såsom sådan bewist; så at man
nu mera måste låta dem i fullhet så nyttja sina
lofliga ordningar och inrättningar, och för deras
fall hwarken kan eller wägar utsluta dem ifrån
Evangeliska Kyrkans gemenskap.

(1) Rat. Reflex. p. 132. | will. Nachlese p. 755.
XII, item p. 275. (2) Frey,

S. 49.

I medlertid hade den nye Lands- Herren litet der-
efter den 4. Apr. 1733. tilträdit Regeringen,
på Herr Grefwens föreställning stadfäst gudsens
försälgnng til dess Fru Grefwinna, och gifwit så
wål Honom som Exulanterna från Währen, til-
stånd at bo i Landet, så länge de i alla mål höl-
lo sig stilla; men Schwenkfeldianerne, af hwilka
någre sedan 1727 blifwit emottagne i Ber-
eholds- dorf, äfwen som af andra Landsständer, singo
Con-

Ifrå

Consiliu
I följ
Herrstap
andra v
merika
til behj
ro på sa
dem det
Herr G
giska Co
port och
reste, bl
fåde, hw
le hjelpa
sta. Men
land, lä
vanien;
och de fl
måtto, m
förut. D
rom Brö
delt under
ring i Pe
själar su
derigenom
nas i denn

Hwad
Wäh
nogsamt,
blifwit til
lo sig stil
fiender til

Ifrån 8. 1732. til 1736 .S. 49, 50. 179

Consilium abeundi, dock en och en i sänder. (1)
I följe af hwallen befallning dem antyddes på
Herrskapets wagnar, at se sig om efter tilhåll på
andra orter. De resolverade sig, at fara til A-
merika, och bådo Herr Grefwen wara sig der-
til behjelpellg. Efter nu en del Salzburgare fö-
ro på samma tid til Georgien i Amerika, gafs
dem det rådet, at också begifwa sig dithån: och
Herr Grefwen lade sig winn om, at hos Geor-
giska Coloniens Trustees utverka dem fri trans-
port och benåget emottagande. Då de år 1734. af-
reste, blefwo också tre Bröder dem efteråt tillstie-
lade, hwilke, såsom somlige af dem begärt, skul-
le hjälpa besörja deras lekamliga och andelliga bå-
sta. Men då Schwentfeldianerne kommo til Hol-
land, låto de öfvertala sig, at fara åt Pensyl-
vanien; hwaräst de wäl hafwa sunnit all frihet,
och de fleste en ganska rikelig utkomst i lekamlig
måtto, men sedan förblifwit Schwentfeldianer, som
förut. Dock worde de i följande åren besökte ge-
rom Bröder från Georgien, hwilke hafwa med-
delt underrättelse om Religions- tilståndets förwir-
ring i Pensylvanien, hwarunder många redeliga
själar suckade och längtade-efter förbättring, och
derigenom gifwit första anledningen til Brödera-
nas i denna Provints sedermera uprättade Colonier.

(1) Båd. Saml. III. 12.

S. 50.

Swad Bröderne i Herrnhut och i synnerhet
Måhriska Exulanterna beträffar, så sågo de
nogsamt, at den betingning, under hwallen dem
blifwit tillåtit at bo därstädes: så länge de höl-
lo sig stilla, kunde alltid tjena Herr Grefwens
fiender til ny anledning, at för deras skull oroa
sig.

Härfvet, och göra deras wilstande i Saren osäkert. Härtill kom desutom, at alle Landständerne i öf-
 ra Rausig redan 1732. blifwit förbudne, at emottaga främmande Undersätare från Böhmen, Mähren och Slesien. Mähriske Exulanterne hade altså antingen måst utan barmhertighet bort-
 wisa sina utur Mähren sedermera kommande Bröder, eller gifwa anledning til nya oroligheter. Detta wälde, at förslagerne til nya Coloniers anläggande i sådana Länder, där Bröderne woro kända, och hwarken Lands-Herren eller deras Skydds-Herre hade at befara oroligheter för deras skull, (hvilka förslager strax efter Commissi-
 onen 1732. ibland dem hyppades) blefwo i alswarliga-
 re öfwerwägande tagne. Men på det sådant måtte i god ordning och utan upseende kunna ske, och ingen dertil blifwa föränlåten, hwars bortflyttning kunde ådraga dess fordna Herrskap något nytt an-
 svar; så delte sig Inwånarne i Herrnhut, så snart de fått Tybingiska Betänkanhet, i tvänne Classer. Den ena, som hufwudsakeligen bestod af Landets Inbyggare och andra Lutheraner, beslöt at blifwa där boende: den andra åter, som förnäm-
 ligast utgjorde Mähriske Brödernas afkomlingar, hwilke wille bibehålla sina Ryrko-rättigheter och fri-
 heter, beredde sig på Colonier och Missioner. (1) På detta sätt tänkte de skaffa sig och sina ännu utur Mähren ankommande Bröder, et mera flanderfritt till-
 håll, och tillika finna lägenhet, at med den nåd de af GUD undfått, och med den dyrbara Ryrko-disciplin, som de ärfst af förfäderna, göra mer nytta på andra orter, i synnerhet ibland Hedningarna.

(1) Bld. Saml. III. 984.

Gesalt des Crengreichs

p. 36. Nat. Reflex. p. 153.

S. 51.

M

da i
 under
 privat
 miner
 dika,
 fund,
 forma
 ska må
 Catech
 samt
 wo der
 stades
 logerne
 skrift,
 (1) så
 von Fr
 af årfa
 säga, o
 gå et
 logis,
 tens D
 wldrige;
 nerade n
 föredrag
 lor. (2)
 besökte
 modade
 femte S

*) Det
 Tillan

S. 51.

Men wi måste först bese, huru Herr Grefwen
 verkställt sin S. 46. nämde affigt, at träd-
 da i andeliga ståndet. Det behagade Honom, at
 under namn af Candidatus Theologiæ, som är
 privat Præceptor i et hus, låter ordentligen exa-
 minera sig i Consistorio och hjälper Prästerna pre-
 dika, göra dermed början. En Köpman i Scra-
 fund, wid namn Richter, hade åstundat en In-
 formator ifrån Herrnhut, åfwen som folk på gan-
 ska många orter den tiden redan begärte Præceptorer,
 Catecheter, wårnlösa barns Fosterfäder och Wödrar
 samt andra trogna Domestiker, och til en del blef-
 wo dermed tjente. Efter nu Herr Grefwen där-
 stades war ännu til sin Person ofånd, ehuru Theo-
 logerne redan hade, i anledning af Pater Regents
 skrift, beghynt predika och skrifwa emot Honom;
 (1) så tog Han sielf, under namn af en Herre
 von Freyde, (*) emot denna beställning; dels at
 af årsfarenheten weta, hwad en Hus-præceptor wil
 säga, och hwad han har at göra; dels at under-
 gå et Tentamen hos rigide orthodoxis Theo-
 logis, som woro satte til Gripswaldska Faculte-
 tens Ombuds-män, och derjämte emot Honom
 widriges; och at förnimma, huru wida Han harmo-
 nerade med Lutherska Läro-Systemen, sådan den
 föredrages i Lutherska Religionens åttilliga Scho-
 lor. (2) Han anlände dit den 29 Martii 1734., och
 besökte Superintendenten Langemak. Denne an-
 modade Honom at predika öfwer Evangelium på
 femte Söndagen i Fastan. Under samtalei råta-

M 3

De

*) Det är en af Riks-Grefwornas von Zinzendorf
 Eitlar.

de de och på ämnet om Grefve von Zinzendorf och dess förmenta villfarelser. Sedan de något talats wid om den sammas Character, Läro-satser och Skrif-ter, gaf Han sig til kända för Superintendenten, dock med förbehåld, at Hans namn, för onödig upmärksamhet skull, måtte blifwa förtegardt: tog straxt på sig den updragna predikan, hwilken war Hans första offentliga tal på predikstolen, och be-gärte et Colloquium med Honom och Doct. Sibeck. Utur Colloquio, som börjades den 18. April, blef-wo Theses formerade, och så wäl af Theologerna som af Honom underskrifne. Utom dess lade Han ännu til några satser, jämte sina privata meningar. "Jag har sagt (Skrifwer Han sjelf) (3) munter-ligen, Skrifteligen och i fem predikningar, alt hwad "jag i mina lifsdagar trodt och lärdt in Theoria "och Praxi, ja, alla de fel, som jag begått." Och på et annat ställe: (4) "Men emedan wid samtalet "et och annat för-gats, som jag tänkte dem bö- "ra hafwa kundskap om, så ransakade jag mina "öfriga Anteacta, Dicta och Cogitata. Och ef- "ter derwid förefom åtskilligt, som jag trodde "kunna falla Herrar Theologis betänkeliget före, "så communicerade jag dem sådant trohjerteliga. "Men de förblefwo wid sin favorabla Idee."

(1) Nat. Reflex. p. 121, 133., 291. (2) Bld. Saml. Föret. in Nota, Theo- logische Bedenken III. Abth. N. XXIII. p. 81. Span-

genh. Apolog. Erklär. Quest. 67. (3) Theologische Beden- ken N. XXVIII. p. 87. (4) Bld. Saml. Föret in Nota.

§. 52.

Sedan Colloquium war til ända, öfwerlemnas de Herr Grefwen at Superintendenten sin wärja, med löfte, at aldrig mer bära någon, uian, under alla werldsliga göromåls åsidolem- nans

nande
Innan
som ä
än en
bref t
tilbaka
många
tit upb
ningen
som de
(3) ga
Lösche
och po
ytterlig
icke nö
ra fun
lösta n
läggas
och inn
ma, i
och än
tänkte
en wär
dogligt
dan det
dra, m
ler Hu
stilliga

These
mu
Congres

zendorf
igot talts
och skrif-
ndenten,
r onddig
adt: tog
llen war
, och be-
Sibeeh.
rell, bles
ologerna
ade Han
eningar.
munte
alt hward
Theoria
Och på
samtalet
dem bda
ag mina
Och ef-
g trodde
get före,
erteliga.
Jdee.
lår. *Quest.*
beBeden
p. 87.
Föret in

nande, hädanefter endast drifwa Herrans sak.
Innan Testimonium Orthodoxiæ ännu gafs,
som är dateradt den 26. April, (1) förklarade Han
än en gång sit sinne, sin affigt och Method, i et
bref til Theologerna, (2) och reste den 29. April
tilbaka åt Herrnhut, lyckönskad af dem och
många människor, som af Hans predikningar njut-
tit upbyggelse. Härifrån lät Hangen om bref Drott-
ningen af Dänemerk weta denna händelse, så-
som det första offentliga steg til Lärö-ämbetet;
(3) gaf och Superintendenten i Dresden, Doct.
Löschner, tillkänna hela beloppet af Colloqvium,
och på hans årindringar meddelte honom några
ytterligare förklaringar. (4) För öfrigt fant Han
icke nödigt och tjenligt, at derom göra något me-
ra kunnigt; ty Han hade derigenom icke welat
söka witnessbörd hos människor, utan sjelf af-
lägga et witnessbörd inför människor, om sin grund
och innersta hjertans tankar, och derwid förnim-
ma, om de, wid alla emot honom utströdda,
och än mer, wid de af honom sjelf frivilligt up-
täckta betänkligheter, kunde årlänna honom för
en wärdig ledamot af Lutherska Kyrkan, och et
dogligt Subject til Lärö-ämbetet. (5) Men eme-
dan detta Colloquium blifwit bekant igenom an-
dra, wll jag blott meddela dess korta innehåll, el-
ler Hufwud-Artiklarna; hwardswär Han i af-
ställda satsar handlat med Theologerna. (6)

Theses post institutum Colloqvium utrinque
mutuo consensu approbatæ.

- Congressus I. de Scriptura Sacra. Theses. VII.
- II. de Religione et Symbolis. Theses X.
- III. de Prædestinatione. Theses. V.
IV.

- - IV. de Sacramentis, Baptismo et Sacra Coena. Th. VIII.
- - V. de Ecclesia et Ministerio ecclesiastico. Th. V.
- - VI. de Justificatione et bonis operibus. Th. VI.
- - VII. de Extremis. Th. II.

Hvarje Congressus eller Samtal öfver en Hufvud-Artikel, var understifven: Nicol. Ludov. Zinzendorf. Gregorius Langemak, Doct. et Superint. Carol. Jac. Sibeth, Doct.

Wid alla Artiklar hade Herr Grefwen tillagt uberiores mentis declarationes eller förklaringar, och til slut fölgde en bilaga i sex afdelningar.

Sect. I. Privat-meningar, hwardöwer ingen ordwärling hållits; och de woro til antalet Nie.

- 1) Om brist på Kloster i Evangeliska Församlingen.
- 2) Om Ägtenskapet.
- 3) Om männiffliga Auctoriteten i Församlingen.
- 4) Om Collegiatismo eller privata sammankomster.
- 5) Om samwets-twang a) hos Lärarena, som måste släppa oomwända rånniffor til Rättwarden; b) hos Åhörarena, som twingas at gå i Kyrkan.
- 6) Om Pedilavio.
- 7) Huru Separatifterne böra medhandlas.
- 8) Om Kyrko-disciplinen.
- 9) Om werldsliga Armen emot willfarande samweten.

Sect. II. Om Årffhynden;

Sect;

Sect. III.
Sect. IV.

1)
2)

3)
4)
5)

6)

7)
8)

9)
Sect. V.

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

Col

*) Somli
blott per
na först
redde.

Sect. III. Om Hans Elocution, eller art af predika.

Sect. IV. Om Hans Böcker. Sådana woro då för tiden

- 1) Den lilla Catechismus: Lautere Milch &c.
- 2) Den större Catechismus: Grund Christlicher Lehre &c.

3) Bertholdsdorffs Psalmboken.

4) Socrates, en Vexokrist.

5) Bibeliens utgifswande, på Hans Mormo-
ders, Henrietta Catharina von Bersdorf,
född von Griesse, befallning och på öfnad,
vulgo, Ebersdorffs Bibelen.

6) En Apologie af år 1729. uti Aufrichtigen
Nachrichten.

7) Carmina, Curricula vitæ &c.

8) Bref och Betänkande, 1734. i Tyblingen
utgifne med en Theologs företal.

9) Psalmboken af år 1731.

Sect. V. Hans Acta publica (*)

1) Den emellan Wittenbergarne och Hallenset-
ne släpade Friden.

2) Umgänge och Correspondents med Car-
dinalen von Noailles.

3) Gemärklig omsorg för Sichtelianerna och
Separatisterna i Dresden.

4) Mähriska Brödernas emottagelse.

5) Schwentfeldianernas toleration.

6) Mähriska Brödernas förening med Evan-
geliska Lärkan och Gudstjensten.

7) Collegium Pastorale practicum i Jena 1728.

M 5

uti

*) Somliga af dessa förrättningar, som antingen äro
blott personliga, eller skedd innan Herrnhut byggdes, kun-
na först i Herr Grewens lefwernes beskrifning blifwa ut-
redda.

ull sex Clåsser, i anseende a) till Låran, b) till sederna, c) till andeliga församheten, d) till Diaconien, e) till Förmaningen, f) till Sjuk-skötseln.

8. Secternas tillrätta förande i Tyskland, synnerligen i Berleburg och Schwarzenau.

9) Collegiatismi Defension, den Han kastar en såfång möda.

10) Missioner till Väst-Indien, Grönland och Lappland.

11) Återställningen af Währiska Brödra-församlingen, genom Tybingska Betänkandet.

12) Besörjande om rättighet till en Herrnhutisk Pastor.

13) Offentliga och enskylda predikningar om Korset.

14) Jörlifning med Doct. Böcher och Stralsundska Theologerna. Och ändteligen

Sect. VI. upptäckte Han för Theologerna sina affigter för framtiden, at nemligen wara en Evangelist Predikare, efter Försten Georgs af Anhalt exempel.

Om någonsin en Candidatus Ministerii utslätt et sådant Examen rigorosum, och oerilspord si trohjerteliga framlagt eller framläggandes warder alla sina hjerte-tänkar, sina privata meningar, sit lefwernes-lopp, jämte alla då redan såsom betänkelige ansedde och först efteråt gansta olika omdömen underkastade, ord och förrättningar, och hwad man hädanefter af Honom hade at förwänta, derpå har man öfwen så stor orsak at twifla, som det är otwifwelaktigt, at Han öfwer allt, där man haft nödigt at sådant weta, besynnerligen 1733. och 34. i Tybingen, med lika upriktighet gått till werka. (2)

(1) Bld.

(1) Bld.
til 677.
Grenkrei
p. 133
XXIV. p.
Saml. I.
Theol. B.

Men n
ma
och många
Grefwen
tigare, än
lof-ord. I
Apostlarna
ningar, so
lars förko
sanning oc
af en män
nare orter
man kan d
alltid blifw
redogand
wande, o
sen, till si
samt. I b
i detta m
handling r
nistor, an
blifwa sal
dersötning
med skal r
gica. Här
Låran om
"Triswer

(1) Bibd. Saml. III. 670.
til 677. (2) Gestr. des
Creuzkreuzs, Beyl. XXIII.
p. 133. (3) *ibid.* Beyl.
XXIV. p. 134. (4) Bild.
Saml. I. 108. och III. (5)
Theol. Bedenken, Abth. III.

R. XXIII. p. 81. (6) Utur
Zedlers Universal-Lexico sub
Lit. Z. p. 1204. (7) Apol.
Erklär. Quest. 99. Se och
Spangenberg's Schlus.
Schrift. Quest. 978, 979.

S. 53. *Fryghelernar och*

Men wid detta år 1734. måste jag icke förglö-
ma en omständighet, hwilken, så ringa den
och mången förekomma torde, har varit för Herr
Grefwen och hela Brödra Kyrkan långt fördelaf-
tigare, än alla undersökningar, Approbationer och
lof-ord. Församlingen i Herrnhut, stod wäl på
Apostlarnas grund; wid så wäl offentliga predik-
ningar, som i privata umgänget och i alla sjä-
lars förkofring systande inrättningar, war och nåd,
sanning och en medtagande målsignelse wäldig, som
af en mängd redeliga själar i någden och på oflägs-
nare orter blef årländ och med åtnjuten. (1) Men
man kan dock icke säga, at byggnaden på denna grund
alltid blifwit rätt ensaldigt fortsatt. Sanningens fö-
redragande war lärorikt, men för mycket fringswäfs-
wande, och moraliskt, och, lika som själa-föret-
sen, til största delen mystiskt, logwulet och plåg-
samt. I början af detta år föregick en stor ändring
i detta mål. Herr Grefwen hade efter sin under-
handling med Dippel och andra besynnerliga män-
niskor, angående deras många slags Metoder at
blifwa salige och helige, kommit på en nogare un-
dersökning af sin egen grund; hwilket pröfwande
med skäl må kallas en sanskyllig Tentatio Theolo-
gica. Häraf uppade sig en djup meditation öfwer
Bäran om Jesu Förfoning. "Detta gaf mig (så
"skrifwer Han sjelf) (2) en öpnung i hela Salig-
"hets

“hets, Pärän, hwaraf jag på mit eget hjerta gjorde
 “det första lyckliga försök, - - och ändteligen äfwen
 “på mina kära Bröders och Medarbetares hjertan,
 “där det slog wäl ut. Och sedan år 1734 blef Je-
 “su försonings-offer wår egen, wår offentliga och
 “enda Materia, wårt Universale emot allt ondt i
 “Kära och praxi, och förblifwer det i ewighet.” (*)

Jag har hört et artigt Försynens spel om-
 talas, som derwid skal hafwa wisat sig. Herr Gref-
 wen hade låtit kasta några wra- papper i katelug-
 nen, hwilke alle upbrunnit, förutan en pappers-lapp,
 på hwilken lösen för den 14 Febr. stod skrifwen:
 Han utwäliet oss til en arfwehel, Jacobs
 härlighet eben han älskar, Psal. 47: 5. hwar-
 under war teknad den gamla Lutheriska wersen: Laß
 uns in deiner Nädgelmaal erblicken die Gena-
 denwahl. Alle Brödrar och Enstrar, som fin-
 go se denna Sedel ensam oförtärd ibland koh-
 len, råkade deröfwer i en barnslig fågnad och öf-
 wer Jesu får i et hjerterörande samtal, som lyck-
 ligen förändrade deras hela tänke-sätt och Läro-
 method. Men Herr Grefwen gjorde öfwer denna
 Wers den oförlifneliga Psalmen: Du unser aus-
 erwähltes Haupt, an welches unsre Seele
 glaubt, Laß uns in deiner Nädgelmaai Er-
 blicken die Genadenwahl, o. s. w. och lät
 trycka den samma i Tybingen, wid det Han träd-
 de

*) Den som af eget förnuft och kraft wil tro på Jesum Chri-
 stum, wår Herr, och komma til honom, han lär fördrakta
 detta sätt, at genom praxin lära sig Theologien. Men Bröderna
 unga så här: Solche Leute wilder König ehren, die ein
 jedes Kind mit Augen hören, und frölich wissen, daß sie
 Schüler sind und lernen müssen. Och Apostelen bekänner sig
 äfwen dertil: Nu råmmer jag endels, men då skal jag kän-
 nat w. 1. Cor. 13: 12. Phil. 3: 12. 16. Joh. 16: 13.

de in i an-
 men i an-
 boken; och
 1750. utsk-
 deligen up-
 fått, för J-
 sund at u-
 til Tybing-
 1) Jfö-
 Nat. Res-
 man derom

Här med
 derna
 i Herrshu-
 theriska Mir-
 wi snart så
 er och Miss-
 da en så bil-
 i Öfra La-
 och ordina-
 sinne, och e-
 det lemnä d-
 bibehålla der-
 grund war-
 wa et tillräc-
 ämbetet, på
 Bröderna i d-
 fare, som fö-
 Wänner af ar-
 te anmodat J-
 ciptorer. Till
 som icke här-
 ut uppå undw-

de in i andeliga Ståndet. Den är den förste Psalm-
men i andra delen af gamla Herrnhutiska Psalm-
boken; och står under N:o 2032, i den nya, som
1752. utkom i London. Nyligen och tillika grun-
deligen upelbad af detta rena Evangeliska tänke-
sätt, for Herr Grefwen om våren 1734. til Stral-
sund at undergå sitt Tentamen, och om hösten
til Tybingen, at tråda in i andeliga Ståndet.

1) I första Bilagan til
Nat. Reflex. p. 26, finner
man derom något antek-

nadt. Bib. Saml. Företa-
let in Nota.

S. 54.

Här med war det så bestäffadt: Måhriska Brö-
derna kunde icke mer wara alle tillsammans
i Herrnhut, där de af hjertat åtnöjde sig med Lu-
theriska Ministerio i Bertholdsdorf; utan, såsom
wi snart så se, började på at breda sig ut i Coloni-
er och Missioner. De kunde icke allestädes förmo-
da en så billig medhandling in Ecclesiasticis, som
i Öfra Lausitz, at man nemligen skulle tilstådja
och ordinera dem Präster, som woro efter deras
sinne, och efter innehålllet af Tybingiska Betänkan-
det lemna dem frihet, at wid Evangeliska Lärarn
bibehålla deras medbragta Kyrko-skick. Af denna
grund war Herr Grefwen betänkt uppå, at haf-
wa et tillräckeligt antal af Candidater til Lärar-
ämbetet, på det Han måtte kunna, så wäl förse
Bröderna i deras Colonier och Missioner med Predi-
kare, som förnöja sine i åtskilliga Länder boende
Wänner af andeliga och werldsliga Ståndet, hwil-
ke anmodat Honom om Catecheter och Hus-Prä-
ceptorer. Till denna affigt kom ännu en annan,
som icke härdröde af äre-lystnad, utan gick endast
ut uppå undwifande af wanhöfwa. Han wille nem-
li

ligen gärna tilltråda andelliga Ståndet på sådant sätt, som efter wanliga tänke-arten ej tillskyndade Kongl. Danska Orden någon wandra. Båda affigterna tänkte Han upå, om Han med egna medel åter upbygde det förfallna Klostret St. Jörgen i Wyrtenbergiska Landet, och under Titel af en Prälat wid Wyrtenbergiska Kyrkan, uprättade därstädes et Seminarium Theologicum. (1) Til den ändan lät Han genom Magister August Gotelieb Spangenberg, som 1723. war ifrå Halle kommen til Herrnhut, derom göra förfrågan hos Hertigen af Wyrtenberg Carl Alexander, och erhöit ifrå hufvud-qwarteret i Heidelberg den 20. Oct. 1724. til svar: at "Hertigen hade afstogning för Herr Grefwen, och för Hans nit at utbreda Guds rike: "Men emedan både detta, och Hans upsat at antaga et andeligt ämbete, wore något extraor. "dånert, så skulle Hans utnämmande til en Wyrtenbergisk Prälat göra hos werlden stora ögon, "och ådraga Honom (Hertigen) någon misstänka "hos Catholikerna." (2)

(1) Båb. Saml. I. 287.

2) Spangenberg. Apologet.

Erfklär. 2de s. 108. p. 131.

Schluss. Schrift Bepl. v. p. 529. Lit. u. Nat. Reflex. p. 133. xv.

och nyttigt §. 55.

På samma tid gjorde sig Magister Spangenberg, ehuru för sin egen del och utan ordres, hos Theologerna i Tybingen underrättad, om det wore rådeligt, at Herr Grefwen antog en andelig Character, för at til Evangelii förkunmande, desto mera legitimeras sig för werlden? Ty detta war äfwen i Herrnhut et frågomål, som Han för sin Fru och Församlingens Hielpare måste utreda. Blef alltså Theologiska Faculteten den frågan fö,

förelagd:
en sådan
om den
har rum
re besoga
wer ursta
ligt Betä
hufvud-
garne, (2)
Verhaal.

Men
rättelse on
sielf under
sta Kyrko
hafwande,
hölt et sw
sig, til dñst
oswaneften
och handre
Tybingen
na och lå
hwad wis
hwilken b
credidi &
hjelper d
titen lät i
ta denna
med i det a
ga år präp
tit tentera

*) Tybing
och solenn
ut föregid

förelagd: Hvad Vocatio ^{Interni} more? Swar på en sådan gudomelig Kallelse borde igenkännas? och om den samma (efter några framlagda Lännetekn) har rum hos Herr Grefwen, och Han alltså worre besogad, at tilltråda Läro- ämbetet? (1) Hårdswer urstälte Canglören Pfaff et lärdt och utförligt Betänkande under den 18. Sept. 1734., hwars hufwud- innehåld kan läsas i Wydingista Samlingarne, (2) och dess utförliga utdrag i Lelonges Verhaal. (3)

Men innan Herr Grefwen kunde få under rättelse om denna underhandling, affärdade Han sielf under den 8. Nov. berättelse til Wyrttenbergska Ryrko- Directorium i Seuegard om sit förehafwande, at tråda in i andeliga Ståndet, och erhölet et swar, deruti de billigade Hans lofliga af sigt, tillönskade Honom dertill nåd, wisdom och kraft ofswanefter, och utläswade all årforderlig färlet och handräckning. (4) Han skyndade sig alltså til Tybingen, och skref den 18. Dec. 1734. den stöna och läsmårda Förklaring, hwarsföre och på hwad wis Han upoffrade sig til Herrans tjenst; hwilken begynnes med de orden: Tener adhuc credidi &c. och lycktas sålunda: Miser sum, Han hjälper de elända härliga. Theologiska Faculteten låt i et Programma af den 19. Dec. trycka denna Förklaring, (5) och uptog Honom dermed i det andeliga Ståndet, hwartil Han i så många år präparerat och först för några månader låtit tentera sig. (*) Och på samma dag (det war

*) I Tybingen blef Han wäl denna gång icke så ordenteligen och solennt examinerad, såsom uti Stralsund: men året förut föregick, för Tybingiska Betänkandet stall (§. 47.) en de

(Herde Advents, Söndagen) predikade Han i Dom- och i Hospitals-Kyrkan.

(1) *Lelong* l. 644, 648. (2) *Bib. Saml.* l. 64. (3) *Lelong* l. 650. (4) *Nat. Reser.* p. 133. *XVI. Slut.* *Skrift* p. 529. *Lit.* v. (5)

Bib. Saml. l. 458. til 465. på latin, och i *Grep.* *willigen Nachlesen* p. 37. på tyska. (6) *Nat. Reser.* p. 133.

§. 56.

Nu måste vi gå et par år tillbaka, och se, huru Brödernas Missioner och strax derpå Colonierne tagit sin början, til hvilka de efter §. 50. gjort sig beredda. Åstundan, at förkunna Hedningomen Evangelium, hade redan 1728. hos dem blifwit upprörd, och tillfället dertill kommit dem 1731. i händerna. (§. 37.) År 1732. fick första Mission sin början. Leonhard Dober och David Nitschmann den äldre, afreste den 21. Aug. ifrå Herrnhut öfver Köpenhamn (hvaräst de hvarken sökte eller sunno männissligt biträde) til St. Thomas, och anlände dit den 12. December. En gemen Planteur, til hvilken de hade med sig et bref ifrå Hans Syster i Köpenhamn, tog dem i sit hus, och David Nitschmann förtjente dem födan med stimmermans-arbete. Då denne efter 14. veckor reste tillbaka, (ty han hade allenast såsom ledsaga-

re
sio längre och grundeligare undersökning, så väl i anseende til Hans Person och Lära, som Församlingen i Herrnhut och dess försättning. Han fant och för Dannenbrogs Orden skull nödigt, at förut göra Kongl. Daniska Häfvet bekant sitt förhållande, och orsakerna dertill. Och då han icke längre kunde hafwa tillståndelse, at som Präst håra Orden på predikstolen, såsom han begynt, så begärde han och fick 1736. tillstånd, at återvända densamma. Se *Gesalt des Creuzreichs* p. 60. 134. til 142. 148. til 150. S. 7. *Bib. Saml.* n. 814. *Urvogel.* *Erklärung Quäst.* 128. *Nat. Reser.* p. 133, 134. N. 18, 19, 20, 23.

re farit
delin,
sit hus,
wer Neg
räckelig
da Negr
sig fram
fare-han
sin anton
och dera
gen förar
de dem de
och öfven
wat haf
detta glad
insunno s
och efter
På
foten ryck
ste alljäm
Negrarne
sig-fästnin
Europäer,
Rebellione
aldeles st
niqve st
lagade Ne

(*) Efter
Abrah
der An
blef på
emot A
mas, r
afel an

re farit med) tog då warande Gouverneur Gar-
delin, en gudfruktig Herre, Leonhard Dober i
sit hus, såsom Hus-fogde eller Upsygningsman af-
twer Negrarna. Men emedan han här ej fect til-
räckelig tid och lägenhet, at i andelig måtto wår-
da Negrarna, hyrde han sig en egen koja, och halp
sig fram med mycken möda, efter hans Krukma-
lare-handtwerk ej wille här löna sig. Estraxt efter
sin ankomst sökte han up Negern Antons Gysler.
och deras Broder, (*) hwilkas afundan egenteli-
gen förantlåtit honom at resa hit; och förkunna-
de dem den salighet, som Jesus allom människom,
och afwen de föraktadaste Neger-slafwar, förwärf-
wat hafwer. Den frögd, hwarmed de åhörde
detta glada budskap, stärkte hans mod; och snart
insunno sig än flere, som i trone anammade ordet,
och efter hand blifwit döpte.

På St. Thomas war då en farlig tid. Räd-
soten ryckte bort många Negrar, och Leonhard må-
ste alijamt wara ibland dem. År 1733. gjorde
Negrarna på Den St. Jan upror, bemågtigade
sig fästningen och hela Den, och dödade alla
Europäer, som icke kunde rädda sig med flykten.
Rebellionen warade i otta månader, och blef icke
aldeles stillad, förr än Gouverneuren på Marci-
nique skickade dit et stort antal Malattier, som
sagade Rebellerna ifrån ena orten til den andra.

U

Och

(*) Efter deras döpsel kallades de Anna, och Johan
Abraham. De äro nu i Herranom. Men deras bro-
der Anton, som varit anledninaen til deras frälsning,
blef på sin återresa af falska Bröder bragt i tvibrighet
emot församlingen, och efter återkomsten til St. Tho-
mas, rölade i bedröfliga omständigheter, samt föt en
nål ändalyft.

Och då desse icke mer kunde undvika och fly, bragte den ene den andra om lifswet, och uprors-
sliftaren sköt sig til slut sielf ihjäl.

År 1734. anlände til St. Thomas första Co-
lonien ifrån Herrnhut för St. Crux, hwat om snart
mer skal talas. Med dessa Bröder seck Leonhard
sällse tillbaka, emedan han blifwit wald til För-
samlingens Äldste uti Herrnhut, i fallig Marcin
Linnerts ställe. Han reste derifrån til Herrnhut
den 12. Augusti 1734. med en Neger-gäse, som
han köpt af et från Guinea kommande Skepp.
Denne blef 1735. döpt i Församlingen uti Ebers-
dorf, af Håf-predikanten Steinhofen, och kal-
lad Josua, (1) samt gick 1736. utur tiden. Det-
ta war Församlingen af Negrarna. En af hans Fad-
rar war Friedrich Martin, hwilken strax der-
på afreste til St. Thomas, at fortsätta det ar-
bete, som Leonhard Dober hade begynt. I hans
sällskap besant sig D. Grothaus, en anseelig Me-
dicus från Köpenhamn, som på undsängen ef-
terrättelse, at många Bröder dödt bort på St.
Crux, utan Församlingens tanke och willja reste
dit, til at bistå de sjuka Bröderna, wien blef sielf
strax efter sin ankomst död. Friedrich Martin och
hans Medhjelpare funno snart sådan ingång i
bland Negrarna, at hundrade af dessa, under alt
betryck och förhinder, inom få år annamade Tro-
na. Dödpelsen kunde de ännu icke förrätta, eme-
dan ingen af dem hade haft ordination med sig,
den Friedrich Martin först efteråt kunde skrifte-
ligen bekomma. (2) I medlertid blefwo Försam-
lingen på St. Thomas år 1736. af Magister Span-
genberg, under dess besök därstädes, döpte, och
 kallade Andreas, Petrus och Nathanael.

(1) Bild. Saml. I. 732. (2) *ibid.* I. 164. §. 57.

D
ma a
Ma
no i
Kong
andra
och n
April
nära
et hus
at län
gånge
heter,
stan a
kopp-
hjelpa
de seda
ger och
af hwa
i en fö
Wanne
ja omö
och un
Mission
mål de
Samu
samme
kom doc
landare
hade för
en stor
om någr

och fly,
och uprors

första Co-
stom snart
Leonhard
d till För-
Martin
Herenhut
gåse, som
nde flepp.
li Ebers-
och kal-
den. Det
hans Fad-
strax der-
ta det ar-
3 hans
enlig Me-
ången ef-
t på St.
illja reste
blef sielf
artin och
ngång i
under alt
ade Eros-
ta, eme-
med sig,
e skrifte-
Förslin-
Span-
pte, och
ael.

Den andra Mission stredde åt Grönland den 19. Jan. 1733. Anledningen til den sam-
ma år §. 37. omtald. Bröderna Christian David,
Matthäus Stach och Christian Stach sun-
no i Köpenhamn wid Kongl. Håfwet, ibland
Kongl. Ministrarna, hos Missions-Collegium och
andra Theologer, många wänner och befordrare,
och med Kongl. Recommendation afreste den 10.
April til Grönland. Wid ankomsten bygde de strax,
nära intil Colonien Godhaab i Bals-Revieret,
et hus, som de kallade Ny Herrnhut, bödo till
at lära sig språket och komma i gagneliget um-
gänge med Hedningarna; men funno många swår-
heter, hwaribland den betänkeligaste war, at nå-
stan alle Grönländare där å orten blifwit genom
kopp-sjukan utdöde. År 1734. fingo de två Med-
hjelpare, Johan Bet och Friedrich Böhnisch; då
de sedan förbundo sig, at troliga hålla ut i hun-
ger och nöd, i strängt och farligt arbete, i förakt
af hwar man, i lifsfara ibland de upretade Willor,
i en förment förlåtenhet af sina Bröder och af sina
Wänner i Köpenhamn, i den synbaraste gagnlöshet,
ja omöjelighet at komma åt Hedningarnas hjertan,
och under många andra beswårligheter, hwarmed
Missionen i de första åren war förknippad. De hade
mål den sågnad, at år 1739. så döpa Förslingen
Samuel Kajarnak med dess Familja; men den
kom dock år 1740. tillbaka, och drog många Grön-
ländare dit efter sig, hwilkom han under sin färd
hade förfunnat Evangelium. Strax derpå yppades
en stor upväckelse ibland Grönländarne; och in-
om några år hade de döptas Församling, hwilken

så ordentligen blef inrättad, som man näpeliggen trodt vara möjliget ibland et wildt folk, så onsenligen tagit til, at man måste vara betänkt på en den andra Hedna-Församlingen, hwilken 1758. börjades i Lichtenfels wid Siste-sjerden, och jämte den Ny-Herrnhutiska, än i denna dag är i walsignadt flor; som alt kan utförligare inhämtas af min Historia om Grönland oc. 1765. och af dess Föresättning 1770.

S. 58.

Innan jag fortsar widare, at wisa, huru Missionerna gifwit anledning til Colonierne, måste jag korteligen förmåla om et wälmant, men förhindradt försök til en Mission ibland Lappländare och Samojedare. Enär efterrättelserne om Guds rites tillstånd på andra orter, blefwo på Trettonde-dagen eller den 6. Jan. 1734. i Herrnhut upläste, och de ibland Christna och Hedningar utsände bodskaper i en Bön Herranom anbefalte, betygade många Bröder sin beredwillighet, at också fara ut ibland Hedningarna; då i synnerhet Andreas Grasmann, Daniel Schneider och Johan Witschmann budo ut sig til en försöksresa åt Lappland. De blefwo affärdade med den Instruction, at de icke skulle gå til Hedningar, som redan hafwa Missionärer, utan til de aflägsnaste Tracter, där Hedningarne ännu icke wiste något om GUD, och där de ingom woro i wägen. (*) I

(*) Instructionen til Hedna-buden i Orient, (1) blef des-sa Bröder 1736. efter afresan tillfickad. När man jämför den samma med Instructionen för alla Hedna-bud, (2) kan man deraf se, af hwad tanförsätt i den saken, Bröderna då hafwa warit, innan man ännu af ärfarenheten kunde tala om Hedna-omvändelser.

(1) Búd. Saml. II. 632. (2) *ibid.* III. 669.

Nov
Swe
gelse,
lärde
genom
då de
Lapp
Nysk
tillbak
berg,
terres
Nitt
Nitts
blefwo
folk,
Arch
derne
åt. W
dem d
ner, a
tia oc
fem m
blefwo
då man
färdig
töwade
den ig
och, in
dren h
fände o
hade r
drunkn
Peters
se, och

nåpelligen
f, så an-
änkt på en
ten 1758.
och jäm-
3 år i wäl-
däntas af
r. och af

uru Mis-
erna, må-
men för-
applå-
ättelserne
blefwo på
i Herrn-
bedningar
nbefalte,
, at och
ynnerhet
ider och
försöks-
med den
gar, som
ågsnaste
ågot om
(*) 3

blef des-
man jäm-
edna bud,
den saken,
ärfaren-

November kommo de til Stockholm, lärde sig
Svenska Språket, woro många själar til upbyg-
gelse, begåfwo sig 1735. til Torneå i Lappland,
lärde sig jämwäl lands-språket därstädes, och
genomreiste sedan den Svensska Pappmarken. Men
då de öfwer alt funno redan gjorda anstalter til
Papparnas omvändelse, bestodo de at fara til
Ryska Lappland. Bägge de förre reste altfä 1736.
tilbaka åt Stockholm, och derifrån til Königs-
berg, där de talte med Herr Grefwen på dess ä-
terresa från Piffand, och tillika med Michael
Mitsch fortsatte resan åt Ryssland; men Johan
Mitschmann reste tillbaka åt Herrnhut. I Moskau
blefwo de bekante med förståndigt och gudfruktigt
folk, som wille wara dem beforderlige på resan åt
Archangel. I Moskau lärde de känna Samoje-
derna, hwilke gärna wille taga dem med sig hem-
åt. Men då de anhöllö om pass, fattade man om
dem den misstänka, at de woro Svenske Spio-
ner, arresterade dem den 13. Febr. 1738., lät sät-
tja och förhöra hwar och en särskildt, och efter
fem weckor föra dem til Petersburg. I början
blefwo de ganska strängt bewakade, men efteråt,
då man såg deras Christeliga bestedelighet och tjenst-
färdighet, något skonsammare. Då de en gång wid
tömdader måste fara öfwer en islupen sjö, bröt slä-
den igenom icke långt ifrån landet. Två Bröder
och två Soldater föllo i watnet; den tredje Bro-
dern halp Soldaterna och Bröderna up. De är-
kände och berömde efteråt Brödernas ärlighet, at man
hade räddat deras lif, i stället för at låta dem
drunkna, och genom flykten sätta sig i frihet. I
Petersburg sutto de åter igen fem weckor i fängel-
se, och blefwo ofta förhörde. Deras ensaldighet

och upriktighet halp dem igenom. De njöto mycken godhet af några Herrar; och en wiß stor Missioner, då Han blifwit deras oskuld och goda afsigt warse, gaf dem et pass til Lybeck, med dessa orden: "Gar man ehr wäg, I godt folk; här behöfwer man icke edor tjenst. Kanste den tid kommer snart, at man kallar på eder: då kunnen I komma igen." Och detta är jämwäl Redt. (*)

§. 59.

Missionerne åt St. Thomas och Grönland, woro anledningen til första Colonien; ty de fleste Colonier äro upkomne för Missionernas skull. Bröderna, som foro åt Grönland, funno i Köpenhamn uti Öfwer-Kammarherren von Pless en Synnare, som icke allenast besordrade deras resa, utan, då Han hörde Mission på St. Thomas omtalas, wille och understödja den samma. Nu hade Wäst-Indiska och Guineiska Compagniet i Köpenhamn, år 1733. tilhandlat sig den stora och stöna Den St. Cruz, som fyratio år förut af Fransoserne warit öfwergifwen, och sedermera blifwit aldeles wild igen: den samma wille man nu å nyo låta bebo och upbruka. Herr Öfwer-Kammarherren trodde, at de jordågor, Han därstädes tagit i besittning, kunde aldrabäst upbrukas, och Regrarne derjämte omwändas, om Han ansöktrodde de samma åt några Währiska Bröder, om hwilkas flit och trohet i lekamligt arbete samt nit om själars målsfärd, Han war öfwerthygad. Han adresserade sig fördenksull til Herr Grefwen, och begärde.

*) Bröderna Grasman och Daniel Schneider hafwa sedan warit på Grönland, Michael Mißsch är nu i Norra Amerika, och Johan Titschmann wistgs nu för tiden i Kammerens granslag wid Wolga-strömmen.

gårde
en af
ga. I
§. 50.
många
lekam
ibland
den sa
närning
mud: a
emedan
för sal
budt s
giste V
1731.
tes den
och 20
och ble
genber
rige, o
St. I
wid m
halsen.
dets on
förfarn
i et af
werwäp
fa fram
nyo up
tagier.
grar ge
ta heta
an, at
dem str

jöto myc-
3 stor Mi-
goda af-
med des-
folk; här
den tid
på funnen
Redt. (*)

önland,
onien; ty
tionernas
funno i
on Pleß
deras re-
Thomas
na. Nu
agniet i
hora och
örut af
era blif-
an nu å
mmar-
ides ta-
och Ne-
rtrodde
hvil-
nit om
an ad-
och be-
går.

wa sedan
orra N-
n i Kall

gårde två Bröder til Upsyningsmän på hwar och en af de sex Plantagier, som Han ämnade anlåga. Då nu Måhriske Exualhæterne utom des (efter S. 50.) woro betänkte på Colonier, så funno sig många willige, at fara til et Land, där de jämte lekamliga arbetet, också kunde göra någon nytta ibland Hedningarna. Herr Grefwen war wäl wid den saken något twiflsam, om icke Bröderna genom närings-handel torde låta föra sig ifrå deras hufvuds-afsigt, och taga skada til sina själar. Men emedan de fleste röster i Församlings-Rådet, woro för saken, lär Han det se. (1) Af dem, som utbudit sig härtil, blefwo fyra ägta par och tie o- giste Bröder utresade, och Tobias Leopold, som 1731. anmält sig til Mission åt St. Thomas, sattes dem til Föreståndare. De afreste den 18, 19. och 20. Aug. 1733. ifrå Herrnhut til Köpenhamn, och blefwo ända dit beledsagade af Magister Spangenberg; men måste öfwer wintern ligga i Norge, och kommo först i Junio nästföl. år 1734. til St. Thomas, efter en högst beswärlig resa, hwar- wid mången måtte hafwa samlat sig sjukdom på halsen. Leonhard Dober, som bättre kände Landets omständigheter, försträcktes öfwer så många o- försarna människors oförmödade ankomst, hwilke i et af hög flod och tjocka buskar åter aldeles öf- wermått Land, där öfstanwäddret icke kunde stry- fa fram och borttaga de ofunda dunster, stulle å nyo uprätta de i 40. år förlåtna och förfallna Plan- tagier. Men de hade godt mod, låto med 12. Ne- grar genast föra sig öfwer til St. Crux, och i det- ta heta och ofunda Klimatet grepo sig så hårdt an, at de alle innan kort blefwo sjuka, och tie af dem straxt i början beto i gräset. Man har wäl

1735. sökt ersätta deras ställe genom en ny Colonie af 10. Personer; och, såsom S. 56. förmått är, reste Medicus Grothaus och dit med, at göra dem biträde; men denna Colonie, hvarwid för många bisaffigter inblandade sig, kunde icke få något bestånd. (2) Af dem, som wid deras trohjärtliga och då ännu på Hedningarna fruktlösa arbete, icke dödde bort, kommo somligelit tillbaka, somlige begåfwo sig til den utan allt mänskligt understödjande, endast til Hedningarnas omvändande, på St. Thomas begynta Mission. Men at likväl dessa i Herranom affomnadas kroppar blifwit et nytt hwete-korn, som sedan år 1740., då en blott Mission därstädes börjades, (3) har burit ymnog frukt, det ser man nu för tiden klarligen; äfwen som man genast wid underrättelsen om deras död, har i trone Jungit:

Es werden Zeihen ausgesät,

Als wären sie verloren;

Auf ihren Beeten aber steht:

Das ist die Saat der Nohren.

(1) Rat. R. Her. p. 329. | 491. (3) *Ibid.* l. 570.
R. 7. (2) Bild. Saml. l. |

S. 60.

Den andra Colonien skulle etablera sig wid Öster-sjön i Görstendömet Hollstein, och war affigten derwid, at hafwa en plats, dit man kunde hänwisa de från Mähren ännu ankommande Personer, hvilka man icke mer seck emottaga i Saxon, och man icke heller med godt samwete kunde sända tillbaka. Man hade derom låtit göra sig underrättad hos Hollsteinska Sändebudet i Regensburg, och dertill sått god förhoppning. Då wa-

ran.

rande
Ernst
Niesch
Bröder
betyg o
na stull
i Herr
hwille
le förb
men der
Präster
tion, d
ko-disch
na Görs
gångse
ster til
tagadem
Consistor
stadsja der
wål i et
förblifwa
de äfwen
men, beqn
der, och
fattning,
lade. Me
bega, wo
Danskä H
wåntade
dem komn
gifwa sig
widare gätt
ic Rat. S
R. 4. (2)

ny Colo-
rmålt år,
at göra
för mån-
så något
ohiertliga
bete, ic-
nlige be-
rsködsan-
på St.
il dessa i
et nytt
tt Mis-
og frukt,
en som
odd, har

ren.

570.

sig wid
och war
n fun-
mande
taga i
mwete
göra
i Res-
å wa-
ran

rande Antistes wid Brödra-Uniteten, Daniel Ernst Jablonsky gaf Deputeraden, David Nieschmann den äldre, som samlade fyra andra Bröder den 25. Sept. 1734. afreste till Kiel, et betyg och Recommendations-bref med sig. Bröderna skulle därstädes etablera sig på samma sätt som i Herrnhut sedt, d. å. såsom Wäbriske Bröder, hwilke efter Tybingiska Betänkanhets föreskrift wille förblifwa i Connexion med Lutheriska Kyrkan, men derhos behålla friheten at sielfwe wälja sina Präster; och, efter århållen Furstellig Confirmation, de samma tillsättja, samt fortsättja den Kyrko-disciplin och goda ordning, som de ärfst af sina Förfäder, just som då för tiden i Herrnhut war gångse. (1) De söke sig ut en plag wid Neumünster till Nybygge, och Hertigen wiste sig benågen at tagadem emot, och samtycka til deras begäran. Men Consistorium gjorde swårheter, och wille icke tilstådja dem de betingade friheter. De förklarade sig wäl i et Memorial, (2) at de woro och ämnade förblifwa den rena Evangeliska Lärnan tilgifsne, at de äfwen wille framställa sina Predikanter til examen, beqvåma sig efter Lutheriska Kyrkans plågse-der, och så wissigen inrätta sin egen Kyrko-försättning, at de dermed ingen upmärksamhet förordade. Men då häruppå intet formelt swar fölgde, begärde de sig i början af året 1736. till Kongl. Danska Hollstein, under det de ifrå sina Bröder wäntade et godt råd: om de skulle widtaga de til dem komna förslager at här sättja sig ned, eller begifwa sig annorstädes? Huru med denna Colonie widare gått, så wi i nästa afdelning förnimma.

1c Rat. Reser. p. 154.

R. 4. (2) Bid. Saml. I.

120. Gestalt des Erengreichs

Beyl. xxix. p. 143.

S. 61.

Den tredje Colonien för öfwer til Georgien i Amerika. Härmed war det så beskaffat, Herr Grefwen hade, (enl. S. 49) uppå de från Bertholdsdorf bortdragande Schwentfeldianers begäran, sökt et bliffställe för dem på berörde ort, och i det afseende skrifwit til Trustees af Georgien. Då nu Schwentfeldianerne sedermera begäro sig annorlätades, wille Trustees icke gärna ändra sitt förhållande, och offererade Herr Grefwen et stycke Land til upodling och boställe. Efter man nu hade förhoppning, at genom detta medel komma i färd med där boende Indianer, i synnerhet de så kallade Creek och Cherokeeer, som betedde sig wänliga emot Engelsmännerna; så beslöto några Bröder at fara dit. Första Colonnen afreste i Novemb. 1734, ifrån Herrnhut, (1) med et Magister Steinhofers intyg, (2) deruti de recommenderas såsom exulanter, de der wäl med Öfwerhetens tillstånd ämnade söka samwetsfrihet och någon lägenhet, at utsprida Evangelium ibland Hedningarna, men hwarken skaffa sig sielf någon fördel, eller klaga öfwer deras fordna betryck, och derigenom förorsaka någons skada. (*) I London funno de Magister Spangenberg för sig, hwilken med Trustees och General Oglethorpe, Georgiens då warande Gouverneur, hade redan merendels bestyrt om deras öfwerfart och Etablissemante, och derunder råkat i umgänge med Engelska Kyrkans Biskopar; hwartil

*) Denna Cautel war för Wienska och Engelska Häfvens då warande Situation högst nödig, och måste wid tillfälle som oftast uprepas munteligen. Se och Nat. Reskr. p. 158.

genom
derna,
Engels
ligt, a
dat ordi
den tide

De
Georgien
efter en
manns
ro uppå,
ter af
ley, sed
förnämst
och Ber
ning til
fått och
i Engela
na anlad
Guld wä
kunde ej
tiens fina
Savanna
bemålte
hwilke
Tschats
såsom de
så rätt ge
til ortens
talt sit u
til Hedna
brast löst
mot desam
Dessa nöd

Georgien
bekäffat,
de från
aners be-
ort, och
Georgien,
begäfrwa
rna än-
Brefwen
fter man
l komma
de så kal-
mänliga
Bröder
b. 1734.
hofets
om exu-
änd äm-
nhet, at
a, men
laga öf-
örorsala
Magister
tees och
de Sou-
n deras
rätat i
hvaris-
ge,

Hästens
e mid til-
t. Reser.

genom desse fingo så mycken kundskap om Brö-
derna, at de icke allenast gärna sågo de samma uti
Engelska Colonierne, utan och ärbödo sig frivil-
ligt, at meddela en af Bröderna föreslagen Candi-
dat ordinationen, om de det åstundades; hwilket dock
den tiden ännu icke åttades för nödigt.

Denna Colonie anlände om wären 1735 til
Georgien. Om sommaren samma år fölgde dem
efter en anseelig förstärkning under David Niesch-
manns anförande. Med samma skepp, som deso-
ro uppå, reste och til Georgien tre isrige Predikan-
ter af Engelska kyrkan, nemligen John Wes-
ley, sedermera en af de så kallade Methodisters
förnämsta lärare, tillika med sin broder Charles
och Benjamin Ingham; och detta gaf anled-
ning til första bekantskapen, som Bröderna sedan
fått och underhållit med många wärdta människor
i Engeland, såsom wi längre fram så se. Bröder-
na anlade genast boställe i staden Savanna, och
Guds wälsignade deras idoghet, at de innan kort
kunde ej allenast underhålla sig sleswe, utan och
tjena sina grannar. De upbygde och på en ö i
Savanna-strömmen, fyra Engelska mil ofwansföre
bemålte stad, et Schol-hus för Indianernas barn;
hwilke Indianer, jämte deras Konung Tomo-
Tschatschi, kommo at besöka dem, til at höra,
såsom de sade, det stora ordet. Det liknade sig alt-
så rätt godt med denna Colonie, så wäl i anseende
til ortens urodling, (th hon har redan 1738 be-
talat sit undfångna förskott) (3) som i hänseende
til Hedna-omwändelsen; intil dess år 1739 trillet
brast löst med deras Spaniska grannar, och de es-
mot desamma skulle med andra gripa til gewär.
Detta nödgade dem, at, sedan all på Colonien
an-

använd kostnad blifwit betald, lemna sit wäl up-
odlade land och sköna hus i sticket, och begifwa
sig till Pensylvanien, såsom wi få se i följande
historiska stycke.

(1) Den Instruction, de fin- | Saml. I. 351. (2). *ibid.*
go med sig, står införd i Byd- | III. 677. (3) *ibid.* . I. 490.
S. 62.

Wid det Magist. Spangenberg reste genom
Holland til Engeland, at befordre Bröderna
til Georgien, gjorde han sig kunnig om beskaffen-
heten af Suriname i södra Amerika, hwaråst
Surinamiska Societeten i Holland anlade Colonier,
och dertil inhöd solt från alla länder. Då han nu
borde skriftelligen anmäla sig hos Societeten, och
han behöfde någon, som öfversatte sina medhafda
Documenter på Holländska, seck han anwifning på
Isaac Delong, som plågade sysselsätta sig med
sådant arbete. Utur de til öfversättning bekom-
ne esterrättelser, gjorde densamme både Spangen-
berg och Församlingen bekant för många Guds-
fruktiga Personer och Präster, med hwilka denne
råkade i et wälsignadt umgänge. Detta war Brö-
derns första bekantskap i Holland. Så snart han
gifwit in sin inläga, utnämde Societeten några
Committerade, med hwilka afgjordes om wilstoren,
hwarunder Bröderna wille sätta sig ned i Suri-
name; Och om sommaren 1735 reste de förste tre
Bröder dit, at inhämta närmare kunskap om landets
och besynnerligen där warande Hedningars tillstånd.
Efter dem kommo ännu någre Bröder dit 1738, och
1740., med en Concession från Compagniets Di-
recteurer. Numera köpte och upodlade de en Plan-
tagie wid Cottica-floden, inlåto sig med Negrar-
na och Indianerna, ja och med Judarna därstä-
des,

Ides, oc
Men e
wer der
ka dera
de 1745
dels til
de Ber
nyo ink
af forde
Hedning
(1) Se

Bröder
Co
tåmmelig
så lärare
Nu kund
lissa kyr
i nära f
Subjecter
liga Hedn
storierne
några, af
pel förefla
Bröder. I
gaste Epis
gålla, på i
ra kyrko-f
twungne,
ra: Branc
liga ordina
men med s
mentius u
Unitetens

i wål up-
begifwa
i följande

(2). *Ibid.*
ibid. . l. 490.

te genom
Bröderna
bestäffens
hwaräst
Colonier,

å han nu
eten, och
medhafda
isfning på
sig med
bekom-
Spangen-
a Guld-
ka denne
var Brö-
nart han
några
villkoren,
i Suri-
örste tre
landets
tillstånd.
38, och
dets Di-
n Plan-
Negrar-
därstä-
des,

des, och deras arbete tycktes icke wara fäsängt. Men emedan efterfrågan och buller uppades öf-
wer deras i husen håldna sammankomster, till hvil-
ka deras grannar hopetals insunno sig, (1) beslöto
de 1745. at öfswergifwa Colonien; och begifwa sig
dels til Pensylvanien, dels til närbelägna Rio
de Verbice. Härifrån blefwo Bröderna 1754. å
nyo inbudne til Suriname, och jämte förnyelsen
af fordna friheterna, fingo än mer öppen dörr til
Hedningarna i orten, såsom wi på sit ställe få se.
(1) Se deras Diarium af år 1740, uti Byd. Saml. II. 149.

§. 63.

Bröderna hade nu redan utbredt sig i åtskilliga
Colonier och Missioner, och det liknade sig
sammeligen til flera af det slaget. De behöfde alt-
så lärare, och de samme borde wara ordinerade.
Nu kunde de wål icke förmoda, at ifrån Evange-
listas kyrkan, med hwilken de i öfrigt förblefwo
i nära förening, skulle tillräckliga och dogeliga
Subjecter fås, som woro beredwillige til de beswär-
liga Hedna-missioner; eller at, i brist deraf, Consi-
storierne skulle wara willige at ordinerat til Präster
några, af dem sjelfwa efter deras försäders exem-
pel föreslagna dogeliga, men ostuderade Währiska
Bröder. De tarfde en ordination, som öfwen de strän-
gaste Episcopaler i Engelska Colonierne måste låta
gålla, på dei desse. måtte årkänna deras dop- och and-
ra kyrko-förrättningar för giltiga. De sågo sig alltså
tvingne, at in på den uplifwada Währiska Bröds-
ra Branchen åter bringa sina försäders Biskop-
liga ordination, som i England war godkänd, (1)
men med sidska Bömiska och Währiska Biskopen Co-
menius utstodnad, och endast war ännu gängse i
Unitetens Pålska Branche. Herr Grefwen hade
hit-

hitintil icke gärna sedt detta, för flera orsaker
 skull, helst han befaraðe, at Bröderna derigenom
 måtte gifwa et nytt tråto-åple, åt folk, som gärna
 wille utesluta dem ifrån Evangeliska kyrkans gemen-
 skap, eller göra dem til en särskild Religion och
 Sect. Men at ställa dem stieliga Candidater til
 Prediko-ämberet, hade han 1728. bemödat sig,
 at bringa ofwannämde (§.24.) Collegium Pasto-
 rale Practicum i Jena, och sedermera 1734. i
 Wyrtenbergiska landet et Seminarium, (2) i stånd.
 (§.54.) Och då intedera blef något utaf, måste
 han foga sig efter Brödernas åstundan, som wille
 hafwa sina försäders Biskopliga ordination och
 Kyrko-rättigheter förnyade. (3) Walet föll på
 härills warande Äldste, David Nieschmann den
 äldre, hwilken ibland andra församlings-ärenden,
 äfwen varit med och gjort början til Mission på
 St. Thomas, och nu war i begrep at afresa på
 Visitation til Colonierna och Missionerna, äfwen
 som han i detta år ställade Colonien i Georgien
 en förstärkning, (§.61.) och sedan reste til Pen-
 sylvanien, för at derifrån fara på Visitation til
 St. Thomas och St. Crux. Men han blef der-
 utinnan förhindrad, och lämnade denna förrätt-
 ning åt Magist. Spangenberg. Herr Grefwen
 hade redan Corresponderat med Brödra-Unitetens
 i Pölen då warande äldste Biskop eller Senior,
 Herr Jablonsky, om Biskopliga ordinationens
 förnyelse; David Nieschmann hade ock några gån-
 ger besökt honom, och af honom blifwit examine-
 rad och approberad. Han blef altså i Mähriska
 Brödernas namn af Herr Grefwen, såsom deras
 då warande Föreståndare, i et bref af den 6.

Mar

J
 Martii
 af den
 Sieke
 i några
 den 13
 rista
 (5) me
 "nom
 "refinte
 "taga f
 "Wilsa
 (1) Acta
 it. Bil
 Mat. 2
 (3) 1b
 til en f
 Saml.
 öfwer

GMedi
 Cderre
 nerligen
 sådant a
 Danska
 tade, i
 andra för
 aldeles p
 någon fler
 sta länder
 orsaken f
 Konungen
 Faculteten
 sådant ic
 anført na

Martii 1735. (4) Herr Jablonsty præsenterad, och af densamma med hans ämbets-bröders, Senioris Siepovii uti Wiså i Pölen wetskap och samtycke, i några wittnens af Bömistå Nation närvaro, den 13 Martii 1735. ordinerad i Berlin til Wiåhriska Brödra-församlingens Biskop eller Senior, (5) med gifwen fullmägt, "at förrätta de högnom älliggande Visitationer, at ordinera de där resintelige Pastores och Kyrko-tjenare, och at taga sig alla de förrättningar, som en Kyrkones Äldsta och Föreståndare tilhöra." (6)

(1) Acta Frat. in Anglia p. 6.

ii. Bil. LV. p. 41. (2)

Mat. Reser. p. 133. xv.

(3) Ibid. p. 153. ii. Bref

til en swenskt Herre, i Byd.

Saml. I. 635. Förklaring

öfwer Leht. Büchlein i

Theol. Bed. iv. Abschn. R.

xxxviii. p. 204. (4) Lelong

ii. p. 91. (5) Notification

af den 14. mart. i Byd.

Saml. I. 524. (6) utur

Ordinations bewiset. Båb

Saml. I. 696.

S. 64.

Medlertid hade Herr Grefwen fått säter under rättelse, at Brödra-församlingen, och besynnerligen han sielf, hade på åtskilliga orter, där man sådant aldruminst förmodat, särdeles wid Kongl. Danska Håfwet, i högsta måtton blifwit wanryktade, i anledning af åtskilliga håldna tal, och andra förrättningar, som dels illa utthyddes, dels aldeles pådiktades. At nu detta icke måtte hoswa någon slem werkan på Hedna-Missionerna i Danska länder, fant Han för nödigt, at 1735. för den orsaken stull resa sielf til Köpenhamn, och hos Konungen utbedja sig en Examen wid Theologiska Faculteten. Men deruppå seck han til swor, at sådant icke wore nödigt, emedan ingen hade ännu anført någon ordentelig flagan emot honom. På det

det Han nu måtte innan Pingsthelgen vara i Herrnhut tillbaka, Skyndade han sig på återresan, och tog genaste vägen genom Skåne och Åstad till Tyska botten. (1) Denna hastiga resa genom en liten del af Sverige, gaf anledning till en ny besynning och nytt swaromål. Ty straxt derpå utkom i Stockholm et Rescript, af innehåll, "at han må predikar i Stralsund, men numera, för många villosatser skull, fått Consilium abeundi i Sköpenhamn; och emedan han wore förmodeligen sinnad "at sätta sig ned i Sverige, så borde Han genom "tjenliga medel derifrån hindras. " (2) Detta nödgade honom, at utgifwa det Brefsuett till Konungen af Sverige, hwilket i December 1735. publicerades i Regensburg, och till alla Evangeliska Sändebuden ad ædes utdeltes, men besynnerligen med underdåniga hands-bref affändes till Konungarne af Välen och Preussen. (3) Deruti förbehåller Han sig i förstone, at det icke borde anses som en ny Tros-bekännelse, utan at det endast wore skrifwit i anledning af hjertats fullhet, till at wisa, huru Han fattat Fadernas mening, och icke blott med munnen talar efter dem, utan med hjertat tror och bekänner sådant. Sedan förklarar Han sig utförligen och grundeligen, och nästan alltid med lika lydande ord, öfwer hwarje Artikel af den Augsburgeriska, såsom sin och sina Bröders Confession. (4) Detta Bref blef med ogement begär emottagit, äfwen af Catholska Ständerna, (5) och har slagit ned många fiendteliga stämplingar, som syftat på Brödernas förjagande utur Romerska Riket. Det kan ock af ingom annorlunda anses, än som en solenn bekännelse till Augsburgeriska Confessionen.

(1)

(1) Mat.
xx.
Erklär.
Mat. M.
Se och
wet til

S börja
de
det hade
skulle blif
i anseend
lings-inr
och wilse
ril månad
tation. H
Georgien
derpå war
Hamburg
gliska Col
straxt derp
som med
till St
emot af W
och gjorde
hade Lelo
mångt los
Herrnhut
sättning be
ta förorsak
och efterfr
ndje, alden
dre tiert, d
dramast äft

(1) Nat. Reflex. p. 134.
 xx. Spangenberg. Apolog.
 Erklår. S. 8. till 10. (2)
 Nat. Reflex. p. 134. XXI.
 Se och början af Brev-
 wet till Konungen af Swe-

rige. (3) Nat. Reflex. p.
 134. XXII. ii. p. 23. (4)
 Se sielfwa Brevwet i
 Byd. Saml. I. 72. till
 108. (5) *ibid.* III. 62a.

S. 65.

S början af året 1736. höllt Herr Brevfwen med
 de Äldsta och Hjelparena i Herrnhut, (liksom
 det hade ahnat honom, at han snart på lång tid
 skulle blifwa stild ifrå dem) många wigtiga samtäl,
 i anseende till läran och Praxis, såsom och Gudsam-
 lings-inrättningen, deras upförande emot Religionen
 och wilsesfarande, m. m. och reste midt i Februa-
 ri månad till Holland, i följe af en stedd Invo-
 tation. Här hade Bröderna, wid det de reste till
 Georgien, fått någon bekantskap. (S. 62.) Året
 derpå wardt David Nieschmann, med sin ifrå
 Hamburg till Engeland resande sednare Geor-
 giska Colonie, wäderdrifwen till Holland, och
 snart derpå kom äfwen Friedrich Martin dit,
 som med sit sällskap ämnade sig öfwer Curacao
 till St Thomas; hwilke togos i alla mål färligen
 emot af Wännerna, (såsom man där plågar tala)
 och gjordes med ån flera bekante. (1) Imidlertid
 hade Lelong genom Trycket publicerat och med
 mångt loford beledsagat åtskilliga esterrättelser om
 Herrnhut och Währiska Bröderna, dem han till öfwer-
 sättning bekommit af Mag. Spangenberg. (2) Det-
 ta förorsakade wäl i Holland mången beundran
 och efterfrågning, men hos Herr Brevfwen idel mis-
 nöje, aldenstund Han alltid war med ingen ting min-
 dre tienst, ån med beröm, och Han den gången al-
 dramäst ästundade wara obekant för werlden. (3)
 S

En

Enke-Gurstinna af Dranien gjorde sig hos Honom skriftligen underrättad om grunden till dessa efterrättelser, och om Måhesta Brödernas tillstånd, samt inbiterade honom till Leuwarden på besök, och begärte en Colonie af måhesta Bröder till sitt Baronie Axelstein. (4) Tillika blefwo Bröderne af några de anseeligaste Personer, af werldsliga och andelliga Ståndet, anmodade att sända Missioner till Suriname, Rio de Berbice, Guinea och Curasao; och någde männer hade årbudit sig, att med lifsmedel ifrån Holland understödja mission på G:ns-land, som den tiden i stor nöd war stadder. (5) Der jämte hade Bröderna ställt sin hånst på Missioner ibland Hottentottarna och Cingaleserna. (6)

Dessa ärender förbrälto Herr Grefwen, att i 1736. års början resa med sin Fru till Amsterdam. Han blef bekant med många Theologer af Reformerta Kyrkan, af hvilka en del wördade och älskade Honom som en besynnerlig Guds Tjenare, lät wara Han war af olika tankar med dem i de stridiga puncter; (hwarutinnan Han dock, såsom en upriktig Lutheran, offentlig bekände hwad Han trodde) äfwen som och Han fattade om dem helt andra begrepp, i anseende till Christna Religionens hufwudsgrund, än man på andra orter om dem ple hafwa. (7) Han confererade med Ost- och Wäst-Indiska Compagniernas Bewindhebbars eller Directeurer, rörande de äskundade Missioner; hvilka alle, Curasao undantaget, kommo inom få år i behörigt stånd. I huset, som Han för sig och de med Honom och från andra orter komne Bröder hade hyrt, hölt Han sina wanliga hus-andakter, hvilka af många Lärare och Magistrats-personer, och af annat wälmant folk, besöktes. Men emedan

icke alt-rummet uplopp, komsternomisternade för de en bekanta också up-tan nytte till en bliswarden g-dikade då samtal me-förstodo e-Hans orö-allmänna-hop bittra-man hölt-sterdam be-at å ena s-liga, menln-ne; och å-Honem rå-tände och-gensstridiga-måtte göra-torde willja-som den tid-detta ådrog-de sedermere

(1) Mat. 23.
(2) I boken
om mat. 23.

icke alt-folk, som för bören samlade sig, kunde för rummets trängsel fullt slippa dertill; så uppades et uplopp, som nödgade Honom at inställa Samman- komsterna. Han hade mycket umgänge med Men- nomisterna och deras Lärare, hvilka Han war- nade för den hemliga Socinianismen, och räddade en del dertill. (8) Ja, med sielfwa den bekanta Artemonius, eller Samuel Crell, som också upsofte Honom, war Hans umgänge icke utan nytta, och hans twänne Döttrar förnämligast til en blifwande wälsignelse. (9) På resan til Deus- warden gjorde Han besök i Gröningen, och pre- dikade därstädes i Rutherfska Kyrkan. Men Hans samtal med ättilliga Lärda, hvilka antingen brätt förstodo eller wrängde Hans ord, och i synnerhet Hans ordeliga förblifwande wid Lärnan om Guds allmänna Nåd, gaf sedermåra anledning til en hop bittra strid- skrifster emot Honom. Och emedan man hölt alla dem för Herrnhutare, som i Am- sterdam besökte Hans hus, andakter, så hände sig, at å ena sidan alla deras, til en del mycket under- liga, meningar och uttåtelser blefwo Honom tillfres- ne; och å andra sidan wardt Han, för at göra Honem rätt förhatelig, sthild dertill, at Han god- kände och lät gälla alla dessa människors än så gensiridiga meningar, på det Han ibland folket måtte göra sig et anhang, hwarmed Han en gång torde willja förstärka Prinsens af Dranien Parti, som den tiden ännu war undertryckt. (10) Och detta ådrog Honom och Bröderna mycket lidan- de sedermåra.

(1) Mat. Reflex. p. 229.

(2) I boken: Gods Wonder-

ten mot Zyng Kerkke. &c. (3)

Mat. Reflex. p. 234. 1)

(4) Ibid. 235. 2) (5) Hi-

storia om Grönland, &c.

ret 1735. och 1736. (6)
 Mat. Reser. 234. *) (7)
 ibid. 235. *) (8) ibid. 236.

b) [9] ibid. 247. [10] Bld.
 Saml. I. 126.

§. 66.

Dock wi måste först bese närmaste följderna af denna resa. De samma woro en Brödra-Colonie i Holland, och åtskillige Missioner ibland Hedningarna, som i nästa afdelning skola nämnas. Hwad Colonien widkommer, så blef, sedan flere förslager varit å färde, en ort när intil Staden Xfelsein dertill utsedd, och några från Colonien i Hollstein återkallade Bröder blefwo där genast boende. Så gärna Förstinnan af Oranien önskade den samma snart wara i stånd, funnos dock några swårheter, som i början af året 1737. undanröddes, sedan Herr Grefwen sielf i et bref til Förstinnan (1) förbyggt, at Colonisterne ej måtte benådas med några Privilegier, som kunde göra Baroniets gamla Inwånare afundsamme och misnögda, och de nya ogagneliga. Huswud-affigten med denna Coloniz, som blef kallad Zeerendyck, skulle egenteligen wara, dels at därstädes etablera de Bröder, som i Förstendömet Hollstein blifwit bortwisste; (2) dels at hafwa något ställe i Holland, hwaråst de til Hedningarna ufsände Budbärare kunde uppehålla sig, tills skroppen blefwo segelsfärdige, samt bereda sig til sin resa och förse sig med nödwändigheter. Den sednare affigten blef wunnen. Och ånåönt denna Colonie, för några sig snart yppande oroligheter skull, icke mycket kunde fördras, så har hon dock ända til år 1746., då Bröderna satte sig ned i Zeist uti Stiftet Uerrecht, varit många människor til fromma, hwille med egna ögon hafwa därstädes sedt

sedt med
 taldt oc
 (*) B

✱ Ne

Nr

Ifrån
 intil

§. 67. H

§. 68. Co
 hut
 wante
 tredje

§. 69. Co
 Wet

§. 70. H
 dårst

§. 71. Ha
 följd

§. 72. He
 turt

§. 73. Ha
 ninga
 af Co
 tion.

§. 74. He
 ka B

§. 75. Ko
 delfer.

§. 76. He

§. 77. Eft
 Gerlad

§. 78. Bön

§. 79. Wi
 bland

sedt wederspelet af det, som emot Bröderna blifwit
taldt och skrifwit.

(*) Bib. Saml. l. 552. s. 99. (2) Nat. Reflex. p. 235. 1

Nyare Brödra-Historiens

Fjerde Stycke,

Från andra Commissionen i Herrnhut 1736.,
intil Herr Grefwens sednare resa til A-
merika 1741.

- §. 67. Herr Grefwens *Exilium*. Commissionen i Herrnhut.
- §. 68. Commissionens påföljd. Måhriske Bröderna i Herrnhut blifwa årkände för Augsburgiska Confessions-förwanter. Herr Grefwen kommer igen til Saxon, och far tredje gången utur Landet.
- §. 69. Conferens i Ebersdorf. Grefwen uppehåller sig i Wetterau. Början til Wilger-församlingen.
- §. 70. Herr Grefwens resa til Liffland och förrättningar därstädes.
- §. 71. Hans Samtal med Konungen i Preussen, och nästa fölgden därpå.
- §. 72. Herr Grefwens wistande och förrättningar i Frankfurt wid Mayn.
- §. 73. Hans resa til Holland och Engeland, och förrättningar därstädes. Underhandlingar med Arke-Bisopen af Canterbury, angående Brödernas biskopliga ordination. Anledningen til en Mission åt Södra Carolina.
- §. 74. Herr Grefwens ordination til Böhmiska och Måhriska Brödernas Bishop.
- §. 75. Kort uprepande af några år 1737. timade händelser.
- §. 76. Herr Grefwens wistande och offentliga tal i Berlin.
- §. 77. Öfverrättelse om Böhmiska Brödernas uttog ifrån Geraachshausen til Berlin, och om deras Colonie i Ryksdorf.
- §. 78. Början til Colonien Herrnhag i Wetterau.
- §. 79. Mission ibland Negrarna i Guinea, såsom och i bland Kottentotterna.

- §. 80. Mission til Ceylon, och til Rio de Verbioe.
- §. 81. Brödernas bekantskap i England, och början til de stora upmärkselser därstädes.
- §. 82. Mission til Öddra Carolina. Huru den samma, och Colonien samt Missionen i Georgien, blifwa uphåfne.
- §. 83. Huru Holländske Bröderna och Herr Grefwen förhålla sig, då några Predikanter i Amsterdam utfärda det faderliga Herda-brefvet.
- §. 84. Herr Grefwens första resa åt Amerika, til at vi sitera Missionen på St. Thomas.
- §. 85. Hans förrättningar därstädes.
- §. 86. Kort förteckning på några orter, hvaräst Församlingar, Missioner, Colonier eller ensamme Bröder varit, omkring år 1738.
- §. 87. Brödernas arbete på Judarna, Tatarne och Algeriska Slafvarne.
- §. 88. Några Herr Grefwens förrättningar efter dess återkomst från St. Thomas. Början til et *Seminarium Theologicum*. Synodus i Ebersdorf.
- §. 89. Deputation til Hospodaren i Wallachiet.
- §. 90. Deputation til Patriarchen i Constantinopel.
- §. 91. Mission ibland Indianerna i Norra Amerika. Synodus i Gotha. En ny Biskops val och ordination.
- §. 92. Vidare efterrättelse om Holländska Colonien, dess nybygge och tillstånd i Pilgerzuy, och åter uphållswande.
- §. 93. Herr Grefwen anmodar Riks-Kammar-Rätten Weslar om undersökning.
- §. 94. Herr Grefwens wistande och förrättningar i Genf.
- §. 95. Synodal-Conferens i Marienborn. Deputation til Sverige, Herr Grefwen resignerar sit Biskops-ämbete.
- §. 96. Herr Grefwens sednare resa til Amerika. Huru märkeligheten en afsteds-Conferens i London afslutit.

§. 67.

Emedlertid hade et moln dragit sig tilhopa, som hotade Församlingen i Herrnhut med en total undergång. Droligheterna, rörande Bömska Emigration, woro ännu icke stillade. An-framgent kommo människor utur Bömen, och blefwo af en del

del Herr
några m
en, som
tillades
at en m
gade (*
Herrnhu
oordning
komster
freds, fö
besallnin
stidas til
det Conf
Grefwen
Han war
Han här
ta Exiliu
was tillä
na sig fö
redan den
ningar; m
til Herrnh
missarios,
och warad
bestod af
mar, Herr

*) Denne
wen glo
förpild
någon t
gen up
och gifw
följde, l
sta Chri

del Herrstapen hemligen emottagne. Skulden till några människors utresa från Mähren och Glesien, som dock sedan 1732. nästan aldeles uphördt, tillades Herr Grefwen å nyo. Hårtill kom också, at en wiß betydellig Herre af Landt, ständerna, flagade (*) på Herr Grefwen och Församlingen i Herrnhut, för några på Hans gods förefallne oordningar, (såsom man kallade privata sammankomster och besök i Herrnhut) och gaf sig icke tillfreds, förr än under den 20. Martii 1736. den besallning utkom, at en Local-Commission skulle stickas till Herrnhut. Och just på samma dag war det Consilium abeundi dateradt, som flyddes Herr Grefwen i händer den 21 April uti Cassel, då han war på sin återresa från Holland. (1) Swart han häruppå begifwit sig, och hwad godt detta Exilium förorsakat, det skal längre fram gifwas tillkänna. Han kunde alltså icke sielf infinna sig för denna Commission, så mycket han och redan den tiden långtade efter grundeliga undersökningar; men lät sin Fru desto skyndesammare fara till Herrnhut, at behörigen emottaga Herrar Commissarios. Denna Commission kom dit den 9. Maji, och warade där till den 18. i samma månad. Den bestod af Lands- Högdingen von Löben, Kammar- Herren von Holtzendorf, Appellations- och

D 4

Ewa

*) Denne Herre, hos hwilken all möda, som Herr Grefwen gjorde sig at bringa Honom till *rausen*, då sålångt förspildes, har genom Guds besynnerliga förelse efter någon tid kommit till rätta, och icke allena sielf till egen uppbyggelse besökt Församlingen i Herrnhut, utan också gifwit sina Undersåtare, som han förut strängt förföljde, lägenhet at göra sig gagn af samma Evangeliska Christinas Rabotkap.

Consistorial-Rådet D. Zeidenreich, och Superintendenten i Dresden D. Löscher. Församlingen ändrade ingen ting i sina vanliga ordningar och sammankomster, på det man måtte se och höra allsammans i sin rätta beskaffenhet. De Äldste, Hjelparena och alle Bröder, hvilke samteligen blefwo föreställade, talade otrunget, frimodigt, utan rådslå och förstållning, och hemstälde sinom Herrarna och Prälsare, hwad däråf följa kunde. De bestände sig alle til den oförändrade Augsburgiska Confessionens Våra, och hyppades allenast någon ordväxling hos somliga Vårda, som tillika skulle antaga de öfriga Symboliska böckerna, eller också sättas ifrå sina Scholsskor. Herrar Commissarierne woro också i alla mål tilfreds med Vårarna och Predikningarne, dem de dageligen bimisstod; de wille allenast hafwa et och annat förändradt i författningen. Detta wille Bröderna icke tillståda, emedan de woro in statu Confessionis, då det hade kunnat uttydas såsom en rådslå för kors och lidande; och de årbödo sig, at håldre emigrera. De fingo också åfwen derwid blifwa bibehåldne.

Jag har hört af Bröderna, som derwid varit tillstådes, finner också i skriftliga esterrättelser of samma tid, at samtelige Commissarii ogement förundrat sig och varit bewekte öfwer alt hwad de sedt och hört, och at de betygat desto mer misnöje öfwer wiåa ifrå de Herrnhutiska aldeles skiljaktiga inrättningar, hvilka Pastorn i Bertholdsdorf gjort ibland sit folk, dem han, förmodelligen af fruktan för åtal, fort före Commissionens ankomst hade inställt. Deras yttrande gick thet på ut, at människor, som för Evangelii skull öfwer gifwit hus och hem, och härstammade från en

Byr

Byrka,
bekant
ringar
enkylda
Evangel
hvilket,
de kallat
hafwa
goda or
och med
ros grun
Connexi
oaktadt
såsom et
ma wita
til sin
uprepat.

(1.) Nat.

XXIV.

(2) Bib. C

Innan
Gref
ningar,
nämna fö
Efter en
de Bömi

*) Denna
Löber
angick
tagit
Rejcri
genom
den de

Kyrka, hwilken långt före Reformationen hade bekant den Evangeliska R. an och undet Marte- ringar och fångelser förswarat sin Kyrka- lag och enskylda författning, ägde med- rättat frihet i alla Evangeliska Länder, at lefwa efter sitt ärfda bruk; hwilket, om det på andra orter efterapades, bör- de kallas oordning. I synnerhet skal D. Löscher hafwa mycket berömt Församlingens i Herrnhut goda ordningar, ärfant Herr Grefwens ostuld, och med tårar förmant Bröderna, at på den Lä- ros grund, som de bekant, framgent förblifwa i Connexion med Evangelisk- Lutheriska Religionen, oaktadt dennas oförnekliga bristfälligheter, och såsom et ljus lysa för sina Grannar. (2) Sam- ma witnessbörd skal Han och i Dresden hafwa, til sin Församlings upmuntran, offentligent uprepat.

(1.) Nat. Reflex. p. 135.

XXIV. XXV. II. p. 237.

(2) Būd. Saml. II. 893. 911.

Bref til D. Löscher. 1745.

i Apologet. Erklär. Bilag.

D. p. 194. II. 248. 204.

S. 68.

Innan jag widare för fort i berättelsen om Herr Grefwens och andra Bröders resor och förrätt- ningar, wil jag för sammanhanget skull genast om- nämna följderna af denna märkwärdiga Commission. Efter en den tredie Commission i febr. 1737. röran- de Bömistä Emigrationen, (*) hwarwid Bröder-
D 5 na

*) Denna undersökning, som blifwit Landshöfdingen von Löben och Amts- hauptman von Gersdorf updragen, angick alla öfwerlausitziska Herrskaper, som hade emat- tagit Bömare, och blef, efter århållen del af Kongl. Rescriptet, företagen i Bertholdsdorf och Herrnhut genom Justitiarien Marches tillfället dertill och följde den deraf, så wi se längre fram.

na återigen befunnos oskyldige, (1) föll höga Öfverhetens Resolution under den 7. Aug. 1737. ut af det innehåll, "at församlingen i Zerrenhue skal behålla sin wanliga inrättning och Rytts-tukt, "så länge hon förblifwer wid den oförändrade Augsburgiska Confessionens lära." (2) "Härigenom, blefwo alltså Måhrifte Bröderna, sedan en undersökning af alla bestryllningar gått för sig, för Augsburgiska Confessionens förwanter årtände, och deras försättning Confirmerad. (3)

Wid samma tid fect och Herr Grefwen tillstånd, at komma i landet tillbaka, hwilket deß stuf-fader, Kongl. Preussiske General. Fältmarskalken von Tazmer, genom behöriga föreställningar, hade honom utwärlat. (4) Men straxt deruppå lade man honom före en Revers, deruti han skulle utlofwa at afstyra många honom til last lagde oordningar. Detta kunde han icke göra, utan at tillika stillastigande gifwa sig skyldig til oordningarne, til hwilka han dock fant sig wara aldeles oskyldig. Han begärde alltså, at bestryllningarne måtte undersökas, och yttrade sig, at han wille, i fall de befunnos åga grund, den föreskrifna Reversen afgifwa. (5) Men då hans begäran afflogs, reste han frivilligt utur landet, för tredje gången. (6) Och emedan detta utgafs för en framhårdelig motspänlighet, blef honom under den 19. Martii 1738. förbudt, at nånsin mer komma i Saken tillbaka. Eftwål har detta Exilium efter tte åhrs tid nådt sit slut. Under deß påstående förblef han icke allena i oafbruten tårlet och wördnad, för Kongl. Churförstta Huset, (7) utan och, så omdjelligt det såg ut, behöit det sista hepp, at inom tte år så se rättta ändamålet af sit til Evangeliska Ryt-

laus

laus bästa
hus och
nom wid
Detta h
nåstan ing
mans för
le så se.

(1) Mat.

xxviii. (2)

drag i 2

1033. (3)

292. M.

136. XX.

Så snart
stälte
land, til sin
gra sina m
en Confer
angelägenh
nu nyligen
skref han
mån af an
ödmjukeligi
mätte föret
spridda best
Denna sin
pat, men i
bordan. (2)
och framted
sälligt und
i tal och st
Ifrån
rau, hwar

högsta Hof-
1737. ut
huc skal
orko-lukt,
oförän-
ra., (2)
erna, f.
gått för
nter år.
(3)
tillstånd,
uf-fader,
ken von
r, hade
ade man
utloswa
dningar.
a stilla-
til hvil-
ig. Han
undersö-
e besun-
sen af-
reste han
(6) Och
notspän-
i 1738.
tillbaka.
id nådt
ke alle.
Kongl.
nøjeligit
om tie
a Ryt-
fansk

fansk bästa synande arbete, blifwa genom detta högsta Hus och genom de samma Collegier, som skildt honom wid sit älskade Herrnhut, ärkändt och utfördt. Detta hopp, hwarom han sig ofta yttrade, kunde nästan ingen förstå sig uppå, förän det till hwars mans förundran träffat in, såsom wi på sit ställe så se.

(1) Rat. Reflex. p. 135. xxviii. (2) Rescriptets utdrag i Byd. Saml. III. 1033. (3) Rat. Reflex. p. 292. N. 12. (4). Ibid. p. 136. xxx. (5) Gestalt des

Creutzreichs Bepl. XLVII. p. 161. (6) Rat. Reflex. p. 136. xxxii. (7) Derom vittnar jämväl hans afskeds-bref til Konungen, i Byd. Saml. III. 686.

§. 69.

Så snart Consilium abeundi blifwit honom tillställt, begaf han sig til Ebersdorf i Bogenland, til sin Herr Swäger. Helt hade Han stämt några sina medarbetare til sig. Med desamma hölt han en Conferents öfwer Colonernas och Missionernas angelägenheter, synnerligen deras, om hvilka Han nu nyligen i Holland blifwit anmodad. Härifrån skref Han jämväl til ätskilliga ansenliga wederdelsmän af andeliga och werdliga ståndet, och had ödmjukeligen, at de i en Undersöknings-Conferents måtte förete sina hitintil emot honom hysta och utspridda besvärningar, och deröfwer åhöra honom. (1) Denna sin bön har Han sedan flere gånger uprepat, men densamma har icke kunnat nå sin fullbordan. (2) Och om någon beqväm lägenhet dertill och framledt sig, har man dock densamma sorgfälligt undvikit, och tvärt om framgent fortfarit i tal och skrifter emot honom.

Från Ebersdorf begaf Han sig til Wettebau, hwaräst den sällige Speners och många andra

dra redelliga wägnens Läre-såd, genom hwarjehanda Partier, lidit skada i sin tilwänt. I Frankfurte wid Mayn stödde honom äfswilliga anbud af Boställen; men Han walde för närwarande tid til boning det gamla förfallna bärgh-slottet Ronneburg, emdan därstädes och däromkring bodde många fattige och ofunnige människor, hos hvilka Han hoppades kunna något godt uträtta. Den 17. Juni 1736. hölt Han därstädes sin första Predikan öfwer Söndags-Evangelium om det borttappade färet. Christne af allehanda Religioner och Secter, såsom ock Judar, besökte den samma. Barnen lät Han underwisa, och äfwen ibland dem utdela bröd och något till kläder, på det de ej skulle tigga. Men äfwen dessa goda anstalter funno snart gensägelse, och man sökte hindra de oföfentliga Sammankomster, i en lands-ort, där annars hwar människa kan tro och tala, hwad hon vill. Herr Grefwen fant nödigt, at skrifwa til Herr Grefwen af Isenburg-Wächtersbach, såsom Landsens Herre, och tydeligen låta förstå, at Han endast derföre flyttat på Ronneburg, at Han måtte predika dem fattigom Evangelium, och söka rädda deras själar.

Hans Fru Grefwinna med deras barn, kom sedan hit efter honom, sedan Hon afbidit slutet på Commission i Herrnhut, och därstädes sedt anstalterna i möjligaste mätto til godo. Här samlade sig ock de Bröder, som ämnade resa ut til Missionerna och Colonierna. Med dessa började Han i stor fattigdom den wälsignada hushållning, som efteråt i många år varit bekant, under namn af Pilger-församling; deruti så många blifwit til arbetare ibland Christna och Hed-

nins

ningar be-
sände, och
familj m
(1) Gesl
Beyl. 2

Den 27
ge o
wer Jena
några Br
lonien i
tillsyrla,
och 30.
Nitschm
hördt my
närmare l
nings-resa
många ans
liga Stån
Den 8. E
neral. Sur
von Camp
sta Officer
berien ha
berömdwärd
besökte H
gudfruktigt
ibland ann
til Liff.
och Böcker
I Kaval
Den 11. N
och predika

ningor beredde, sedan i alla werldenes delar ut-
sände, och wid deras återkomst i andelig och le-
samlig måtto wederafwickte.

(1) Gestalt des Creuzreichs

Bib. Caml. III. 963. (2)

Bechl. XXXIV. p. 151.

Bib. Caml. III. 687.

S. 70.

Den 27. Julii 1736. anträdde Han den län-
ge och ofta begärda resan til Liffland, ds-
wer Jena, Halle och Berlin, hwaråst Han med
några Bröder ifrån Herrnhut confererade om Co-
lonien i Dansta Holstein, den Han icke wille
tillhyrka, men ock icke hindra. Redan år 1729.
och 30. hade Christian David och David
Nieschmann, uppråen Prästs afsötning, hwilken
hördt mycket godt om Herrnhut och gärna wille
närmare lära känna Bröderna, gjort en besök-
nings-resa til Liffland; och ifrån den tiden hade
många anseelige Personer, af andeliga och werlds-
liga Ståndet, bedt Herr Grefwen om et besök.
Den 8. Sept. kom Han til Riga, besökte Ge-
neral, Superintendenten Fischer, samt Generalen
von Campenhausen, och lärde känna några Ewen-
sta Officerare, hwilke under sin fångenskap i Si-
berien hade uprättat och underhållit den bekanta
berömdwärda Scholæ, anstalten. I Wolmarshof
besökte Han Fru Generalskan von Hallart, ett
gudsfruktigt Gruentimber ifrån Saxon, som GUD
ibland annat nyttjat dertill, at Hon banat wägen
til Liff- och Ryßland, ej adenast för Skrifter
och Böcker, utan ock för Predikanter, ifrån Halle.
I Rewal talte Han, ibland andra, med Probs-
ten Wittwitz, Pastor Vieroreh och Gutsleff,
och predikade i Olai Kyrka och i Dom-Kyrkan
där.

därstädes. Många Landtsänder wille gärna behålla Honom där qwar, och gjorde Honom allehanda wälmenta förslager. Wid sin återkomst til Riga, måste Han genast predika för General-Superintendenten i Jacobi Kyrka, hwilket defutom två gånger skedde. (1) Han hade på denna resa tillfälle, at språka med de anseeligaste Lärare i Liffland, hwilke ifrån Tyskland hade redan fått och äfwen nu under Hans därtwärelse, fingo några tidningar om Honom. De samma sökte Han at wederlägga, och meddelte Lärarena goda råd til lyckosamt arbete på Lettiska och Esthniska Nationen, samt bödd til at genom föransattad pränumeration förhjelpa fattiga Landtsfolket til Biblar för godt råd. (2) Många Herrskaper begärade af Honom Präceptorer och ärliga Domestiker; Prästerne bad om Hjelpare wid Kyrkor och Scholor; och i synnerhet anhölt Fru Generalsskan von Hallart om en Hus-Präst, och en Catechet til den intenderada Schol-anstalten i Wollmarshof. Herr Grefwen lofwade, at efter möjligheten tjena dem allesamman, och lagade först, at fem Bröder foro 1737. dit, hwaribland Theologiæ Studiosus Magnus Friedrich Buntebare war en, som blifwit tagen utur den i Jesu na ännu florerande anstalten. (S. 24.) Den samme blef af Fru Generalsskan kallad til Catechet, af General-Superintendenten examinerad, med stort loford approberad, och til Hjelps-präst för Diaconus Barlach på Wollmarshof ordinerad; at han i den nyliken inrättade Barna-scholan måtte göra til ären komna Lettiska Bond-söner sticket til Schola-mästare, och präparera ungdomen til den hel. Mattwarden. At nu ej nämna om den

nyl

nytt, so
det til wä
na anstalt
snart gic
några i
icke kunn
så genast
förorsakad
tryck: så
Käiserlig
icke allm
berad, ut
tes äfwen
stalt inlem
Klockare
ja äfwen d
no sig der
stalt; och
ju widare

(1) Bld.
Mat. Resle

Wid äte
wen
nung Frie
banda wid
utförliga sa
städes mäs
andra ideer
got hårda u
läge som f
föregåfwo,
både i Sta

nytt, som de öfrige åt Liffland aflemnade Brö-
det til wåga kommit, så hyppades uti och utom den-
na anstalt ibland Bond- folket en upwäckelse, som
snart gick til tusende. Och då den samma för
några i början sig insmygande oordningar, som
icke kunna billigas, men ock i första lifweru icke
så genast kunna afhindras, gjorde stora ögon och
förorsakade hwarjehanda rykten, ja ock swära be-
tryck: så blef förberörde Schol- anstalt af en
Käyserlig General- Ryrko- Visitation undersökt, och
icke allenast dess Lära och Läro- Method appro-
berad, utan andre Herrskaper och Präster tillstyrk-
tes afwenmål, at i denna berömliga Schol- an-
stalt inlemna Ynglingar, at där präpareras til
Klockare och Scholmästare- beställningar. Månge,
ja äfwen de, som i början sökt hindra saken, fun-
no sig derigenom bewekte, at taga del i denna an-
stalt; och derigenom wardt upwäckelsen ju längre
ju midare utbredd.

(1) Bid. Saml. II. 920.
Nat. Reflex. p. 292. N. 9.

(2) Föreläset til Petrus Vi-
belen.

S. 71.

Wid återresan genom Berlin, blef Herr Gref-
wen inbiterad til Wusterhausen af Ko-
nung Friedrich Wilhelm, som nu sått hwarje-
handa widriga begrep om Honom. Efter några
utförliga samtal på de tre dagar, som Han där-
städes måste uppehålla sig, seck Konungen helt
andra ideer om Honom, (1) och declarerade i nå-
got hårda uttryck för hela Håfwet, at Han an-
såge som försmädelser alla de beställningar, som
föregåsto, det Grefwen åstadkomme förwirking
påde i Stats- och Religions- saker; och at Hans
af-

affigt, at som en Grefve utbreda Guds rike, wäl wore owanlig, men borde icke derföre flandra, utan håldre förtjente at blifwa under, stödd. (*) Men på det detta måtte se utan upmärksamhet, och efter medertagen ordning, rådde Han honom at antaga ordination. (2) Nu måste Han för Missionernas skull, i Engelska Ränder hafwa den Biskopliga, och för Währiska Brödernas skull, den Böhmiska Brödras ordinationen; och denna kunde ingen meddela honom, förutan Unitetens i Pölen då warande Äldste Antistes, Daniel Ernst Jablonsky, (som tillika war Kongl. Preussisk Öfwerhöfpredikant) och David Nitschmann. Konungen befalte altså sin Öfwerhöfpredikant, at deröfwer conferera med Herr Grefwen, den Han Characteriserar "som en ärlig och förnuftig man, hwars affigt ginge endast ut på, at främja en sann Christendom, och utsprida Guds ords hälsosamma lära." Sedan Öfwerhöfpredikanten afgifwit berättelse om Conferentsen, bad Herr Grefwen Konungen, och begärde det såsom et betingande, utom hwilket Han ej kunde antaga ordinationen, at nemligen Lutheriske Probstarne i Berlin måtte förut undersöka Hans orthodoxe och Sentimens, emedan Han icke wille beklåda detta stånd annorlunda, än som en Lutherisk Theologus. Konungen befalte altså Lutheriska Probstarne Reinbeck och Koloff, at företaga Examen. (3)

Til

*) Detta sökte Konungen at verkställa, då Han af synnerlig nåd anbefalte sin Minister wid Öfwer-Rheiniska Kretsen, Grefve von Degenfeld, at undersöka Brödras anstalterna på de orter. Bld. Saml. III. 689. Mat. Reser. p. 135. XXVII. *Alta Fratr.* Bep. LXI. p. 45. in Nota.

Til besök
ändamål
samlings
förkunne
fer emot
ter hos P
äst de f
smgande
hofsman
hälft års

(1) Mat.

Alta Fratr.

45. (2)

135. M

Apologet.

166.

Si långt
Hans
der, som
folket, som
fattig-schol
ne och begi
Bröderna i
ta själar, ä
paratismen
ställning bl
wille nu oc
gaf somliga
tillåtat at a
folket upfor
upmärksamh
gistraten och
hos dem, i d

te, wäl
flän-
unders-
tan up-
r, rådde
Nu må-
ta Dän-
ta Brö-
nationen;
förfutan
Antistes,
Kongl.
Tiesch-
er, Håf-
rr Bref-
ärlig och
e endast
h ulfrie-
dan Hf-
a Confe-
ch begär-
t Han ej
Ruthers-
ta Hans
icke wille
Ruthers-
ta Prob-
amen. (3)
Zil

å Han af-
ver, Rhein-
undersök-
i. III. 689.
Beyl. LXI.

Til befordran af en slikt undersökning, hwars ändamål war, at i möjligaste måtto skaffa För- samlingen frid och rolighet, at främja Evangelii förkunnele och bewara redeliga själar för förgrivel- ser emot Bröderna, deponerade Han nödiga skrif- ter hos Probstarne, och gaf dem wid handen, hwar- äst de kunde komma öfwer de i löndom kring- smygande bestyllningar, utan at göra deras up- höfsmån skada. (4) Härtil lämnade Han dem et halft års tid, och reste til sin Familja i Wetterau.

(1) Rat. Reflex. p. 19.

Alta Fratr. Beyl. LXI. p.

45. (2) Rat. Reflex. p.

135. R. XXVI. XXVII.

Apologet. Erklär. Quäst.

166. (3) Kongliga Re-

scriptet ses i Bnd. Saml.

III. 966 *sequ.* Gestalt des

Creutgreichs Beyl. XXXV.

XXXVI. p. 153. (4) Bild.

Saml. III. 296. Apolog.

Erklär. S. 69. 70.

S. 72.

Si långt ifrån Ronneburg sedt Han weta, at Hans Fru och Hennes hus, lämt de Brö- der, som där wistades, hade genom det widriga folket, som icke wille tåla Evangelii predikan och fattig-scholan ibland sig, blifwit derifrån utdres- ne och begifwit sig til Frankfure. Här fant Han Bröderna i wälsignadt umgänge med några wäc- ta själar, äfwen sådana, som lätit förleda sig til Se- paratismen; hwarifrån somlige genom deras före- ställning blefwo förde til Kyrkan tillbaka. Dessa wille nu också bitwista Hans Hus, andakter. Han gaf somliga tillstånd dertill, och måste sedermera tillåtat åt alla, at icke någon misstanke måtte bland folket upkomma. (1) Men på det deröfwer ingen upmärksamhet och rörelse måtte wywa sig hos Dia- gistraten och Clericiet, anmälte Han sig skriftelligen hos dem, i det afseende, (2) beswarade och några til

til upväckt folk gjorda frågor rörande sin person och upförande; (3) och sedan Han i början af året 1737. war tillbaka kommen ifrån sin resa i Holl. och Engeland, gaf härstädes ut siette Förklaringen öfwer sitt sinnelag och högaktning för Evangeliska Kyrkan, hwilken är mycket läs- wärdig. (4)

Innan Han afreste til Engeland, hölt Han i Öfrefliga Jsenburgska flottet Marienborn, som Han här efter hörde för sit hus, den 10. 11. och 12. Dec. 1736. Brödra-Kyrkans första Synodus, med de hos Honom då befintliga arbetare från Herrnhut och andra orter. På denna Synod blefwo de wigtigaste ämnen afhandlade och fast- stälde, angående Brödra-Kyrkan, och Guds rikets utwidgelse genom Brödernas tjänst, i synnerhet i bland Hedningarna.

(1) Mat. Reser. p. 232.

(2) Bib. Saml. III. 689.

691. (3) *ibid.* II. 228.

(4) *ibid.* I. 465.

S. 73.

Wid det Herr Grefwen reste genom Holland, besökte Han många förnåma Personer där- städes, fördeles i Gravenhaag, men råfde här i en strid med ansenliga Vårare, angående obetän- gade Måda-walet och förfästelsen, som seder- mera haft ledsamma fölgder. (1) Den 20 Jan. 1737. anlände Han til London. Hans affigt war egentligen, at öfwer Måhriska Kyrko-saken, och ordination, den Han nu tänkte undergå, conferera med den i Kyrko-Historien och jure ecclesiastico mycket bewandrade och lärde Professoren och Biskop- pen af Oxford, Johan Potter, som nyligen blifwit utnåmd til Arke-Biskop af Canterbury. (2) Han hade redan några år förut skrifwit Ho-

nom

nom til
och war
Wid det
neralen
och con
därstädes
tes of t
had: för
Carolin
Wihlon
at Enge
för giltig
förfråga
"at tillgä
"let bor
"en Bisk
"fens lä
"Enoelst
Uton
äffilliga
Engelska
Qwäfrare

(*) Fråga
Kyrkan
na, sou
ken i
nen?
Confes
Biskop
confessi
biliffma
lam i
röde p
lar m
fession
offione

a person
örjan af
n resa i
te för-
akening
det lår.

dit Han
orn, som
11. och
ynodus,
are från
Synod
och fast-
lds riket
nerhet i

ll. 228.
5.

Solland,
ner där,
skade här
e obetlin-
m sedes
20 Jan.
ssigt war
ken, och
conferera
clesiastico
och Bisko-
nyligen
teerbury.
fuit Ho-
nom

nom til derom; men breswet hade blifwit förlagdt, och wardt nu först broderligen beswaradt. (3) Vid detta tillfälle lärde Herr Grefwen kända Generalen Ogleshorpe och Trustees of Georgien, och confererade med dem om Brödra Colonien därslådes. Någre af dessa Trusters woro Associates of the late Doct. Bray, som i sit Testamente hade förgt för Negrarnas omvändelse i Södra Carolina. Dessa bådo Herr Grefwen om några Missionärer til de samma. Efter Han nu intvände, at Engelska Kyrkan ej skulle årkänna desamma för gilliga, så låto de genom Deputerade betöfwer förfråga sig hos Årke-Biskopen, och fingo til svar: "at tillgången til Hedningarna hwarken kunde el-
"ler borde belagas Bröderna, såsom lemmar af
"en Biskoplia. Orthodox och Apostolisk Kyrka, hwil-
"kens lära icke innehölle något, som strider emot
"Engelska Kyrkans 39 Artiklar. (*) (4)

Utom des blef Herr Grefwen bekant med årtilliga Ordor och förnåma ardeliga Män af Engelska Kyrkan. Han lärde och kända en lärddomare, Josias Martin, hwilkom til behag
P 2 Han

(*) Frågan war icke, om Bröderna tro, hwad Engelska Kyrkan lärar; utan om de ståda emot de 39 Artiklarna, som utgåro Engelska Kyrkans Trosbekännelse, hwilken i hörtu icke är årtild ifrån Augsbургiska Confessionen? Den Danske Theologen Lintrop misar dånge Confessionernas öfwerensstämmelse, och anförer derwid Biskopens af St. Davids, den Lärda Buss ord: *Confessionem Augustanam, utpote omnium reformatarum nobilissimam etā secuti sunt Ecclesia nostra Proceres, ut qui istam ignorat, articulos nostrorum mentem ac sententiam vix recte percipiturus sit. D. d. Engelska Kyrkans 39 Artiklar måste förstås och förklarås efter Augsbургiska Confessionens mening och innehåll. Pfaffi Dissertatio de Confessione Episcopali. Acta Fratrum, P. 111.*

Han sedermera på Granslysta upfatt en kort Brödra-Historia; lifasom Han ock efteråt, wid sin sednare resa till Amerika, gjorde sig än mera munda för detta slags folket.

I Hans Hus andakter infant sig ock något Tytt folk, som sökte sin själs bästa; och dem woro de Bröder, som Han hade hos sig, till mycken upbyggelse. Wid Hans bortresa bådo de om en liten inrättning till sin förkofring; hwarmed Han ock tjente dem. (5) Och på Hans återresa genom Holland, där Han till Grönland åter af-fördade där warande Brödernas Deputerad, Christian Seach; (6) formerade sig äfwen i Amster-dam en sådan Societet, under några redeliga Predikanter's Direction. (7)

(1) Se Holländska Pastor-brefwet, Byd. Saml. II. 304 in Nota. (2) Den-na Conferentsens innehåll och utslag, se i Byd. Saml. I. 355. (3) Se Arke-Biskopens svar, *ibid.* III. 343. (4) *ibid.* I. 355. 449. Gestalt des Creng-

reichs, Beyl. XXXVII. p. 154. *Asa Fratr.* Beyl. 10. p. II. (5) Gestalt des Crengreichs, Beyl. XXXVIII. p. 155. (6) Historia om Grönland p. 481. (7) Nat. Reflex. p. 241. R. 2. 3.

+ af Konungen S. 74.

Efter et kort wilstande i Frankfurte wid Mayn, (S. 72. reste Herr Grefwen med sit hus till Berlin, och inställte sig till det begärta och Luthersta Probstarna anbefalta Colloqvium, och undersökningen af Hans Orthodoxie. (1) Efter deras till Konungen afgifna berättelse, utföll kans-sakningen på det sättet, "at de icke funnit någon annan lära hos honom, än den som "drifwes wid Evangeliska Kyrkan." (2) Hos

Konun-

Konunge denna or
stadfästad
ut som
Konunge
betänktand
gon tid i
fant någo
Foro pol
telig befa
lighet. (5
falla Ord
nare blif
cum) und
gångar och
berad The
liga ordin
Branchen,

(*) Den
antagit
de gifw
öfvergå
Antif
kan, bes
rige, ut
Erklår.

Deputan
mångd
förehaf
grade nu
sin wän
1740. Q
Grefwens
dination,
ner p. 12
166. S

fort Brd,
wid sin
mera md,

och nå-
och dem
til myc-
do de om
hwarmed
å återresa
åter af-
d, Chri-
i Amster-
liga Pre-

XXXVII. p.
atr. Bepf.
5) Gestall
8, Bepf.
5. (6) Hi
and p. 481.
r. p. 241.

Mayn,
sit hus
årta och
um, och
) Efter
föll kan-
nte nå-
en som
a) Hos
Konun-

Konungen gjordes wål de Inwånningar, om icke denna ordination och den derigenom i Tyskland stadfästade Wåhriska Kyrko-författning, kunde se ut som en den fjerde Religion i Romerska Riket. Konungen infortrade sin Öfwer-Håspredikants betänktande deröfwer; och derigenom blef saken någon tid upskuten. (3) Men då Jablonsky icke fant något betänktelighet deruti, och hemställte det Foro politico til undersökning, (4) seck Han Kristelig befallning til swar, at ställa saken i werktställighet. (5) Herr Grefwen (den jag hådanester will kalla Ordinarius Fratrum, ånssönt Han något sednare blifwit under det namnet bekant för Publicum) undfick altså, som en Lutherst redan några gånger och åfwen nu nyligen pröfwad och approberad Theologus, (*) den 20 Maji 1737 Biskopliga ordination af äldsta Antistitis wid Pålsta Branchen, Daniel Ernst Jablonskys, och första

P 3

Bi

(*) Den Frågan, om Herr Grefwen derigenom, at Han antagit Biskopliga ordinationen, den ingen annan kunde gifwa Honom, ån Unitetens Äldste Antistes, wore öfvergången til Reformerta Religionen, efter samma Antistes tillika beklädde et ämbete i Reformerta Kyrkan, beswarar Han sielf i et bref til en Präst i Sverige, uti Byd. Saml. II. p. 3. Se och Apologet. Erklår. §. 71 til 74. ii. Beplage 2. p. 238.

Dehutan skaffade han sig och, genom detta sleg, en ny mångd fiender; och många, som tilförene läfswat Hans förhållande och warit Honom dertil behjelpelige, ångrade numera sådant. Men Jablonsky förblef i sin wånstap intil sin död 1741. Se des bref af år 1740. Byd. Saml. I. 691. För öfrigit hwad Herr Grefwens tankar warit om Brödernas Biskopliga ordination, det kan man läsa i Hans Naturelle Reflexioner p. 172. R. I. p. 267. Apologet. Erklår. 2de. 166. Slut-Skrift p. 210. 2de. 326.

Biskopens wid förnyade Mähriska Branchen, David Nieschmanns händer, (6) hwartil Senior Sickerovius i Lissa gaf sit bifall och lyck-
vansen; (7) Diploma derom, blef utställt til d. 24 Junii. (8) Årke-Biskopen af Canterbury, som kallat Brödernas Biskops, Ambets Sanctam ver-
gve illustrem Cathedram, gratulerade honom dertil af hjertat, och om sin waraktiga Kärlek och
möjliga oråde försäkrade Bröderna, såsom be-
kännare, "hwilke låtit hwarken genom förföljelser
" afsträcka, eller genom Satans frestelser fördrö-
" sig, utan med den rena gamla tron förswarat
" sig, och äfwen ständigt bibehållit den gamla
" Årke-disciplinen." (9)

(1) Bld. Saml. I. 695.

(2) Konungens svar *ibid.*

I. 179. (3) *ibid.* item

Bref til Sickerovius. Bld.

Saml. III. 996 (4) Best.

des Kreuzreichs p. 158.

Bepl. XLII. (5) *ibid.* XLIII.

Bld. Saml. III. 968.

(6) Bld. Saml. III. 969.

(7) *ibid.* I. 526. *Åtta*

Fratr. Bepl. XVII. (8) Bld.

Saml. I. 171. (9) *ibid.*

I. 473. Se ock Beistalt

des Kreuzreichs p. 37 och

Bilagorne XXXV. XXXVI.

XXXIX. til X. VI. p. 153.

seq. Bld. Saml. I. 287.

Nat. Reser. p. 174. be-

spänerligen p. 176.

§. 71.

Wid det Ordinarius uppehölt sig i Berlin, hos
de Hans Stjuffader, General-Fältmars-
katten von Nazmer, hos Konungen i Pölm
utwerkat honom tillstånd, at åter så komma til
Herrnhut. Han kom alltså dit tillbaka den 30
Junii 1737. Straxt deruppå utfärdades äfwen
ofwannämde (§. 68.) Kongl. Confirmations-De-
cretet om Herrnhut, dateradt d. 7 Aug. 1737.
Til Ordinarii stora sorg, tog Herr Pastor Ro-
the i Bertholdsdorf wid denna tid emot en
kallelse

kallelse

1739

Glesien

Mutte

at wara

Försam-

dan nu

Han ic

Han sig

Han hä

desa ord

wen un

13 April

hut, de

in i Land

terau, d

nom gior

Engelan

snart så

slut til

anus R

nad 1737

Hit föl

och

aledes H

Jena, så

och andra

Leipsiger

gen, och h

wanliga s

for, som

ranchen,
partil Se-
och lyck-
ide till D.
ury, som
am vere-
Honom
ärligt och
äsom be-
rjöljelser
fördrö-
örswarat
n gamla

(8) Bld.
(9) Ibid.
och Gestalt
p. 37 och
v. XXXV.
p. 153.
l. l. 287.
174. be-
176.

fallelse till Hermisdorf wid Görlitz, hvarifrån Han
1739 kommit till Tonnendorf wid gränsen af
Slesien. I Hans ställe blef Casper Leonhard
Mücke ifrån Tlocheen kallad till Bertholdsdorf
at wara Kyrko- Herde, och den samma äfwen
Församlingen i Herrnhut anförtrodd. (1) Eme-
dan nu en Revers fordrades af Ordinarius, den
Han icke kunde understifwa, (S. 68.) så begaf
Han sig den 4 Dec. 1737 åter i Exilium, sedan
Han hållit sit sista tal till Församlingen äfwer
dessa orden: Låt din rätta Christenhet äf-
wen under wanmaga winna seger. Och den
13 April 1738. insinuerades et Rescript i Herrn-
hut, deruti Honom förböds, at någonsin komma
in i Landet igen. Han for altså tillbaka at We-
terau, där Han, i följe af den i London till Ho-
nom gjorda anhållan, affärdade några Bröder at
Engeland, Georgien och Carolina, såsom wi
snart så widare se, och reste sedan innan årets
slut till Jena, (där Hans äldre Son Christi-
anus Renatus uppehållit sig sedan Januarii Mä-
nad 1737.) och så till Berlin.

(1) Bld. Saml. l. 393

S. 76.

Hit följde Honom Hans Fru med deras barn
och nödliga Domestiker, ifrån Herrnhut; li-
kaledes Hans Son med dess Informatorer, ifrån
Jena, såsom och någre arbetare från Herrnhut
och andra orter. Han hyrde sig et egit hus på
Leipsiger- Gatan, inrättade sit hushåll ordentli-
gen, och hölt dageligen de i en Församling annars
wanliga sammankomster. Wäl fants där männi-
kor, som gärna wille blifwa de samma; men
Han

rlitt, has
Fältmars
i Pälten
mma till
den 30
äfwen
ons, De
1737.
or Ro-
emot en
kallde

Han drog i betänktande, om Han sådant skulle tillåta, i anseende til den upmärksamhet, som derwid göras kunde. Men då några Präster begärde, at Han måtte hålla offentliga sammankomster, anmälte Han sig derom hos Konungen, och Den samme önsade Honom dertill Guds wälsignelse. (1) Han skref och til det andeliga Ministerium, och bad, at om de byste någon misstänka om Honom, de wille rent ut säga Honom sådant. (2) Hwad offentliga tals hållande widkommer, så confererade Han med Probstsen Reinbek och Consistorial-Præsidenten von Reichenbach derom, och gaf sedan några få personer tilstånd at bimisja, icke sina wanliga husandakter, utan et särskildt tal i sin kammare. Densamma blef snart för trång; sedan wardt jämnwäl stugan, och ändteligen, äfwen salen icke nog rymlig. Han stilde Man- och Qwin-folket ifrå hwartannat, och hölt två gånger i weckan et tal för hwaridera Rönnet. Och ändå war folket så talrikt, at ingen stol kunde där få rum för trångseln skull. Borgare och Soldater, Präster och Håf-Beisenter stodo där om hwar annan; allenast en sido-kammare inrättades för åtskilliga Ministrar och Generals-Personer, samt några til hålsan swaga människor, at sitta uti. I så måtto hölt Han ifrå den 1 Januarii til d. 27 April 1738. de sextie utläggningstal öfwer andra Tros-Artikelen i Lutheri Cateches, och öfwer Herrans Bön, samt några Skriftenes Texter. De samma har Han, med en Dedication til Drottningen, låtit trycka, at dermedelst wederslägga de oriktiga exemplaren, som dels blifwit updfiktade, dels felaktigt afskrifna. (3) De

hafwa

Ifrå

hafwa och
satte, och
Man
hos Konu
några Kris
tade; men
weldug D
den bestyld
nom. Til
som föllo f
til Ordinar
swar. (4)
wore öfwer
wid hans a
dam et nåd

Ordin

på andra o
ling efter si
sidlars anhä
förmå sig, a
goda råd til
sättning, und
och reste sed
til et samtal
hut, och fört

(1) Nat. Res.

233, 293.

nungens bre

Bil. 62. p. 6

Saml. l. 25

Wid det
Berli
Rap med de

hafwa och på åtskilliga andra språk blifwit öfwer-
satte, och skaffat hymnig nytta ibland folket.

Man sökte wäl at ställa Honom i miscredit
hos Konungen, i det Den samma gafs i händer
några skrifter, som emot Ordinarius woro försat-
tade; men Konungen betedde sig, såsom hwar o-
mædug Domare bör göra. Han wille först åhöra
den bestyldta, innan Han fälte dom öfwer ho-
nom. Til den ändan utteknade Han de ställen,
som föllo Honom betänkelige; skickade sedan boken
til Ordinarius, och åskade samt fick af densamma
swar. (4) Konungen försäkrade honom, at Han
wore öfwertrygad om hans redeliga affgifter; (5) och
wid hans afresa den 27. April, gaf honom i Pots-
dam et nådigt affsed.

Ordinarius lemnade så litet i Berlin, som
på andra orter, där han prädikar, någon försam-
ling efter sig; men lät dock genom några wäckta
själars anhängan, hwaribland äfwen Präster woro,
förmå sig, at dagen före sin afresa, meddela dem
goda råd til deras gemenskaps inrättning och fort-
sättning, under en anseflig Prästmans direction: (6)
och reste sedan den 29. April til Cozbus, dit Han
til et samtal hade stämt några arbetare från Herrn-
hut, och fortsatte så resan tillbaka åt Wetterau.

(1) Nat. Reser. p. 232,
233, 293. Se och Ko-
nungens bref, *ÅÅa Fratr.*
Bil. 62. p. 64. (2) Bild.
Saml. I. 250. Nat. Re-

ser. p. 136. XXXIV. (3)
Bild. Saml. III. 970. (4)
Ibid. I. 799, 806. (5) *Å-*
Åa Fratr. p. 64. Bil. 62.
(6) Bild. Saml. II. 126.

§. 77.

Wid det Ordinarius denna gång wistades i
Berlin, förnyade Han jämnwäl sin bekant-
skap med de (§. 43, 44, 45.) omtalte Böma-
re

re från Gerlachshelm, och deras Predikant Augustin Schulze; men fant ej för godt, at när, mare inlåta sig med dem, efter de confunderades med Bödnarna från Groß-Zennersdorf. Efter wi nu längre fram så höra mer om dem, måste wi göra oss underrättade, huru de kommit utur Saxon till Berlin, och i hwad tillstånd de denna tiden befunno sig.

Emigrationen utur Bömen til Gerlachshelm, hade in til 1736. skedd i stillhet och utan efterfrågan, tils om hösten samma år 72. Personer på en gång anlände, ifrå Sochnen Czerweny i Landscroniska Landskapet. Fursten af Lichtenstein, hwilkom detta Landskap tilhörer, beswårade sig deröfwer wid Saxiska Håfwet, och fick til svar, at Han kunde upsóka och laga tilbaka sina Underfåtare, ehwaräst Han dem funne, nemligen dem, som rest ut sedan emottagelsen blifwit förbuden, och hade altså intet bestydd at förwänta. Man sökte dem i Herrenhut, men fant dem icke. (68) I medertid singo Studenten Schulzes wänner tid, at råda honom, klaffa detta folket å sido, och se sig sjelf bättre före. Han stälte dem saran före, och rådde dem at begifwa sig vidare. Deras svar wat detta: Hwaräst du blifwer, där blifwe wi oc. Efter han nu för sin egen del beswårade någon råssi, och fruktade, at om desse människor träffades, än flere skulle blifwa tilbaka förde, och andre derigenom från utresande afsträckt; så for han i tysshet sin wäg til Coebus, och de sidste Emigranter fölgde honom efter. Herrskapet ansåg detta såsom en bortförelse af sina Underfåtare, och wille til årsättning af förment förlost nödgga de gamla Inbyggare, som ingen orsak

hade at
sa så m
altså ifr
så blott
sönd beg
sin Vär
sländna
hjelp, ha
Manusc
synnerlig
församl
bus fun
te, sedan
infannit
höga D
Herrskap
wisning
kanten M
wille lägg
Predikant
i Nov. 1
til sin Pr
ning kom
wisning p
Berlin tre
1. D
ner
2. D
ner
De
3. D
öfr
Den
Wilhelms

dikant Au-
dt, at när,
nfunderades
f. Efter wi
ålle wi gø,
natur Sæx
na tiden be

rlachshelm,
utan efter,
Personer på
y i Lands-
htenstein,
vårade sig
til svar,
sina Un-
ligen dem,
förbuden,
ta. Man
cke. (68)
s wanner
sido, och
faran för
2. Deras
där blif-
del besa-
eke mån-
bata för-
ffråtte;
, och de
Herrsta-
sina Un-
ent för-
en orsot
bo

hade at resa sin wäg. Det arma folket kunde icke släp-
pa så mycket penningar. All deras ägendom togs
alltså ifrån dem, och de måste i Febr. 1737. åfwen-
sa blotte, som de kommit från Böhmen, i djupa
snön begifwa sig, 400. Personer til antalet, efter
sin Vårare. Om deras, före och under resan, ut-
ståndna beswårligheter och Guds ofta underbara
hjelp, har jag utförligen handlat i min Historia, uti
Manuscript, om Bömiska Emigration, och be-
synnerligen om Bömisk-Mähriska Brödra-
församlingen i Berlin och Rykendorf. I Coe-
bus funno de redan för sig 400. Bömare, hvil-
ke, sedan uttoget skedde 1732. hafwa småningom
infannit sig i Groß-Hennersdorf; men, sedan
håga Öfwerhetens förbud utkom, icke kunnat af
Herrskapet emottagas, utan efter halfårig under-
wisning hos den redelige och wälsignade Predi-
kanten Wanek, måst begifwa sig vidare. De-
se wille lägga an nybygge wid Cothbus, och kalla
Predikanten Wanek til sig. Men emedan han dog
i Nov. 1736., antogo de nu Studenten Schulze
til sin Predikant. De måste på Kongellig Befall-
ning komma til Berlin, hwaråst dem gafs an-
wisning på et stycke Land. Således funnos nu i
Berlin tre Bömiska Colonier.

1. Den som 1732. for dit ifrån Groß-Hen-
nersdorf, ungefär 500. Personer stark.
 2. Den som efter handen gått genom Hen-
nersdorf til Cothbus, bestående af 200.
Personer.
 3. Den som ifrån Gerlachshelm kommit dit,
öfwer Cothbus, 4= til 500. Personer stor.
- Den första Colonien hade satt sig ned på
Wilhelms-gatan i Berlin, och slagit sig til bor-
ger

gellig födo-bragd. Den andra Colonien seck an-
 visning på twänne Bonde-hemman uti den nära
 inll Berlin wid Cotbus-wägen belägna Sochnen
 Ryksdorf, at flyfwa de samma emellan 18.
 Familier. Men efter detta war för litet för dem,
 rådde Schulge sina Gerlachsheimare, som han gär-
 na wille hafwa på et ställe och sysselsätta med
 Landmanna-arbete, at därstädes anlägga boställen.
 Således bygde och bebodde en del af tredje Co-
 lonien, icke allenast dessa 18. Bonde-gårdar, utan
 ock många andra små hus, hwars Inwånare sök-
 te at föda sig med Bomulls-arbete, som Bömär-
 ne aldrast med alskar begynte och bragte i
 gång. Studenten Schulge sattes til Predikant för
 dem, och efter långwarigt rågrande, lät wid Bömär-
 mista Kyrkans inwigning 1737. ordinera sig. Det
 stora tillöppet, så wäl af Tystrar som Bömäre,
 (ty i Bömiska Kyrkan hölts ock om mornarne
 en Tyst Predikan, och Schulge fortfor med sina
 hus-andakter) och hans Bömäres bemödningar at
 återställa sina i Gerlachsheim hafda och genom
 resan afbrutna inrättningar, upwäckte afund, mis-
 nöje och allehanda förtal; och desse, jämte den stillat-
 tighet, som förut fans hafwa warit ibland Bömär-
 ne af första Colonien, (hwarom mera längre
 fram) låto icke hans Församling komma til någon
 förenig med de samma. Schulge retirerade sig
 alltså ifrån Berlin til Colonien i Ryksdorf, dit de
 af hans Församling, hwilke bodde i Berlin, kom-
 mo til Gudstjensten, efter de i Stads-Kyrkan icke
 fingo höra något til urbyggelse, utan det som
 tråtor åstadkommer. För öfrigt höllo de sina pre-
 dik. Sammankomster i et hus på Wilhelms-
 gatan, och underwiste hemma hos sig sina barn,
 hwilke af de öfriga ej blefwo anskådade.

lin, och
 i Berth
 sättes
 förre f
 försölje
 rikedom
 dikade i
 let och
 hållige,
 de, och
 W
 icke este
 wårda o
 goda råd
 i bättre
 (1) Utur.
 Ciske,

Sedan
 terna
 burg-Mee
 sinnad, an
 några Mä
 Haager-K
 burg-By
 offereradt,
 sat Skull, c
 Ordinarii
 år 1736. I
 resa i Disfla
 Ordinarius
 huru med r

n seck an,
ti den nära
a Sochnen
nellan 18.
t för dem,
n han går,
fsatta med
a boställen.
tredje Co-
rdar, utan
ånare söt,
Bömar-
bragte i
dikant för
t wid Bö-
fig. Det
Bömare,
mornarne
med sina
ningar at
ch genom
and. mis-
en filjat.
and Bö-
ra längre
til någon
rade sig
dlt de
in, kom-
yrkan ic-
det som
sina prä-
stihelms-
a barn,
J

J medlertid hade Liberda kommit til Ber-
lin, och blifwit förordnad til Bömarnes Predikant
i Bethlehems-Kyrkan. Men emedan han i Lär-
sättet ej drog öfverens med Schulge, i ihu den
förra förestälte Bömarna, huru deras utståndna
förföljelse och försakelse skulle med jordist ära och
rikedom blifwa wedergullen; men den sednare pre-
dikade den kersästa Jesu efterföljelse under små-
let och fattigdom: så blefwo de snart åter mis-
hällige, hålft ingen brist war på hemligt swärtan-
de, och stämplingar emot Pastor Schulge. (1)

Wid slika omständigheter kunde Ordinarius
icke efterkomma Schulges begäran, at låta sig
wärda om Bömarne; utan måste låtat bero wid
goda råd och hjertelig önskan, tills salen komme
i bättre stic. *Denne ville icke sitta en förenning*

(1) Utur-historia O Cyrtwi
Esseke, och Pastor Schul-

ies Leffvernes-lopp.

7 och Hans. Jör-samling

S. 78.

Sedan Ordinarius war återkommen til We-
terau, flyttade Han in uti en del af Jsen-
burg-Neerholgiska Slottet Martenborn, och war
sinnad, at i granskapet anlägga en Colonie för
några Währiska Bröder. Men et slycke Land wid
Haager-Kyrkan hade af Herr Grefwen af Jsen-
burg-Bydingen blifwit Bröderna til nybygge
offereradt, hwilket de tyckte mera om, för den or-
sak skull, at det stötte intil den Kyrko-gård, där
Ordinarii semte Son Grefwe Christian Ludvig
år 1736. blifwit bisatt, hwilken under Fadrens
resa i Lifstand dog på Slottet Ronneburg. (1)
Ordinarius gaf frånwarande sit bifall dertill, e-
huru med något betänkeliga ord; och år 1738.
be.

begynte denna Colonie at anläggas, hwilken blef kallad Herrnhag.

Efter nu wid samma tid en hop folk, från Reformerta Vänder, wille til Brödras-församlingen, och samlige strax derpå blefwo, för deras Connexion med den samma, fördrefne; så skulle Herrnhaga tillika wara för dessa et sådant tillflykts-ställe, som Herrnhut war för Möhriska Bröderna och Lutheranerna. (2) Härtill walde Bröderna håldre särskilda orter, än at sätta sig ned uti, eller brede wid Städer, på det de och deras barn måtte få blifwa i stillhet, och icke wara de gamla Inwånarne i vägen, samt genom sina Rykelseder hwarken göra onödigt urseende, eller gifwa androm tillfälle at efterapa de samma. (3) Församlingen i Herrnhag blef 1740. den 6. Julii, såsom Johan Zuses markerings-dag, inrättad, och öfwerträffade inom få år Församlingen i Herrnhut, hwad Inwånarnes antal widkommer. Ty emedan wid denna tid en hop strid-skrifter emot Bröderna, flugo ut i werlden; så foromo folk ifrån alla orter, at lära känna de illa berömda Bröder, och i synnerhet Ordinarium, och afse, om det wore sant, hwad om dem sades. Många blefwo öfwertrygga om wederspelet, och begärde lof at blifwa där qwar. Ordinarius hade håldre sedt, at folket förblifwit på sina hemorter, och där lyft såsom ljus i et mörkt rum; (4) men kunde icke alltid hindrat, hålft då Hans medarbetare woro i den delen af andra tankar, och kunde icke taga på sitt samwete, at wisa bort folk, som ej blefwo lidne i sitt Fädernes-land. I medertid worde dock de nye ankomlingar tid efter annan noga pröfwade, och många, ja ofta de flesta

ste, ge
wända
annars
tja ge

(1) M
(2) I
(3) H

J me
gn
det Ora
Amster
nea och
til Ceil
Amerika
hets- och
godländ
cteurern

Til

Christi
fluderat
sig; och
Men den
den and
öfwer E
twa gån
nande,
sednare d
en Missi

Til
Schmidt
Bömen,
rätat i sa

hvilken blef

p folk, från
a-församlin-
d, för deras
; så skulle
sådant til-
r Mähriska
ärtill twalbe
at sätta sig
t de och de
ch icke wa-
amt genom
t upseende,
de samma.
740. den 6.
s-dag, in-
rsamlingen
idkommer.
id-Resster
så kommo
illa bergs-
am, och at
es. Måns-
och be-
arius hade
hemorter,
(4) men
medarbetar
och kunde
folk, som
I med-
tid efter
ta de fle-
ste

ste, genom wänliga föreställningar förmådde, at wända tillbaka at sina hem-orter, eller hwaräst de annars kunde handla efter sit samwete, och nyt-tja gemenskapen med Bröderna.

(1) Rat. Reflex. p. 179.

(2) *Ibid.* p. 339. R. 4.

(3) *Ibid.* p. 352. R. 24.

(4) *Schlus. Schrift, 2vaf.*
799. p. 324.

§. 79.

I medlertid hade än flere Missioner blifwit företa-
gne, dem jag nu efteråt måste omnämna. Wid
det Ordinarius i början af år 1736. urpekölt sig i 1737
Amsterdam, (§. 65.) blefwo Missionerna til Gui-
nea och Goda förhoppnings-udden i Afrika,
til Ceilon i Ost-Indien och til Berbice i Öddra
Amerika, genom Brödernas Wänner af Öfwer-
hets- och andeliga Ståndet, dels föreslagne, dels
godkände; och deröfwer confererades med Dire-
cteurerne af Ost- och Wäst-Indiska Compagnerne.

Til den första, nemligen at Guinea, hade
Christian Procten, en Malatte från Guinea, som
studerat Theologien. i Köpenhamn, (1) utbudit
sig; och reste 1736. dit med Henrich Zukuff.
Men den sednare dog straxt efter sin diifkomst; (2)
den andre blef där några år qwar, och kom sedan
öfwer St. Thomas tillbaka. Han har sedermera
två gånger rest åter dit, ehuru efter eall godtsin-
nande, och 1769. blifwit död. Aldroförst i dessa
sednare åren har därstädes åter gjordis anstalt til
en Mission, såsom wi på sit ställe så se.

Til Cap, eller Goda hopps udden, reste Georg
Schmidt 1736. hwilken 1728., på en resa genom
Bömen, hade tillika med Melchior Nieschmann
råttat i fångenskap, men genom Ordinarii bemed-
lan-

lande (3) blifwit 1734. derifrån befriad. År 1737
 anlände han til Cap, for sedan några mill längre in
 landet ibland *Hottentotterna*, satte sig up
 hyddas wid *Sergeant-Reviere*, och upodlade
 flycke land. *Hottentotterna* fattade förtroende för
 honom, och sticade sina barn i skola til honom på
 hans plantagie. Efter han icke kunde lära sig *Hol-*
tentotiska språket, så lärde han barnen läsa och
 sjunga på *Holländska*, undervisade dem och deras
 föräldrar i *Christna Religionen*, och hölt dem til en
 denteligt arbete. (4) Men då han begynte at döpa
 några af dem, (han har och werkeligen döpt sin
 fullväxta) fant han så många hinder och swårheter,
 at han såg sig tvungen at fara åt *Europa* till
 baka, (5) i förhoppning om frihets bekommande i
Holland, at åter få fara dit och undervisa *Hol-*
tentotterna. Men alla hans och andra Bröders
 bemödningar, at åter få uplösa de förlåtna *Hottent-*
totter (som efter såkra underrättelser hållit sig ännu
 nu några år tilhopa och suckat efter sin Lärare) haf-
 wa hitintil varit förgåfves.

(1) Bild. Saml. I. p. 417.

(2) General Bordes bres

ibid. I. 399. [3] *ibid.* I.

359. [4] Se hans *Diari-*

er, Bild. Saml. II.

78. Item hans intygande
ibid. I. 447. *Acta Frat. Bep.*

70. p. 53. (5) *Nat.*
Reflex. p. 137. XXXVIII.

S. 80.

Til *Ceilon* århölls Bröderna, *David Niesd-*
 mann den yngre och *Medicus Eller*, 1738. ti
 på och fri Transport, och det sedan *Amsterdam-*
 sto herdebrefswet kommit ut. (hwarem längre fram)
 Efter en beswärlig resa, på hwilken 80. personer,
 och ibland dem *Stieps-Medicus*, dödt bort, (och
 berörde Eller sedan måste företråda hans ställe)
 och

frid. År 1737
a millångre in
atte sig up
och upodlade
förtroende
la til honom
lära sig
nemen läsa
em och
dlt dem til
gynte at
eligen döpt
och swårheter,
Europa till
befommande
derwisa
dra Bröders
ätna
hållit sig
Ätare) hof

hans intygande
A cta Fras. Bep.
3. (5) Nat.
137. XXXVIII.

b Niesch
er, 1738. ti
Amsterdam
ångre fram)
personer,
bort, (oå
ans ställe)
och

och bågge Bröderna med sin wandel och Gudeliga
tal warit mångom til upbyggelse, anlände de i
Julio 1739. til Cap. Här funno de Broder
Schmide ännu i wälsignadt arbete blant Hot-
tentotterna; men de hade redan mycken wedermår-
dighet för Herda-brefwet skul. (1) Wid slutet af
Året kommo de til Colombo, blefwo af då wa-
rande Gouverneur Imhoff wäl emottagne, och
baktadt många af Herda-brefwet tagna inwännin-
gar, hwilka öfwer et fjerdedels år sinkade deras
widare resa, til Cingaleserna förhulpne. (2) Dese
hade blifwit warnade för dem, såsom för Utbe-
ster; men, sedan de sjelfwe talt med Bröderna, fat-
tade förtroende til dem, och hörde dem gärna. Dock
endå någre wäcste människor i Colombo, hwilke blif-
wit bekante med Bröderna, begynte hålla sam-
mankomst, wiste man at så begå saken hos nya
Gouverneuren, at Bröderna måste ur landet. (3)
Dock har där blifwit något godt qwarlemnadt,
(4) som sedermera åter blifwit upsokt.

Til Rio de Berbice, wid Suriname i
Södra Amerika, blefwo Bröderna Johan Güte-
ner och Ludvig Christopher Dehne 1738.
affärdade, och flere sticlades 1740. efter dem.
Sedan de någon tid bodt och arbetat på Com-
pagniets Plantagie, togo de på gränsen af Colo-
nien up et stycke land, anlade en plantagie, som
de kallade Pilgerhut, lärde sig Pocernas eller
tåttare Arawackernas språk, och sökte gödra
de samma bekante med deras Skapare. Men Wis-
sionen begynte först efter tre år, då den tiska
flod under stort betryck, at rätt komma i flåd,
såsom längre fram skal wisas.

Q

(1) Wid

(1) Bild. Saml. I. 792.
 (2) Se och General-Gouverneuren Imhoff's bref til Prof. Bourguet i Renscha-

tel, i *Acta Fratr.* Bep. 71. p. 53. (3) Mat. Reser. p. 137, 184. (4) Bild. Saml. II. 219.

§. 81.

Missionen ibland Negrarna i Södra Carolina, som år 1737. gief för sig, gaf anledning til en stor upväckelse i Engeland. Jag vill hänleda saken ifrå sin början. Ende Brödernas andra Colonie 1735. för öfver til Georgien, voro på samma stupp tre ifrige Engellske Predikant-er, John och Charles Wesley, och Benjamin Ingham. Dese fattade synnerlig kärlek til Bröderna, skickade många goda tidningar om dem til Engeland, och gjorde derigenom många fromma människor begärliga, at närmare lära kända Bröderna. (§. 61.) John Wesley blef Pastor i Savannah, hans Broder Charles besjente General Oglethorpe såsom Secreterare, och Ingham uprättade, med Währiska Brodern Rose och hans hustru, en Indianisk Schola på Den Trene i Savannah-strömmen, hwaräst den tiden war en Indianisk Stad. Då nu Ordinarius i början af år 1737. uppehölt sig i London, (§. 73) för at conferera med Engellska Biskoparne om Währiska Biskops-ämbetet, anmodades Han af Associates of the late Doctor Bray, at skaffa dem et par Bröder, som skulle omvända Negrarna i Södra Carolina. Tilika blef Han bekant med Charles Wesley, som war tillbaka kommen med General Oglethorpe ifrå Georgien, och rådde öfwen i bekantskap med några upväckta Nyttar, som både hörom om en Bröder, hantlen i den årslän-
da

da &
 Misio
 ler tal
 dinera
 orgien.
 rista
 18. Ge
 sina b
 ma tid
 mit till
 ifrå d
 at han
 de dem
 Neisse
 den beh
 då ha
 Böger
 for, oc
 der för
 Zitta
 hwerf
 Engells
 bold, so
 skap i
 don, ble
 stor up
 Vestries
 gen til
 relse. &

*J. vestry
 seende
 den, f
 hafwa
 tal f

bra Carolin
, gaf anled
nd. Jag vil
e Brödernas
orgien, wo
te Predikan
och Benja
llig kärlek til
gar om dem
många from
lära känna
blef Pastor
les betjente
terare, och
modern Rose
ola rå Den
st den tiden
arius i bör
n, (S. 73)
e om Wäb
an af Affo
assa dem el
arna i So
med Cher
n med Ge
lade äfven
r, som bär
den ärfvans
da

Isrån år 1736. til 1741. s. 81.

243

da Gänningen måtte vidare handleda dem. Til Missionen åt Gddm Carolina blef Petrus Böhler kallad Isrån Uppersitetet i Jena, och tillika ordinerad til Predikant för Brödras Colonien i Georgien. Til Hjälp hos Negrarna, seck han Wäbriska Brodern Georg Schulius. De kommo den 18. Febr. 1737. til London, och öfwerlemnade sina bref til ordinarii Correspondenter. På samma tid hade John Wesley, som nyligen kommit tillbaka från Georgien, äfwenwål bref med sig Isrån där sörande Bröder. Denne sågnade sig, at han de träffade Wäbriska Bröder, och gjorde dem kände med sina Wänner. Wenteslaus Meißer som ledsagat Bröderna hit, förnyade den bekantskap, som han gjort med några Tystrar, då han året förut varit här med Ordinarius. Men Böhrer måste resa med bägge Wesleys til Oxford, och på deras begäran hålla uppbyggelses, stunder för de upwåkta, så wäl lärda som olärda. Detta stödde på Latin, och för de sednares skull, öfversattes på Engelska, af en på landet boende Engelska Kyrkans Predikant, wid namn Gambold, som sedermera blifwit et gagnödrande redskap i Brödras Kyrkan. Wid återkomsten til London, blefwo Bröderna af många fromma människor uppsökte, hwilke togo dem med sig i sina Vestries, (*) för at med dem rådgöra om wägen til saligheten. Härigenom yppades en stor rörelse. Sjelfwa John Wesley, en wältalig man

D 2

och

*) Väst, betyder Sacrifluga. Under Londons Biskopens inseende samlade sig i sådana, många redelige själar, den tiden, som såmte offentliga Gudsbesöken, wille de själwa hafwa enstild uppbyggelse, och endast med gudeliga samtal förnöja Herrans dag.

och mågtig i Strifterna, såsom Apollos, Ap. G. 18: 24. blef genom ordet om försoningen och genom lefvande exempel på nåde Tyfkar af den 1737. här uprättade Brödra-Societeten, hvilke deruti funnit sin rättfärdighet, och elgelse, öfvertygades om odogeligheten af sin kemöbände härtil dags, och om den rätta Evangeliska grunden och endamågen til Saligheten, och begynnade genast att predika Jesum Christum, den Korsfästa. Och efter han och andre wärdige Engländer blefwo en synnerlig Christendoms-förkofring warse hos den i bland Tyfkarne uprättade Societeten, bido och påstodo de, att och ibland dem en slikt Societet eller gemenskap måtte inrättas; hwilket jämnväl skedd den 12, Maji, kort före Brödernas resa til Georgien.

Straxt derupå kom Wärdigste Brodern Johan Töleschig med Engelska Predikanten Ingham tillbaka ifrå Georgien, och John Wesley reste med dem bägge åt Tyfmland. Öfwer denna resa har han utgifwit en Journal, deruti han gifwer utförlig efterrättelse om sin första bekantskap med Bröderna, i synnerhet om sina samtal med Petrus Böhler, och huru han befunnit församlingarna i Heerendyk, Herrnhut och Marienborn. Efter sin återkomst predikade han i och omkring London, och Ingham gjorde det samma i Wortschire, under owanligt stort tillöpp af människor. Detta skaffade dem många afundsmän, som ändtelligen braget därhän, att man ej längre wille släppa dem på Predikstolarna; hwartil hufvudsakeligen bidrog, att de med hårda uttryck yttrade sig emot den etablerade Kyrkans Fjennare, ja äfwen dem, som lemnat dem sina Predik-

dikstolar
Salar o
dem upb
Städerna
hoppades
som Brö
meliga ti
att bring
niskor, o
te af Ph
ifrå Jem
dinerad t
men war
ga wint
Men em
anseende
för en ny
ta sig est
all själa
attade för
så stlilde
Societeter
håldna G
många tuf
tro bekan
Igen
Wortschire
Johan T
gåran, til
wäcker
andra oter
som kom
blefwo est
måne om

distolar. Ifrå den tiden predikade de på stora Salar och i de Capeller, som deras wänner för dem upbyggde; och, då dessa blefwo för trånge, på Stådernas torg och på fria såltet. Härigenom uppades en stor upväckelse. Den klena Societet, som Brödrerna uprättat, tog ock inom kort tid tämmeliga til. Wesley begärte Brödrernas biträde, til at bringa i ordning och bibehålla de wäckta människor, och de blefwo någon tid mederbörligen stötte af Philip Heinrich Moleber, en Student ifrå Jena, som i Brödra-församlingen war ordinerad til Präst, och destinerad til Pensylvanien, men wardt i London uppehållen genom den stränga wintren 1740., och genom en håstig sjukdom. Men emedan Wesley wardt osams med honom i anseende til Låran, och gjorde sig til hufvudman för en ny inrättad Societet, samt icke wille råta sig efter wiså ordningar, som Brödrerna, til all själa-skadas och förargelses förekommande, åttade för nödvändiga ibland alla wäckta själar: så skilde han sig ifrå dem, och började sina egna Societeter, hwilka genom hans öfwer hela Landet hålbna Sält-predikningar snart förmerade sig til många tusende, och under namn af *Methodister* dro bekante.

Igenom Inghams Predikningar blefwo i *Wortshire* öfwenledes många själar wäckte, och Johan Töleschig skickades honom, på hans begäran, til hjälp. I medlertid skedde ock stora upväckelser i och omkring *Bedford*, och öfwen på andra orter, genom några Präster, och de Bröder, som kommo dem til hjälp; och af dessa wäckta blefwo efter hand sådane, som icke allenast woto måne om blotta hörandet af *Försoningens Ord*, utan

utan och om dess drifande i sina hjertan, i wis-
sa Societeter inrättade, och af Bröderna betjente,

§. 82.

Så nu Religionen ibland Negrarne i Södra Carolina beträffar, så blefwo Bröderna deru-
innan förhindrade genom de mäns bi-affigter, hvil-
ke skulle befordre dem dithän, låt vara, at Predi-
kanter af Engelska Rytan begärde deras biträde.
De måste benöja sig med, at i staden Purisbry,
hwaräst inge Negrar den tiden woro, (äfwen som
i kraft af lagarne inge Negraringo hållas i hela
Georgien) låta sig wårda om där warande Sweit-
seriska Colonister och deras barn. De blefwo wå-
ge sjuka. Schulz dog 1739.; och Böbler, som
tillika war Georgiska Coloniens Predikant, for
med samma Colonie till Pensylvanien. Orsaken
dertil war denna: Spaniorene wille icke hafwa En-
gelsmännerna til grannar, och ämnade altså fördrifi
wa dem utur Georgien. Då nu också Bröderna blef-
wo upbådade, at till Landets' wårjo gripa til ge-
wår, och marschera emot Spaniorena, wågrade
de at göra detta, efter de woro inge frälsemän,
och altså efter Coloniens Lagar icke dertil förbunde-
ne; Ty de hade och redan, innan de foro til Georgien,
låttilt förstå, at de ingen frigs-tienst kunde och wille
göra. De gjorde deröfwer sina föreställningar hos
Trustees, (1) hwilke och frifade dem från personli-
ga tjenster. (2) Men emedan folket harmades på
dem för detta undan sig Pull, öfwergåfwo somlige
Bröder 1738. sina wål häfwdade Plantagier, sedan
de med reda penningar betalt alt hwad dem til
äfrerfarten och nybyggningen blifwit förskutit; (3)
och begäfwos sig ill Pensylvanien. De öfrige fingo
nå

någon tid
wid det f
blefwo at
wåren 17
anlägg
rech ic., f
Häri
Indianern
Uppå den
fjelds anf
ämnade an
Johan H
dianerna ti
tillstaddes h
honom til f

*) Wid de
Weberp
mara fe
Car
Religio
p. 417.
„Indie
„Natch
„Evang
„sina bar
„månad
„thorpe
„Sava
„ste gos
„på at f
„tade de
„barn i
„Hednin
„inart f
„äro nå
„i så m
„ibland

an, i wis,
a besjente,

I Södra
erna derut-
ter, hvil-
at Predi-
s biträde,
risbury,
fiven som
as i hela
e Sveits.
swo våg-
ler, som
ant, för
Desaken
sya En-
å fördrifi-
erna blef-
a till ge-
upågrade
lfsemån,
örbunde
eorgien,
h wille
gar hos
ersfall-
ades på
samlige
sedan
dem till
tte; (3)
singo
nå

någon tid blifwa i ro qwar. Men då de 1739,
mid det frigs-oroligheterna å nyo gingo för sig,
blefwo åter med frigstienst oroad, så följde de om
wåren 1740. efter sina bröder, och började sedan
anläggä Colonierna i Bethlehem och Nazareth
ic., såsom wi få se i följande historiska Stycke.

Härigenom förstördes ock Missionen ibland
Indianerna, som dock hade haft en god början. (*)
Uppå den bekanta Engelska Predikanten White-
fields ansökning om en Broder till hielp i dess til-
dnamde anstalter, kom wäl efter Brödernas afreso,
Johan Zagen dit, och sökte afwen at wara In-
dianerna till tjenst. (4) Men då detta icke rätteliga
tillstoddes honom, (5) och den förre icke wille nyttja
honom till hielpare hos sina wäckta åhörare, efter
D 4 den

*) Wid detta tilfälle wil jag ock en gång betjena mig af en
Wederparts witnessbörd, ånsökt esterrättelsen icke tyckes
mara kommen ifrå Bröderna, utan från deras Wänner.
Carpzov, Superintendent i Lybeck, skrifwer i sin
Religions-Untersuchung der Böhmischen Brüder
p. 417. Det berättas ock utur et privat-bref från
„Indien, at redan år 1736. Chiriki, Chikasi och
„Natchi insunnit sig hos Währiska Bröderna, för at höra
„Evangelium; och de som bo något närmare, sticade
„sina barn i scholan, som för Indianernas skull i Augusti
„månad berörde år, genom Engelska Generalen Ogle-
„thorpes förskutne medel, blifwit upbyggd hardt wid staden
„Savannah, och den 25. Sept. intwigg. Någre Indian-
„ste gogar kunde redan wäl läsa, och började såmwäl
„på at skrifwa; sammaledes ock flickorna. Bröderna trat-
„tade derefter, at förälbrarne måtte aldeles sätta sina
„barn i scholan, at det inplantade goda ej måtte ibland
„Hedningarna förderwas. De hönnades ock derigenom
„snart kunna lära sig Indianiska Tungomålen, hwilka
„äro nästan så många, som där besintelige Rationer, och
„i så måtto gädra sig sticeliga, at predila Evangelium
„ibland dem” Jämför dermed, hwad §. 61. är förmått.

denne ogillade läran om förtästelsen, som Whitefield här begynte at predika; så for och han til Pensylvanien, och fant lidgenhet, at med nytta arbeta ibland Willarna därstädes.

[1] Bud. Saml. I. 374.

(2) *ibid.* I. 174. III. 479.

(3) *Alta Frat.* p. 12. R.

46. 47. it. Beyl. 38. p. 31.

[4] Bud. Saml. II. 136.

194. [5] *ibid.* II. 173.

S. 83.

Dom hösten 1738. for Ordinarius til Holland, för at verkställa Hedna-missionernas länge påtänkta visitation, och träffade därstädes et stort omväsende, som några Reformerte Präster, under stien af nit för rena läran och för frid i kyrkan, men egenteligen til at fränka några mycket gagngörande och hos folket väl ansedda Ambets-bröder, hade til måga bragt emot Bröderna. Härtil måste nu tjena dem, icke allenast Herr Grefwens, utan och alla andras, som föregåfwo någon bekantskap med honom, dels orätt förståndna, dels uppenbarligen vrängda tal, hwilke på Sydholländska Synodalismit sorgfälligt samlade. (1) Anstönt nu Bröderna i Holland nogsamnt förklarar sig munteligen, skrifteligen och genom trycket, och arbudit sig til widare förläknings-förhör; (2) så sant dock största delen af Amsterdamska Kyrko-Rådet för godt, at utgifwa det så kallade faderliga Herda-brefwet (*) emot Bröderna. Men emot detta bres-

*) Det samma kan, med några anmärkningar å Brödernas sida, helt och hållet läsas i Bud. Saml. II. p. 289. til 339; och då man undantager några där besinteliga falska utslagor och orda-vrängningar, tjenar det til et klart bewis, at Bröderna öfwer alt, utan rådska och accommodation efter andra Religions-förwanter, bekänna och drifwa Evangeliska läran efter Augsburgiska Confessionen.

om Whitefield
n til Pensyl.
nyttia arbete

Bevl. 38. p. 31.
Saml. II. 136.
ibid. II. 173.

til Holland,
nas länge på-
des et stort
åster, under
tyrkan, men
gagngrän-
bröder, hade
ill mäsle nu
s, utan och
antstap med
penbarligen
ta Synodo
nt nu Brö-
munteligen,
udit sig til
dock största
t för godt,
erda-bref-
dessa bres-
met

r å Bröder
II. p. 289. til
nteliga falska
til et flert
och accom-
belädda och
Confessio

rets utgifning protesterade genast fyra ansefliga
ledamöter af Kyrko-Rådet, af hvilka Domine
de Bruin, som för opasglighet icke kunde wara till-
stådes, lät i Kyrko-Rådets sammankomst upläsa och
straxt derpå genom trycket utgå sina skriftliga
Protestationer, med sin starkt bemälande orsaker,
til ex. Att Bröderna aldeles icke blifwit hörde,
oaktadt de så ofta begärt få försvara sig; och at
han aldeles icke kände sådana Herrnhutare, som
de i Herda-brefwet beskriswas. (3) Bröderna be-
gärade än en gång få försvara sig, men blefwo
icke hörde. Ordinarius kom dertil, och i et bref (4)
bad Kyrko-Rådet upgifwa sig Klago-puncterna
emot Bröderna, i försäkran om skyndesamt svar,
innan de publicerade Herda-brefwet. Han lät och
dehutom en warning deremot förut afgå. (5) Att
dessa blef så litet aktadt, som Hans svar på Pro-
fessor Gerdes Academiska Oration, deruti många
mylliska misfarelser påbördas Bröderna; (6) så-
som och Hans skrifwelse til sin wän, Pastor Schip-
hout, Deputerad til Synoden, angående några
honon och Bröderna tillwiltade irriga läro-satser.
(7) Att detta oaktadt, gjordes Herda-brefwet al-
mänt genom trycket. Dess försälgning blef wäl i
hörjan suspenderad af Öfwerheten, då Riksstäm-
na Brödernas förklaring imedertid ymnigt
försåldes: men af fruktan för uplopp ibland fol-
ket (ty deruunder låg en Poltist sammansättning
i borgad) måste man åter lösgifwat, (8) sedan
Kyrko-Rådet fått sin strapa, och detta försaran-
de blifwit på dess samwete lagdt, samt anbe-
fallt, at icke mer företaga sådant utan Communi-
cation med Commissariis politicis. (9) War nu
Öfwerheten, til undwiskande af et större onda,
Q 5 swun-

tvungen at låta en årkänd orättwisa hafwa sin gång; så kunde Bröderna, til undwifande af större omwäsende i Kyrkan, icke heller bättre göra, än lida och tåga, hårdst de derigenom kunde wänna mer legitimation, än Wederparterne hade behöfver at förmoda af sin förmenta seger. Allenast måste det göra hwart och et om Jesu Nikes utbredelse bekymradt hierta ondt, at igenom detta Bref, ånknadt icke i Europa, där man kunde närmare bese altsammans och om wederspelet blifwa öfwertryggad, dock i andra werlds-delarne, stora hinder blifwit i wägen lagde för Brödernas arbete ibland Hedningarna, och den redan utgångna frukt ten är på somliga orter liksom förtrampad worden. (10)

(1) Nat. Reflex. p. 245. *)

Bib. Saml. II. 304. Nor.

*) (2) Se Brödernas, i

Wibelstein förklaring in

Freywill. Nachlesen p.

1508. Nat. Reflex. p.

243. (3) Bib. Saml. I.

234. (4) Ibid. II. 187.

(5) Ibid. I. 450. (6) Ibid.

II. 189. [7] Ibid. II. 57.

[8] Nat. Reflex. p. 136.

R. XXVI, ii. p. 240. seq.

[9] Herrar Borgmästare

nes svar etc. i Ge

stalt des Creugreichs, Berl.

XLIX, p. 166. Bib. Saml.

II. 67. Nota, Ibid. II. 895.

[10] Derom se §. 79.

80. Item en Missionärs

bref ifrå Cap. til Ceilon,

Bib. Saml. I. 792.

Memorial til General

Staatene, Bib. Saml. II.

698.

§. 84.

Ordinarius kunde intet widare göra wid saken, än at Han gaf ut en ömmande och medynsam förklaring öfwer det, som sedan den 28. Dec. 1738. förefallit i Amsterdam, i anseende wil Sig och Herrans församling, den Han tjänar. (1) Han begaf sig derpå om bord, för at fara til St. Thomas, men stötkade samman

*) Til Geographie; i Stepps. läroord.

a hafwa sin
ande af stö-
bättre göra,
kunde wän-
ne hade he-
er. Allenast
a Rikes ut-
genom detta
kunde när-
spelet blifwa
larne, stora
rnas arbete
ängna frukt-
mpad wor-

Borgmästare
etc. i Ge-
ugreichs, Berl.
5. Bld. Saml.
ibid. II. 895.
n se §. 79.
a Missionär
p. til Ceilon,
II. 1. 792.
til General
Bld. Saml. II.

wid salen,
h medynt
n den 28.
i anseend
ling, den
om bord,
Lade sam-
ma

na dag, som Han afreste, tillbaka Ifrån Tereln,
m Acc, angående Zeternhut, deruti gifwes til-
fänna, i hwilket förhållande denna Församling bor-
de stå med Luthersta Kyrkan i gemen, och med
Bereholdsödorsfiska Sochne-församlingen i syn-
nerhet; (2) såsom och sit Eventual-Testamen-
te, (3) emedan Han icke kunde weta, om Han
kulle komma helbregda tillbaka från denna farliga
resa til et osundt Land, där så många Hans med-
arbetare redan funnit sin graf. Det oförståndiga
omdöme, som någre, hwilkom det i ingen mätto-
ngick, ja äfwen en del Bröder i Herrnhut, fäl-
de om Honom, at Han alt för ett Rickade folk
til et osundt Land, där de snart måste dö, hade
bewelt Honom, at ibland tre i detta år förestå-
ande Visitationer, utwälja för sig den, som til
Wäst-Indien och Georgien (*) borde anstäl-
as. Til Visitation på Grönland lät Han Pa-
stor Teisler afresa, hwilken wäl 1739. kom med
et Holländskt Skepp til Disko; men, då det samma
för handel på förbudna ställen, blef tillika med tre
andra Skepp borttagit, måste med oförrättade ären-
der wända tillbaka. Hwad honom mislyckades,
det utförde Andreas Grasman 1740., til en
allswande wälsignelse för Grönländska Missionen.
(4) Missionen ibland Hottentoterna visiterade
David Nischmann den yngre, på sin resa at
Ceilon. (5) Men Ordinarius affeglade den 27. Dec.
1738. jämte några Bröder och Systrar, som til
Negera Mission utbudit sig, til St. Thomas,
och

*] Til Georgien wille Han taqa wägen genom Pensyl-
vanien; men emedan i St. Thomas fanns ingen
Skepps-lågenhet dit at, måste det denna gång blifwa
negjort.

och anlände dit den 29. Jan. 1739., öfwer **St. Eustachius**. Omständigheterna af Hans fram- och återresa, så synnerliga och angenäma de också äro, vill jag ej widare omröda, än at Han på Sjön ganika mycket arbetat, och i synnerhet skrifvit den för mången bekymrad Lutherst Präst gämnliga och trösteliga Tractaten: **Jeremias tinn Prediger der Gerechtigkeit &c.** kallad. Han fulländade också på denna resa, sitt **Försöl til en Öfversättning af Nya Testamentet**, hwilket Han några år tillbaka hade begynt, och på sin resor under hwarje handa besvärigheter och förströ- eller fortsatt, så at man öfwer dess, af Honor sielf årkända, ofullkomlighet ej har orsak at för- undra sig.

[1] Bib. Saml. II. 63: Sammaleds Hans Bref til *Commissarias Politicos* af år 1740. *Ibid.* I. 255. in. 403. [2] *Ibid.* II. 167.

[3] *Ibid.* II. 252. [4] Historia om Grönland, p. 534. [5] Dess Skrifvelse från Cap. Bib. Saml. I. 792.

S. 85.

Wid sin ankomst til **St. Thomas**, fant Han alla Bröder i Fångelse, där de redan suttit i 15. weckors tid, och woro i de uflaste omständigheter. Enligt Dess egna bref, (1) hade nemligen den Reformerte Domine tagit sig före, at examinera några omvända Negrar; (såsom Han jämwäl efteråt omdöpt en af dem) (2) och de icke welat svara honom på hans onständliga och snärjande frågor, har han retat **Borgerkapels Aldsta**, at supplicera hos **Gouverneuren**, det Han måtte förbjuda Bröderna, såsom de der icke rätteligen woro ordinerade, at förrätta Döpselsen; och öfwen nödgat en af **Friedrich Martin** copulerad

*) Hårm som d och fa te bes

., öfwer Se-
f Hans fram-
endåma de och
an at Han på
synnerhet Skrif-
terst Präst gog-
Jeremias ein-
kastad. Han
Görsöl til en
entet, hvil-
ter och förste-
ß, af Honom
orsak at för-

ll. 252. [4] S
n Grönland, p
Des Skrifvelse i
Bib. Saml. b

as, fant Han
de redan full-
slaste omständ-
) hade nemli-
sig före, ca-
(såsom Han
) (2) och de
s oansändiga
Borgerkapet
aren, det Han
der icke råd-
Ödpelsen; och
rin copulerad

Missionär, at En en gång låta copulera sig. (3)
Men då intet svar derpå följdt, efter Gouver-
neuren varit tillfrids med Brödernas Förklaring,
hade de under förebrående af en begången skuld,
utan hvilken Bröderna skulle och ville icke fria
sig med ed, förmått Gouverneuren at taga dem
i fängsligt förvar. (4) Man kan lätt tänka,
med rätta orsaken var. Negrerne, som omvån-
de sig, åstundade väl icke för den orsaken skull
dågon frihet i timmelig måtto ifrå sit arbete, men
stade dock den frihet, dertill Christus kastat dem,
och ville icke mer låta missbruka sig til synd. (*)
Medlertid fortsatte de sielfve sin upbyggelse i
land sig, oaktat de öfvermo slagne och pistade,
deras böcker upbrände, Bröderna hådade, och de
ellige Sacramenten försmådade, som de af dem
indfått hade.

Så snart Ordinarius landsteg och fick weta
om Brödernas fångenskap, skickade Han til Gou-
verneuren, och begärade deras frigifvelse. (5) Föl-
jande dagen släppte Han dem lös, sände dem til
Ordinarius och bad om ursäkt för det påserade,
dånt wille träffa ett oafst, huru Bröderna i fram-
den kunde drifwa. Evangelium ibland Negrarna,
is en Kongl. Befallning i dy mål århållas fun-
e. Ordinarius inlät sig med Honom öfwer den
aken; men Friedrich Martin wille icke gå in i nå-
ra förslager, som hade kunnat göra Negrarna til
lydare. Ordinarius wille jämwäl genom en No-
ta-

*) Härmed gler man så litet alla Slafwarnas Herrar,
som äro Missionen emot, skuld til sådant, som man wil
och kan ifrå werfelica förseelser frislåga alla Negrar, hvil-
ke besöka Brödernas Predikningar.

tarius göra aftal med den Reformerta Domine, till at skaffa Negrarna ro och frid; men denna inlåt sig icke med sådant. (6)

Antalet på de Negrar, som med begär ähde de Evangelium, hade redan fligit till 800.; och de kommo flitigt, efter fullgjordt arbete, till de ordadets slunder, som Ordinarius hölt för dem. Han skaffade Missionen en liten Plantagie, Posambenberg kallad, hvaråst Negrarna i stillhet och säkerhet kunde komma till Predikan; men måjstraxt efter inwignings- och affleds-talet förnimma, (7) at några druckne människor med huggande och stickande föllo in ibland Negrarna; hwilket efter Hans bortresa tog så till, at man nödgades hålla sammankomsterna i skogen. I medeltid verkade Ordinarii föreställning hos Kongl. Majestäterne, (8) så mycket, at genom et Rescript af den 7. Aug. 1739. (9) gafs Wäst-Indiska Compagniet befallning, at låta Bröderna få obehindrade arbeta på Negrarna, och skydda dem emot den Reformerta Domine. Men icke des mindre hafwa de sedermera måst årfara mycket betryckt, till des Negrarnes Herrar af deras upförande såsom förnimma, at de af deras omvändelse hafwa ingen skada, utan verkellig nytta.

På återresan skref Ordinarius et bref till en misgögd Wän; (10) hwaraf så mål, som af Wäst-Indiska Compagniets Directeur Hert Carlstens Declaration för Nåhriska Bröderna på St. Thomas, (11) Missionens då varande tilstånd kan utförligen ses. Han sjelf uttrycker sig derom uti et bref till en Arbetare i Herrnhut, med följande mycket bestedeliga ord: "Gör

Jfr.
"samling
"stor, f
"Des m
"waro i
"under t
"gansta
"gre rede
"hop, g
"dig. W
"at förl
"inrätta
"med Ar
"från D
"Bröder,
"sen eller
"detta, j
"ren låtit
"jag för
"Schola."

[1] Båb.
[2] Poly
til Amst
argående
sämte sw
Saml. I
[3] Båb.
[4] Ibid.
Nat. R
xxvii. 16

Janan m
rius
mas, måst
Dedication
bol Han

"samlingen på St. Thomas, är två gånger så stor, som Salen i Herrnhut kan inrymma. "Deß mång tusende tårar, som den wid min död, "waro i Sammankomsten utgjutit, deß trohet "under deß hårda lidelser, (ty en Neger är et "gansta råddt och sorgbundet Kreatur) och någre redellige och Apostoliske Arbetare utaf deß "hop, göra henne enom gansta får och ärotror, "dig. Min förrättning måtte wäl hafwa varit, "at förlofa Bröderna, som alle sutto fångne; at "inrätta Församlingen, besätta några nya platser "med Arbetare, på godt maner föpa igen de i "från Den bortfälda Arbetare, och wisa mina "Bröder, at St. Thomas hwarken är för oflaggen eller för ofund, at of och blifwa besökt. Och "derta, jämte många andra saker, har Frälsaren låtit lyckas för mig. Men hela resan anser "jag för intet annat, än en för mig wälsignad "Schola."

[1] Båb. Saml. II. 201.

[2] Polyc. Müllers bref til Amsterdamska Clafen, angående åter döpa de, jämte swar derpå, i Byb. Saml. II. 666, 700.

[3] Båb. Saml. III. 692.

[4] Ibid. II. 209. [5]

Nat. Reflex. p. 137.

XXVII. [6] Båb. Saml.

III. 971. [7] Hans afsteds, skrifwelse til Negrarna, se i Byb. Saml. I. 453. [8] Ibid. I. 483, 486. [9] Ibid. I. 177. [10] Theol. Bedenken, Abtheil. IV. N. XXIII. p. 190. [11] Båb. Saml. II. 197. *Alta Frat.* Bepl. LXIX.

§. 86.

Jannan wi gå tillbaka, och bese hwad Ordinaris uträttat efter sin Visitation på St. Thomas, måst jag förmoda något omständeligare om Dedication i Bfens. boken för år 1739., hwilken wol Han wid sin afresa sände ifrån Texeln tillbaka

la till Församlingen; emedan den innehåller en förteckning på de Länder och orter, hvaråst Församlingar, Missioner och Colonier, eller ock ensamme Bröder; den tiden varit i Jesu Rikes tjänst. Dedicationen lyder så: *Herrens helsosamma Ord 1739., utur alla Propheterna, för Dess Församlingar och Tjenare i*

1. Herrnhut, uti Östra Lausitz. Derom är hitintill nog sagt.

2. Herrnhuag i Grefskapet Iseburg. Derom se S. 78.

3. Heerendyk mid Welfstein, S. 66.

4. Pilgerruh. Så hette den ort, hvaråst förr (S. 60.) omnämde Hollsteinska Colonie hade anlagt boställe, mid Oldeslohe i Danska Hollsteln; hvarom längre fram mera.

5. Eberadorf. Ifrån slutet af förra århundrade war därstädes en Ecclesiola, hwilken ifrån den tiden, Herr Grefwen förmålte sig med sin Grefwinna af detta Hus, kom i nogare connexion med Herrnhut, och fick därifrån til hjelp älskliga Bröder och Enstrar.

6. Jena. Därstädes studerade unga Grefve Christian Renatus von Zinzendorf, jämte några unga Herrar, och hade icke allenast en wacker Hus-Församling, utan ock en anseelig hop wäcktade Studerande och Borgare, folk omkring sig.

7. I Amsterdam och

8. Rotterdam woro Bröder, som läro wårda sig om wäcktade själar därstädes, S. 73.

9. I London, där om se S. 81.

10. I Oxford uppehölt sig en Broder från Währen, til at fortsätta bekantskapen, som Pet. Böhler därstädes gjort på sin resa til Öddra Carolina.

innehåller en
hvaräst Försam-
ler och ensam-
hetens tjens-
helfosamma-
na, för Des

Derom är
enburg. Der

S. 66.
ort, hvaräst
Colonie hade
sta Högskola,

förre århund-
hvilken ifrå-
sig med sin
are connexion
hjälp åställa

unga Gref-
ndorf, jämte
enast en wä-
ansenlig hop
omkring sig.

, som läso
S. 73.

Broder från
n, som Pet.
a til Öddra

11.

11. I Berlin uppehöll sig et par Bröder,
at betjena den lilla hop, som därstädes fanns.
S. 76.

12. På Grönland war sedan år 1733. en
Mission, (57) hwilken 1738. begynte bära frukt.
Derom se Historien om Grönland.

13. St. Crux, S. 59.

14. St. Thomas, S. 56.

15. St. Jan, dit någre omwände Negrar
blifwit från St. Thomas försälde, wardt härifrån
besögd.

16. Til Barbice i Öddra Amerika, hade i
detta år 1738. de förste Bröder afrest, S. 80.

17. I Palästina och närbelägna länder,
wisfades en Broder, nemligen Jonas Koree,
som wäl icke blifwit sänd af Församlingen, dock
med des förbön och lyckönskan beledsagad. Hans
Reses beskrifning är bekant.

18. Til Suriname i Öddra Amerika, hade
de förste Bröder 1735. afrest. S. 62.

19. I Savannah uti Georgien, war ännu
den S. 61. och 82. beskrefna Colonien.

20. Til Morerna i Carolina hade, enligt
S. 73. och 82., två Bröder begifwit sig.

21. Hos Willarne i Irene. Så kallades
Mission ibland Creeks i Georgien. Derom se S. 82.
in Nota.

22. Uti Pensylvanien wore icke allenast de
tre Bröder, som med Schwenkfeldianerne dragit
dit ifrån Östra Lausitz S. 49., utan Magister Span-
genberg uppehöll sig och med mycken nytta där-
städes intill år 1739. sedan han förrättat Visita-
tion på St. Thomas.

23. Ibland Kottentotterne wisfades
wäp.

Mährske Brodern Georg Schmade med nytta, S. 79.

24. **I Guinea.** Där om se S. 79.

25. **Till Esthland och Lettland** måste Ordinaris, i följe af sit löfte, sända Prästerna till hjälp de afstundade Bröder, om hwilkas lyckosamma arbete något redan S. 70. blifwit förmått. Mera kan jag icke för kortheten stull säga denna gång, än at Han troliga warnat Prästerna därslådes, at med de dem öfwerlemnade Bröder, icke öfwerstrida gränserna af Landets Kyrkoförsättning. Se Desz twänne bref i Byd. Saml. I. p. 367, 368. jämförde med Probstens Wittwiskrifwelse, Ibid. III. 831.

26. **Uti Liechauen** hade **Friedrich Böhmisch**, sedan Missionär på Grönland, och Wismataren **Demueh** hållsat på Salzburgiska Emigranterna; hwilke sedermera, på några Prästers begäran, ofta blifwit besökte af de Bröder, som rest därigenom till Esthland.

27. **Uti Ryssland** hade en Lutherst Pastor i Petersburg, den tiden hos sig en Student till Informator och Hjelpare wid predikande, jämte en Broder till Skolare; och hos Grefwens Systerman war en Broder från Mähren såsom Husebestyrare.

28. **Wid hwita Hafwet**, och

29. **I Lappland** gjorde tre Bröder (enligt S. 58.) ifrån år 1734. till 1738. et försök, at bringa Evangelium ibland Lapparne och Samojedarne; men rådde dardöfwer i fångenskap.

30. **Uti Norrige** war, (utom et par Bröder, som födde sig med sit handa-arbete, och där wid nyttjades med fördel af Prästerna till umgås-

ge med
Bergen
med Biskop

31.
an Dav
Inhämta i
Friedrich
Fader och
Wänner
gellig bekr
tius och
mödta sig
sig af B

32.
ben Tho
sedermera
i Corresp
ta är hos
Brödra. S.
S. 33

*) År 1734
Niemon
nare af
tet åfn
beller i
gånaer
besökte
*) Ibla
hade i
ner, v
råd och
ningarn
endast i
ga Str
Watts
tion, b

måste Or.
ästerna till
lyckosam-
t förmått.
Tull säga
t Prästers
nada Brö-
ets Rykto-
bd. Saml.
n Milwih

ch Böb-
och Dist.
iska Emi-
Prästers
r, som rest

st Pastor
tudent till
e, jämval
refwe. D.
om Hüs-

er (enligt
at brins
hojedarne;

par Brö-
och där-
i umgå-
ge

ge med deras wärdta Åhdrare,) hos en Präst i Bergen en Student såsom Informator, hvilken med Biskopens tillstånd afwen predikade.

31. Till Schweiz hade redan 1729. Christ-
an David föreslagit sig en resa, (S. 31.) till af
inhämta underrättelse om Waldenserna. (*) Baron
Friedrich von Watterwille hade och besökt sin
Fader och Syskon i Bern, och afwen andra sina
Wänner där i Landet. Deras uppvädes en upbyg-
gelig bekantskap med den venerationella Samuel Lu-
tius och andra Predikanter i Schweiz, hvilka till
wärdta själar ytterligare stadfästade, betjente
sig af Brödernas åtgärd.

32. På Den Man stod den venerable Sub-
ben Thomas, Biskopen af Sodor och Man,
sedermera Antistes Tropi reformati in Unitate,
i Correspondents med Ordinarius, och hade i det-
ta år hos sig en Waldensernas Afkomling ifrån
Brödra. Gårdsamlingen. (**)

S. 33. Till Steeland woto två Böder genom
R 2

Stott.

*) Första besöknings-resan till Waldenserna i Dalarné af
Piemont, som skedde 1744., war sådana; men den se-
nare af år 1745. blef riktigt utförd, ehuru med myn-
ket afwenor. De Reformerte i Frankrike hånna icke
heller blifwit förgätna, och dro sedan år 1737. flere
gångar, dock i stillhet och god ordning, med nytta
besökte.

**) Ibland de många Correspondenter, som Bröderna
hade i nästan alla Protestantiska Länder och Religio-
ner, och som ånskade dem lycka och löfswade dem gods-
råd och befordran till deras arbete, särdeles ibland Bed-
ningarna, wil jag min detta tillfälle och wid detta år,
endast nämna tvådane genom sina Lärda och uppbyggeli-
ga Skrifter noggsamt lända Protestantiska Lärare, Dö-
Watts och Doddridge. Ett den förras Recommenda-
tions-bref finnes uti *Act. Franc. Depl. Lvi. p. 42.*

Stoltland förrefse, till at upsjå de Waldenser, som i en stor förföljelse blifwit dithän förströdde.

34. I fängelse woro, utom de No 29. nämde tre Bröder, än framgent någre för-Engellisk Stull; såsom icke låstelliga något är warit blifst på sådant. Och i detta år blef Ernst Julius von Seibitz i Öfra Weillau uti Slesien, där et nytt lif sedan år 1725. war uppgångit i bland dit flyktade Böhmiska och Mähriska Brödernas efterkommande, för sit arbete ibland de samma, satt i fängsligt förwar.

35. På resan til Ceylon. Derom se S. 80. De två Bröder begåfwo sig först på wägen dit, efter Ordinarii afresa til St. Thomas.

36. Til Aethiopien woro då tre Bröder, och

37. Til Persien en Medicus med sin hustru, i beredskap at resa: på förra stället, at lära kända Patriarchen och Coptiska Kyrlan; och på det sednare, at göra det sanna Nuset kunnigt för Hauzerne eller Gebrerne, hwilke leda sin härkomst från de Magier, som hyllat den nyfödda Juda-Konungen, Matth. 2. Men då de genom andra förrättningar låto hindra sig derifrån, blefwo desse resor genom andra Bröder år 1747. och 1752. företagne.

38. På Visitationer hos Hedna-buden. Derom är handladt i näst föregående S. 84. och 85.

39. Och annars til Lands och Sjös, har det ifrån 1727. til denna tid, icke warit något är blifst på resor, til Jesu Rikes tjenst.

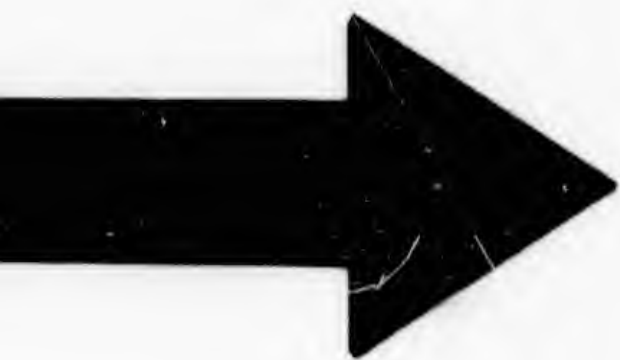
S. 87.

På detta wis hade Böhmiska Brödernas efterkommande, inom kort tid, egentligen på de sex åren ifrån 1732. til 1738., redeliga och til hwars

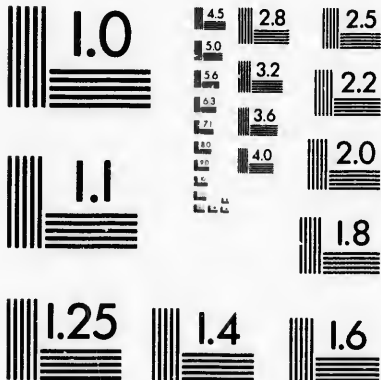
hwars och
åslundan,
om sit såd
förlunna
dock nu m
Churu nu
cation för
förfätra, at
Bröderna i
på sina res
sig, men ju
I denna f
begrepne, l
ler större fl
ner önsfade
stätt i förbl
den tiden ic
af Brödrast
ens anförde
stades, til a
påminner m
uppehållit sig
hard Dobe
från Berl
sterdam, til
de finna ing
därwaro. ha
har efteråt b
at bo någre
gjordt några
döpte Judar
andra orter
många hafw
Evangelli f

hwars och ens förundran uppfyllt salig Liebert
 åstundan, at de nemligen icke skulle sluta sig in-
 om sitt fädernesland, utan lära sig tungomål, och
 förkunna andra Nationer Evangelium; hwilket
 dock nu wil tadlas af några Hans Estersföljare.
 Ehuru nu någre hafwa welat utgifwa denna Dedi-
 cation för tryck och osanning, så kan man dock
 försäkra, at deruti icke nämnas de orter, hwaråst
 Bröderna i de sju åren ifrån 1727. gjort besök
 på sina resor, och lemnat någon uplysning efter
 sig. men just icke uppehållit sig därstädes år 1738.
 I denna förteckning äro icke heller de orter med
 begreppne, hwaråst redan wid denna tid smärre el-
 ler större flockar hafwa, liksom de af Salig Spe-
 ner önsade Ecclesiæ in Ecclesia, samlat sig, och
 stått i förblindelse med Brödra-församlingen, men
 den tiden icke just haft ibland sig någon ledamot
 af Brödra-församlingen. Ja, någre ställen äro icke
 ens anförde, där Bröder den tiden verkelligen wi-
 stades, til at främja Själarnas ewiga wäl. Jag
 påminner mig, at en Dansk Broder wid denna tid
 uppehållit sig i fyra år på Island; och at Leon-
 hard Dober, ej långt efter Ordinarii återkomst
 från Berlin til Marienborn, har bodt i Am-
 sterdam, til at se, om man med Evangelio kun-
 de finna ingång ibland Judarna därstädes. Hans
 därwärd har icke varit utan all nytta; och detta
 har efteråt bewett Magist. Samuel Liebertkühn,
 at ho några år ibland dem. Han har wäl icke
 gjort några Proselyter af dem; ehuru åtskillige
 döpte Judar, ja och Turkar och Persianer äro från
 andra orter komne til Brödra-församlingen; men
 många hafwa dock så estertryckeligen blifwit om
 Evangelii sanning öfwerbewiste, at de hopetals

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

besökt hans predikningar på åtskilliga Luthersta predikstolar i Holland, och några år efteråt, hans tal till församlingen i Zeist, och gifwit hopp, at till åfwenthens mången torde i sista stunden, om icke förr, taga sin tillflykt til den rätta nådastolen.

Till Zigeunerna eller Tatarerna, af hvilka man ock sedt några frukter i församlingen, begaf sig Stralsundske Köpmannen Richter; hwilken, efter någon tids wistande i Herrnhut, wille ännu på sina gamla dagar åtlöfva sin starka bönjelse, at för de ullaaste människor beprisa Guds barns salighet, och åstundade komma Missionären ibland Hottentottarne til hielp. Han sökte tillstånd dertill i Holland; men då han det samma icke fick, wände han sig åt Engeland och Frankrike, hwaråst hans namn och upmuntrande tal ännu äro på många orter i wälsignad åminnelse. Härifrån reste han til Algier. Holländske Admiralen Schryver hade bedt, at Ordinarius wille låta sig wårda om Glaswarne i Algier. Richter fant sig dertill benågen, och anträdde resan ditåt i Octob. 1739. Han wårdade sig troliga om Glaswarne, och oaktadt alla Christna Consulers föreställning, hwilke gärna wille göra honom godt, stonte sig så litet, at han midt under peste-tiden, flyttade in i staden, gick til Glaswarne i deras Banges, predikade för dem, stötte dem i lekamlig måtto, och beredde många til döden, tills han i Julio 1740. sjelf bortrycktes af pesten, den han redan några gånger lyckligen genomgått. (1) Sedes mera hafwa desutom et par Bröder, Carl Zottel och Götselich Habrecht, uppehållit sig någon tid ibland dessa Glaswar, och med Deyens tillstånd besjent dem, så wäl med Evangelii offentliga pre-

da

bilan, som
Någre åro
Brödra-för
slutat sina d

(1) Holländ
berättelse i
l. 685. A

För Histor
til Ord
for i Febr.
Eustachiu
land, där h
fant stora up
Han här och
ehuru mycke
i affeende h
före Han ic
kom Han ti
och öfwer he
och efter nå
febern, som
Hans wed
alfwar af d
Wästindiska
andre, hwil
kunnat kom
gåfwo för en
warit på Se
död gaf dest
i offentliga
at Han ännu
Sept. 1739.
strifsetne, (2)

bilan, som andra kärleks- och barmhertighets-werk. Någre äro och, sedan de, erhållit sin frihet, till Brödra-församlingen komne, och hafwa där saligt slutat sina dagar.

(1) Holländska Consulas berättelse i Byd. Saml. I. 685. *Acta Fratr.* Beyl.

LXVII. och Swaret til den samma, Byd. Saml. III. 344.

S. 88.

Gör Historiska sammanhanget skull, wände wi om til Ordinarii återresa från **St. Thomas**. Han for i Febr. 1739. derifrån, öfwer **St. Crux** och **Eustachius**, och ankom den 20 April til **Engesland**, där han besökte **London** och **Oxford**, och fant stora upväckelser i Landet. I Holland träffade Han här och där små hjordar i wälsignadt tilstånd, ehuru mycket det taltes och skrefs emot Bröderna; i afseende hwarpå Han utgaf en förklaring, hwar för Han icke swarade på sådant. (1) Den 1. Junii kom Han til **Marienborn**, sjuker, utmårdad, och öfwer hela kroppen full med bölder och utslag; och efter någon tid feck Han på köpet fierdedagsfebern, som så angrep Honom, at man twiflade om Hans wedersäelse. Det hade alltså lätt kunnat blifwa allwar af, det utspridda ryktet, at Han på sin Wästindiska resa blifwit död; äfwen som deremot andre, hwilke icke kunde begripa, huru en så snart kunnat komma til och ifrån Wästindien tillbaka, utgåfw för en skändelig osanning, at Han nästan varit på **St. Thomas**. Efter nu ryktet om Hans död gaf desto flera Wederdelomån anledning, at i offentliga skrifter angripa Honom, så wisade Han, at Han ännu war wid lif, och skref under den 25. Sept. 1739. det *Quinto*-bref öfwer nya skriffrerne, (2) hwilket liksom å daga lägger Hans

sidsta tanka och uppsåt i lära, lefwerne och alla dess förrättningar, och tillika med de af Magist. Spangenberg bifogade anmärkningar, wiserligen för-
tjenar at läsas.

3 Martenborn fant Han sin Son Christian Kenarus. Denne hade i medlertid kommit till-
baka ifrån Universitetet Jena, och Hans Præce-
ptores och andre Studioli Theologiæ warit honom
dit fölgattige. Detta war anledningen till det Semi-
narium Theologicum, som snart derefter seck till-
dning ifrån Halle, och smänningom från nästan
alla Universiteter i och utom Tyskland. Så sjul-
lig Ordinarius war, gjorde Han dock, dagen efter
sin ankomst, en utförlig Relation för församlingen,
om sin resa och förrättningar, såsom alle från nå-
gon station kommande Ombud den tiden plågade
göra; och inwigde två med sin Son ankomne Can-
didater till prediko-ämnet. Derupå reste Han åt
Ebersdorf, och hölt med de dit sammankallade
Bröder en Synodus, hwarwid i synnerhet försam-
lings-inrättningarne, som efter Herrnhutiska, om
icke aldels efter Mähriska wiset blifwit föreslagne
på Lutheriska och Reformerta orter, i alla mål o-
des. (3) Dock mentes icke härmed, de upröckta
lars gemenskap och goda ordning på sina betor, utan
den wardt fast håldre recommenderad; och tilstyrk-
tes allenast, at den samme efter Lands- och Kells-
gions-författningen måtte inrättas. Men hwarast
sådant på intet sätt wille tillåtas, där kunde man
icke förbjuda folket resa ut, och i Brödra-för-
samlingarne söka sin frihet. (4.)

Ifrån Ebersdorf gjorde Ordinarius en sund-
hets-resa in i Wyrtenbergiska Landet, och predi-
cade i åttilliga Riks- och andra Städers Kyrkor.
Den

Den Predik-
den, blef
öfwer beswä-
te at åter rö-
till Marienbe-
Herrnhag
drog försorg
slundade B-
redde och aff
(1) Bild. S
(2) Ibid. II. 3
Reflex. p. 2

Mid denn
Evang
berna, och t
Riska Kyrkan,
kommit til B
nummit, at
ten öfwer V
Breliska Ky
Tyska Konstn
Hirschel ifrån
Jäschke ifrån
de, för at
ade. Deras
och Giebenbun
ansta farlig,
af Tursiska K
öfwer alt. I
fara, at blifn
a ödemarker
ånger hade

h alla des
t. Span
lligen för.

Christian
mit tilba.

Præce
it honom
det Semi.

er seck til
n nästan

Så sjul
agen efter

mlingen,

från nå
plågade

anne Cano
e Han åt

arkallade
e försam

tska, om
dreslagat

äl o
äckt

ter, utan
tillskrif

ch Kello
hvaräst

nde man
dra, för

en sund
h predi

Kyrkor.
Den

Den Predikan Han hölt i Halle uti Schwa-
ben, blef oriktigt affskrifwen och tryckt. Der-
öfwer bestvarade Han sig hos Decanus, som sök-
te at åter råtta detta fel. (1) Wid sin återkomst
til Marienborn, lät Han Församlingens bästa i
Herrhaag wara sig synnerligen angeläget, och
drog försorg, at de til Wissand och andra orter
ärlundade Bröder blefwo behörigt utsökte, tilbe-
redde och affärdade.

(1) Bib. Saml. I. 403.

(2) *ibid.* II. 30. (3) Mat.

Reflex. p. 251, 326. R.

8. och 10. (4) Bib.

Saml. II. 184. (5) *ibid.*

I. 181.

S. 89.

Wid denna tid sökte Bröderna, at och bära
Evangelium til Hedningarna i Östra Pän-
terna, och tillika förnya bekantskapen med Gre-
kiska Kyrkan, ifrå hwilken Evangelium aldrosdest
kommit til Bömen och Mähren. Då man nu för-
nummit, at Hospodaren i Wallachiet eller Regen-
ten öfwer Wallacherne, hwilke bekänna sig til
Grekiska Kyrkan, sökte at draga in i sit Land
Tyska Konstnärer, blefwo Bröderna, Zacharias
Hirschel ifrå Bömen och Nicolaus Andreas
Jäschke ifrå Mähren, 1739. til Honom affärda-
de, för at göra sig om saken nogare underrät-
tade. Deras resa genom öfra Tyskland, Ungern
och Siebenbürgen war mycket wälsignad, men och
ganska farlig, emedan den skedde just wid slutet
af Turkiska Kriget, då Röstware swärmade omkring
öfwer allt. Dessutom råkade de några gånger i
fara, at blifwa ihjälslafne af hundar, som i de sto-
ra ödemarker följa med bostaps-hjordarna. Två
gångar hade de så när blifwit maffacerade af

Turkarna, som höllo dem i deras Fysta Kläder, för Spioner: en fattig Janitschar-Officerare, den de på resan bewist något godt, beskyddade dem, och sade dem först efteråt, när de undkommit all fara, hwarsföre han så ofta hade trätt med Turkarna. Den 4. Julii 1740. anlände de til Walachiska Hufwud-staden Bukarest, blefwo af Hospodaren och Hans Bojarer gunstigt emottagne, och den 19:de med en Latinsk Invitation och Privilegium för de Bröder, som där wille sätta sig neder, åter igen affärdade. (1) Men strax derpå kommo tidningar om Hospodarens iråkade onöd och död, och Krigs-öroligheterna, som sedan upade sig, gjorde saken för den tiden ogörlig.

(1) Rat. Reflex. p. 186. R. I.

S. 90.

Men på det Grefliga Kyrkan måtte så behörig underrättelse om den förnyade Brödra-Kyrkan, och icke lägga något i wägen för Hedna-buden, som i dess grannskap til äfwenlys komma kunde: så sökte man, at åter förnya forna bekantskapen och Correspondentsen med den samma. (1) Till den ändan wardt Magister Arvid Gradin, en Swens, med en Biskoparnes skrifwelse af den 10. Nov. 1739. affärdad til Patriarken i Constantinopel; (2) hwilkom han, så wäl i en gansta honorabelt företråde, som besynnerligen i et samtal med Arkebiskoparne, lade skrifteligen och muntligen å daga Brödra-Unitetens härkomst, lära och författning, med begäran, at han måtte få med sig et för Hedna-buden i Österlanden tjenligt Recommendations-bref til Grefliga Bröderskapet. Detta fick han ock. (3) Men emedan

eruti stod me
ältes om en
med Greflig
ad han, at so
sådant icke
it synodalite
er Scrupulo
skrift; hwar
affäts til
dramäst bem
entelliga aff
deputation, i
äles utförlig
i Actis Fr
ones et syn
andling, hwil
el på den y
erna, i underb
und, söka fö
medlertid ha
Brödra-Unit
kyrkan, blef
antskapen me
amma år 17
ster Gradin
oder stora sw
ft, (7) och
agt, såsom
(1) Derom se
dra-Historien, 8
34. (2) Båd. C
(3) Ibid. ll. 7
Frän. Bopl. XL
Saml. III. 304.
bref, som i

En kläder,
erare, den
vade den,
ommit all
med Ture
e til Wal
olefwo af
mottagne,
och Pri
sättja sig
rar derpå
ade onöd
sedan ype
rlig.

få behörig
dra: Kyr
nedna: bu
s komma
redna be
n samma.
Gradin,
stivelse af
riarten i
mål i el
merligen i
Kristelligen
härkomst,
an måtte
terlanden
issa Pre
medan
der.

eruti stod mera, än han åstundat, i thy där för-
älles om en sådan enighet och öfwerensstämmel-
het med Grefiska Kyrkan, som icke hade rum: så
ad han, at somliga uttryck måtte ändras. Och
sådant icke kunde ske, aldensund breswet blif-
vit synodaliter författadt, gaf han det af alt för-
or Scrupulositåt tillbaka, sedan han deraf tagit
skrift; hwaröfwer ett enskylnings- bresw sederme-
n afstås til Arkebiskopen af Dercom, (4) som
drömläst bemödat sig at befordra saken. (5) Om
enteliga affigten och hela förloppet af denna
deputation, samt Deputeradens bi- arbete, för-
älles utförligen i Naturella Reflexionerna; (6)
och i Actis Fratrum in Anglia, Bilagan LXVI.
öfver et stycke af Diarium öfwer denna under-
handling, hwilket förtjenar at läsas, såsom exem-
el på den yttersta sorgfällighet, hwarmed Brö-
derna, i underhandling med främmande Kyrko- sam-
fund, söka förebygga alt sken til Syncretismen.
Medertid hade denna Deputation den nytta, at
bröderna Unitetens härstammande från Grefiska
Kyrkan, blef af den samma årländ. Och hwad be-
antspäen med henne widkommer, så, har den
samma år 1743. till 1747. genom bemänte Ma-
ster Gradin å nyo och med mycken nytta, fast
under stora smårigheter, i Petersburg blifwit för-
st, (7) och aldrasförst 1763. i behörigt stånd
ragt, såsom wi på sitt ställe få se.

(1) Derom se äldre Brö-
dra- Historien, S. 2, 7, 21,
34. (2) Bld. Saml. II. 1.
(3) Ibid. II. 704. 188.
Hist. Beyl. XLIV. (4) Bld.
Saml. III. 304. (5) Hans
bref, som i Lambethska

Bibliotheket blifwit depone-
radt, ses i Bnd. Saml.
II. 712, 713. (6) Nat.
Reflex. p. 186. R. 1, 2.
Se ut Spangenberg's
Schlusschrift, 2v. 1030:
1031. u. Beyl. v. p. 528.

(7) Brevet til Ryska
Kortar; i Bod. Saml. III.
492. hwilket tillika Nu-

thentiskt utreder ofmån-
nämde Deputation.

S. 91.

I medlertid måste ännu hafwas anstånd med Missionerna till Österländska Hedningar. I första världens delarne blomstrade redan en Hednisk församling ibland Negrarna; Missionerne i Georgien och Södra Carolina woro ännu icke uphöjda, i Suriname och Berbice hade Bröderna god förhoppning, och anstalt war jämwal redan gjord till en Mission ibland Indianerna i Terra Australis. Christian Heinrich Rauch hade år 1739 fått antrådt resan, och i Jullo 1740. till Ny-York anländt. Här kände han ingen människa, men snart lägenhet, at förkunna Evangelium för de Indianer af Mahikandernas Nation. Dese kallade honom med Indianisk gravitåt till Predikant för sitt folk i ängden af Albanien, 200. Engelska mil wid pass ifrå Ny-York. Han reste genast med dem, men fant därstädes icke det rätta folket, och for till Chekomekah, en Indianernas Stad på Gränsen af Ny-Engeland. Här blef han af de besupna Indianer emottagen med många hotelser, at de wille skjuta ihjäl honom; men han hade snart den sagnan, at kunna föra några af dem på bättre tankar, fast han i början woro ingen dag säker om sitt lif. År 1741. hade han redan en stor Folt-samling omkring sig, och 1742. blefwo de tre Förstlingar delaktige af Döpselse, Näder.

Numera wardt några Hufwuds-arbetare närwarelse allt mer och mer nödig i Wensylwanien och andra Amerikanska Länder. Äldste Biskop

Jfrän

a, David
t. I hans
djös. Dese
ning til en
alts i Gottha
ndsens Dn
Biskop, följ
Professör i
nasilii i Zittau
Wetterau.
denna Syn
nom en sole
mlingens Al
sh wolda Bi
isteligen gör
n man på d
rnär; (2) hn
teligen icke
stet.
i) Bisk. Saml
Rat. Reflex. p.

Il denna E
rade ifrå
o, såsom för
Förstendömet
erna i början
danska Hollste
a Bröder, om
e fara på någ
r rådt dem, at
n afundade E
tta sig neder.
om några stor

pm

reder ofv
tation.

stånd me
gar. Fr
en Hedn
i Georg
icke uphö
Bröderna
väl redan
orra Am
e år 1739
Ny-År
men sam
n för tw
Deße tal
Predikant

D. Eng
este gen
rätta fol
dianerna
Hår blef
med må
om; men
dra några
rian' wor
han redan
2. blefwo
Nåden
arbetares
denshvar
te Biskop
pm

a, David Nieschmann, beslöt at sjelf resa
t. I hans ställe skulle också en annan Biskop
väljas. Deße och flere omständigheter gäfwon an-
ordning til en Synodus, som om sommaren 1740.
hålls i Gotha, och förut behörigen anmältes hos
Landens Öfwerhet och Consistorium. (1) Walet
Biskop, föll på Polycarpus Müller, för det
Professör i Leipzig och sluteligen Director Cy-
nasii i Zittau, och consecration skedde den 9. Julii
Wetterau. Ibland andra wigtiga ömnen, som
denna Synod afhandlades, blef ock besluttit, at
inom en solenn Deputation, bestående af För-
mlingens Ålöst Johan Leonhard Dober och
Hs walda Biskop Polycarpus, munteligen och
skrifweligen göra afbön hos Halliska Deconomien,
att man på åtskilligt sätt trodde sig hafwa gjort
när; (2) hwilket likwäl icke widtogs, och följ-
teligen icke heller hade den werkan, som man
öfstat.

(1) Bib. Saml. II. 134.

Rat. Reflex. p. 251, 254.

(2) Bib. Saml. I. 787.

S. 92.

Il denna Synoden insunno sig ock Depute-
rade ifrån Hollsteinska Colonien. Då den sam-
o, såsom förr (S. 60.) bemålt är, icke blifwit
Förstendömet Hollstein emottagen, hade Brö-
erna i början af året 1736. begifwit sig til
dänska Hollstein, i förbidan af godt råd från si-
a Bröder, om de här skulle sätta sig ned, el-
re fara på något annat ställe. Herr Grefwen ha-
de rådt dem, at fara til Holland, hwaräst (S. 66.)
en ålundade Colonien skulle i Baroniet Rheslein
sitta sig neder. Men de hade i medlertid låtit ge-
om några stora Gynnare och Wänner, så wäl
af

af andeliga ståndet som wid Häfvet, förmå
 at sätta sig ned i Danska Hollstein. Här fingo
 wäl stora förmåns- rättigheter, som de hvarken
 Herrnhut eller i Förstendömet Hollstein hafte
 kunde och borde: (1) äfwen som de och hade
 af Währiska Biskopen David Nieschmann ord-
 nerad Präst. Men wiåa betingningar och instruk-
 tioner blefwo tillagde, hwaribland den betänke-
 ligheten i synnerhet war, at de offentliggen skulle
 säga sig gemenskapen med Församlingen i Herr-
 hut, och wedersäga Herr Grefwens, såsom då wa-
 rande Währiska Brödernas Föreståndares In-
 spection. Deputatus Martin Dohes, som ord-
 teligen lättit examinera sig til sit Ambete, och
 General-Superintendenten Conradt, hade äfwen
 lit et wackert Testimonium Orthodoxiæ, (2)
 undandrog sig denna underhandling med en Prä-
 testation, och for tillbaka at Herrnhut. Men Bröderna
 anlade Nyhygge wid Oldeslohe, och kallade den
 nya Colonie Pilgerruh. Deras Predikant
 Magister Johan Georg Waiblinger, war
 introducerad af General-Superintendenten, hwilken
 aldrumast bemödat sig at draga dem in i Dan-
 ska Hollstein; och de stodo någon tid i sådan
 nest hos hwar man, ja och i sådant anseende,
 två af dem blefwo med General-Superintenden-
 tens öfna bref sände til någden af Tonder-
 at åter på rätta wägen bringa där boende
 paratister, hwilke gjordt Prästerna mycket
 deri. Men följderna af deras öfwerilning
 Coloniens början, insunno sig dock omsider. De
 röme bristen på gemenskapen med sina Bröder
 och på den tillwänt i nådene, som deraf följer
 och ibland dem öppades jämwäl några willom-

+ Den inwärlig

ingar och för
 et Secterie.
 och mer om så
 och änsdnt äf-
 Kapen med den
 en gång gifna
 ollest, utan de
 bild ed, och de
 wer wordo de
 tidade sina
 hade Synodus
 alla församling
 iertallade sin
 anmodade Brö-
 Häfvet. I de
 mer til Köpen-
 het utiättade
 Detta blef dem
 erintendentens
 öga Synnare
 denna emigrati-
 e allenast frilka
 an Bröderna
 onnest. (5) M-
 migrera, blef-
 de för de ibla-
 de sunnits wa-
 andra Församli-
 gagneliga Colo-
 nes icke af Zan-
 usen stående
 bralienerade. (

(1) Nat. Reflex
 4) 5) (2) B-

lingar och söndringar, som ändteligen brusto ut
 et Secterle. Utanifrån anmodades de och allt n.ær
 och mer om sådant, som de icke kunde gå in uti;
 och änskönt äfwen Herr Ersten affsagt sig gemen-
 skapen med dem, och förmanade dem at hålla deras
 gång gifna löfte, så gjorde detta ändå icke
 tillst, utan dem pålades och at afslägga en sär-
 betänkt, och deröfwer afgifwa Reverser. Hårdst-
 skulle de deras samveten betungade, och de
 i Herrns Deputerade til Brödernas försam-
 lade Synodus i Gotha, och bådo densamma och
 alla församlingar om tilgift för sin öfwerlning,
 återkallade sin affsägelse från deras gemenskap, och
 anmodade Bröderna om Intercession wid Kongl.
 Höfswet. I det afseende wardt Syndicus Böh-
 mer til Köpenhamn deputerad. Men då han als-
 ntet utträttade, ärbödo de sig at emigrera. (3)
 Detta blef dem bewilladt, men uppå General. Su-
 perintendentens och några wid Höfswet warande
 öga Synnarens kraftiga föreställning, (4) wardt
 denna emigrations- bewillning återtagen, och de ic-
 ke allenafr friskallades för eden och Reverserna, u-
 an Bröderna lofwades och all möjelig frihet och
 onnest. (5) Men emedan de redan hade begynt at
 migrera, blefwo de öfrige, hwilkas qwarblifwan-
 de för de ibland dem hyppade stillastigheter skull
 de sunnits wara nyttigt, äfwenleds insuckne uti
 andra Församlingar, och orten skulle nu med nya
 agneliga Colonister besättjas. Men detta gilla-
 des icke af Landsens Öfwerhet; derföre blefwo
 usen stående öde, och hafwa sedermera blifwit
 Bralienerade. (6)

(1) Nat. Reflex. p. 154.

4) 5) (2) Bld. Saml.

1, 391. sammaledes p.

221. (3) Nat. Reflex.

p. 155, 181. Bild. Saml.
 Ill. 833. (4) Hans Krist-
 welse til Konungen ses in
Actis Fratr. Bepl. LXVII.
 p. 51. (5) Rat: Reser.
 p. 181. Se ock en för-
 näm Prästman i Köpen-
 hamn bref til *Magister*
Wailbinger, i Byd. Saml.

Ill. 980. (6) Rat. Reser.
 p. 182. Spangenberg. Schlu-
 schrift *Quäst. 147, 148.*
 Hela Holfsteiniska sals-
 Historiska sammanhang
 finner man i Synodal-
 Kristwelsen til Konungen,
 Byd. Saml. Ill. 983.

S. 93.

Sedan Synoden i Gotha war til ända, blef
 wo i December månad 1740. Conferent-
 serne i Marienborn fortsatte, hwaruti förnäm-
 gast handlades med särdeles tydelighet om Vår-
 och dess föredragnings-sätt. I medlertid hade
 Nsenburg-Bydingiska Undersåtarna hos Hög-
 loflige Riks-Cammar-Rätten i Wezlar ingifvit
 emot sin Lands-Herre en Klaga, Skrift, och der-
 ti ibland annat, äfwen beswärat sig öfwer Brö-
 dernas uptagelse, samt derwid bilagt en desom på-
 diktad galen Tros-bekännelse. De blefwo wäl
 bortwiste; och en den ansenligaste Afhållarens i
 Marienborn och Herrnhag gjorda besök hade le-
 te allenast på Hans egit hjerta den saligaste wä-
 tan, hwilken besynnerligen yttrat sig wid Hand-
 upbyggeliga ändalyckt, utan gaf ock de öfriga Her-
 rar helt annan insigt. (1) Men Ordinarius Lunde
 de icke dermed ställa sig tilfreds, och wille, wid
 sin förhastwande resa til Amerika, icke lemna
 Brödra-församlingen i ovisshet, huru den i Nor-
 mersta Riket skulle blifwa ansedd. Han hade för-
 nummit, at af Rikets ansenliga Ständer blifwit
 föreslagen en total Landtsförwisning, som lik-
 genom en af de andeliga Churförstar blifwit wä-
 der

berlagd, med
 peligen kunna
 "wen och V
 "te, än at i
 "deros fiend
 "ifrån L. agsb
 Ordinarius fi
 som wid Rik
 men derifrån
 Fiscalen at
 bestyrlningare
 kunde dermed
 detta års fl
 Rikets Camma
 någon tid i
 man fant sak
 la Honom an
 mom med de
 Grefwen af
 Herre af Her
 uppå, at best
 Gårdsamling,
 efter föregång
 wederparter, k
 eller något an
 legio, grundel
 (1) Rat. Reser.
 XXXIX. (2.) 2
 Quäst. 148. C
 Quäst. 261. C
 för iiii tanka

Detta sedn
 neve, d

Nat. Reser.
nb. Schl.
47, 148.
sta saken
inmanhang
Synodal.
Konungar,
1. 983.

da, blef
onferent
örndm
m Pär
tid hade
os Hög
ingifv
och der
er Brö
som på
fwo väl
Borens
hade le
aste we
id Hand
riga Her
rius fun
vill, wid
le lemina
en i Ro
hade för
er blifv
m lifv
ismit we
des

berlagd, med det skäl, som af en Catholik ndp-
peligen kunnat förmodas, "at nemligen Herr Gref-
"wen och Brödra församlingen intet annat sö-
"kte, än at utbreda Guds ära och Rike, och at
"deras fiender bara af afund wille utsluta dem
"ifrån T. agsburgiska Confeßions- förwantskapet."
Ordinarius fick altså den Klaga- skrift om händer,
som wid Riks- Cammar- Rätten blifwit ingifwen,
men derifrån afwißt, och sökte först förmä Riks-
Fiscalen at främja denna och andra förebragta
beskyllningars undersökning. (2) Och då denne icke
kunde dermed inlåta sig, reste Ordinarius emot
dessa års slut sjelf til Weglar, och anhödt hos
Riks- Cammar- Rätten om undersökning af alla på
någon tid i werlden utflugna beskyllningar. Men
man fant saken aldels icke nödig, och sökte inta-
la honom annat. (3) Och just så gick det Ho-
nom med dess alfwarliga ansöknin hos Herr
Grefwen af Tsenburg- Bydingen, såsom Lands-
Herre af Herrnhag, at Han måtte tillika arbeta
uppå, at beskyllningarne, icke allenast emot denna
Församling, utan ock emot hela Brödra- Kyrkan,
efter föregången Communication med alla slags
wederparter, blefwo inför Riks- Cammar- Rätten,
eller något annat werldsligt eller andelliget Col-
legio, grundeligen undersökte och afddömde. (4)

(1) Nat. Reser. p. 138.

xxxix. (2.) Apol. Erklår.

Wesf. 148. Schlussschrift

Wesf. 261. (3) Se en

stor och tankar öfwer en

förehafwande Provocation

&c. Bld. Saml. I. 369.

Nat. Reser. p. 125. (4)

Pud. Saml. II. 645. Nat.

Reser. p. 126, 301.

S. 94.

Detta sednare gjorde Han Skrifveligen Ifrå Ge-
neve, dit Han med sin Familja i början af
år

år 1741. var förrest, till at blifwa bekant med
 Genfer-Kyrkan, såsom Calvini egenteliga Läro-
 sätte, och Modren till många Presbyterianska För-
 samlingar; och efter Brödernas i Bömen exem-
 pel, komma med henne i wänlig Correspondents.
 (1) Han wille och tillita tjena Wännerna i Sweits,
 hwilke anhållit om besök af Bröderna. I det af-
 seende hade Han tagit med sig flera Bröder, än
 Han och Hans Fru till betjening tarfde; och de-
 se kommo i gagnelig bekantskap med några up-
 märkta, som woro benägne för Separatismen.
 Till at gifwa dekom et godt exempel, lät Han
 sitt husfolk, som woro Reformerta Religion
 tillgifne, gå med till Påst-Communionen. (2) I
 sitt hus, som Han ensam bebodde, inrättade Han up-
 byggelses-slunderna, såsom i en Församling wan-
 ligt är, men lät inga främmande bimissta de sammas;
 utan på deras oftare begjåran, hölt allenast några
 tal för dem, kort före sin afresa. Ehuru någon stul-
 lighet ännu hängde wid honom från hans Wä-
 indista resa, hade Han dock många samtal med
 Professorene och Pastorerne, och öfwerlemnade
 dem den 28. April en utförligen skrifwen berättelse
 om Brödernas ursprung, öden, lära, inrättning och
 Kyrko-disciplin i äldre och sednare tider, för at gif-
 wa dem et sanstylligt begrep om Brödra-Kyrkan,
 hwilket i framtiden kunde tjena till grund-ämne i
 Historien. Till den ändan lät Han och i deras Bi-
 bliothek till förwar inlemna några wiktiga Docu-
 menter, äfwen som Han annars gjort i andra
 stora Archiver och Bibliotheker. Allt detta wardt, em-
 ligt Deputationen från Universitetet och Ministerio,
 samt deröfwer förfärdigade Act, (3) gånstas till
 uptaget, och med et stönt Elogio och lyckönskan

To
man
da

beledsaga
 på latin f
 Guddom
 dan folket
 billadt, a
 minstone f
 ja wardt
 Göttes,
 kallad, såsom
 ning, på fr
 sorer dedi
 någdt derö
 in i samma
 heter, som i
 reste Ordin
 Maji Mån
 Hans följ
 ro fram, b
 rar Profeso
 nings-skrifw
 us äfwen öf
 hwilken han
 ifrån den tid
 (1) Bref ti
 Coyet, i B
 49. (2) B
 658. (3)
 (4) Se H
 skrifwelse till

Efter återko
 til Ordin
 rita, åter igen
 rienborn, is

bekant med
teliga Pär-
ianska För-
ömen exem-
respondents,
a i Erweits,
I det af-
Bröder, an-
e; och de-
/några up-
paratistmen,
låt Han
Religion
nen. (2) I
de han up-
elning wän-
de sammas;
nast några
någon sjut-
ans Wäp-
amtal med
verlemnadt
berättelse
ttning och
för at gif-
a-Kyrkan,
nd-ämne i
deras Wi-
ga Docu-
t i andra
wardt, en-
Ministerlo-
nsta wäl-
pönstän-
be.

Åfrån år 1735. til 1741. S. 94, 95. 275

beledsagadt. Han öfwerlemnade dem äfwen några
på latin författade Theologiska Satser, om Christi
Guddom och den Hel. TreEnigheten. (4) Och eme-
dan folket blifwit emot Bröderna uprättadt, och in-
billadt, at Bröderna icke trodde på Gud, eller åt-
minstone sökte betaga Fadren Deß tillståndiga åra-
gå wardt Löfens-boken för år 1740: Das Lam
Gottes, nach seiner Gottheit und Menschheit
kallad, såsom deßa bekyllningars reelaste wedersläg-
ning, på fransyska öfversatt och til några Profes-
sorer dedicerad. (5) Andteligen blef folket mis-
nögd deröfver, at man icke wille släppa hwar man
in i sammankomsterna. Til at förebygga orolig-
heter, som i slike Republiker hafwa ledsamme Igder,
reste Ordinarius med hela sit hus åter sin väg i
Waji Månad. Och då hände det, at somlige af
Hans följe, som genom en sådan samlad folkhop fo-
ro fram, blefwo illa medfarnes; hwardöfwer Her-
rar Professorerne låto til Honom afgå en enskyl-
nings-skrifwelse. (6) På denna resa kom Ordinari-
us äfwen öfwer Berniska Synoden. af år 1732.
hvilken han, såsom en ståtelig Pastoral, Instruction,
ifrån den tiden alltid hållit i ganska högt wärde. (7):

- (1) Bref til Baron von
Covet, i Bnd Saml. III.
49. (2) Bnd. Saml. II.
658. (3) *ibid.* II. 662.
(4) Se Herr Grefwens
skrifwelse til Professor Leger,

i Apol. Erklär. Begl. A
p. 187. (5) Bnd. Saml.
II. 380. 663. (6) *ibid.* II.
659. (7) Kan jämnwäl lä-
sas i Bnd, Saml. I. p. 703.
seq.

S. 95.

Efter återkomsten til Wetterau, wardt i anseende
til Ordinarii förestående andra resa at Ame-
rika, åter igen en Synodal-Conferents hållen i Ma-
rienborn, ifrå den 20. Junii til den 3. Julii
1741.

1741. I bland annat blef afwen resolveradt, at en Deputation skulle afgå till Sverige, för at meddela Theologerna i Upsala och Stockholm, undersättelse om Brödra-Församlingen. Hertil utnämndes Martin Dober och Magist. Arvid Gradin. Emot slutet af året, begäfwö de sig dit på resan, och höllo samtal med Theologerna därstädes, rörande Brödra-Församlingens lära och inrättningar. De blefwö vänligen bemötte, och den sednare afwen anmodad, at hålla en offentlig predikan. (1)

Hufvudsaken på denna Synod war, at Ordinarius i et tal til Synodal-församlingen (2) nedlade sit blitintil förda Biskops-ämbete; efter Han trodde, at det kunde wara honom hinderligt wid Hans förhafwande arbete i Pensylvanien, där Han wille infinna sig såsom en blott Lutherisk Theolog. De ämbets-skyldor, som Han blitintil bestridt, öfwerlemnade Han åt Biskop Polycarpus, som redan för et år blifwit i detta hänseende wald och inwigd. Til dess biträdare i ämbetsförrättningar, waldes genom rösters pluralitet, då warande Föreståndare wid Seminarium, Johan Witschmann, (3) och Consecrerades i Herrnhag den 22. Julii, i Wydingsta Herrskapets och Hertigens af Wyrtenberg-Dels närwaro.

(1) Rat. Reflex. p. 139.

XLVI. (2) Bib. Saml.

III. 1039. Rat. Reflex. p.

261. seq. (3) Rat. Reflex. p. 176.

§. 96.

Strart derpå anträdde Ordinarius resan åt Tyskland och England. I London hölt Han med Brödra-kyrkans qwarblifwande Äldsta och arbetare en affteds-Conferents ifrå den 11. til den 23. Sept. 1741. Wid hwilket tilfälle Leonhard Dober,

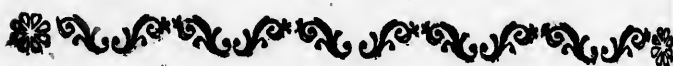
ber, som redan förut detta sit år de starka lade den 1 derna wille men funno sälla bön r gisfwa dem dermid in, werlåta sig, afdelningar ras själars Christenheter sammans ut des samt bet ma, föraktad med så många Brödra-folk, sina tjenares och efter sit l t nära och fi ande och gör ch undersjööj n, med män les hela sälls luddadt, at de ons' willja, o ändelse, jämte erwillades ;od 3. Nov. 174 milingar, ste tryck i allas hje

fäfwen i aff

eradt, at m
 r at meddes
 olm, unders
 rtill utnäm
 b Gradin.
 t på resan,
 stades, rö
 rättningar.
 sednare af
 dikan. (1)
 r, at Ord
 (2) ned
 efter Han
 hinderligt
 sylvanien,
 blott Qu
 Han his
 Pop Poly
 ta hånse
 ämbets
 ralitet, d
 Johan
 derenhaag
 ch Hertli
 dat. Kessler
 at 70
 Han med
 och arbe
 den 23
 ord Do
 ber,

ber, som hitintill varit Första lingsens Äldste, och
 redan förut hade skriftligen begärt Licentieras från
 detta sit ämbete, för det göromålen wid nu waran
 de starka utbredelse hade älsför mycket tilltagit,
 lade den 16. Sept. ned det samma. Då nu Brö
 derna wille åter besättja detta betydande ämbete,
 men funno ingen Broder dertill wuxen, och de i
 sälla bön wände sig til Frälsaren, at Han wille
 gifwa dem råd efter sit Hierta; föll det somligom
 derwid in, at de ej kunde gjöra ett bättre, än öf
 werlåta sig, med hela Brödra-kyrkan i alla de
 afdelningar och sysselmål, at Öfwerherdan och de
 ras själaras Biskop allena, såsom den allmänna
 Christenhetens enda Hufwud, och anförtro alt
 sammans uti Hans omedelbara uppsigt och ledan
 de samt bedja Honom, at Han sielf hos sit ar
 ma, föraktada, med otaliga fiender omgifna och
 med så många Hans Rikets ärendes öfwerhopade
 Brödra-folk, wille åtaga Sig detta ämbete, och
 sina tjenares rådplågningar, fast icke synbarligen,
 och efter sit löfte Matth. 18: 19. 20. 28: 20. på
 t nära och kraftigt sätt präsidera, samt i allt allig
 ande och göromål stänka dem behörig insigt, kraft
 och undersiödjelse. De föredrogo Honom saken uti
 a, med många tårar beledsagad bön. Derunder
 lef hela sällskapet med en sådan Guds frid öfwer
 luddadt, at de kunde tro, det de hade bedt efter
 Hans wilja, och blifwit bönhörde. Och då denna
 ändelse, jämte en allmän Absolution och alla
 erwillades och försörddas återuptagelse, den
 3. Nov. 1741. gjordes bekant i alla För
 samlingar, stedd det med sådant Gudomligt
 tryck i allas hjertan och under alla närwarandes
 påswen i afseende på detta ämbete. —

många Tusende tårar, (ja många frånvarande, som intet wiste derom, kände på samma stund en omanlig Guds kraft) at denne dagen sedermera i alla Brödra-församlingar firas högtidelligen med förnyad wälsignelse. Men hwad som genom människor börgöρας wid Brödra-kyrkans mångfaldiga syflor, det bles delt i sålf ämbeten, hwilkas Direction anfördes, troddes at en, den tiden förordnad och i Mariens born befintelig Conferents, hwari Biskoparne präsiderade.

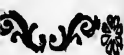
Nyare Brödra-Historiens Femte Stycke,

Ifrån Ordinarii resa til Pensylvanien 1741.
inell Synoden i Zeist 1746.

- §. 97. Religionens tilstånd i Pensylvanien wid Ordinarii ankomst.
- §. 98. Hurudant Brödernas tilstånd och arbete hitintil warit i Pensylvanien.
- §. 99. Ordinarii arbete på Lutheranernas bästa.
- §. 100. Til at bilägga äffilliga Religions-Partiers stridigheter, hållas Synoder med deras hufvudmän.
- §. 101. Första Währiska Brödra-Coloniens ankomst. Rybbaget i Bethlehem och Nazareth.
- §. 102. Indianernas tilstånd. Ordinarii första resa til dem, och underhandling med Trofesernas hufvudmän.
- §. 103. Andra resan, til at visitera Mission i Chekomeksh.
- §. 104. Tredie resan ibland Indianerna.
- §. 105. Ordinarii bortresa från Amerika. Några Församlingssalers förändring i Europa, under Hans främwaro.
- §. 106. Förändring i England. Ordinarii förättningar därstädes.
- §. 107. Tilaledes i Sottland.
- §. 108. I Wetterau.
- §. 109. Synodus i Girschberg. Colonien i Neu-Dieten dorf i Gotbaiska Landet.

- §. 110. R
fördrat
- §. 111. Col
sals i
angäen
Slesie
och en
- §. 112. Unt
de Br
- §. 113. Efte
om der
til Bön
- §. 114. Fort
Colonien
- §. 115. Ord
def. Ord
- §. 116. Beska
ändringa
- §. 117. Liffä
Synodus
- §. 118. Ordina
nyttan de
- §. 119. Ordina
Några i
- §. 120. Unmä
ypade. St
- §. 121. Ordina
enborn. R
- §. 122. Utstäl
Uniteten, b
- §. 123. Deput
tilaledes t
- §. 124. Tilstånd
stående R
- §. 125. Synod
i Brödra
- §. 126. Bröder
- §. 127. Tilstånd
wid Missio
- §. 128. Hedna
arna.

änvarande,
na stund en
rmera i alla
med förnyad
ännistor bör
iga syflor,
ction anför,
i Mariens
oparne prä

riens

ien 1741.

id Ordinari

isintil wack

riers stridig

än.

mit. Rybue

til dem, och

än.

Comestab.

församling

inwäro.

förrättningar

en-Dieten

§. 110

- §. 110. Religions- och kyrko-frihet i Brandenburg. *ordinari* förrättningar i Berlin.
- §. 111. Colonien i Gnadenberg, Gnadenfrey, och Neusatz i Slesien. Pädagogium i Slesien. Underhandlingar angående Bönhus i Peterswaldau och Rönitz i Slesien, samt en Colonie i Görkendorfmet Neuschotel, och en Brödra-församling i Szeettin.
- §. 112. Underhandling med Lutheriska Consistorium, angående Bröderna i Slesien.
- §. 113. Efterättelse om en ny wäxelse ibland Börnarna, och om deras Deputation til Bröder-församlingen. Början til Böhmiska Colonien i Niesky.
- §. 114. Föresättning af berättelsen om Böhmiska Brödra-Colonien i Berlin och Rostdorf.
- §. 115. *Ordinarii* förrättningar i Slesien. Colonien i Gnaden. *Ordinarii* kallelse til Unitetens fullmäktige Tienare.
- §. 116. Bestäffenheten af upväxelserna i Liffland, och förändringarne wid desamma.
- §. 117. Liffländska oroligheterna. Deputation til Ryksa kyrkans Synodus.
- §. 118. *Ordinarii* resa til Ryssland, des arrestering i Riga, och nytan deraf
- §. 119. *Ordinarii* wistande i Slesien, och besök i Zernhus. Några inwånarens bortflyttning.
- §. 120. Anmärkningar öfwer Läro-metoden, och deröfwer uppade stridigheter.
- §. 121. *Ordinarii* och Vilger-församlingens wistande i Marienborn. Folktyödet i des hus.
- §. 122. Tillfälliga Läro-metoder eller *Tropi* uti Brödra-Uniteten, blifwa tillgäde wid hwarannan.
- §. 123. Deputation til Wyrtembergiska Kyrkan och des Råds likaledes til Saxiska Theologerna. Apologier.
- §. 124. Tillståndet wid Församlingarna i Tyskland, under pågående Krig.
- §. 125. Synodus i Marienborn. *Ministerii* bättre inrättning i Brödra-församlingarne.
- §. 126. Brödernas arbete i Evangeliska Religionerne.
- §. 127. Tillståndet wid Församlingarne i Pensylvanien, och wid Missionerna i Amerika.
- §. 128. Hedna-Missionernas tillstånd på Wäst-Indiska öarna.

§. 129. Likaledes på Grönland.

§. 130. Någon efterrättelse om de förlätna Missioner på Cap och på Ceylon. Försök at bringa Evangelium ibland Chineseerna och Kalmuckerna, ja och ibland Judarna.

§. 97.

Uttet efter förenämde märkvärdiga händelse, begaf sig Ordinarius, med sin äldsta Dotter Henrietta Benigna Justina, på resan åt Amerika, och anlände till Nya-Nord den 29. Nov. 1741. Han for först till Philadelphia, hvaräst Han gaf Gouverneuren af Pensylvanien, tillkänna sin ankomst och afsigter, och bad Honom, at till sina Sammankomster deputera någon, som förstode Tyska och Engelska, på det med wisshet måtte förstås, hwad i de samma blefwe taldt och afhandladt. (1) Sedan reste Han till förnämsta orterna i Landet, hvaräst Tyskar bo, på det Han måtte lära sig om Religionens tillstånd. Detta war i högsta grad förvirradt och bedröfligt. Swenskarne hade först satt sig ned i detta Land. Där woro alltså några Swenske Församlingar, och desse stodo i en ordentelig Religions-författning. Sedan kom det war kommet til Kronan Engeland, och det af Konungen blifwit gifwet åt Proprietorn Pen, bebodde Swäskarne det samma, och Lands-författningen wardt så inrättad, at hwar och en, som trodde en Gud, skulle, utan åtskillnad på Religion, så därstädes bo och njuta full frihet. Ifrå den tiden hade en myckenhet människor begifwit sig dit ifrå Tyskland, hwilke dels för sina besynnerliga meningar icke toldes på sin hem-ort, dels sökte förbättra sig i timmelig måtto; och deras antal torde nu redan belöpa sig til 120000; de själar. I

Missioner på
a Evangelium
ja och ibland

ändelse, be-
östa Dotter
t Amerika,
Nov. 1741.
varast Han
ilkänna sin
at till sina
m förstode
mätte stö-
afhandladt.
orterna i
Han måtte
var i hög-
Swenskarne
woro alltså
se stodo i
edan Vän-
och det af
orn Pen-
lands, för-
h en, som
cå Religi-
Ifrå den
wit sig dit
synnerliga
sökte för-
antal for-
jdlar, J

frå nästgränsande Provincer, ifrån Engeland och
andra Europäiska Ränder, hade folk af allehanda
sänkesätt afwenwål ansenligen ökt Colonisternas
antal. Här funnos altså Lutheraner, Reformerte
af hwarje handa ConfeSSIONer, synnerligen af Dor-
drechtska Synoden; Episcopaler, Presbyterianer,
Independenter, Qwäkrare, Baptister, Mennoni-
ster eller Återdöpare af åtskilliga Partier, Arrianer,
Socinianer, Schwentfeldianer, Inspirerte, Sieben-
täger eller Sabbathaner, Separatister, Eremiter,
Newlights, Pányitfödde, Britänkare, och sådane,
som i all ting woro willrådige, och aldeles icke
mer wiste, hwad de tro skulle.

Ordinariii affigt gick förnämlligast derpå ut,
at wara Tyfska Lutheranerna til någon tjenst. Des-
se hade (utom några Personer, som merendels
woro ofstuderade och aldrig blifwit ordinerade, ut-
tan af dem på en wiß tid legde) alsinga Prä-
ster, och kunde inga ordentliga Predikanter få ifrå
Tyfkland, efter man icke kunde komma öfwerens-
som Präste-legan och Rönings-sättet. Icke heller
blefwo några dit sticfade, förr än man förnam, at
Ordinarius och Hans Medhjelpare begynte arbe-
ta på Folkets Sjåla-wål. Deras barn wårte
alltså up i skogs-bygden, utan underwisning, och
de fleste utan Dop, och blefwo genom deras wil-
da ort hos alt folk föraktelige. Wardt och någon
sål här och där bekymrad om sit ewiga wål, så
slog han sig til Separatisterna, och andra små
Secter, som hade et utwårtes sken til helighet,
och derhos föraktade och bespottade alla andra
Religioner, och i synnerhet den Lutheriska.

(1) Båb. Saml. II. 825.

Bröderna hade redan i några år försökt, att till Evangeliska ensaldigheten och enigheten föra de redeliga själar, som ibland dessa åtskilliga Partier i Pensylvanien funnos. Endr Schwenkfeldianerna år 1734. foro dit ifrån Öfra Paussig, blefwo dem tre Bröder på begäran efteråt tillsticade. (§. 49) Dese wordo 1736. besökte af Magister Spangenberg, sedan han hade inrättat Colonien i Georgien; och då han kom tillbaka ifrån sin Visitation på St. Thomas, (Biskop David Nitschmann uppehölt sig i medlertid i Pensylvanien) blef han till år 1739. hos de Bröder, som woro ibland Schwenkfeldianerna; sökte at vinna dessa genom ord och wandel, och wärdt derhos bekant med åtskilliga redeliga själar i allehanda Partier, hwilke suckade öfwer de sammans söndring och inbördes widrighet. Ibland dessa war Johan Adam Gruber en, hwilken i en skriftelig föreställning til de förströdda redligt sinnada, sökte upmuntra dem at förena sig. (1) Denna skrift måtte wäl, ibland annat, hafwa gifwit Ordinarius anledning, at sända några Bröder, och i synnerhet 1739. Andreas Eschenbach, till Pensylvanien, at förelunna Evangelium ibland allehanda Partier därstädes; och at ändteligen sielf resa dithän. Men så hade ock redan 1740. de sidste Bröder i Georgien, begifwit sig hit. (§. 82) Dese woro bekante med den berömda Engelska Methodist-Predikanten George Whitefield, hwilken köpte ett stycke land i Pensylvanien, som af honom kallades Nazareth, til at där bygga up en Schola för Negrarna. Han anmodade Bröderna, at besse platten och besörja om upodlingen. Detta anbud togo de emot såsom af Försynens hand. De funno der-

genom tillf
kunna bo
fördela sig
te gjorde
denteliga
moden unde
medan på d
som icke wi
år fått förr
derna af da
rest tillbaka
om Reprob
Hagen, som
dianerna, w
pa. (§. 82.
genom Joh
det mäfte
Pensylvanien
hafwa Wäh
nödgade dem
Försynen ha
Man böd de
ma tid, nen
David Nie
sylvanien. D
wo sams, at
och på Dala
gt. Denna or
Jde långt der
sälja sin Van
Den blef Brö
1743. fulländ
hafwa bågge
genom åtskillig

rsökt, at till
gheten föra
tilliga Par
wenfheldi
usig, blef
tillfickade.
f Magister
at Colon
ta ifrå sin
op David
Pensylva
öder, som
at vinna
verhos be
anda Par
ndring och
Johan N
föreställ
upmuntra
ätte wil
nledning
het 1739.
, at fört
rtier där
Men så
eorgien,
ante med
ken Ge
de land
Naz
Negra
platsen
togo de
no derb

genom tillfälle, at med arbete underhålla sig, at
kunna bo tillsammans, och icke wara twungne at
fördela sig ibland folk af åtskilliga Secter, hvil-
ke gjorde spe af Bröderna, äfwen som af alla or-
denteliga Religions-människor. De begynte åbyg-
naden under mycken beswårllighet, ja lifsfara, es-
medan på det köpta Land-stycket bodde Indianer,
som icke wille flytta derifrå, och, såsom man efter-
åt fått förnimma, ofta hafwa welat taga Brö-
derna af daga. I medlertid hade Whitefield åter
rest tillbaka at Georgien, där han öfwer Artikelen
om Reprobation, råkat i misshållighet med Johan
Hagen, som til Evangelli förkunnande ibland In-
dianerna, war i medlertid dit kommen från Euro-
pa. (S. 82.) Och efter Whitefield trodde, at han
genom Johan Hagen skulle mista sin credit hos
det wächta folket, wille han, wid sin återresa til
Pensylvanien emot slutet af året 1740., icke mer
hafwa Mähriska Bröder på sit Land-stycke, och
nödgade dem at flytta bort ifrå Nazareth. Men
Försynen hade redan förgt för dem. En anse-
nlig Man bød dem et stycke Land till köps. På sam-
ma tid, nemligen i Dec. 1740., kom Biskopen
David Nieschmann med sitt sällskap til Pen-
sylvanien. De öfwerwågade altså saken, och blef-
wo sams, at på bemålte Land-stycke wid Lecha
och på Dalawarsta Tracten, anlägga Nybyg-
ge. Denna ort wardt sedan kallad Bethlehem.
Icke långt derefter såg sig Whitefield nödsakad, at
sälja sin Lands-tract med påbegynta åbyggnad.
Den blef Bröderna hembudt, som köpte den, och
1743. fulländade husbyggnaden. Ifrå den tiden
hafwa bägge platserne, Bethlehem och Nazareth,
genom åtskilliga Colontier från Europa, anse-
nliggen

stiltagit, och på Nazarethsta Lands-tracten dro
än flere små Colonier anlagde.

(1) Bib. Saml. III. 13.

§. 99.

I sådana omständigheter fant Ordinarius Religionerna i Pensylvanien, samt de få Bröder, som före Honom woro dit komne, af hvilka somlige arbetade redan med wälsignelse på Hedningarnas omvändelse. (§. 91.) Wi wilse nu se, hwad Han wid sin därwaro, i et års tid, 1) utöfadt hos Religionerna, och i synnerhet den Luthersta; 2) Huru det vidare gått med Bröderna, och 3) hwad Han til Hedna-Missionernas bästa företagit.

Början til sit arbete på Religionernas bästa, gjorde Han wid slutet af året 1741., med en Predikan i Oly, och en i Germantown. Lutheranerne i Philadelphia hade inrättat en lada til Kyrko-hus, deruti äfwen de Reformerte hworfferde Söndag i månan, höllo sin Gudstjenst. De förre begärde få höra Ordinarius predika. Han anmälte det hos Reformerta Pastorn, som ingen ting deremot kunde inwända, (1) och predikade alltså för Lutheranierna. Den Helga Mattwarden kunde och wille Han icke utdela åt hela den ännu i officiell stadde hopen, för än en allmännelig nåderördelse på Palm-Söndagen 1742. förspordes i hela Församlingen, som gaf Honom dristighet, af följande Påst-måndag tildela allom, som det ästundade, den Heliga Mattwarden. (2) Deruppå kallade de Honom til sin Präst, under namn af Herr von Thurnstein, Theologus Tubingensis. Detta namn hade Han derföre antagit af Riks-Gref

arnas von
ligt tal; i
därwaro, n
d det sådan
mätte föröla
mädelsor, h
warden kun
og emot Ka
relade Han
drut, at de i
erträdare, n
en Kyrko-ort
ch Speners
war wille wa
Heliga Mattwa
lesia förses
on de noga i
o, tog Han
ågra andra
rdenteliga Lå
om några der
sta och med
en skildta
dräfler uprätt
d för tiden d
er Luthersta
motstånd
ste, at af
de Reform
djunct Christ
go bort Kyr
3 medlertil
gkland, hwil
m af Brödern

barnas von Zingendorf Titul, lade och i et offent-
 ligt tal; i Gouverneurens och et ansenligt sällskaps
 närvaro, ned Grefweliga Ståndet och namnet,
 på det sådant icke, till andras misnöje och nachdel,
 måtte förolämpas genom den smålet och de för-
 mädelser, hwilka Han, såsom en Christi Tjenare,
 swarken kunde eller wille wäja. (3) Innan Han
 tog emot Kallelsen till en Lutherisk Predikant, för-
 melade Han dem några frågor, och betingade sig
 derut, at de icke skulle bjuda Honom och Hans ef-
 verträdare, något Salarium. (4) Han satte och up-
 en Kyrko-ordning, i kraft hwaraf, efter Lutheri-
 sk Speners råd, allenast sådane, som med alf-
 war wille wara Christne, skulle släppas till den
 heliga Mattwarden, och såsom en Ecclesiola in Ec-
 clesia förses med helsofamma ordningar. (5) Se-
 dan de noga öfwerwågat och gått in uti alt det-
 a, tog Han Vocationen emot, (6) försörgde och
 några andra Lutheriska Församlingar i Landet med
 edenteliga Lärare och Scholmästare, och lät ge-
 om några der till förordnade Lands- predikanter be-
 sla och med Evangelio betjena de i Landet fringsprid-
 te enskilda Lutheriska Familier. (7) Med några
 Präsler uprättade Han et Consistorium, och war
 så för tiden den egentelige Upsyningsmannen öf-
 ver Lutheriska Prästerskapet i Pensylvanien. Swar-
 st motstånd yppades, där blefwo Bröderna an-
 st, at af Färlet til frid wika undan. (8) Och
 de Reformerte i Philadelphia ryckte ned Hans
 adjunct Christoffer Pyrläus, af Predikstolen, och
 go bort Kyrkan, bygde Han en annan i stället.
 9) I medlertid blef en Predikant dit sånd från
 giffland, hwilken fant ingång hos de människor,
 m af Bröderna icke kunde admittteras till Matt-
 war.

warden. Efter någon föreställning, lemnade man gärna åt honom de människor, som icke mer vilde hålla sig till Bröderna, (10) och efter Luthers och Speners råd inrättade de öfriga så mycket oredentligare. Och detta var anledningen till de, efter Brödra-författningen sedermera inrättade, Landes-församlingar.

Hvaräst Ordinarius på sina resor genom Landet blef anmodad att predika, där tog Han wid tillbudet, äfwenwål på Reformerta predikstolar. Men Han lagade också, att i Colonierna, som tid efter annan anlände från Europa, Reformerte Bröder kommo med, hvilke af de Reformerta blefwo kallade till Präster. (11)

(1) Búd. Saml. III. 62, 53. (2) *ibid.* 579. (3) *ibid.* II. 920. III. 330. Gestalt des Kreuzkreuzes p. 186. (4) Búd. Saml. II. 827. (5) *ibid.* III. 702. Mat. Reflex. p. 267.

(6) Búd. Saml. II. 828. (7) Mat. Reflex. 206. (8) Búd. Saml. III. 76. och 78. (9) *ibid.* 80, 91, 582, 708. (10) Mat. Reflex. 206. (11) Búd. Saml. III. 109.

§. 100.

Hwad andra Religioner och små Partier beträffar, så woro många redelliga Själur ibland dem, ganska bekyrrade öfwer det i swang warande beständiga råbber och dömande, och åstundade fred. Ordinarius wille göra försök, om Han kunde wara dem dertill behjelpelig. Heinrich Zinck, en Tytt Reformert, lät under den 15. Dec. 1741. till alla Religions-Partier af Tytt Nation, utgå en Circulär-Krifwelse, (1) deruti Han bad dem, att de på Nyårs-dagen wille sända Deputerade till en allmän Sammankomst i Germantown, i den affhet, (såsom hans ord lyda) "icke att trö-

ta med hwa
wigtigaste
kunde blifw
öfrigt i meni
i kärlek för
de måtte mi
ndna samma
llne. Den f
till den 3.
ra i Saltner
Han, den tredje
ruaril; den fi
den 12. Ma
en 7. till den
rå den 5. till
delphia, ifrå
an Rickade nå
ertill, och de
ller Taleman
brenning emell
te heller att f
f dem, med
all enfaldighe
em igenom de
han sielf skrifw
såsom hela
sterlösare och
holisteten ell
lidande, såsom
sta Pensylvan
etta lyckades
nankomstens tr
Evangeliska san

nade man
e mer vilje
er Luther
mycket or
ill de, efter
e, Lande

re genom
an mid till
lar. Men
tid efter
e Bröder
eswo tal

ni. II. 828.
e. 206. (8)
II. 76. och
, 91, 582,
at. Ketter.
ad. Saml.

arterer be
r ibland
waran
stundade
han lue
Zinco
c. 1741.
n, utgå
d dem;
uterade
town
at trå
"ja

ta med hwarandra, utan at i kärlek handla om de
wigtigaste Tros-artiklar, för at se, huru nära man
kunde blifwa hwarannan i grund-läran, och för
öfrigt i meningar, som icke stå på salighetenes grund,
i kärlek fördraga hwarannan, på det att döman-
de måtte minskas och häfwas., Sju sådana all-
männa sammankomster, eller Synoder, blefwo altfä-
rdne. Den första war i Germantown, ifrå den
1. til den 3. Januarii, efter gamla stilen; den an-
dra i Saltner Schwamm, ifrå den 13. til den 15.
Jan. den tredje i Oly, ifrå den 10. til den 12. Fe-
bruar; den fjerde i Germantown, ifrå den 10.
til den 12. Martii; den femte där sammastådes, ifrå
den 7. til den 9. April; den sjette på samma ställe,
ifrå den 5. til den 7. Masi, och den sjunde i Phil-
adelphia, ifrå den 2. til den 4. Junii. I bör-
jan stödade nästan alle Secter sina Deputerade
på ett, och desse walde Ordinarius til Syndicus
eller Taleman. Hans affigt war icke, at stifta
öfning emellan alle dessa Religions-Partier,
icke heller at förbinda dem sielfwa eller somliga
af dem, med Währifta Brödra. Tyrlan, utan at
all enfaldighet efter den Helliga Skrift gå med
dem igenom de wigtigaste tros-artiklar, och såsom
han sielf skrifwer, (2) "intronisera Guds Lamb,
såsom hela werldens Skapare, Uppehållare,
Öfverlöfware och Heliggörare, och at införa Ca-
tholiciteten eller allmänheten af läran om Hans
öfverhördande, såsom en Universal-Theologie för En-
esta Pensylvanerne in Theoria et Praxi." Och
stiftades honom så, at straxt i första sam-
mankomstens tredje Session, wans den enfaldiga
Evangeliska sanningen seger öfwer Secternas själ-
ta

ta sielstlohet och grublerier, i det alle Deputerade med en mun, och de fleste med tårar, aflade om Jesu försoning, samt rättfärdiggörelsen och heligbifwandet genom densamma, en bekännelse, som någre efteråt wäl åter hafwa ångrat, och emedan de blygdes för det sanningen segrat öfwer dem, hafwa derigenom blifwit förledde till bittert hat och förföljelse emot Bröderna, men äro tillika så wordne förödmjukade, at de hafwa måst skämmas för Rättigast folk, i stället för at bespotta dem, såsom hittils sedt. Redan wid fjerdre sammankomsten blefwo älså alle de Deputerade borta, som blygdes wid den enfaldiga sanningen, eller dermed icke tilltrödde sig komma fort hos sina Partier. Och efter femte sammankomsten waro allenast sådane tillsammans, som förblefwo wid sanningen, och sökte för sig och sina församlingar, et rättfärdigt wäsende i Christo. De ochuru de hade sina särskilda församlingar och meningar, förbundo sig dock till broderlig förtro och gemenstap, och kallade sig ifrå den tiden, **Guðs Församling i andanom**, til åtskillnad ifrån en församling, som wor tillsammans, eller åtminstone har enahanda församling.

Dock emedan Extractet af denna Synod, (3) jämte Ordinarii berättelse om anledningen dertil, affigten, sättet och nyttan deraf (4) ligger för hwar mans ögon, så wil jag ej mer lågga härtil, än at Han och särskilt skrifwit till Swäkrarne, (5) Schwentfeldianerne, (6) Werderdöparne, (7) och Sabbathanerne, (8) och gjort sig möda, at medelst undanröddjande af deras stadeliga meningar, förhjelpa dem in på Evangeliska vägen; ehuru Han dermed föga ut rättat, och af somliga blifwit illa bemödt. Han

för all
het at
gjorde
barn.
barn c
minst l
tog sed
som der
(1) Bi
(2) A
(3) B
til 82
ningar
Kyrko
fler. v.
malede

Isrå
infin
der, som
utgjorde
samling,
lingar,
Partier
som af
de bortgå
och där
andra bl
bestämde
de såsom
ade, had
re gånger
blifwa ta

et alle Deputerade
ed lärar, aflade
ordiggörelsen och
en bekännelse,
va ångsat, och
ingen segrat af
svit förledde till
Bröderna, men
e, at de hafva
i stället för af
Redan wid sjerde
de Deputerade
diga sanningen,
na fort hos s
ankomsten was
som förblefva
hina försam
Christo. De
tningar och bl
oderlig fdelat
den tiden, en
til afstilla
sammans, eller
g.
enna Synod,
anledning
deraf (4) lig
jag ej mera
ilt fristvit till
ne, (6) We
ne, (8) och
nrådande af
dem in
med soga
tt. Han

Han gaf och förslag til en Fyrt Schola,
för alla de barn i landet, som icke hade lägen-
het at blifwa underwiste; (9) och Hans dotter
gjorde i Germantown et försköl med några flicke-
barn. Men emedan just sådane föräldrar, hwars
barn aldrast tarfde underwising, woro derom
minst bekymrade, lät man detta förslag fara, och
tog sedermere barn ifrån landet in i de anstalter,
som dertill inrättade woro.

(1) Bib. Saml. II. 722.

(2) Nat. Reflex. p. 195.

(3) Bib. Saml. II. 721.

til 825. (4) Uti Anmerk-
ningarne til. Weismans
Kyrko-historia, i Nat. Re-
flex. p. 190. til 215. Sam-
maledes Spangenh.

Schlusschrift, Bepl. v. 442.

(5) Bib. Saml. II. 848.

793. III. 79. (6) *ibid.* III.

309. 313. (7) *ibid.* III.

326. (8) *ibid.* III. 64.

316. (9) *ibid.* II. 845.

846.

S. 101.

Ifrå Måhriska Bröderna kunde inge Deputerade
infinna sig wid dessa Synoder; ty de så Brö-
der, som före och med Ordinarius woro dit komne,
utgjorde ännu ingen inrättad församling eller För-
samling, och bivitade Synoderna blott såsom främ-
lingar, äfwen som många af andra Religions-
Partier gjorde. I medlertid hade de Colonister,
som af Bröderna blifwit ussedde at årsätta
de bortgångna första invånarnes ställe i Pilgerruh,
och där icke wordo mottagne, (S. 92) tillika med
andra blifwit, såsom första egentliga Colonien,
bestående til Pensylvanien. Ifrå London, där
de såsom en ordentlig församling blifwit inrät-
tade, hade de affeglat i Martio 1742, och efter
tre gånger iråfad fara, at af Granska Capare
blifwa tagne, ankommit til Philadelphia den 7

Junii 1742., efter nya stylen råknadt. Deras ankomst gafs tillkänna för sjuende Synodal-Conferentsen, som just då var tillsammans. De blefwo till densamma inbudne, och jämte de redan förut därstädes befintliga Bröder och Systrar, in alles 120. till antalet, af samtelige deputerade från den så kallade Guds församling i andanom, i deras samfund uptagne, såsom en för sig sjelf bestående Församling årkände och lyckönskade; (1) och drogo sedan till Beethlehem, hvaräst de den 25. Junii fingo sin inrättning. Dessa Bröder stul- le, efter Pilger-församlingens exempel i Europa, bjuda till att tjena allo Religioner i landet med Evangelio, hvaräst de funno någon ingång. Till den ändan beslöto de, att efter Församlingens exempel i Jerusalem, hafwa en gemensam hushållning, och icke för sig behålla hwad de med handa-arbete kunde förtjena, utan näst deras egen nödtorftiga försörjning, använda sådant till barns upfostran, till Predikanter och Scholmästares hvar- bärgeing och understöd, hwille utan ordentelig lö- nente sina församlingar i hela landet, och till Missionernas befrämjan ibland Indianerna. Den- na hushållning har i tjugu års tid blifwit fort- satt; men omsider, wid större folkökning därstädes, och hwarjehanda oförsedda swårigheter, måst de dras; då sådant sedan blifwit där på samma sätt inrättadt, som på öfriga Församlings-orter: hwil- ket redan i Ordinarii lifstid varit resolveradt.

Hwad i synnerhet Colonien i Nazareth widkommer, så hindrades hon mycket wid åbyggnaden i förstone, genom Indianerna, som bodde på det af de sex Nationer köpta land-stycket, 1798. och förebar, att det hördde dem till. Chur-

Jfrän

nu Souv
wande, a
orifwa d
som hade
et, afwer
Bröderna
ngelio sö
edan de
in wäg,
hwad de
(1) Bib.

Indianer
af hw
De förnam
de kalla sig
unds. Na
ins emellan
boro de fer
ddane Matt
Onondago
res och A
hara Rådpl
ago, nära
endels af j
opäderna.
ers förmen
et, och fun
et, i hwilket
de hafwa
ta en del a
t wälde må
ra afwen p

hadst. Deras
Synodal-Con-
ns. De blef-
te de redan
och Systrar,
de deputerade
i andanom,
för sig själf-
önskad; (1)
varäst de den
Bröder stul-
i Europa,
landet med
ingång. Till
besamlingens
ensam huse
vad de med
deras egen
ant till barn
ndstares här-
rdenteligbo
et, och till
erna. Den
blifwit för-
g därstädes
, måst de
samma sätt
orter: hvil-
resolveradt.
Nazareth
d äbyggna
som bodde
stytet, S
til. Ehur

Jfrån år 1741. til 1746. S. 101, 102. 291

nu Gouvernementet, efter behörigt tillkänna gif-
wande, anbefalte Frids domaren i orten, at för-
prisa desamma, och Indianernas Stora Råd,
som hade försält Lands tracten til Gouvernemen-
tet, äfwen besalte dem draga derifrån; så wille dock
Bröderna icke sätta dessa Wilda, som de med Ev-
angelio sökte winna, i widrighet emot sig, utan
sedan de samme årlänt sit ofog och läfswat fara
sin wäg, gåfwo dem för deras upodlade jordagor,
hmad de begärade. (2)

(1) Bib. Saml. II. 804. (2) *ibid.* 930, 931, 933.

S. 102.

Indianerna i Canada bestå af många Slågter,
af hwilka hwarje har sit särskilla tungomål.
De förnämste ibland dem kallas Trokeser, men
de kalla sig själfwe Aquanuschioni, d. ä. För-
bunds Nationer, emedan de bestå af åttskilliga
stems emellan förbundna Folkslag. I begynnelsen
woro de fem, sedermera sex, och nu äro de sju
åldane Nationer, nemligen Maquas, Oneydoes,
Onondagoes, Senekas, Cayugas, Tuscaro-
es och Nantekots. Deras Förbunds dag, eller
Stora Rådplågning, hålla de gemenligen i Onon-
dago, nära intill sjön Ontario. De lefwa me-
stendels af jagt, och bo icke gärna nära intill Eu-
ropäerna. De göra sig stora tankar om sina se-
ners förmenta ensaldighet, om sin Politik och fri-
het, och kunna utan Krig nästan icke wara någ-
ot, i hwilket de äro mågta tappre och grufwelige;
och de hafwa och warit wane, at slagta och up-
ta en del af sina fångar. De hafwa bragt under
t wälde många andra Indianer, och ibland an-
ra äfwen Pensylvaniska Landets fordna Innehaf-
wa

ware, som af Engelsmännerna kallas Delawares; såsom och Mahikanderna. Dese bo håldre hos Europäerna, och jåmte jagt, födda sig med allehand da tråwarors försälgning. Derwid låra de i ungånge med Europäerna, at öla sina gamla laster med en hop nya synder, och äro derföre föraktlige hos Trokeserna; ehuru de alle äro begifne på fylleri, och råka i yttersta elände genom brännewin, som dem tillföres af Europäiska Handlande.

IBland Mahikanderna hade en Missionär redan uppehållit sig ett par år, (S. 91.) och andre Bröder woro nu redo, at komma honom til hjelp. Ordinarius wille och låra känna denna Nation, och reste den 24. Julii 1742. öfwer de blå bårgen til Delawares i Meniolagomekah. (*) Han och Hans sällskap förkunnade dem deras Skapare och Återlösare; och fast det icke den gången tycktes hafwa någon frukt, hafwa dock de måste af dem omwändt sig och blifwit döpte, några år derefter, då en fördrifwen Hedna-församling lade därstädes an sit boställe.

På en resa, som til Lutheriska Församlingens i Tulpehoken Visitation litet derefter företogs, mötte Han Sachems, eller de sex Nationers Hufwudmän, som warit åstad at förnya förbundet med Souvernementet af Pensylvanien, och nu for hem igen. Dese låt Han fråga genom Grides Womaren och Souvernementets wanliga tolt, Conrad Weisser,

*) När lärde Läsare hwarlen kunna finna sådana namn i Geographiska Böcker, eller så weta dem af Landets nu warande Inbyggare: så måste orsaken dertil sökas deruti, at Indianiska namnen på orter, floder, m. m. gementligen äro förlorade, snär Europäer begynna at behå sådana orter.

*) Wamponejehanda så kunna i flöwid sådant dant Sathnen så mywis hos op

Delawares;
håldre hos
med allehanda
de i um-
gamla löster
dåre förakta-
begifne på
brännerwin,
olande.
Missioner
(1.) och an-
 honom till
denna Na-
fwer de blä-
nekah. (*)
dem deras
te den gån-
a dock de
döpte, nå-
na försam-
samlingens
företog,
ioners Huf-
förbund
och nu för-
Frids. Dor-
t, Conrad
Weißer,

Weißer, om de hade något deremot, af
någre Hans Bröder bodde ibland dem, ic-
ke såsom Handelsmän, utan såsom Guds Tje-
nare, de der skulle lära deras språk, och frög-
ra Indianerna det stora Ordet om deras återlös-
ning, utan at taga något arfwode för omakel?
Och om de icke wille förhindra dem, som detta
Ord worde anammande? Conrad Weißer lade här-
til af sig sjelf: "Detta är den Man, som GUD
hafwer såndt öfwer stora hafwet hit til det hwi-
ta och bruna folket, at frögöra dem sin wilja."
Indianerne åhörde denna föreläsning med ärbö-
dighet, gingo deröfwer til råds, och lemnade Or-
dinarius til swar, at Hans Bröder kunde obehin-
drade wistas ibland dem, och skulle åga all frihet
at lära och predika. Till wänstaps-teken gäfwo
de honom et Sathom of Wampom. (*) (1)
Detta förbund och bekantskapen med de sex Na-
tioner, har sedan genom Deputationer ofta blifwit
af Bröderna förnyadt; och i följe deraf hafwa
Bröder tid efter annan bodt i deras Huswudstad
Onondago, lärdt sig deras språk, och derige-
nom gjordt Souvernementet mången god tjenst. (2)
Men Evangelii Predikan har blifwit icke ännu
warit fruktbarande ibland Trokeserna. Största
hittan, som man har af deras wänstap, är den,
at de icke hindra de Indianiska Nationer, som
em åro undergifne, at omwända sig.

T 3

(1)

*) Wampom åro en art Coraller eller Muslor af hwar-
jebanda fågar, efter hwilkas åtskilliga omblandning de
kunna i flere års tid åter påminna sig, hwad swar de
wid sådant tillfälle afgifwit. Och derföre gäller et så-
dant Sathom, Band, gördel eller snöre, hos dem af-
wen så mycket, som et skriftligt Document eller Be-
wis hos oss.

(1) Bibl. Saml. II. 940.

ii. Quest. 124, 125.

(2) Apol. Erklär. p. 26.

§. 103.

Den andra resan ibland Indlanerna, gjorde Ordinarius i Augusti månad 1742., til Chekometah, en Mahikandernas ort i Skiskittsbärags-tracten, mid gränssen af Gouvernemet Connecticut i Ny-Engeland. Här war det egentligen, hwaräst Missionären Christian Heinrich Rauch, under många lfs. faror, hade med nytta predikat Evangelium. (S. 91.) Tschob, en af Indlanerna, som hade kallat honom til Predikant för sin Nation och som sedermera blifwit kallad Johannes, war utaf en liderlig drinkare och förfärlig björn, som i sit hjertas första orowelat skjuta ihjäl Missionären, blefwen et spatt Lamb och frimodigt Jesu wltne. Man kan icke utan rörelse läsa i Bydingista Samlingarne, och af honom skrifwit härligt bref, (1) såsom och om wanbemålte Conrad Weiffers witnessbörd om honom och om Hedna-församlingen i Chekometah, (2) tillika med en berättelse (3) och ett Diarium derifrån. (4) De tre Förellesingar af denna Nation, döptes på Synodus i Oly den 22. Februarii. N. 1742. och kallades Abraham, Isaac och Jacob; (5) och mid samma tillfälle wardt och deras Missionär prästwigd. Ordinarius inrättade mid sin Visitation, något ordentligare denna Förellesing, satte Johannes til Lärare och toll, (6) han förstod Holländska språket, likasom flere Mahikandrar där i ångden) Abraham til Äldste i Förellesingen, Isaac til Förmanare, och Jacob til Tjenare; Han förskaffade dem och flera Missionärer,

Jfr.

er, och
wa affe
des Knip
la dem,
bsfall, u
färdeliger
fullelig o
den bord
la tilhop
ningen ib
gen nytta
edningar
ordentelig
wisa sådan
händets up
blifwit i s
genom nåd

På d
stfå mång
om beredd
pretade H
ter, hade t
Chekomet
såsom nyar
ärdigade er
lefwo de i
såsom Sabl
er Stilling
(1) Bibl. C
(2) ibid. III.
II. 938. (4)
(5) Beskrifning

Den tredje

a. gjorde Or-
42., til Che-
i Scisfikta
ubernementet
er var det es-
ristian Heim-
r, hade med
) Tschob, en
om til Predi-
emera blifwit
erlig drinkare
as första oro
ven et spalt
Man kan icke
nlingarne, et
såsom ock af
itnesbörd om
i Chetome-
) och ett Dia-
ar af denna
en 22. Febr.
Isaac och
le wardt och
ius inråttade
e denna Fö-
och toll, (th
flere Mabo-
ldste i Fö-
Jacob
ra Mission-
er.

ger, och gaf dem det rådet, at de icke skulle haf-
wa offeende på et not, warp, utan på de lefwan-
des Knippe, d. å. icke döpa myckenheten, eller al-
la dem, som med munnen gifwa Christna Löran
bifall, utan allenast sådana, hwars hjertan san-
färdeligen äro rörda, och som gifwa hopp om en
fullkallig och blifwande omvändelse; med Rättwar-
den borde de än mindre hast, och de skulle sam-
la tillhopa de troende Indianer ifrå Kringsprid-
ningen ibland Europäerna, (hwaräst de funno la-
gen nytta för sina hjertan, utan hwarjehanda an-
ledningar til försörelser) och inråtta dem til en
ordentelig Församling: De borde troligen under-
vilja sådana utur den helliga Skrift, men til för-
ståndets uplysning ej säga dem mer, än hwad de
blifwit i stånd satte, at i sina hjertan fatta, och
genom nåden bringa i utöfning.

På denna och andra resor, måste Ordinarius
afstå många wedervärdigheter, som blifwit Ho-
som beredde genom de småde-rykten, hwilka de
pretade Hufvudmän för åtskilliga Religions-Par-
ler, hade kringspridt. Då Han på återresan ifrån
Chetomekah, låg på en Söndag stilla i Sopus,
såsom nyare Engelska Lagarne befalla, och för-
ordigade en Sång, den Hans Dotter stref ren,
lefwode i arrest tagne, och för strifningen skull
såsom Sabbaths-krutare pliktsålde, hwardera med
er Skilling. (6)

(1) Bld. Saml. II. 685.

(2) Ibid. III. 282. (3) Ibid.

II. 938. (4) Ibid. III. 257.

(5) Beskrifningen öfwer tredje

Conferentsen i Olo, p. 47.
Spangens. Schlussskrift,
2vsk. 836. (6) Bld:
Saml. III. 332.

S. 104.

Den tredje resan ibland Indianerna, gåt för
2 4 sig

sig genom omågade tracter, öfver branta och farliga bärg, öfver bäckar och stora strömmar, som hvarken hafwa broar eller Färjor, och genom tjocka skogar och snar, hvilke äro fulle med vilddjur och armar; Han ämnade sig då först åt Schomokin, til Schikellimi, Oneidernas Sachem eller Hufvudman. Vid det förbundet uprättades med Indianernas Hufvudmän, hade Ordinarius trodt sig få se hos denna Man något, som gjorde honom förhoppning, at i privata umgänget uträtta något på hans själ, åtminstone at i honom hafwa en god Wän och Missionernas Befordrare. Detta hopp har icke heller slagit honom felt. Han har förblifwit en Brödernas wär, ofta besökt dem, och wid sin lefnads slut fått af Evangello et lefwande intryck i sit hjerta. Då man talte med honom om Döpsen, förtäljde han, at han redan i sin barndom blifwit döpt; på anledning hwaraf Bröderna wissade honom till Jesum, i Hwars Namn han döpt blifwit: och ej långt derefter dog Han emellan en Bröders armar. Efteråt seel man weta, at han af Europäiska Förelldrar blifwit född i Franska Canada, och ibland Indianerna upfostrad. Och wid denna lefnads-art hade han så förwandlat sig, at han ifrå de andra Wilda föga kunde åtskiljas.

Härifrå reste Ordinarius längre i wäster till Otseonwakin, en Indianisk ort, där Han sammanträdde några Europäer, hvilke dels genom fångenskap, dels genom rymmande hade råkat ibland Indianerna och blifwit wilda. Han fortsatte sedan sin resa i nordost, til flacka landet Stehantowa, eller Wajomit, wid Susquehannah. Profeserne hade befallt Schawanos, (en grym Nation från

Florida, som sig n... res samt... första Kr... Pensylv... ga Euro... narius up... hvilken s... qwäm til... wille gå... umgänget... och etabl... fattade m... wande, o... följte; m... och förhin... Conrad... at Pensylv... ka. Deß... Ohio, od... flap och d... 80. mil ifr... mera efter... samling eta... Någo...

gtnbergs W... p. 137.

Sedan a... 1) offe... ga orter fö... formerta;... Religionerna... godt upfat...

Flor

anta och far-
ömmar, som
och genom
ulle med mil-
g då först åt
ldernas So-
bundet uprät-
, hade Ord-
n något, som
oata umgän-
nstone at
ionernas Be-
logit Honom
nas war, of-
slut fått af
hjerta. Då
en, förtäljde
iswrit ödpt; i
Honom till
bliswrit: och
en Broders
an af Euro-
sta Canada,
ch wid den-
dlat sig, at
åtskiljas.
i wäster till
ir Han samt
genstap, dels
Indianerna,
i sin resa de-
owa, eller
roferne ha-
tation från
Florida

Florida, som af dem blifwit öfwerwunnen) at sät-
lja sig ned på detta ställe. Dese och Delawa-
res samt Munshs, äro förnåmligast de, som i
sidsta Krig med Willarne, hafwa på gränserne af
Pensylvanien och Maryland mördat så män-
ga Europäer, och förstört deras boställen. Ord-
narius uppehölt sig i tjugu dagar i denna ångd,
hvilken syntes Honom fram för andra wara be-
qwäm til en Stad för troende Indianer. Ty Han
ville gärna, at de skulle komma ifrå det farliga
umgänget med Europäerna, draga sig tillsammans
och etablera sig i Trokesernas land. Schawanos
fattade misstänka öfwer Hans långwariga därblif-
wande, och beslöto at mörda Honom med Hans
följe; men detta deras anslag blef i tid upptäckt
och förhindradt genom Hans tolt, ofwanbemälte
Conrad Weisser, hvilken i medlerid måst resa
åt Pensylvanien, och kom just i rättan tid tilbo-
ta. Dese Indianer hafwa sedermera flyttat til
Ohio, och nu för tiden bo Bröder i deras grann-
skap och där predika Evangelium. Och ungefär
80. mil ifrå Wajomit wid Susquehannah, är nu
mera efter många omtwärlingar, en Hedna-för-
samling etablerad, såsom wi längre fram så se.

Något mera om dessa resor, kan ses i Span-
genbergs Apologet. Erklärung, Qvæst. 124, 125.
p. 137.

S. 105.

Sedan alltså Ordinarius hade i Pensylvanien
1) offentligt predikat Evangelium på män-
ga orter för Lutheranerna, äfwen och för de Re-
formerta; 2) i ofwannämde Synodis uphuppit
Religionerna i gemen, så at folk, som fattade
godt uppsåt, ej mer måtte hafwa orsak at afföndra
sig

sig och löpa ifrån ena hopen till den andra; 3) så mycket, som möjligt varit, stått till rått hos de smärre Religions-partier; 4) bragt i stånd en Guds Församling i andanom, eller en förening emellan Guds barn i åtskilliga Partier; 5) 3 Religio-
nerne samlat ihop små Församlingar, de samma inrättat och med ordentliga Lärare försedt; 6) På egen och Brödernas bekostnad förordnat Lands-Predikanter; 7) Inrättat en Brödra-församling i Bethlehem, och gjort anstalt till Colonien i Nazareth; 8) Visiterat Hedna-Missionerna, och till deras bästa fogat nödiga anstalter, äfwen som han confererat med några Missionärer från St. Thomas, och dragit behörig försorg om deras understödjande, samt så wäl dit, som till Suriname, affärdat nya Bröder: så anträdde han sin återresa till Europa, sedan han förut den 9. Jan. 1743. hållit ett affeds-tal till alla från Landet församlade Medarbetare. (1)

I Europa hade i medlertid Herrans werkhast sin wälsignade fortgång, och mycket förkofrat sig, men ock ett och annat blifwit företaget, som icke lände honom, efter hans tanke-sätt, till förenöjelse. Han skrifwer sjelf derom i Naturelle Reflexionerna (2) sålunda: "Då jag kom tillbaka, "(ifrån Amerikå) " hade Mähriske Bröderna dels utan min wetskap, dels emot min wilja, förskaffat sig på wißt sätt en statum i Tsenburg i Sles Landet; likaledes en utwidgad Kyrko-frihet, såsom i samtliga Preussiska Länderna, äfwen så besynnerligen i Slesien; i Engeland några Considerabla Församlingar, och hos Herrar General-Staaterne Prædicatet af Evangelisk-Mähriska Kyrkan, ja ock så aldeles lätt förleda sig

at i stöd hoppning, det. . . den förspe- mino tolke- ros påteliga. Så långt rå- erna i Diffe- er, kunde tar, som om och til en de genom strid- blomstrande försöjljelse på in tillfugt til- ltså för nöd- erents i M- understifwen- etagande, oc- i Europa. (De hufn- ner, än et år- målet, men m- gnelse, fast i- a mål til Or- betagne, wil- a, och icke d- ill; men ock för- a saker fått o- trät en H- erit ifrå den- f sina Medart- en widkommer- ent troligen n-

ra; 3) så
ta hos de
en Guds
g emellan
Religio
ve samma
försebt;
förordnat
a. försam
til Colonia
Missioner.
talter, af
Rifionärer
g försorg
dit, som
å anträd
Han för
tal til al

(1)
ans mer
förkofrat
aget, som
t, til för
relle Ma
tillbaka,
Bröderna
ilja, för
senburgi
o. frihet,
åfwenfå
gra Com
ar Genta
t. Wäp
releda sig
"at

"at i stöd af en dem gjord aldeles ogrundad för-
"hoppning, söpa sig en plats i Gothaiska Lan-
"det. Jag kan icke neka, at jag ju den ti-
"den försporde mer bøjelse hos mig, at predika
"mino folke bot och bättring, än at deltaga i de-
"ros hateligheter. Jag har det ock troliga gjordt."
Så långt råcka Ordinarii ord. Om oordentlighe-
terna i Dittland, och deraf sig hyrpande orolighe-
ter, kunde Han i Amerika hafwa så liten kun-
skap, som om det stora tillopp af många wäcka
och til en del blott nyfikna människor, som dels
genom strid: skrifter, dels genom Församlingens
blomstrande tillstånd, bewettes, dels ock genom
förföljelse på deras hem: orter twungos, at taga
sin tilflykt til Brödra: församlingarna. Han fant
altså för nödigt, at insända til de Äldstas Con-
ferents i Marienborn, en den 10. Nov. 1742.
underskrifwen Protestation emot et och annat fö-
retagande, och hastade desto mer med sin afresa
til Europa. (3)

De hufvud: förändringar, som icke mycket
långt, än et års tid, på så många orter, wid all
målet, men med nästan obegripelig lycka och wäl-
signelse, fast under mycken swaghet, och i somli-
ka mål til Ordinarii alswarliga misnöje, blifwit
Bretagne, wil jag så kort, som görkligt år, upräk-
na, och icke dölja de feijfeg, som derwid förelu-
ti; men ock förut ärindra, at Ordinarius om män-
ska saker fått oriktig berättelse, i andra årtänt ef-
tradt en Herrans hand, men i många stycker
parit ifrå den tiden af olika tankar med en del
af sina Medarbetare, synnerligen hward Metho-
den widkommer; och dock likwål låtit sig fram-
gent troligen wårda om saken.

(1) Bdd. Saml. III. 188.
til 252. (2) Mat. R.
flex. p. 302. Seod Span

genbergs Apologet. Erllär.
Quest. 12. (3) Mat. R.
flex. p. 261. 6)

§. 106.

20 Sil Engeland anlände Ordinarius med ett Säll-
skap af 80. Personer den 17. Febr. 1743.
sedan de uti en storm varit i stor lifs-fara wid
Engelska kusterna. Huruledes Bröderna här blif-
wit med många wäcka själar bekante, och af dem
och några Präster anmodade, at låta sig wårda
om dem, det är tilldörene §. 81. förmålt. År 1742.
hade, efter Ordinarii råd, en närmare inrättning
ibland dem i London, blifwit i stånd satt. Men
de skulle icke anse sig såsom en Wåhrift Brödra-
församling, utan såsom Societeter i Engelska
Kyrkan, de der stodo i förbindelse med Bröderna.
Men emedan de i sina Sammankomster blefwo
af Pöbelens tidiga buller mycket oroade, och der-
före, såsom i Engeland är wanligt, wille skaffa sig
Licence eller frihets-bewis för sina Capeller och
församlings-hus, hos Öfwerheten, men denna må-
ste i Licence sätta ut namnet för något särskildt
Religions-parti; så kallade de sig Wåhrifta Brö-
der. Häremit insände Ordinarius ifrån Amerika
en Protestation af den 19. Nov. (1) hwilken Brö-
derna åfwen måste nedläggga wid Arke-bisshopeliga
Concelliet. Men derpå blef icke mycket reflecterat,
och Han kunde icke heller göra något derwid; frög-
dade sig för öfrigt öfwer den stora wålsignelsen i En-
geland, och öfwer den sköna utsigten til et än wid-
sträcktare fält. Åfwen som en wiß Skottsk Herr
och Parlaments-Ledamot, i några Presbyteriana-
ska Prästers namn, inwiterade Bröderna til Skotti-
land;

Ifrån

land; dit o-
d någon ti-

Ifrå

häre in i år

st sedan 17

Engelska Pr

de förtunnat

lar. År 1742

densammas

på hans inr

del, och derw

Kyrkan. (2)

detta folk och

den tiden i

om uptogelse

man ej fogel

örre til Eng

öndrat sig ifr

dem utse sig

erne från E

arna wille bo

Wid Församlin

På åter

gra Professorer

nas Barna-

helsade Han

Dotter, hwil

ör Bröderna,

en enfaldighet

genom de lärdo

Ordinarius dep

hetet uti Lan

örde underhand

London lard

land; dit ock en Broder från Seminario blifwit
på någon tid affånd.

Ifrå London reste Ordinarius åt York-
shire in i ångden af Leeds och Hallifax, hvar-
st sedan 1739. åtskillige Bröder, tillika med
Engelska Predikanten Benjamin Ingham, ha-
de förkunnat Evangelium för många tusende Själ-
lar. År 1742. hade 1200. personer, som under
densamma besjening ditintill varit i Societeter,
på hans inrådande lemnat sig i Brödernas stöt-
tel, och derwid utläfswat, at förblifwa i Engelska
Kyrkan. (2) Bröderne, som låto sig wårda om
dessa folk och på många orter predikade, bodde
den tiden i Smithouse. Efter nu många bådo-
m upptagelse i Brödra-församlingen, hwilket
man ej fogeligen kunde neka sådana, som icke
hördt til Engelska Kyrkan eller som redan förut
öndrat sig ifrå densamma; så rådde Ordinarius
dem utse sig en plats wid Pundsey, där Brö-
derne från Tyskland, jämte de Engländerne, som
gårdna wille bo hos dem, kunde anlägga en sär-
skild Församlings-ort.

På återresan til London, besökte Han nå-
gra Professorer i Cambridge, såsom ock Bröder-
nas Barna-anstalt i Broadoaks. I London
besökte Han på Årkebiskop Primas, Johan
Docter, hwilken framgent behöll sit goda tankesätt
för Bröderna, och bad dem förblifwa wid gam-
la enfsaldigheten, och deruti icke låta störa sig
genom de lärda, äfwen utaf deras eget samfund.
Ordinarius deponerade ock i Årkebiskopliga Biblio-
teket uti Lambeth, de original-skrifter, som
hördt underhandlingen med Grefliga Kyrkan. (3)
I London lärde Han, ibland andra, känna den
be-

bekanta Methodist-Predikanten Whitefield, som återigen wille ingå gemenskap med Bröderna; och Han fant nödigt, at wid sin afresa tillsända honom et afswarsamt bref, rörande hans oistadighet och irriga lärosatser. (4) Han gjorde ock en offentlig Declaration, at och hwarföre Bröderna icke kunde hafwa at göra med de hågge Wesleys, på det Han måtte förekomma, det dessas betänkelige lärosatser, öfningar och förhållande icke til öfwenlyrs måtte med tiden lågas Bröderna til last, hwilke ännu af mångom confunderades med Methodisterna. (5)

För öfrigt fant Ordinarius i London en Society for the Furtherance of the Gospel, eller et Sällskap af Bröder och wänner, hwilke efter Apostelens förmaning 3. Joh. v. 5-8. hade förbundit sig, at i lärlet undsä och förplåga de Bröder, som wid deras resor ofta måste länge wänta på skepps-lägenheter; såsom ock at förja för deras öfwerförsel, at förse dem med nödtorftigheter på resan, samt expediera deras bref och esterrättelser. De samlades hwarje månad, at läsa de inläpne esterrättelser, lade wid tillfälle något å sido till derwid årforderliga utgifter bestridande, och lernade sådant åt några af sina egna, hwilke hwarje wecka kommo tillsammans at besörja Missionens nöds bästa.

(1) Bib. Saml. III. 98.

99. (2) *Ibid.* III. 1035.

Gesalt des Creutzreichs

p. 191. (3) Bib. Saml.

II. 713. (4) *Ibid* III. 337.

(5) *Ibid.* III. 852.

S. 107.

I början af April kom Ordinarius til Holland i Amsterdam fant Han den lilla flock flärlar, som med Bröderna stodo i förbindelse, uti

itefield, som
Brödrerna;
fresa tillstånd
hans oltan
an gjorde och
varföre Brö
med de bågge
ekomma, det
ar och för
d tiden låg
af mångom

5) don en Socie.
Gospel, eller
hvilke efter
hade förbundit
de Bröder,
ge wänta på
ia för deras
örstigheter på
efterrättelser.
ia de inlup
got å sido till
de, och lem
hvilke hwar
ja Missioner

3) Būd. Saml.
4) 1614 III. 337.
l. 852.

til Hollands
illa floot för
ndelse, uti

sjänesam förkofring, under all smålet och orolig
het; såsom och, at Holländske Predikanterne arbe
gade i mycken wälsignelse. Colonien i Zeerendye
hade wäl icke mycket tilltagit, men war likwäl såsom
et ljus för hela landet. Den som dit kom, (försmä
delserna bragte ofta dit många nygiriga människor)
kunde i Brödernas lära, lefnad och wandel, med
egna ögon och öron se och höra wederspelet; och
sådant bewekte många, hwars hjertan wid tilfalle
blifwit rörda, at söka gemenskap med Bröderna
Amsterdam.

3) Gravenhaag träffade Ordinarius Bröder
nas Deputerad, Abraham von Gersdorf, där
densamme, til at ställa ro för de tryckta Missio
ner i Wästindien och utwerka tilstånd at åter
upprätta Missionerna på Cap och Ceilon, hade
hos Herrar General-Staaterne anhållit om Kyrk
lighet för Evangelist. Mähriska Kyrkan i de sören
a Nederländer. Ordinarius tyckte detta sednare
vara onödigt och öfwerflödig. Och då General
Staaterne, til undersökning af Evangelist. Mähriska
Kyrkans lära och försattning, förordnade en Com
mission, (1) framlade Han för densamma, egente
liga statum qvæstionis, hwarpå det wid denna sak
afwudsakeligen ankom för Honom och Bröderna.
2) Men alt hitintil har det dock förblifwit wid
Herror General-Staaternas förståndda nådiga Re
sultion; och hafwa Bröderna i dessa länder, under sin
östra Öfwerhet, kunnat föra et roligt och stilla lefwerne.

3) Amsterdam fant Han Brödra-Församlin
ens Biskopar och Äldste wänta på sig. Af dessa
t Han sig föreläggas alt hwad hitintil i alla
klar Redt, samt de deras bewekande orsaker dertill,
och sielfwa förhållnings-sättet. Wid åstundiga sa
ter

ter ytttrade Han sina betänkligheter och stiltjaktiga tanka, men lät ock i många mål säga och råta sig.

I deras sällskap fant han ock sin äldsta Son, Christian Kenatus, i långt fägnesammare tillstånd, än Han wid sin bortresa lemnat honom och nu kunde förmoda. Han beslöt alltså, at hådanefters ibland andra, äfwen nyttja Honom uti de Sig anförtrödda Guds Rikes ärender. Han träffade här jämwal Herr Grefwen, Balthasar Friedrich von Promnitz på Halbau &c. hwilken i Hans främwaro blifwit genom hwarjehanda rykten bewekt, at göra sig bekant med Bröderna; och sedan Guds aldeles omändrat Hans hjerta, hade anhållit om upptagelse i Brödra-församlingen, deraf blifwit delaktig, och sedan jämwal til Brödra-Kyrkans tjenst utbudit sig.

Ordinarius hade genom försarenhet funnit sanningen af Apostelens utsägo: 1 Cor. 1: 26. *Ikke mange ädlingar, icke många köslige wisse äro kallade, &c.* och derföre war honom denna Herrens och andra adeliga, såsom ock lärda personers ankomst til Församlingen, något betänkefelig, och i synnerhet ytttrade Han sit bekymmer äfwer Herr Grefwens von Promnitz allför höfliga ändring och oförmodada willighet, at främja Brödernas sak. Han gaf så wal Honom sjelf som Brödra-Kyrkans Äldsta, sin tanka deröfver tillkänna, seck för öfrigt en innerlig tåtlek til Grefwen, och önsade Honom lycka til Guds saks framjonde i sinom del.

(1) Bld. Saml II. 711. (2) *ibid.* II. 698.

§. 108.

Wid slutet af April, kom Ordinarius til W.

h stilkattiga
h råttia sig.
äldsta Son,
ammare till,
honom och
hådanefter
de Sig an
tråffade h
Friedrich
Hans främ
ten bewett,
sedan Eld
ållit om up
blifwit del
rtans tjenst

nhet funnit
Cor. 1: 26,
e Köslige
onom den
och lärda
igot betän
bekymmer
iltför hafte
at främja
onom själf
a derdret
del till G
ds saks be

til We

erav, just då Församlingen i Herrnhag
war tilhopa på en Församlingsdag. Han såg
hade henne genast med et tal, och med berättel
se om sin resa och förrättningar. På denna tract
hade all ting undergått en märkelig ändring. Ma
rienborn hade blifwit et säte för Währiska Bi
shoparne, och Slotts Kyrkan war Bröderna in
rymd till offentliga Gudstjensten. Ronneburg
hade man arrenderat af Grefwen till Isenburg
Wächtersbach, och därstädes besants nu en liten
Församling. Första Contractet, angående Herrn
haag, af år 1738., hade blifwit uphäfwet, och
eremot ett nytt, af den 1. Jan. 1743. uprättadt
och af Herr Grefwen till Isenburg Bydingen
och Hans tre Söner underskrifwet. I detta sed
are Contract war Währiska Brödra Kyrkan, i
blje af många witnessbörder, af des egna skrif
ter och des hitintil nogsamit pröfwada Lära och
sfiwerne, årkänd för en rätt troende Protestantist
Församling, och med nödiga friheter begåfwad.
Härwid föll Ordinario aldrånäst betänkeliget,
Bröderna på en och samma tid warit Hus
Bydingen behjelpelige til et penninge-låns år
allande. Ordinarius hade, til tacksamhet för Herr
Grefwens af Isenburg Meetholts willighet at
mottaga Bröderna i Marienborn, några år till
låta låfwat förskaffa Honom et lån i Holland,
i berörde Slott; men Bydingista Regeringen
hade nu förmått Bröderna, at låta tillflyta sig
bliften deraf, emot pantsättning af Slottet Leu
hade och andra Guds. Och på det Holländske Gre
storn måtte desto lättare dertill bewittas, blifwo
onom och Hans rätts innehafware, i des inne
swande förpantningar, wissa Privilegier och Exem
tio.

tioner af Lands- Regeringen förundtes; hvilka efter
terät, då Regeringen fick en annan Chef, som
alla mål följde en emot Ordinarius fiendtelig
Herres råd, hast hvarjehanda förtreteligheter med
sig, deruti Ordinarius efter handen blifwit med
inwelläad. Förpantningen blef åter inlöst, men
widrigheten emot Ordinarius gick allt widare,
re, och föll omsider på Herrnhags Inwån-
re; och Privilegium af år 1743. lyckades på
det sätt, at där warande Församling, som man
nu wille göra till en irrige Sect, hwilken ej ber-
de tålas, blef 1750. nödgad til Emigration, (a)
såsom wi på sitt ställe längre fram få se.

Marienborn gaf och anledning til hwarjehanda
smärtheter, hwilka af Ordinario på det sätt
bemedlades, at Hans Gru, til Husets Meester
fulla nöje, åtog sig förpantningen af Herrnhags
Ereditoren. Här blef jämnwäl Ordinarius åter igen
boende, och beljente ömsom sitt Husfolk och Försam-
lingen i Herrnhag och Konneburg, med En-
gelio, samt lät i synnerhet troligen wårda
om Seminarium i Marienborn, hwilket under
Hans frånvaro hade märkelligen förökt sig.

(1) Rat. Reser. 294. R.

26. *Alta Fratr.* Bilag. LIX.

(2) Se breswet til en hda
Stånds person, sedan

Herrnhagiska saken
til ända, uti *Apokal.*
Erklär. Beyl. p. p. 22
nem p. 272. *Quäst.* 21

S. 109.

Från den 1. til den 12. Juli hölts i Hirschberg
uti Bogtland en Synodus, deruti Församlingens
samt i Gothaiska och Brandenburgiska
derne, som i dmt öfwerwägande. (1) Hwad för
omständigheten beträffar, så hade genom Bröderna
fler, stora upväckelser på några år dels yrpat

dels blifwit
at här och
en del såsom
dana Försam-
Sömnar bli
bersdorf 173
nålen dels
el och geme
Brödernas
te kunde lå
Bröderna om
unde anlägg
gt formera
Grefwen
abricanter a
nerendels för
a til Gotha
en tiden benä
st Författni
a anhängit c
flögs. Så
sådan ej
Gothaiska Län
n detta Bröde
rar efter åter
hertigen det
a Samlingar
rerdr, at H
Mährst, m
i iorrättad L
Landet; o
derlig, i fall
nde. I medle
a Inbyggare

dels blifwit fortsatte i Thüringen och Franken, så
 at här och där woro små hopar samlade, och til
 en del såsom Församlingar inrättade. Men då så-
 dana Församlings-likte inrättningar i Städer och
 Sochnar blifwit, efter S. 88., på Synodo i E-
 bersdorf 1739. uphåfne, och många själar på sina
 själlen dels trycktes, dels sökte bättre själa-sköt-
 sel och gemenskap, och derföre begärte flytta til
 Brödernas Församlings-platsar, dem man dock
 icke kunde låta blifwa altför folkrika; så woro
 Bröderna omtänkte, at skaffa dem en ort, där de
 kunde anlägga boställe, och under Brödernas up-
 rigt formera en Församling. I detta afseende köp-
 te Grefwen von Promnitz den för utländska
 fabricanter af Gref Goetter bebyggde, men nu
 herendels förlätne orten Neu-Dietendorf, när-
 ra til Gotha belägen. De fleste Bröder woro
 en tiden benägne, at planta Församlingar af Wäh-
 rst Församling, och hade derföre jämmwäl i So-
 chna anhållit om Kyrko-frihet, hwilken dem dock
 afslogs. Så snart Ordinarius, som genast insåg,
 at sådant ej låt sig göra, efter det stridde emot
 Gotthalska Länds- och Kyrko-församlingen, sedt
 i detta Brödernas företagande tidning, skref Han,
 efter återkomsten från Amerika, deröfwer til
 dertigen det förvarnings-bref, som i Wydingi-
 a Samlingarna är infördt, (2) deruti Han de-
 klarerar, at Han ej kunde gifwa sit samtycke til
 Währst, men wäl til en efter Herenhuts exem-
 pel inrättad Lutherst Brödra-församling i Gotthals-
 ka Landet; och at Han dertill wille wara be-
 redlig, i fall det under billiga betingningar ske-
 nde. I medlertid hade dock redan en ansenlig hop
 af Inbyggare flyttat til denna ort, hwilke låto

behaga sig, at blifwa betjente af en under Consistorium därstädes lydande Präst. Men i anseende till detta ämbetets besättjande, hvar till Herrskapet har jus Patronatus, yppades många förhinder å Consistorii sida; för hwilken orsak stundtids församlingen gaf Inwånarne det rådet, at förderifrån, och begifwa sig till andra Brödra-församlingar. Många af dem följde detta förslag, men de, som blefwo där qwar, och de som efter handa sållade sig intill dem, höllo sig till näralägnade Kyrka i Dietendorf, tills omständigheterna någon gång torde ändra sig; hwilket och sedermera skedde, såsom wi efteråt så se.

(1) Rat. Reflex. p. 251. (2) Bib. Saml. III. 571.

§. 110.

I de widsträckt Kongl. Preussiska Staater woro här och där stora upwäckelser, som äfwen genom Bröderna blefwo underhåldne. I synnerhet hade Mähriske Bröderna, wid deras utgång utur Mähren och resa genom Slesien, blifwit bekante med många redelliga Själur. Jämte andra hade och et nytt lif kommit ibland de nu mer til ålders komna, så kallade bedjande Barnen som i 1706. års tidningar omtalas. Slesien war full af gamla Böhmiska Brödernas afkomlingar, som utur Böhmen och Mähren hade dit retirerat sig öfver bärge; och desamma hade nu Gud i nåder besökt. De själur, som om sin salighet woro bekymrade blefwo, tid efter tannan, i stillhet besökte af Bröderna från Herrnhut. I synnerhet lät en gammal Ordinarii bekant och wän, Ernst Julius von Seidlitz, sig troligen wårda om dem, och förkunnade dem Evangelium, så nu i privata sammankomster på sin gård i Ober-Peile wid Rhen

under Con-
Men i anse-
hvar til Her-
många svär-
n orsål stul-
ludet, at for-
Brödras för-
etta förslag-
de som efter-
sig til näst-
omständigh-
willket och se-
se.

ml. III. 571.

Staatet worn-
som öfver-
I synner-
eras utgå-
sien, blifvit
fämte and-
de nu mer
de Barnen
sien var för-
ngar, som
at sig öfver-
nåder besök-
betymdes
te af Brö-
där en gamm-
nst Julius
m dem, och
privata sam-
le midt i
chen

henbach, som tilförene i Schönbrunn; men måste
berföre 1738. gå i et swårt fängelse, utur hwilket
han först midt Kongl. Preussiska Trupparnas in-
marscheriing blef befriad. Af denna lägenhet be-
hente sig Bröderna, at öfweralt besöka upväckta
Själur. Då nu, midt det landet asträddes til Kongl.
Preussiska Huset, en generale sammets- frihet för-
ändtes, och tilstånd gafs at uprätta Evangeliska
Böde- hus; men Bröderna besarade, at de nume-
ra lättare, än tilförene, måtte blifwa tryckte och
rängde, såsom Predikanterne i Teschen och på
andra orter måst för detta röna af sina egna Tros-
örwanter och ämbets- bröder; så anhöll de icke
allena om Kyrko- och Religions- Frihet, hwilken
dem och under den 25. Dec. 1742. så wäl i alla
Preussiska länder, som i synnerhet uti Glesien för-
ändes, så, at de i andeliga eller Kyrko- saker ej
skulle lyda under något Consistorium, utan under
Hans Majestäts högsta Öfwer- styrelse och Pro-
tection, och för öfrigt endast wara sina Biskopar sub-
ordinerade; (1) utan de bådo och om tilstånd, at
som alle andre Protestanter, så bygga sig Bö-
dehus, och singo efter hand lof at anläggga sådana
Groß-Krausche, Bureau, Peterswalde, Kös-
itz och Ober- Peile.

Ordinarius gaf sin mening tillkänna för Brö-
erna, synnerligen på Synodus i Hirschberg, det
han nemligen aftade såsom onödigt och öfwer-
ödigt, at nu först söka Kyrko- frihet i Branden-
burgiska Länder, efter Bröderna ju alltid njutit det
högsta Chur- husets erkännerliga beskydd, och an-
till 1741. haft Kongl. Öfwer- Håspredikanten
Biskop; äfwen som och Ordinarius sjelf, ef-
föregången Examen och Approbation, hade i
U 3

Wer-

Berlin til Biskop blifwit migd, och Evangelium därstädes offentligent predikat. Han besvarade, at wederparterne måtte tyda detta särskildta Privilegium til Brödernas nachdel, och just för det skul söka inskränka dem såsom en särskild författning, ja aldeles vilja afstå dem gemenskapen med Lutherska Kyrkan. Det var ock aldeles stridande emot Hans hitintil brukliga tänke- och förhållnings- sätt, at Bröderna, utan deras Vårds och förfätnings undersökning, och utan at återtydeligen bekänna sig til Augsburgiska Confessionen, hade antagit denna friheten.

Bröderna gåfwo deruppå sin åstundan till ännu, at Han sielf wille resa til Berlin, til at med Kongl. Ministerio bringa saken i behörigt Råd. Den 21. Julii 1743. anlände Han dit, och öfwerlemnade Konungen genast en summarisk berättelse, deruti Han gifwer ofwannämnde och än flera betänkeligheter wid handen, samt beder, at Bröderna både i Våra och praxi måtte undersökas, och at förklättringar och fräckta försmädelser blefwo hämmade. (2) Synodus gjorde ock en föreställning af nästan lika innehåld. (3) Hvad undersökningen widkommer, så blef densamme numera aktad för onödig, sedan Konungen deröfwer en gång yttrat sig. I följe af Brödernas ad acta gifna förklättringar, at de bekände sig til Augsburgiska Confessionen, och i anledning af de med Kongl. Ministerna håldna samtal, declarerades å nyo, at Bröderna, *quoad doctrinalia*, bekänna sig til Augsburgiska Confession, och derföre kunna så wida ej annorlunda anses, än som Trosvörwanter. (4) På förklättringarne sökte Kongl. Ministerna göra en ånda, genom Notification

Corpus Evangelium
Ministern
och wi
undersökte
öfwanter
andra Prot
en särskild
odus, och
måtte blif
derwid någ
t Glesien,
såsom wi si

I med
Brödernas
arius åter
Ministerna
aten til B
ändlingar,
nstan, stöt
en af den
(1) Bib. C
Se ock Ma
140. N. 51.
(2) Bib. C
(3) Ibid 16

Hvad de af
mo aller
en genom
döne, huset
ar det för
ljades: (1)
elchenbach,
an anlade någ

ch Evangelie
Han besöra
itta församla
och just för
i församla för
m gemensam
r och aldeles
a tänke och
deras värde
tan at åter
a Confessio

ndan till
, til at med
hörigt stäl
ch öfverle
rättelse, der
flera betän
at Bröderna
las, och at
blefwo hån
ställning af
dersökning
a aktad för
gång yttre
isna förkl
rgiska Con
ongl. Min
å nyo, at
na sig till
före kunn
som Tro
öfte Kongl
ification af
Cor

Corpus Evangelicorum wid Riksdagen. Staats
Ministern von Cocceji aaf deröfwer in st. stänkan
och misade, at Bröderna redan 1737. blifwit
undersökte ch såsom Augsburgiske Confessions
öfwanter bekräade; at deras sällsamtighet ifrån
andra Protestanter, endast består deruti, at de hafwa
en församla Ryrko-disciplin, Biskopar och en egen Sy
nodus, och försja för sina Bröder, at de ingom
nåtte blifwa besvärilge. (5) Ordinarius gjorde
derwid några årindringar, (6) och reste den 8. Aug.
t Slesien, och emot ändan af året til Rissland,
såsom wi snart widare få se.

I medlertid blef underhandlingen fortsatt af
Brödernas Deputerade, och år 1745. kom Ord
narius åter til Berlin och hölt samtal med Kongl.
Ministrarna, då Han sedan å nyo öfwerlemnade
aten til Brödernas Deputerade; hwilkas under
andlingar, ehuru icke efter Ordinarii egenteliga
nskan, slötos med förnyade General-Concessio
en af den 7. Maji 1746. (7)

(1) Bld. Saml. III. 122.

Se och Nat. Reflex. p.

140. R. 51. och p. 294.

(2) Bld Saml. III. 145.

(3) Ibid 167. (4) Ibid.

999. (5) Altsa Fratr. p. 15.

Bilag. XIX. (6) Bld.

Saml. III. 170. Se och

p. 131. (7) Altsa Fratr.

p. 56. Bilag. LXXV.

S. 111,

Wad de öfständade Böne-hus beträffar, så kom
mo allenast tre af dem i stånd, som Konun
gen genom Special-Concessioner hade gifwit los til.
Böne-huset i Groß-Krausche, wid Bunzlau,
är det första, som den 5. Januarii 1743. be
lljades: (1) det i Ober-Peilau, i någden af
Eichenbach, war det andra. Bredewid Böne-hu
sen anlade några Bröder från ångden, sina bostäl
len,

ten, tillika med främmande Colonister från utrikes Församlingar och Länder, och blefwo inrättade såsom ordentliga Församlingar af de Måhriska Brödrens Rytto-försättning; til hvilka Bröderna af omkringliggande Tract, äfwen hålla sig. Den förra Församlings-orten kallades Gnadenberg, och den sednare Gnadenfrey. Och då Konungen förnåmligast åsiundade, at en ort när intil Neusalz wid Oder-strömmen, skulle bebyggas och bebos; så blef ock här et Böhne-hus byggt, och en Colonie af utländska Bröder etablerad. I följe af Kongl. befallningen, borde ock en af Brödernas Biskopar residera i Slesien. Härtil wardt Polycarpus Müller utsedd, hvilken tog dit med sig en del af Seminarium och Pædagogium. Han bodde i Urschtzu, när intil Neusalz, til dess denna Colonie blefwo i stånd satt, och föröfste Pædagogium med några adeliga och andra Unglingar, från denna Lands-ort och de närgränsande. Efter Hans död, som år 1747. timade, flyttades Pædagogium til Neusalz. Men Hans Efterträdare, nu warande Biskop Magister Johan Georg Waiblinger, har sitt tilhåll i Gnadenberg.

Emot Böhnehus-tillstådjelsen i Peterswalde, gjordes många swårheter af Herr Grefwen von Promnitz på Sorau, som därstädes wille bygga et Lutheriskt Böhne-hus. Efter nu Ordinarius ej gärna såg det ena Altaret bredewid det andra, och där boende Bröder ej hafwa lång wäg til Gnadenfrey; så anhölt sjelfwa Synodus hos Konungen, at denna Concession för närwarande til måtte suspenderas; (2) hwilket ock stedde. (3)

De i Kösnitz uti Öfra Slesien warande Bröder til hvilka, äfwen några Böhmiske Crä-

lanter och
lo sig, had
fått tilstånd
derpå ifrå
dikan; och
re trycktes
synnerlig fö
de andra Tr
heter, at
Bröderna i
ster starkt
denfrey, de
af utländska
föll aldeles.

Äfwen
ta en Colon
Neuschatel
sta och Fran
åsiundade de
hafwa tidning
issa dalarne,
rste, skulle m
te profitera
alla sina Lä
sina Deputer
bifall, och o
Någre
född af Kon

*) En af De
gäfwes anst
och Susa
nom Fran
sind betäfta
observerad.

från utri-
fwo inrät-
f de Wä-
vilka Brö-
hålla sig.
Gnaden
och då Ro-
ort när in-
bebyggas
us byggt,
blerad. 3
n af Brö-
ritil wardt
og dit med
ium. Han
z, til de
rökte Pa-
a Yngling
gränsande,
flyttades
Eftertrö-
shan Ge-
nadenberg,
erswalde,
fwen von
wille byg-
Ordinarius
detandra,
g wåg til
s hos Ro-
arande til
de. (3)
wrande
ste Exa-
lar

lanter och andre där i ångden boende Bröder höl-
lo sig, hade likaledes under den 25. Julii 1743.
fått tillstånd at bygga sig et Bøne-hus, och strax
derpå ifrå Brödras församlingen bekommit en Pre-
dikan; och, då densamme af de öfriga Inwåna-
re trycktes och trängdes, af Konungen erhållit en
synnerlig försäkran om deras frihet. (4) Men å
de andra Inwånarnes sida hyppades så många swår-
heter, at Bøne-husets byggnad ej kom i stånd.
Bröderna i Währen, som litet derefter begynte
ster starkt emigrera, begåfwö sig dels till Gna-
densfry, dels i andra Länder, och liknelsen til en
af utländska Protestanter bestående Colonie, för-
föll aldeles.

Äfwen så gick det med intention, at uprät-
ta en Colonie i Montmirail uti Förstendömet
Cleuschatel. Någre Bröder i Switserlands Ty-
ska och Fransyska Provincer, särdeles i Geneve,
hundade därstädes sätta sig ned, och sade sig
hafwa tidningar, at många Waldenser ifrå Piemont-
iska dalarne, äfwen och Reformerte ifrå Frank-
rike, skulle wilja begifwa sig til dem. (*) De sök-
te profitera af den Kyrko-frihet, som Konungen
alla sina Länder förunt Bröderna; Rickade 1742.
sina Deputerade til Berlin, och erhöilo Kungligt
bifall, och ordre til Souvernementet. (5)

Någre Switserste Bröder begynte at, i
föd af Kongliga försäkringen, slå ned sina bo-
u 7 på

*) En af Deputerade gjorde ock, efter et år 1744. för-
gåfwes anstält försök, följande år öfwer Genoa, Turin
och Susa et besök i Waldensernas dalar, och kom ge-
nom Frankrike in i Sweits tilbaka, öfwer de med
sed befästa bergen, utan at af Walsen hafwa blifwit
observerad.

pålar i Montmirail. Men emedan Neuschatellske
Elsken gjorde invändningar deremot, måste de
hafwa anstånd dermed, flyttade till en del åt Herrns
boag, och sedan år 1750. derifrån till Neuwied;
således slog förhoppningen, om en Waldensernas
Colonie, aldeles felt.

De i Steerin och deromkring boende Brö-
der, wille tyda Kyrko-friheten så widsträckt, at de
såsom Währiske Bröder skulle kunna hålla sin
särskilda Gudstjenst. De hade och, utom deras
ansöknin, århållit lof dertill. Ty då de blefwo an-
klagade för privata Sammankomster, hwilka öfwer
alt woro förbudne, kom derpå swar ifrå Berlin,
at man ej kunde hindra Währiske Brödrarna, at i
et hus komma tillsamman, så länge de hade ingen
Kyrka. Uppå deras tränga ansöknin, ehuru twårt
emot Ordinarii och många Bröders tåntesätt, hwil-
ke höllo sådant för ugderligt i en folkrik stad, (6)
gjordes en församlings-inrättning ibland dem, och
dem sändes till Predikant en Broder, som redan
beflädt Lutheriska Läro-ämbetet. Efter et inför-
dradt attestatum, at man til widare undersökning
wille anse dem för Währiske Kyrkans ledamöter,
århöllo de och 1744. Kongl. Confirmation på deras
Religions-öfning, til ytterligare förordnande; (7)
ja Kongl. Schol.-huset på Lastadie, som fordom
tillhördt Predikanten Schinmayer, såldes dem
och af Consistorio til et Böne-hus. (8) Men dere-
öfwer yppades sedermera så många oroligheter,
at Böne-huset blef dem försegladt. Andteligen öf-
wertaltes de af Brödrarna, at åter sälja detta hus,
at i stillhet förrätta sin Gudstjenst, och (som dock
kostade mycken och många års möda) småningom
wända sig tillbaka til Lutheriska Kyrkan och för-
fattningen. (1)

- (1) Bild. 128. (2)
(3) Ibid.
(4) Ibid.
Alla Fra
Committee

När Ord
Berlin,
om Glesiska
Brödrarna i
bingiska Be
Lutheriska K
samlingarne
Consistoriern
är, blifwit ex
och sin Kyrko
we kalla sig P
ig wid någgr
underskrifwa
under Consist
öfwer i försto
han den gång
ra-faken i S
äddant, och de
ho mindre fö
Dan år 1744
il Glesien,
Burg i Bres
ut en Depu
eröfwer, och
undade inrät
en breswärlin
dr Synoden i

- (1) Bld. Saml. III. 125.
128. (2) *Ibid.* III. 167.
(3) *Ibid.* III. 171. 172.
(4) *Ibid.* III. 875. (5)
Alta Fratr. Raport of the
Committee R. 95. 96 p.

20. (6) *Schlusschrift*,
Quest. 1019. p. 402.
Nat. Reflex. p. 332.
(7) Bld. Saml. III. 722.
723. (8) *Ibid.* III. 1004.

§. 112.

När Ordinarius 1743. kom första gången till Berlin, at Conferera med Kongl. Ministerium om Slesiska Kyrko: saken, föreslog Han genast, at Bröderna i Slesien kunde, enligt innehållet af Synodiska Betänkandet, bibehållas i Connexion med Lutheriska Kyrko: författningen, och Brödras församlingarne i wißt mål åter subordineras under Consistorierna, ifrå hvilka de, såsom förut nämndt är, blifwit eximerade, och til sina egna inrättningar och sin Kyrko: disciplin, såsom och rättigheten at sjelfbeställa sig Präster, förwiste, men deße skulle instålla sig wid något Lutheriskt Consistorium til examen, underskrifwa Augsburgiska Confessionen, och stå under Consistorii Direction. Han rådförde sig derom i förstone med en stor Minister, med hvilken Han den gången hade at öfwerlägga om hela Brödrasaken i Slesien; men densamme afrådde honom sådant, och det med flera wigtiga stäl. (1) Jæfve de, som mindre förblef Han wid sin föresats; och, då Han år 1744. ifrå Liffland war tillbaka kommen til Slesien, sände åtskilliga gånger til Probsten Burg i Breslau och Probsten Minor i Landshut en Deputerad, som Confererade med dem deröfwer, och erhöft någon förhoppning om den åsundade inrättningen. Ordinarius inlåt sig sedan en brefwäxling med den förra, (2) och lade 1744. för Synoden i Marienborn en plan til denna sak. (3)

Brö.

ende Brö,
äckt, at de
hålla sin
tom deras
blefwo an-
illa öfwer
rå Berlin,
erna, at i
hade ingen
uru tvärt
fått, hvil-
stad, (6)
dem, och
som redan
et inför-
versökning
redamder,
a på deras
ande; (7)
m fordom
des dem
Men der
oligheter,
elligen öf-
etta hus,
som dock
änningom
och för-
(1)

Bröderna visade väl ingen benägenhet dertill, aldenstund så väl de fortvarande stridskrifter, som ofwannämde Staats-Ministers hårda omdöme, gafswo dem föga anledning, at deraf wänta mycket godt; och de egentelige Bröder ifrå Währen, woro af de tankar, at deras Bröder i Slesien, såsom Böhmiska flygtingars efterkommande, hörde under deras Kyrko-inspection. Dock låto de underhandlingen med Slesiska Theologerna behaga sig, för at undwika sten till någon söndring. Men då desse grundade sig på Baumgartens Betänkande: om Bröderna böra räknas till Evangeliska Kyrkan; hwilken fråga Han med nej beswarar, (*) och derföre fordrade så mycket af Bröderna i Slesien, at dem alsingen annan wäg til förening blef öfver sig, än at hålla Brödra-Kyrkan för irrigh, och aldeles afsäga sig gemenskapen med densamma; så måste Ordinarius med smärta ändra sit wälmenata helsosamma förbehållande, låtat bero wid en gång århållna Generala Concessionen, och anse och behandla Församlingarna i Slesien, såsom Währiska Brödra-Församlingar. (4)

(1)

*) Til detta Betänkande gafs anledning af en Präst i Westphalen, hwilken wille göra en annan Präst misstänkt, som af Bröderna sätts en Student til Jafornator och til undersköd i predikande. Ehuru nu Bröderna icke wille swara på allt hwad emot dem krefts, så kunde de dock icke lemna denna skrift obeswarad, hwilken lydde twärt emot det bekanta Tybingiska Betänkandet af år 1733. De visade des ogrund uti Siegfrieds bescheidenen Beleuchtung des Baumgartenschen Bedenkens, at Brödra-församlingarne brifwa enahanda till ra med andra sanftmötiga Augsburgiska Confessions-förwarter, och at de för olika Kyrko-disciplin och sedwänor, ej böra stå dem uteslutas.

*) Så heter
som §. 45.
stämmen, h
Schulze i

(1) Rat. 161. (2)
Beyl. R.

J Bömis
i Be
Han föga
sta Bröder
i Saxon d
relser, hwar
wellade, (S
De så kalla
dels derigen
somliga satt
friddde iblan
genom närma
frå deras (S
derwid til er
gent någre af
but, öfwen
lliswit besö
ppades en r
en, Zittau
er. De kon
döförde sig i
nare Connex
örsamlingen.
lands, mån i
otillräckeligh

(1) Rat. Reflex p. 276.
161. (2) Apolog. Erklär.
Beyl. R. p. 274. (3)

Bib. Saml. III. 1001.
(4) *Ibid.* III. 881. Rat.
Reflex. p. 141. R. LVI.

S. 113.

Sömiska Brödra, saken fant Ordinarius i Berlin och något at göra. Hitintil hade han föga eller alsintet besattat sig med Sömiska Bröderna, aldensund Sömernas oroligheter i Saxon år 1732. (S. 38. 40.) och de willsaker, hwaruti han 1738. fant dem i Berlin inweklade, (S. 77.) hade afsträckt honom derifrån. De så kallade Gerlachsheimiske Sömare hade också derigenom, dels genom utspredning, i det somlige satt sig ned i Rixsdorf, somlige bodde ibland de öfriga Sömare i Berlin, dels genom närings-omsorger, merendels afkommit ifrån deras (S. 44. beskrefna) goda ordningar, och derwid til en del somnat in. Dock hade än framgent några af dem då och då gjordt besök i Herrnhut, äfwen som de också genomresande Bröder blifwit besökte och upmuntrade. Wid år 1740. uppades en ny rörelse ibland Sömarne i Dresden, Zittau, Gebhardsdorf och på andra orter. De kommo flitigt til Herrnhut på besök, och förde sig med Bröderna, angående någon närmare Connexion sins emellan och med Brödrasamlingen. Somlige af dem sökte 1741. up sina landsmän i Berlin. "Bröderna wissade dem (*) otillräckeligheten af blotta Religions-öfningar, "sa

*) Så heter det i Rixsdorfska Domhafwandens ussago, som S. 45. blifwit omnämd; hwarmed äfwen öfwerensstämmen, hwar då warande Predikant Augustin Schulze i sit lefwerns lopp berättar.

"Skadeligheten af hängandet wid människor och
 "deraf sig hyppande secteri och söndringar, o. s. m.
 "och hänvisste dem på hufvud-puncten, synde-
 "nas förlåtelse genom trona på Jesum, och
 "den utur Hans förtjenst flytande helgelsen, samt
 "kroppss och själs bewarelsen. 2c. Hos oss fant den
 "na sak ingång: ty det war just detsamma, som Herr
 "Schulge altjämt predikat för oss. Det hade en
 "dast blifwit oss til en wana, och bestod hos oss
 "flresta mer i kundskap, än i försarenhet." o. s. m.

Bömistä Bröderna blefwo, genom detta be-
 för af sina Landsmän, mycket upmuntrade, och
 tillika föranlätne, at åter anställa de inrättningar
 som hitintil blifwit å sido satte, men hade dock
 haft deras sjäalars upbyggelse til ändamål. De
 felades likwäl (såsom deras sedermera warande
 Predikant Zacharias Gelinck eller Zirschel skri-
 wer i sin Historiska esterrättelse) dugeliga Sub-
 cter, som dem med nåd och wisdom kunnat för-
 stå. Deraf hyppades hwarjehanda söndringar, och
 Pastor Schulge såg ingen möjlighet, at för-
 dem. De beslöto alltså, at bedja Församlingen
 Herrnhut, med hwilken de tilförene hade i Ge-
 lachsheim stått i Connexion, om råd och biträde
 och affände två Bröder med en bönestrift til de
 samma.

Därstädes träffade desse några sändebud
 från de öfriga Bömare i Saxon, hwilke båd-
 Församlingen, at den wille uptaga dem och de
 Bröder i sin gemenskap, och antingen förse
 på sina orter med arbetare, eller tillåta dem at
 ta till Herrnhut. Intedera kunde wid då warande
 belägenhet se. Då de likwäl i anledning af
 rättighet, de såsom Bömistä Brödernas afkom-

gar förme
 om godt r
 dra: Biste
 följe hwa
 ulerade
 Apr. 1742
 wärdig. I
 löste Bö
 menius,
 a: Häm
 nya war
 o, Klage
 es frey
 f Bömist
 Psalm: L
 ung, 2c.
 la sina
 soar de
 i Berli
 ras Pasa
 ander, so
 mling, g
 und Au
 ans God
 gga en eg
 dras förs
 Denna
 at. bebyg
 en war ate
 n uptagit
 tre på t
 minst i
 älskade

ännistkor och
gar, o. s. m.
eten, synde
Resum, och
elgelsen, samt
s of fant den
ma, som Herr
Det hade en
bestod hos
het." o. s. m.
nom detta be
untrade, och
inrättningar
en hade den
dömål. Den
herra warande
Hirschel str
geliga Subj
kunna för
ändringar, och
het, at för
drsamlingen
e hade i G
d och biträ
skrift til de
a sändebud
hwilke båd
dem och den
gen förse
a dem at
då warande
dning of
nas afkom

gar förmente sig hafwa til Brödra-Uniteten; bådo
om godt råd, blefwo de hänwiste til Mähriska Brö-
dra-Biskoparnas Conferents i Marienborn. I
följe hwaraf de samteligen sände dit twänne De-
puterade af sit egit folk. Dagens lösen den 25.
Apr. 1742., då de dit anlände, war ganska märk-
wärdig. Hon war tagen utur den bön, hwarmed
Höfste Bömistte Biskopen, Johan Amos Co-
menius, slutar sin Historia om Bömistta Bröder.
a: Hämta oss, HERR, åter til Tig; för-
nya våra dagar lika som nye fordom wo-
ro, Klagew. 5: 21. Und gib uns denn auch
des freyen Kirchengangs rechten Gebrauch ic.
f Bömistta Brödernas bekanta wackra Ryrko-
psalm: O wie sehr lieblich sind all' deine Woh-
nung, ic. Här anmälte de sin begäran, och til
sina Bröders sägnad fingo det svar: at man,
at swar det låte sig göra, skulle gifwa Bröder-
a i Berlin och Ryksdorf et par arbetare, såsom
deras Pastors Medhjelpare. Men dem i Saxiska
änder, som gärna wille bo i en Brödra-för-
samling, gafs det rådet, at widtaga Herr Steg-
und Augusts von Gersdorf anbud, at på
ans Gods Trebus, i Sörligsta Districten, an-
gga en egen Colonie, på det de utan hinder och
dras försång måtte kunna nyttja Brödernas sköt.
Denna ort, som blef kallad Niesky, begyn-
at bebyggas den 8. Aug. 1742. Den dagens
en war åter rätt märkelig: Icke hafwer HERR
n updragie och utwalt eder, derför, at J
HERR på talet ären än annat folk; Ty du
minst i all folk. Utan derför, at HERR
älskade eder, 5 Mos. B. 7: 7, 8. Emedan
Hans

Hans faders-ögonplåga se på det Nedriga;
(*) så hafwe wi en egen rättighet.

S. 114.

Swad nu i synnerhet, angår Bömistka Bröders
na i Berlin och Ryksdorf, så kunde man
i början ej finna några arbetare för dem, och
Zacharias Hirschel, en född Bömare, aflög
Kallelsen för denna gång, efter han hade i sinnet
at söka sig en väg till Kallmuckerna, såsom wi
långre fram få se. Han plågade derföre förlitna
sin femåriga arrest i Petersburg, med Prorhetens
Jonå händelse. Men Bömarne höllo fort med
sin anhängan om arbetare, ända tills Synoden hölts
år 1744., då Nicolaus Andreas Jäschke, från
Währen bördig, antog Kallelsen till dem. Han kom
den 6. Oct. till Berlin, och var så lycklig, at han
kunde förena de skiljaktiga Partier ibland dem, och
åter med deras Pastor Schulze förlita dem,
som deröfwer äfwen med honom rådat i oenig-
het. I anseende till deras inrättningar, som de
dels från Gerlachsheim medbragt och bibehållt,
dels sedan 1741., åter förnyat, gjorde han inga
betydliga ändringar. De betjente sig af Predi-
kantens offentliga Kyrko-tjenst, fortsatte med
hans bifall och under hans Direction, sina regel-
ta Sammankomster och sällskaper, och Jäschke gaf
om själarnas tillstånd behörig efterrättelse.

Då nu Ordinarius 1745. för Slesiska
len skull, åter kom till Berlin, confererade så med
Predikanten som arbetarne med honom, om deras
närmare förening med Brödra-församlingen, och

*) Bömistka ordet Nistky, betyder Nedrig.

a Bröders
kunde man
dem, och
are, afflog
de i sinne
såsom wi
re förlitna
Prophetens
fort med
noden hölts
schke från
Han kom
ig, at han
dem, och
lika dem,
i oenig
, som de
bibe hållit,
han inga
af Predi
satte med
ina prelo
asche gö
se.
leffsta so
de så w
om der
ngen, och
on

om deltagandet i deß Kyrko-rättigheter. Men
medan Han icke ännu war tilräckeligen under-
rättad om deras härkomst, och icke nogsamnt fun-
de åstilla dem ifrån andra Bömare, hade Han den
tiden ännu betänskande, at råfna dem, (efter Hans
egit yttrande i Naturelle Reflexionerne p. 273.)
såsom egentligen Brödra: Kyrkan tillhöriga, till
enhet, och öfverlemna dem i Biskoparnas In-
spektion; och rådde dem fördensfull, at hålla sig
til Lutheriska församlingen, och til deras blifwit
så uppbyggeliga Vårars tjenst, och efter Hans död,
ster se sig om efter en Lutherisk Präst, til hvil-
ken de kunde fatta förtroende. Dock approberade
Han, at de, som genom deras arbetares möjliga-
te pröfning kunde årkännas för wärdige Commu-
nicanter, måtte samtelige på en dag, då annars
ingen Communion är, gå til Mattwarden i Ger-
truds. Spetals Kyrka, dit Pastor Schulke för två
sedan blifwit kallad. Bröderna af Fyrtia Na-
tion, betygade åstundan, at tillika med Bömska
Bröderna undfå den heliga Mattwarden. Pastor
Schulke fant betänskande dermid, och gjorde för-
rågan hos Konungen: om han finge antaga
Måhriska Bröderna til Mattwarden, som dertill
inmålste sig hos honom? och århölt under den 14.
Maj. 1746. til swar, at han utan betänskande kun-
de antaga dem, som kommit från främmande or-
ter; men de inhemske, som hittills hållit sig til
andra Kyrkor, måste förut upröfwa wanlig orlofs-
del ifrå sina fordna Biskefäder. På detta wis
blet han ifrå Michels måso-tiden 1746., Matt-
warden för Bröderna i Gertruds Kyrka, och fort-
s. dermed utan hinder til sin lefnads slut, då
en annan inrättning träffades.

S. 115.

Sedan Ordinarius hade 1743. i Berlin stått i Glesiska Kyrko-saken i behörigt stånd, och wederbörande Befallnings-hafwande genom et Kongl. Rescript blifwit anbefalte, at främja werksställigheten deraf; reste Han till Glesien, och tog sig boning i Buzau, en ort, som tilhörde förr bemänte Herr Grefve von Promnitz. Denne Herre war sinnad, at därstädes etablera en Brödra-församling, och Inrättade salen på sit Slott til et Bönne-hus, hwilket Han kallade Gnadet, samt gjorde början at bygga hus för några Colonister, dem Han från Brödra-församlingarna utom Saxonien skulle inhålla. Men då Han i början af året 1744. qwittrade det timeliga, och allehanda swårhet uppkades i anseende til Colonien, ständade densamma utaf, och blef ändteligen aldeles uphäfwen.

Här besökte Ordinarius af många Brödra från Herrnhut, med hwilka Han rådgjorde om Församlingens bästa därstädes. Derupå företog Han en resa genom Glesien, besåg ängden af Neusatz, där Konungen önsade hafwa en Colonie, och sederisfrå til Groß-Krausche och Peilau, samt reste sedan til Östra Glesien, at och därstädes göra sig personligen underrättad om omständigheterna, särdeles angående Kösnitz.

På samma resa blef Honom den 21. Nov. 1743. af de hos Honom då närwarande Brödra vocation tilståld at wara Evangeliska Missioneriska Kyrkans fullmäktige Tjenare. (1) Den skaffenheten här af war denna. Ordinarius hade redan före sin återkomst från Ameriska striftelliga och sedan flere gånger munteligen, gjordt sina

ändringar

gande, so

gångar h

sitt ämbete

gen, an l

bera. Det

la. Och

frånvaro,

wore st

ände de

och där n

alltså, at

händerna, o

och finna si

Men emeda

betes och, i

dra- kyrkan

förhindra s

nom, at bes

hwilket anbu

at sig, (2)

ing skulle u

ingens namn

mårtes, h

drändras.

Men H

e emottaga

omst från

edan Han i et

opar, Uldst

fwer Unite

ande tid, o

och annat. S

å. (4) De

Berlin stadt
 stadt, och
 genom et
 råmja werke
 ten, och tog
 lyhörde fört
 Denne Herre
 Brödra, för
 te til et Brö
 , samt gjor
 Colonister,
 utom Coxen
 året 1744.
 a swårhet
 ade densam
 phäfwen.
 nga Bröder
 rde om Brö
 öretog Han
 f Neusalz
 nie, och se
 lau, samt
 rstådes ge
 ändigheten

ändringar emot ett och annat Brödernas företa-
 gande, som hade widlyftigt utseende, och några
 gånger yttrat sig, at Han håldre wille qwittera
 sitt ämbete och göromål wid Brödra-församlin-
 gen, än låta saker se, som Han ej kunde appro-
 bera. Detta kunde och wille icke Bröderna tillstå-
 ja. Och fast de icke kunde inse, at under Hans
 frånvaro, i Brödra-Kyrkans hufwud, sak något
 wore stedt, som rubbade dess grund-plan; så dr-
 rände de dock, at i förhållnings-sättet hade här
 och där något misstag stedt. De båda Honom
 alltså, at Han wille å nyo taga sakerna under
 händerna, och ställa dem til rätta. Hårtill lät Han
 och sinna sig willig, såsom wi hitintil hafwe sedt.
 Men emedan Han än framgent talade om sit äm-
 betes och sin sysslos neoläggande, så sökte Brö-
 dra-Kyrkans i Glesien närwarande arbetare, at
 förhindra sådant, i det de å nyo anmodade Ho-
 nom, at besörja Brödra-Kyrkans angelägenheter;
 hwilket anbud, såsom Han sielf deröfwer förkla-
 rat sig, (2) bestod förnämligast deruti, at ingen
 ting skulle utom Hans wilstap, i Brödra-försam-
 lingens namn afhandlas, i utwärtens mätte, eller
 mwärtes, hwad Församlings-gången beträffar,
 brändras.

Men Han yttrade sig icke förr, at Han wil-
 le emottaga denna Fullmakt, än efter sin åter-
 omst från Wistland om hösten nästföljande år,
 edan Han i et utförligt bref til Brödra-Kyrkans Bl-
 kopar, Äldsta och Predikanter, (3) förklarar sig
 öfwer Unitetens gång hårtildags och för närwa-
 ande tid, och yttrat sina påminnelser emot et
 och annat. Han sedt och et utförligt swar, der-
 å. (4) Dessa två skrifwelser kunna aldrabäst för-
 kla-

flara Brödra, församlingarnas då wgrande tillstånd i inwärtas måtto, och deras utwärtas belägenhet.

(1) Siegfrieds Beleuchtung des Baumgartenschen Beidentens, Beyl. VI. p. 177.

(2) J. Spangensbergs Schlussschrift, Beyl. V. 2v. 57. p. 514. (3) Gest. des Creugreichs, Beyl.

LXXIV. p. 217. Mat. Reser. p. 304. (4) Gest. des Creugreichs, Beyl. LXXV. p. 241. Mat. Reser. p. 313. Se och Apologien Erklär. 2v. 82. til 85.

S. 116.

Emot wintern år 1743. anträdde Ordinarius sin resa til Liffland. Här hade det stora och wälsignade werk, som Eld begynt ibland Lettiska och Esthiska Nation, sedan år 1741. genom öfwerstred råkat i stor fara. Jag wil än en gång ifrå början uprepa saken i korthet, så mycket jag derom funnit i några Probstars och Pastores til Öfwer-Consistorium infordrade Relationer. Fru Generalskan von Hallare hade (S. 70.) år 1736. utbedt sig och fått några Catecheter til sin Schol. anstalt i Wolmarshof. Ifrå den samman hade en stor upwäckelse spridt sig ut ibland Letterna; och Præceptores, som både Adelsmän och Präster begärt, til Information för barn och til hjelp wid predikande, såsom och andre från Brödras församlingarne bekomne Domestiker, funno lägenhet at gå Predikanterna i deras widlyftiga Kyrko-soknar til handa, uti arbetet på Esthiska och Lettiska folket. Dessa Nationer hafst ännu den tiden merendels i en blind widsteplighet och i groft afgudereri; ty en af dessa Präster hade med Brödernas tilhjelp förskött, endast inom sitt Pastorat, wid åttatio afgudalundar och of

tygrande till
tvärtes belä

217. Nat. Res.
4. (4) Gesh. des
os, Beyl. LXXV.
Nat. Reser p.
och Apologien
228. 82. til 83.

ordinarius. In
det stora och
bland Petter
genom öf
än en gång
så mycket jag
och Pastorerna
Relationerna
de (S 70.)
Catecheter till
ifrå den sam
ig ut ibland
de Adelsmän
för barn och
andre från
nestiker, fun
eras widlyf
tet på Gesh
oner häftad
widlyfelighe
Präster ha
endast inom
dar och of
fr

ställen. Min affigt, och skyldighet at vara
ort, tillåter mig icke at omständeligen beskrifwa
den upbyggelse, som Bröderna under Prästernas
Direction åstadkommit hos många tusende själar.
Schol. anstalten wid Wolmarshof blef snart för
trång, hålft densamme af General. Kyrko. Com
missionen blifwit två gånger med stor approbation
undersökt; och Prästerne samt Herrskaperne i an
dre Sochnar tillstyrkte, at också ställa dit folk til
förparation åt Schol. beställningar. Efter nu Wol
marshoffke Schol. anstalten befants vara för trång,
huru den en gång redan blifwit utwidgad, såg
Gen. Generalen von Hallart sig år 1742, twun
gen, at til denna anstalt upföra en långt större
byggnad, som blef kallad Lammberg.

ibland Estherna war lifaledes en stor up
väckelse, som af Probstarne och Predikanterne, med
några dem och Herrskaperne ifrå Brödra försam
lingen tillkände Präceptorers och andra förståndiga
Domestikers biträde, fortsattes i wälsignelse, och
knades ifrå den i början sig insmygande Fana
smen. (1) Wid Cathedral. Scholan i Reval
arbetade några genom Probstén Mikwitz af Brö
dra-församlingen begärte och bekomne Colleger,
och de understödde tillika honom och de öfriga
Pastores med predikande, och i privat arbete på
sälars förbättring. (2) Så wida gick här all
ting i ordning. Men år 1741. lät denne nitiste
och werkelige högt begåfwade Predikanten, af en
utswåfningar benåden Broder, som derutinnan
andlade aldeles emot sin Instruction och andra
Bröders tankesätt, förrieda sig til at inkätta en
stiftad församling efter sin insigt, och såsom han
et kallade, på Apostoliskt fot. Och emedan han
des.

deutom hade stor smak för de i Buddci föresat till Comenii Kyrko. Historia uttrade förslager till en bättre Kyrko-Disciplins införsel; så blef wid berörde församling mycket af Bdmiska Brödra-författningen och Kyrko-Disciplinen efteradt. Wid alla tillfällen, ja och wid Präste-möten, berömdes han då warande Mähriska Brödra-författning; han introducerade på prästemöten Bröderna, som ej skulle wara Lutheriske Pastores, utan all-nast deßas medhjelpare; ja och sådana, som icke hade studerat, och låt dem jämwäl ibland hälla högmässa-predikningarne. Många Lutheriske Präster, hwilke af Evangelii sanning, såsom af en hastig blifvit, blifwit rödde, men icke wiste hwad de gjorde, låto honom til behag, uptaga sig i den nyss inrättade församlingen, och sökte jämwäl til at på sina orter uprätta slika församlingar. En del af Bröderna blefwo och, oaktad all warning af andra Bröder, i deßa oordningar med indragne, och woro dertill behjelpelige. Detta gjorde stora ögon; och då strid-strifterne från Tyskland stötte dertill, yppades hwarjehanda oroligheter, ja och et farligt uplopp i Reval. Efter man nu icke kunde annat wänta, än Öfwerhetens ransafningar och beifrande, så trädde många Präster af råds till rygga; ja somlige af dem sökte, at genom klagomål på Bröderna, hwilke dock af dem blifwit först förledde och om Lands-författningen woro okunnige, undandraga sig allt ansvar. (3)

(1) Se Benjens bref til Col-
lectorn af Weimariska A-
eterna, i Bnd. Saml. III.
897. jämte Bilagorna. (2)
Bref til Käffarinnan, Bnd.
Saml. III. 506. (3) Bref
til en Evangelist Edeolog,

Bnd. Saml. III. 534.
Lagskiparens i Herrnhut
Protestations-Krist 164.
III. 728. Apolog. Teller
248. 144. Schlussschritt
248. 200. 1025.

§. 117

u hade
Amerik
Breswinna
där Hon och
Missionerna i
warande Kij
burg. Men er
ta Regeringe
Hon sig i Li
Generalstäm
Detta gaf an
Hon hade del
fortsatte Hon
äfskilliga anse
wet, et riktigt
och om Guds
hade och gärna
hjelf, såsom hö
fogeligen kund
Hon i medlert
komst, reste Ho
at göra hwad
hwari Han in
högssta måttom
stelt, rättad och
rades. Til den
til undersökning
mission af Ge
som i Petersbu
en skrifwelse til
Synodus (1) fö
den, som är

§. 117.

Nu hade Ordinarius redan före sin resa till Amerika funnit för godt, at Hans Fru Oxfwinnas skulle först resa åt Köpenhamn, (där Hon och uträttat mycket godt för Hedna- Missionerna i Dansta länder) och sedan till då warande Käsarinnas Annas Häs i Peters- burg. Men emedan den bekanta fördröjning i Ry- ska Regeringen imedlertid tildrog sig, uppehöllt Hon sig i Lissland hos sin gamla Wän, Fru Generalstam von Hallare, och andra bekanta. Detta gaf anledning till den bestymling, at också Hon hade del i oordningarna. Icke desto mindre fortsatte Hon sin resa till Petersburg, och gaf tillfälliga ansenliga Personer wid Käsarliga Häs- wet, et riktigt begrep om Brödra-Kyrkan i gemen, och om Guds werk i Lissland i synnerhet. Hon hade och gärna gjort detsamma hos Käsarinnan sjelf, såsom högsta Personen; men efter Hon icke fogeligen kunde komma dermed till wäga, och Hon i medlertid fick tidning om sin Mans åter- komst, reste Hon tillbaka till honom. Denne besöde at göra hwad göras kunde, på det en oordning, hwari Han ingen del hade, och som honom i högsta måtton misshagade, måtte blifwa under- sökt, rättad och skaden afwänd, som deraf befa- radades. Till den ändan wille Han inställa sig sjelf till undersökning, så wäl i Lissland, där en Com- mission af General-Gouvernementet war satt, som i Petersburg; men fant för godt, at med en skrifwelse till Rysska Kyrkans repräsenterande Synodus (1) förut affända Magist. Arvid Gra- din, som år 1739. warit Deputerad till Patri- ar-

arken i Constantinopel. (§. 90.) Dock Deputatus blef genast, wid ankomsten til Petersburg, af en Lutherisk Präst angifwen såsom en emissarius, och straxt tagen i arrest, där redan trenne Bröder sitta, som därstädes gjort ansöknin om Pass til nästgränsande Hedningar. Denna arrest måtte han under många omväxlingar uthärda, ända til år 1747., då han tillika med de tre förberörde Bröder, slapp ut och fect-begifwa sig åter til Ryssland, såsom wol på sit ställe få se. I medlertid kom dock skrifwelsen, som honom wid arresteringen blifwit fräntagen, genom nästan alla Collegier, ja genom sjelfwa Kåiserliga Cabinettet, Synodus i händerna, och hade, utan hans widare åtgärd, wäl icke den åsundnawerkan, nemligen Ordinarii och Brödra-församlingens opartiska undersökning, i anseende til deras delaktighet i Liffländska rörelserna; men gjorde dock Brödra-Kyrkan i gemen och Liffländskan mer behagelig tjenst, än man wid då warande omständigheter hade kunnat förmoda.

(1) Bld. Saml. III. 492.

reichs p. 204.

496. Gestalt des Creutz.

§. 118.

Ordinarius, som redan hade kunskap om Deputatens arrestering och icke kunde weta huru densamma torde aflöpa eller hwad Honom sjelf förestode, fortsatte icke desto mindre sin resan til Ryssland, sedan så wäl ifrå Honom som från Synodo, åtskilliga bref afgått til Liffländska Landständerna och Regeringarna, til Kåiserliga Commissionen och til Riks-vice-Canzelären, så att i allt fall sätta dem förut i stånd, at desto grann-

nelligare och
verket. Men
den 24. Dec
hällen, under
fect resa til
om förfrågan
de hafwa n
mycken höflig
Ordinarius f
ing för Han
å warande E
oda witnessbe
rft efteråt fä
beta Kåiserli
han sig, at
o, om til d
ade något em
gen infant si
rifter, som
mycket trög
undelig unde
ng, (3) lefn
de, tillika m
yrkans Synod
ffland, såsom
tillige Lifflän
sina undert
stridit til d
ade domslut
ning, och at
s wert i wä
fter, som, f
de, icke stån

Deputatus
urg, af en
Emissarius,
enne Brö-
kning om
nna arrest
uthårda,
de tre före-
fwa sig de
alle få se
m honom
om nåstan-
rliga Ca-
hade, utan
åstundade
ra-sörfam-
nde till de
men gjor-
Risslånd-
old då wa-
oda.

yp om De-
unde wäl-
ad Hon-
re sin re-
n som frä-
Risslånd-
Käiserli-
lären, (1)
desto grä-

deligare och utan uppehåll fullända undersöknings-
verket. Men på Ettadellet i Riga blef Han ifrå-
den 24. Dec. 1743. till den 12. Jan. 1744. uppe-
hållen, under föremåndning, at ingen Ståndsperson
fick resa till Petereburg, utan at förut göra der-
om förfrågan hos Käiserinnan. Det skulle dock
icke hafwa namn af arrest, såsom Han ock med
mycket höflighet blifwit behandlad; derföre ock
Ordinarius fallit på den tanka, at det i wälme-
ning för Hans Person, blifwit så föransställt af
den warande Gouverneur Laszy, hwars hjälpe och
goda wittnesbörd för Guds werk i Rissland, man
best efteråt fått förnimma. När Ordinarius seck
på Käiserliga befallningen om sin återresa, utbad
han sig, at få blifwa qwar ännu i tre dagars
tid, om till äfwenityrs någon af Hans äfslagare
skade något emot Honom at anföra. (2) Men då
ingen infant sig, begaf Han sig på återresan. De
skrifter, som Han ifrå sig lemnade, blefwo med
mycket trågen, böneskrift till Käiserinnan, om
grundelig undersökning och sakens ändtelliga afflut-
ning, (3) lesmererade i Käiserliga Cabinettet; och
de, tillika med förenämde skrifwelse till Rysska
Kyrkans Synodus, och Commissione-acterne från
Rissland, såsom ock de goda wittnesbörder, hwilka
Käiserlige Risslåndste Herrar aflade om Bröderna
sina underdånare, den goda werkan, at det
skridit till det af fienderna med all magt på-
sade domslut om Brödernas fulltelliga landtför-
söring, och at intet wäsentelighet blifwit H. Er-
s werk i wägen lagdt. Ja, de Probstar och
Pastor, som, sedan de ärfänt och tillstådt sit före-
de, icke ständes wid Bröderna och deras li-
dan.

dande, hafwa alsintet lidit til sina ämbeten, her
der och ägodelar. (4)

(1) Se en stor del af dem
i Byd. Saml. III. passim.

(2) *ibid.* III. 510. (3)

ibid. III. 506. (4) Om
all detta kan man vidare

läsa i Nat. Reser. p.
141. N. 54. ii. p. 188,
189, 295. Apolog. Er
klär. *Quæst.* 161, 144.
Büd. Saml. III. 283.

S. 119.

Wid sin återkomst til Glesien uppehölt sig Or-
dinarius åter et par månader i Gnadel,
dit Hans familie och efter hand alle arbetare från
Herrnhut och til en del från andra orter, kommo
til honom, för at rådföra sig med honom öf-
wer deras göromål. Han tog och Glesiska saken
å nyo under händerna, besynnerligen Colonien
i Neusalz åbygnad och beboende. Til Jesu af-
läses Högtid den 25. Martii 1744. gjorde han
i löndom et besök i Herrnhut, sågnade Försam-
lingen och Choren med sina upbyggeliga tal öf-
wer Högtids-ämnet, och infatte sin Son Chri-
stian Renatus, med bön och händer pålägg-
ning, til ogfsta Brödernas Medaldste. (1) Den 28.
April samma år, kom han än en gång til Herr-
hut, och med Församlingen begick den heliga Matt-
warden i Bertholdsdorfs Kyrka, hvarwid han
Församlingens namn afstade den allmänna synda-
bedånnelsen. Då warande Kyrka, herde hette Pan-
Grob, och hade år 1743. blifwit dit kallad i Herr-
Schillings ställe, hwilken sedan år 1739, af-
Mukke gick utur tiden, hade besfent Församlin-
gen, och nu antagit kallelse til Bogtland.

Men i Herrnhut föll det icke Ordinarius be-
hageligt före, at där bodde många människor
som efter Hans insigt icke påfåde för en

ifrån

era-försam-

ordning.

deras bar-

dnare st-

undersöknin-

stfagde,

stgittade til-

nas stötsel,

na, än i

(1) Büd. c

(2) Sch

En Brod-

nyliger

Herrnhut.

afstäligen

ångom til-

at i alla c

extraktelse

ius tog d

st-suckning

lianien o

1747. Hå

sig ifrå

sttaa om e

aldeles gen

många tale-

arterna ny

örledt någr

st ifrå den

frå det ann

gagngörar

alesfattet i

öfverförsamling och under dess särskildta tuft och ordning, och som i synnerhet i anseende till deras barn, woro eller kunde wara de öfriga Inwånare skadelige. Han lät fördenkstull anställa en undersökning, hwarestefr sådana personer blefwo tillfogade, at begifwa sig annorstädes. De fleste flyttade till Wertholdsborg, och njöto där Brödersnas stötsel, som här lände mångom til större fromma, än i Herrnhut. (2)

(1) Bib. Saml. III. 912.

(2) Schlussskrift 2de st.

838. p. 335.

S. 120.

En Broder af Unitetens Pålska Branche, hade nyligen med ogemen frimodighet affomnat i Herrnhut. Hans sista lefnads stunder, då han ofstätteligen ropat på Jesu helga sår, hade tjent mångom til stor upbyggelse, och upmuntrat dem, at i alla omständigheter rikta sin besynnerliga betraktelse på Jesu Blod och Sår. Ordinaris tog denna saliga Brodrens samlade Bön, och suckningar, och deraf försärdigade den bekanta Litanien om Jesu Sår. Han har och sedermera 1747. hållit deröfwer några tal, hwilka ätskil- sam sig ifrån Hans öfriga tal derutinnan, at de wäl wolta om et af kärlet til Jesum och Hans sår, hwilkeledes genomträngt hjerta, men och innehålla många tale-sätt, som icke allenast gifwit Weder- sarterna ny anledning til förkättring, utan och förelidt några Bröder, at i något mål afswika, icke ifrån den enda Färo-grunden, dock likwäl ifrån det annars öfliga och i Församlingen hitin- sagngörande, ensaldiga och tydeliga Bibliska förefattat i Färo-ämnen.

På

På samma tid författade Ordinarius så-
 ställa Liturgier til Gud Fader, Gud Son och
 Gud den Helge Ande, såsom och om den stridande
 och triumpherande Församlingen; hvilka Litur-
 gier blifwit af Församlingen med stort begär
 mottagne, och med sannskyllig hjerte-försmåltning
 bedne och sjungne. Detta gaf anledning, at tal-
 och skrifwa om Fadren och den Helga Ande, men
 än hitintil skedt; och den ouphörliga förebräfs-
 hårtildags, at i Brödra-församlingen handlades all-
 för mycket om Frälsaren och Hans förtjen-
 sten, men alltför litet om Fadren och den Helga An-
 de, förleddde många Brödror til et och annat all-
 för wägsamt uttryck om den Helga TreEnighets
 tens hemlighet, och Des inra förhållande. De af-
 weto wäl icke härigenom ifrå Jesu Person och
 Återlösningen i Hans Blod; fast håldre blef de
 ta ämne, och i synnerhet Hans Wändoms, anam-
 melses, Leifwernes, Lidandes och Döds Förtjen-
 sten til försoning och helgelse för människliga själen och
 lemmarna i alla leifwernes-omständigheter, til tro
 och exempel, alltför drifwit: men derwid hände och
 at några uttryck brukades, som deis icke woro ty-
 delige och nog bestämde, dels öfwerdrifne. De
 desse lände mången Theolog i och utom Försam-
 lingen til anstöt, synnerligen då argstint och fört-
 ligen människor, såsom Juda Epistel v. 19. De
 bestrifwer och förut förkunnar, icke blygdes, och
 af hämnd öfwer sina mislyckade försök emot Brö-
 dra-församlingarna, utspy det i deras egna hja-
 tan liggande gift öfwer sådana uttryck, at förfla-
 ra desamma efter sina egna förtfliga begrepp och
 wrånga dem, och derigenom göra Bröderna, men
 och tillika de i den Helga Skrift grundade och

eratur leddo
 och lemmarna
 alla männis-
 Christna Reli-
 geliga. Dett
 a, och endas
 er, afhållit n
 ngar. Men
 at de genom
 a försmådelse
 arens warnin-
 men det heli-
 te kasta fö-
 om emot eder
 mot somma
 Elesten an-
 um och Pæda-
 us: folk inry-
 indheim. I
 arbetare, som
 te på sina sta-
 ns förtfel til-
 ides en wacke
 lerat kallades,
 hwilket åstikli-
 os, för at präp-
 Christna och S-
 tså tillika sås-
 Detta och de fö-
 re gått ut i all-
 Här anlade
 hättari, för at i
 tifter, dem ma

ordinarius sår
 Son och
 den fridande
 vilka Litur-
 t begår
 församling
 ng, at tal
 anda, men
 förebråelse
 ndlades all
 förtjens
 helga And
 annat all
 re Enighet
 de. De af
 derfson och
 re blef det
 nes anam
 Görtjens
 själen och
 r, til trö
 hände och
 e woro ty
 fne. De
 Görsam
 och föds
 19. Den
 gdes, at
 mot Brö
 gna hjer
 at förkl
 repp och
 rna, men
 dade och
 dr

erutur ledda sanningar om männislige Själens
 och lemmarnes bewarelse och deras helgade bruk
 alla männislige lefwernets omständigheter, för
 Christna Religionens fiender löjeliga och wederskyg-
 geliga. Detta har wål gjordt Bröderna söga skas-
 sa, och endast wid det stora tillopp från alla or-
 der, afhållit många människor ifrå deras Görsam-
 lingar. Men de hafwa ofta med smärta beklagat,
 at de genom oförsigtighet gifwit anledning til si-
 ndlades alla försädelser, och icke bättre tagit i akt Träl-
 arens warning: I skolen icke gifwa hundo-
 men det helige år, och edra pärlor skolen I
 icke kasta för swin; at de icke wända sig
 om emot eder, och riswa eder. (Matth. 7: 6.)

S. 121.

Emot sommaren 1744. begaf sig Ordinarius ifrå
 Elefien åter til Wetterau, hwaråst Semina-
 rum och Pædagogium lemnade Honom och Hans
 Görtjens hus- folk inrymme, och flyttade sig til fästningen
 indheim. Dithån kommo til Honom en hop
 arbetare, som wille någon tid hwiila ut ifrå sit ar-
 bete på sina statlons- ställen, och njuta församling
 ens stötsel til godo. De samme formerade där-
 på en wacker hus- församling, eller som det ock
 lerat kallades, et Görsamlings- och Pilget- hus,
 hwilket åtfyllde unge Bröder och Systrar into-
 19. Den, för at präpareras til Guds Rikets tjenst ibland
 Christna och Hedningar. Denna Deconomie war
 så tillika såsom et Seminarium, hwarifrån
 detta och de följande åren, många dogelige arbe-
 tare gått ut i alla fyra werlds- delarne.
 Här anlades ock hemma i huset et litet Bok-
 tryckeri, för at i ringa antal trycka åtfylliga små
 afstier, dem man antingen aldeles icke, åtminsto-
 ne

ne icke förr wille göra publice, än de blifwit be-
hörigen undersökte och förbättrade; och at endå
utdela dem åt arbetarne til privat bruk, och till
til Revision. Men man kunde dock icke förebygga
at icke allenast flera Församlings-leimmar, utan
ock wänner och fiender ofta swarare finga desam-
ma om händer, än Bröderna. De blefwo, så
utarbetade och selskaptige de woro, af winnings-lyst-
nad eftertryckte, och i hela werlden fringspriddes
af Wederparterne i högsta grad mistydde, och
förmenta bewis om willo-lärer, och andra besty-
ningar emot Bröderna, nyttjade.

§. 122.

Frå den 12. Maji til den 15. Junii 1744
hölls här en Synodus. Ibland annat ar-
tades här hufwudsakeligen uppå, at behörigen
stilla Tropos Paidias, eller det olika sätt och
hwarpå ledamöterna i Brödra-församlingarne, som
ifrån ättilliga Länder och Religioner woro till-
pa komne, olika föreställa sig och uttrycka Egh-
na Religionens grundfanningar, derutinnan de be-
alle äro och måste wara ense. Ordinarius hade
tid hyst de tankar, at det wore godt, om Brö-
dra-församlingarne ej utgjorde någon särskild
fattning, utan woro blotta Societeter af
glonen i det land, där de bo, och stodo i gem-
skap med densamma, ja om-möjliget wore, om
der des direction. Nu hade Mähriske Brödrarna
åter bekommit sina gamla Kyrlo-rättigheter, och
i Hans fränwaro på några orter formerat
stilla Församlingar. (S. 63. och 110. til
Han wille wäl bibehålla dem wid desamma
wid Biskopliga Ordinationen, men sökte och

de blifwit be-
 och at endo-
 ruf, och till-
 de förebygg-
 lemmar, utan
 fingo defam-
 blefwo, så
 vinnings-lyst-
 fringspridd-
 tyddde, och
 andra besty-
 förebygga, det de icke måtte absorbera och i
 sin Kyrko-författning förwandla de Lutheraner
 och Reformerta, som antingen flyttade til Försam-
 lings-orterna, eller på sina orter stodo med
 dem i gemenskap; och wid det stora tilllopp af
 folk, sluteligen ruinera sig sjelfwa. Han kunde
 väl icke vara emot, at folk, som kommo från
 friga Religioner, höllo sig til Währiska Kyrko-
 författningen, sedan de förut afslagt sina willo-
 asser, och det utan at tröda öfwer ifrån ena Re-
 ligionen til en annan; men wille förekomma Re-
 ligionernas blandning, så wäl i som utom Försam-
 lings-orterna, och öfvergången från ena Religio-
 nen til en annan, samt deraf sig yrpande Secter,
 och motsatzens förkastande; och ämnade bibehålla
 war och en wid den Evangeliska Religion, der-
 ti han blifwit upfostrad, på det, i fall en sådan
 eller hans barn någon gång skulle åter falla af i
 Brödra-församlingen, återwägen måtte då stå
 öfwen til sin Fäders Religion, utan at
 genom öppen til sin Fäders Religion, utan at
 öfwa tvungen til en emot hans samwete str-
 ande återkallelse. Han wille alltså ställa ifrån hwart
 annat, hwart och et af dessa upfostrings-sätt, det
 Währiska, Lutheriska och Reformerta, hwilke dock
 botten bekänna enahanda Lära efter den Heliga
 Skrift och Augsburgeriska Confession, fast de äro
 olika i sättet at tänka och yttra sig; och äm-
 nade sätta en särskild Biskop eller Äldste öfwer
 varje Afdelning eller Tropus. (1) Til den äm-
 nade Biskop eller Äldste Medhjelpare, Friedrich
 von Watterwille ifrån Swetz, hwilken redan förs-
 o. til sin död år 1742. blifwit i Buraui uti Slesien, wald
 defamma och consecrerad til Brödra-kyrkans Biskop, wara
 Reformerta Bröders Biskop eller Senior. Och
 nu

Junii 1744
 annat arb-
 behörigen
 sätt och wi-
 lingarne, se-
 e woro till-
 trycka Chel-
 innan de do-
 arius hade
 t, om Br-
 särskild fö-
 eter af K-
 odo i gem-
 t wore, u-
 Te Bröder-
 tigheter, o-
 orauerat
 o. til sin
 esamma
 kte och

nu pröfverade man och, at Lutherste Tropus af-
wen måtte få sin egen Bisshop. Walet föll på Herr
Georg Johan Conradi, General-Superinten-
dent i Sleswig-Holstein, en gammal Brödra-
nas Wän, som ifrån början till slutet hade under-
stätt Holsteinska Colonien. Till honom wardt
Kallelsen tillika med Instructionen utfärdad; (2)
men för åldern skull såg Han sig tvungen, at
en ganska wänlig skrifwelse (3) undanbedja sig
detsamma. Och alltså wardt denna sak till widare
öfwerläggning uppkuten.

(1) Mat. Reser. p. 337. | 909. och 903. (3) Mat.
seqq. (2) Bild. Saml III. | III. 1008.

§. 123.

En mängd sild. skrifter, som wid denna tid flö-
go ut i werlden, war orsaken, at en Depu-
tation från Seminario i Lindheim, affändes 1744
till Theologiska Faculteten i Tybingen, med be-
gen anhållan om undersökning, huruvida och hwad
uti Brödra-kyrkan, sedan Tybingiska Betänkan-
det år 1733. utkom, hade ändrat sig, hwilket kun-
de förorsaka, såsom Wederparterne föregåfwo, at
detsamma icke mer borde appliceras på Brödra-
församlingarna (1) Deputerade emottogos och be-
handlades med mycken aktning och wänskap, och
en af dem predikade i åttilliga kyrkor, besö-
nerligen i Hospital-kyrkan för Theologis Acad-
miciis, till deras fullkomliga nöje. Uti en höf-
lig skrifwelse till Seminarium Theologicum Augus-
tæ Confessionis (2) vågrade de at föreläsa om
ny undersökning; men "till alla widlöfningar"
"och widare Controversiers affärande, hodo rät-"
"ligast wara, at uprätta et Instrumentum publi-
cum

cum.
medel-
nas
flugs-
dant-
rum,
i stilh-
De
do gen-
ällighet
Till

erger
allning,
werka
istrit i
befal
dant wa
at ing
Ejenar
Man
het hit
ten utgi
kretige
seiner
sätter
iga ofan
sagade.

(1) Straxt
kande ut
undersök-
tydes ta
har icke
tvårtom
Erklär. 2
Nat. R.

erste Tropus af
alet föll på Herr
ral. Superinten
gammal Bröder
utet hade under
Honom word
a utfärdad; (2)
g twungen, at
undanbedja sig
a sat til vidare

och 903. (3) 174
008.

id denna tid f
a, at en Depu
affändes 1745
ngen, med tw
utwida och hwar
niska Betänkan
g, hwilket lunde
föregåfwo, o
ras på Brödr
nottogos och be
h wänstap, oc
Kyrkor, besyn
eologis Acade
Uti en höf
cum Augusta
at föreläsa
widlöf
nde, 1740
mentum publi
"cum

cum. Deruti samtellige Brödra, församlingarne,
medelst behöriga underskrifter af Församlingar,
nos Föreståndare, bekände sig til oförändrade
slagsburgiska Confessionen, och at insinuera så
dant hos et Höglöfligt Corpus Evangelico-
ram, samt för öfrigt, utan vidare strid, Kristfer,
i sällhet drifwa Herrans werc 2c." (*)

Detta helsosamma råd blef i detta års Syn-
do genast widtagit, efter tidsens läglighet i werc-
sällighet satt, och i följande åren vidare fullfölgt.

Til bägge Saxiska Theologerna, D. Mar-
berger och Löscher, affärdades jämnwäl en före-
bäffning, til at hos Secreta Consilium i Dresden
twerka en undersökning, hwad af Ordinarius
liffwit i Evangeliska Kyrkan företagit, sedan Han
et befäffning at gå utur Saxiska Landet. Men
dant wordt afwenleds afflagit, med den utlätel-
at inga approbationer kunde Rydda en Chri-
tjenare för förföljelser. (3)

Man såg sig alltså twungen, at wid en myc-
het hittills utkomne strid-Krister, för allmän-
ten utgifwa en Apologie, under Titel: Gegen
äretige Gestalt des Creutz-Reichs Jesu
seiner Unschuld 2c. Deruti blefwo åstelli-
satsfer och sanningar stälte twårt emot de o-
sanna osanningar, och med ottatio Documenter be-
sagade. Denna Krist kunde wäl icke stilla dem,
V som

*) Straxt derpå har wäl et oblidt Theologiskt Betän-
kande utkommit för allmänhetens ögon, hwilket utan
undersökning, som först blifwit afflaen, fördommer, och
tydes taga tilbaka Betänksandet af år 1733; men det
har icke af alla Theologer blifwit approberadt, utan
twårtom det första Betänksandet stadfäst. Apolog.
Ertlär. Zwef. III. Schlusschrift Bepl. v. p. 529. Lit. v.
Nat. Reflex. p. 172. 2.

som äro tråtgirige; tjente dock många redeliga med-
derdelomån och opartiska åskådare dertill, at de fin-
go annan insigt, och öfwerlemnade Herranom;
hward de icke kunde begripa. I synnerhet gjorde
denna skrift stor nytta hos några Kongl. Preussiska
Ministrar, med hvilka Brödernas Deputerade hade
at afhandla Mähriska Kyrko-saken, och hvilka
(såsom de sjelfwe yttrade sig för Ordinarius vid
Hans warelse i Berlin om hösten 1745.) genom
de skändeliga beskylningar blifwit så förwilla-
at de ej mer wiste at hjälpa saken: derföre oc-
dels gynsamme, dels widrige anstalter gjordes, och
efter som Collegierne blifwit wäl eller illa under-
rättade. Detta war nu sista gången, som Ordina-
rius war i Berlin; och året derefter fölgde en
dra Kongl. Preussiska General-Concessionen, som
§. 110. är omtald.

(1) Nat. Reser. p. 142.

N. LXI. (2) Gestalt des

Creutz: Reichs, Beyl.

LXXIX. p. 239. (3) Nat.

Reser. p. 142. N. LXI.

§. 124.

Wid denna tid hemsöcktes Tyskland, och i syn-
nerhet Saxon, med et swårt krig. Angre-
omkring Marienborn war upplyd med Engelska,
sterrikiska och Franska Truppar, och man kunde
från en backe se bägge Armeerna stå gent em-
hwarannan. De grusweliga försmådelser ådrogo
samlingen i Zerrnhaag och Marienborn må-
farliga och beswårliga påhellsningar, som syfte
på at störa de namngisna Rättare och Swärme-
re, i ånjutandet af de osägelliga skatter, som
skulle hafwa sammanstrapat från alla werlds-
ter, och at dela med dem sådana. (1) Men
fölghen blef, at de besökande wordo klarligen

werthga-
pologier,
alt hwa-
dfwen a-
pades en-
gen wed-
och höga-
genheter,
tro dem
warande
mycket b-
Marienbo-
år 1743.
hållas af
Månge L-
blefwo k-
at hos s-
Och en U-
månns tilf-
haag, en n-
på intet så-
Förfa-
önte icke r-
tydd ofwan-
olket tog
ue blifw-
tion, och s-
marscher-
gjorde fride-
och faran å-
3 öfra
Julii mån-
ållas i Ma-
ned bägge t-

ga redeliga res
rtill, at de fin
e Herranom,
innerhet gjorde
ngl. Preussiska
eputerade hade
n, och hvilke
Ordinarius wid
1745.) genom
så förvillade,
derföre och
er gjordes, al
ler illa under
n, som Ordi
fter följde an
cessionen, som

S. 239. (3) H
S. 142. N. L.

d, och i
Krig. Ang
d Engelska,
h man kun
så gent em
fer ådrogo
nborn må
som syst
och Swär
atter, som
a merids-
(1) Men
klarligen

berthygade om rätta bestoffenheten, icke genom A-
pologier, utan genom det de sågo mederspelet af
alt hwad dem emot Bröderna blifwit bibragt,
äfwen af en del förnåma personer: och deraf up-
pades emot slika Wedersvarter och belackare män-
gen medertwilja, men för Bröderna sådan kärlek
och högsäkning, at många af de tyngder och olä-
genheter, som kriget har med sig, derigenom blef-
wo dem undanröjde eller lättade, hwaritill där
warande Lands-Herrskapers bemödningar äfwen
mycket bidrogo. Predikan uti Elotts-Kyrkan i
Marienborn, besöktes flitigt wid detta tillfälle; och
år 1743. måste alla dagar en predikan någon tid
hållas af Bröderna för Hanoverska Soldaterna.
Många Officerare, äfwen af Catholisk Religion,
blefwo kraftigt rörde, och betygaade ofta sin önskan,
at hos sådant folk kunna tillbringa sin lefnad.
Och en Ungerisk Officerare lemnade, med sina För-
mäns tillstånd, qwar i Glicke-anstalten uti Herrn-
haag, och med Honom nära slägt ung person, som
på intet sätt wille skiljas derifrån.

Församlingarne i Elessen och i Öfra Lausitz
rönte icke mindre, under detta Krig, et mågtigt be-
tydd ofwanester. Då Kongl. Preussiska Krigs-
folket tog in nästan hela Cöten, hade Herrn-
haue blifwit benäddad med en besynnerlig Prote-
ktion, och såg så wäl de flyende som segrande arme-
er marschera derigenom såsom wänner. Undtelliggen
gjorde friiden den 25. Dec. 1745. ända på nöden
och faran at den sidan.

I Öfra Tyskland fortsattes Kriget ännu, och
Juli månad 1745., då en Synodus åter skulle
hållas i Marienborn, war ångden ännu upfylld
med bågge krigande Årmeerna. Två dagar, innan
Syn-

Synoden skulle öppnas, tågade de bort, och låto de från åttilliga Lands-tracter til Marienborn resande Bröder och Systrar, med all beskedlighet och i frid passera fram.

(1) Beschalt des Erentreichs, p. 87.

§. 125.

På denna Synod wardt, ibland annat, saken om de tre Tropis i Brödra-Uniteten än bättre regulerad, och ej långt derefter bragt i stånd, såsom wi wid nästföljande år så se. Blef och Ministerium i Brödra-församlingarne, revideradt efter gamla Ryrko-ordningen, åttillnaden förnyad emellan Presbyteri och Diaconi, och Acoluthernas åmbete infördt. Presbyteri äro en församlings ordentelige Predikare, som förwalta Pär-åmbetet och utdela de heliga Sacramenten. Diaconi äro deras hjälpare, så wäl i den andeliga som lefwande Gjöförsamlingens wården, men kunna jämrotli fördrätta Sacra, när ingen ordentelig lärare är till handst. Acolutherne äro de, som utbjuda sig til Herrans och Hans Gjöförsamlingens tjenst, och blifwa af Biskoparna och de Äldsta, genom handslag, dertil i offentlig sammankomst antagne. Til qwinno-Pönetes wård och stötsel, wordo efter gamla Brödra-kyrkans plägsed, Äldrefrinnor och Diaconissor förordnade och inwigde. Seniorum och Conseniorum Civilium iefwärda ordning, som 1560. på Synoden i Tians uti Pölen blifwit införd, (1) wardt äwer sål nu återgådd, och med händer påläggning Ryrko-signelsen till det de Bröder, som dertil walde blifwa.

För Ungdomen, särdeles utom Gjöförsamlingsoorterna, bödd man til at draga försorg genom följande

Ifrån

förordning
derför. I
i Slesien,
nor och
redan 174
De förord
ras ordina
i husen, i
ga dem et
Återlösare,
nes omstån
signelse. I
handa med
föstrans des
hafwande. I
ga swårheter
signelse beledsag
gång.

(1)

Innan jag
måste jag
er, som egen
så annat ställ
Slesiska
bragte Brödra
endslag, och j
brdt en hóp s
rtekingar. P
arne hitintil
rwid ärindrad
r åstwen blifn
lgde; lust at la

och låto
Marienborn
bestädlighet

nat, saken
n än bättre
änd, såsom
inisterierna
ter gamla
d emellan
ernas äm-
nings or-
s ämbetet
coni dro
m lekam-
jämte
lärare är
utbjuda
gs tjänst,
a, genom
antagne,
ordo efter
esfinn
. Senio-
rda ordo
ti Päl-
ästerjäl-
elsen till
amling-
g genom
för

förordning af så kallade Barna-wårdare eller wår-
derstor. Församlings-ledamöternas många barn
i Glesien, hvilka bo fringströdde i åtskilliga Soch-
nar och ej kunna njuta tillräckelig skötsel, hade
redan 1743. gifwit anledning till denna inrättning.
De förordnade Barna-wårdare skulle, jämte de-
ras ordindra göromål, besöka Barnen hemma
i husen, i kärlig måtto tala dem, och söka bibrin-
ga dem et ljusligt intryck af deras Skapare och
Återlösare, hvilket i deras tillkommande lefwer-
nes omständigheter kunde vara dem til wäl-
signelse. De skulle tillika gå Föreläsningarna till
handa med råd och upmuntringar, til Barna-up-
fostrans desto sorgfälligare och försigtigare hand-
hafwande. Denna inrättning har wäl funnit män-
ga swårheter, men ock varit med ogemen wälsig-
nelse beledsagad, där den en gång rätt kommit i
gång.

(1) Se Äldre Brödra-Historien, S. 31.

S. 26.

Ennän jag strider till följande Historiska Stycke,
måste jag anföra några märkwärdiga händel-
ser, som egentligen höra till detta tidstifte, och
på annat ställe icke fogeligen kunnat införas.

Glesiska Kyrko-saken hade på många orter
dröglig Brödra-församlingen mycken afvund och
undskap, och jämte andra föranlåtande orsaker, up-
bröt en höp sirid-strifter. Dese hade åtskilliga
anmärkingar. På de orter, där Brödra-församlin-
arne hitintill varit obetante,ingo många, som
erwid årindrade sig, at Jesus och Hans Apost-
ler äfwen blifwit försmådade, beljugne och för-
sligde; lust at lära närmare känna Bröderna. Det-

ta förorsakade många besök i Brödra-församlingarne. I somliga Länder, där man sådant icke hade förmodat, worden Bröderna inbudne, at där etablera sig. Håremot i andra Länder blefwo wärdte själar, för deras bekantskap med Bröderna, tryckte, och dermedelst föranlätne, ja ock til en del twungne, at derifrå begifwa sig til Församlingens platserne. Härigenom öktes allt mer och mer tillloppet från nästan alla Evangeliska Länder i och utom Tyssland. Allt i någor måtto hämma detta samma, och förhindra, det Församlingarne ej måtte öfwerhopas, och Religionerna mista de flesta af sina rättjinniga medlemmar, (ty detta woro många redeliga Vårares hufvud-klagan) sökte man icke allenast at bibehålla Glesista Bröderna i några förbindelse med Lutheriska Religionen, ehuru wäl förgäfwes; (112.) utan man såg sig och twungen, at uppå så wäl Vårares och Herrskapers som wäckta själaras åskundan, til många orter aflemna Bröder, som skulle åtaga sig de wärdtas skötsel, förmana dem til troligt förblifwande wid sin Religion, och afhålla dem ifrån afföndring, såsom ock ifrån onödigt och förhastadt bortresande til Församlingarna; samt deremot på deras hemorter förskaffa dem all den skötsel, som efter omständigheter wore möjelig. Denna tjenst må på många orter beledsagad med stor wälsignelse. I Sverige blefwo derigenom många Separatister munda, och många för Separatismen bendne själar wid Kyrko-samfundet bibehåldne. I allenast många Predikanter därstädes, nyttiga Brödernas råd och biträde wid sina wäckta Vårares handledning, utan en af Biskoparne stod i Correspondents med Brödra-församlingens

dra församlingar, sådant icke hade budne, at där blefwo wälsignade Brödrerna, och till en del i Församlingarna och mer till de Länder i och to hämma deltagarne ej mista de flesta (ty detta var en) sökte man Brödrerna i nationen, ehuru man såg sig och och Herrstaden till många orter, så sig de wälsignade förblifwande ifrån affsondring, wadt bortresande på deras hem, som efter denna tjänst wälsignade många Separatisterna behållne. Jämfördes, nyttiga och wälsignade oparne stod församlingens

apar, och flere Theologi önskade, at Brödrerna måtte komma Missionen i Lappland til hjælp. Twå och tre Bröder uppehöll sig och å nyo i Lappland, men kunde ej finna någon synnerlig ingång. I Liffland hade Guds werk, under alt betryck, sin wälsignade fortgång, under många Probstars och andra Prästers inseende. Utom Seminaristerna, som skulle såsom Informatores undersökde Predikanterna i dessa och andra Länder, predikade några Bröder på Lutheriska Predikstolar i Erfurt, i Minden, i Bergen uti Norrige, i Ureche, Leyden och Gravenhaag, i London ic. men sedan stridigheter uppade sig, wadt tillståndelsen, at predika, som dem förut blifwit ordentelligen gifwen, på somliga orter återkallad, utan at irrlige Vårer sätter dem kunde öfwerbewisas. Hwaräst Själarna, som betjente sig af Brödernas Råd, icke wandrade ordentliga, eller tillwälsade sig mer friligt i anseende til Religions, församlingen, än dem utkom och war nödig, där drog man sig undan dem, och lät dem wäl också gifwa Kristelig förskran ifrån sig, at de ej mer wille kalla sig Bröder; på det alt hwad sådane människor talte och företogo, ej måtte framgent, såsom hitintil skedd, kristnas på Brödras församlingarnas råkning, och icke blifwa dömda och afslidrade efter sådane så kallade Herrnhutare, eller Församlingsapar.

Befantskapen med wälsignade själar uti Religionerna, tog icke af, utan til, och hade mången gång helt besynnerliga anledningar. Til exempel: En anseelig Reformert Vårare i et aflåget Land, hwaräst Brödernas namn ännu icke war bekant, ifrå Leipziger. Wälskan hembringa upbyggelig

Böcker, och rådade, ibland andra, at få Ordinarie i Berlinska Tal. Dese woro honom allför enfaldiga, efter Han war mycket fördjupad i Mystiken. Han skänkte dem at en enfaldig Bondes Präst; för honom woro de åter för höga. Han måste förklara dem för densamma. Nu fant Han sjelf den stora Religions-hemligheten, som wid all Hans Mystiska wisdom ännu fattades honom. Han rådade på Förförlingen i Jesu Blod, wände tillbaka til Evangeliska enfaldigheten, och sökte up Bröderna, samt gjorde dem bekanta med andra Präster, (hwille wördade honom som en Fader,) och med desas wäktta Åhörare.

En Inwånare i Geneve, som war bekant med Brödra-församlingen, fect om händer en samling af Gransöfka Predikningar, som woto mycket Evangeliska, och tänkte, at det ej kunde felas, det ju samme Präst måtte på sin ort hafwa lemnat efter sig någon ädel frukt. Han reste dit, fant wäl icke på den orten, men dock i granskapet, hwad han sökte. De kändes wid och älskade hwar annan, och ifrå den tiden sökte Brödra-församlingens bekantskap.

Med Bröderna i Pälän budo Mähriske Bröder till at förnya bekantskapen, och sticade en Deputerad til Seniore i Lissa; men de togo emot tilbodet, af fruktan, at, wid deras utomdrömda beträngda omständigheter, dermedelst ådraga sig ny ledsamhet och förförljelse. Af denna orsak måtte äfwen härröra, at där warande wäktta själar singo lof, at umgås med Mähriska Bröderna, hwarföre dese til en del foro håldre sin wäg, och begäfwu sig til Meusoli.

S. 127.

at få Ordina-
nom altför en-
rdjupad i My-
nsfaldig Bonde-
ör höga. Han
Du fant Han
eten, som wid
fattades Ho-
i Jesu Blod,
ldigheten, och
m bekanta med
onom som en-
gdrare.

m war bekant
änder en sam-
m woko my-
ej kunde fela,
rt hafwa le-
reste dit, fant
i granskpet,
älskade hwar-
ödra, försam-

Mähriske Brö-
h sticlade en-
en de togo
eras utomdes
ädraga sig ny-
orsat måtte
ette själar
a Bröderna
sin wäg, och

Pensylvanien hade Brödra, församlingarne i
Bethlehem och Nazareth (S. 98. och
101.) tid efter annan ansefningen förstärkt sig,
och tillika blifwit i stånd satte, at genom några
Bröder från Seminario och andra dugeliga och be-
häfwade Personer, fortsätta Evangelii Predikan,
och framgent betjena de från Religionerna och
de små Secter samfede Lands, församlingar; så-
som och at underhålla Hedna-Missionerna. På Sy-
nodo i Marienborn 1744, wardt Magister Span-
genberg, som redan förut warit i Pensylvanien,
anwijd til Biskoparnas Vicarius, och til berörde
ort ständ, för at besörja Guds werk ibland Christ-
na och Hedningar i Amerika. En af Pensylvan-
ska Synoderne, som alla halfwa år höllas nu på
det ena, nu på et annat ställe, nämner i Syno-
dal-beslutet om Pedamöter från the Nationer, och
nu åtskilliga Religions, partier, förutan Hedna-
uden och Hjelparena af Indianska Nationen.
Deribland woro fjorton Lutheriske Predikanter af
Brödra, författningen; och Deputerade från stor-
on Reformerta Församlingar, som stodo i gemen-
skap med Bröderna, och betjentes af några Re-
formerta Präster. Och utom des inlupo från åts-
killiga orter många invitationer, at predika. Det
och märkwärdigt, at alle Bröder, som foro till
Amerika, kommo i Krigs-tiden lyckligen fram, u-
tan at Capare gjorde dem något hinder; men der,
mot de Bröder, som foro tillbaka från Amerika,
oro långt mera fara underkastade. Ty 1744.

S. 127. David Nieschmann och hans Gatt-
pp af Spankorerne till St. Sebastian, och
1745.

1745. Petrus Böhler af Fransoserne til *St. Malo* upbragte, och sedan de förlisat alt hwad de medhade, omsider lösgifne.

Om Missionen ibland Indianerna i *Norra Amerika*, har i början af detta Stycke S. 102. 103. och 104. blifwit handladt; och det öfriga kan jag för sammanhanget skul, aldraförst i följande Afdelning omröra.

Missionen i *Södra Amerika*, uti *Suriname*, wardt wäl också ifrå *Bethlehem* förstått, men fant så många swårheter, at Bröderna drog sig derifrån, och til en del begåfwo sig til sin Bröder wid *Rio de Berbice*. Och desse hafwa icke heller, utom det goda intryck, som deras upförelse och wandel gjorde hos Indianerna, kunnat ålydnu upwisa någon särdeles frukt af sin därwareremedan de ej kunde ännu rätt wäl uttrycka sig i Indianernas tungomål.

S. 128.

Missionerna ibland Negrarna på *St. Thomas*, fortsattes med nästan obegriplig lycka, under alla swårigheter utan- och innan- i fästet. De hade wäl fått någon lust genom Ordinarie Visitation år 1739.; (S. 85.) men deras besträffningar och wedervärdigheter började snart åter at inflyta på sig. Likwäl låto Negrarne icke afhålla sig, att komma til Evangelii Predikan, så wäl på Söndag som Söktne-dagarne, om nätterna, sedan de fästet ändat sit arbete, och låto med glädje fångsla sig i att pistta sig för sådant. Missionärerne, som till sin komst måste om dagarne idka styft lekamligt arbete, och i andelig måtto arbeta på Negrarna om nätterna, drogos merendels med kropps-trängsel.

och sjukdomar; och gick nästan intet år förbi, at
 en eller någre af dem ändade sitt lopp, hwar
 till gråmelsen öfwer deras Negrars lidande och
 deras egna personers mörgfalliga misshandlande,
 måtte hafwa mycket bidragit; ty ehuru en af
 dem återställes till hälsan efter många undfångna
 kugg, dog han dock icke långt derefter. Icke de
 mindre drefs Herrans werk med sådan fort
 gång, at år 1741. nittio Negrar på en dag blef
 tillika döpte. De troende Negrar, som såldes
 eller flyttades på andra öar, bredde och därstä
 des ut upväckelsen, och bådö om Lärare. Dese
 kunde då för tiden endast på någon tid besöka
 dem på St. Cruz och St. Jan, intil des de
 ingo flera Hjelpare från Brödras församlingarna.
 Deras och Negrarnas ömsjuka anhållan bewekte
 och annan, at med det snaraste komma dem till
 hjelp. Redan år 1739. utböd sig til denna Mis
 sion, Studenten Albinus Theodorus Feder, l
 på Bogtland bördig, och wardt dertill ordinerad,
 samt genom et Kongl. Rescript confirmerad, med
 befallning, at han skulle skyddas emot oberogade
 pånisskor. (1) Med honom reste Georg Israel,
 synnerligt Guds redskap. Sochne Rubau,
 icke långt ifrån Herrnhut, war han af fattiga
 brödrar född, och til wärfveri hällen, derhos lam
 och gick merendels med krycka, men hade en så
 dig anda, at han omöjneligen kunde afhållas ifrån
 lydnan af sin drift, at fara ut ibland Hedning
 arna och predika dem Evangelium. (2) Då han
 med Feder hade fulländat sid-resan, och de wil
 låta sätta sig öfwer ifrån Eustachius till St.
 thomas, stötte Fartyget i stormen mot en flir
 mid Spanst. Town. Sjö-folket for derifrån,
 och

och lät dem med Fartyget sitta qwar på Klippa
Feder släppte sig med et tog ned i watnet, för
at simma i land, som näppeligen war et sten-
ifrå Klippan, och tänkte i så måtto skaffa sin lamm-
Broder hjelp. Men de brusande vågor låto hono-
icke hinna till lands. Den lame Israel måste bli-
wa sittande på Fartyget, öfver hwilket böljorn
altsamt slog; och wardt ändtelligen räddad, sedan
stormen lagt sig. (*) Han arbetade i fyra år
tid i stor wälsignelse, och började å nyo den
St. Crux affladnade Mission; hwaräst de dö-
das antal nu belöper sig til flere hundra. Och
och Diarier från honom, finner man i Byding-
Samlingarne. (3)

Ålderslund, wid den osunda lust och smär-
arbete i dessa warma Länder, många Bröder
och ofta de ordinerade och af Konungen stad-
faste Personer dödde bort, och swårheter lades
dan i wägen för de öfriga Bröder, som till nam-
net icke woro af Konungen confimerade; så skö-
Bröderna 1744., wid det en Missionär åter
sändes, så wäl hans, som fem honom adjunger
de Medhjelpares confirmation, och erhöello den sam-
ma i et Rescript af den 22. Maji och 28. Dec-
1744., (4) och hafwa ifrå den tiden blifwit den
wid styddade.

(1) Bild. Saml. I. 177.

(2) Brefwet, deruti han
utbjuder sin tjenst, står in-
förde i Byd. Saml. II.

419. (3) *ibid.* I. 561.

621. (4) *ibid.* III. 72
och 1030.

S. 129.

Missionen i *Ny- Herrnhut* på Grönland, (1)

(*) Hans uttrande, huru han i lifs-faran på Klippan
rit til möds, finner man i Byd. Saml. II. 496.

des år 1740., i
nats och
derpå
förel
war Bröd-
1740., i
Missionen
Hedningar
ogte til up-
Trona. I
Missionären
och kon-
undfätt
af den
Mähriska
B. (1) I
flora upw-
och förs-
man i ans-
och fringh-
moda. Gd-
elpare; och
besöl i Ty-
Grönland. I
arna i hög-
Bröderna
Missionärerna,
et, och af d-
hälla, hwad
sammansla-
Historia om

Goda Sö-

des år 1738. med Försällingen Samuel Ka-
mats och hans Familles omvändelse, men fect
derpå en smärtande sorg, då densamme, af
alkan för mördare, flydde derifrån. Desto stö-
war Brödernas glädje och förundran, endr han
1740., just då Andreas Grasmann war där
Bisitation, kom tillbaka, och drog efter sig mån-
ghedningar, som genom hans wltneßbörd blifwit
agte til upmärksamhet, och småningom kommo
Trona. Med Andreas Grasmann reste äldste
Missionären Matthäus Stach på besök til Tysk-
land, och kom 1742. tillbaka, sedan han til sit äm-
ne undfått ordination, och genom et Kongl. Re-
solut af den 16. Marti 1742. blifwit confirmerad til
Ärkebiskop Brödernas ordentliga Lärare på Grön-
d. (1) I detta förståndda år tog egentelligen
flora upwäckelsen ibland Grönländarne sin bör-
jan, och Församlingen tillköttes ärligen med flera,
man i anseende til Nationens ringa folk, nu-
mer och fringswäfwande lefnads- art, hade kunnat
moda. Fölgaftelligen åstades här också flere
elpore; och Missionären Johan Bet fect, wid
besök i Tyskland 1746., två Bröder med sig
Grönland. Något mågta angenämt och för Hed-
garna i högsta måtton upbyggeliget, war det,
Bröderna kunde med sina grannar, Danska
Missionärerna, lefwa i frid och broderlig endråg-
et, och at den ene sökte, at bättra, hjälpa och
hålla, hwad den andra tilhörde, utan at der-
sammanblanda sina olika författningar. (2)

(1) Historia om Grönland p. 564. (2) *ibid.* p. 735, 736.

S. 130.

Gods Förhoppnings-udden hade Nils-
sta-

sionären Georg Schilde, sedan han redan dög
ssu Hottentottare, rest tillbaka åt Europa. (§. 79.)
Han sökte med några Hjälpare 1745. tillstånd,
åter få resa dit, men kunde det icke erhålla.
1746. sedt man ifrån en där warande Officer en
derrättelse, at hans döpte och Lärjungar äro
hölls sig tillhopa, och högeligen väntade på hans
återkomst. En Broder, som tillföre varit i tjen-
has Compagniet därstädes, reste dit år 1747.,
at sätta sig där ned, och låta sig mårda om
förlåtna Hottentotter. Men man har ingen
dare underrättelse fått om honom, än at han
städes giftat sig, och litet derefter blifwit död.

Om öfvergifna Missionen på Ceylon (§. 80.)
blef man påmint, enär Chirurgen Christian D-
ber, som genom Bröderna därstädes kommit
Sanningenes kunskap, anlände til Brödra-
samlingen, och hade med sig en Malabar, hvil-
ken 1746. blef döpt och kallad Samuel Johan-
nes.

Til China begaf sig Conrad Lange 174-
på vägen, och wille taga Bröderna Zacharia
Zirschel och Michael Kund med sig til Ka-
muckerna. Men då de i Petersburg gjorde
sökning om Pass, gick det dem, såsom de Brö-
derna 1738. wille fara til Samojederna och Lap-
lândarne. De gjordes misstänkte, efter orolighe-
na i Rissland just wid samma tid börjades;
de blefwo satte i arrest, hwåräst de under
wäxlingar af mer och mindre frihet, förblef
til 1747., då de ändteligen sluppo på fri fot,
wände tillbaka åt Ryssland.

Ibland Judarna i Amsterdam up-
hölt sig 1743. en Broder ifrå Seminario,

namn Oc-
kunna ut-
ån andra
döpte Juda-
öppning
samling ut-
man blef w-
anu icke n-

Nya

Ifrå Syn-
siofi

131. Bröb
132. Förse-
dra försam-
133. Tropi i
ras Relig
134. Bröde
uti Port-
bellion.
135. Bröde
Engeland
136. Brödr.
137. Nord-
görelse och
138. Missions
lamentets
139. En In-
sätter sig n
140. Berätte-
allehanda
141. Synodo-
tenbergrea
142. Ordinari-
Brödra: för

han redan den ...
 uropa. (§. 79.)
 15. tillstånd, o
 e århålla. S
 de Officer ur
 rjungar ännu
 ntade på han
 e varit i tjem
 år 1747., fö
 värda om
 har ingen m
 in at han d
 blifwit död.
 eylon (§. 80.)
 hrifstian De
 es kommit
 Brödra: f
 alabar, h
 nuel Joha

namn Otto Wilhelm Zasse, och syntes något
 kunna uträtta, men afled icke långt derefter. I
 från andra orter kommo wid denna tid äfseflige
 öpte Judar till Församlingen, och man hade för
 hoppning at en gång så se en Rehille, eller för
 samling utaf dem, til deras folks fromma; men
 han blef warse, at deras rätta hemsöknings- stund
 ännu icke wore kommen.

Nyare Brödra-Historiens

Sjette Stycke,

Ifrå Synodus i Zeist 1746., intil Ordinarii
 sidste resa ät Engeland 1751.

131. Brödernas Colonie i Zeist, och tillstånd i Holland.
132. Församlingens i Ebersdorf förening med Brö-
 dra-församlingarna.
133. *Tropi in Unitate* besättas med Administratorer af de-
 ras Religion.
134. Brödernas tillstånd i Engeland. Colonien i Fulne
 uti Northshire. Bröderna oröas under påstående Re-
 bellion.
135. Bröderna bredda sig omkring, och göra nytta i
 Engeland och Irland.
136. Brödra-församlingarnas tillstånd i Norra Amerika.
137. Nordamerikanska Missionens besvärighet, gagn-
 görelse och betryck.
138. Missions-saken lättas genom en Storbrittansta Par-
 lamentets Act af år 1747.
139. En Indiansk Församlings Emigration, och huru den
 sätter sig ned i Gnadenhytten.
140. Berättelse om några redan afledna Församlingar af
 allehanda Hedningar.
141. Synodus i Herrnhag. Underhandling med Wye-
 senbergsta Consistorium.
142. Ordinarii Restitution i Saren, och sadfästelse på
 Brödra-församlingarnas friheter.

- §. 143. Ordinaris underhandling med Churfurstliga Minister.
 §. 144. Commission i Groß-Zennersdorf.
 §. 145. Berättelse om Brödernas samtal med Saxiska Höglogerna, wid samma Commission.
 §. 146. Commissionens slut.
 §. 147. Commissionens fölgder. Konglige Declarationer. Slottet Ryklans i Barby öfverlemnande til Brödra-församlingen.
 §. 148. Berättelse om upväckelsen ibland Wendiska Nationen. Öfrjan til Colonien i Klein-Wolke wid Bautzen.
 §. 149. Twissamt tilstånd i Engeland.
 §. 150. Brödernas undersökning inför Underhuset af Storbrittanniska Parlamentet.
 §. 151. Likaledes inför Öfverhuset.
 §. 152. Jurehållset och nyttan af derpå följande Parlamentaract, och dess fölgder.
 §. 153. Församlingarnas tilstånd, och Brödernas arbete i Engeland och Irland.
 §. 154. Anledningen til oroligheterna wid församlingen i Zernhaag.
 §. 155. Til hvilka obilligheter densamma anmodades.
 §. 156. Emigrationens pålysning.
 §. 157. Öfrjan af Emigration från Zernhaag, och af staternas öfverflyttning til Saxiska Församlingarna.
 §. 158. Colonien i Neuwied. Zernhaags fullteliga utrymmande, och fölgderna deraf. Ordinaris tankar på öfver.
 §. 159. Berättelse om anledningen til en Församlingarnas Sittning.
 §. 160. Om densammas beskaffenhet och afslutande.
 §. 161. Om Controversierna, och deras stada.
 §. 162. Om Apologierna.
 §. 163. Brödernas tilstånd i Slesien.
 §. 164. Berättelse om Commissionen, angående Bismarck-Berlin, och om Brödernas Declaration.
 §. 165. Visitation wid Församlingarna och Missionerna i Norra Amerika.
 §. 166. Berättelse om Indianernas Församling i Menomonee-lagometah.
 §. 167. Reger. Missionens tilstånd, och Visitation på Caribiska Öarna.
 §. 168. Esterrättelse om upväckelsen ibland Indianerna

Ödöra
 uti 2
 169. S
 170. S
 171. S
 burg

174
 Silf
 erdam,
 erliga
 berstades
 endyt w
 ngs-orts
 stundan,
 ngde ester
 na Sochn
 enna i sig
 nde. Her
 wifaf sig
 enna ort,
 det hymniga
 holland, ut
 il ofta w
 a förmänli
 post haft d
 nkar om 2
 desamm
 dage utlänn
 gängen, i
 Under a
 breswet a
 och smädd
 de Herran

Carista Minister.
f.

Med Carista The

arationer. Slottet
Brödra försam

Wendiska Nation
te mid Bauszen.

thuset af Stov

nde Parlamen

öbrernas arbete

församlingen i

annodades.

haag, och an

församlingarna.

gs fullstelliga ut

ari tankar be

Församlingarna

Madnande.

da.

ende Bismar

on.

Wisionerna

ling i Men

ation på Car

Indianerna

Gödra Amerika, och Wisionens nybygge i Pilgerhut
uti Verbice.

169. Wisionens tillstånd på Grönland.

170. Försök til en Wision ibland Guberna i Persien.

171. Berättelse om några Bröders arrestering i Peters-
burg, och nyttan deraf.

S. 131.

År 1746. wardt Synodus hållen i Zeist uti
Stiftet Utrecht. En Brödernas Wän i Am-
sterdam, hade förledit år tilhandlot sig detta Fri-
herrliga Guds, i afstgt, at en Brödra-församling
bestådes skulle anlägga nybygge; emedan Ze-
endyt war obeqvämt til en ordentellig Försam-
ngs-orts anläggning, och många yttrade dock
stundan, at bo i en Brödra-församling. Dese
ygde efter hand up några hus i qvadrat, emel-
an Sochne-Kyrkan och Slottet, hwilka gifwa
enna i sig sielf wackra plats et än bättre utse-
nde. Herrar Staaterne af Utrecht hafwa alltid
erwisat sig såsom sanstyllige Landsens fäder emot
enna ort, och förunt Bröderna all Rälig frihet.
Det ymniga besök af främmande, icke allenast från
holland, utan ock från allehanda Nationer, har
ål ofta warit en beswärlig sak, men ock gån-
la förmånlig för ortens näring; och har förnäm-
gast haft den nyttan, at många, som hyst illata
tankar om Bröderna, fått bättre begrep om dem,
och desamma til sina Länder medtagit; och at
dåge utlänningar hördt Evangelium, kanske för-
gången, med wälsignelse för sina hjertan.

Under alt betryck, som Amsterdamska Her-
brefwet af år 1738. och sedermera motskrifters-
och smådesulla illwitelser, åbragte Bröderna,
de Herrans werl i stillhet sin forsgång på st.

Stilla orter i de förenta Nederländer. Största
 mödelsignelsen förspordes denna tid ibland den
 Mennonister, som inclinerat til Socinianska
 ran. Frälsaren betjente sig i synnerhet af Domi-
 ne Deknatels Evangeliska vittnesbörd, at med
 den inbrytande strömmen, och at bibehålla h
 Åhörare wid Vårn om Christi Gudsdom och för
 tjänst, hwilket ock i offentliga skrifter årkändes.
 Ibland de Reformerta upväckte GUD i synnerhet
 Domine Bruinings i Amsterdam til et wållig
 nadst witne i sin Religion. Men han måste
 derföre mycket lida, och gick 1749. utur werlden
 med det allmänna intygande, at han varit
 Guds Tjenare, och efter somligas uttryck, en Mär-
 tyr för sanningen.

§. 132.

På Synodo i Zeist woro, ibland andra märk-
 wärdiga Personer, äfwen regerande
 Heinrich XXIX. Keuß i Ebersdorf med sin
 Gemål, och Häspredikanten Magister Steinhofers
 närwarande; sedan Ebersdorfska Församlingen
 ofta äfswade åter-förening med Brödra-försam-
 lingarna, war kommen i stånd. Ordinarius hade
 redan länge varit i wänlig bekantskap med E-
 bersdorfska Huset, och genom sit giftermål
 närmare blifwit med detsamma förbunden. Då
 Märkske Bröderna anlade nybygge i Herrnhut
 gick äfwen Ebersdorfska Huset i förening med
 denna Brödra-församling; äfwen som Herrskapet
 ofta gjorde besök i Herrnhut, och år 1734. äfwen
 lemnades at samma Herrskap Magister Steinhofers
 til Häspredikant, och andre Bröder och
 strar til betjening och til Dess Barns upfostran.

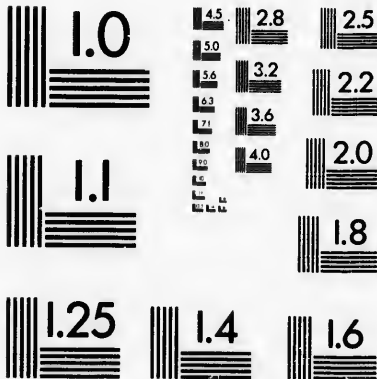
Wille woro
 öende själar
 efter han
 sin ungdom
 sig här er
 Bröderna
 Commis
 Ryrko-f
 Bederspartern
 församlin
 allsinnighet
 Ebersdorf.
 wäl wid si
 den det war
 besök efter d
 Brestiga Glo
 hade denna
 gjerdt sina
 wisa mål w
 e; men stull
 amma. Wid
 denna församli
 woro dit kom
 gjordt besök o
 ertan, icke
 stilliga helso
 dant sina ar
 a. Detta förar
 han begynn
 ar i in- och
 iad, besöka
 och närmare b
 ande den nåd
 Brödra-försam

Elders
 den de
 länsta
 af Dom
 ot met
 hålla h
 m och fö
 arkändes
 i synnerh
 et wålgig
 måste oc
 ur werld
 n varit t
 f, en War
 dra mår
 ande Gr
 rf med si
 etenhof
 samling
 a, försam
 arius hal
 op med G
 ftermål
 en. Då
 Herrnhu
 ening m
 Herrst
 1734. d
 ter Ste
 er och
 upfostr
 h
 ville woro dår wistande och många i ångden
 woende själar till uppbyggelse. Af dessa flyttade män
 efter hand til Ebersdorf, och andre städade
 sin ungdom til upfrostran. På detta sätt samla
 sig här en Församling, til hwilken i synner
 Brödernas forðne wårner höllo sig, hwilke,
 sedan Commission 1736. hölls i Herrnhut och Wäh
 liska Kyrko-församlingen förnyades, låto genom
 Wädersparternas hwarjehanda inlåst gåra sig Br
 dra-församlingen mistänkt. Småningom upf
 allsinnighet och missförstånd emellan Herrnhut och
 Ebersdorf. Fru Grefwinann von Zinzendorf sök
 e wål wid sit besök 1742. at häfwa densamma;
 men det war utan werkan, äfwen som Brödernas
 besök efter den Synodus, som 1743. hölls på
 Bressliga Slottet i Hirschberg. Ty fort förut
 hade denna Församling å nyo slutt sig tillsammans,
 och gjordt sina särstildta inrättningar: hwilka wål
 wisa mål woro lånte af Brödra-församlingar
 e; men skulle dock aldeles åställa henne ifrå de
 samma. Wid alt detta kunde några ledamöter af
 denna församling, synnerligen de, som i förstone
 woro dlt komne från Herrnhut, eller dårstädes
 gjordt besök och fått något godt med sig för sina
 jertan, icke fördraga mistningen och bristen af
 stilliga hellsosamma inrättningar, och gåfwo
 dant sina arbetare wid många lågenheter tillån
 a. Detta föranlåt Magister Steinhöfer, at år 1745.,
 han begynte inse, huru deras inrättnin
 ar i in- och utwårtes mål ej kunde hafwa be
 änd, besöka Brödra-församlingarna i Wetterau,
 och nårmare betrakta deras inrättningar. Han år
 ande den nåd, som Herren hade gjordt med
 Brödra-församlingarna i Europa och Amerika,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

ibland Christna och Hedningar, samt såg och förnam, i hwad mål hans Bröder blifwit tillbaka, och gaf dem wid sin återkomst i Ebersdorf underrättelse derom. Detta hade den werkan, at de fleste af Hufvud-personerne, både så wäl honom som Herrskapet, at föreslå en fullkomlig förening med Brödra-församlingen. Näppeligen war detta sedt, för än hela Församlingen liksom härnycktes af en ny nåde-ström, den ingen kunde emotstå: ehuru det icke kan nekas, at hwarjehanda utswäfningar förelupit i första ifren och elden, hwilka efter hand med kärlek och alfwarsambhet blifwit affskaffade. Om wåren 1746. hölt den regerande Herren och Hans Gemål, jämte några Bröder från Ebersdorf, et wälsignadt samtal i Neu-Dietendorf med Ordinarius och andra Bröder; och sedan Synodus i Zeist war til ändas för Ordinarius sjelf i December samma år till Ebersdorf, och wid denna Församling bragte stånd den inrättning i ut- och inwärtas måtto, som wid Synoden begärtes. De som hittills warit arbetare och begärde blifwa flyttade, wordo merendels til Herrans tjenst insatte uti andra Brödras församlingar, och Församlingen i Ebersdorf försågs med andra arbetare. Ordinarii idee war at Församlingen skulle hafwa sin särskildta Predikant, som stode under det gemensamma Neustadts Consistorio, och bibehölle henne, efter Evangeliska Betänckandets innebåld, wid des Brödras rättningar uti gemenskap med Lutheriska Kyrkan. Dertil wardt och en Lutherisk Candidatus kallad och til ordination præsenterad. Och då denna gjordes swärheter, blef en i Pärö-ämbetet stående Lutherisk Präst från Grannskapet,

föreslagen.

af de ny

ogift Be

ditt inbill

blifwer wi

med Bröd

bersta Ki

I me

leswen dö

Theodora

ågon tid d

heinrich

antal medo

it sig til

ermålte sig

dia von

e af Eb

ed förenin

nag; mång

ogo sig oc

d inwånan

n ansenlig

mad med

dderna oc

den årsatt

n.

å Synode

om Trop

fwerwåga

gten öfwe

eral-Sup

4. Updrag

ghet full

at såg och för-
 lifswit tillbaka,
 Ebersdorf un-
 örfkan, at de
 å wäl honom
 mlig förening
 gen war det
 likasom hån-

ngen kunde
 at hwarjehån-
 ren och elden,
 alswarfbat
 höit den rege-
 jante några
 nad samt
 h andra Brö-
 war til ånda-
 samma år til-
 ling bragt
 s mätte, se-
 ils warit
 wordo mern
 andra Brödra
 i Ebersdorf
 arii idee m
 istildia
 umma Neu-

efter Tyb-
 3 Brödra
 rsta Kyrka
 idatus kall-
 h då de
 mbetet r
 stapet, de
 st

Breslagen. Men detta anbud togs icke heller emot; ty
 af de nyare stridskrifter och af et århållat Theo-
 ologiskt Betänkande, angående den saken, hade man
 låtit inbilla sig, at en Församling, fast den för-
 blifwer wid Lutherska Läran, bör för sin gemenskap
 med Brödra, församlingen, icke mer räknas til Lu-
 therska Kyrkan.

I medeltid war regerande Grefwen år 1747.
 Grefwen död i Herrnhag, och Enke Grefwinna
 Theodora, född Grefwinna af Castell, flyttade
 någon tid derefter til Herrnhut. Deras tredje Son
 Heinrich XXVIII., som redan 1746., efter hället
 amtal med Ordinarius i Neu-Dietendorf, hade begif-
 it sig til Wetterau, förblef hos densamma, och
 omålte sig år 1747. med Fröken Agnes So-
 pia von Promnitz af huset Sorau. Som-
 me af Ebersdorffs inwånarne, som icke woro
 ed föreningen tillfreds, flögde sig wäl ifrån Brö-
 drarna; många af de i grannlaget boende Wänner,
 ögo sig och tillbaka: men förlusten af de förra år
 ed inwånare från andra Brödra, församlingar,
 n ansenligen utwidgat orten, och de sednares
 nad med wänner där i någden, hwilke besöka
 dderna och af dem blifwa besökte, rikeligen
 rden årsatt och i mycket bättre belägenhet kom-
 n.

S. 133.

å Synoden i Zeist wardt, ibland annat, ämnet
 om Tropis i Brödra, uniteten (S. 122.) närma-
 öfwerwågadt och i mera ordning bragt. (1)
 agten öfwer Lutherska Tropus, som blifwit
 eral-Superintendenten i Hollstein Conradi
 4. Updragen, men för tillagande ålderen och
 ghet skull af Honom undanbeden, (S. 118.)

tog. Ordinarius uppdå sig, til dess man utom Brödras församlingen kunde träffa en bepröfwad Theolog af Lutheriska Kyrkan, som wore willig att åtaga sig detta ämbete. Till Uppsyningsman öfwer Reformerta Tropus, wardt Kongl. Preussiske Öfwer-Häfpredikanten Cochius utsedd och kallad. Den Deputerade, som medbragte honom kallelseten och Instructionen, wände sig först med et Memorial til Konungen. Öfwer-Häfpredikanten sändt befallning att förklara sig, om Han kunde och wille detta ämbete emottaga? Hans förklaring gick derpå ut, att Han för sin egen person inte betänkannde derwid hade: men emedan Han redan flode i andra ämbeten, och detta nya ämbete wid en Kyrka, som hitintill af så många wedersädelomån blifwit antastad, kunde förorsaka många gensägelse; så wille Han hemställa Kyrkans Rådet i Berlin och Theologiska Faculteten i Frankfurt am Odern, saken til öfwerwägande, och sedan råtta sig efter deras godsfinnande. Kyrkans Råderne woro i sina områdnis- och delte; men Faculteten gaf sit betänkannde och 26 affirmatiskt berömdt förehasmandet, och änkade Öfwer-Häfpredikanten och Brödras Kyrkor dertill Guds wälsignelse. Han tog alltså wid anbudet, och wardt genom et Kongl. Rescript af den 25. Augusti 1746. såsom Evangeliska Reformerta Brödernas Antistes och som en af Präsidens wid Unisteters Synoder, confimerad. (2) Och i denna qualifikation sig Han sig jämnwäl wid Synodus i Glesna 1748.

(1) Rat. Reflex. p. 292. | 30. 31.

(2) Alla Fratr. Bepl. 29. |

S. 134.

Sedan Synodus i Zelft war ändad, reste Ordina-
rius til Engeland, dit et talrikt sällskap af Syno-
daler följde honom. Här hade Brödernas
arbete varit mycket välsignadt, och tog til allt
mer och mer. Evangelii offentliga predikan i
Brödra-Capellet i London, besöktes af mycket
folk. Många själar wordo wäckt och til Socie-
teterna lagde, hvilka af Bröderna betjentes med
Evangelio och goda råd. Men de, som dermed
icke låto sig nöja, utan wille af Bröderna blifwa
med Ordet och Sacramenten betjente, wordo,
uppå deras ofta itererade trånga begäran, i Brö-
dra-församlingen uttagne, och af Bröderna efter
andra församlingars art medhandlade. Utom des
höll sig några Ensklar til Bröderna; för dem
predikades på deras språk, äfwen som Ordinarius
hållt några offentliga tal för desamma.

Uti Broadbatts i Essex, war någon tid
portat en Barna-anstalt, hvilken sedermera blef
delat, Glickorna kommo til Weiland wid London;
och Gåsarne til Buttermere wästerut i Eng-
land, och sedan til Warkshire. I Bedford och
omkringliggande ångd, hade en Brödra-församling
1744. blifwit inrättad utaf wäckta själar.

I Warkshire hade arbetarne, som besörg-
de de widlyfilga Societeter, flyttat til Pudsey,
woräst de på et stycke land, som Engelske Pre-
stanten Ingham tilhandlat sig, bygde til Ev-
angelii predikan up en Sal, som kallades Gracehall.
Societeterne öfles allständigt med flera derifrån
kommande. Efter hand flyttade och somliga til Brö-
dra, och bygde bredwid salen en församlings-
ort,

ort, som i början hette Lambshill, men nu Sulnet.

Denna föröfse stredde på en tid, då Engeland, för Rebellionen skul i Skottland, war i största oro; hwilken äfwen ädrog Bröderna mycket lidande. Ty emedan många af dem hade betänksamt wid Edgång, förblandades de med Non Jurors, hwilke icke wille aflägga trohets-ed för den orsak skul, at de höllo med Prätendenten; och woro alltså såsom mistänkt folk, betryckt underkastade. De öfwerlemnade wäl 1744. åt Konungen, efter alla i Engeland befintliga Religioners och Corporacioners exempel, en adresse, til försäkran om sin undersåtellighet och trohet, hwilken jämnwäl ganska nådigt wardt emottagen; (1) men likafullt blef af hånsta månniskor utspirdt, at Bröderna woro hemlige Papiister och Prätendentens anhängare, och i sina sammankomster togo mått och steg, at förhjelpa den samma på Thronen. Ja, illwilligt folk förregaf och, at man sedt dem framsför sina Capeller och hus aflasta stora lädor och sat, deruti intet annat kunde wara än gewär och frut, samt at Prätendenten hos dem wore gjömd. Folket, som i slika tider gärna håller alla utlänningar mistänkta, wardt genom detta rykte bragt i harnest mot Bröderna, och wille förstöra deras Ryrko- och Schole-hus. Men Öfwerheten lade sig deruti, och genom de angifna husens noga ransakning, gjorde det illata ryktet och deraf hyppad farhoga, til stam. I Wiltshire, hwaräst likwäl Capellerne och församlings-husen ägde Arkebiskopliga Cancelliets tillståndjelse, blefwe någre Brödernas Predikanters satte i fängelse, för at nödgä dem til frigs-läsn. Ja någre boswar, som sökte at hindra nybyggnaden

en i Sul
arättning
et med 3
en lefwer
endets still
itation, oc
wardt icke
esakad oro
ellerne bli

Wid alla
cietete
ägge hufw
ade och å n
as talrika
ng dock på
ran om all
e såsom lär
ande. Om
op, hade de
land Meth
ågre deras
nige, utböd
rna, ja will
tta folk så,
figter det se
eställningar,
as hufstund
a dref til
byttligheter,
ifraån sig,
Predikant

men nu Sul-

då Engeland,

var i största

nycket lidan-

betänkande

Jon Jurors,

för den ors-

och moro all-

erklade. De

n, efter alla

och Corpora-

från om sin

mål ganska

blef af hån-

oro hemlige

are, och i

at förhjel-

ligt folk för

na Capeller

deruti inlät

ut, samt at

Folket, som

ar mistänks

arneff mot

Kyrko- och

deruti, och

ing, gjorde

, till kom-

bellerne och

Cancelliets

Predikanten

rigs-tjenst-

nybyggnad-

gen i Gulnek och i synnerhet Klådes- Fabrikens
 rättning, hade på wågen, som går ditåt, lagt
 et med Zifferar skrifwet bref, hwilket til Öfwerhe-
 den lefwererades, och nödgade Henne, at til omå-
 hendets stillande, också här anställa strång hus- vi-
 station, och skämma ut Brödernas åklagare. Doch
 wardt icke all fruktan hos folket, och deraf för-
 orsakad oro för Bröderna, hämmad, förr än Re-
 ellerne blifwit totaliter slagne.

(1) Bib. Saml. III. 411.

S. 135.

Med alla dessa oroligheter hade Brödernas So-
 cieteter ansefningen tilltagit. Methodisternas
 ägge hufvudmän, John och Charles Wesley,
 hade också på ny föreslagit en förening emellan de-
 ras talrika Societeter och Bröderna; hwilken före-
 ning dock på Brödernas sida afslögs, med försä-
 ran om att den wänstap och högaktning, den
 såsom lärare af en annan författning, den
 ande. Om Bröderna satt wårde på en stor folk-
 op, hade de kunnat betjena sig af en stark söndring
 land Methodisterna af Whitefields Parti; i rhy-
 ggre deras Predikanter, som med de öfriga blifwit
 nige, utbödo sig med sina Societeter att Brö-
 derna, ja wille truga sig på dem. Man bemötte
 tta folk så, som deras bewekande orsaker och
 sigter det fordrade. Somliga gaf man tjenliga
 resällningar, och sökte förlifa dem igen med
 ras hufvudmän. Andra, hwilka blott ärelöf-
 ta dref til Parti, Wakeri och nygrigheten til
 byttigheter, wiste man munteligen och skrifteli-
 g ifrån sig, och förmanade dem til ordentelighet.
 Predikant allenast, wid namn John Cenniz,
 35 (hvars

(hvars farfader varit en Bönsmästare) tillika med några hans medhjelpare, kunde man efter många gjorda inwänningar icke förneka gemenskapen. Han hade hitintill predikat Evangelium med mycken wälsignelse i och omkring Bristol, synnerligen för kolgråswarne i Kingswood, så och Wiltshire; och på många orter, särdeles i Exeter, utstätt stora försöjelser. I London halp han Herr Whitefield predika i Tabernaklet, (et stort Capell i Moorfields) och denne hade, wid sin företagna resa till Amerika, i hans wård öfverlemnadt sina Societeter. Här lärde Han närmarre kända Bröderna, och åstundade komma i deras gemenskap, som Honom och omsider lofwades, såll han på et ordentelligit och fridsamt sätt göra sig lös ifrån de förbindelser, han härtildag, stått uti och icke droge efter sig någon hop af sina åhörare i Tabernaklet, utan öfwerlätte hwar och en, som kunde afhållas, uti Brödernas pröfning. Efter det nu föll honom så swårt före, at qwarlemas så många människor, hos hwilka Han dock såg en redelig åstundan; så reste han, för at undwisa sina wänners bön och yrkan, år 1745. till Brödernas Seminarium i Tyssland. Men Han lät snarligen beweka sig, at åter wända tillbaka åt Engeland och predikade med stor wälsignelse på många orter i landet, och besynnerligen i Wiltshire. Härifrån inviterades han 1746. till Dublin. Han öfwerlemnade också sina i Västra Engeland warande Societeter dem han sielf uprättat, uti Brödernas ömwardnad och predikade i Irland med mycken wälsignelse. Sedan han år 1747. besökt Synoden i Herrenham, anträdde han et aldeles nytt fält i Storta del af Irland; där han wäl under stora försöjelser

men med
ödniskan,
bested fr
tusend
några Guds
Presby
ter, hvars
land. Gles
tkningar.
öfverster ho
och så prä
det deras
sådant

Amerika
deras l
ingen i Be
gen för sig
och wälji
Brödra - förs
a rykten alt
er och kanter
nsamma, c
ed sig hem
en allenast
blifwa på
er, som kund
gelii Predik
tommo män
sider och på
själar från
hwaräst inga
nde gifwa d

exulant) till
 e man efter
 eta gemensta
 ngelium me
 stol, synner
 od, så och
 rdeles i Ere
 don halv ha
 let, (et stor
 , wid sin de
 wård öfwer
 Han närma
 mma i dera
 lofwades,
 nt fått gjord
 ag, stått ut
 sina åhörare
 en, som lå
 g. Efter de
 qwarlema
 dock såg
 undwika
 till Brödr
 an låt snar
 t Engelan
 många ort
 e. Härifrån
 öfwerlemna
 Societete
 ömwardna
 wålsignelse
 Herrenha
 stora del
 förjödelse

men med förnöjsamhet, ja med Årkebiskopens
 önskan, hwilkom han wid en påhelsning gjor-
 de bested för sig, predikat Evangelium för män-
 na tusende själar, och dertigenom lagt grund till
 några Församlingar och Societeter, besynnerligen
 af Presbyterianer och Seceders eller Separati-
 ster, hwars Förfäder hafwa flyttat dit ifrån Skott-
 land. Gleswa Catholikerne besökte Hans Pre-
 dikningar. Och då några Präster beswårade sig
 öfwerst hos sina Förmän, bleswo de förman-
 te, att också predika Jesum Christum Den Korshästa,
 så det deras Åhörare icke måtte hafwa orsak, at
 söka sådant på andra ställen.

S. 136.

Amerika utbredde sig Guds werk under Brö-
 dernas händer, allt mer och mer. Nybygg-
 ingen i Bethlehem och Nazareth gick lyck-
 ligen för sig, och lände hela den tracten till nyt-
 a och wålsignelse i lekamlig och andelig måtto.
 Brödra-församlingen blef under goda och on-
 ska rykten allt mer och mer bekant. Ifrån alla or-
 ter och kanter kommo människor, at lära känna
 ensamma, och togo gemenligen et godt intryk-
 ked sig hemåt. Många wille blifwa där boendes;
 men allenast så kunde emottagas. De, som må-
 de blifwa på sin hemort qwar, bado då om Brö-
 der, som kunde betjena sig och sina barn med Ev-
 angelii Predikan, och nödig själa-stödsel. Deras
 kommo många Societeter och Församlingar i
 åder och på Lands-bygden, til hwilka de wack-
 själar från fringliggande Lands-orter, höll sig.
 öfwaräst inga sådana flockar ännu woro, at man
 kunde gifwa dem egna arbetare, dit blef då och
 då

då en Broder fickad, at predika Evangelium: och ofta inlupo flere invitationer, än man kunde beräkna. Jag räknar redan wid denna tid öfver tretio orter i Provincerne Ny-England, N York, Jersey, Maryland och besynnerligen Pensylvanien, hvaräst Bröderna i wälsignelse arbetade, ibland Tyskar, Swenskar och Engländer af allehanda tankesätt; äfwen som på et enda år, Indianer och Negrar oberäkade, rittom fullwårte Personer utaf Wederdöpare, Mennonister, Separatister och Qwåkrare, af Bröderna blifwit döpte.

Detta widlyftiga sält fordrade flere arbetare, än Församlingen i Bethlehem kunde tilldona och afgifwa. Denne tillsändes alltså alla de nye Hjelpare från Europa. I synnerhet blef Johan Friedrich Cammerhof, tilförene Conventual wid Klostret Berga, på Synodus i Zeist bestämd, wid Ordinarii wilstande i London til Episcopus ordinerad, och for strax derefter dithän tillika med några Predikanter från Seminario, och andra Bröder.

Men Bröderna funno och mycket motstånd. Man sökte i synnerhet at emot dem uphitta Swensarna, såsom de äldsta Lutheraner i Landet, bland hwilka någre Bröder arbetade i wälsignelse. En wif Röpman ingaf en förwånd berättelse til Årkebiskopen i Upsala, och begårte derpå Betänkande, hwad man om Bröderna hålla skulle? Denne måtte hafwa förblandat dem med Separatisterna, med hwilka man i Sverige någon tid bortåt haft mycken möda, och gaf til svar, man borde wakta sig för Bröderna; ty de förtrosta Christi Gudsdom och förtjenst, sätta intet

* Årkebiskopen
helt annat
tillstånd i
gifwit och
Kristwit är,

angelium: och på Christum för oss och Rättfärdiggörelsen, kan lunde bekräfta den Helga Skrift, Döpselsen och Rättwars, ena tid öfver, ic. Hwar man wiste Contrarium, och at geland, Ty dem i Tyskland gafs skuld, at de gjorde för myc, synnerligen et af Frälsaren och Hans Förtjenst, och icke i wälsignelsestwo Wägen och Helgelsen. Men emedan detta och Englands Betänkande dock lunde tjena, till at göra Bröder, som på et ena blinder, wardt det af några Präster med un, knade, nittor skrift stadfäst, och på Predikstolarna publi, re, Mennonier radt. (*) (1)

af Brödrerna 3 Tyskland kommo och allehanda esterrättel, er fram i dagsljuset, deruti Brödrerna bestyktes hastwa trugat sig rå Lutheranerna i Amerika, de sötte draga dem ifrån Evangeliska Försam, de sötte draga dem ifrån Evangeliska Försam, igen, och åstadkommo söndringar. Ehuru nu ordinarus af Tyska Lutheranernas Föreståndare i Philadelphia blifwit på ordenteligit sätt tal, d till deras Predikant och förordnad til Inspector over Lutheriska Församlingarna, innan ännu en de efteråt dit komne Tyska Predikanter warit r; (S. 99.) så beslöt Han dock, af kärlek til d, at håldre wila undan. Han affade sig också att sit ämbete, i et bref til Lutheriska Försam, gens Föreståndare i Pensylvanien, och åstunda, at denna Hans Declaration måtte publiceras. en i de med Brödra-församlingen förbundne Lutheraners namn, swarades honom, at Han icke swit rätt underrättad, om Han förestälte sig, at måste af de Lutheriska Föreståndare, som gif, wit

* Arkebiskopen blef wäl efteråt bättre underrättad, och sedt helt annat begrep om Brödrerna, och om Religionens tilstånd i Amerika; men Betänkandet war en gång afgifwit och publicerad, och det hette jämwäl här: Hwad skrifwit är, det är skrifwit.

mit Honom Kallelse, hade gått öfver på andra sidan: at icke Bröderna, utan motpartiet voro orsaken till Schisma; och at de på detta ogrundade suppositum ej kunde släppa Honom och Bröderna utur sin tjänst. (2) Härvid måste han ha tagat bero. I medlertid war det för Honom och Bröderna angenämt at se, det de arme Lutheraner i Amerika, dock hade Predikanter, genom hvilka de och deras barningo behörlig undervisning och kommo uti en ordentelig Religionens försköning.

(1) Nat. Reflex. p. 208. (2) *ibid.* p. 211.

§. 137.

Förutan arbetet ibland de Christna, hade Bröderna ibland Indianerna et stort sålt, (*) som under alla svårheter och hinder redan stod i en välsignad blomma. Ifrån Bethlehem anstälte de flitige besök ibland de deromkring och uppföre Susquehannah, strömen boende Indianer. Wägen besamma, måste de taga öfver höga och branta berg, genom tjocka och omvägade skogar, öfver floder och strömmar, hvaråst inge broar ännu byggde; och när Indianerne antände en stor till at bränna marken, på det gräs måtte de bättre wäxa för skogs djuren, måste de ofta gå midt igenom skogs eldarne. Icke sällan woro de nödsakade, at tilbringa många nätter å rad i skogen.

(*) Missionen ibland Negrarna på Carybiska öarna och ibland Indianerna i Berbice, blef wid denna tid med flesta lifsmedel från Bethlehem försedd; och de till eller på besök kommande Missionärer sinno där, hwar för sig, och deras lediga ställen woro derifrån besatta. Ja, Evangelium wardt och predikadt för Negrarna i Philadelphia.

men, ibland Ormar, Bargar, Björnar och Pan-
 terdjur; at söra med sig lifs-medel för hela re-
 san, och enär de anländt till sin bestämda ort, at
 bestämma efter Indianernas sätt, hålla till godo med
 dem, och ofta lida hunger. Somlige Indianer
 försodo wäl något litet Engelskan, och af dem
 kunde de betjena sig såsom Foltar; men de må-
 ge och lära sig deras språk, och i synnerhet Mo-
 hockiska eller Maquaassiska tungomålet; och till den
 ändan uppehöll sig twänne Bröder någon tid i
 Lanischochery, och sedermera i Onondago. In-
 dianernas Huswudmän höll ock wäl det förbund,
 som de år 1742. hade gjort med Ordinarius,
 (S. 102.) at nemligen Bröderna utan hinder kun-
 de wilstas ibland dem; men Bröderna måste hand-
 lade mågta försigtigt, at icke råka hos dem i nå-
 gon misstänka, och woro ofta i fara om lifwet,
 då Indianerne supit sig fulla, så at de på några
 dagars tid måste gömma sig undan dem i skogen.
 Men disse swärheter afsträckt dem dock icke, och blef-
 so med mindre möda öfwerwundne, än de hin-
 der, som wid deras arbete ibland de döpta
 Indianer i Ny-York och Ny-Engeland, lades
 em i vägen af några af det hvita folket. E-
 när disse blefwo warse, at Indianerne begynte
 atteligen ommånda sig, och afslå från sådana
 handel, hwarwid mången girig-but fant någon
 önsnad; sökte de, at genom hwarjehanda illaka be-
 skulningar och baktal göra Hedningarna hån-
 der Bröderna. De sade, til exempel, at Bröderna
 hade den rätta Vårn; at de ämnade föra dem
 deras ungdom öfwer hafwet, och så sälja dem
 slafwar, och mera sådant. Men då detta
 skulle lyckas dem, uphetsade de några o-
 för-

p. 211.

hade Bröderna

ålt, (*) som

an stod i

an antälte

upföre

Wägen

och brand

fogar, dju

ar ännu

nde en

måtte

de ofta

llan woro

å rad i

la barna

na tid

och de

o där, h

erifrån

de Reg

förståndiga Religions-Israre. Dese rusade då till vågs, och i Junii månad 1743. öfverföllö Missionen i Pachgatgoch eller Skatecoot uti Connecticutiska Souvernementet, och togo Missionären **Pyrläus** med hans bägge Hjälpare till fångar, släpade dem hit och dit till Präster, som skulle examinera dem, och genom allehanda listiga frångör söla låcka ut något, hwarmed de hos Öfverheten kunde gödras mistänkte. Efter tre dagar blefwo de ändtelligen förde till Souverneuren, som wedervörligen examinerade dem, och lät dem såsom oskyldige gå sin väg. Sedan Bröderna flera gånger på sådant sätt blifwit plågade, funnos deras motståndare up medel, at hos Souvernementet i **Ny-York** gödra dem, såsom hemliga Papisler och Lands-förrådare, mistänkte, (*) och bragte saken så wid, at en Act of Assembly wardt utfärdad, deruti alle hemlige Papisler, Wärriske Bröder och sådane mistänkte Personer, som icke kunde genom ed legitimeras sig, blefwo förbudsne at fara ut ibland Indianerna. Då nu många Bröder för samwetet skull ej göra någon ed, blefwo Bröderna, som betjente Indianernas församling i **Chekometah**, 1744. fångne förde till **Ny-York**, två andre Bröder om wåren 1745 på deras resa till **Maquaasernas** land arresterade och en lång tid i fångelse håldne, och ingen Bröder

*) Denna smådesulla beställningen hölt länge fort, och bredde sig jämnwäl ut i Pensylvanien. En man åklagades Bröderna hos Öfverheten, at de tagit emot Gåfver Indianer, och i sina gömmor hade gemår för 3000. man. Saken wardt wid domstolen rangslad, salst befunnen, belingaren et swårt straff åddömdt, men på Brödernas förbön honom efterstänkt.

er tilstaden
Act wardt
medan son
med magt i
brörde frå
dock Bri
förstöra
Detta för
sina De
ställningar ha
der Commer
anska Colon
mot dyllika o
man skulle
och hos de
Bröderna, så
protestanter;
utan wert
te trodde sig
provincer war
i wissande i
Hans fort
gade sin beka
id nästa Pa
Supplis och
fen för den e
dras, måtte
Bröderna och a
Protestanter
Generalen W
ligt tai, deras
47., och under

er tillstadi, at ho ibland Indianerna. Denna
 Act wardt wäl icke åter förnyad nästföljande år,
 emedan somlige Ledamöter af Assembly satte sig
 med magt deremot, af den grund, at densamma
 rörde från förföljelses andan. I medlertid ha-
 de dock Brödernas fiender fått fäste i händerna,
 at förstöra Missionen ibland Indianerna.

S. 138.

Detta föranlät Bröderna i Tyskland, at genom
 sina Deputerade i London, 1745. göra före-
 ställningar hos Board of Trade and Plantations
 och Commerce-Collegium, under hwilket Ameri-
 kanska Colonierne höra, och at anhölla om beskydd
 mot dylika oförstylda intrång. Deingo och löste,
 at man skulle skrifwa till bemänte Gouvernemen-
 te, och hos detsamma i bästa måtton recommendera
 Bröderna, såsom goda Christna och sansthylliga
 Protestanter; hwilket jämnwäl har stedt, och ej wa-
 rit utan werkan. Men då Bröderna härigenom
 icke trodde sig öfweralt och i de öfriga Amerikanska
 Provincier wara säkre, sökte Ordinarius wid sit
 wistande i London, at sätta saken på en fastare
 fot. Hans fordne Wänner, med hwilka Han för-
 hade sin bekantskap, rådde honom, at Bröderna
 skulde nästa Parlaments-Session skulle ingifwa
 Supplik och begära, at Acten omgående fristäl-
 les för den ed, som wid Naturaliseringen är-
 bekräddas, måtte sträcka sig äfwen till Wäbriska
 Bröderna och andra i Amerika etablerade utländ-
 ska Protestanter, som deröfwer göra sig samwe-
 Generalen Ogleshorpe föredrog, med et ut-
 ställt tai, deras Petition i Underhuset om wären-
 1747, och understöddes af många dess ledamöter.
 Board

Board of Trade måste deröfver afgifwa sit be-
tänkan- de. Proprietarien af Pensylvanien, befor-
drade saken hos Parlaments-Redamöterna, och i
synnerhet hos Staats-Secreteraren, Hertigen af
Newcastle, med goda witnessbörder om Bröderna
na i Pensylvanien. Villen blef behörigt under-
sökt, till en act formerad, och med största bifall
passerade Under- och Öfver-huset, samt i Junio 1747.
Confirmerades af Konungen. (1) Härigenom an-
nulerades förberörde Act of Assembly af sig
sjelf, så at ingen wågade mer beropa sig på dens
samma, eller af den grund lägga något i vägen
för arbetet på Hedningarnas omvändelse.

(1) *Acta Fratr. Beyl. XXXIX. och XL. p. 32.*

§. 139.

I medlertid hade Indianerna fortsatt werket
för sig sjelfwa, och alla månader sändt et par
båtar till Bethlehem, med underrättelse om sit be-
stänande, såsom ock Deputerade till Brödernas Syn-
odus i Pensylvanien. Bröderna kunde ock icke
underlåta, at genom stora omvägar och öfver-
omvägade bärgs-tracter, med lifsfara resa till sina
förlåtna får och besöka dem, ja ock i ländom
blifwa någon tid hos dem; intill des Indianerna
sågo sig wara tvungne, at se sig om efter an-
nat boställe. De samme bodde den tiden dels i
Nyg-Yorkiska, dels i Connecticutiska Gouverne-
mentet, hufvudsakeligen på tre Orter, i Chet-
mekab, Wechquaetnach och Pachgatgoch. På
första stället hade de fordom, i dryckesmål, säm-
rättigheten till sit land för et lappreis värde: och
då de omvände sig, tog man deraf anledning, at
drifwa dem atur deras land. Somlige förströdde sig

ödemarker, och såsom man lätt kan tänka, leda
 Wada på själens wagnar, tills man åter kunde up-
 stå och samla dem til hjorden. Ut förebyggas denna
 olägenhet, tänkte Bröderna på et Etablisement i
 Wajomit wid Susquehannah-strömen, för de
 omwände Indianer. Och i denna affigt gjorde
 Broder Spangenberg 1745. en resa til India-
 nernas stora Råd i Onondago, på det sådant
 måtte se med de sex Nationers samtycke.
 Imidlertid kommo många Indianer
 från Chelometah och andra orter, helt omvä-
 nade, til Bethlehem, där de, med Gouver-
 norens i Pensylvanien bifall, af Bröderna blef-
 wo emottagne och härbärgerade. Man föreslog dem
 att flytta til Wajomit. Men då de betygade ingen
 önskan, at bo midt ibland de öftriga Indi-
 aner, köpte Bröderna, på andra sidan om blåa
 Bärgeren wid Mahony, et stycke land til Interims-
 bosälle för dem, hwilket war bekwämt så wäl
 til sagt, Indianernas egentliga södmedel, som
 til landt, bruk. De fleste Indianer drogo dit, och
 lefwo af Bröderna försedde med nödwändighe-
 ter til upbyggande af en Indianisk Stad, som
 kallades Gnadenhyeten. Många blefwo qwar i sin
 gamla landsort, särdeles i Wethquatch och
 Pachgatgoch, och fingo då och då en Missio-
 ner til sig, tills och de fleste af dem foro smänt-
 om sin wäg, och til en del begäfwos sig til si-
 na förut bortfarna Bröder.

§. 140.

Id denna tid gif och Johannes utur tiden,
 Et a a Först.

Försklingen och Våraren ibland Mahitanderna; om hvilken och tillförene s. 103. förmodt blifwit. Detta gaf anledning, at råkna efter alla Försklingar af Hedningarna, hwilke genom Brödernas tjenst blifwit förde till Jesum Christum, och intil år 1747. i trone afsonnat; och at på en tasla afstaga dem i deras naturliga färg och lands, dragt. På densamma blefwo de förestälde, såsom stående för Jesu Thron med palmer i händerna, som en Ängel råcker åt dem, med öfwerkrift af Uppenb. B. 14: 4. Dessa äro köpte ifrån människorna til Försklingar. Deras namn äro:

1. Sam, en Wildman från Boston i England;
2. Samuel Kajarnak, förste Grönländaren;
3. Guly, en Persianska;
4. Thomas, en Wildman från Canada;
5. Catharina, en Malaiska från St. Jan med en Neger-slicka Rebecca;
6. Gracia, en Negerinna;
7. En Tatara-slicka, som, sedan Modren i ihjälskuten, til slicka-anstalten i Herrensblifwit inlemrad af Öfresliga Herreskapet i Bydingen;
8. Johannes, Mahitandern, en Vårare ibland de Wilda.
9. Andreas, en Neger, jämte des lilla Michael, hwilken en ogift Negerinna, Maria, bår på armen;
10. Carmel, en Neger från Guinea, som Leonhard Dober köpt på St. Thomas, och haft hem med sig;
11. Jupiter, en Neger från Ny. York;
12. Francesco, en Wildman från Florida;

13. Jan
 14. Joh
 15. Bibl
 16. Ruth
- Utom

til GUD
det sedt) tr
derstamma
komne til V
emligen Ur
Thomas V
agne Förskl
pader i Ber
ra församli
Erranom.

År 1747. h
narius h
eruti en rym
hit från L
församlings
allgheter emel
mlings, Direc
dan å färde
erigenom änn
ldrig hade b
ter warit så
woro här i
råknade 16
de ho; hwan
de man at
ja sig som et
somliga har

13. Hanna, en Enka från Guinea,
14. Johannes, en Neger i Eddra Carolina;
15. Ribbodo, en Hottentott;
16. Ruth, et wildt qwinfolk.

Utom des stå och på samma taffla (hvilket till Guds lof och pris upmuntrat många, som det sedt) två besynnerliga personer, anskönte de härstamma af Christina Gudsälskor, hvilke äro komne til Brödra Gudsamlingen och där afstodt, nemligen Armeniern Christan, och Wingleliern Thomas Mammucha. Deremot stå icke af- kända Gudsamlingarne af Judar, Tatare, och Ura- wader i Verbice, som den tiden wistades i Brö- dra Gudsamlingen, och ännu icke woro hemma när Herranom.

S. 141.

År 1747. hölls Synoden i Herrnhag. Ordina- rius hade här låtit bygga sig et hus, och erutit en rymlig sal för Gudsamlingen, och flyttat hit från Martenborn i början af året, med Gudsamlingens, och Pilger-huset. Afstilla mis- ställigheter emellan Regeringen i Bydingen och Guds- amlingens Directionen i Herrnhag, woro wäl- dan å färde; men Gudsamlingen sjelf blef dock erigenom ännu icke störd i sin wanliga gång: Aldrig hade besöken ifrån närmare och fjärrare ter varit så talrika i någon Gudsamling, som i woro här i detta år. Allenast ogifte Bröder- na räknade 162. Personer, som hos dem ästun- de bo; hwaraf 63. blefwo antagne, de öfrige hade man at wända åter om till de sina, och be- ställa sig som et godt salt i deras Religioner. Och somliga har man och sedermera sedt goda frukt-
a 3
ter.

ter. Herrnhag war wid denna tid den samleplats, dit utländske wandrings-män, och arbetare ibland Christina och Hedningar, kommo, at på någon tid hvilka och wedergwetta sig; andre åter blefwo där tillberedde och utsände, och räknade man wid ärets slut ungefär 200. Bröder och Systrar, som det året farit åter eller å nyo ut på sina påster. Bland desamma woro och någre Engländer, som varit med på Synodus, och på sina sio-resor wäl blifwit af fiendteliga Capare angripne, men utan stöda undankommit.

Consistorium i Scutegard anmodades, att sända en Deputation til denna Synodus, för att undersöka, om de af Doctorn och Professore i Tybingen, Weismann, i dess Kyrko-Historia om Bröderna angifna Principia och Facta woro grundade, eller icke? om Bröderna hade handlat emot Theologiska Betänkandet af år 1733.? och huruledes Ordinarius hade fördrut Lutheriska Tropp-administratton, den han på denna Synodus skulle lemna ifrå sig? Geheime Rådet Hylfinger, såsom Præses, swarade på Consistorii wägnad, wågrade Deputation til Synodus såsom onödig och ogörlig, förklarade Weismanns Kyrko-Historien för en privat skrift, som icke kunde uphäfwa en hel Theologisk Facultets Betänkande, hwilket wid en, wäl bestridd, men icke förswunnen Supposito in Doctrinam Evangelicam consensu, än framgent förblefwe i sin kraft; och rådde fördenksfull, at i ställe för alla undersöknigar, göra en Declaration til Publicum. (1) Huru nu Artiklen i Weismanns Kyrko-Historien utkommer, så blef densamma i Naturella Reflexionerna (2) med anmärkingar uplyst, och de i

att begrep
Adm
Ordinar
För
personer, ef
de, eller t
tagne; tr
och Diaconi
kanter ord
de. Den e
f Wdmist h
ingarna,
Den andre
nnors Lang
ti Glesien
Frlherren Fr
terad, gen
nd, och unde
it år, gift m
Smetta B
(1) Nat. Ref
LXVI. ii. p. 151

Smidertid li
i Saren.
8. sedt, at C
moat i förhop
lita Guds n
Fäderneslan
at alla de try
de Bröderna
ger, hwilka e
ne blifwa ti

allt begrep tagne omständigheter i sit råtte ljus
 hilde. Administrationen af Lutheriska Tropus, må
 te Ordinarius ännu någon tid behålla.

För öfrigt blefwo på denna Synodus 200.
 personer, efter gamla Brödra-wisat, til Acolu-
 che, eller til Herrans och Hans Kyrkas tjenst
 antagne; trette Bröder och Systrar til Diaconer
 och Diaconissor inwigde; fyra Bröder til Pre-
 dikanter ordinerade, och två Biskopar consecre-
 rade. Den ene af desse war Leonhard Dober,
 af Wdmist härkomst, förste Missionären ibland Hed-
 dingarna, och sedermåra Församlingens Äldste.
 Den andre war Johannes von Wattewille,
 Annars Langguth, hmillen 1743. i Gnadenfrey
 st Glesien blifwit til Coëpiscopus ordinerad, af
 Kslerherren Friedrich von Wattewille til Son ado-
 terad, genom et Kåiserligt Diploma confirme-
 rad, och under påstående Synodus i Zeist förle-
 mt år, gift med Ordinarii äldsta Dotter, Fröken
 Henrietta Benigna Justina von Tinzendorf.

(1) Rat. Refl. p. 144. | Stycket p. 145. til 279.
 LXV. ii. p. 151. c(2) *ibid.* X.

S. 142.

Fmedlertid liknade det sig til en stor förändring
 i Saren. Wi hafwe ofwansföre S. 67. och
 8. sedt, at Ordinarius under sit Exilium äfwen-
 swat i förhoppning, at få se det i Hans hand
 alla Guds werl utfördt, äfwen i des så-
 Gådernealand. Han hade alt ifrå början an-
 t alla de tryckande omständigheter, som drab-
 de Bröderna och Honom i Saren, såsom hän-
 der, hmillta GUD sielf föranlåt, på det de icke
 blifwo tillhupa på et ställe, utan Jesu Ki-
 n a 4

te på flera orter genom dem warda utbredd; hvilket icke fogeligen kunnat ske, om de i ro förblifvit i Herrnhut. Men Han hade och beständigt hysst den tanka, at bladet skulle wända sig om i Saxon, och jag har derom funnit några tankar som Han yttrat före denna förändring, och som ingom den tiden woro trolige. Så skrifwer Han i sina Memorandis: "Gräfsarens underbara försärelse med oss i Saxon, har den affigt, at arbeta emot wiisa Wederparternas wäl concerterade Desseiner, at förskaffa Luthersta Tropo dess ställa retirade, och bringa oss til åra på den ort, hwarifrån allt ondt ryckte utkommit i werlden." Och än längre förut heter det: "Just ifrå det kantz, där man förmodat Församlingens undergång, skal Församlingen huswudsafæteligen blifva hulpen, så snart wi afflått ifrå egt det görande, och några år underläsitt allt Solliciterande."

I följe af detta råd, uphörde man ändtilligen med Solliciterande om undersökningar, sedan det några gånger förgåfwes hade stedt: och det gaf en helt ringa händelse oförmodeligen anledning til denna länge efterwäntada förändring. Den hände nemligen 1746, at Ordinarii Mormodern icke långt ifrå Herrnhut belägna Guds, Gross-Zennersdorf, där Han i sin barndom blifwit upfödd, wardt Honom til löps hembuditt. Han affade sig wäl detta, aldenskund Han icke kunde bo i Landet och wederbörligen stöta en sådant Ägendom; men lät dock omsider, efter flera glödda föreslågningar, sin äldsta Dotter löpa desamma. Dese underhandlingar blifwo wid Kongl. Ministerium i Dresden kunniga, hwilket deraf

bredt; hvil-
 i ro förblif-
 beständig
 anda sig om
 några tankar
 ng, och som
 Kristwer Han
 nderbara för-
 lgt, at arbe-
 concerode
 ppo des sid-
 a på den ort
 i werlden.
 kufst ifrå de
 ngens under-
 ligen blifwa
 n egit de
 alt Collic-
 man ändtelt
 ngar, sedan
 dt: och de
 igen anle-
 ndring. De
 Mormodern
 ds, Grof-
 dom blifwa
 audit. Han
 icke kunn-
 ta en såd-
 e flera gl-
 öpa delfa-
 wid Kong-
 et deraf

g anledning, at göra sig underrättadt om orsa-
 ma til Hans Exilium, och om Brödras Fö-
 mlingarnas tilstånd utom Saxon. Häreftill fan-
 han sig så mycket mer bewett, som hitintil lyck-
 igen ossupna tillställningar i Herrnhut, hade an-
 nalligen förändrat det fordna sinnelaget emot
 Brödras-församlingen, sedan de många Födrebrag-
 a beställningar föränlatit Wederbrödrande, at skaf-
 a sig nogare underrättelse om saken. Werkan der-
 af war den, at det gafs Ordinario privatim wid
 anden, och afwen ifrå högre ort skriftelligen til-
 kanna, at Han kunde åter komma tillbaka at Sa-
 xon. Denna kundgörelse war beledsagad med et
 ombud, at hos sina utländska Wänner procurera
 et betydligt penninge-lån på Churfaxiske räntor.
 a. Då nu en förnäm Debitor straxt deruppå sa-
 ge up et ansenligt Capital, som Bröderna
 1742. hade i Holland förskaffat Honom på en
 hypothet, och Han lofwade betala detsamma i
 kriptiger. måhan om wåren 1748.; så tog Ord-
 inarius denna lägenhet i akt, til at fullgöra det
 all sig steddä ombud, och derigenom på något sätt
 betyga det höga Chur-huset sin wid alla omständig-
 eter så oföränderlig blesna tillgifwenhet, och sin
 rohet emot Detsamma och sit älskade Fosterland;
 och förmådde alltså sina Holländska Wänner, at
 ana ut det upsagde Capitalet, emot underpant
 af Churfaxiska räntorna. Detta steg togs gansta
 tidigt up, och man gaf Ordinario tillkänna, at
 han önskade hafwa flere sådane Colonier i Landet,
 om Herrnhut wore; och til den ändan singo Bröder-
 a, i hänstende på förberörde penninge-lån, an-
 bud, at taga Churförsliga Amtet Barby med
 blottet och dertil hörande afwels-gårdar, i be-
 st.

A a 5

sittning, hvilka nu nyligen, genom Hertigens af
Weissenfels öddeliga fränfälle, woxo Ehur-huse
hemfallne.

§. 143.

På desse försäkringar reste Ordinarius i egen
Person till Herrnhut emot hösten 1747., och
severmera, efter et kort besök i Glesien, til Leip-
sig under påstående marknad. Här gafs
Honom återigen, genom Conferents-Ministern,
Grefwe von Hennike, muntelig försäkran om of-
wannämde Kongl. ynnestfulla sinnelag, och gjor-
des förslag, huru detsamma måtte i werket stäl-
las. Ordinarius bad återigen om den ofta efter-
längtrade undersökningen af sin Pära och Umbe-
r, samt Brödernas Kyrko-sak; och i förhoppning
at detsamma Honom ändtelligt förwinnas stulle,
antog det den 11. Oct. 1747. utfärdade Kongl.
ga Decretet, rörande Hans Resitution i Saxen.
Sedan Han något uppehållit sig i Groß-Hen-
nersdorf, begaf Hon sig tillbaka åt Herrnhut,
och kom om wären 1748. åter til Saxen, för
bringa den öfwindade undersökningen til werks-
lighet, och för den orsaken stulle reste i April må-
nad til Dresden. Honom wardt af Kongl. Mi-
nisterlo declareradt, at Konungen wille låta Wä-
riska Bröderna, såsom en i Pära och lefwerne
exemplarist Societet, få njuta de Privilegier, som
de hitintil i Herrnhut haft, icke allenast i Saks-
lausig och Grefflaret Warby, utan ock i alla öf-
riga Arfständer. Men Ordinarius återade åter
sin begäran om en undersökning, som borde för-
ut se, och hwarfdrutan Bröderna icke mer kunde
de på någon ort sätta sig ned. Och då Honom

Ifraån

des den
big, emed
stait i He

en confirmer

an uadanta

ersökning af

ingar, gjord

onungen, i

en, samt gi

Swerlausig

ter Häspred

gt sändas i

en sommaren

ennersdorf

en den sedna

aga sig denn

Professore

istå Leipstg

Synodus

afpredikanten

formati, insin

ta tillståndse

ommer at i

ekologerne af

en Kongl. besa

hemma, och

ennersdorf, u

msider bra

en Kongl.

ennersdorf.

hållne Rådet i

Grefwe vo

Hertigens af
Ehur. huse

ius i egen

1747., och

, til Leipz

Här gafs

Ministern,

från om of

, och glö

verket stäl

ofta efter

ch Ambete

rhoppning

nnas stulle

de Kongl

i Saxen

roß. Her

errnhaag

ren, för a

t verkstä

April må

ongl. Wä

låta Wä

leswer

egier, som

st i Sfr

i alla öf

erade ätt

orde för

mer fun

å Hon

glö

ordes den invånning, at densamme icke wore
big, emeda i en sådan redan 1732, och 1736.
fswit i Herrnhut hällen, och 1737. af Konun
en confimerad: så lät Han wäl Herrnhut der
än undantagas; men bad desto trågnare om un
ersökning af sin och Brödernas Lära och förrätt
ingar, gjorde deröfwer en Historisk Deduction till
Konungen, och gaf sin egen plan till undersökning
en, samt gjorde det förslag, at Marggrefskapets
öfwerläusig öfweramts, Hauptmann och öf
er. Häspredikanten i Dresden, måtte i denna af
gt sändas till Brödra-Unitetens Synodus, som
en sommaren i detta år komme at hållas i Groß
ennersdorf. Detta wardt bewilladt. Och eme
an den sednare hade betänktande wid, at ensam
aga sig denna Commision, så blefwo Honom
å Professores Theologiae, desutom tillordnade,
ifrå Leipzsig och en ifrå Wittenberg. Wid den
Synodus wille och Kongl. Preussiske öfwer
öfwpredikanten Cochius, såsom Antistes Tropi
formati, infiana sig. Men emedan i Kongl. Preus
sa tillståndelsen stodo de orden: Om Synodus
ommer at hållas i Slesien; och Saxiska
eologerne äfwen drogo betänktande wid, at u
a Kongl. befallning resa utur Landet: så blefwo
hemma, och Synodus blef icke hällen i Groß
ennersdorf, utan i Slesien.

S. 144.

Om sinder bragte Ordinarius saken därhän, at
en Kongl. Commision wardt hällen i Groß
ennersdorf. Hårtill blefwo utnämde, werkelige
Helme Rådet och öfwer. Consistorial-Præsiden
Breslwe von Holzendorf., Gehelme Rådet
och

och Öfver-Amts-Hauptmannen von Gersdorf
 Lands-Höfingen Herr von Löben, Håf-Råd
 och Juridiska Facultetens i Wittenberg ordinarie
 Regamdt, Doctor Leyser, Appellations- och Con-
 sistorial-Rådet, Doctor Heydenreich, och af Theologer-
 na Öfver-Håspredikanten Doctor Herrmann
 Doctorn och Professore Teller från Leipzig, och
 Doctorn och Professore Weikmann från Witten-
 berg. Den förste, den tredje och den femte hade
 varit med vid Commissionen 1736. Å Bröderna
 nas wägnar insunno sig derwid, utom Ordinarius
 Fratrum, elofwa Deputerade, som dertill woro be-
 fullmäktigade af Brödra-Kyrkans Biskopar. Com-
 missionen öppnades den 29. Julii 1748. genom
 tal, som förste Commissarius Otfwe von Hol-
 zendorf höle till de Deputerade, i alla på stället
 befintliga Bröders närvaro, och genom Kongl.
 Commissariats föreläsande; hwar på Ordinarius
 medelst sin sågnads betygelse öfwer den efter lång-
 warig åstundan erhållna undersökningen, sworade
 Straxt i början öfwerlemnade Han en utförlig
 Deduction öfwer alla generela och speciela om-
 ständigheter af sit Ämbete, samt några Val-
 lumina Actorum, såsom och Memorandorum öf-
 wer blifwit omtvistade punkter, (1) hwar öfwer
 Han åstundade undersökning. Till den ändan hade
 de Han låtit lägga på bordet, icke allraast sin-
 skrifter, utan och alla motskrifter, så många som
 här och i Litauiska Råds-Biblioteket funnat be-
 merkomma, på det Theologerna måtte sättas
 stånd, at formera en riktig statum quæstionis. Den
 och tillfälle, at i Herrnhut höra Ordinarius
 alla om Söndagarne wänliga Församlingar
 och Chör-samankomster. Desutom kunde hon

m af J
 andakter
 inger til H
 tninggar, C
 omma betyg
 ru sakerna
 huru Cor
 d, kan jag
 derne icke
 bl. et och an
 andhetens i
 minstone for
 å det å båda
 omma utur D
 missions, stället

(1) Apo

Ennan Ordin
 loners. Inre
 om Han o
 rlande för A
 Detta skulle ic
 ernas sida blott
 na undersökt.
 till omtvistad
 ening horde i
 ras Instructio
 en 30. Julii
 relagde. De fö
 lldt orf öfwer
 wänningar, so
 ndr. Den i
 alla närvara

Gersdorff, m af Herrar Commisariater blifvissa dagliga
 Håf. Råd. andakterna; och de begäfrö sig jämväl några
 rg ordind. ligger till Herrnhut, hvaräst de besägo alla in-
 ch Consi. tningar, Ehor. hus och anstalter, och öfwer be-
 f Theologer samma betyggade sit synnerliga nöje. Hwad och
 Herrmann. huru sakerna wid denna Commisfion afhandlades,
 teipfig, och huru Commisariata berättelsen blifvilt förfat-
 rån Witten. ad, kan jag icke här omständeligen anföra, efter
 femte had. ätterne icke blifvilt publicerade. Men emedan lif-
 ti Bröder. höll et och annat deraf på orätt sätt kommit för
 Ordinarie. Andahetens ögon, håller jag mig berättigad, at
 till tvoro be. minstone korteligen omröda hufvudsaken, hwar-
 par. Com. på det å båda sidor ankom, och at förtälja den-
 genom e. samma utur Diario, hwilket jag den tiden på Com-
 von Hol. miffions, stället förde, såsom Ordinarii Amanuensis,
 på ställe. (1) Apolog. Erklär. Bevl. 7. p. 249.

S. 145.

Önnan Ordinarius kunde inlåta sig med flere Co-
 loniers lärättning, wille Han tillförläteligen we-
 n utför. om Han och Hans Bröder blefwo i Saxon
 ciela om. rlände för Augsburska Confessions, förwanter.
 ågra Vo. Detta skulle icke supponeras, icke heller å Brö-
 dorum öf. ternas sida blott declareras, utan grundeligen blif-
 wardöfwo. va undersökt. Hårtill hade 51. frågor öfwer hli-
 ändan ha. till omtvistade puncter, hwardöfwer Brödernas
 åast sam. ening horde inhämtas, blifvilt Commisariis i
 åga man. ras Instruction förestrifne. Dese frågor blefwo
 annat öf. en 30. Julii Brödernas Deputerade skrifteligen
 sätas. förelagde. De förklarade sig utförligen, på et sär-
 nis. Den. tilde att öfwer hwarie fråga, och utredde alla de
 ordinari. tvänningar, som deremot ån framgent förmodas
 samling. ande. Den 1. Augusti höll Ordinarius et tal
 ande ha. alla närvarande Bröder, deruti Han wisade,
 at

at man icke nu först behöfde antaga och öfver-
 lemna en Confession, utan borde allenast å
 lägga, huru Vårn blifwit efter Augsburgiska
 Confessionen drifwen i alla Brödra-församlingar.
 Han lät deruppå föreläsa dem de upställda swarten
 och sedan de af Bröderna blifwit approberade
 såsom med deras tankar aldeles enlige, worde
 af honom och de öfriga Deputerade underskrif-
 och til Commissionen öfwerlemnade. Denna sam-
 somliga swar alt för widlyftiga och speciele, och
 begärde tydligare yttrande öfwer några upste-
 da twifwelsmål. Detsamma blef den 3. Augusti
 före och efter middagen, uti et Colloqvio med
 andeliga Commissarier, af Ordinario och två
 andra Brödra, kyrkans Theologer, skrifstelen och
 munteligen samtliga Commissionen meddelte, och
 til protocols fördt. Sedan Ordinarius gjorde
 Theologerna följe til Herrnhut, och under vägen
 haft med dem et reelt privat-samtal, blefwo
 nom ännu den 5. Augusti några frågor tillstå-
 hwarpå munteligt swar åstades, hwilket också ge-
 nast meddeltes. Derwid wille man nu låtat beto-
 Men Deputerade kunde icke dermed ställa sig til
 fredd, utan anhöllo den 7. Augusti hos Commis-
 sionen, at i fall Theologi, efter hitintill århållna
 swar, icke kunde anse Brödernas Vårn för Con-
 form med Augsburgiska Confessionen, de då må-
 te upste sina inwänningar. Sedan några smårti-
 ter derwid blifwit gjorda, worde Ordinarius och
 Magister Steinhöfer, som dertill å nyo fått full-
 magt af Bröderna, til Colloqvii widare full-
 jande förestallade. Då nu Ordinarius wid
 deraf frågade Theologerna, om de ännu hade nå-
 got at inwända? och desse icke hade något mer
 för-
 färd

ninga,
 Comm
 sionens.
 Augusti
 hade, inf
 alla de
 hade an e
 Brödernas
 alla Conf
 eremot in
 er wid gå
 komma i
 nu densa
 ongl. Res

Sag går
 förefalla
 en stöds der
 ersättning on
 Barternes
 ordinarius
 inwännin
 ledt af r
 ve, at de
 som börja
 kyrkan förkl
 apodictice
 vara måge
 sionens län
 och andra
 1530. bl
 och til Za
 öfwerlemna

bringa, fördes sådant til Protocols, och werids-
 Commissharterne betygade sin sågnad, at Com-
 missionens Hufvud, ändamål nu wore munnt. Den
 Augusti declarerade desutom de öfrige Depu-
 terade, inför Commissionen, sit fullkomliga bifall
 till alla de swar, som Ordinarius afgifwit, och be-
 styrde an en gång få weta, om man kunde hålla
 Brödernas Lära för instämmande med Augsbu-
 rgiska Confessionen; eller om något annu wore at
 eremot inwända? De singo till swar: det förblif-
 ver wid gärdags utfagan, och det öfriga skal fö-
 komma i berättelsen til Geheime Consillium. Hu-
 om nu densamma utfallit, det kan af efterföljande
 kongl. Resolution inhämtas.

§. 146.

Idag går förbi de öfriga wid Commissionen
 förefallande ämnen och formaller. Commis-
 sionen stöts den 10. Aug. med et slut-tal och en
 förklaring om Konungens högsta ynnest och Com-
 missharternes beständiga wälmöjlighet, och med et af
 Ordinarius hållet tackförelses-tal. En osörmo-
 d inwänning öfwer et bewis til Christi guddom,
 inledt af werldenes skapelse, förplät Depu-
 terade, at desutom öfwerlemnna en Declaration,
 som börjas med dessa orden: "Hela Mänskliga
 kyrkan förklarar och bekänner sig än en gång
 apodictics med alla sina Tropis i hwad land de
 vara måge" til alla Augsburgiska Confes-
 sionens läro-arettlar, såsom de för Chur-
 och andra försar och Seäder den 25. Ju-
 ni 1530. blifwit på Tyfka språket upläste
 och til Hans Kåiserliga Majestät Carl V.
 öfwerlemnade, quia Scripturæ Sacræ concor-
 dant

"dant ic. ., (*) Derjämte declarerade de vidvarande att de ville hafwa sina skrifter, Sång- och Psalmer efter Augsburgeriska Confessionen interpreterade och ej tillstodja någon Lärare att drifwa någon deremot stridande Lära; äfwen och, att de ville hålla det åter uppkommande Principium, att döma den Helliga Skrift efter Symbola, men icke efter skrifter; efter Bibelen, för farligt och fanatiskt och icke låta detsamma hos sig uppkomma. Till såväl båda de Theologos academicos, att desse ville tillhålla en liken hjälpa sig strida emot Arrianismen, som stridigheten om Stapelsen tagit sig anledning af att för insmygga sig.

Häruppå togo Herrar Commissarii det förordade gosse affsed af Ordinario och de öfriga Deputerade, och foro samtelige den 12. Augusti till Wittenberg.

(1) Apologet. Erklär. Bopl. Liv. n. p. 253.

S. 147.

Straxt derpå reste och Ordinarius och de öfrige Deputerade tillbaka till Wittenberg.

(*) Förutan mångfaldiga Bekännelser till Augsburgeriska Confessionen, hwilket och på äfkilliga orter blifwit ärligt declarerat, (2) hade Ordinarius under en resa till Wittenberg 1745. författat den samma i form af en Psalm, hvilken i anseende till vers. slaget så mycket liknar de Reformations-tiden gängse Skrifto. Psalmer, så mången trodt honom. den tiden wara gjord. Om Wittenberg emellan 1747. och 1748. hade Han äfwen till Augsburgeriska Confessionen hållit för Seminarium i Wittenberg de tal, som sedermera blifwit tryckte. Och på 1748. Synodus hade en utförlig förklaring äfwen Augsburgeriska Confessionens Lär- artiklar blifwit upslätt för alla Deputerade på deras församlingars mögnat att skrifwen. (2)

(1) Nat. Reser. p. 255. (2) ibid. Bopl. VII. p. 75.

antade med i
den skulle reso
tionen afgifva
till det Barby
Herr Grefwe
meeresenter,
edernas Sem
n. Ordinari
ta något af
tant; men em
för gynsam
osägande, me
twetydiga ef
B fölgder: f
lacurella Re
utförligen oc
(1) Och då det
hrista Bröder
Synodus afg
tionen; deruti
boxen med goda
varaf idel oroll
den Luthersta
den 20. Sep
trings. Decree
Augsburgeriska Con
re Mähriske B
boxen, äfwen son
Barby, blifwa
rio, wid det H
då att Saxen,
gjordes derpå
nt för Öfwer-
ning, att com

skötade med öfverlåtenhet, hwad Högå Öfwer-
 sten skulle resolvera på den berättelse, som Com-
 missionen afgifwit. Det första war, at Amtet och
 Stöttet Barby öfwerlemnades under arrende till
 Herr Grefwe Heinrich XXVIII. Reuss och dess
 Inneexenter, och i November Månad 1749. blef
 Brödrernas Seminarium hit flyttadt ifrån Marien-
 burg. Ordinarius hade wäl satt sig före, at icke
 något af dessa förelupne händelser blifwa
 förlorant; men emedan uti tidningarne insiuto dels
 tillfälliga gynsamme, dels widrige och alltså ideliga
 påstågande, merendels osansfärdiga eller åtminsto-
 nde tvetydiga efterrättelser om Commissionen och
 dess fölgder: så fant Han sig bewett, at i
 Tacurella Reflexionerna, deröfwer förklara
 utförligen och efter sakens rätta beståffenhet.
 (1) Och då det försluddes, at en Concession för
 Währiska Brödrerna i Saxon war på tapeten,
 Synodus afgå et tackfågelses-bref för Com-
 missionen; deruti Währiska Kyrkans uptagelse i
 Saxon med goda skal tillika undanbads, såsom
 waraf idel orolighet upkomma kunde, och anhöllts
 den Lutheriska Tropi uprätthållande. (2) Un-
 der den 20. Sept. 1749. följde et Kongl. Gör-
 rings-Decree, (3) at de til oförändrade
 Saxeburgiska Confeßionen sig belännande Evange-
 liska Währiske Brödra, församlingar skulle i hela
 Saxon, äfwen som i Öfra Lausitz och i Gressfa-
 Barby, blifwa emottagne. Detta wardt Ordi-
 nario, wid det Han 1750. kom ifrån Engeland
 åka åt Saxon, på Kongl. besallning tillfärdigt;
 gjordes derpå genom Geheime Consilium be-
 stämning, at communicera innehållit deraf med
 de

de i Östra Lausitz befintliga Brödra-församlingar och anstalter, och försäkra desamma om Konungens nåd och ynnest. Sedan detta war skett hos alla de Herrskaper, under hvilkas Dom-saga Brödra-församlingar och anstalter befinna sig, wardt det allernådigste Försäkrings-Decretet den 23. Nov. 1750. publiceradt i Herrnhut, då Konungens lösen war denna: Fogelen hafwer funnit et hus och swalan sit bo. med hvilka ord Christian David, som ifrå Währen utfördt den första Bröder, (§. 4. 5. 6.) hade år 1722. gjordt början till Herrnhuts bebyggande.

Någre Saxiske Theologer, som icke wille tillåta Bröderna för Augsburgiska Confessionens förwanter, började wäl mera nu, än tilförr, att yttre sig emot dem i strid-skrifter. Men Konungen och Ministerium låto alswarligen beströfva sådant, och fortforo i deras nådiga tänke-sätt emot Bröderna. I följe hwaras et Rescript affskeddades den 29. Apr. 1751. til Öfwer-Upsyningsmannen öfwer Grefskapet Barby, at Han skulle åt Evangeliska Brödra-församlingen, som till den oförändrade Augsburgiska Confessionen sig bekänner, öfwerlemna Slotts-Capellet, at deri hålla sin Gudstjenst. Detta wardt den 25. Maj verkställt; då sedan om Midsommars-dagen följande predikan där blef hållen af för detta Brödra-liga Promnitsiska Häföredikanten i Serau och förwarande Director Seminarii, Gottfried Chlumens, och efter middagen af Probstens Bönning från Biffland, som just då war där i besök.

Församlingen i Herrnhut förblef wid sin wanliga ordning, och inrättning, och wardt

den Kyrka, för andra orter, som tilldömt nån andra lära, att skrifer. Detta församlingens Församling i Ögonen. E handlingen war i Saxen med prelidium hon Unitate Fratrum den 1. Oct. 174 (1) Mat. Reflex. x le p. 281. till Bopl. ix p. 105. maledes i företalet log. Erklär. p. 2 och i Ordinarii förtalande öfwer de er om förda Contra

De händelser dertill, at hvariska anstalter i Nationens bästa församlingen i Herrnhut Nation yppat Ordinarii Fru Woghtlan von Gyllt på egen kost och tryckt Psaltarernas Bref, hvilka nya Testamentet, Sid denna tid råd

besamling
om Ro
var st
Dom-sa
er bo
reter de
da dag
funne
illa or
fördr
gjord

wille de
förlon
ilförel
len Ro
bestro
hantef
affla
ynligt
n stul

om i
a sig be
t deru
W
en sin
Gre
och
Cl
W
de
b
W

Från år 1746. till 1751. §. 147, 148. 387

En kyrko-församlingen så litet här införd, som
andra orter i Saxon. Men utifrån blef orten
mycket tillöft med inrednare, hwilke tillika hade
från andra länder dit nyttiga handtwerk och Sa-
riller. Detta föll i synnerhet den hitintill mycket
länga församlings-orten Wiesky ganska myc-
ket i ågonen. En god werkan af Saxiska under-
handlingen war och det, at en anseelig Theolo-
gus i Saxon med högsta Approbation, åtog sig
Præsidium honorarium Tropi Lutherani in
Unitate Fratrum, hwardfwer Synodal-acten
den 1. Dec. 1748. i Zeist wardt utfärdad. (4)

(1) Rat. Reflex. xi. Enc.
p. 281. till 296. ii.
Bezl. ix. p. 105. Sam-
maledes i företalet til. Apo-
log. Erllär. p. 21. segg.
och i Ordinarij. Forta Betän-
kande öfwer de emot hv-
nom förda Controversier,

i Spangenh. Schlussschrift
p. 691. segg (2) Acta
Fratr. Bezl. LXXIII. p. 54.
(3) Ett utdrag deraf står
i Actis Fratr. p. 116. in
Nota. (4) Acta Fratr. Bezl.
XXXV. p. 29. Rat. Reflex.
p. 296.

§. 148.

Dele händelser i Saxon, gäfwö och anledning
dertil, at härtils warande Grefliga Gers-
safska anstalterna, som syftade på Wendische
Nationens bästa, kommo åter i förening med
församlingen i Herrnhut. Det goda, som hos den-
na Nation yppat sig, leder sin början ifrån wä-
rdinarii Fru Mor-moder, Salig Fru Landt-
fogdinnan von Gersdorf, hwilken aldraförst
gillt på egen kostnad för densamma öfversättja
och trycka Psaltaren och några stycken af Apo-
stlas Bref, hwilket sedermera öfwen stödde med
nya Testamentet, och 1727. med hela Bibelen.
På denna tid rådgjorde Geheime Rådet och
wer,

wer. Amts- Hauptmannen. Grefve von Bers-
dorf med Ordinarius, huru man i andelig mått
kunde se Wenderna till gods, som woro wid Hans
gods. Han skickade Säckar till Schol- anstalterna
i Herrnhut, at låta upfostra till arbetare ibland
sit folk, och bad Bröderna besöka de wärdiga
Wender, som på Hans Gods funnos. GUD up-
wäckte sedan några Predikanter, synnerligen
Diaconus Johan Pech wid Wendiska Kyrkan
i Baugen, och Diaconus Johan Gottfried Kühn
i Klitz, genom hvilka en stor rörelse uppstod. De
wärdiga Wender begynte sielske om wisna om Je-
su, och gingo med Bibelen under armen ut i nä-
maste Sochnar, höllo sammankomster och satte
hop folk i rörelse och bekymmer om sin salighet.
Herrnhut lyfte dem i ågonen, och emellan 1730
och 1735. gingo ofta 50. till 100. Personer ge-
nom Sochnarna till Bertholdsdorf och Herrnhut
sjungande andeliga wisor. Detta kom wisserligen
mycket upseende och misnöje till wäga, och bidro
ibland annat till den hårda medfart, som då drö-
ade Församlingen i Herrnhut, ehuru hon der-
icke hade någon åtgörande andel. Den wedermö-
da, som 1736. öfverkom Församlingen, affsträ-
fte många: men desto mer låg fortsättningen
GUDS werk ibland Wenderna. Herr Grefve
von Bersdorf om hjertat, och i den affsat up-
tade Han, såsom förberörde Håspredikant Clemens
i Sorau föreslog, en Conferens af fyra Wend-
ska Präster. Dese förordnade några wärdiga Wen-
der at göra besök och hålla sammankomster
Sochnarne, och kommo hwart fjerdedels år tillsam-
mans, at rådgöra om denna Nationens bästa, och
geflwa de Besökande goda råd. Men då denne Präst

Conferens est
sit gods i
gre Studen
eparerades til
flare ibland
onom tillhörig
de Wendiska
orter, bygde
besåg dem me
från Ebersdo
alle kallade H
hea wid Baug
en andakt
och jämte några
om de upwäc
ett sig i Partii
ngen i Herrnh
alterne tjena s
med Bröderna
om de sade, ic
Lagen. Efter
an Han i oita
itt sitt ämbete
Ebersdorf,
ed Brödra, förf
nd: så wände
i wid denna f
d wälsignelse,
rade derifrån U
sta Studentens
berda, lägenhet,
ödernas Semin
om Han Pred
n, samt efter k

Konferents efter någon tid försökt, inrättade Han
 sitt gods i Altp en Schola-anstalt, hvaråst
 yngre Studenter under Pastor Kühns insende
 uträparades till Predikanter, och hollingar till Schol-
 astare ibland Wenderna. I Uhyß, et annat
 honom tillhörigt gods, uprättade Han en Schola
 för Wendiska Sångar och Glickor från främman-
 de orter, bygde et rymligt hus för desamma, och
 besåg dem med Informatorer ifrån Sorau, och
 ifrån Ebersdorf i Bogtland. Ifrån sistnämnde
 ställe kallade Han en Studerande till Teichnitz,
 hvar wid Baugen, hvilken tre gånger i weckan
 höll en andakts-stund för Wenderna i någden,
 och jämte några Wendiska Hjälpare lät sig vär-
 ka om de upväckta själar. Dese hade sedan 1736.
 delat sig i Partier. Somliga höllo sig till Försam-
 lingen i Herrnhut, men läto och Bersdorsiska an-
 stalterne tjäna sig till nytta. Andre woro misnöj-
 de med Berderna; alldenstund Församlingen, så-
 m de sade, icke stode under Evangelio, utan un-
 der Lagen. Efter nu Håf-predikanten Clemens, se-
 on Han i otta års tid med mycken nytta före-
 sitt sitt ämbete i Sorau, flyttade 1745. derifrån
 Ebersdorf, och denna församlings-förening
 med Berdra-församlingarna straxt derupå kom i
 and: så wände sig Herr Grefwen von Bersdorf,
 wi denna förändring förmärkte Guds finger
 och wälsignelse, åter igen till Herrnhut, och be-
 trade derifrån Arbetare i sina anstalter. I Teich-
 nitz Studentens ställe, som tagit emot en Kyr-
 herda-lågenhet, fick Han Studenten Hersen ifrån
 Berdernas Seminario, och uti anstalten i Uhyß
 som Han Predikanten Messarosch från Holl-
 and, samt efter hand en flera Bröder, Hersen
 fort-

fortsatte arbeidet i Zeichnis uti god ordning, i stillhet och med mycken wälsignelse; och då han 1749 gick utur tiden, lemnade han Wendererna en warer samling af öfversatta Sånger, som under Titel: *Stimme der Braut Jesu*, blifwit tryckte. Ifrå den tid hafwa sammankomsterne blifwit fortsatte genom Bröder från Herrnhut och Niesky ända til om sommaren 1751., då Öfwer-Amthauptmannen, Grefve von Gersdorf, i Carlsbad quitterade det timeliga. Nu blefwo Wendererna rådlöse, angående deras Församlings-plats, emedan omständigheterna hade i Zeichnitz blifwit annorlunda. Men Försynen hade redan förgt för dem. *Matthäus Lange*, en ädd Wendare, som ifrå början af sin upwäckelse hållit sig til Brödererna, hade 1745. med salig Herr Grefvens von Gersdorf råd och biträde, tilhandlat sig det lilla Odal-godset *Klein-Welke*, som gränisar intill Zeichnis, och quitterade dit sina Wendiska Bröder. De flyttade alltså, sedan de blifwit sig Rytlo-andakten i Zeichnis, den 24. Julii til Guds hemmanet *Klein-Welke*; hwaräst de, efter Kongl. Försäkrings-Decretet af år 1749., kunna öfver så godt til sin nytta använda den århållna frukosten, som i Zeichnis, emedan desse byar til intet Dräsla-gåll blifwit lagde, sedan deras Rytlo-Baugen afbrann.

S. 149.

Så snart Carlste Commiffionen war öfverstånden, reste Ordinarius derifrån genom Wexlau och Holland til Engeland, och anlände början af året 1749. til London. Här mötte honom hwarleghanda widriga esterrättelser. I offentliga Tidningarne seck man se förwända berättelser om Carlste underhandlingen, hwilke woko af den be-

haffenhets, at den
hett Intröck. I
Engellän någr
det mågtiga
som kunde ha
änder. Dertil
nämgent confu
terna, och lade
Den Parlament
138. år omnä
li skydda Bröde
och andra o
de stlemmasse
och i Amerika,
ent många ledse
desamma, sö
ra Rytloans lä
Stor, brittanniska
undersökning kan
an eller begäran
se sig samwete
är, önskade här
onom Hans wä
n Ödne-Skrift o
en dragande. I
fundade undersö
e sätter om Bröde
önskade undersökn
utur Bröderna
nföra sakens förk
(1)

Comissionen blef

offenhet, at de hos Nationen hade kunnat göra
ett intryck. Man började på, at öfversätta på
Engelskan några småde-krifter, och at tala om
det mågtigaste Riks-ståndets widriga Edict,
som kunde hafwa insynelse på Stor-brittanniska
länder. Dertil kom och, at några Biskopar än
främment confunderade Bröderna med Methodi-
sterna, och lade dem de sammas uplog til last. (1)
Den Parlaments-act af år 1747, som tilförene
1738. är omnämnd, war icke tillräckelig, at öfwer-
bliffliga Bröderna för hwarjehanda intrång. Des-
och andra omständigheter hade kunnat medfö-
ra de slemmaste fölgder för Bröderna i Engeland
och i Amerika, hwaråst Missionärerne än fram-
trent många ledsamheter förestodo. Til at förebyg-
ga desamma, sökte Ordinarius, at påskynda Brö-
dra-Kyrkans länge åstundade undersökning inför
Stor-brittanniska Parlamentet. Efter nu ingen
undersökning kan i Engeland företagas utan fla-
gan eller begäran, och många Bröder, som gör-
de sig samwete öfwer at aflägga ed och bära ge-
när, önskade härifrån blifwa befriade: så rådde
Donom Hans wänner, at hos Parlamentet lagiswa
en Öfne-krift om befrielse från edgång och wa-
pen-dragande. Til at winna detta och tillika den
åstundade undersökningen, blefwo i lagagan så män-
ne sattes om Brödra-Kyrkan försvarade, som man
åstundade undersökning öfwer, och bewis uppå. Jag
utur Brödernas Diario i möjligaste forrhet
förföra sakens förlopp.

(1) Rat. Reser. p. 334.

S. 150.

Petitionen blef den 20. Febr. st. n. 1749. af fem
B b 4 Brö-

Brödernas dertill befullmäktigade Deputerade bragde in i Underhuset. General-Deutenanten Ogletchbore beledsagade henne med et utförligt tal om Brödras kyrkans härkomst, försättning och öden, och om dess Colonters gagnelighet, samt undersödde med et tal af en annan ledamot i Underhuset. En anseelig och ganska arbetsam ledamot steg up och hölt et häftigt tal emot Bröderna, förebragte hvarjehanda beskyllningar emot dem, och rådde, at man icke först skulle höra Bröderna, utan gifwa deras Petition tillbaka. Detta tal wardt af fem de anseeligaste ledamöter i äfwen så många på hwarannan följande tal wedderlagt, och derpå besluttadt, at man skulle antaga och låta undersöka Petitionen. (*) Sedan Underhusets Taleman eller Präsidēt, genom omröstning fått weta Husets tanke, blef Petition emottagen, och undersökningen committerad åt mer än 40. ledamöter, hwaribland förberörde motståndare äfwen war en. Commiteeen börjades den 6. Martii, och fortsattes den 10. och 21. Åttskillige Parlaments-ledamöter, som leste woro med committerade, insunno sig också derwid ibland. De 17. i Petition påstodde sasser blefwo genomgångne, och med 135. måst in Originala förelagde Documenter bewiste, samt wid förekommande otydelighet af Deputerade utredde. Commiteeen, eller undersöknings-utskottet, formulerade om denna undersökning sin Rapport, (**) hvil-

*) Alla i denna sak, så wäl i Under- som Öfwer-Huset, blifwo tal hafwa i *Universal-Magazines* för April och Månad 1749. blifwit tryckte. Se ock Spangens. *Schluß-Skrift* Betyd. v. p. 382.

**) Rapporten tillika med 77. Documenter, hvar 1749. i London blifwit tryckt i *Folio*, under Titel: *Asa Franchise in Anglia*.

den 25. Marsi Deputerade den 21. Edr. och förelästes. Petitionen för sammamma tillika Deputerades tillicera allenast. Billen deltes följande. Omöter, och förebragte, och andra gånger deruti uplyst. Utswerlemna de Committee till. Till wardt hon Committee af 70. lång genomgå. Detta skedde den 10. bragt till Underhuset. Unnit, och derpå. Era densamma, d. Det på Vergamten Underhuset läsen, och befalltes a

är förmodadt. Koparna; em. Bröderna äro en. a, hwad den n. anterburg, Joh. strit sig för Ord. wäl aldrig säga

Den 25. Martii tillika med Bilagorna, till hvar
 en Deputerade afwen lade Augsburgiska Confes-
 sionens 21. Edro-artiklar, bragtes i Underhusets
 och förelästes. Häruppå blef enhälligt beslutit, at
 af Petitionen formera en Bill och låta trycka
 densamma tillika med Rapporten. Dock wardt up-
 på Deputerades begäran för godt funnet, at pu-
 blicera allenast 77. af de bilagde Documenter.
 Billen deltes följande dagar ut till alla Husets le-
 damöter, och förelästes första gången den 29. Mars
 till, och andra gången den 1. April, då några pun-
 kter deruti uplystes, och ändtilligen blef beslutit,
 at öfwerlemnna densamma jämte Rapporten, at en
 ny Committee till förnyad granskning. Den 15. Ap-
 ril wardt hon tredje gången läsen. Och derpå en
 Committee af 70. Ledamöter updragit, at å en
 gång genomgå densamma, tillika med Rapporten.
 Detta skedde den 17. April. Billen wardt åter
 bragt till Underhuset, allsammans för riktigt be-
 funnit, och derpå befallning utgifwen, at ingros-
 sera densamma, d. å. skrifwa henne i form af en
 Act på Pergament. Den 18. April blef Acten i
 Underhuset läsen, då hon utan gensägelse påföra-
 de, och befältes at blifwa bragt till Öfwerhuset.

S. 151.

Här förmodade man mera swårheter utaf Bi-
 shoparna; emedan i Acten war en sats, at
 Bröderne äro en Biskoplig Kyrka. Man påminnte
 sig, hwad den nyligen afledne Årke-bisken af
 Canterbury, Johan Potter, redan 1737. hade
 uttalat sig för Ordinarius: Englands Kyrkan skul-
 de wäl aldrig säga, at Wäbriske Bröderne hade

B b 5

in

inga Biskopar, men ock aldrig offentliggen årkänn
desamma. Men man derför snart, at de i en sam
mankomst hos Årke-biskop Primas den 8. April
hade beslutit, sedan Under-husets Bill war upläst,
at icke wara Bröderna emot. Endast den gam
le Venerable Biskopen af London, Doctor Scher
lot, war af annan tanka, och i början wille in
ge föreställningar hos honom håsta. Ordinarius
som annars wid hela underhandlingen föga wisa
de sig, stref derför till Biskopen af Lincoln
som förstod Tyska språket, och bad honom anstäl
la et samtal emellan sig och Biskopen af London
för at betaga honom hans betänkligheter. Men
sedan han sått se Rapporten, hade han redan
lätit sina Scrupler fara, och blef samt förblef
frå den stunden, en rättfärdighets Brödernas Wä
n

Den 21. April wardt Acten af sexten Un
der-husets Ledamöter bragt til Öfwer-huset, och
sedan Stor-Canzlaren Lord Hardwyk höllt
kort tal til General-Viceutenanten Ogleshorpe, med
wanlig högtidellighet emottagen och lagd på be
det. På Öfwerhusens af Hallifax begäran, som war
Präsident af Board of Trade, blef hon gen
läsen första gången, och den 23. April andra gå
ngen, och samt för godt, at än en gång under
söka saken i en Deputation af Öfwer-husets
damöter. I medlertid hade man sått höra åstäl
ga inrådaningar göras, icke så mycket emot de
begärta saken, som emot wiså af sakens natu
flytande rättigheter och friheter, och man förme
dade derför en ny Documenternas undersökning.
Den 7. Maj blef hela Husets Committé hål
under Öfwerhusens af Warwick och Holland Prä
sidio. Stor-Canzlaren hölt första talet och förte
brag

bragte betydellig
Acten. D
Öfwerhusen vor
Rådet. Ha
arne af Halli
Argyle, en
Presbyterianska
Baehurst, som
digen genom W
Brödra-kyrkan
Secretären, H
hans emot saken
ol, propoerade
den 12. Maj u
attergå ändras, h
I medlertid stref
och bad, at om
de kunde lemna s
lata saken war
med undersökning
besunnits wara sa
vad han egentl
en swarade, at
en, utan allena
samma anledning t
tul, och lättelige
2. Maj (en för
stillaiga wigtiga h
og 8, 9, 10, 15.)
en af Hallifax
och approberade;
ster öfwen i et
llande tillkänna,
dare tillfridst påse

roste betydliga invändningar emot några pun-
 ter i Acten. Desamme besvarades i et sinitigt tal
 af Grefwen von Granville, Präsidenten i hem-
 ska Rådet. Han understöddes sedan genom Gref-
 varne af Hallifax och af Sandys, Hertigen
 af Argyle, en den förnämste af Skottiska eller
 Presbyterianska ledamöterna, och genom Wylord
 Bathurst, samt Grefwen af Bath, och änd-
 riligen genom Biskopen af Worcester, som gaf
 Brödra kyrkan ganska stora lof-ord. Staats-
 Sekreteraren, Hertigen af Newcastle, var i för-
 rone emot saken; men då han afhört alla dessa
 tal, propoterade han, at undersökningen måtte til-
 lita 12. Maji upplästas, och dessförinnan några
 uttryck ändras, hvarwid man sunnit betänklighet.
 Medertid skref Ordinarius till Stor. Cangelären,
 och bad, at om densamme å ämbetes wagnar icke
 kunde lemna sina betänkeligheter, han då wil-
 le låta saken wara oafgjord; emedan Ordinarius
 med undersökningen, hwaruti alla påyrkade sätser
 af sunnits wara sanfärdige, hade redan wunnit,
 wad han egentelligen sökt. Men Stor. Cangelä-
 ren swarade, at han icke wore emot sällsma sa-
 ken, utan allenast emot några uttryck, som kunde
 gifwa anledning till Actens misstyndningar och mis-
 bruk, och lätteligen stodo at ändras. Då nu den
 12. Maji (en för Brödra kyrkan, i anseende till
 tilliga wigtiga händelser, särdeles märkwärdig
 dag §. 9, 10, 15.) ändringarne blefwo, sedan Gref-
 wen af Hallifax hållit et inträdes-tal, föreläst
 och approberade; och, sedan Biskopen af Wor-
 cester afwen i et tal gifwit samtelige Biskoparnes
 wande tillkänna, frågan blifwit gjord: om man
 wille tillse? påstrade Acten afwen genom St-
 wer.

wer-huset utan gensägelse. (*) Sedan ändringar
ne den 19. Maji blifwit til Under-huset bragte
därstädes läste och approberade, och derpå åter
til Öfver-huset aflemnade, wardt Acten än en
gång tryckt, och fick den 6. Junii Konungens
Confirmation, med de wid offentliga Acter eller
Rikts, lagar wänliga Orden: Le Roy le veut,

§. 152.

Efter en noggran och flera resor företagen un-
dersökning, hwilken war hufwud-syftten till
denna Under-handling, blefwo altså Bröderna deklarerade
de för en gammal Protestantisk Biskoplig Kyrka
de ledamöter af samma Kyrka, hwilke hysa sam-
wets-scrupler öfwer ed-gång och wapendragande,
wordo derifrån befriade; i ställe för National-
namnet, *Nährisk Kyrka*, wedertogs des gamla
namn *Unitas Fratrum*, och gjordes altså de för-
ente Bröder, af den Engelska och andra Nation-
er, meddelagtige uti deras fri- och rättigheter.
Men på det ingen obehörig måtte kunna tillwän-
sig och misbruka desamma, blefwo Brödra-Kyr-
kans Biskopar och Pastores, hwilkas namn stulles
tid efter annan genom *Advocatus Fratrum* inlem-
nas hos Board of Trade and Plantations, beräk-
tigade at gifwa et Certificat at hwar och en af
Unitetens werkelige Ledamot, som på denna och
wille sig återopa. Alla Parlaments-Ledamöterne,
werldslige och andelige, Episcopaler och Presby-
terianer, woro i denna sak enige, och til en del

(*) Acten är äfwiåliga gånger tryckt på Engelska och Latin
och har jämnväl, såsom en Bilaga til 1757. utkommit
Efterrättelsen om Brödra-Kyrkan, blifwit på Tryck
utgifwen.

ändringar
 fset bragte
 derpå åter
 ten än en
 Konungens
 Ucter eller
 le veut,
 etagen un
 stigten vil
 erna dräkn
 lig Kyrka
 hysa sam
 dragande,
 Nationala
 es gamla
 å de för
 ra Nation
 ättigheter.
 a tillwänt
 dra. Kyrk
 amn skulle
 am inlem
 ns, beröf
 ar och en
 enna och
 amötern,
 Presby
 till en del
 dref

afswa densamma med mycken iswer. Ordinarius
 lade i synnerhet den sagnan, at komma i et reelt
 omgång och bref-wäxling med somliga Biskopar.
 (1) Han lade dem och, sedan underhandlingen
 sät för sig, Brödra-Kyrkans lära och författ-
 lag, såsom et Supplement til Acta Fratrum uni-
 tatis in Anglia, (2) för ögonen, deruti Augsburgi-
 Confessionens 240 artiklar utgöra det första
 stycket. Ty på densamma, och ingen annan,
 skulle Bröderna i Engeland igenkännas och emot-
 agas. Hefwa alltså de blifwit illa underrättade,
 skulle mena, at Bröderna nu först sökt upptagel-
 sa i Engelska rikens; men innan man bewilljat dem
 densamma, måst afgifwa en Confession, och då
 en icke warit tydelig, deröfwer nogare förklara
 sig. Bröderna woro redan förut bekante och eta-
 blerade i Stor-brittanska Länderne. De öfwerlemnade
 en särskild Confession, utan den Augsburgiska. Och
 ytterligare afgifne förklaring öfwer deras lära och
 författning, åstades icke af Biskoparna, utan wardt
 af Ordinarius frimilligt upfatt och tryckt, sedan
 Acten redan war utfärdad. (3)

Häruppå följde många Invitationer til Co-
 loniers uprättande i Irland, Skottland, Wales,
 Grevskapet Cumberland, och i Amerikanska Pro-
 vincerne, Maryland, Norra Carolina och Nya
 Skottland. Men ingen af dem kom i stånd, för-
 utan den på Irland och i Carolina. I Skott-
 land besåg man wäl och det stycke land, som
 Hertigen af Argyle hade utbudt; men man hade
 kom dess mer at skylla, än man då för tiden måg-
 de bestida; äfwen som wid första wärdag i
 detta år, just då Underhandlingen med Parlamen-
 tet börjades, en anseelig Colonie afseglade til
 Pen-

Pensylvanien, under Johan Nieschmanns
ansödrande.

(1) Utdraget af et Tytt
bref til en Engelsk Prælat
ses i Apolog. Erklår. Bepl.
c. p. 190. (2) Titeln til
denne af sex Stycken be-
stående afhandling, lyder
så: *An account of the Doctrin*

*of, Manmrs, Liturgy and
Idiom of the Unitas Fratrum
etc.* (3) Spangenberg
Schlussschrift 2tes. 170
171. ii 36. Bepl. v.
528.

§. 153.

Så snart denna underhandling var slutad, be-
sökte Ordinarius Brödra-församlingen
Northshire, Bedford och Wiltshire, och höll
vid återresan et betydligt samtal med Biskopen
af Lincoln, på dess Lands gods. Om hösten
1749. var i London en Synodal-Conferens.
Ibland annat blef i Kongl. Preussiska Öfver-
Häspredikantens Cochius ställe, som i detta år gä-
in i ewigheten, den Reformerta Tropi Administratör
klon updragen af Biskopen af Sodor och Man.
Thomas Wilson, och af densamma emottagen.
Ordinarius höll uti sitt hus i Bloomsbury Squa-
re, dageligen Sammantomster, utan at i ringa-
ste måtto skidas; men dertill köptes ingen, förut-
Engelske Arbetarne och Hjelparne. 3 Bröder
Capeller uti Fetterlane och Whites, Alley, blef
predikningarne mynigt besökte, och i det förra war-
äfwen på Tytt predikadt. Någre Baptister eller
Wederböpare, såsom oc Omåkrare, och folk, som
utan Döpsel och Religion upväxt, hafwa och
då och då insunnit sig wid Evangelii predikan-
och äro, sedan en rättssakens grund blifwit lag-
i deras hjertan, genom Döpselen wordne in-
lifwade i Brödra-församlingen.

Uti Ir-
land at predi-
copus Petru
församling i
Irland predika-
ter, så at en-
sta på tre till-
beare belopp
oner: och u-
ma folket, må-
et ofta hände,
mo illa medfar-
a prediknings-
e tid icke ändr-
ot affstodnade:
ina orter blifna
ter, och efter
us. Arbetarne i
wordt de hwa-
a en Conferens
å sina påster.
te uthärda hwa-
ads, art härdr-

Appeligen ha-
ne undersö-
eland 1749.,
theter förundte,
ddes bröt ut i
mlingen i Her-
herr Grefwens
dydingen döde
749. års slut.

Från år 1746. til 1751. S. 153, 154. 399

Uti Irland, där Johan Cennik 1746. be-
hoft at predika, (S. 135.) blef genom Coepi-
copus Petrus Böhler år 1750. en Brödra-
sammanslagning i Dublin inrättad. I norra delen af
Irland predikades af sex Bröder på mer än 40.
orter, så at en af dem hade mången dag at pre-
dika på tre til fyra ställen. Antalet af deras Å-
drare belopp sig ofta til två å tre tusend Per-
soner: och när hus och lador ej kunde inrym-
ma folket, måste de predika på öfna fältet; på
och ofta hände, at de af tillståndande Pöbelen blef-
no illa medfarna. Ordinarius tyckte icke om det-
ta prediknings- sätt; men det kunde för närvaran-
de tid icke ändras, för än det starka tillloppet nå-
got afstodnade: då de upväckte sedan kunde på
sina orter blifwa inrättade til ordentliga Socie-
teter, och efter hand gäras anstalt til små Kyrko-
hus. Arbetarne hade sitt hufvud- tillhåll i Gloonen,
varåst de hwarje månad kommo tillhopa at hål-
la en Conferents, och sedan å nyo fördelte sig
på sina påster. De lefde i största armod, och må-
te uthårda hwarjehanda, af slät söda och les-
nads- art hårrdrande, besvärligheter.

S. 154.

Näppeligen hade Brödra-kyrkan, efter föregån-
ne undersökningar i Saxon 1748. och i En-
land 1749., blifwit årkänd, och henne nödige
heter förundte, för än et länge småsmande o-
höder bröt ut i början af året 1750. öfwer För-
samlingen i Herrnhag. Anledningen dertil var
Herr Grefwens Ernst Casimirs af Tsenburg
dydingen dödeliga fransälle, som timade emot
1749. års slut. Densamme hade genom et, under
den

den 22. April 1738. uprättadt, Contract sålde till Bönist, Währiska Bröderna et stycke land, at bygga Församlingss, orten Herrnhag uppå, och jämte nödiga borgerliga friheter, förundt dem en fullkomlig Religiösa- och samwets- frihet. "Men emedan (1) å dess (regerande Herrskapets) sida "allehanda swårheter företebt sig, hwatåf i fram- "tiden ån större Inconvenientier warit at bestå- "ra:" så hade samma Contract genom et nyare af den 1. Jan. 1743., blifwit aldeles uphöfvet och cesseradt, och med Hans och Hans tre Söners underskrift inthgadt, at Han icke allenast de i förwa Contractet anförda goda wälsnesbörder om Bröderna, "utan nu mera ån bättre af de "ras egna offenteligen tryckta skrifter, til exempel "Währiska Läro-boken 1c. och i Dess Land redog- "i fyra åra tid drifna Läro och förda wonder- "wore fullteligen öfwerthgad, och alltså föranläm- "at årkänna dem för en sanna och renlärig Ek- "angelisk Församling efter Biskopliga Währiska "Kyrko-Disciplinen och iurättningss, . . och för- "uana dem frist Exerctium Religionis "deras hela Kyrko-ordning, frihet och församling (hvilka i samma Contract så wäl in Civilis som Ecclesiasticis widlöftigare blifwa anförda) På samma tid wardt Slottet Leusbadt jämte öf- "ra gods med besynnerliga friheter och exemtion- "öfwerlemnadt åt en Holländsk Creditor, för- "underpant på en anseelig Pän-Summa. (S. 100) Men Exemptionerna gäfw, wid efteråt stedd- "dring i Regeringen, anledning til hwarjehanda "freteligheter, som tillika drabbade Jarmånarne i Herr- "haag. De anmodades om hwarjehanda, som "efter Contractet ej kunde gå in ut; hwarwid

som wid
annat fort
Regeringen
do billagga
bitorn, som
en förkl
af den 22.
haag förbli
des oredorn
lgen affkass
ie facto tw
å återbetat
de at annor
å för derf
an låt He
Dess heropa
som jag hö
och män
de i den
undersåtare
ån skyldige.
ng ut i Fö
liga fölgder
d förefallan
d misändjet
der desamma
obekante, c
oroligheter,
ste delen c
frå Brödra
linarius det
Herren lefd
tillfälle. L
ne döda mu

act såldt till
nd, at bygga
å, och jämte
dem en full-
"Men en
Kapeis) så
ar af i fram-
arit at befa-
nom et nya
les uphöfva
ans tre St
e allenaft
våltnehbörde
dåttre af de
til exem
i Pand red
orda wande
så förankla
renlång E
ga Wåhr
och
nis
författning
in Civil
pa anförde
de jämte
ch exem
ditor, så
a. (S. 20
at Redda
rshanda
närne i
anda, som
hwarvid

såsom wid flita tilfällen plågar se, samwål et och
annat torde hafwa förefallit, som än mer retat
Regeringen emot dem. Ordinarius sökte, at i go-
do billägga oredorna så wål med Høllandiska Er-
bitor, som med Bröderna, och bragte det samwål
til en förlikning och et Landsherrligt utstående
af den 21. Febr. 1748., at all ting skulle i Herrn-
haag förblifwa in statu quo i fem års tid, till
och oredorna kunde bättre undersökas och ändre-
ligen affskaffas. Men då oswannämde underpant
de facto wardt indragen, och Bröderna yrkade
å återbetalningen af Capitalet på utfäst termin,
för at annorstädes kunna stå wid sina ord; (§. 142.)
så föll derföre en widrighet på Ordinarius, den
han lät Herrnhaags Inwånare å nyo så röna.
Dessa heropade sig på sit Contract; men woro,
som jag hört, icke nog försigtige i sina utlåtel-
ser, och många handlade i den delen icke altid ef-
ter de i den Heliga Skrift förestrefna plikter, som
undersåtare äro sin Öfwerhet och dess Befallninge-
n skyldige. På samma tid bröt ock en Sift-
ning ut i Församlingen, hwilken med sina bedröf-
liga fölgder, skal längre fram omtalas. De det-
ta förefallande utswäfningar i Lära och Praxi,
och misshandlet hos en stor del Bröder i Herrnhaag
wer desamma, kunde i Bydingen icke länge wa-
re obekante, och bragte egenteliga sifstarne til des-
oroligheter, på de tankar, at yrka uppå, det
sle delen af Herrnhaags Inwånare skulle stå
ifrå Brödra-kyrkan. Härigenom tänkte de gifwa
Ordinarius det tänbaraste hugg. Så länge gam-
le Herren lefde, kunde de ej få dertill något tjens-
tillsfälle. Och wäste man beröma honom på
sina döda wull, för det han wid alla widriga

föreställningar, ja mid något icke ogrundat misnöse emot Inwånarne i Herrnhag, troligen för förelomma dessa widrigheters utbrott. Men den Densamme dog, nyttjade de den nya Lands-Herrens huldning såsom första bästa lägenhet, at fulllelligen lägga sin widrighet å daga. Och detta lyckades dem, till Herrnhaggs fullkomliga ruin, men ock till dess allt för milda och godtrogna Ågare och Herres outblifsmelliga skada. (2)

(1) Så lyda orden i Con-tractet af den 1 Jan. 1743.

(2) Se *Ordinarii* Skrifvelse til en hög Stånds-per-

son, sedan Herrnhaggs saken war til Rät, i Rikets loget. Erklär. Bevl. p. 224.

S. 155.

Man gick derwid på följande sätt till werket. Å Regeringens sida gafs den 9. Jan. 1759. Föreståndarne wid Församlingen i Herrnhag befäallning, at hålla sig beredde til nya Lands-Herrens, Gustaf Friedrichs hyllande, och at den ändan insända en pålitelig förteckning på alla til ären komna Inwånare af Markönet, af hvar stånd och wårde de ock wara måtte. Detta verk ställes hörsamligen den 12. Januarii; men tillstänks anhöllts, at i ställe för Hyllnings-ed, så med hänsyn och mun annars försäkra om sin underdåniga trohet, samt at de, som inge besuttne, utan blott Förenäste Undersåtare äro, måtte derifrån befrias. Häraf tog Regeringen sig anledning, och under den 16. Jan. et hotande swar, derwid Bröderne beskyttes för hwarjehanda och belöf med et förtlenligt namn af en ny och hitintills hörd Sect, til Föreståndarena afgå, och besöka dem föreläsa alla Inwånarne denna Resoluttion tillika med det insända Hyllnings-formulæret. Utan samma stulle de ibland annat utlofwa, "at

mid sin inre
wille söka nå
wen von Zin
Andrigas e
Andare och
orne under
ar, at de i e
dnad; men p
lande af den
skrifit conceder
en i den He
halista Greden
gå Hyllninge
ulle säga sig
sina Åldsta
allat sig någo
er dem; och k
ro wid det i
yllnings-form
stos, då alt p
förelagte bef
rjökte. Regerin
at med ån fi
sa bestyllning
ngen af den g
igen blifwit b
id. Skrifter, och
a sig Grefwen
reståndare och
utan widare
läret för hela
Januarii, me
ue wäl beständ
larera sin me

undat mis-
oligen fö-
Men de
ands. Her-
get. at ful-
h detta lye-
ruin, men
na Agars-
Herrnhaag-
Aut, i A-
r. Bopl. 7
til werka
Jan. 1750
Herrnhaag-
ya Land-
ve, och
ing på all-
t, af h-
Detta wer-
men till-
i med han-
däniga tro-
utan blo-
från bef-
g, och
r, deru-
och belad-
hitinil
och befäl-
Resolutio-
ret. Ut-
a, "at

vid sin inrättning och författning ej sökte eller
ville söka någon underdånighet under Herr Gref-
wen von Zinzendorf, eller dem, som på Hans, Hans
Andrigas eller deras Ledares wilst, äro Före-
ståndare och Äldste." Häruppå gjorde Förestånd-
arne under den 20. Jan. tjenliga föreställnin-
gar, at de i edens ställe wäl utlofwa all möjlig
bönad; men på föreståndarna sättet, medelst weder-
skande af den sammets frihet, som i Contractet
blifwit concederad, och såsom bestyldes för at wa-
ra en i den Helga Skrift icke grundad och i West-
saliska Freden icke begripen Sect, kunde de icke
gå Hyllningen, icke eller begripa, hwarföre de
ville säga sig lös ifrån Grefwen von Zinzendorf
och sina Äldsta och Föreståndare, som aldrig till-
ått sig något wälde eller Civil-Auctoritet öf-
ver dem; och bäddo fördensfull, at det måtte så-
ro wid det i hela Romerska Riket brukeliga
Hyllnings-formulär, och wid det 1748. utlofswade
Köf, då allt skulle förblifwa in statu quo, tills
förebragte bestyllningar blifwit grundeligen un-
tersökte. Regeringens swar af den 22. Jan. sö-
kte, at med än flera och långt hårdare uttryck be-
stämde bestyllningarne, afflog den begärta undersök-
ningen af den grund, at allsammans hade tillräc-
kigen blifwit bewist och decideradt i utkomne
id. skrifter, och befalte, at de rent af skulle af-
säga sig Grefwen von Zinzendorf, sina Äldsta,
Föreståndare och Ledare, med strängaste påbud,
utan widar drögsål upläsa Hyllnings-for-
mläret för hela Församlingen. Detta skedde den
1. Januarii, med den ådrindran, at hwar och en
sulle wäl betänka sig deruppå, och sedan fritt
klarera sin mening i Actuariens och wistnens
när.

närvaro. Alle betygade endragtliga, at de för sammetet skall icke kunde på detta sätt hylla, och wände sig i en underdånig Supplik. under den 26, Jan. til regerande Herren, förklarade sig om mer bestyrlingarne, och bådö än en gång, at de öfweralt wanliga Hyllningen måtte widtagas, och de hittills förefallne öredor på öfwanberörde ånn återstående treåra tiden blifwa undersöfte och belagde. Allt detta wardt i et, med återerade bestyrlingar beledsagadt, swar af den 2. Febr. albet afslaget, och i anseende til den anbefalta Hyllningen, allenast fyra dagars betänke. tid ännu tillstadd. Församlingen gjorde den 6. Febr. åter en föreställning, at det förestrefna Hyllnings. samfundet wore emot dess sammete, emot sanningen, emot Contractet och emot Riks. sedwanlighets stridande; swarade på de å nyo påbörjade bestyrlingar, och bad aldradmjukt om långt rådtrum til undersökning. Men desse och andre föreställningar blefwo obeswarade, intil den 1. Februarii.

I medlertid uprättades et Instrument af en Rådsherlig Notarius Publicus och några witnen, (i hwilket alle fullwårte Inwånare af Malmköpet underskrefwo. Deruti utlofwa de, 1) att hylla sin nya Lands. Herre, och Honom allenast i all ting åttlyda; 2) Bekänna de sig återigen den Hel. Skrifts Wåra och til Plugsburgiska Confessionen; 3) Declarera de, at de icke kunde, och hwatföre de icke kunde, affsäga sig sina Wåran och betygga i synnerhet, 4) at de erkänna Ordnariet. Fratrum för en trogen Guds Tjenare och at, i fall Han och sielf skulle säga sig lös från Dem, de icke kunde låta sådant gälla

quod
Eccl

Istän är

ecclesiastica &
de wisat den
) at Han, (än
at af dem nå
at dem antw
is lydige, tro
(1) Apol

Ennan detta
werlemnas,
(samhet) århö
llning, at den
Församlings-
as sista Resol
ingar, och för
hållan om uni
läggande af ån
tryckt Patent,
ruti öfwanbema
rswingar under
s med stillatiga
ur det annullerab
det obetydeliga
sigorde, och d
remista och ohö
reditanten, Mag
örsamlingens w
alltas skall någre
gnelige Undersåte
ogm öfwerläggn
en rättstoffs
mting emottagne,
as Wåras och fö

År 1746. til 1751. S. 155, 156. 405

ecclesiastica & Deconomica, hwarutinnan Han hlt
 e misat den mycken trohet; och ändteligen,
 at Han, samt deras öfriga Erare, aldrig for-
 rat af dem någon underdånighet, utan alltid gif-
 tit dem antwäning, at wara sin Lands- Öfwers-
 ets lydige, trogne och gagnelige Undersåtare.

(1) Apolog. Erklår. Bohl. o. p. 217.

S. 156.

Ännu detta Notarial-Instrument kunde öf-
 werlemnas, (ty saken drefs med största styn-
 samhet) ärhölla Inwånarne i Herrnhag be-
 stämning, at den 18. Febr. samtelligen inställa sig
 i Församlings-salen, och så weta Lands- Her-
 sas sista Resolution. Efter alla gjorda föresläll-
 ingar, och försäkringar om underdånighet samt
 om undersökning af bestyrlningarne och
 laggande af ännu förewarande oredor, uplästes
 tryckt Patent, dateradt den 12. Febr. 1750.,
 uti ofwanbemänte af Lands- Herren och Hads
 öfwingar underskrefna Contract af år 1743.
 med stillatigande förbi, och twärt om anføres
 ur det annullerade Contractet af år 1738., några
 obetydeliga betingningar, som ej skola blifwit
 gjorda, och deruppå förebringas hwarjehanda
 omständigheter och ohörda bestyrlningar, (hwaremot
 Medikanten, Magister Samuel Lieberkühn &
 församlingens wägnar, genast protesterade) för
 att tillas skul några hundra till tusende trogne och
 gagnelige Undersåtare, som för tolf år sedan efter
 öfwerläggning och undersökning blifwit så-
 m en rättssakens, reniärig och Evangelist Förs-
 amling emottagne, samt för ssu år sedan, efter
 deras Läras och författnings, lefwernes och wan-
 dels

dels åter hållna undersökning, af egen öfver-
gelse såsom en Biskoplig Kyrka erkände och stad-
fästade, samt med ån flera friheter försedde, blef-
two nu mera, utan å nyo företagen undersökning och
bewis, blott på deras fienders beskyllningar och
utsagor, angifne för en krig, i Guds Ord
grundad och i det heliga Romerska Rikets Lagar
icke medertagen, ny Religion. Och emedan des-
me icke kunde lidas i ett Land, där folk af alla
handa Secter i långliga tider funnit sin tillflykt
så blir Emigrationen dem antydd inom tre års tid
och deremot all frihet och beskydd lofwad allen-
dem, som affsäga sig sina Föreståndare och Å-
län, som öfvergifwa Herrnhutiska Psalm-inrätt-
ningarne och Läro-böckren, (*) och antingen hå-
la sig til de i Landet bestående Evangeliska Re-
formerta eller Lutherska Kyrkor, . . . eller och ut-
utwärtas deltagelse i den eller den Religh-
nen, (och alltså efter Separatisternas och andra
Secters art, hvilke i Landet talas) wilja efter
sin insigt i sällhet hafwa sin andakt för sig sje-
wa; men demot wid hårdt straff förbjudes hwar
och en, som bekläder något Församlings-Åmb-
te, at derutinnan någon förwilla eller förhindra
Förenämde Notarial-Instrument wardt wäl
Församlingens wägnar öfwerlemnadt, och efter
några inwändningar emottagit: men hade ej
någon werkan. Patentet blef ibland alla Jant-

*) Ålännga böcker af detta namn äro til finnandes, förut-
den så kallade Mähriska Läro-boken, eller den
ibeliga Bibliska Språk bekående Catechesen, som 1744
utkom. Och om densamma försäkras återlydigen
Contractet af år 1743., at man derest under sökt
deras Lära, och besunnit henne riktig.

are utdelt, på
förenämsta Stån-
get, och i allmän-
het.
Det öfwer-
brusit ut, för-
mera under ödr-
da fel och för-
samt efter årh-
om Guds nåd,
såsom en nådig
en i huswud-sal-
samling. Ty nå-
delse ifrå början
sjädrar, hvilka
kan man icke ha-
blott Religions-
sterne, ja öfver-
1753. sedan Her-
dro med så många
Lära och författ-
andra sig öfwer-
måst afhöra och
drog mycket, at
gar före Emigra-
Bisitation i Åm-
i anledning af da-
drets början han-
delsar, yttrade för-
sina tankar om
förmante henne,
er otillbörligen tå-
merhet, som öfver-
wit beswilen.

öfwerlydande, på offentliga ställen, ja och på de
förmåsta Stånds- Personers wånings- rum anslas
ett, och i allmänna Tidningar bekant gjordt.

Det öfwerlydande omådet hade altså nu
brustit ut, församlingen fick lust, och kunde nu
mera under ödmjukt widgående af de mångahan-
da fel och förseelser, som å dess sida förefallit,
samt efter århållen absolution och ny försäkran
om Guds nåd, emottaga allt detta af Hans hand
såsom en nådig aga, men och tillika anse sig såsom
en i husfud- saken oskyldigt lidande Exulant- för-
samling. Ty när man betraktar hela denna hån-
delse ifrån början till ändan, jämte de hemliga drif-
fjäder, hvilka alla man icke vill upptäcka: så
kan man icke hålla henne för annat, än för en
blott Religions- förföljelse. Swärföre och Rescri-
pterne, ja äfwen det sista af den 28. Martii
1753. sedan Herrenhaag fullteligen blifwit folkledigt,
dro med så många småde- ord öfwer Brödra-kyrkans
Åra och författning upspådde, at man måste för-
ändra sig öfwer Brödernas tålmod, hwilke dem
måst afhöra och stillnigande försmälta. Hårtill bl-
drog mycket, at Biskopen Johannes, som så da-
gar före Emigrationens antydelse war ifrån sin
Visitation i Amerika tillbaka och hit ankommen,
å anledning af dagliga Räsens- texterne, som ifrån
dets början handlade om Christi Kyrkas förföl-
jelser, yttrade förut och efteråt för Församlingen
sina tankar om denna händelse, och i synnerhet
förmante henne, at icke knorra deröfwer, icke hel-
per otillbörligen tänka och tala om Landsens Öf-
fverhet, som otvifvelakteligen af bittra fiender blif-
wit beswiken.

S. 157.

Alltså fattade alle Herrnhags Inwånare det beslut, (och jag har blifwit försäkrad af många, som där varit tillstädes, at Guds frid derwid utbredt sig på et kraftigt sätt öfver hela Församlingen) at tåga och at råla, och icke widstå ga det af Regeringen gjorda anbud, at nemligen medelst sina Lärares och Föreståndares medersättning de så bio där qwar; utan låta sina sköna hus och wäl inrättade werkstäder och Fabriker stå, i Jesu Namn taga wandrings-stafwen i handen, och be för dem, som tillkyndat dem detta lidande och en stor förlisning af deras Ågodelar.

Tre dagar efter antydelsen om Emigrationen, gjorde 90. ogifte Bröder början, och foro til Pommerskybanten. De öfrige Inwånare begäfw sig smärningom til andra Församlingar i Saxon, Slesien, Holland, 2c. hwilke derigenom fingo en anseelig tillåtning med gagneliga Medborgare. Warena skalterne flyttades merendels på Grefliga Zingendorfska Godsen i Östra Pausitz. Och emedan man i Wetterau war underkastad många smärheter, och hade än flere at förwänta: så kom och Pædagogium i Hrad Marienborn, och anstalten för små barn, i Hrad Lindheim, dels til Grefliga Bersdorska Scholan anstalten i Ubyß och sedermera derifrå til Altesey, dels til Ebersdorf och Barby och derifrå til Groß-Zennersdorf. Hela ångden omkring Herrnhag beflagade denna omwäntade förändring; och i synnerhet Ißenburgiske Undersåtarna, hwilke tilföre beflagat sig hos Riks-Cammar. Rätten i Beglar öfwer Brödernas härblifwande, och tillfogat dem mycken bedröfwelse, blefw nu med smått,

ärta warse d
ing. och becla
anerna, sam
öföre de och
dermed, och
erna. Det war
ffigt, och man
at alle Inwa
nere, och inger
delaktiga näri
li qwar. Och
gt, så wardt d
Martii 1750. pu
amlingens Föref
a konstigrep och
Inwånarne, och
o och alle de,
fäkrade om F
och wäldsamh
Anskönt nu d
rätteligen wede
rliga Notarius I
en Declaration
migrerte betygade,
ro af eget wal o
et: så wardt doe
r öfwen påtrugat
olika ställen och
de desto mindre a
lle resa derifrån,
stedt, efter en
föreställningar,
Jag wet ad
wertala sig, at w

det be-
f män-
id der-
la Gö-
widta-
milgen
sakar-
us och
i JE.
n, och
de och

tionen,
i Pen-
i små-
lesien,
senlig
a- an-
ingen-
man i
, och
gium
n, la
schola
Lies-
erifid
ring-
ring;
wille
itten
i ill-
med
ndr.

adeta warse den saknad, som de lidit i sin nå-
ing, och beklagade sig deröfwer hos Ambets-
mänerna, samt önsade Brödernas Restitution;
hvarföre de och wid hwarje blid utsigt smickrade
sig dermed, och betedde sig wänliga emot Brö-
derna. Det war och icke Bydingiska Regeringens
öffigt, och man hade ingen ting mindre förmodat,
att alla Inwånare, utan undantag, skulle emi-
grera, och ingen genom de sköna husen och den
ödelaktiga näringen låta bewela sig, at begära
att qwar. Och emedan detta war dem obegripe-
ligt, så wardt åter igen et tryckt Patent den 13.
Martii 1750. publiceradt. Deruti bestyllas För-
samlingens Föreståndare, at de genom hwarjehan-
da konstgrepp och falska föremålningar förwilla-
de Inwånarne, och skickade dem utur Landet; blef-
so och alle de, som wille stadna qwar, å nyo
öfsåtråde om Herrskapets bistånd emot all den
öf och wåldsamhet, som derwid användas fun-
ne. Anständt nu desse bestyllningar blefwo genast
ödrådeligen wederslagde, dermedelst, at en af Råd-
sliga Notarius Publicus och witnen understref-
den Declaration aflemnades, deruti alle hitintills
emigrerte bethgade, at de utan öfwertalan och twång
ro af eget wal och för sammetet skull utur Lan-
det: så wardt dock detta nersliga Patent alla Brö-
der öfwen påtrugadt, och jämte det förre, på alla
öblita ställen och wid Lands, wägarne uppsittadt.
Öf desto mindre anmålte sig många då genast, som
öf resa derifrån, och sings, såsom sedermera al-
öf skedt, efter en strång examen och många gjor-
öf föreställningar, sina begärda rese-päs.

Jag wet allenast en enda man, som lätt
öf wertala sig, at wedersaka sina lärare och försam-
lin.

lingen; men det har snart ångrat honom, och han har begifvit sig under et annat Herrskap, sedan han hos Bröderna afbedit det brott, som härmedelst, efter hans tanka, war emot dem begångit. Et par barn blefwo wäl också af sina annorlunda boende föräldrar bortbåmtade, men ej långt derefter med bethygad ånger til anstalterna återbragte. Häremot war et stort tillopp af främmande, till en del förnämt folk, som med egna ögon wille se hwad de icke kunde tro, huru nemligen Bröderna nu mera, äfwen under smålek och förlisning, bemisste sig såsom Guds tjenare. Många bådö om tillstånd af få blifwa hos Bröderna, och ytttrade sig ungefär på detta sätt: Din Guld är min Guld; dit folk är mit folk; där du blifwer, där blifwer jag och ic. (Ruth. 1: 16.) Men man räddade dem (och ibland andra 12. par ägta folk, som efter utfärdade Emigrations-befallningen woro den 1. April, ditskomne af blifwa där boende,) at wända om til sina hem-orter, och där i stillhet tjena sin och allas wår Grälsore. Och ändå belopp sig antalet af dem, som år 1750. kommit til Herenhägg af blifwa i församlingen och taga del i Emigrationen til 35. personer; och de, som i detta första år emigrerade, woro mer än 470. människor.

S. 158.

Bröderna hade sannerligen kunnat med stål förmoda, at genom laga utwägar blifwa styrbade mid sina besittningar och de friheter, som genom et formelt Contract hade erhållit; dem gäff och mid handen, at man skulle wara dem der behjelpelig, om de wille söka sin rätt: men de hade ingen dristighet dertill, efter de ansågo denna händelse

håsom en nåd, som de icke wille alltså hålla för sin sida dem tilliga Herrskap. Deras land; men till församlingsdr. Endast de systrar togo, trum bemedlansom gjorde, ing för än Bröderna viligen undersökte. Således stod utstatade tredrig. Man har wäl åten möda, at åttid efter annan som därstädes sa där nära sig och alltid flyttat åter Herrskapet, at om de icke wille ägent höra de förälsfwer trädte i undensamma har al

Berättelser

med de utlåtelsen det han i Nyare de måltwärdigast grationen är en har wäl påsen är säkert, at H skulle. Jag skal händelse ibland

och han
p, sedan
härme
regångt
nnorsta
ej lång
terbrag
ande, till
wille se
brödderna
3, bewil
om till
rade sig
Guds
är blif
n rådd
som ef
ro den
t wänd
jena si
3 antale
haag a
ationen
är em
såsom en nådig tuktan från en högre hand, och
wille altså håldre lida den oförrätt, som å männi-
kors sida dem tillfogades. De blefwo också af åt-
tilliga Herrskaper anmodade, at sättja sig ned i
Deras land; men de måste wille håldre begifwa sig
till församlings orterna, som redan woro etablera-
de. Endast de fransöfke Reformerte Bröder och
Syster togo, på Ordinarii såsom Advocati Fra-
trum bemedlande, emot invitationen till Neuwied,
men gjorde ingen anstalt till åbyggnad därstädes,
för ån Brödernas lära och författning war grun-
deligen undersökt.

Således stodo alla hus i Herrnhaag öde, sedan den
utslatade tredriga Emigrations-tiden gått till ända.
Man har wäl å Bydingiska sidan gjordt sig myc-
ken möda, at åter besättja dem med folk; hafwa
och tid efter annan hwarjehanda människor funnits,
som därstädes satt sig ned: men efter de ej kunnat
där nära sig och prästera Prästanda, hafwa de
alltid flyttat åter sin wäg. Detta har förantit
Herrskapet, at oförmårkt utrdna Brödernas tanka,
om de icke wille åter besättja husen, som ån fram-
gent höra de fördrefna inwånare till. Man har der-
öfwer trädt i underhandling med Regeringen; men
densamma har alltid frukilöst aflupit.

Berättelsen om Herrnhaag wil jag stuta
med de utlåtelse, som Ordinarius brukade, wid
det han i Nyårs-nattwakningen 1750. utrepade
de märkwärdigaste händelser: "Herrnhaagiska Emi-
grationen är en räddning utur all farlighet. Hon
har wäl presenterat sig såmelligt mörk; men det
är säkert, at Herrnhaag warit för oss et farligt
ställe. Jag skal i all min Lifstid räta denna
händelse ibland de besynnerliga Guds nådes-
be."

"bemäringar, och icke ibland de tryckande och
 "först efteråt ångslande omständigheter. De
 "svärigheten warade allenast den stunden, då
 "Taktningen påstod. Men efteråt har densamma
 "glömt och skal glömma en fridsam rättfärdighetens
 "frukt, dem som derigenom öfwade åro; och wi
 "alle lära icke utan nytta komma derifrån: at
 "nu förtliga, hwad för tjenare och tjenarinnor
 "Herren där utrustat till sin tjänst, " och at
 "därstädes de olände brister och hemliga farlighete-
 "ter i Hans församling, brustit i rättan tid ut
 "och blifwit till bot- och bättrings-ämnen, som
 "wål hast en insigtelse på alla församlingar till
 "slutning, men och till våra hjertans desto grun-
 "deligare kännedom."

Om hela Herrnhagiska sa-
 len se Spangenberg's
 Schlussschrift 2tes. 838.

4. Beyl. IV. 2tes. 13. v.
 431. II. Beyl. V. p. 468.

S. 159.

Genom hemliga farligheters och Eftnåmgen-
 utbrott, förstår Ordinarius somliga Bröders
 (redan wid slutet af S. 154. omrörda) utswä-
 ningar i lära och praxi, hwilke emellan åren 1746.
 och 1750. yppade sig, först i Herrnhag, och
 sedan i de öfriga församlingarne. Jag måste förut
 berätta, hwad som varit anledningen dertill.
 Endå Ordinarius 1743. kom tillbaka från Alme-
 rika, måste Han waga sig ihop med en mängd
 swåra och inweclade göromål i Wetterauiska,
 Gothaiska, Brandenburgiska och Pissländska salen.
 (S. 105. Seq.) En hop mot, ja småde-Prester
 kommo för en dag, och man kunde nästan intet
 annat tänka, än at en försöljelse stod försam-
 lingen

lingen före på s
 if från andra ort
 wårt, föll Hon
 till Colonier i
 hwilka alla man
 les offlä. På d
 ra göromål ej
 med sina närma
 ställe för at gå
 derigenom än m
 i all ting se enf
 hand tid efter
 at de såsom om
 as. eller på Ty
 sig i Dens fader
 de till onddigt hel
 foglarna; o
 dan de wille, ja l
 Han göra wille.
 Guds hand, gjor
 te frimodiga oc
 och lindrade dera
 Hårtill kom
 lighet. Ordinariu
 Secter i Pensylv
 at inse skadelighet
 som icke blott od
 tjenst. Då Han
 församlingarne
 tillfälliga tänkesätt
 afwen där en såda
 al och Sång
 ringa och bibehåll
 in, och ledde la

ingen före på somliga orter. Det myckna tillopp
från andra orter, och Församlingarnas starka til-
växt, föll Honom betänktlig före, och invitationer
till Colonier i andra länder, lupo dageligen in,
hvilka alla man utan åsttilnad ej kunde så alde-
les osså. På det man nu i så mångahanda swä-
ra göromål ej måtte förwirra sig, gjorde Han
med sina närmaste Hjelpare det aftal, at de, i
såväl före at gå in uti qwåljande omsorger och
derigenom än mer sätta göromålen i oreda, wille
i all ting se enfaldigt på utgången, som Herrans
hand tid efter annan worde dem wisandes, och
at de såsom omtyndiga barn (Νῆπιος Matth. 11:
13. eller på Tyska Lärngen) wille öfwerlåta
sig i Dens faderliga försorg, hwilken i hånseen-
de til onödigat behjimmer wisat sina Värjungar på
foglarna; och at försöka dem, frågat, hwa-
dan de wille ja brödd, då Han likwål wiste, hwad
Han göra wille. Denna tronens öfwerlåtenhet i
Guds hand, gjorde Honom och Hans medhjelpa-
re frimodiga och muntra wid alla swårheter,
och lindrade deras syflors beswårligheter.

Härill kom desutom en märkwärdig omslän-
dighet. Ordinarius hade ibland de många slags
Secter i Pensylbanien lärdt, mer än tilförene,
at inse skadeligheten af alla de helgelses-Metoder,
som icke blott och endast ledas utur Jesu för-
sienst. Då Han nu kom tillbaka åt Europa, och
församlingarne fant många nya inwånare af
åsttiliga tänkesätt och Metoder, befarade Han
äfwen där en sådan flada, och arbetade alltså i sina
tal och Sånger deremot, sötte at med allwar
beringa och bibehålla Jesu försienst och sår på thro-
nen, och ledde icke allenast syndernas förskätsel
och

och den ewiga saligheten, utan och reningen ifrån
synden, den sanna helgelsen och bewarelsen, en-
dast och allenast derifrån. Materien om Jesu
blod och sår, besynnerligen om det heliga Eld-
såret, wardt nu mero, och besynnerligen sedan
Litantien öfwer Jesu sår, som s. 120. är omtalt,
war bekant blefwen, hufwud-ämnet i Hans och
de öfriga Arbetares föreläsningar. Detta hade
de fölgher, at icke Dagens Materiale utan For-
male, eller de twungne och ångstfulle Metoder,
at warda salig och helig, afkommo i församlingen,
och i stället för mångahanda förelser behölt den
ende mågen allena platsen, at som en syndare
fly till Jesu sår och där förblifwa. Nyttan deraf
af war handgripelig. Många ångslige själar
kommo till Evangelista friheten, ega rättfärdig-
heten högs neder, Skrymteriet blottställes, och
den som icke fant sig derwid, han for sin väg.
Då nu Ordinarius en gång uti en Ode, på
sin Söns Christian Renotti födelse-dag, brukade
de orden: Ein Creutzluft-Vögelein, Kränkelnd
vor Liebes-Wein nach Jesu Seiten-schrein;
(hvilket uttryck icke annat skulle utmärka, än
hwar som står i Höga Wisan: (Cap. 2: 14.) Mitt
hufwud uti stenkylfor ic, och hwars alsware
samma mening i Spangenberg's Apologet. Ertel-
rung s. 28, 29. har tillräckeligen blifwit förswarat, em-
mot alla derutur dragne besöttelser) så utkommo ge-
nast allehanda Parodier och samma utlätelses efter-
apningar, hvilke wäl icke woro stridande em-
den Gudomeliga sanningen, men dock efter de
ensaldighet och alswarsamhet mindre ospökade,
och gafs en anledning till hwarjehanda orda, lef-
som mycket smakade af slättja. Ordinarius, som

ingen ting min
icke straxt i b
marfambet, som
all icke måtte
eller af fructar
in deras hiert
de ängo tala f
denna dem, oc
allfalle at i rät
dem, och föra i
nings-sätt. Me
relade på Ryrk
förändring,
öfwer detta än
ra sin mening,
arbetarena, uta
ikf dels mistyd
ge togo sig des
på Församlings-
tminstone förm
ersoner besatte
rätt ordning.

På detta sätt
lärenhet wid
ande och lekande
Vögelein eller till
ra ogrundade per
na eller andra h
sta sansfulliga
marjehanda misb
ärningor, hvilke
erldslig domstol

ingen ting mindre kunde lida än Frymteri, wille
 de straxt i början mota sådant med den alf-
 samhet, som andre aktade nödig, på det sådant
 icke måtte wänja sig wid, at för sken stull
 eller af frucktan, tala och upföra sig annorlunda,
 än deras hjerla medgifwer. Han trodde, at, om
 deingo tala såsom de tänkte, man bättre lärde
 känna dem, och de sig sjelfwa, ochinge alltså
 afwänt at i rättan tid halsosamligen slämma ut
 dem, och födra dem på bättre tanke- och förhåll-
 nings-sätt. Men em man för bittida, eller mer,
 utlade på Ryrko-ogan, än på en sanskyllig hjer-
 förändring, gjorde man folk till Frymtare.
 Öfwer detta ämne plågade Han som oftast yt-
 ra sin mening, icke allenast i Conferentser med
 arbetarena, utan och i offentliga tal. Sådant
 af dels misstydt, dels så illa appliceradt, at som-
 lige togo sig desto mera frihet, hålst på en tid,
 på Församlings-ämbeten icke wederbörligen eller
 äminstone förmycket med unga och oförfarna
 personer besattes, och Conferentserne icke woro
 rätt ordning.

S. 160.

På detta sätt gaf ämnet om de i tronens öfwer-
 lätenhet wid alla swåra omständigheter joll-
 ande och lefande barnen, och om Treutylust-
 Bögelein eller till Jesu sår flygande dufwor, nå-
 ra ogrundade personer i församlingen (hwillke det
 wa eller andra hwarken rätt förstodo eller i hjer-
 es sanskylliga ärfarenhet ägde) anledning til
 warjehanda misbrut och utswäfningar i ord och
 ärnningar, hwillke wäl icke slagit ut till sådana för-
 wärdslig domstol straffbara utbrott och förtärens
 går.

gärningar, som någre bittre fiender och belackare föregifwa, men likwål för Guds ägon woro syndiga och efter en Jesu församlings Regle straffwärdige. Detta onda yttrade sig aldraför 1746. i Wetterau, där Ordinarius och de fleste Arbetarne woro fränwarande på Synodus i Zeist, och i Engeland. Åtskillige Arbetare gjord wål alswarliga ärendringar deremot, men uträttade icke mycket mer dermed, än at man sökte döda dem. (1) Så snart Ordinarius sedt derom någon kunnskap, warnade Han wid 1747. den början, uti et tal till sit hus-folk i Marienborn och uti et alswarsamt bref till alla Församlingarnas Arbetare, för sådana själlerier och oförståndiga uttryck. Detta och Hans närwarelse i Herrenhausen år 1747. hölt ännu sakens utbrott tillbaka. Men endå Han 1748. och 1749., för Saxiska och Engelska underhandlingarne skul, war fränwarande och de fleste af Hans älska Med-arbetare woro dels till Hans hjälp, dels i andra werldslar, sysselsatte, bröt detta genom Hans alswarsamhet tillbaka hållne onda, såsom en förbällerskröm, desto häftigare fram. Man tog sig före, att raffinera och med allehanda poetiska figurer och oförståndiga uttryck öfwerhopa Materien om Jesu heliga Guds-sår, så at Jesu dyra Götjen så när hade derwid bilfwit aldeles satt å sidan. Hwar och en af dessa slags människor tåflade sig som med den andra, hwilken kunde komma med et nytt ännu obekant och oförståndigt uttryck och dikta sådana sånger, som älsför wida glädfra de gamla Kyrko-Psalmers eftersyn, och i sin egen måtto liknade de bittills bruteliga Församlingssånger. (2) Andre, som tillförene hade läst Messias

öfwer, upkomn
någre under Sa
obedligast war
der dem ännu
natelhet, in uti
ständig frihet,
het. En wi
som med ob
dett detta förgl
go wara på si
nom. flera Göt
anstruden; o
ödmomen emot, i
gråta; öfwe
men för oboteli
all aldeles isfr
49. en berättel
heter, till Ord
amma detta on
öfswelse till alla
en några i det a
affände Bröder
lig werkan. Da
annes, war tilba
s och Missionerna
han honom, at w
m alla Församli
deras ledamöte
många alswarsam
på den rena Evan
ro, reste Han si
Barby, hwilken
Han tillfalle
for, så wäl i Sy

belackad, upkommo med en hopp swärmaktige Jdeer.
Någre under Tidsens tvång upammade, (hvilket
underligt var) föllo på en gång utur den an-
dres dem ännu widlådande egna verksamhetens
öfverflöd, in uti en för Guds barn äfwen så o-
mätlig frihet, som hos somliga gick ända till
öfverdrift. En wiß Siktning, och försökelses-
ansträngning, som med obegriplig styrka, under fagerit sten,
inbragde detta förgift hos hwar och en, som icke tog
sina sinnen på sitt hjerta, gick såsom en löp-eld
genom flera Församlingar. En stor del blef der-
för anstucken; och de som icke mer mågtade stå
i sinne emot, kunde intet annat göra, än sucka
och gråta; äfwen som någre, hwilke höllo slut,
men för obotelig, begäfw sig för den orsaken
att aldeles ifrå Församlingen. Andteligen kom
1749. en berättelse om dessa bedröfweliga omstän-
dheter, till Ordinarius i London. Han sökte at
kunna detta onba, först genom en alfwarlig
undersökning till alla Församlingar, och sedan ge-
nåm några i det afseende till Tyfsta Församlingar.
Hans affående Bröder; hwilket jämwäl gjorde en öns-
kelig werkan. Och då Hans Wåg, Biskopen Jo-
hannes, war tillbaka kommen ifrå Församlingar,
och Missionernas Wistation i Amerika, updrog
han honom, at wid en 1750. tillämnad resa ge-
nåm alla Församlingar, tala med hwar och en
deras Ledamöter särskildt, och på et kärligt
öfmska alfwarfamt sätt föra dem åter till rätta,
och den rena Evangeliska vägen. Om sommaren
1750. reste Han sielf at Tyfkland till Synodus
i Barby, hwilken 1751. hölts i Herrnhut; och då
Han tillfalle, at deröfwer yttra sitt hjertas
önskan, så wäl i Synodal. Conferentserne och De-
lig

clarationerne, som i tal til Gødsamlingarne och Chor-afdelningarne, samt i samtal med hwar Person særskildt. Gräfsaren gaf och råd, at nå-
stan alle, som deltagit uti dessa utswäfningar i Dära och Praxi, årlände sit affleg, samt sökte och funno hos Jesum förlåtelse derföre. Och hos hwem det icke hade denna werkan, den skilgde sig derifrån; men de Arbetare, hos hvilka något Re-
cidiv war ännu at befara, blefwo ifrån sina åm-
beten licentierade.

(1) Spangens. Declara-

tion, §. 108. ii. Bep. c.

(2) Apolog. Eellår. 2vesp.

170, 171, 172. Se och

hans Slutskrift, 2vesp.

812, 838, 847. Bep. 7.

2vesp. 53. p. 511.

§. 161.

De hemliga farligheter hade alltså, som en redan länge där liggande och långsamt til færdet-
twelse werkande sjukdom, i rättan tid utbrutit, och
wid en med många tusende håttrings, tårar beled-
sagad årlånsta grundeligen blifwit häfne. Jag
måste ännu lägga detta härtil. Rådningen utom
denna sähra, war för många hitintil twelande Wä-
ner och åskådare, et det ögonsekaligaste bewis, at
Brödra-församlingen icke är et människo, utan
Guds werk, emedan hela saken stalle annor-
oselbart hafwa gått i sär. Men efterwårkarne haf-
wa durat längre, och än framgent tjent til en hä-
sösam påminnelse, och warning emot alla af en
Gødsamlings ofullkomlighet och af dess ledamöters
synda. förderf förwänteliga stador. En af de be-
dröfweliga påföljder, war en mängd strid-strifter,
hvilke wid denna tid flugo ut öfwer hela Thylland

och andra Pän-
ter gdra någon
läga, at de p
ill nytta. De
wa afswikit, äns
dock ifrå den
gåro-arten, o
ord och wande
rättad själ at
dem dertill, at
blifwa försigtig
de flesta kan m
de äro upfylde
de, meningens
och oförståmda
man och wid de
David om Sim
men hafwer bu
man dock med s
na för Christi
sälligen härflut
ga Däran om J
de til ändamål,
andra och Ring
stertryck och go
biffit sinnadas i
mot den åter sig
gen rättfärdiga w
uctors afund, n
ktion, och månge
rambragte utur
ulla af et rätlig
ana strifter, dem
lämmas före, d

och andra Länder. Man måste emellan dessa skrifter göra någon åtskillnad. Om somliga kan man säga, at de på mångahanda sätt varit Bröderna till nytta. De hafwa wisat dem, hwaräst de hafwa oskrifit, ånsett icke ifrå salighetenes enda grund, dock ifrå den ensaldiga och med Skriften enliga Läro-arten, och af oförsigtighet kommit, genom ord och wandel, mången oftydlig och illa undermåttad själ at föda och förarga sig. Det har tjent dem dertill, at de måst blygas in för Guld, och blifwa försigtigare i tal och gärningar. Men om de flesta kan man med skäl och i sanning påstå, at de äro upfyllda med uppenbart Ordens förfälskan, de, meningens förtydande, med falska slutsatser och oförstådda lögner och försmädelser. Eburu David om Sime: Låe honom banna, ~~och~~ Ermen hafwer budit honom banna; så kunde man dock med säkerhet räkna dem til försmädelser, om de för Christi Namns skull, emedan de hufvudsakligen härstutit af fiendskapen emot den ensaldiga Läran om Jesu Kors och förtjenst, och hafva till ändamål, at genom sit stoj och omväsende föndra och ringra den hop witten, hwilken med öfvertryck och god werkan stod emot de Philosopherist sinnadas Deismus och Naturalismus, samt emot den åter sig irritande Pelagianismen, och den egen rättfärdiga werldens hycleri. Mången gammal Auctors afund, mången ny Skrift-författares ambition, och mången torftig Skrift-ställares girighet, frambragte utur den nyare tidens satyriska och illa af et fössligt stane styrda Sallie-förråd, sådana skrifter, dem efter werlden skal en gång mer ännu förr, än den nu warande blyges för
D d a forr.

fortidens håre-proceffer, och för Barbarismen i Religions-stridigheter wid början af detta Seculum. De äro och till en del utspäddes med så många otuktiga infall och bittra Ateistiska speglar för öfwer Jesu aloraheligaste Person, at dröme, ehuru annars emot Brödra-församlingen wäldrige, människor blygas wid dem, och låta icke andra läsa dem, på det de icke måtte deraf taga sig förargelse.

Skjelswa Församlingen gjorde sådana skrifter ingen stor skada. De höllo fast mera ifrå hända en hop sådant folk, som håller mer af människors än Guds pris. Men så blefwo och många enfaldige och redelige själar utom Församlingarne, derigenom förargade, och förledde till at kärlekens löst döma om, och förhynda sig på et annars äro kändt Guds verk, samt afhållne ifrå den allmänna förbindelsen til broderlig kärlek och enighet, som i Joh. 17. omtalas. För Evangelii utbredelse ibland Hedningarna, lades derigenom öfwenwål många och ofta nästan öfwerwinneliga swårheter i vägen. Är och det en ganska bedröflig sak, at många förnuftige människor af alllehande stånd och Religioner, som icke gärna låta skylla sig för widsteplighet, hafwa wid sakens nogare undersökning och personliga bekantskap med Bröderna, råkat i et fullt mistroende och hat til sådana skrifter författare, af hvilka de blifwit förde bakom ljuset: hwarmid de fullligen förlorat den smula högaaktning de ännu bibehållit för sin Religions wärdare, och ändtelliga icke mer weta, hwad och hwem de tro skulle.

S. 162.

At nu icke främja detta onda, och ej än mer blottas

alla mången
djäre, tego
beställningar
dömer, skulle
dagoljuset. M
därpå, at man
departernes h
1745. utgifna
Creutzreichs
redan tycktes
wärdige Broder
Amerika war h
af Synodus ap
dod, samt på
tion öfwer be
han än en gång
at beställningar
och merendels
fattaren, emedan
sig i den goda
han hyste om n
ställningarna be
Apologietiska
han i frågor, och
derpå. Ordinari
sådana, som ang
ar. Dese blef
taringen, i Qua
1751. tryckte,
der Answorten
igungen gegen
edde med 24. w
med några Ordin
hället. På Synod

alla mången annars stickelig man hos hans
 bröder, tego Bröderna håldre någon tid till
 bestyrlingarne, i det fasta hopp, at Den som rätt
 dömer, skulle wäl i sinom tid föra deras sak i
 dageluset. Men emedan många Wänner utlade
 derpå, at man måtte swara, åtminstone på We-
 berparternes hufwud-bestyrlingar, i ihu den år
 1745. utgifna wackra Apologien: Gestsals den
 Creutzreichs Jesu in seiner Unschuld 2c.
 edan tycktes wara bortglömd: så lät den äro-
 wärdige Broder Spangenberg, wid det han från
 Amerika war här på besök, år 1751. utgifwa en
 af Synodus approberad och med fyra bilagor för-
 sedd, samt på 17. art i Quarto tryckt Declara-
 tion öfwer bestyrlingarne 2c. Sedermera gick
 han än en gång igenom alla strid, skrifterna, drog
 ut bestyrlingarna, och lade dem för Ordinarius,
 dock merendels utan at nämna skriften och för-
 fattaren, emedan Ordinarius icke wille låta födra
 sig i den goda tanka, kärlek och aktning, som
 han hytte om många ibland dem. En del af be-
 styrlingarna beswarade Spangenberg sjelf, i sin
 Apologetiska Förlaring. De öfriga författade
 han i frågor, och bad Ordinarius meddela sig swar
 derpå. Ordinarius bifogade genast swar på 224.
 Adana, som angå Hans Person och förrättningar.
 Disse blefwa tillika med Apologetiska Förelar-
 ingen, i Quarto på 37. art utom Registret,
 år 1751. tryckte, under Titel: Darlegung richti-
 ger Antwortten auf mehr als 300. Beschul-
 digungen gegen den Ordinarium Fratrum, försed-
 de med 24. wigtiga bilagor, samt i Företale-
 ned några Ordinarii Förelaringar öfwer twisfel-
 öflet. På Synodus i Barby 1750. förelades Or-

dinario 161. frågor öfwer idel Theologiska besty-
 ningar, hvilka uti Nio Sessioner blefwo genast i
 alla Synodalers närvaro muntligen besvarade,
 och tillika med alla bifrågor, Inkast och Histori-
 ska uplysningar, af mig, såsom då warande Pro-
 to-notarius Synodi, i rennan fattade. De an-
 dfriga 1037. frågor, öfwer allehanda bestylnin-
 gar, besvarade Ordinarius efter hand skriftligen,
 och desse hafwa 1752. i Qvarta blifwit tryckte, un-
 der Titel: *Magister August Gocelieb Span-*
genbergs Schlusschriſt 2c. utgårandes tillika
 med sju stora Bilagor, 4. Alphabet, utom Förelä-
 salet och Registret. Öfwanberörde *Ererace* uen-
 Synodal-Protocollet 2c. deruti swaren på förelä-
 nämde Theologiska bestylningar innehållas, de-
 der femte Bilagan, och utgör ensam 28. art. 3.
 bland Bilagorne gifwer, fram för andra, *Ordin-*
narii Deduction til Geheime-Consilium i
 Dresden efter 1732. års Commission, och Hans
 Korta Beträktande öfwer bestaffenheten af
 den emot Honom förda Controversen, med
 en Dedication til samma höga Collegium, et stort
 ljus i hela saken.

Härtill kom en annan skrift, som af en Lu-
 therst Predikant i Gresskapet Hanau, *Pastor*
Jung, utgafs under Rubrik: *Der im Gress-*
von Zinzendorf noch lebende, lehrende, be-
dende und siegende Lutherus, bestående af
Parallel-ställen utur Lutheri och Ordinarii skrif-
ter. Dessa Apologier gjorde en tillräckelig werkan
 det omvända Publicum, och hos de af brist på
 tillräckelig kunskap smigtande Wänner af Brödra-
 församlingarna, och bragte gensägelses, och smäde-
 andan at någon tid tåga,

Om Controversen
 sprung, se Byd-
 292. R. 77.
 R. XVII. Apo-
 291. R. 7. p. 24
 ras bestaffenhet
 des Creugreichs
 p. 64. Apolo-
 292. R. 7. p. 24
 skrift 292.
 408. Om gen-
 pologierne och

Sag måste n
 Som sådana
 för sammanhan-
 Historiska Syno-
 sien hade Brödra-
 lex, år 1747. g-
 rådde, at i ha-
 samlingarna i C-
 log, för at nå-
 thestka Religio-
 och 44. hade
 andan blef Pro-
 lad til at wara
 dra-församlinga-
 sådan af sin Re-
 återigen, så wäl
 dernas sida, så
 måste låta sin a-
 Håf-predikanten
 gens samtlycke,
 pus, och såsom
 sien, predikades

besty-
genast i
varade,
Histori-
De Pro-
De an
Tollnis-
telligen,
Ete, un-
Span-
tillig

Om Controversiernas ur-
sprung, se Byd. Saml. I.
298. R. 7. ii. p. 313.
R. xiii. Apolog. Erklår.
Beyl. 2. p. 240. Om de-
ras beskaffenhet, se i Gess.
des Creuzreichs s. 2. xii.
p. 64. Apolog. Erklår.
Beyl. s. p. 243. Schlus-
schrift 2. u. s. 1037. p.
408. Om genuswaren, Ap-
ologierna och undersök-

ningarna, se Rat. Reflex.
p. 145. ii. Schlussschrift
2. u. s. 235. till 266. såme-
te Bilagorne. En kort för-
fattad Berättelse om Con-
troversen och föreställnin-
garne deremot, samt under-
sökningarne, ifrå härjan in-
till 1750., finner man i
ix. Stycket af Raturel-
le, Reflexionerna, p. 117.
till 144.

S. 163.

Jag måste nu efteråt anföra några Specialia
Om sådana Församlingar och Missioner, som
för sammanhanget skulld ännu icke kunnat i detta
historiska Stycke wederbörligen omröras. I Sles-
sien hade Brödernas Biskop, Polycarpus Müll-
ler, år 1747. gått in i sin rolighet. Ordinarius
rådde, at i hans ställe sätta dñwer Brödra-för-
samlingarna i Slessien, en Lutherisk ordinerad Theo-
log, för at närmare förbinda desamma med Lu-
theriska Religionen, såsom Han redan år 1743.
och 44. hade försökt göra. (S. 112.) Till den
ändan blef Probstsen Gerner, i Köpenhamn, kall-
ad till at wara Probst dñwer Evangeliska Brö-
dra-församlingarna i Preussiska Länder, och såsom
sådan af sin Konung förasssedad. Men saken fant
återigen, så wäl å Theologernas som Slessiska Brö-
dernas sida, så många swårheter, at Ordinarius
måste låta sin affigt fara. Ty på samma tid, som
Höf-predikanten Cochius wardt, med Konun-
gens samtycke, Antistes dñwer Reformerta Tro-
pus, och såsom sådan bitwisade Synodus i Sles-
sien, predikades offentlig på Predikstolarne e-
mot

D D 4

7 i sådan kvalitet

mot Bröderna; och den Lutherste Präst, som icke ville förklara sig för deras fiende och affsaga sig umgången med dem, wordt genast satt ifrån ambetet. (*) De nyligen etablerade Colonier wägnade man wäl icke angripa, för Kongliga Protectionen skull; men deremot wordo de Bröder, som utom desamma bodde, på hwarjehanda sätt trängde och oroad. Och emedan Mähriske Bröderna hade Kongl. Concession at flydda sig med, blef endast alljämt klagadt öfwer Herrnhuterna och deras Omisfarier, och emot desamma utpracticerades wi- driga Rescripter, som man sedan sökte at applicera på de så kallade Mähriska Bröder och deras ordentliga Lärare. På detta wls fördröfs år 1749. Predikanten wid Mähriska Brödra. församlingen i Rösentz, som dock i händer hade en Kongl. Concession til et bönehus, hwilken och dertillmed två år efteråt af en Kongl. Commission årländes och henne tillårändes. Unglingar blefwo, troadt emot deras Föräldrars och Förmyndares willo, af de öfriga slägtlingar borttagne utur Brödernas Pädagogio, på det de icke, såsom man föregaf, måtte upfödas uti en främmande Religion. Och detta gaf anledning, at uphåfwa Pädagogium, och förorsakade, at den där besinteliga adelliga Ungdomen

*) Man räknade år 1748. tjugu Predikanter från åttio tilliga Länder, hwilke inom tre år, för ingen annan orsak skull, än at de icke, emot sin öfvertygelse, wille förklara Bröderna för irriga, dels blifwit affalle, dels, innan de läst komma dörbän, tagit affed. En beslageligh frukt af Religions-hatet och samwets-twängel! Och likndt klagade man allt för et, at Bröderna drog sig sig de rebelligaste sidor, och i sonnerhet de brukbaraste werktug, och derigenom förswagade Evangeliska Religionen.

men, från an-
bafsa tagen.

Wid så

hela förorsak-
ares widrigh

terna i Glesie

religiösa affigt

exion med Qu

at komma til

konen, eximer

och blifwa M

subordinerade.

kallad ifrå Glesie

Waiblinger,

cial. Synodu

Bisop i Glesie

Med Wömi

hitintill u

betofrat sig, fö

afälle måste an

ndgå, at inför

en bekänna sig

in i lång tid

en dertill war en

en, hwilken upf

. Dermed war t

orne från Ger

de, ännu komm

de Hennesdorf

til Berlin och

ter, hällit sing

de hade stor län

den, men wille

som icke
affsaga sig
från am-
r wägade
tectionen
om utom
ingde och
erna hade
ef endast
deras G.
des wi-
at appli-
ch deras
år 1749.
rmlingen
Kongl.
ertilmed
skändes
, trohet
s willa,
ddernas
fdregof,
och del-
m, och
långdo-
men.

från år
n annan
wille fr-
dels, in-
eflagelig
! Och
rogo till
fbaraste
Rik-

men, från andra Länder, wardt af des anhöriga
båda tagen.

Wid så fatta omständigheter, som till största
delen förorsakats af de anseeligaste Lutheriska Län-
ares widrighet, kunde man icke förtänka Brö-
derna i Slesien, at de icke besordrade Ordinarii
rissliga affigt, at bringa dem i närmare Con-
nexion med Lutheriska församlingen; utan wille, för
at lemna till ro, enligt första Kongliga Conces-
sionen, eximeras från de Lutheriska Consistorier,
och blifwa Måbristade Brödra, kyrkans Biskopar
subordinerade. Probslen Gerner blef alltså åter-
kallad ifrån Slesien, och Magister Johan Georg
Waiblinger, i sal. Polycarpi ställe, på Pro-
vincial-Synodus 1750. förordnad till Brödernas
Biskop i Slesien.

S. 164.

Med Bömistiska Bröderna i Berlin, hwilke
hitintill utan särdeles upmärksamhet hade
betrosat sig, fdregid något, som jag wid detta
skälde måste anmärka. År 1747. kunde de icke
någå, at inför en Kongl. Commission offentlig-
t bekänna sig till Brödra, Kyrkan, den de re-
n i lång tid hemligen hållit sig till. Anlednin-
en dertil war en förändring, angående Mattwar-
den, hwilken upkommit ibland de öfriga Böma-
r. Dermed war beståffenheten denna. Innan Bö-
marne från Gerlachshheim, om hwilka här ta-
les, ännu kommo in i Brandenburgiska landet,
de Hengersdorffske Bömarne, som 1732. kom-
mit till Berlin och intill 1735. woro utan Predi-
kter, hållit sina sammankomster i et hus. Com-
men hade stor längtan efter den Heliga Matt-
waden, men wille icke gå till någon Tyft Präst.

D b 5

Dä

Då nu några mån en gång kommo från Rätt
slufman, och i en vinkällare ville taga sig na
gon förfärlighet, så det dem in, at Herren Jesu
hållit Mattwarden i et wårds hus, och at de kunde
hålla den på samma sätt, utan någon ordentlig
lärare. De stöts igen flugu, dörrer, bän
och bekände hwarannan sina synder, upläs
instiftelse-orden, bröto brödet och deite det
te winet sig emellan, til Jesu döds äminnelse.
Någre, hwilkom de detta beträttade, sållade
til dem. Och så höllo de som oflast sig emellan
så kallad kärleksmåltid, med bröds brytande. Ma
dre stötte sig derpå. Och detta lade grund
deras sönndringar efteråt. De förre begärde
Predikanten Macher, den de 1735. bekommo
at han skulle bryta dem brödet. Han inhämtade
derofwer Theologiska betänkanter, hwilke afflyt
det, och han afflog dem sådant. Men Hans
terträdare Liberda, gjorde förfrågan hos Kon
gen, om han hade lof at bryta brödet at de
som det begärde; men gifwa dem androm oblat
efter deras åstundar? och sedt den Resolution,
han det kunde göra. Han hölt alltså Mattwarden
middagen med Oblater, och efter middagen,
och om afstignarne, med bröds brytelse. De w
derföre ut denna tiden, på det de derigenom
te distilla sig ifrån de Reformerta; ty då för
den wille de ännu alle heta Lutheraner. Ma
derigenom kunde han icke förhindra, at de
sönndrade sig inbördes, och hwarjehanda sort
gar ibland dem upkommo.

Alle detta Redde, innan Wömske Bröder
i Serlachshelm kommo til Berlin. Dese
betänkelighet, i anseende til sådana och andra
hålligheter, at blanda sig ihop med andra Wömske

(s. 77.) och
Schuleze
d, som iblan
rdt. Efter
nades Ma
hem. Kyrkan
annämde sätt
ande dock ic
och i förbörner
emellan en otill
ge illa up, och
Reformer
ppenbara utbr
ersborfsta Wö
et; hwarpå flo
Reformert sinna
en Predikan
kolonien; och f
ade inkommo i
do om undersö
Central. Fältma
herst, och at Ser
Reformert Herre
olan processualis
sta saken, och
missionen hölts i
stte Wän måst
om de wille wo
hwardera Par
Bröderna på sin
alla för folkrika
att hafwa at
Religa stridighet,
ande hafwa fle
ade sig, enligt

77.) och höllo sig til sin Predikant Augu-
 schultze, samt förblefwo mid det kyrko-
 som ibland dem redan i Saxon blifwit in-
 EFTER Liberdas 1742, timade död, för-
 nades Macher å nyo til Pastor mid Beth-
 hems. Kyrkan. Nu måste wäl också han på of-
 uppläsningsämne sättilde Bömarna Nattwarden, men
 det jänade dock icke afhålla sig, at i predikningarne
 i förböner för Communicanterna, göra dem
 mellan en otillbörlig åtskillnad. Detta togo som-
 ige illa up, och gingo sedan til nattwarden i en
 Reformert kyrka. Sådän war början til
 grundläggningen af en ibland de forna Hen-
 gårde i Bismarckska Bömarna tolfårig inbördes stiliaktig-
 het; hwarpå stora oroligheter sedan följde. De
 Reformert sinnade supplicerade hos Konungen
 om en Predikant från Elba i Pälén, för hela
 Hans Colonien; och fingo lof dertill. De Lutherste sin-
 hade inkommo med en föreställning deremot, och
 at de skulle om undersökning. Denna updrog Konungen at
 General. Fältmarskalken von Kalkstein, en Lu-
 therst, och at General-Majoren Gref Dobria, en
 Reformert Herre, med befällning, at kort och godt,
 utan processualist form och widlyftighet, under-
 söka saken, och sedan inberätta förloppet. Com-
 missionen hölts i Marts månad 1747. Alle Böm-
 äste Wän måste då tråda fram och förklara sig,
 om de wille wara Lutherste eller Reformerte.
 Hwardera Partiet bemödade sig, at draga
 Bröderna på sin sida, på det domslutet måtte ut-
 gå för folkrikaste Partiet. Bröderna wille als-
 o ha sin rätt till att göra med denna i sig icke obety-
 deliga stridighet, som dock hast och än widare
 hade hafwa stemma påföljder. Således för-
 klade sig, enligt Kongl. Commissionens Protocoll,
 Så.

Såsom Lutheraner från Berlin 138.

från Rylsdorf . . Summa 138

Såsom Reformerte från Berlin 129.

från Rylsdorf . . 4. Summa 133

Såsom Bömiste och Währiste Bröder

från Berlin . . 114.

från Rylsdorf 65. Summa 179

Under den 29. Martii följde Kongl. Resolutionen. I följe af densamma skulle Simultaneum införas i Bömista Kyrkan; de Reformerte skulle kalla sig en Predikant af deras Confession och Lutheranerne behålla Predikanten Wächter. Af Bröderna fordrades en närmare förklaring, huru de ämnade nyttja sin Kyrko-frihet. De föreslode sig alltså den 5. Maj, uti et til Kongl. Commissionen ingifwet Memorial, at de härstämde ifrå Bröderna i Bömen, och hade redan i Saxon ställt i Connexion med Währista Bröderna i Herrenhut. De hade i Berlin, så länge ingen förändring varit ibland deras Landsmän, hållit sig till Bömista predikan i Bethlehems-Kyrkan, och Rylsdorf till Bömista Predikanten Augustin Schulze, och af denne samteligen undfått den Helliga Mattwarden. Men derwid hade de försett sig ibland sig sina redan i Saxon hafda goda ordningar, hållit sina särskilda sammankomster, och i några års tid fått arbetare af Währista Bröderna. De woro alltså at anse, icke såsom Nybörjare och Proselyter, utan såsom Bömist-Währista Bröder af ålder, och såsom sådana båda de hade frihet, at få offentligen hålla sin Substiens. Derjämte begärde de, at Pastor Augustin Schulze måtte anbefallas at hådanefter, som hvar

dena dem med
alla sig till hon
hans dödd an
Predikare i
go de å nyo f
afwen af Ser
som Bömista
go Bömistes of

1748. reste
hannes, med
tion, sedan han
angeland. En af
rika war, at
olo, hwaräst
s tillförene S. 10
er hufvudman
angeläget, at be
merna. Han fo
usquehannah,
igt, at besöka
der, hwaräst
förkunna Evang
Sedan en St
hållen i Bethle
opus Cammerho
er. en resa till
okometah (S.
gränsorne af
hade den lysten,
man uti deras
fornia ihop dem
aenach, hwaräst

essena dem med Sacris, försäkrandes, at de wille
alla sig till honom, så länge han lefde, men ef-
ter hans död anhänga hos Währiska Bröderna om
Predikare i hans ställe. På detta Memorial
ingo de å nyo försäkran om sin frihet; hwar id
afwen af General-Gätmarskalken Kalkstein,
som Wdmiska Nationens Patron, emot de af-
gå Edmores ofredande blifwit Ryddade.

§. 165.

År 1748. reste Ordinarii Wäg, Biskopen Jo-
hannes, med sin Fru till Amerika på Wist-
ation, sedan han förut besökt Församlingarna i
Engeland. En af Hans första förrättningar i A-
merika war, at Han gjorde en resa till Scho-
holo, hwaråst några Bröder den tiden bodde
s tillförene §. 104. omtalte Oneidernas Sackem
hufwudman Schickellimi, och låto sig wa-
angeläget, at befordre Guds werk ibland In-
dianerna. Han fortsatte sin resa vidare upsöre
susquehannah, ända till Wasomik, i den
sigt, at besöka alla de orter i Indianernas
ader, hwaråst Bröderna blititill predikat, och
förfunna Evangelium för Indianerna.

Sedan en Synodus i October. månad blifs-
t hållen i Bethlehem, gjorde Han med Coepi-
pus Cammerhof, isfrå den 4. till den 31.
en resa till de, efter Emigrationen från
Pekomekah (§. 139.) förströdde, Indianer
gränsorner af Ny-York och Ny-Engeland,
hade den lyckan, at finna igen dem nästan alle,
man uti deras tojor och jagt-byddor, samt
samia ihop dem till Pachgaregoch och Wecho-
aenach, hwaråst några döpte blödde tillsam-
mans,

mans. De widkände den stada, de lidit under
förstörelsen, ångrade sina afsvikelser, begärde
århöllo absolution, och undfingo, så många som
ibland dem funnos dertill skicklige. Den Hella
Stattwarden, och några af lärningarna den hel-
liga Döpselen. Denna oförmodade Nåd och
ning gjorde dem åter modfulla, och de besto-
at dels flytta til sina Bröder i Gnadenhyttan
uti Pensylvanien, dels at de tillsummas i Beth-
quatsch och Pachtgetgoch, hwaräst de tid efter
annan blefwo af en Predikant besökte; såsom
nåstföljande wärtid skedd, då tiugu af dem
en gång undfingo den Hella Döpselen. Sedan
mera bodde någon Broder mäst tiden hos dem,
och då en sådan där blef död, wärdt et griffe-
höllt öfwer honom, af en Indianist Hjelper,
i många hwita personers närvaro, hwilkom de
afledne Brodern också warit upbyggelig. Någon
af Presbyterianerna döpte, begärde äfwen till-
stånd, at flytta til Gnadenhyttan; men man
kunde icke taga emot många af dem.

År 1749. woro 57. Indianer tillstödes i
Synodus i Bethlehem. Den gången döptes
Indianer, två Negrar, och elloftwa fullwärdte
te personer från sådana Religioner, som förkastat
Warna-Döpet. Häruppå visterade Johanna
landt, församlingarna, och reste i April at
Thomas, till at vistera där warande Neger-
sion. Imidlertid kom Johan Tieschmann
120. Bröder och Systrar från Europa, hvil-
ke förstärkte församlingen i Bethlehem och
Zarech, tillika med de små Colonier Gnaden-
Christians-brunn och Gnadenhyttan
Mabana, och började uprätta Colonien Frieden

hal. Endr Jo-
hanna at Eur-
na redan öft
Nabiskandern
dnare hade en
Derwid wo-
höglandare, n
ag af de gru-
ert hade efter-
redde sig ut t
Bildas land wid
ommo år 1750.
at höra Evan-
Brödrerna Ca-
er på deras D-
och andra de sex
mo och til Bröd-
land det hwita

Se långt ifrån
nernas stad,
ordinarius år 17
02.) Inwånarne
lation, sommo
kommans på jag
skedd och Jesu
Gnadenhyttan; de
nådardrelse. År
Jan Kenatus dö-
hyttan. Indianerne
med misnåd, oc
som föregaf, at
dö, årfarit

Endr Johannes om hösten 1749. wände
kåla åt Europa, hade Indianska Församling-
redan öfver 500. själar. De fleste woro af
Shabkanderne och Delawarearne. Ibland de
äldre hade en stor nådardrelse 1748. yppat
Derwid woro och många af de så kallade
Engländerne, några Wampanoes, och en förste
af de grufweliga Schawanoes. Elds
hade efteråt sin wälsignade fortgång, och
redde sig ut till Wajomit, och widare i de
Indians land wid Susquehannah-floden. Derifrån
kommo år 1750. många till Bethlehem på besök,
af höra Evangelium och woro afwen besökte
Bröderna Cammerhof och David Zeisber-
ger på deras Deputations-resa till Onondago,
och andra de sex Nationers Hufwudstäder. Kom-
mo och till Bröderna många af dem, som bodde
i det hwiita folket i Jersey.

S. 166.

Äte långt ifrån Onadenhytten wor en India-
ners stad, Mentolagometab, i hvilken
Ordinaris år 1742. hade gjort et besök. (S.
162.) Inwånarne därstädes, af Delawarearnas
Nation, kommo ofta med Indianska Bröderna
sammans på jagt, hörde tillfälligt wis et wit-
sbörd om Jesu, och besökte predikningarne i
Onadenhytten; derigenom yppades på deras ort
nådardrelse. År 1748. blef förslingen Chri-
stian Kenatus döpt, och begaf sig till Onaden-
hytten. Indianerne wid Susquehannah sågo det,
med misundje, och stod en Prophet ibland dem
som föregaf, at han warit i Himmelen, tal-
ad Gud, årfarit många hemligheter, och blif-
wit

mit underrättad om vägen, huru de kunde komma
 till GUD. Vägen bestod uti en, efter Indianer-
 art, icke förfästellig Sedo-lära. Derwid varnade
 de han Indianerna för umgänge med de hyllade
 och för deras Lära om vägen till saligheten. Han
 gjorde sig et stort anhang, och sticade ut sin
 bodskap öfverallt, at utsprida sin Lära. En
 desamma predikade ock i Meniolagometah, och kom
 med sina anhängare till Snadenhytten, för
 draga de troende Indianer ifrån Bröderna. Sedan
 han de åhörde hans förtunnelse, frågade ofwän-
 nömde Christian Renatus: "hurudan den Gud-
 "sedt ut, som uppenbarat sig för Indianiska Pro-
 "pheten? och om Han ock haft sår?" Nej, svarade
 "rade den andre, derom har jag älsintet hört."
 "Då är det icke den rätte GUDen, (gaf wår In-
 "dian till swars) utan djefwulen. (*) Sändebud-
 det blef deröfwer bestört, begaf sig in i Bröder-
 nas sällskap, lät af Indianerna ytterligare förkla-
 ra sig salighets-vägen efter deras egen försam-
 het, och bredde det sedan ut i hela ångden. Der-
 igenom gjordes den förment Prophets aff-
 om inset. I Meniolagometah hyrades en grun-
 delig upväckelse, och deribland war förenämde bär-
 bärare den förste, som döptes. Ortens hufvud-
 man följade honom efter; och inom et par år wor-
 ro få öfrige, som icke blifwit döpte. De be-
 *

* Just på samma sätt Wal Biskop Martinus af Tou-
 baswa svarat et Spöke, som gifwit sig ut för at
 ra den förklarade Jesus, och af honom öfstat den äm-
 at blifwa tillbeden. Indianerna hade wäl aldrig lärt
 hörde detta. Swaret kom utur hans hjerta, och
 i anseende til uppenbarelsen enligt med Evangelio.
 stola se uppa mig, den de genomstungit baswa
 Zach. 12: 10. Uppenb. B. 1: 7.

en Lärare
 warden un-
 Men då
 de år 17
 till Snaden
 de Wild-
 wandel någ-
 blefwo effe-
 ande, och led-

från Se. T.
 Friedrich N.
 och erhölet i
 Memorial.
 1747. till W.
 skulle, såsom
 werket på d
 Se. Cruz
 af därwarand
 wardt ock för
 ordindra Missio-
 alles besättjande,
 Diaconer och
 1748. begaf
 Hjelpare dit
 tagen och
 frigifwen. L.

Johannes til G.
 at han, at upvä-
 är af, och så
 at ock många
 warit tillbaka
 något modfäla

en Lärare från Bethlehem, och Döpselen och
attwarden undfingo de gemenligen i Snadenhyt.
Men då Landet i medlertid blifwit såldt,
afte de år 1751. sara derifrån. De fleste flyk-
te till Snadenhytten: men somliga sprödde sig ut
till de Wilda, och gjorde wäl genom sit tal
och wandel någon god rörelse på ättilliga orter;
och blefwo efter handen åter inwefwade i hwars
handa, och ledo derwid stada til sina egna sjä-
lar.

§. 167.

Från St. Thomas war äldste Missionären
Friedrich Marein 1747. i Europa på be-
färl, och erhöit i Köpenhamn, på et af honom in-
lämnat Memorial, et Kongl. Rescript af den 18.
Aug. 1747. til Wäst. indiska Compagniet, at Brö-
dern skulle, såsom hitintil, oförde fortsättja Mis-
sions- werket på de tre Danska Sarna, St. Tho-
mas, St. Crux och St. Jan, och derwid blif-
fa af därwarande Gouvernement skyddade. Till-
drott wardt och förordnad; huru så wäl wid hwars
ordinära Missionärs dödeliga fransfälle med des-
sällas besättjande, som i anseende til hans Biträda-
re, Diaconer och öfrelga Hjälpere, förhållas skulle.
År 1748. begaf sig Friedrich Martin med några
Hjälpere dit tillbaka, men wardt af Franska
Hjälpere tagen och förd til Martinique, dock snart
åter frigifwen. Om wåren 1749. kom Biskop
Johannes til St. Thomas på Visitation. Där
sagde han, at upwäckelsens första eld tagit på nå-
gon af, och så Negrar kommit til Döpselen;
at och många Döpte genom allsör sträng med-
del warit tillbaka främde, och at Bröderna blif-
va något modfälda och i Herrens werks drif-
wan.

wande efterlätna. Sedan Friedrich Marslin war
 tillbaka kommen, hade en både-rörelse uppåt sig
 bland Negrarna. Det blef alltså besluttat, at
 et Evangeliskt sällskap anställa de afwärande, och
 de af wärdet blifwit derom angelagne, åter uph
 ga i församlingens störelse och gemensam
 Häligen upkom en allmänlig rörelse ibland
 de Döpta, som ock utbreddes sig öfwer de ännu
 oödpä lärlingar, till Negrarna på hela Den
 Sammankomstene besökes alle afstnar af två
 tre hundra, och om Söndagarne af otta til
 hundra Negrar. På en enda Söndag anmäl
 te sig 380. Negrar, och bado, at man måtte
 skilwa deras namn ibland Lärlingarne; och
 slutet af Visitation delopp sig antalet på ännu
 oödpä Lärlingar, som af Bröderna blefwo
 folte och underwiste, til 900. Personer, utan
 räknat 2. til 300. barn. Samle, blöde och
 me kommo från långwäga orter framkrypande
 för at blifwa af Döpsen delaktige; och på
 otta veckors tid, som Visitationen warade, blif
 på Möhrernas Båne, eller Församling-dagar, öf
 wer hundrat. Personer döpte. En sådan Båne
 dag warde hwar månad hållen, och lade lättli
 gen a, någon församling. Förutan offentliga
 biskan, hållas då särskilda tal til Lärlingarne, Dop
 Candidat-erne, de Döpta, Nattvords- Candidat
 ne och Kommunikanterna. Då utgjuta befut
 många sina hjertan öfver sina samtar, och Brö
 na, som betjer sig af församlingen, hasten öf
 på sådana dagar knapt en tid, at de in
 sena wälken näppeligen kunna få sig en
 mat. Då bära ock de döpte mödrar sina öf
 da barn til Församlings-huset, at de af

manad

den måtte
 och i
 hade
 Negra
 att
 straxt ef
 barn la
 kan. För
 till St.
 den badde, me
 des dock af
 af des M
 St. Jan, hw
 de funnat bo
 smulke i
 lördes nu den
 med Missio
 Redde; och
 ar om 150
 angellum.
 Negrarnes
 i predi
 lation my
 rna döpte Neg
 agit, at man
 som genom
 frånfalle blef
 ana Mission
 och Gysrar,
 lade döpte Miss
 ter, sedan han u
 arbet och fram
 allignelse predi
 dermed gjordes

men måtte med händera påläggning blifwa sig-
 gade och i Brödernas stöfel uptagne. Hårtih-
 dags hade Bröderna hast beträffande mid, at
 döpa Negrarnas barn. Men nu blef det
 fastslådt, at man ock skulle döpa de Döptas
 barn straxt efter födelsen, och mid de ännu v-
 öptas barn låsat blott bero med Guds nådes til-
 lufkan. För öfrigt gjorde Johannes några dagars
 resa till St. Cruz, hvaräst ingen Missionär den
 tiden bodde, men den lilla Neger-församlingen twar-
 ades dock af några påtteliga och försarna Hjel-
 per af dess Nation. Han gjorde ock et besök på
 St. Jan, hvaräst i någr år ingen Missionär
 hade funnat bo; hvaradan ock Församlingen där-
 om sinu tilltill ihopifrå 300. till 15. Negrar. Dock
 fördes nu den anstalt, at bäga de Barne skulle för-
 ses med Missionärer, hvilket samwål ofördröjligt
 Redde; och innan året war till ända, hade man
 utsett om 150. Negrar, som på St. Jan inhör-
 de Evangelium. Gouverneuren på St. Thomas
 och Negrarnes fleste Äldre, som kommo till Brö-
 derna i predikan, betwiste sig under påstående Bl-
 lätton mycken vållige, påfwo om sina af Brö-
 derna döpte Negrar goda wilnesbårder, och bado
 sig, at man snart måtte åter besättja de slä-
 de, som genom Missionärernas och deras Hjel-
 per fränfalle blifwo ledige. På de 17. åren, som
 denna Mission warat, hade af de döfande Brö-
 der och Gysstrar, sedan 50. blifwit döde, och 1750.
 afgide äldste Missionären Fri-drich Martin dem-
 sel, sedan han under ständigt forthållande tropps-
 arbet och trängor hade i femtion års tid med
 allignelse predikat Evangelium på St. Thomas,
 dermed gjorde bordsan på St. Cruz och St.
 Jan

Jan. Deras antal, hwille på den tiden blifwit döpte, besleg sig, förutan barnen, till mer än 500 själar, af hwilka någre och femtis redan före honom woro i ewigheten ingångne.

§. 168.

Sedan Bröderna begifwit sig 1744. ifrån Sverige, dels till Pensylvanien, dels till Verbiere, uppehölo sig sex Bröder och några Systrar nu redan på ottonde året i Verbiere, utan någon synbar målsignelse. De lefde i stor fattigdom, emedan i dessa länder all ting är lågt dyrtare, än i Europa; de upbrukade sin Plantage med egna händer, efter de icke mågtade hålla några Negrar, och sökte genom sitt handverk förtjena sig något hos Europäerna. Hos Indianerna, som bo i någden af Colonerna och förstå något Holländska, funno de ingen ingång och med fjärran boende Wilda kunde de icke ta la. Gudsnyen wifade dem en utwäg dertill, som de i början icke förstodo. Någre Europäer bjöd dem wårda och upfostra sina Malatiska barn, d. d. hwars mödrar äro Indiankor. Deras wille Bröderna icke inlåta sig. Men de hade dock år 1741. tagit emot en Gåffe, och af honom lärde de på några år så mycket af Arawackernas tungomål, at de med dess tillhjelp sätte på papperet et kort begrepp af Christna Läran. Med denna upfattning wände en Bröder då och då begifwa sig ibland de wälgångarna, sökte up dem nu här och nu där i den stora wildmarken af 50. miles omkrets, för dem de upskänade lärb. stycken, och talte dem öfwer, så mycket han kunde, samt suttade allsmans med bön och lärar. Så föga deras Indianerna måtte hafwa begripit i början, tyckte de dock

Isfrån

Bröderna

af sitta bes

hå sin wä

de; måste oc

na resor wor

eralt taga n

ad träden

hwa uti, w

st så ihop e

och ofta gå n

hus. Ty

er än et hu

och samma

duction. W

ndet därags

art. Indian

na kanna de

sa så wänlig

stla deras ta

malatiska Gå

alade med n

lefwu kraftigt

et hade härde

och bättre lärde

no at hödra

besöka dem.

hos Bröde

1748. döptes

ation. De wo

en hade dit

nte leden, af

ommande sig

Indianerna

varlehandas sw

Byde
en blifwit
än 500.
n före ho

frå Sn
dels ti
ch några
bice, utan
or fattig
är lång
Plantor
ade håll
andwer
s Jadia
och för
ingång
e icke ta
rtill, som
der bär
ta horn
Dermed
hade dock
n lärde
ungom
t begre
vägar
nd ha
där i de
ets, la
tatte de
e allsom
Indian
De dock

Åsträn år 1746. till 1791. S. 168. 437

Brödernas upförande, och woro rätt nöjde
med slika besök. Men emedan wilda quinsolken
löp sin väg, när främmande mansfolk låta se
sig; måste och nu en Syster alltid fara med. Så
som resor woro wäl ganska beswärlige. De måste of
twakalt taga med sig nödiga lifsmedel, merendels
med träden i stogen fästa sina hängmattor af
hwar uti, wada öfwer breda strömmar, eller i
hast slå ihop en flotte och dermed sätta sig öfwer,
och ofta gå några mil, innan de råklade på nå
got hus. Ty Willarne plåga på en ort ej bygga
mer än et hus, i hwilket fem till sex hushåll, af
en och samma skyldskap, bo under Aldfadrens
Direction. Men nyttan af deras, wid första an
komsten bätagliga bemödande, wissade sig helt
kort. Indianerne blefwo begärlige, at närmare
se så wänliga och beskedeliga, och åstundade
deras tal. De besökte Bröderna. Öfwer
allastika Gåsen kom Herrans Ande, och han
blefwo med mycket intress till de Wilda. De
blefwo kraftigt rörde, och spredde ut ordet, som
de hade hört af Bröderna, hwilke alt bättre
och bättre lärde tala deras språk. An flere kom
at höra dem, och Bröderna uphöorde icke
att besöka dem. År 1747. satte sig somliga af dem
hos Bröderna i Pilgerhut, och om wåren
1748. döptes förslingarne af Arawackernas
Nation. De woro mycket älderslignade människor,
och hade dit med sig sina afkomlingar intill
en led, af hwilka många jämnwål sederme
omhönde sig.

Indianernas nybygge hos Bröderna, hade
barjehanda swärheter med sig. När de öfwer
gås-

gäfswo sin hemort och till en del sina närmoste
 släktingar och vänner, och begäfswo sig till Brö-
 derna, måste de först upplösa marken och plan-
 terna (Sagabl, (*)) och efter densamma behöfwer
 et är at komma till mögnad, i medertid med må-
 da och mycket knapt hjälpa sig fram. Detta af-
 hölte mången rödh Hedning, at öfwergefwra till
 marken; hwaröfwer den goda säden då hos som-
 niga förqwasdes, och hos andra icke kunde så snart
 uppwäxa. Men så gjorde och Indianernas be-
 höfse, och nybygge hos Brödrerna, es ringa
 seende. Gländtelige människor sökte at fördrö-
 Indianerna; och då detta icke lyckades, at inja-
 dem en råddhoga, som ärnade Brödrerna god-
 dem till slafwar. Men hos Souverneuren klagade
 de öfwer Indianernas tillöpp, liksom en Rebel-
 leraf upkomma skulle. Och då de dermed icke
 heller något uträttade, lät en Domice, som
 dant sedermera ängst, bruka sig, till at hos
 sta i Holland angifwa hwarjehanda bestylnin-
 gar emot Brödrerna.

Innan tidningar, om denna upröddelse
 bland Indianerna, inkupo, fant man för god-
 at ifrö Seminario dit affända en Broder, som
 lätteligen kunde lära språket. Hertil fant
 Theophylus Salomo Schumann villig, som
 tilldörne varit Präceptor i klostret Bergen. Han
 sin ankomst om hösten 1748. fant han
 mer än 40. döpta. Inom et år kom han så
 da i språket, at han utan tveak kunde tala
 dem, och öfwersättja åtskilliga stycken af

(*) En rot, hvilken torlas såsom mjöl och bakas till bröd
 sedan hon förut blifwit sönderstött och den giftiga
 ten wäl utprägad.

hel. Skrift. Antalet af döpta tog sedan anse-
 sig till. Men år 1749. föregick en ändring i
 och plan. Goubernementet, som hade smärre följder för
 behöfver. Missionen, såsom wi i följande historiska afdel-
 med mör. ning få se. Ty då Bröderna ej meraingo fara
 Detta af. de Willdas land på besök, bredde de döpte och
 ifrån wille. en del förströdde Indianer Evangelium wida-
 hos som. omkring. Indianerna i en Spanst Provints
 de så snar. vid Ouranogve. stödmen, skickade en stor De-
 ernas wille. putation till Pilgerhute, till at nogare göra sig
 ringa up. underättade om det, som de hört om Bröderna.
 at förfrö. Desamma gjorde och Willarne wid Coreneyn.
 at inlaga. Kläde stadnade genast där qwar, och andre
 berna göm. blintade dit med sig sina anhöriga. På detta
 ren klagad. och förmerade sig Missions. werket, och utbre-
 a Rebell. des idmån ibland Aquasjerne, Waraurne
 dermed id. och Caryberna.

S. 169.

Missionen på Grönland, fortsattes i ro och
 wälsignelse, och tog märkeligen till i dessa
 ren, så wäl hwad inwärtas nåden och god
 ördning, som antalet widkommer. Missionären
 för god. Johan Bel besörgde i Thylland tryckningen af
 oder, som. nagra öfversatta sånger, och hade 1747. med sig
 fant. i Ty. Herrnhut et i Holland färdigt timrade
 villig, som. hus med en rymlig Församlings-sal, emedan huset,
 rgen. som. 1733. byggdes, hade länge sedan blifwit för
 han red. långt. Med samma skepp for Nathaus Seach,
 han så. emte fem Grönlandare, till Församlingarna i
 tala m. Europa på besök, och blifwitade Commissionen i
 en af de. Broß-Zenneradorf, hwaräst först Simon Kr.
 f. och ej långt därefter hans hustru Sara
 as till. hustru, gingo utur tiden, och blefwo på Herrn-
 a giftiga. hut.

husta begrafnings-platsen jordade. Med de
 ogifta, Judieh Ifet, Maebåns Kajarna
 och Johanan Angusina, hvilken aldraförst döps
 tes i Församlingen uti Herrnhut, reste han 1749
 i sällskap med sör (S. 167.) omnämde Colonisler
 till Pensylvanien, på Skeppet Irene, som Brö-
 derna till sina Coloniers lättare Transport hade
 i N.Y. York låtit bygga, och for derifrån med sam-
 ma Skepp till Grönland. Man hade också i Ber-
 lehem den sagnan, såsom det i Philadelphia M-
 ningen lyder, at på et ställe se Indianer af
 mycket skiljaktiga Nationer och språk, mer-
 ka gestalt och enhanda tro, nemligen Arawack
 under 6te graden, (det war den i föregående
 omräkta Malatten ifrå Berblee och derjämte
 ung Indianiska) Mahikandrar och Delawaren
 under 41:sta, och Grönländare under 67:te gra-
 den. Denna resa till Grönland, med et främman-
 de Skepp, gaf anledning till et flagomål i Kopen-
 hamn, hvilket utverkade et Kungligt Regula-
 tiv af år 1750., rörande Brödernas resor till
 ifrå Grönland. Detta har ländt Brödernas M-
 sion till fördel, och asskurit hvarje handa förut
 da svårheter. Missionären Friedrich Böhrisch,
 som 1749. war öfverkommen till Europa, for 1751
 tillbaka åt Grönland. Häremot kom Missionären
 Maebåns Seach med de sina derifrån, och
 sökte i London lägenhet at komma till
 maverna wid Hudsonska Wiken. Med honom
 reste och derifrån, Kongl. Missionären Christian
 Lorens Drachare, hvilken öfwer 10. års
 hade wid Danska Colonien och Missionen i God-
 Seach, med mycken välsignelse och i upbygg-
 enighet med Bröderna, arbetat på sin Församling

sedan
 hade beg
 sådes affe
 minnade ha
 blef där,
 Missionär
 Försam
 alla 40. w
 Kommuni
 En, i c
 nummer, w
 på is
 sås i H

Bröderna b
 kunna br
 Gaureme
 oslan; hvilka
 af Waga
 anden, Motth
 der kan ing
 en gör Profe
 er och Chirur
 ge, och singo
 Gist. De reste
 Italien till
 afwet till Mex
 igen genom A
 de talas om
 död, och om
 yppat sig. I
 de till tan
 anda till

sedan han på Ny Herrnhuttska Kyrkogården hade begravt sin Fru, såsom den första afledna Europaiska Systern. Sina barn öfverlemnade han uti Barna-anstalten i Herrnhut, och blef där, med Konungens bifall, sielf qwar. Missionären Stachs afresa, belopp sig Grönlands Församlingen till mer än 300. Döpta, af hvilka 40. woro redan hemma när Herranom: Communicanternas antal steg till 100. Personer af olika ålder, i anseende till denna Nationens ringa numer, wildhet och dumhet, obegripelig wälsignelse på iolf års tid: hwarom mera underrättelse ses i Historien om Grönland.

S. 170.

Redderna hade redan i många år önskat, att kunna bringa Evangelium till Sebreerna och Gaurerne i Persien, wid Gränserna af Indiska; hvilka man håller före wara en öfwer Regulerad af Wagerne eller de wisa Wän i Österlandet, Matth. 2. (S. 86. N. 37.) I sådana öfvertrider kan ingen lättare hjälpa sig fram, än en som gör Profession af Medicinen. Medicus, Hof- och Chirurgus Kåffer fann sig härtil viljest, och fingo deri Stadfästelse wid Synoden i Göttingen. De reste om wägen 1747. genom Schweiz till Italien till Livorno, derifrån öfwer Medelhafvet till Alexandretta i Syrien, och sedan landstegen genom Anetochien till Aleppo. Här hördes de talas om Schach Nadirs omånsklighet och om de inhärdes krig, som sedermera uppgaf sig. Icke desto mindre fortsatte de sin resa till lands med en Caravane, dels till Bagdad. Så snart de kommo

koin Persiska Stråtsen, blefwo de af Curderne
 et rofattigt folk, öfverfallne, och sedan deras Gol-
 ve Garde blifwit förstördt, plundrade, forligen för-
 rade och nästan helt nakna afslädd, och hade mör-
 ket at utstå af daglens hetta och nattens köld
 af hunger och törst, och andra besvärligheter.
 början af November wordo de åter igen öfver-
 fallne, och det tillslut, som dem blifwit lemnadt af
 ler af warkusamma Muhelmán gifwit, aldels
 beröfwade. I detta tillstånd kommo de till Ispa-
 han, hufvudstaden i Persien, och blefwo af må-
 gra Europäer wäl emottagne. Engelse Consuler
 gjorde sig all möda, at hjälpa dem så igen de
 bortröfwade, sedan Råfwarena blifwit slagne och
 rofmet dem fräntagit; de woro ock i begrep, at
 taga en del deraf i besittning: men en ny Re-
 volution satte dem i misfning af allsammans. En-
 nom Engländernas förskott, och genom arbete
 deras Metié, sattes de i sländ, at fortsättja sin
 resa. Men då säkre tidningar inlupo, at So-
 brerne i sistå kriget blifwit dels dödade, dels
 twungne til Mahometanska Religionen; så bestäm-
 to de, at wända tillbaka. I Junio 1748. res-
 de ifrån Ispahan, och höllo sig någon tid up-
 i Bassora, sedan de på wägen åter blifwit plu-
 ndrade. Här singo de en lägenhet at komma
 Ceylon, och Zotker hade stor bådelse at få
 dit. Men emedan Råffer gärna wille hem
 sina Bröder, fortsatte de sin resa öfwer Bag-
 till Aleppo. Efter långt wäntande på sjölägen-
 de Europa, reste de till Egypten. I Dam-
 slutnade Råffer och afförnade den 26. Ju-
 1749., samt begrofs på Sultanas Kyll-
 Zotker fortsatte sin resa, och kom den 2. Febr.

Ifrån de

 igen till
 tre år

m Herran

ropo, vill

måla, da at

sse ibland E

d, hwarwid E

70. och 116

Herrar to

underdånare

nationen gaf

stora arbetade

radm Stadim

medel, hwaraf

uprörelse ro

Bemålte Maj

ar med Rrifwels

puterad, blef g

rburg satt i are

ter 13. weckor

Rrifwelsen i

det öfwer hans

lemnade Memoi

efter behörig

nodus wille wd

ta undersökning

an hafwa ingift

sedamot, den

af Phylor

Deputatens den

afwot sin f

den wita, at

Om Herrans verk ibland de Christna i Eu-
ropa, vill jag denna gång ingen ting mer
berätta, än att wälseelsen konstituerade med wäl-
signelse ibland Eihiska och Petiska Nationen i Eff-
and, hwarmit GUD hade nyttjat Brödernas tjenst.
(S. 70. och 116.) De goda vittnesbörder, som
dessa Herrar såld Räsferliga Häfvel afslade om
sin underdånare; den Approbation, som Kyrlo-
sitationen gaf åt en wäl Kyrlo-soch, hwaräst
dessa arbetade i största wälseelse, och Depu-
tadens Gradins nästan fyråriga arrest, woro
medel, hwaraf GUD besjente sig, att skaffa den
uprättelse ro och fullhet.

Strikwelsen til Synodus blef, samt Proto-
 kollet öfwer hans ransakning och et af honom öf-
 relemnadt Memorial, til Riks. Collegium insänd,
 och efter behörig insigt, til Synodus öfverlemnadt.
 Synodus wille wäl icke inlåta sig med den be-
 sökta undersökningen, men skal dock till Rikser-
 hönans dafwa ingifwolt en favorabelt smidning. Med
 det Memorial, den löfwe Archimandriten och Wi-
 cke af Platon af Aata, Theodosky,
 och Deputatens den 22. Junij 1749. är privat
 tillhördt öfwer sin sak, och sedt af densamma så
 och åter, at Synodus icke kunde besatta sig
 med

med Bröderna, efter de icke woro af dess Ryk-
ko-samfund; men i anseende till Pärän, hölle de
dem för Lutheraner. Han sjelf hade i deras skrif-
ter icke funnit någon annan olikhet med Luther-
nerna, än at de hade en Kyrko-disciplin, såsom
som Lutherus hade instat, men icke i stånd brö-
der. Och derföre sade han sig hafwa gifwit dem, som
arbetade på Brödernas Landförmisning, detta
svar: Om Bröderna för Pärän skulld mässte ut-
Landet, så mässte alle Lutheraner bort. o. s. m.
Förendämde Rikswelse till Synodus, med de
hörande Acter, samt de skrifter som i Riga togo
från Ordinarius, och Hans medfönda
mortal till Rikserinnan, (S. 118.) såsom och
landets Commissons-acterne och Berättelserna från
Landt-Regeringen därstädes, blefwo på hög befa-
ning afsefwererade till Rikserliga Cabinetet; och
derwid förblef det den gången.

Hwad nu än widare angår arresteringen,
hade Bröderna Conrad Lange, Zacharias
Hirschel och Kund, som anhöllit om Dö-
China och Kallmuckerna, men såsom misstän-
Personer blifwit arresterade, (S. 130.) efter no-
ransakning sluppit emot Caution på sei fot, så
at de i et hus tilhoppa och idla sin handter-
Efter hwarjehanda omwärlingar, fect också
den i Julli månad 1746. fridhet, at de hö-
samma, och hade då ofta tillfälle, at gifwa
ga förnämde Ledamöter af Rikserliga Collegierna,
rätt begrep om Brödra-saken. Derjämte woro de
sångar många, om deras salighet bekomrade själar
där boende utlänningar, till mycken upbyggelse
afwen som och Fransyske Reformerte Predi-
ten, Jeremias Kieler, wardt genom deras reco-

ballon dit
brige fölte de
des predit
warit de sa
mycken tjenst
Predit
med. Ef
diligen desse
at wända
skan de an
burg, antr
de utan bet
hwaräst
et i wänligh
Lysland.

Nyare 2

Ifrån Ordinarii
1751. Inet

172. Huru Ordinari
enda Son.

173. Tillståndet wid
land.

174. Tilskades i Mo

175. Missionen på

176. Förför till en
Labrador.

177. Summarisk be-
Deconomiska tillstän

178. Om bärjan och
sarnas Diaconat.

179. Om dess widlyst

ballon dit kallad Ifrå Dybeck, oansede någre
 ande søtte det af hindra; densamme har sedan
 andes predikat Evangelium med wdsignelse,
 varit de fångna Bröder, intill deras befrielse,
 mycken tjenst, samt år 1761. blifwit kallad til
 nyhytt Predikant wid Brådra-församlingen i
 Norrbygd. Efter många fåfånga försök, singo
 tilligen desse fyra Bröder i Febr. 1747. fch
 at wända tillbaka at Tyskland til de sina;
 sedan de an et fjerdedels år uppehållit sig i
 Riga, antrådde de med et Kasserligt Pass,
 de utan betalning singo, sin återresa genom
 Tyskland, hwaräst de af Gouverneuren i Riga,
 et i wänlighet hållet samtal, singo nytt pass
 Tyskland.

Nyare Brödra-Historiens

Sjuende Stycke,

Ifrå Ordinarii sista resa at Engeland
 1751. inell Hans återkomst til
 Tyskland 1755.

172. Huru Ordinarius reser at Engeland, och missar sin
 enda Son.
173. Tillståndet wid Församlingarna i Engeland och Ir-
 land.
174. Blifwedes i Norra Amerika.
175. Missionen på Grönland visiteras.
176. Försök til en Mission ibland Estimaucerne i Terra
 Labrador.
177. Sammarigt berättelse om Brödra-Församlingarnas
 Oekonomiska tillstånd i afställda delar.
178. Om bärslan och församlingen af Brödra-församlin-
 arnas Diaconat.
179. Om dess widlyftighet och oröder.

- §. 180. Ordens afbrott, och början till räddning beräta.
- §. 181. Guds Underbara hjälp i dessa omständigheter, och tackägelse för densamma.
- §. 182. Församlings-jalens försäkring, och huru den tes lättare.
- §. 183. Församlingarna i England, så wäls i fred, som underhandlings- och förhandlings tillstånd.
- §. 184. Några af drige ord. Förättningar i England.
- §. 185. Provincial-Synodus. Lande, församlingarne i England blifwa visiterade och bättre inrättade.
- §. 186. Några Lande, församlingar och socker i England, som inrättas. Enligt om denna länd.
- §. 187. Resor ibland Indianerna i Norra-Amerika. Evangelii förkunna: Deputationer och Invi- af densamma, till Brödrarna.
- §. 188. Några Indianer flytta ifrån Onondabytta andra orter, till Waiomik. Deras skänket intaget, som exulerande Indianer.
- §. 189. Början till Colonien Wadon i Norra Carolina.
- §. 190. Efterrättelse om Reges, Missionens Visitation St. Thomas, St. Cruz och St. Jan.
- §. 191. Dens Mission börjar och fortsätter sig i Jamaica.
- §. 192. Rets berättelse, om den, som Missionen besökte.
- §. 193. Besöks resa till Egypten, och underhandling i med Coptiska kyrkans Patriark.
- §. 194. Besöks resa till en besöks resa till Abyssinien.

§. 172.

Eddas Ordinarius hade bragt Carlsta till anda, och vid Herrnagista Em- tions, affären, samt i synnerhet vid fördelning af Barna-anslakterna, varit med råd och hjälpellig, och Församlingens inwäres skadet som återställningen af den ensaldiga läran Jesu förtjänst blifwit afholne: reste Han åter sommaren 1751. till England, för att se

kansta. G...
 pälsta Gd...
 Han geno...
 skellet hö...
 fördelaktigt...
 en gång, a...
 och XXI...
 biträde, im...
 på Puth...
 bit med der...
 ta Synodal...
 enild bortsk...
 3 sällskap...
 XVIII Reus...
 21. Julii ref...
 sig Ingensta...
 skändomst...
 Watterville...
 gre Bröder...
 mlut sig, hvil...
 ingånge. Den 24...
 en, och hyrde...
 Abtey, (i h...
 shigs-rum, för...
 äfkilliga andelig...
 hade at confer...
 i London i...
 to bus blefwe...
 stalle repare...
 En huswid...
 gång uppehöll...
 vel det, at Ha...
 tificiens ytt...
 Departeme...

kristna Kolonierna och Missionerna, som
 sammanställda församlingarna, til gods. Sin wäg
 Han genom Barby och Ebersdorf. På
 hans följde höll Han att sätta Seminarium i
 stedsättligt stift. På det sednare sökte Han
 en gång, at med regerande Herr Grefvens
 Heinrich XXIV Reuss och Hans Rådse, Herr
 som biträde, inrätta där warande Brödra-Gör-
 anstalt på Lutheriska Troens fot; (Se S. 132.)
 som höll med denna och andra församlingars arbr
 i en Synodal-Conferentia, samt stiftet i Tysk-
 land en tid bortåt förordade arbete med et afsteds
 i sällskap med Herr Grefve Heinrich
 XXVIII Reuss och Hans Gemål, fortsatte Han
 en år. Till resan genom Frankrike. Han uppe-
 höll sig ingenstädes mer, än i Montmirail; i
 stadsdomet Neuschâtel, et den äldre Herren
 von Waterwille tilhörigt Land, gods, hwaräst
 yngre Bröder och Bänner ifrån Swerts hade
 anslut sig, hvilke afstundade gagna sig af Hans
 omgång. Den 24. Aug. anlände Han til Lon-
 don, och hyrde sig et hus, nära intill Westminster
 Abtey, (i hvilket Han afwen tog sig några
 stunds-rum, för at wederbörligen emottaga besök
 af ställiga andeliga och werldsliga Herrar, som
 som hade at conferera med) intill des det i Chel-
 sea vid London köpte Grefvens von Lindseys
 hus blefwe färdigt, som til Hans familjes
 ställe repareras.

En huswärd-åffig, hwarföre Ordinarius den
 gång uppehöll sig i Engeland, war utan
 twivel det, at Han måste smånlingem draga sig
 tillfällens yttre göromål, dela desamma i
 flera Departementen, och öfwerföra dem at et
 Col-

Collegium af några förståndiga och redeliga Män
 men at Han för sin egen person måtte få vara
 en simpel Herrans Därlunge, som gõt till sin
 hufvudsak, at i stillhet arbeta på Församlingens
 nas inre tillväxt. Till den ändan lät Han sin
 enda Son Christian Renatus komma till sin
 ifrå Herrnhut, för at i lura mål bruka honom
 såsom sin högsta hand och hjälpare. Men denna
 ädla, af Jesu kärlek helt inägna och i Hans
 Märter lefwande själen, hwars Character någor
 lunda kan slutas af de efter honom fundna tryck-
 ta poetiska Soliloquiis och Meditationer, dem han
 efter fordnä siktningss. tiden hade gjordt, lemnade
 den 28. Maji. 1752, i Westminstet. Abtey sin
 mycket arbete och en blodstörning afsmattade
 hydda, till tänbaraste smärta icke allenast för
 ogifta Bröders Chor-afspelningar, dem han i några
 år hade troliga tjent, utan och för alla försam-
 lingar, som af hans tjens i framtiden hade följt
 honom; sig mycken nytta.

S. 173:

Jnnan jag fortfar vidare, måste jag äfwen för-
 måla något om Brödernas arbete i England,
 Irland, och Amerika, intill år 1753.

I London nyttjade Arbetarne Ordina-
 och Hans husfolks råd och biträde, och fortfarde
 med målslignesse Evangelii predikan i Brödra-
 kyrkan uti Fetterlane och i Capellet uti Whit-
 tes-Alley: men intogo icke i Brödra-församling-
 gen alla dem, som det åstundade, utan förmodade
 många at blifwa qwar i deras författning, och
 i Societetene blott göra sig gagna af Brödrarnas
 nåla. Skötsel. Församlingen hade frid och förlä-
 ghet.

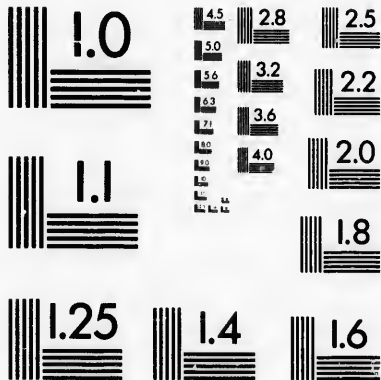
de sig. Någon
 theologiskt betä-
 nd i en Fron-
 drag af någ-
 de-krifter. M-
 emedan man så-
 en undersökt
 wardt i et bref
 tender bekante
 listens författa-
 arigenom den-
 na utspridda of-
 3 Bedfor-
 ffentliga predik-
 Bröderid desam-
 us. Arbetarne i
 trantsande orter
 njena de måckta
 na fredsamma
 1751, en, å båda
 ings. resa. Uti de
 ch Irland, gjort
 en 1751. och å
 Böbler, en visitat-
 Brödra-församling
 några familjers di-
 ste på et dertill på-
 Capellet, hos S-
 några rörelser och
 1752. i godo bil-
 utnekt uti Nork-
 i anseende till se-
 lsten där i ångden
 rad, genom inrätt-

de sig. Någre Biskopar singo mål et redigt
 teologiskt betänktande sig tillfickadt ifrån Tyskland,
 i en Gransökt Wånads. Krist fect man se et
 drag af några Tyfka strid. och till en del små,
 skrifter. Men det förra gjorde föga intryst,
 emedan man så godt som nyligen hade grundelt,
 en undersökt Bröddernas sat. Och det sednare
 wardt i et bref ifrån den genom sina Legations,
 bröder bekante Riddaren Schaub till Wånads,
 Kristens författare, med bindande stål derlagt;
 warigenom denne blef föranlåten, at återfälla
 sina utspridda osanningar.

3 Bedford wardt et Capell till Evangelii
 offentliga predikan upbyggdt, och 1751. invigdt.
 Bredewid detsamma upbyggdes efter hand några
 us. Arbetarne hade ännu at besörja några någ,
 gränsande orter med Evangelii predikan, och
 tjena de wäckta själar i Societeterne. Till den
 fredsamma ort gjorde Ordinarius i Dec.
 1751. en, å båda sidor mycket angenäm, besök-
 ings. resa. Uti de öfriga församlingar i Engeland
 och Irland, gjorde Biskop Johannes om hö-
 sten 1751. och året derpå Coëpiscopus Petrus
 Böbler, en visitation. 3 Oakbrook, hwaräst en
 Brödra. församling 1750. blifwit inrättad, hade
 några familiers distryktning ifrån någden, och bo-
 ste på et derill köpt stycke land bredewid Brödra-
 Capellet, hos Sochnens föreståndare förorsakat
 några rörelser och wåningar; men de blifwo
 1752. i godo bilagde. Brödra. församlingen i
 slutet uti Northstre, tog i samma måt till, bå-
 de i anseende till folk och hus. Den stora wä-
 lsen där i ångden, blef allt mer och bättre regu-
 rad, genom Inrättning af Societeter och på som-
 lig:

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

lige orter bygde de Capeller till sina sammankomster. Detta skedde i Summersal, Mirfield och Wyke, samt i Duxtenfield uti Cheshire. I Theterton uti Wileshire, hvaräst redan 1748. en Brödra-församling blifwit inrättad. Flyttade äfwenledes några personer sig tillhopa omkring Capellet, och kallade denna sin ägendoms plats Lamsacre. Utom des predikades och på flera orter, ibland andra äfwen i Bristol, och hos Kohl-gräfwarne i Ringewood: och detta gaf anledning till en wälsignad bekantskap i Bath och i Förstendömet Wales.

I Dublin öfste sig församlingen anseeligt men genom då warande arbetares oförsligtighet och förhastande, blefwu många i gemenskapen uttagne, hwilke sedermera förorsakat Bröderna mycket sorg och bekymmer.

I Norra Irland begynte det stora tillöpet af åhörare, som annars till hundrade-tals följde Predikanten ifrån ena orten till en annan at någorlunda sakta sig; och man kunde nu wissa Societeter indela de wäcka själar, som låta hwar och en, efter sit mått, njuta en hellsam själastötsel. Dessa församlade sig icke mera på öppna fältet, såsom annars warit i bruk. uti inredde först stugor och lador till familjers-ställen och begynte sedan at bygga up Capeller. Arkebiskop Primas af Armagh, lade dem intet hinder i vägen, utan aflade fast mera godt vittnesbörd om Bröderna, när någon frågade, hwad man börde tänka om detta folk? Ja, Han tilböd dem self en plats, at etablera sig uppå.

S. 174.

I Pensylvanien war Coepiscopus Johan Fried-

Ifrån

och Camm
hans ställe
ried Zehl
fuer Schold
den 24. Sept
an i London.
ra Hjelpare
enberg, som
ert ibland G
id det Joha
ata at Europ
annerhet på
lon och Bisti
ore omwäning
ringspridning,
agt ifrå Ky
årda deras
a. Till at rå
nhållat, sed
Scholmånst
endamligast i
förs. resa gene
torne behörig
n: Äfwen som
i sållskap n
u en ogift S
på Pands. by
d wara sig i
tid war en st
en ibland War
erno, hwarigen
ttes, at låta
d wara sig m
a gemenskapen

och Cammerhof 1751. med döden afgången.
 Hans ställe waldes Magister Mattheus Goer-
 nien Zehl ifrå Tybingen, för detta Inspector
 för Scholorna och anstalterna i Herrnhut, och
 den 24. Sept. 1751. consecrerades i Brödra, kyr-
 kan i London. Straxt derpå reste han med nå-
 ra Hjälpare dithän, i följe med Broder Span-
 nenberg, som på nytt åtagit sig at dirigera Guds
 ord ibland Christna och Hedningar i Amerika,
 wid det Johan Nitschmann kom derifrån till
 Europa. Förenämde Coepiscopus tog i
 synnerhet på sig Ponds, församlingarnas Inspe-
 ction och Visitering, och gaf där warande Arbe-
 tets anvisning, huru de wid Föreläsningarna stora
 spridning, hwilke på många orter bo mycket
 långt ifrå Kyrkan här och där i Stogen, kunde
 lärda deras barn, och hålla Skola åt desam-
 ma. Till at rätt bringa detta i ordning och un-
 derhållat, seck en Ponds, präst, som tillförene wa-
 r Scholmästare wid Barna-anstalterna i Jena,
 förnamligast i besökning, at då och då göra en
 resor genom hela Pundet, och gifwa Ar-
 betarne behörig undervisning om barna-informatio-
 nen: Afwen som stundom et par ogifte Bröder,
 och i sällskap med Coepiscopus och Hans Hus-
 fru en ogift Syster, besökte sina Chor, förwan-
 tade på Ponds-bygden, och låto deras Själ-mål-
 ward vara sig i synnerhet om hjertat. Wid den-
 na tid war en stor upröckelse i Pundet, synner-
 ligt ibland Barnen, hwilke flitigt besökte Scho-
 lan, att låta sin egen och sina anhörigas mål-
 ward vara sig mer om hjertat, än hittills, och
 i gemenskapen med Bröderna. Men emedan
 S f 2 man

man icke kunde i Brödra-församlingen inlaga alla dem, som sådant begärde; så blefwo wid Landt-Visitation 1753, sådana Societeter inrättade, som i Engeland, på det de wärdste mätte med nödig Själa-skötsel kunna förses.

Församlingen i Bethlehem och Nazareth tog wid denna tid ansenligen till, och drog hela Landets upmärksamhet på sig. År 1753, rådnade man de främmande, som blott kommit dit at se Bröderna och deras Nybygge, såsom och et så stort stada Barna-anstalterna, hwilka af hwar man beundrades; och deras antal belopp sig öfwer 1000, Swiska och Indianer.

Till Provincerna Ny-York och Ny-Engeland, hwaräst Bröderna tillförene haft så många ledsamheter at utstå, (S. 137.) blefwo de numera inbudne at predika. I sjelfwa staden Ny-York bygde de en Kyrka, och hade Missionären Bruce, som någon tid betjent Indianerna i Packagatgoch och Wechquaetnach uti Ny-Engeland med Evangelio, genom sit Evangeliska talnesbörd, sin goda wandel och saliga anför, hela den ångden gjordt et godt intryck. De hvar te Grannar i Dutches-County, som lyder till Ny-Yorkiska Gouvernementet, bado om en Predikant ifrå Bethlehem; och firgo jämnväl sådan.

I allmänhet liknade det sig wid denna tid hos Amerikanska Provincernas Inwånare, et bättre sinnelag emot Bröderna. I Lancaster woro Bröderna fyra år sedan, wid en Provincial-Synodus, icke såtre om sit lif; och då de der Spangenberg en gång predikade öfwer daglig Text: Fader, förlåt dem ic. sågo stenarna

om omkring
mid samma
Spangenberg
sa folket. W
wardt det en
och fienderna
mera har en
olt upbyggt i
Synodus här
ordna hästka
Mans predikn

Wid Brödr

hem, röntes
helfe, hwilken
Blips werkt ibl
deras saltrika
är i Landet to
or gansta billig
rännar, och h
re prisas.

Brödernas
ts. ihoghet, tje
teifölja. Wid

ga willkor, 100
refillapet Ulster

4000. för in

man trodde,

bruket, och at

sta sig ned i de

de goda stäl,

sa anbud.

Huruleds m

olaterna i No

uti Södra An

om omkring hufvudet. En Frids. Domare, som
 vid samma tillfälle var för hand, väntade at
 Spangenberg skulle utfara i nit öfver det gudlö-
 sa folket. Men då han i det ställe bad för dem,
 wardt det en anledning til hans omvändelse,
 och fienderna hörde jämväl up, at rása. Seder-
 mera har en wacker Kyrka och Schola, hus blifs-
 omt upbyggt i denna Stad: och endr Provincial-
 Synodus här hölls 1752., åhörde många af det
 ordna halska folket, med upmärksamhet samma
 Mans predikningar.

Wid Brödernas utmärtes hushållning i Beth-
 lehem, röntes också Guds ågonstenliga wälsig-
 else, hwilken satte dem i stånd, at understödja
 Guds werc ibland Christina och Hedningar, jäm-
 deras talrika Barna, afstalter. Och då år 1754.
 i Landet war en stor hungersnöd, kunde de
 or ganska billigt pris sälja bröd at många fattiga
 annar, och hörde den Himmelska Fadren der-
 es prisas.

Brödernas goda hushållning och deras ar-
 ts ihoghet, tjente grannlaget til godt exempel, at
 efterfölja. Wid Ohio böds dem och, under bil-
 ga wilstor, 100000. Dres. land til köps, och i
 refskäpet Ulster, uti Ny-Yorkiska Gouvernemen-
 t, 4000. för intet och utan några afgifter; es-
 man trodde, at Bröderna skulle wäl köpa å-
 bruket, och at flere Åboer sedan skulle snart
 ta sig ned i deras grannskap. Men Bröderna
 de goda skal, hwartföre de icke kunde nyttja
 Ba anbud.

Huruleds Missionen blifwit fortsatt ibland
 dianerna i Norra Amerika, såsom och i Ber-
 uti Ödstra Amerika, och ibland Negrarna på
 Ca.

Eargbista Darna, vil jag för sammanhanget stå
efteråt förtälja.

§. 175.

På Synoden i Barby 1750. var beslutit, att
Mission på Grönland skulle visiteras. Han be-
stämde till wardt Biskopen Johannes utsedd. Han be-
gaf sig på resan i April 1752. och beledsagades af
Grönländska Missionären Mattheus Steg-
som hitintill hade i London förgåfves väntat,
honom måtte gifvas en öppen dörr til Eskima-
erna i Terra Labrador. Enligt Johannes egen
Dag-bok, hvaraf et Utdrag finnes i Historien
om Grönland under berörde år, gick han den
28. April. 1752. ifrån Köpenhamn under segel, och
efter mycken utstånd den 13. Juni till Ny-
Herrnhut på Grönland. Grönländska Församlingen
var väl vid hans ankomst, såsom vanligt är sommar-tiden, på
några närings-platser förströdd: men de insunno
i Ny-
Herrnhut alle samtelige efter hand, och
ta i talrik mängd på en gång, så att Johannes
(den Grönländarne gäfvos medernamnet Assar-
d. å. Rårhafswande) kunde genom Folket
med dem alla, hvar för sig, och hålla några
männas tal för dem, såsom och särskilda och
hvarse Chor lämpade homiller. Han förrättade
sjelf tvänne Döpsel. Ater, och utdelte två
ger Mattwarden, äfwen hölt för alt folket
Församlings-dagar, på hvilka han meddelte
muntelig underrättelse om Hedna Missionerna
andra orter. Johannes Sörensen, som till
ill wardt Missions-biträdare, ordinerade han
Brödra-Kyrkans Diaconus, öfste National-
pre-
sterns antal
anvisning,
på och på
han Kyrka-
närerna repid-
Sänger. Till
Grönländarne.
derna omkring
ut på Dan-
de många sam-
gar, engänd-
ämål och om-
saligheten. D-
terrefan, och
ter den 4. D-
esa befunnos
villka 120. w-
ågre och tretti-
an hemma nå-
ade endast i d-
ouer i Herran-
ttes Församlin-
ret derpå med
om en smitts-
4. Grönländar-
ore och Hus.
och världsa-
leswo genom fi-
genom dessa
ingen led brip-

Brödrarna på
den tanka,

Från år 1751. till 1755. S. 175, 176. 455

ornes antal med några flera, och gaf dem nödig
anvisning, samt förordnade några af dem, at
på och då hålla offentliga tal. Derjämte bragte
han Ryks-boken i ordning, och med Missio-
närerna repiderade de på Grönländska öfversatte
Sånger. Till at ock bese så wäl Brödernas som
Grönländarnes utwärtas arbete, for han med Brö-
derna omkring på deras närings-ställen, såsom
ut på Harna till Hedningarnas besök, och ha-
de många samtal med förbifarande Söderlänning-
ar, angående Landets och Nationens tillstånd,
lönwål ock om den dem förwärfwade och tilbudna
saligheten. Den 12. Aug. begaf han sig på ö-
fverresan, och efter en fem dagars storm anlände
den 4. Oct. till Köpenhamn. Wid hans af-
resa befunnos i Ny Herrnhut 390. Döpte, af
somwilla 120. woro Communicanter, och desutom
någre och tretie Värtingar; 52. Döpte woro re-
sande hemma när Herranom. Äfwen så många
hade endast i detta år blifwit döpte, och 40. Per-
soner i Herranom affomnat. Följande året 1753.
helles Gödsamlingen med 67. nya Inwånare, och
året derpå med 48. Döpta. Häremot blefwo, ge-
nom en smittsam sjukdom, i ewigheten forthulne
4. Grönländare, och deribland de bäste förwärf-
ware och Hus. fäder; hwarigenom många Enkor
och wårnlösa barn rålade i yttersta elände, men
blefwo genom fördelning ibland andra Familier,
och genom deras understödjande, så försörjde,
at ingen led brist och wanstöttes.

S. 176.

Bröderna på Grönland, hade länge warit af
den tanka, at Grönländarne kommit till döds-
wer

wer ifrån Amerika; och at förmodeligen där bor
 ta mätte och ännu wåra Karaler, såsom Grön-
 ländarne kalla sig. De betygade alltså ofta en åstun-
 dan, at bära Evangelium til de samma. Til den
 ändan söke Matthäus Stach, fast förgäfwes,
 en lägenhet at komma til Hudsons Zafs: wil.
 Detta föränlåt några Bröder i London, at i säll-
 skap med andra wälsinta Rödmän, rusta at en
 handels-Stepp til Kusten af Terra Labrador.
 Och emedan Matthäus Stach i medlertid reste de-
 ter bort til Gröndland, bådo de Ordinarius sän-
 da med sig några Bröder, som kunde förkunna
 Hedningarna Evangelium. En Holländsk Styre-
 man, wid namn Erhard, som några gånger fä-
 rit til Straat Davis på Walsf: fänge, jäm-
 wäl och varit i Ny-Herrenhut på besök, där han
 hade lärdt sig några Grönländska ord, och nu up-
 pehölt sig wid Brödra-församlingen i Zeist, till-
 bödd sig at fara med, och fyra Bröder wille föl-
 ta sig ned där i Landet och lära sig språket, för
 at kunna arbeta på Hedningarnas omwändelse.
 Ordinarius hade wid denna sak någon farhoga-
 efter egenlyttiga affigter blandade sig in med
 hwilka, såsom Han wid några mislyckade försök
 hade observerat, gemenligen äro Missions-werke
 til skada. I medlertid wille Han dock icke hel-
 ler hindrat. De fyra Bröder togo med sig et smä-
 digt timrade hus, jämte en båt, allshanda redskap
 och frö-korn til Landt-bruk; satte sig ned i
 wisk, som än i dag efter en Stepps-Redares namn
 kallas Nisbets-Samnen, och inrättade sig til
 närings-idning. Erhard for med Steppet långt
 i norr på handel, och kunde göra sig tämmelig
 begripelig för Eskimauerna; men då de, af frukt-

han för gewä-
 han af dem f-
 trofer fara i
 emellan Dorn
 icke tillbaka.
 båt, kunde id-
 sig sig twung
 nen förefälte
 af sitt bästa m-
 at styra sit sk-
 bala. De len-
 qwar, i förhö-
 samma, och w-
 dinarius, som
 hade dessa fyra
 wid, at låta de
 at kunskap, om
 de, och om hu-
 st, som nästfö-
 underrättelse, at
 wit några de ih-
 fant wäl huset
 snart tidningar,
 företagande war
 Se fortsättning
 V. Styck. S. 1

W i wilje nu
 ja wid äre
 ius och Hans
 och Brödernas E-
 mständigheter u-
 m denna handels-

Från år 1751. til 1755. S. 176. 177: 47

han för gemår, icke wille komma intil Skeppet, lät
han af dem förleda sig, at med fem andra Ma-
troser fara i en obemåpnad båt til dem i en bucht
emellan Dorna, til at drifwa handel; men kom
icke tillbaka. Skeppet, som ej hade mer någon
båt, kunde icke fara efter och uppsöka dem, och
säg sig twungit, at fara til Bröderna. Capitän-
en föreslätte dem sin nöd, at han efter misstning
af sitt bästa manskap och båten, ej wore i stånd
at styra sitt Skepp, och bad dem fara med sig til-
baka. De lemnade altså, fast ogärna, sitt hus
qwar, i förhoppning at nästa år åter bebo det
amma, och wände nu tillbaka at Engeland. Or-
dinarius, som hjerteligen tackade GUD, at han
hade dessa fyra Bröder i behåll, fant betänskande
wid, at låsa dem åter resa dit, innan man inhäm-
at kunskap, om de bortmiste Matroser ännu lef-
de, och om huset stode ännu qwar? Det Skep-
et, som nästföljande år for dit, hembragte den
underrättelse, at man hade igenfunnit och begraf-
wit några de ihjälslagnas kroppar. Et annat Skepp
fant wäl huset ännu i behåll; men man fect oc-
kort tidningar, at det blifwit förstördt. Detta
förelagande wardt altså uppkutit til en annan tid.
Efter fortsättningen af Historien om Grönland,
V. Styck. S. 13.

S. 177:

Wi wille nu gå tillbaka til Engeland, och bör-
ja wid året 1753. Detta war för Ordina-
rius och Hans Medarbetare et beswärligt år, i
hvilket Brödernas Credit, wäsende war råkad i swåra
omständigheter uti Engeland. Efter nu någo-
m denna händelse äfwen blifwit Publico bekant,
S f 5

chur

ehuru på et ganske oriktigt sätt; så attar jag mig förbunden, at derom meddela en sansfærdig underrettelse. Til grundelig insigt i denna sak, måste jag först låta en kort, men pålidelig, berättelse gå förut, om besörjandet af Deconomiska behöfverna i Brödra-församlingarne, i Missionerne och Conlonterna.

Utan twiswel lærer hos hwar och en denna historias upmärksammas läsare, hafwa flera gånger upkommit denna fråga: Huru har det wäl varit möjligt, at bestrida den kostnad, som fördras til alla de omsörmda Herrans werk, hvilka på de tretie åren kommit i stånd? Store kostnader måtte ju hafwa blifwit förorsakade och anwände, til så många Mähriska Exulanter emottagande och i stånd sättande; til Herrnhuts och sedermera så många andra i Europa och Ameriska besitteliga församlings-orters och Coloniers bebyggande och inrättande; til otaliga landresor, och redan långt mer än tusende små och stora sjö-resor i Jesu rikets tjenst ibland Christna och Hedningar, då rese-följet mången gång varit ganske talrikt; til Seminarii, Pædagogii och de anseelige Barna-anstalters underhållande hwaräst för minsta delen personer, alt ifrå början blifwit betalt, til Chor-husens upbyggande och inrättande på alla Församlings-orter, såsom och til medels förskjutande, som merendels fördras för därstädes inrättade handtwerk och slögwerket til underhåld för Pilger-huset, eller det ofta mycket talrika sällskap af sådana Bröder och Syskoner som dels wille gå til sina påster, dels komma derifrån tillbaka, och af Ordinarius måste besörjas, ifrå den tid Hans Exilium börjades; til Eu-

stantation
församlingar
barn ifrå
hvilke måste
några Salar
ter sig; til
och Fursteli
dels ställa i
Christina och
och bestickni
i alla Förs
wid utwidga
ner; och til
så widlöftigt
här omöjelig
Denna
sätt och sann
jag förnummit
hos dem, som
dels wid det
dan jag är
minarium.

Id första
frade C
de sielfwe icke
oran af Guds
af alla krafter
de at sagna
gars och andra
advant war n
dmått snar
ble hwad de ä

tar jag mig
 dig under
 sat, måste
 rättelse gå
 behöfvom
 och So
 en denna
 era gånger
 wäl wa
 som for
 verk, hvil
 Store kost
 skade och
 xpulanter
 herrnhuts
 a och K
 och Colo
 lga lande
 e små och
 Christna
 gång wa
 gogii och
 hållande
 å början
 ande och
 åsom och
 fordrat
 idgderier
 sta my
 Gyllra
 kom
 e bes
 till Su
 str

sentation för Lärare och Arbetare i de flesta
 församlingar, för deras Enkor och faderlösa
 barn ifrån alla Församlingar och Missioner,
 hvilke måste besörjas, emedan deras fäder ej haft
 några Salaria, och alltså ej kunnat lemna något ef
 ter sig; till så många Deputationer till Kongliga
 och Fursteliga Håf och deras Collegier, för at
 dels ställa i Rätt, dels förswara Guds wärk ibland
 Christna och Hedningar; till nödiga visitationer
 och besökningar; till en widlyftig Correspondents
 i alla Församlingar och Missioner, såsom och
 wid utwidgad bekantskap, i de Christna Relligio
 ner; och till så många andra behof, som wid et
 så widlöftigt Guds wärk äro oundwillelige, men
 här omöjiligen kunna alle anföras.

Denna wigtiga fråga wil jag på historiskt
 sätt och sanningen lifmätigt beswara, just såsom
 jag förnummit saken, dels genom noga efterfrågning
 hos dem, som ifrån början haft dermed at göra,
 dels wid det jag sjelf varit deraf åstådare, se
 dan jag år 1740. kommit in i Brödernas Se
 minarium.

S. 178.

Wid första anläggningen af Herrnhut, upos
 frade Ordinarius och Hans Fru alt hwad
 de sjelfwe icke oundgängeligen behöfde, till befor
 ran af Guds sak, den de hade förbundit sig at
 af alla krafter wara till tjenst. I början hade
 de at sågna sig af några sina förfärliga släktin
 gars och andra Wänners biträde. Men emedan
 sådant war många ombyten underkastade och
 ännu så snart uphörde, så beslöto de at wäga
 allt hwad de ägde och förmätte, till detta nya och
 af

af Försynen sjelf utvidgade Guds werks wid
 magt hållande och fortsättjande. För Brödernas
 anstalter wille Ordinarius icke söka någon hjälp
 genom påbudna Collecter, som annars äro wan-
 lige wid Emigrationer, Hedna-Missioner, Barn-
 hus och dylika goda anstalter, och som de icke
 heller hos andra ogillade, helst de sjelfwe icke
 uphörde, at här och där bidraga dertill efter sin
 förmåga. Hufwudorsaken dertill war hos honom,
 ibland annat, den, at andra anstalter icke måtte
 derigenom ske afbräckt. Wid nya Coloniers och
 Hedna-Missioners anläggning, sökte han i den
 delen intet understöd af landsens Öfwerhet: och
 när något sådant tilböds honom af Högga Syn-
 nare, slog han det med goda stål af. Hans be-
 slut härutinnan, war detta: Med trones ågon se
 på Herrans wälsignande hand, på det förnufts-
 tigaste hushålla med sina inkomster, och hwad för-
 mögne Bröder och Männer af egen fri drift wor-
 do bidragandes; och så ofta sådant icke räckte til,
 på sina gods upnegotiera, hwad som nödward-
 igt behöfdes.

De utmärktes nödtorster lät han sin Fru
 besörja. Och denna med stora ägenskaper werks-
 ligen begåfvada Fru, hwars ömhjertighet och
 utmärkta hushålls-wett hos Brödra-församling-
 garna lär ständigt förblifwa i wälsignad äminnelse,
 understödde sin Mans gudeliga affigter, äfwen
 ibland annat, genom en så flöt inrättning af
 sit wäl ansländiga huswäsende, at det mer lund-
 de tjena Herranom, än deß Grefsweliga hus-
 til godo; i det hon i början tog i sin tjänst
 dana arbetare och hjälpere wid Församlingen
 Herrahut, hwilke sjelfwe ej hade något at lesa

af, men o-
 tid efter an-
 bland Christi
 storstelliga m-
 Grefsweliga
 Guds hus.
 til det efterd-
 ger-huset, hn-
 re woro lifso-
 underhålla, d-
 har fordrat si-
 rius år 1736.
 wända ryggen
 familia på någ-
 omkring sig u-
 Guds werk, s-
 bada fortgång
 9. och 86.)
 at man der
 såldst då den
 hippad, hade
 människor den
 Ordinario sit
 med 6. Procen
 försynen lät, t-
 adt medel for-
 ägre Bröder
 wååg, utbodo
 ermed afbetala
 ade Capitaler,
 stfåde före. C-
 ru Grefswinnar
 swet medel, at
 fl. fiendtelige oc

utaf, men ock efter handen sådana personer, som
 tid efter annan upoffrade sig til Guds werk
 bland Christna och Hedningar, på det de nöd-
 storfteligen måtte blifwa försörjde; så at detta
 Guds hus i sannning måste anses som et
 Guds hus. Och detta var första anledningen
 til det efteråt så kallade Församlings- och Vil-
 ger-huset, hwaråst alle Brödra-Kyrkans tjena-
 re woro liksom hemma; hwilket at besörja och
 underhålla, afwen i blott vundgängeligaste mål,
 forfordrat stora omkostningar. Ty endr Ordina-
 rius år 1736. måste gå i landsflyktighet, och
 wända ryggen til sina gods, afwen ock til sin
 familia på någon tid, men likwål borde hafwa
 omring sig nödiga hjälpere til fortsättjandet af
 Guds werk, som nu först begynte så sin wålsig-
 nada fortgång och ansenligen utwidga sig; (S.
 89. och 86.) så ötte sig ock utgifterne efter hand
 så, at man derwid icke sållan råfode i willeråda;
 såst då den smålet, som med Exilio war för-
 knippad, hade på många annars wål stannada
 wänniskor den stemma werkan, at de undandrogo
 Ordinario sit blitråde, och upfode sina, ehuru
 med 6. Procent beswårade, penninge-lån. Wien
 försynen låt, til sakens underlåttande, et oförmo-
 gadt medel komma Honom i händerna; i thy
 ägre Bröder och Wänner i Holland, af eglt
 wäg, utbodo et lån til tre för hundra, at
 dermed afbetala de med så hög ränta beswå-
 rade Capitaler, som Fru Grefwinnsans gods
 låstade före. (1) Detta kärleksrika anbud tog
 Fru Grefwinnsan emot, såsom et af Guds hand
 öfvet medel, at på en gång förnöja sina til en
 flendtelige och ledsamme blesne Creditorer,
 och

och med den del af Hennes gods ärliga inkomster, som derigenom besparades, och den som annars till utlärningar hade måst gifwa, heför sin till Guds Rikes tjenst inrättade hushållning. Och då bemålde Bröder i Holland, jämte andra flera, resolverade at bidraga något till Brödras församlingarnas och deras Coloniers, Missioners och anstalters bästa, för at derigenom underlätta befrämjelsen af Herrans sak; så blef et Collegium af trogna och förståndiga Män upprättadt, som kallades General-Diaconaten, hvilket skulle hafwa upsigt deröfver, och med Fru Grefswiman, på et Evangelio värdigt och med Christi Korß-rike instämmande sätt, besörja Brödras Kyrkans tårswor i alla des afdelningar. Och denna inrättning har i några års tid haft sin målsignade gång, och wid en sparsam och tårswelig hushållning, hwormid deff hwar god en war förnögd, blifwit frönt med mångt bevis på Guds underbara kraft och godhet.

(1) Nat. Reflex. p. 237. 577.

§. 179.

Efter Ordinarii tillbakakomst ifrån Amerikans år 1743. hupade sig åtskilliga omständigheter, som gäfwon anledning til förändringar i många delar af Brödra-Kyrkan, hwilka förändringar äfwen hade stor inflytelse på Decorem. Göromåten blefwo mångfaldigare, än förut, fordrade alltså flera personer, och förorsakade många resor til när och fjerran belägna orter. I somliga länder hupades swåra betryckningar genom många wänner, som icke wille såga sig gemenskapen med Bröderna, dels blif

fördrefne, och tillflykt till med möda en del taler. Inte borde icke Colonier och nya onläggade och flera tilldrene. Dredningarna, uelike öfwer de as dryga kost, och uphörd. ra års tid i adagogium o asenligen, icke alt mer till. ran många and om ofwannäm

På detta så församlingarne, olterne, hålft d. ka ifrå den fo hushållningen, for icke genast. Pu Wänners blic r, och war alls en. Efter nu g. kte på undsättn. nare icke kunde. a liggande, som andigheter su län. o de sig twungn

den förordne, dels förordnadtne at i förtid taga
 tillflykt till Brödra församlingarna: hwilke
 med möda kunde få plats, och måste med sina
 en del talrika familjer, frist underhållas. Der,
 emte borde icke allenast de redan i stånd satte
 Brödra Colonier och Missioner än framgent underhållas
 och nya anläggas, såsom hittintill steds, utan de for-
 made och flera personer, och alltså mer understöd,
 så blef i tillförelse. De till Evangelii förordran ibland
 Brödras församlingarna, uprättade Sörlesteler blefwo betän-
 kliga öfver des snälla fortgång och Missioner,
 och dröga kostnad, låto efter handen modet fal-
 ta, och uphörde omsider at wara, hwad de nå-
 ra års tid i twåsignelse wärit. Seminarium,
 Pedagogium och Barna-anstalterne öfste sig
 alltigenom, icke allenast med flera personer från
 allt mer tillwäxande församlingar, utan och
 från många andra orter, med sådana, som ige-
 nom ofwannämde betryck förordnadtos at insinna
 sig.

På detta sätt öfstes år isfrån år behofwen i
 församlingarne, Colonierne, Missionerne och an-
 stalterne, hålft då man här och där råfde af-
 skaffa isfrå den fordrade enkaldiga och sparsamma
 underhållningen, som wid förberörde omständigher
 icke genast kunde återställas; somliga Bröders
 och Wönners biträde astog jämwäl allt mer och
 mer, och war alltså icke tillräckeligt at fylla behof-
 wen. Efter nu Diaconi likwäl måste wara be-
 troddes på undsättning, i thn Brödra-Kyrkans
 näre icke kunde och wille låta Guds wärk blif-
 fa liggande, som under så många swära om-
 ständigheter su längre ju widare utbredde sig: så
 som de sig twungne, at i hopp om bättre förhö-
 ring,

lighet, uplåna det erforderligaste: hwilket i några års tid ej fant någon swårighet, men hade och thuy wår! den stadelliga werkan, at Församlingens ledamöter och andre Wänner af Elds sof wånjdes nästan aldeles ifrå dektagandet i hufwudsaken. Hårtill stötte 1746. den swåra siktningen i anseende till Församlingens inwärtas gång. Hwilken hade många bedröfweliga verkningar på Brödernas Neconomiska omständigheter. Och den densamma år 1748. och 1749. nästan öfwer all brast ut, under då påstående åttilliga till Brödra-sakens undersökning och stadfästelse nödiga underhandlingar, som också med många kostnader woro förbundna; Ordinarius jämwäl med sit Hus urrethit sig i Engeland, hwarigenom åttilliga kostsamma resor förorsakades: så steg nöden allt högre och högre. I Engeland höll ej allenast Brödra-Societeten, som förenat sig till Evangelii befrämjelse ibland Hedningarna i Engelska Colonierne, utan och den lofwärda inrättning, som besörgde där warande borna- och stalter samt förskaffade Lärare och arbetare i åttilliga Engelska församlingar, så råkat i förfall at nästan alla dithån hörande utgifter blefwo Diacodatet påbörjade, och måste af dessamma årläggas. Härigenom wardt deß bördas ån tyngre och swårare. Och då några, Brödra, församlingen tillhörige, Köpmän i god mening sökte utredskja saken med sin Credit, blef hon wäl åna sidan för någon tid hulpen; men å andra dan förorsakades henne större kostnader och mer förlust, som aldeles försatte henne i preda.

Till alla dessa och ån flera werkelige olycka händelser, som här ej kunna anföras, som 17

och de följande
hwarigenom
ades, ån ma
Contante
gingo al
illfördätel
ades, i förtid
nningen Dia
blefwo alle
å, jämtz må
åga Personer
ad till andra
en förlust, som
ons, werktlyg
d, då man å
vilgerruh.

I medlertid hat
land. Men
m Diacodatets
e oreddor uti E
å sig tillbaka å
clades Honom,
arelse och Cred
ur deß prestant
åtte. Köpmän,
rödra, Diaconle
i medlertid i
å Jude i et w
denne i början
återrotterade, fö
hetala, ån de w
werksalla. I

och de följande åren, En attion ifrån Herrnhag, warigenom Diaconaten långt större Skade tillfogades; än man gemenligen föreställer sig: I thys Contante påkostade penningar til stora Summor, gingo aldeles förlorade, dels et ordentligt och tilförläteligt Credit, wäsende derigenom skadades, i förtid med idel förlust upspades, och be-
 och blefwo alle anstalter i Wetterau uphåfne; hvil-
 samt många gamla, trasliga och andra sat-
 til Bröderna Personer och Familier, måste med dryg kost-
 ad til andra Länder transporterats: at förtiga
 en förlust, som man dermedelst lidit på Profes-
 sions, werktug och lösören. Och detta skedde på en
 då man ännu knapt förgåtit förlusten af
 Vilgeruh.

S. 180.

I medlertid hade Ordinarius rest tillbaka at Tysk-
 land. Men så snart Han fect underrättelse
 om Diaconatets swåra omständigheter och förberde
 sig oreddor uti Engeland, beslödt Han genast at ha-
 sig tillbaka at Engeland; hwaråst det jämwäl
 skades Honom, at medelst sin personliga när-
 arelse och Credit, rädda Diaconien därstädes
 ur des prästantaste olägenhet. Men öfwanbe-
 öste Rödmån, som tid efter annan försträckt
 rödra Diaconien med Contanta penningar, ha-
 i medlertid inlåtit och inwesklat sig med en
 Jude i et widlöfligt Wärel. negotium. Då
 denne i början af år 1753. på arglistigt sätt
 nterrotterade, föll på dem och på Bröderna mer
 betala, än de woro skyldige, och så snart i skänd
 werksalla. I och med det samma rörde sig
 S. 9
 alle

alle deras Creditorer, och wille blifwa betalte Ordinarius, som ännu icke wiste utaf hela sammanhanget af deras Credit, wäsende, råföde deras öfwer i stort bryderi. Men då Han ändtelligt sett se in i hela tillställningen, repade Han mod och uppå dessa Bröders skriftliga föreställning och begäran, af färlet till sina Bröder, (till at behålla deras Credit och icke blottställa Gräfsarens ära genom Hans folk) tog på sin Credit hela den felande Summan, med det betingande, om deras Creditorer wille låta Hans föreslagne utwägar behåga sig. En stor Jurist, som man antagit till Medlare, rådde wäl Honom ifrån, at inlåta sig i en slikt skuldfordrings-sak, och föreslog andra hederliga utwägar, huru berörde Bröder måtte blifwa denna sak qwille. Men då han icke kunde öfwertala Honom dertill, gjorde detta så oronligt ädelmodiga tänke-sätt hos honom så djup inskyt, at han sedan med tårar i ögonen bepröfades detsamma för Borgenärerna, och sökte förstå dem, at medelst denna Caution ingå med Guldendärerna en förlikning, i följde hwaraf Capitalerna skulle på wißa termener afbetalas. De fleste woro dermed nöjda, men någre, bakom hwißka Brödernas bitterhet, der hade försluckit sig och dem uphetsat, wille åtingen genast hafwa betalning, eller i sträng måtto försara med sina Guldendärer. Ja, då flög godfände Löfiesmän inslalde sig, wille de icke taga desamma, under förebärande, at och de woro Bröder. Detta gjorde underhandlingen ganska swår och oangendäm. Men de andre Creditorer blefwo snart warse, at de icke människan ej så mycket woro måne om säkerhet för sina fordringar

fast mer
om de och n
flet de en g
man se till, a
af Creditorern
ördringar pro
amma, och
omt låto, este
uterade, i mån
Ordinarius tag

Detta war sa
frestelses,
lefmo uppenbo
alla, och brog
ddnings, medel
orde ingen mö
at rätt påstellige
en Bröderna ha
och i denna c
redelse i trone
id alla af hjert
orde med frestel
aga. Med en
andra gjorde
om hwar gång
deligen, at Ha
i det högsta,
tte kunna bete
dra, som med
hjaelp i dessa
2. Martii 175
20fen så lydd

betalte
ela sam
ade de
ndteligen
an mod
estållning
til at bl
älsfaren
hela den
om deras
utvägar
stagit
låta sig
andra
r måtte
cke fun
å orvare
så djupa
n beprö
fte. S
ed Guds
aptaler
issa ter
nödde
tre fien
villle an
rång
då fien
tade an
de m
gonst
editore
å m
ringar
som

en fast mer om Brödernas totala rula; Esven
om de och vid detta tillfälle yttrat sig så här:
Efter de en gång dro på rispen at falla, måste
man se till, at de aldrig åter upresa sig. Någre
af Kreditorerne togo alltså de widrigt sinnadas
fördringar pro rata uppå sig, utbetalte de,
samma, och uppsatte Förläknings, Instrumentet,
som låto, efter afgjord sak, genom två sina De
puterade, i många Bröders närvaro, aflägga hos
Ordinarius tackfägelse för Hans bemedling.

S. 181.

Detta var sannerligen en ganska svår tid, en
frestelses, stund, då många hjertans tankar
blefwo uppenbare. Många Wänner låto modet
falla, och drogo sig tillbaka, efter de sågo inga
reddnings, medel. Fienderna gladdes deråt, och
varde ingen möda och kostnad, för at göra sal
at rätt på tilltellet och allmänt kunnbart. Men GUD,
den Bröderna hade satt sin lit till, såsom i all ting,
och i denna alltför början till Hans Rikes ut
redelse i trone wägada sak, förblef dem trofast
vid alla af hjertat årlända fel och misstag, och
orde med frestelsen en utgång, at de den kunde
aga. Med ena handen agade Han, och med
andra gjorde Han barmhertighet. Han hjäl
om hwär gång utar nöden; och man såg helt
delligen, at Han låt densamma just derföre stå
i det högsta, på det Han desto ågonstelligare
skulle kunna bete dem sin hjälp. Hos mig och
andra, som med ågonen sedt uppå GUDS under
na hjälp i dessa omständigheter, har i synnerhet
2. Martii 1753. blifwit oförgätelig, då dag
20sten så lydde: Kom GUD! Ef. 35: 4.
och

och låte oss mycket godt wedersaras. Ty då den wäntade hjälpen i några dagar förut blef bortta, och en wiß Rådman, som ej war någon Bröder, på utsatt tima icke kunde betala, och alltså rådde i fara, at komma i fängelse, hwilket Ordinarius, för at rädda den oskyldiga Mannens Credit, i hans ställe wille undergå: så kom hjälpen, emot alla människors förmodan, just i rättan tid, och gjorde de emot denna Man och emot Bröderna uphellsade människors förhåfwande om intet. Denna hjälp wedersfors Geldendärerna ofta i det ögnableck, då man wille arrestera dem; och wid all smärta öfwer förlösta Wänner, sedt man och många hugneliga bewis på den broder-Lärlef, som är beredwilling at låta allt, ja också lifwet, för Bröderna. Derhos lärde man och af försarenheten bättre förstå ganska många Trälsarens och Hans Apostlars utfogor, och deribland förnämligast den

: Sörjer icke för morgondagen; ty morgondagen hafwer sjelf sina omsorg med sig. Det är nog, at hwar dag hafwer sin egen plåga; såsom jag jämtwål obserwerat, at den nästan hwarje dag war med en besynnerlig nöd, men och med en besynnerlig Guds hjälp och teknad, hwarwid hwar man måste erkänna, at det kan icke tillkommer människor, utan Honom allena.

För alla dessa år 1753. rönta Guds nåde gärningar, wardt Han i alla Brödra-församlingar, på en dertill bestämnd tackfågelses, fast den 27 Febr. 1754., under många lärar läfswad och psalmsad. Ty fast än all nöd icke ännu war til ändad, och man wäl wiste, at det skulle kosta mångt smärta och bad, innan alla fordringar blifwit clarerade; kunde man dock af mångfaldig försarenhet på

la ny förhoppning icke heller förut wil en Creditorerne sigelse och namma åtgärder fullligen upsy

Wid alla församlingar, såsom ingen bristfullbygd förödmjukande kristan på Hans husfäst, än med talet i lekamlig och wärdt wistanda Brödra-Psalmen nu fulltryckt Psalm-bok Ordinarii egna swen som Ordigheter icke uphörd. Brödernas d 1753. med fy några och kolonierna och Huru Guds angar, blifwit h widare utbredt, Nu wil ja

En ny förhoppning om Guds hjälp, och detta hopp
blef icke heller på sam kommet: såsom jag och nu
gon Broder och öfriga
och öfriga
illket Or-
Dannens
kom hjel-
i rättan-
mot Bro-
e om in-
erna ofta
dem; och
man och
rel, som
för Bro-
arenheter
och Hans
igast den
morgon
red sig
in egen
den till
synnerlig
hjälp ut-
na, at
m allma-
Guds väl-
örfamling
den 29
och på
til änd-
gt stö-
rade;
get blif-

Id alla dessa svåra omständigheter, förblef
Görsamlings-saken i Engeland uti sin wan-
liga gång, Hedna Missionerne understöddes i sina
behof, såsom tillförene, och Barna-anstalterne le-
do ingen brist. Lindsey-huset blef icke desto
mindre fullbyggt, och den 29. Martii, under en
förödmjukande Guds nådes känsel och tilltelig för-
tröstan på Hans ytterligare hjälp, af Ordinarius

och Hans husfolk flyttadt; och kan jag icke an-
nat, än med tacksägning til Gud, af hvilken allt
godt i lekamlig och andelig måtto kommer, tänka
på vårt wistande i samma hus. Den Tyska sto-
ra Brödra-Psalmboken, som börjades år 1752.,
blef nu fulltryckt, och 1754. kom jämnväl en stor En-
gelsk Psalm-bok ut af Trycket. Bolktryckeriet i
Ordinariis egna hus, stod icke heller nånsin stilla:
swen som Ordinarius wold alla tryckande omständ-
igheter icke uphörde, at arbeta för Görsamlingar-
na. Brödernas då warande stepp, Irene, affegla-
des 1753. med fyratio, och 1754. i två gånger
med några och Tjuttio Bröder och Systrar, till
kolonierna och Missionerna i Amerika.

Huru Guds werl ibland Christna och Hed-
ningar, blifwit här och på andra orter fullföljdt
widare utbredd, det skal efteråt warda berätt-
at, Nu will jag afenast härjämte örlandra, at

Ordinaril och Hans Medarbetares svåra omständigheter hade en helsosam inslytelse på alla Brödras församlingar. Den som sedt minsta kunskap derom, kände icke allena et innerligt medlidande, utan gjorde och hwad han kunde, til underlåtande af deras hit intil tryckande börd. Til den ändam uprättade den ena församlingen efter den andra, sin egen enskylda Diaconie, til sina Arbetares underhållande och andra tarfwors besörjande. De funnos för billigt, at för Diaconatet i möjligaste måtto underlätta, om icke aldeles undanröddja, omsorgen för Hedna, budens underhåll och fattig, barnens stötte i Skola, anstalterna. I denna affigt blefmo wiße Bröder tillsatte, som skulle taga emot frivilliga sammanstött til Hedna Missionernas underhållande, och efter gemensam rådplågning anwända dem på de ställen, där de funnos mest behöfwa af nöden. Afwen, på samma sätt förordade och för de fattiga och wårnlösa barnen i Skola, anstalterna. Detta hade derjämte den nytta, at man öfwer allt beslitade sig om en simplare, sparsamare och arbetsammare lefnads-ort, at man mera deltog i Guds sak, tänkte på densamma sina böner, och i förtröstan på Guds hjälp lade hand wid, at af all den förmåga, som Gud förlånar, understöddja densamma.

§. 183.

Til förenämde nöd stötte ännu en annan, som ansefiligen öfste densamma. Just wid samma tid kom en ström af mot- och småde-strifter till Tyskland öfwer til Engeland, hwilke af brödras fört följde på Moders måtet öfwerfätte. Många ånålskor, dem man hade måst förneka gemensamt, villo nu på en gång få sin rätt. Den onda

omstända, wille och wid detta tillfälle hämnas på Brö-
 derna. Till at göra Bröderna hos Nation för-
 hatliga, sökte de fram hwarjehanda gamla sa-
 gor och Historier; Åstwen som strid. Kristierna wil-
 le intala Nationen, at Bröderna blifwit utur Tyst-
 land och andre Stacter, såsom för Samhället skä-
 delige människor, fördrefne, och at de hade be-
 swarit Parlamentet, och med list utpracticerat des-
 serts af år 1749. Ehuru nu Parlamentet wäl
 wiste, hwad det, efter en så långsam och noggrann
 undersökning, hade skolat göra och låta, och Prä-
 sterne af bägge Hufen, tillika med några an-
 deliga Förrar af andeliga och werldliga ståndet,
 med hwilka Ordinarius ständigt plågat samtal och
 Correspondents, försäkrade Honom, at Han för-
 deras skull ej behöfde möda sig med något för-
 svarande: så lät Han dock, för at stilla folket,
 låga Bröder swara på de gislige Charteler, och
 offrerade sig i Tidningarne, at beswara alla of-
 fentligen eller hemligen til Honom ställda frågor
 swer invänningarne utur strid. Kristerna, dock at
 de heller nu nämna författarena och åfversätta-
 na, dem Han (såsom S. 162. sagt är) gärna
 wille stona. För en af Regeringens förnämsta
 Herrar, hwilken wille hafwa en wif Libellant an-
 lagad och straffad, och derutinnan låst Wade alt
 stråde, förklarade Han sig Kristeligen, hwarföre
 han icke kunde och wille detta göra. Och en för-
 namt Theolog, som stälde Bröderna i jämsförelse
 med alla gamla och nya Secter, och råbdordade
 om alla, åstwen emot hwarandra ganska stridan,
 willo, meningar, swarade Han i en privat strif-
 telse, med mycken besteddelighet.

Den onda fiendens affigt war wäl ingen
 an.

annan, än at upågga folket emot Bröderna, om
at komma til våga en **Mob**, (det äro grufv-
liga uplopp, som i Engeland ofta förorsaka
nöd och lifs-fara.) Men denna gång slog det
nam felt. Aldrig hafwa Bröderna roligare le-
wat och predikat i Engeland och Irland, än ju-
mid denna tid, då så mycket emot dem skrif-
lästes i Tidningarne, änskönt ofta många hundra
de människor gingo deras hus och Capeller för-
och berättade hwarannan hwarjehanda kringlöpa-
de rykten. Fast mer blefwo många begärlige,
lära känna Bröderna, och höra dem predika. Hwar
före och några tusende människor mid **Fulnet**
i **Yorkshire**, hade om Påst-morgon samlat sig,
at besöke Brödernas Gudstjenst, hwarom de hörd
så många underliga ting förtäljas. Och at man
gen med en bliswande wälsignelse för sin Själ
här och på andra orter bivitlat Evangelii predi-
kan, derpå har man efteråt sedt många prof
bervis.

§. 184.

Sedan Ordinarius i **Marts** månad 1753. ha-
de med sitt hus flyttat til **Windsey**-huset
Chelsea, företog han åter Conferentserna, med or-
tarena, som nu waro ifrån **Tyska** och **Engelska** För-
samlingarne hit komne; i **Julio** war han med på
Engelska Arbetarnes Provincial-Synodus, och gick
i **Augusti** månad en besöks-resa til några Försam-
gar i **Landet**. I **September** och **October** ha-
han med de ifrån nästan alla utländska Församling-
ankomna Deputerade, et Rådplågnings-möte eller
Synodal-Conferens, hwartil också **Spangenberg**
med några Arbetare hade ifrån **Amerika** infunnit
sig. Något sådant skedd och i **September** 1754.

Fre **Gre**
nd närmar
i **Engelsk**
brådlångst i
Personer
Chor-tal,
och bragte und
Benjamin
hwar på
welämnades
han gjorde
om härtils w
ifran war f
Fulnet, oc
allt, bättre
et några af
ti Capellet i
erfeliget tal på
en wågade H
Engelska F
London, hwar
geliga tal i sit
predikan i Brö
an förut hade
Engelska.

Straxt derpå
Windsey-hus
dus Hällen, då
Brödra, Ryktan
hos åttilliga
i **Oxford** st
som stull gans

derna, och Fru Orefwinnan von Zinzendorf war tillika
 en grufwa för närmarande. Förut gjorde Ordinarius et be-
 räkning i Engellska Församlingarne, och uppehöll sig
 i Fulnek. Här talte Han med många
 Personer enskildt, höll åtskilliga Församlings-
 och Chor-tal, samt Conferensier med Arbetarne,
 och bragte underhandlingen med Engellska Predikan-
 ten Benjamin Ingham i stånd, i kraft hwaraf Län-
 den, hwar på denna Församlings-ort år bygd, öf-
 verlämnades Bröderna på et årstelligt Contract.
 Han gjorde den författning, at Glicks-anstalten,
 som härtils varit i Weiland wid London och
 Fulnek, nu war flyttad til Chelsea, kunde komma
 at sig, till Fulnek, och tillika med här warande Söke-
 de hörd, att några af Societeterna i grannskapet, och höll
 at måna i Capellet i Summersal första gången et of-
 fentligt tal på Engellska språket. Ifrån den ti-
 den vågade Han och med offentliga tal upbyg-
 ga Engellska Församlingen på dess eget språk, i
 London, hwaråst Han hitintill, jämte wanliga
 öfveliga tal i sitt hus, alla Söndagar hållit en Dykt
 Predikan i Brödra-kyrkan; äfwen som Han re-
 an förut hade utarbetat åtskilliga små skrifter på
 Engellska.

S. 185.

Straxt derpå wardt i November 1754. åter i
 Windsor-huset en Engellsk Provincial. Syn-
 dus Hållen, då härtils warande Predikant wid
 Brödra-Kyrkan i London, Johan Gambold,
 hos åtskilliga Engellska Biskopar, med hwilka
 han i Oxford studerat, för sin Södsfruktan och
 som fullt ganska wäl aktad Theologus, blef
 S g s con-

consecrerad till Biskop öfver Brödra-församlingarna i England och Irland. Societeterna i Bristol hade skickat Bröder af sit samfund till Synoden, för att anhålla om församlings-inrättning. Delsamma gjorde också arbetarne från Wiltshire och Norra Irland, å åtskilliga Societeters vägnar: och ifrån Wales, hvaräst John Cennik år 1753. hade gjort besök och med välsignelse predikat på åtskilliga orter, talade bliffristier ifrån väckta själar, att man måtte stanna till dem Bröder, som dem värda kunde. Å dessa städades också ett par ägta folk, som besökte de väckta, och inrättade Societeter på nämnda ställen. Och till Engelska församlingarna för Biskop Johannes på visitation i början af år 1755. Utaf Societeten i Bristol valdes några ut, som inrättades till en Brödra-församling. Några närboende Predikanter af Engelska kyrkan, gjorde sig gagn af denna visitation, och förte att komma i närmare bekantskap med Bröderna. Ut i Wiltshire erhölet Församlingen i Gurnet samma slags försättning, som en annan Brödernas församlings-ort. Och de församlings-ledamöter, som bodde i Pudsey, Gummerston, Mirfield, Wyke och Duckensfield, blefvo såsom särskilte Landt-församlingar inrättade på samma sätt, som Landt-församlingarne i Pennsylvania. De bekommo sina egna arbetare som under Arbetarnes i Fulnel Direction brödde de på sina orter den offentliga Gudstjensten tillika med själa-vården, dock så, att alla de församlings-ledamöter begingo hvar sin del af den heliga Communionen i lag i församlingen i Trelack. De Societeter och

ställen, dessa församlingar med arbetare predikant och

id församling stiftning efter förtte och hand föremånnia twänget kallade kyrk förberwelsen. enhet glfwoit ladt, och and en den alb Aleschigs I hwarfamsmet h ater föra de ler war utan

I Norra på en from agate att predi otroligt tillop sexton Societe der; och utom era ställen. I eter, hwaraf ligger merend eg Neagh ut arim och A llymenagh och bilitation för

församlingar, som lågo närmast intill någondera
 af dessa församlingar, blefwo, efter gemensamt af-
 råd med arbetarena i Fulnet, af hwarje orts
 predikant och dess hjälpare besörjde.

S. 186.

Id församlingen i Dublin hade år 1752. en
 siktning brutit ut, då några Britiska,
 som efter Föttets och sinnets småt wille tänka,
 och handla, hade smittat andra, och, under
 föremwänning, at de icke kunde fördraga sam-
 ståndet och Påswista Herrskapet, såsom
 kallade Tyrko-disciplinen, dragit flera med sig
 förderfswelsen. De arbetare, som genom efter-
 lydnhet gifwit dertill anledning, blefwo derifrån
 dragna, och andra i deras ställe tillsatte, som un-
 der den äldste Mähriska Brodrens Johan
 Schlegels Direction, med sagtnodighet och
 församlingens samfundet hämmade siktningen, och sökte till
 Brödras förtroende för de förförda till rättas; hwilket icke
 en i Fulnet war utan god werkan.

I Norra Irland, hwaräst Johan Cen-
 ter på en from mans legäran för nle år sedan
 uppgått at predika i Ballymenagh, och det un-
 derblefwo ett stort tilllopp och många försöjelser, woro
 tillstade på sexton Societeter, och äfwen så många Ca-
 peler; och utomdes predikades samwål på 40.
 ställen. Hela fältet afdeltes i sex Dis-
 trict, hwaraf hwaradera fick et par arbetare.
 De ligger merendels omkring den stora Innsjön
 i Neagh uti Gresskaperna Derry, Down,
 och Armagh. Utur Societeterna i
 Ballymenagh och Ballinderry hade redan wid
 siktningen för tre år sedan, et urwal blifwit
 gjordt

gjordt, som man med mera stödsel betjente; och de samma inrättades då wid visitationen, til Brödra-församlingar, såsom i Yorkshire och Pensylvanien städt war.

Ordinarijs hade sannerligen håldre sedt, de, genom Brödernas predikan wäcke, hade fått blifwit wid sin forna försättning, och af Bröderna blott med goda råd blifwit betjente. Och i denna affigt wardt först et urwal af Brödernas åhörare, inrättadt til Societeter. Dese skulle, efter Hans insigt, blifwa offentliga Guds tjensien i sina Kyrkor, och hålla sig til sin Religions Kyrko-förrättningar, och endast med byggelliga påhelsningar och goda råd handledas af Bröderna, dem Han wille anse såsom Engellska Predikanternas medhjelpare. Det är och warligen än i denna dag så inrättadt på ättillhörigheter. Men emedan många Societets-ledamöter icke woro af Engellska Kyrkan, utan af andra jämnwäl til en del af de smärre och lrrige, Religions-partier, och man af dem icke kunde fordra, at de skulle hålla sig til Engellska Kyrkan: så såg man sig twungen, då de sade sig löst ifrå sina forna partier eller af dem blefwa utslötte, at på annat sätt förja för dem, til at låta dem såsom Separatister gå sin gång. Och måste taga dem in i Brödra-församlingen, och jämte Evangelii predikan, äfwen betjena dem med de heliga Sacramenten. Och då jämte många, som annars hördt til Engellska Kyrkan men til en del redan hade öfweralfwit densamma innan de kommo i betänksamhet med Bröderna, icke kunde hållas tillbaka ifrå Brödra-församlingen, och förde sådana ståt, som dem icke kunde disputeras: kunde Bröderna icke annat, hålft när de hos dem st

Ifrå är

andenes we
Brödra-försam
rättigheter
tillika den
der sig på
til en Chri
och twede
anndots och
ad emellan
rut warit
shatellige.

Om Brödra
sylvanien i
an S. 174.

ert dertil, on
and Nordame
indianernas fö
äfwen Brö
war likasom
des i Pachga
datsen af M
d Susquehann
Bröderna i Be
skopålo och
besökte sina
på jagt, och
ande Indianer,
Bethlehem på
Zeisberger?

(*) Hos Indianerna
noufferaterys in
uplagen ibland de
naturaliserad.

Från år 1751. til 1777. S. 186, 187. 477

Andens verkliga arbete, än behandla dem såsom Brödra-församlingens lemman, och låta dem njuta af rättigheter med de andra. Härigenom förebyggas tillika den äfkillnad emellan ledamöterna, som ber sig på kyrko-stadgar, och så litet påsar till en Christi församling, samt föder idel aföd och twedragt utaf sig; och i det ställe sammanlöts och underhöllts kärlekens och enighetens and emellan sådana församlings-lemman, som brut varit måga skiljaktige, och hvarannan öfhatelige.

S. 187.

Om Brödra-församlingarnas tillstånd i Pennsylvania under denna tide. rynd, är något som S. 174. förmält, Jag wil nu lägga någontill dertil, om tillståndet wid Missionerna i Nordamerikanska Hedningarna. Förutan att de afswen Bröder i Meniolagometah, hvilka war utaf som Annex til Gnadenhytten; afswens i Pachgargoch och Wechquarnach wid hussan af Ny-Engeland, och i Schomoko och Susquehannah-floden. Då och då gjorde Bröderna i Bethlehem, en resa til Walomit, Leckopälo och andra orter wid Susquehannah, besökte sina döpta, när de där borta wistapå jagt, och predikade Evangelium för de öfande Indianer, hwilke också kommo som öfäst i Bethlehem på besök. Utomdes gjorde De Jersberger till de sex Nationers hufwud.

ore

(*) Hos Indianerna är han befant under namn af Gannousseterry; ty han har, såsom flere Bröder, blifwit upptagen ibland deras familier, och til en af de samma naturaliserad.

orter, synnerligen till Onondago, i sällskap med den nu med en annan Broder, hvilken äro wän så wäl som han wille lära sig Indianerna tungomål, mången beswärlig resa, för att under hålla bekantskapen med de sex Nationer, och att på tillfälle, att förkunna dem Evangelium. Semen gen uppehöllt han sig i några månaders tid hos dem och omgäff med dem i största förtrohet; men kunde dock säga utträtta på deras hjertan, och måste med sina rese-samrater hos dem upphäufva hunger och köld, samt många andra beswärligheter, ja och lifsfara, när Indianerne druckit sig druckna. Missionen hade dock wid hwarsomhandas swårheter och de många hinder, som till efter annan lades henne i vägen, en önskan framgång; ja det såg så ut, som skulle det gå fullbordad, hwad Ordinarius wid sit wistande Majomil år 1742 hade föreställt sig och förmådat, att nemligen de därstädes då boende omflyttade till Schawangos skulle antingen omvända sig eller flytta sin väg och låta platsen så blifwa en Församlings-ort för Indianerna. Ty i Januari månad 1752. kom till Gnadenhyeten och Bethlehem en Deputation af mer än 100. personer, i måstadelns ifrån Plantekokerna i Majomil. De samme upträdde, med många ibland dem wärliga solenniteter, en wännskap emellan Indianerna och Bröderna i Bethlehem, och inviterade dem till ett besök, och än håldre till att bo ibland dem med försäkran, att de wille höra och anamma Evangelium. Bethlehemska Brödernas föga

(*) Samma år hade 680. Indianer då och då varit i Bethlehem på besök.

ett detta t
Indianerna,
tte wäl my
dermedelst
ng skulle så
usquehannah
Nation af
er litet antal
; hwilken då
tråde tilhopa
nad 1753.
amma Nationer
de sex Natio
d sig till M
Gnadenhyeten
till Wamp
atnach, hwilke
inom blifwa un
ar de Switas
de ju och så fu
lefwa efter si
de de med någ
at det icke ta
Bröderna swarade
emot, att Indi
flyttade dit be
afsinande, att de
en misstänkt före,
puterade från G
warande Brödd
er, skulle stika
lidning frambr
tte dem i den
ning war å färd

Detta besök och deras villighet att tjena
 Indianerna, var öfvermått stor. Ordinarius
 gjorde wäl mycket om denna händelse, och stärk-
 te demmedelst i den förhoppning, att man ju en-
 gång skulle få se en Indianisk Församling wid
 Tusquehannah; men Han förmodade icke, att en
 Nation af Indianer, utan allenast en *exloyn*,
 skulle komma till ett sådant besök; hwilken då
 och då omtvändade sig tillhopa och bodde enstildt.
 I Mars 1753. kom en annan Deputation ifrån
 samma Nationer, som förnyade wänskapen, och
 de sex Nationers wägnar hade det bodskap
 till Mabilanderna och Delawarerna i
 Mendenhyeten och Meniolagomekah, såsom
 till Wampanos i Pachgatgoch och Wech-
 wachenach, hwilke genom Indianiska Bröder skul-
 de blifwa underrättade, att de borde begifwa sig
 till Switas land och flytta till Wasomik,
 de ju också kunde hafwa lärare af Bröderna,
 att de med något stammande målsföre, af fruk-
 tningen af de Bröderna angående.
 Mot, att Indianerne, som hittill bodt hos
 dem, flyttade dit bort; utan lemnade i deras egit-
 skap, att derutinnan resolwera. Det kom
 dem till sinne, att de sex Nationer icke genom
 Onondago, eller genom våra
 Bröder, utan genom främmande In-
 dianer, skulle skicka ett sådant bodskap. Och att den-
 na förslagen frambragtes med darrande ämbörder,
 att de i den gissning, att någon Krigs-ill-
 färd var å färde. Utgången har också wäsat,
 att

at denna förmodan ägde grund. Med Broder Spar-
genberg, som 1754. reste libata åt Amerika, glom-
de Ordinarius det afstal, at mon icke skulle gif-
wa någon af våra Indianer anledning, men icke
heller hindra någon, at flytta in i Indianer-
nas Land; och at man desto försämligare skulle
wärda dem, som blefwo qwar, men då och då be-
söka de bortflyttade, samt gifwa allt uppå, hwar
Frälsaren af denna sak worde görandes.

S. 188.

Således flyttade några Indianer af eget be-
ifrån Snadenhytten til Wajomik. Deras slä-
len blefwo genast genom andra intagne. En
1753. måste Indianerna i Wechquatnach öf-
tera sit Land, som war bortsäldt. Af dem tog
Bröderna sedana emot, som man kunde hafwa
godt hopp om, och låto de öfriga, som äldre
le bo i Stogs-bygden, fara sin wäg til Wajomik.
Hwarthån också de Indianer begåfwo sig, som
Presbyterianerna blifwit dötte i Westenhoot
Wechquatnach, och de som warit hemma i Je-
sey. War altså Pachgaegoch allena ännu
rigt där borta. Denna wid på 100. Engell-
mill ifrå Bethlehem belägna Hedna, stationen
hörde Indianiska Capitänen Gideon, som
förfordrat Frälsarens sak ibland Indianerna,
wen på den tid, då Bröderna för Hedningarna
skull, sutto fångna, och en lång tid afhöllos ifrå
ras Gränfor. Denne Gideon war ock orsak,
Hans Indianer icke flyttade til de Wildas
efter han insåg och föreslätte dem, at de där
le lida skada til sina Själur. År 1754. må-
ock Indianerna i Wentolagomekah öfver-
flyttade In-

Land, och
en del til
Indianernas
Bröderna emot
ah, hwarifrån
(S. 139.) och
agomekah. De
erne fördrefne
erna i Bethleh
följande asdel

De ifråån o

flyttade In-
warit i Brödd
hafwa en W
tänktande wid,
blefwo de o
sjette eller otto
wille då blefwo
på dem i Stog
kläder, synnerlig
onwakin, och pr
linare, ja ock dö
a til Indianiska
en rörelse ibla
na, synnerligen i
Indianernas Stad
många goda f
orter, så framt
kommit.

bland alla anbu
1749. gjordes
förehades m
mtet, (S. 138, 139)

Land, och flyttade somliga till Gnadenhytten, och en del till Wajomit. Detta var alltså den tte Indianernas stad, som måste emigrera och af Bröderna emottagas: nemligen 1745. Chetomeah, hwarifrån Gnadenhytten besattes med folk, (S. 139.) och nu Wechquaetnach och Menioagomekah. Och år 1755. blefwo också Indianerne fördrefne från Gnadenhytten, och af Bröderna i Bethlehem emottagne, såsom wi få höra följande afdelning.

De ifrån ofwannämde fem orter till Wajomit flyttade Indianer, af hwilka somliga tillfördes till Wajomit. De hafwa en Wifkonår hos sig. Men man font uttänktande wid, at härutiinnan wilsfara dem; deremot blefwo de ofta, och när gärligt war, hwaras siette eller ottonde wecka, af Bröderna besökte, och wille då blefwo hos dem i några dagar, halsas på dem i Stogen wid deras jagt, eller i deras skädder, synnerligen i Skehantowa och Oesowakwin, och predikade Evangelium för alla Indianare, ja och döpte några, som icke kunde komma till Indianska Församlingen. Härigenom upstod en rörelse ibland Indianerna i hela den angrepana, synnerligen i Lekawachnek, en Wrennifing Indianernas Stad; hwilken rörelse stulle hafwa följder i när, och fierran beläggna orter, så framt Willarnes krig icke hade melkommit.

S. 189.

Bland alla anbud till Colonier, som 1747. och 1749. gjordes Bröderna, wid det underhandsgördes med Stor. brittanniska Warlamtet, (S. 138. och 152.) kom intet annat till verk.

verkställighet, än det om 100000. öres land i Nor
 ra Carolina, uti Præsidentens af hemliga Råd
 det, Grefwens af Granville Territorio. Afstäm
 sen mid denna Colonie war, at i det ännu allst
 litet bebodda Carolina förskaffa de Bröder och
 Wänner, som sådant åstundade, lägenhet, at u
 tan mycken kostnad sätta sig ned, och i lekamli
 och andellig mätta tjena Landsens Inbyggare och
 synnerhet Grannarna, som omkring dem skulle ned
 slå sina bo-pålar, (hvilket jämwäl sedermera be
 stadt,) samt så wäl för dem, som för Chero
 keeserna, Catabas, Chikasas, Creeks och an
 dra Indianer, förkunna Evangelium. Rådslut
 om Landet, kom icke i stånd förr än om hösten
 1771. och Spangenberg fick i befallning, at me
 några Bröder resa dit, at söka ut och afmät
 Lands-tracten. Detta skedde mid årets slut 1772
 och war i den obebodda ångden med mycken
 ra och beswårighet förknippadt; ty Bröderna, so
 skulle utföka bonings-platsen, foro wisse i den
 da stogen, och måste där förnöta fjorton weckors
 innan de kunde winna sitt ändamål. Om hösten
 1773. gjorde Bethlehem början, at rusta ut
 första Colonister, nemligen femton ogifta Bröder
 med Häst och wagn, bofskap, hus-geråd och ål
 redskap. De foro Land-wägen dit, och togo
 bofskaps-fodret skull, en wåg af 150 Tyska mill,
 nom Lands-tracter, där ingen Europeer ännu resit
 för-redskap, och måste alltså först med mycken
 bana sig wäg öfwer strömmar, branta klippor
 bärge-ryggar, hwarwid de tillbragte sex weckors
 Den 17. November togo de i besittning detta Land
 som stöder intill Radsin-strömmen, och kallades
 Bröderna Wachau. De började genast

adt mod at
 star, och red
 en Qwarn,
 dramast betj
 an tort satte
 böbler, som
 i Amerika, r
 Bröderna b
 ling. På samm
 re lära känna
 delat i sin
 andra sällskapet
 Bethlehem, ble
 at sig ned, alt
 Rehabara. W
 om en Ace of
 yrlo, sochn, hn
 urs namn kall

Si wisse nu i
 of längre e
 Missionen po
 tre beskriwa,
 idels Relatio
 na visitation.
 ds werk, sed
 7.) i frid och
 der högsta Öf
 nements bestydd
 ar alt mer och
 wa af Neger-o
 at deras Negr
 döpte, och bado

ladt mod at rensa et Land. stycke ifrå Fog och
 skat, och redat till åker och äng: liksom at bygga
 en Örn, hvarmed fringliggande Tracten war
 dramast betjänt; äfwen som flere Inwånare in-
 an fort satte sig där i någden neder. Peerus
 Böbler, som 1753. war kommen från Engeland
 till Amerika, reste om hösten 1754. hit, till at wa-
 rna Bröderna behjelpelig wid deras första lär-
 ding. På samma tid gjorde man anstalter, at både
 lärare lärna Landet, och till dess bättre nyttjande
 delat i sina beqvämliga stycken. Och ende
 andra sällskapet af ogifta Bröder, anlände ifrå
 Westsalem, blef urten, där Bröderna aldraförst
 sig ned, allt mer och mer bebyggd, och kallad
 Beethabara. Brödernas Land wardt 1755. ge-
 om en Act of Assembly, gjordt till en särskild
 socken, hwilken efter då warande Gouver-
 nours namn kallades Dobbs Parisch.

190.

Si wille nu i berättelsen om Amerika begifwa
 oss längre emot söder. Tillståndet wid Ne-
 grar Missionen på Dansta Sarna, kan jag icke
 bättre beskrifwa, än då jag följer Nathanael
 Weidels Relation om sin år 1753. därstädes
 första visitation. I allmänhet at tala, hade
 Weidels werk, sedan första visitation hölts, (S.
 7.) i frid och målsignelse haft sin fortgång,
 der högsta Öfwerhetens och därwarande Gou-
 vernements beskydd. Och emedan de fleste ägendoms-
 ägarar allt mer och mer röste den nytta, som de
 af Neger-omwändelsen; så sågo de gär-
 nat deras Negrar gingo i predikan och blef-
 döpte, och både, at Bröderna wille flitigt be-
 söka

söka de samma. Men litväl war aldrig brist på
 swårheter och hinder, och största swårheten war
 den, at arbetarena woro få, och desse merendels
 trasslige och ofta rätt sjuke; hwarföre och må-
 gen spändes utur ofet, så snart han war antom-
 men, och innan han hunnit sticka sig till arbetet.
 Af denna orsak hade Missionen på St.
 Crux och St. Jan, icke alljämt en och sam-
 ma Missionär. År 1753. kom först Georg Ohne-
 berg till St. Crux såsom beständig Missionär,
 och 1754. Johan Brucker till St. Jan. På
 St. Thomas besant sig Georg Weber och
 Johan Böhner i Ny-Herrnhut, och Jo-
 han Zantseh i Krumbay, som sedermera
 blifwit kalladt Niesky. Desse besörgde ej all-
 näst offentliga Gudstjensten i Ny-Herrnhut
 utan och wecko, predikningarne på åttilliga Pla-
 tagier: och om de många hundrade barnen i be-
 landet, lät Konner wårda sig, medelst flitig
 besök och undervisning. Alle arbetade den öfriga
 tiden med sina händer, til at kunna föda sig
 och derutinnan (förutan Socker, arbetet, som
 de förrättade med sina få Negrar) kommo de
 tre ogifte Bröder ganska wäl til pass med sin
 handa-werk, synnerligen med qwarn-byggeri
 hwarwid de dock äfwen nyttjade Negrarnas be-
 tråde. Och hwad deras förtjenst ej förslog
 dermed blefwo de från Europa och Pensylvanien
 understödde, genom Missions-Diaconien. År
 talet på alla af begynnelsen til denna til-
 belopp sig äfwer tusende, och desse utgjord: till
 med barnen och de öfriga Catechumener, 400
 själar, hwilke woro i Brödernas församling.
 bestodo dels af Creoler, d. å. i Wästindien

de Negrar;
 Afrika blifwo
 utgjorde störst
 Nationer råk
 af hwilka h
 råd, sina sän
 gar. De äro
 swarjehanda
 De äro mere
 de råka i nöd,
 tridsamme och
 de Europäerna
 också njåla oc
 ärmaste slägt
 månsteligen me
 samma, icke bl
 unger, utan
 la de sina tände
 Men så äro oc
 och sedigare,
 försälde til Wä
 blifwit af Po
 underwiste och
 På St. T
 er-nation 24
 ansta wäl til
 te på Negra
 samma åslager
 antal upbygga
 act; och alle
 onferents med
 rerrättelse om
 ård, och så go

brist på
eten war
nerendels
och män
r ankom
arbetet
på Se
och sam
g Ohn
Rikstond
kan. På
ber och
och Jo
födermer
ej alle
herrnhu
ga Plac
nen i hel
st flitig
den drif
födda sig
et, som
mo den
med sin
bygger
nas
flög
hyllom
er. An
döda
d: till
400
fel.
oien f

de Negrar; dels af Buzaler, som nyligen i
Afrika blifwit döpte och hit öfverförde, hwille
utgjorde största mängden. Dese Negrars ättilliga
Nationer räknades af Bröderna till mer än sextie,
af hvilka hwar och en i Afrika har sitt eget
språk, sina särskilda seder och Religions-förrättnin-
gar. De äro alle afguda-, dyrkare, och förrätta
hwarjehanda offer; somlige bruka och omstårelsen.
De äro merendels begifne på lättja, och när
de råka i nöd, desperate. Många ibland dem äro
stridsamme och ofredlige, och sälja sina fångar
till Europäerna till slafweri; ehuruwäl somlige
också själa och bortfälja sina egna anhöriga och
närmaste släktingar. Någre försara mycket o-
människeligen med sina fångar, slagta och äta de-
amma, icke blott för nöd skull, när de lida
hungre, utan och af idel hämdgirighet. Derföre
slade sina tänder så hvarja, som taggarne på en säg.
Men så äro och någre förståndigare, arbetsammare
och sedigare, än de andre; warda och många
örfälde till Wästindien, hwille i sitt fädernesland
blifwit af Portugiserne i Christna Religionen
underwiste och döpte.

På Se Thomas hade Bröderna af Ne-
ger-nation 24. Hjelpare, hwille kommo dem
till stånd till måtto i deras widlyftiga ar-
bete på Negrarna. Hwar och en af de-
amma åtager sig, at med rådhälsningar och
antal upbygga några, som wistas på hans
äkt; och alle hafwa de om söndagarne en
konferents med Missionärerna, deruti de meddele,
öferrättelse om de själar, som de hafst i sin
trud, och så goda råd. Somlige warda och
med

med nytta brulade till andakt, förrättningar, när M. Björnerne, af brist på tid och lägenhet ej funna på alla sådana ställen wara sjelfwe städes.

På St. Crux bodde Missionären den tiden ännu på Compagnie-Plantagien Prinesseff: men Bröderna på St. Thomas köpte för 100. Stundtiden köpte han Achten en plats af fyra öres land, hvarsteden flera bygdes en Kyrka, jämte hus at bo uti och den kallades Friedenschal. På wäster-ändan af ön, hvaräst en Stad anlades, war öfwen en stor upväxtelse ibland Negrarna, hvilka Missionären flitigt besökte; och dessemellan höll Negermästaren David, andaktis. Sluderna för dem

På Se. Jan, hvaråst Bröderna redan äro
de ett flykt land, bådo Negrarne ganska träng-
om en där ständigt boende Missionär, och äro-
do sig at bygga up et hus för densamma. E-
huru man nu måste hålla till godo bara med de-
ras goda vilja, så såg man dock deraf deras all-
varliga afstundan efter sin egen och anhöriga
Själars väl. Och så snart de fingo till sig en Brö-
der, ökte sig märkeligen de Döptas antal på et
kort tid.

§. 191.

Genom Evangelii Predikan i London, blef
någre anseelige Personer vundne. Deribland
woro et par Herrar från Jamaica, som där-
des besutto stora ägendor, och hade en
Negrar, til hwilkas ommvändelse de tilfdrene
de användt många berömliga, men säsånga,
mödningar och fastnader. Då de nu, wid nå-
et bekantkap med Bröderna, hörde efterrättelse
na om Guds dräpeliga werk ibland Hedningarna

och i synnerhet ibland Negrarna, wäcket deras
 osliga sorgfällighet om deras slafwars själa, wäl,
 på nyo up, och de bådo Ordinarius först ssa sig
 några Bröder, som kunde ibland desamma predi-
 ka Evangelium. Förnämligast begärde de Bro-
 dern Zacharias Georg Caries, hwars Predik-
 ningar och umgänge hade warit dem til synnerlig
 upbyggelse. Denne war ock dertill willig, och
 wardt, ehuru Ordinarius wid denna sak war nå-
 got betänkelig, i Oct. 1754. med två andra Brö-
 der expedierad til Jamaica.

All ting gick här annorlunda, än man hade
 förestält sig. Då annars början af en sak plär
 wara den swåraste, häst i Christi Rike, som är
 att Korst, rike; gick här all ting ogement lätt.
 För berörde Herrar underlödde Bröderna i ut-
 wäntes mätto, besörgde byggnaden af deras hus
 och Neger-kyrkan på den plats, som de stänkt åt
 Missionen, hwilken kallades Carmel, och låto,
 med dertill nödig frihets förunnande, upmuntra si-
 na Negrar, at höra Evangelium. Dese insunno
 sig genast så mangrant, at man wid slutet af å-
 ret 1755. redan räknade 800. Åhörare, och deris
 bland 26. Döpta. Missionären predikade för Ne-
 grarna ordnadt på tre ställen, som förenämde
 Herrar tilhöorde, och inviterades desutom af åts-
 mliga andra Herrar, at också för deras Negrar
 förkunna Guds Ord; hwilket han med glädje
 gjorde, så ofta han fect dertill tid. Å de hwiltas
 da fant han nästan intet motstånd, och de så,
 om woro widrige, blefwo wundue, så snart de
 högo och hörde honom. De kommo hopetals, at
 höra Neger-predikningarne. Och emedan de wo-
 honom derwid ofta hinderlige och beswärlige,
 5 h 4

så beslödt han, at för dem hålla särskildta Predikningar. Han har och gjort mycken nytta ibland dem, och fått se några tillbaka förde ifrå förderfvensens väg, och på slutet i förtröstan på Jesu Förtjenst skillas ifrå werlden. Början gick alltså lättare och lyckligare för sig, än man tunnast förmoda, i anledning af den ärfarenhet, man här till dags haft om alla missioner, där det i begynnelsen måst tränga sig igenom stora swårigheter och hinder. Huru här vidare tillgick, skal i nästföljande afdelning blifwa omtalt.

S. 192.

J Berbice hade Olufs verk sin wälsignada förtgång ibland Indianerna, och bredde sig allt mer och mer ut, oaktadt en hop swåra omständigheter, som Missionen tillstundades genom afund och falska tillmälen, och i sju års tid warade. (S. 168.) Anledningen dertil war den, at man afstade af Missionärerna, det de skulle afslåga och insinna sig wid exerceringar: då de likwäl skulle swara år sedan blifwit fristallade för sådant, som de ej sått något Kristelliget Privilegium, så som de i Suriname. Dem pålades afwenwärd, at icke draga Indianerna til sig, och afhålla dem ifrå Compagniets tjenstgörning, då likwäl Indianerne, så undantagne, hade hufvudsakligen kommit till dem ifrån afslågsna Länder. Man påstod, att de skulle drifwa de Döpta til fiskeri och annat arbete för Colonien. För denna sak skulle blifwa de några gånger stämde för Rådets Herrarna. Och fast än Missionären så grundläggigen förswarade sig, at man nogsomt insåg Brödernas redeliga affigter, och reelliteten af Hed-

omvändelsen; så yrskade man likväl på för-
 ördrade och andra dylika fordringar, med antydan,
 att de skulle rymma Landet, i fall de sådant vä-
 rade. Någre nyligen ankomne Bröder blefwo
 dock verkligen genast tillbaka skickade. Somlige
 Herrar, som fruktade Guld, sökte wäl at hindra,
 att Hedna-öfvändelsen ej måtte Bröderna alde-
 les betagas, eller at de icke olle måtte utur Lan-
 det bortdrifwas. Man hade ock orsak at tro, at
 uppå dessa Herrars och Brödernas i Europa sö-
 kesällningar wold högre ort, goda föreskrifter för
 dem skulle inlöpa. Och endr Gouverneuren wid
 sin resa genom Landet, kom sjelf til Pilgers-
 que, besåg och undersökte altsammans, och efter
 ett yttrande fant det bättre, än Honom blifwit
 berättadt, så förhoppades Bröderna, at blidare
 det skulle infinna sig. På anfordran gingo
 och någre Indianer, under god uppsigt, i fiskeri
 Colonien. Men Missionen århölt dock ingen
 allelig fred och säkerhet, och måste annu röna
 swarjehanda obehageligheter, som icke allenast lade
 henne stora hinder i vägen, utan ock kunde be-
 ordra dess undergång. Wid infallande närswårt
 ommo Soldater, at köpa Cahabi-rötter hos In-
 dianerna; och då dessa ledo sjelfwe brist, togos de
 med wåld ifrån de hos Bröderna boende India-
 ner, och hwad annu icke kommit til mognad, blef
 öfwerdådligt sått förderfwadt. De arme India-
 ner ledo wäl sådant med tålmod; men, sedan det
 försarande i tre års tid blifwit flere gånger i-
 öfweradt, sågo de sig ändteligen twungne, at se sig
 efter planterings-ställen i willmarken, besyn-
 nerligen wid Wicky-strömmen, hwaråst sådan
 öfswart ej wore at förmoda. Och hädigenom för-
 orsa-

orsakades en deras förströrelse, som för Missionen
var högst skadlig.

Emellertid hade Församlingen ansenligen ta-
git till, och Evangelii ljud bredde sig allt vidare
och vidare omkring, ja ända till Amazon-strö-
men. Många Indianer kommo dit ifrån Glöde-
na Suriname, Corentyn, Isequeb, Witky,
Demerary, Canjen, Oronoque ic. dit Brö-
derna icke kunde komma. Ut i esterrättelserna fin-
ner jag, förutan Arawackerna, af hvilka Fö-
rsamlingen merendels bestod, och i hvilkas språk
det predikades, desutom följande Nationer näm-
da, som åtminstone hafwa afgifvit några Försä-
lingar: Aquaje, Marauer, Caryber, Awa-
wanu, Calepina och Paletetju, hwaraf somliga
hållas af sjelfwa Arawackerna för Barbarer, och
medan de äro grymme emot sina fiender, och
äta människo-fött.

För öfrigt war Indianernas Församling
Pilgerhut, ganska ordentligen inrättad, och i en
ljustig gång. Man hade och den fägnan, at om
Nationen kunna updraga Hjelpare, hwilke med sin
tillsyn, goda råd, förmaningar och undervisningar
woro sina Lands män till mycken upbyggelse. De
som dels af fruktan för illal medfart, dels af
brist på nörlings-fång, eller af andra orsaker, blif-
wit fringsströdde i Savannah eller Skogs-byg-
den, woro äfwenwål genom sit upförande och tal
många Hedningar til nytta, änsånt de och, som
som lätteligen kan förmodas, derwid tagit många
skada, hwilken wål då och då kunde botas, men
dock icke aldeles häfwas.

Wid dena tid, nemligen år 1754., uppte-
od

en lägenhet
me; hwarom
hållande E

Då en fran
ligt wis
och tänkte med
ditt, förny
hållan, at med
följe af des
et af gamla
en gagnelig
man kunde tje
deus. Friedric
marit til Persi
aten i öfwer
Ordinarius 17
Egypten, oc
til Athiopien.

erra Medicinen,
omma i bekant
om äger inwig
tebisop, samt
med denna sed
Kyrkans tjenst.
aga sig, och
il Eopternas
ad 1752. antr
fwer Genua
om den 27. V
g ett hus, i hwi
af Halliska
ste utsände St

en lägenhet, at förnya Missionen i Surinas;
hvarom i sitt sammanhang skal berättas utt
hållande Tids. hvarf.

S. 193.

Nå en fransysk Herre år 1750. råfode tillfäl-
ligt wis nämna, at han varit i Athiopien,
och tänkte med en Europeisk Magts biträde åter
resa dit, förnyades Brödra församlingens fordna
bestän, at med Athiopiska Kyrkan, hos hvilken man
följe af dess Liturgier förmodade ännu finna myc-
ket af gamla Apostoliska enfoldigheten, komma
en gagnelig bekantskap, och at förnimma, om
man kunde tjena henne med några Bröder. Me-
dels Friedrich Wilhelm Zocker, som förut
varit til Persien och Egypten, (S. 170.) tog
saken i ömmerwägande, och pröfverade för
Ordinarius 1752, at han wille resa til Cairo
Egypten, och där afbida lägenhet at komma
til Athiopien. Hans affigt war, at där practi-
sera Medicinen, lura sig Arabiska språket, och
komma i bekantskap med Copternas Patriark,
som äger inwiga Abuna eller Abyssiniernas Ar-
chiefskap, samt genom den förre blifwa bekant
med denna sednare, och anbjuda dem Brödra-
Kyrkans tjenst. Ordinarius lät detta förslag be-
rätta sig, och gaf honom med sig et Creditiv
til Copternas Patriark i Cairo. 3 Maji må-
nad 1752. anträdde Zocker resan ifrån London
öfver Genua och Livorno til Egypten, och
om den 27. Aug. til Cairo. Här hyrde han
ett hus, i hvilket han och någon tid herbärgerade
ett af Halliska Instituto til Judarnas ömwan-
de utsände Studenter Schults och Wokers-
dorf.

dorf. Vid det han practicerade Medicinen, rådde han i gagnelig bekantskap med en hög döboende Franker, såsom. alle Europäer i Turken worden kallade. Sedan Arabiska Språket (som också brukas i Abyssinien, äfwen som Egyptiska tungomålet dermed är i någon förwantskap) honom war så widå inhämtadt, at han derpå kunde exprimera sig och öfversättja Creditio. Skrifwelsen, aflemnade han densamma den 28. Nov. 1753. til Coptiska Kyrkans Patriark, och hade med densamma flera angenäma och nyttiga samtal om Brödra. Kyrkans härkomst, lära och författning, och om Coptiska och Abyssiniska Kyrkans tillstånd, hwarmid lärarne ofta stodo der Arwyrdiga Gubben i ögonen. Den femte dag i Kabit, efter Coptisk räkning, eller den 12. Dec. 1753, århölt Han et beswarande bref på Arabiska, hwaurutur jag, med utelemnande af den i Österlanden wanliga Titel, wil meddela följande:

"I den milda och barmhertiga Guds namn. Den salighet, som är af GUDI, tillkommar Marcus, (*) Herrans Tjenares tjenare"
 "Guds wår Herras och salighets. Höfdingar"
 "JESU CHRISITZ Frid, som Han på saligt i Jerusalem fordom utgöt öfwer de förträffliga"
 "ga Pärjungars och Apostlars församling, gif oss"
 "te sig och ut öfwer den älskelige, förträffliga"
 "och försarne Brodern; den Arwyrdige Biskopen,
 "pen, wår Fader Alloysius, (**) Brödra"

(*) Coptiske Patriarkerna, som också titulera sig för Patriarker af Alexandria, Jerusalem, Abyssinien och Arabien, gifwa sig alle namn af Evangelisten Marcus som skal hafwa stiftat Kyrkan i Alexandria; och denne war Marcus den 10bite.

(**) Ludwiga.

Unitetens
 älskelige
 Arwyrdige
 har til oss
 af hjertelig
 densamma,
 Edar kärlek
 bedje lika
 stenheten, a
 wande förh
 melse i hela

Swad resan
 gjorde sig
 ad, synnerlig
 andets bestaff
 et en Gref för
 Minister,
 alländsta Colo
 för omnamn
 stort följ
 Tälströmen u
 fwen wille d
 unde och will
 na, hållt wåge
 el, för de hö
 et denne Her
 och kostnader,
 lbafa. Men

genteliga föreh
 onom färd wa

(*) Friedrich

Unitetens Liturgus! . . . Betygas härmed, till
 kärlekfulla Broder! at den wärdige Sonen och
 äre-wärdige Diaconus Trendus (*) Höfker
 har till oss öflemnat Edert bref, som war fullt
 af hjertelig wänfkap, kärlek. Wi hafwe läst
 densamma, och deraf med fögnad förnummit
 Edert kärlek till alla Christna människor. Wi
 bedje likaledes Gud för Eder och hela Chris-
 tenheten, at Han genom sådan af Sit lifsgif-
 wande kors, wärdes uphöja de Christnas berö-
 melse i hela den bebodda werlden. ic.

S. 194.

Hwad resan till Abyfsinien widkommer, så
 gjorde sig Höfker tillfälligt wis underdå-
 tigt, synnerligen hos en infödd Abyfsinier, om
 landets bestaffenhet; och sedt ibland annat weta,
 at en Grek förde den tiden styret såsom Premi-
 er-Minister, och at densamme sökte at draga
 alländsta Colonister in i landet. I medlertid anlän-
 de förre omnämde fransöfke Herre till Cairo med
 stort följe och ansenlig Character, för at fara
 Nilströmen upför at Abyfsinien; hwartil Han
 öfwen wille öfvertala Broder Höfker. Denne
 kunde och wille wäl icke inlåta sig med densam-
 ma, hålft wägen på Nilströmmen är impractica-
 bel, för de höga wattu-fallen skull; hwarsför
 at denne Herre måste, efter många swårheter
 och kostnader, med oförrättadt ärende wända
 tillbaka. Men wid tilfälle war dock Höfkers
 genteliga förehaftwande blefwet mer bekant, än
 honom kärt war, och hade kunnat förorsaka ho-
 nom

(*) Friedrich.

nom mången olägenhet, om icke Gud hållit sin hand öfver honom. Här war ingen annan väg at komma til Abyssinien, än öfver röda hafwet förbi Mazza til Gondar, som är kufvudstaden i Abyssinien. Efter nu alla sjö-hamnar äro i Turkarnas händer, och desse af Staatsråd ej lätteligen släppa någon Europæ där in eller ut: så resolverade han, at försä sig med en German, eller Pass från Sultanen, och sedan om hösten 1754. antråda sin resa öfver röda hafwet. Han reste til den ändan, om wår samma år, öfver Smirna til Constantinopel, just då Pesten där gräferade. Här ånå hon mycken ära hos det Engelska och de öfriga Sändebuden, och hade här och där tillfälle at be. rik Jesu förtjenst såsom salighetens enda orsak och medel, samt bibringa många Herrar riktigare begär om Brödra-Kyrkan. Han erhölet mer, än han sökte, en German af Sultanen, et recommendations-bref från Stor-visiren til Wasan Gedda wid röda hafwet, et bref ifrån Scharsfen i Constantinopel til den i Cairo, och, förutom några Besandternas bref til sina Nationers Consuler, en Recommendations-skrifvelse ifrån Engelska Sändebudet til Premier-Ministern i Abyssinien, hwilken i fordrna tider stått i Engelsk tjänst. Härmed reste han tillbaka at Alexandria i Egypten. Men emedan bästa tiden at resa war i medlertid förliden, wille Han öfver makttern blifwa här och i Cairo, til at förskaffa sig nödigt rese-behof. I medlertid dog Sultanen, och dermed uphörde gilligheten af Han German. I Egypten hyppades oc stora oroligheter, som med mycken osäkerhet för rödwan

oro beledsa
redligare ti
et i Guds
från Cairo
Julii til L
on öfver W
ue.

Nyare

Ifrån Ordina
in

195. Ordinarii
196. I Neun
197. I Neun
198. I Klein
199. I Neun
200. Ordinarii
201. Barna, a
202. Ordinarii
203. Ordinarii
204. Underrätt
205. Ordinarii
206. Synodale
207. Synodus
208. Widare un
209. Krigets

hållit sin
någon måg
da hafver
husfröu
d. hamna
f Staats
påe dår
g med en
och sedan
fröer i de
om nöder
stancino
år å njöt
de öfriga
at be. till
sal och me
are begre
ån hon
ecommen
Bågan
Schoraf
och, för
Nationer
else ifrå
linistern
i Engel
alexandra
at res
fröer roll
förstaf
g Cull
af ham
a prolig
röfwar
wa

oro beledsagade. Han beslöt alltså, at afbida
redligare tider, och at dessförinnan göra et be-
sök i Gårdsamlingen. Antrådde fördenstull resan
till Cairo den 3. maji 1755., och anlände den 2.
Juli til Livorno, hvarifrån han fortsatte re-
san öfver Wien och genom Bömen til Herrns
put.

Nyare Brödra-Historiens

Öttonde Stycke,

Ifrån Ordinarii återkomst til Tyskland 1755.
inell Hans Död 1760.

195. Ordinarii besök i Zeltz;
196. I Neuwied. 3
197. I Neu-Dietendorf och Ebersdorf;
198. I Klein-Welte och Uhrst;
199. I Niesky.
200. Ordinarii wistande och arbete i Zerrnhut.
201. Barna-anstalternas tillstånd.
202. Ordinarii besök och arbete wid Seminarium och coll-
gium i Barby.
203. Ordinarii wistande, arbete och hållne tal i Ber-
tholdsdorf.
204. Underrättelse om början och fortgången af uprödel-
serna i Hfra Lausitz och på andra orter, samt deras
iarrättning.
205. Ordinarii arbete wid Chor-afdelningarne, och Syn-
nodal-conferentserne med desamma.
206. Synodal-Conferents med Währiska Bröderna.
207. Synodus i Bechel. Frå Grefswanans von Zingens-
dorf saliga hädanfärd.
208. Widare underrättelse om Bömiska Brödra-försam-
lingarna i Berlin och Rykendorf. En Bömisk Biskops
Consecration.
209. Krigets utbrott i Tyskland.

- §. 210. *Ordinarii* besök i Slesien. Någon underrättelse om därmarande Bdmare.
- §. 211. Besök i Martenborn och i Sweiz.
- §. 212. Några förändringar i Neu-Dietendorf, Herrnhut och Zeist.
- §. 213. *Ordinarii* besök och arbete i Newwied;
- §. 214. Lifaledes i Zeist.
- §. 215. *Ordinarii* återkomst til Saxon. Förändringar i Klein Welke.
- §. 216. Visitation i England, Wales och Irland.
- §. 217. Willarnas krig bryter ut i Norra Amerika. Brödra Colonien i Mahony förstöres.
- §. 218. Tilståndet i Bethlehem och Nazareth, under pågående Willarnas krig.
- §. 219. Lifaledes Landt, församlingarnas tilstånd. De sammas förökelse. Början af Colonien Litiz.
- §. 220. Tilståndet wid Missionen ibland Indianerna. Indianernas Församling i Gnadenhytten förstöres, och densamma samlar sig igen i Main och Wechquatan.
- §. 221. Fred med Indianerna, och desamma besök i Bethlehem.
- §. 222. Berättelse om Friedrich Post och hans Förförkunnelse för Indianerna.
- §. 223. Brödernas Repp, Irene, förölydas.
- §. 224. Tilståndet wid Colonien Bethabara i Norra Carolina. Början til Colonien Bethania.
- §. 225. Tilståndet wid Missionen på Carybiska Öarna.
- §. 226. Början til Missionen i Antigoa.
- §. 227. Missionens tilstånd på Jamaica.
- §. 228. Lifaledes i Berbice.
- §. 229. Förnyelse af fordna Missionen i Suriname.
- §. 230. Början af Saxon wid Sarameca, och af Ephraim wid Corentyn. En Mission ibland Fri-Regnarna i Suriname föreflis.
- §. 231. Missionens tilstånd i Ny-Herrnhut på Grönland. Början til en ny Mission i Lichtensels.
- §. 232. Nåre Bröder uppehålla sig åter i Cairo, och pågå underhandlingar med Egyptiska Kyrkans Patriark.
- §. 233. Förskick af en resa til Abyssinien.
- §. 234. Berättelse om några Bröders tolf-åriga fängelse i Ryssland.

235. Kortskildring af Casan.

236. Ordina

237. Densam

Vi mände
ten eff
eland, for de
and, och anlän
nade Jawanar
ig, genom de
itt komne Brö
na Wänner i
vill bygga hu
Jawanarne m
ill deras hond
läggande. Me
och wid weck
wardfwer må
baka. Desu
ra andra ored
er i Holland, f
villke dock til
ngen i Zeist f
et under sin f
eförtes ständla
hanesammaste
Måliga gånger
han Gouvern
rf. Ståthållar
era förmålt f
ledes af Hert
mbhyttel. De

235. Försättning, om Arrestens milbring, och befrielsen
derifrån, samt om desammas *Exilium* och ändalykt i
Casen.
236. *Ordinarii Fratrum* sista slunder, och hemkallelse.
237. Desammas Begräfsning.

§. 195.

Vi månde nu åter om till *Ordinarius*, hvil-
ken efter et nästan fyrrårigt wistande i En-
geland, for derifrån år 1755. til Holland och Tysk-
land, och anlände til Zeist den 31. Martii. Därstädes
hade Jarwånarnes antal sedan 1750. ansenligen ökt
sig, genom de ifrån Herrnhag och andra orter
dit komne Bröder: och hade et sällskap af förmod-
liga Wänner trådt tilhopa, hwilke där wille så
väl bygga hus för sig sjelfwa, som förse nya
Jarwånarne med nödiga bygnader och werkstäder
til deras handtering, emot en måttelig räntas år-
laggande. Men tillståndningen föll alt för kostsam,
och wid werkställandet insunno sig swårheter,
hwardeswer många af berörde Wänner drogo sig
utbaka. Desutom hyppades ock i dessa åren nå-
gra andra oredor emellan Församlingens ledamö-
ter i Holland, hwardeswer åtskillige afföndrade sig,
wille dock til en del åter insunno sig. Försam-
lingen i Zeist sedt framgent wara i fred och still-
het under sin låra Lands. Swerhets beskydd, och
erhöttes ständigt af en myckenhet främmande. De
hansesammaste besök hade hon 1753. 54. och 55.
många gånger, af Hennes Kongl. Höghet Print-
seskan Souvernantkan, jämte Dess unga Prints,
Hr. Ståthållaren, och Printseskan Carolina, nu
här förmålt Furstinna af Nassau Weilburg. li-
keledes af Hertig Ludwig af Braunschwig-Wol-
fenbüttel. De underrättade sig om allsammans,

besågo Thorshusen och andra goda anstalter, blifvit wistade Gudstjensten, och betygade mycket nöje och wälbehag til Församlingens inrättningar.

I allmänhet fant Ordinarius, wid detta besök, Församlingen i et wälsignadt tillstånd, äro stont af ofswannande swårheter ännu mycket fänta som förorsakade honom beswärliga stunder. Efter sin sedwanlighet lät Han ingen ting fela på trogna bemödningar, at med råd och dåd främja Församlingens ytterligare wälsånd, och wid ständigt wistande därstädes upbyggde henne, så genom ofanteliga tal, som privata samtal med hwarje inwånare särskildt, hwaruti jämnwilt många, från utrikes orter på besök hittomne, Bröder och Wänner togo del.

§. 196.

Skrif från reste Ordinarius til Neuwted vid Rhenströmmen. Franskyssa Colonien därstädes, som Lands-Herren Grefwe Johan Friedrich Alexander de Wied 20. år 1750 dit inwäntat ifrån Herrnhag, och, sedan undersökning af mer Brödernas Lära och så fattning blifwit hållaren, (1) meddelat henne en Concession under den 9. Aug. 1751., (§. 158.) åtnjöt af densamma af bewågenhet och beskydd; men til åbyggnad af nyttiga Professioners och Fabrikers inrättningar war det ännu icke kommet Ja, år 1752. togs det ut i öfwerwägande, om icke de så Coloniser ställa fördela sig til andra Församlingar? Lands-Herren, som ej gärna såg detta, corresponderade med Ordinarius om sätet, huru Colonien bättre kunde blifwa etablerad. Och efter alla omständigheter togo noga öfwerläggning, wardt år 1751. resolutionen utgitt, at Bröderna singo blifwa qwar i Neuwted.

Ifrån är

och anläggas i
vidare wid C
tinnan nödig

I öfrigt
med några tal
amma goda r

(1) Spangen

Derefter fort
tendorf i

är. årliga swår
Colonie tycktes
ade omständigh

en von Lude

mlingen, köpt

Kosboch, för

och då han i Got

et, fant wid

och werldsliga

enke-sätt. De

inwånares stilla

nggande af de

erättade Sacra

s goda exempel

de gifwit anle

g. Wid ansök

herr von Lude

uptagas, om h

st. idlare. Cor

sedd med Präst

ndidat, om h

Bröderna, och

troende. Denn

Jfrån år 1755. till 1760. S. 196, 197. 499

och anläggas besträfe. Hårdswet confererades den vidare wid Ordinarii härwärelse, och wordo det allnann nådiga afstol tröffade.

Jöfrigt sågnade Ordinarius denna flena flocc med några tal på Fransyska, och meddelte denna goda råd, til dess inwärtas förlofring.

(1) Spangenberg's Schlussschrift, Beyl. IV. p. 424.

S. 197.

Derefter fortsatte Han sin resa til Neu-Dietendorf i Gothaiska Landet, hwaräst efter de ärliga swärheter (S. 109.) dock en Brödras kolonit tycktes komma i stånd. Sedan år 1752. hade omständigheterna märkeligen ändrat sig. Herr von Lüdecke, en Ledamot af Brödras Församlingen, köpte denna ort af Grefwinnan von Rosboch, för detta Grefwinna von Promnitz; och då han i Gotha sökte confirmation på Köpe-bref, fant wid Häfwet och äfwen i de andeliga och werldsliga Collegier, et mågta förändradt anse. sätt. De i Neu-Dietendorf qwarblefne sammanwäntes stilla wandel och idaghet, et gynnsamt lyggande af de i grannlaget boende Präster, som berättade Sacra hos dem, och några Häf. betjens goda exempel, hwilke höllo sig til Bröderna, de gifwit anledning til detta förändrade sinne. Wid ansöknigen om Confirmation märkte Herr von Lüdecke tydeligen, huru wäl det skulle uptagas, om han besatte orten med nyttiga Färd. idlare. Consistorium wille hafwa densamma sedd med Präst, och föreslogs dertill en Gothaisk kandidat, om hwilken man wöste, at han älskade Bröderna, och at desse skulle fatta til honom troende. Denne wardt 1753. kallad, och efter

wanlig undergången Examen ordinerad och instäl-
lerad. Han förrättade sitt ämbete efter Gotthel-
fs kyrko-ordningen. Bröderna, som redeliga ta-
go kyrko-plikterna i allt, lemnade han med sin
Förmåns wettskap frihet, at jämte den offentliga
Gudstjensken, upbygga sig och sina barn efter de
sätt, som i andra Brödra-församlingar är öf-
hwarutinnan han och troliga tjente dem, efter sin
förmåga. Men någre år struke ännu förbi, in-
nan Inwånarne wordo från andra församlingar
dte, och hwarjehanda Handtwerkare och Fabri-
körer kunde där sätta sig ned. I medlertid gjorde
de offentliga predikandet mycken nytta hos en hel
folk ifrån fringliggande Lands-orter, och desse be-
tjente sig af Brödernas råd, till egen och anhör-
gas upbyggelse.

I sådant tillstånd fant nu Ordinarius den
na ortens Inwånare. Han hölt för dem et up-
byggeligt tal, underrättade sig på hwad sätt or-
ten kunde aldrabäst uphjelpas, och efter 24. tim-
mars drögs-mål fortsatte sin resa til Ebersdorf
i Bogtland. Här tofwade Han i otta dagar
sysselsatte sig på angenämt sätt med sin Frände
regerande Herr Grefwen, samt hölt Conferens
med arbetarne, och några tal för Församlingen
hwars tillstånd intil denna tide-punct, redan fö-
ut §. 132. är bestrefwet.

§. 198.

Under framresan til Herrnhut, gjorde Han
söl i Klein-Wette-mid Baulzen. Allt sedan
år 1751., då Öfwer-hauptmannen, Grefwe
Gersdorf dog, hade här warit en samwäls-
för upwäckta själar af Wendiska Nationen. (S. 14)

de bygde sig
orden. och
nags-sal. I
or, gingo hi
micka, sedan
stjensken, dithå
kommo de då
sina Societ
hyllade och ti
Desse låto sin
karet, dock n
et intet jus p
rå denna ort
byar. Up
fyra åren,
igen tillagit, o

ausst, sedan
i Veerschau
ermanns Pr
komma med
Ordinarius
are i Klein-
Wetterau
alten i Uby
fortsatte sedan

Denna ort an-
lonistler; C
ste af dem be-
Tyske Brödr
andra orter; o
sthyttningen af
närningen och

De bygde sig några husrum bredvid Herrskaps-
gården. och gjorde af några lamrar en Försam-
lings-sal. De som bodde i något aflägsna Soch-
or, gingo hwar fjortonde dag eller hwar sjerde
offentliga böda, sedan de i sina Kyrkor blifwit Gud-
n efter de tjensten, dithån i Sammankomsterna, och i weckan
är öfligt kommo de då och då på sina hem-orter tillhopa,
, efter sin små Societeter, för at upbygga sig. Någre
förbl, inhyllade och till Klein-Welte, och satte sig där ned.
samlingar. De så låto sina barn döpas af en Präst i Granno-
och Fabriket, dock med förut gifwen skriftelig försäkran,
att intet jus parochiale deraf skulle följa, hwar-
i denna ort är friskallad, såsom flere fringliggan-
de byar. Upväckelsen ibland Wenderna hade i
och anhörd de fyra åren, efter Grefwe Bersdorfs död, anseas
ariar den tillagt, och äfwen sträckt sig ända in i Nedra
em et up- i Veeschau warande Bönsmässa Pastora Pe-
d sålt or- Hermanns Predikningar blifwit väckte, hade sökt
r 24. tim- att komma med dem i bekantskap.

Ordinariar hölt et par tal för de så Jäm-
ta dagar i Klein-Welte; sågnade och barnen, som i
a Grände i Wetterau woro till Grefliga Bersdorfska an-
Konferens- talten i Ubyst förskyttade, med et kort besök, och
samlingar fortsatte sedan sin resa till Niesky.

S. 199.

Denna ort anlades i början för Bönsmässa Co-
lonister; (S. 113.) men sedan 1751., då de
Hon be- ste af dem begifwit sig till Berlin, hade åtskill-
Olt sed- te Tyske Bröder flyttat hit ifrån Herrnhag och
refwe n- andra orter; och så wäl derigenom, som genom
maelpla- flyttningen af en del Barna- anstalter, hade bå-
n. (S. 14) de näringen och widare äbygnaden mycket blifwit
3 i 3 be-

besjordrad. Andakts-tunderna, som tilldöne varit Bönsmästare, höllas nu mera ömsom på Tyfsta och Bönsmästare språket; äfven som et par Informatorer, wid där warande anstalter, af lärare till Bönsmästare öfwade sig i deras språk, och hafwa jämte med sedermånga arbetat med nytta ibland dem och Bönsmästarna. Deras förrättningarne, som de önnat låtit någon närboende Kyrkoherde hålla, besörjades nu ofta nämnde Magister Arvid Gradin, hwilken såsom Inspector förestod Barna-anstalten; och till Communion gingo de i Herrnhut och Bertholmsdorf intill år 1754., då på oförmodadt sätt en förändring härutinnan föregick. En då beredd Magister hade i Herrstaps-huset i Trebus öfver en Domestiks barn, hwilken hörde med till Brödras församlingen; klagade Pastorn och Patronerna wid närmaste Sochn Harnichen, hwartill Trebus är lagd såsom insöckne, öfwer sådant såsom et begrep i deras Kyrkas jura parochialia, och vill till denna Sochn draga Colonisterna i Niesky af den orsak, at de bodde på insöckne Byens Trebus grund. Men genom et från Geheimen Confilien utfärdadt Kongl. Rescript förordnades, at en öfwerenskommelse borde träffas, hwilken och för Öfwer-amtet i Baugen kom i stånd; i kraft hwaras Kyrko-Patronerne och Pastorn, emot en wißt till Kyrko-Cassan i et för alt utbetaladt Capital, affade sig sina angifna rättigheter öfver Brödra-Colonien i Niesky, och de på Herrnhutsgården Trebus boende Bröder; och orien Niesky fick rättighet, at hafwa en egen Evangelisk Predikant.

Ordinarius blef i otta dagars tid på detta ställe, hölt Conferentser med arbetarne, sågode

församlingen, öfbyggliga såsom sin resa

Denna församlinget förmodligt hwarje bröder, som i Sochnar, och förordran och Herrnhut begyrt bekant på de betraktas, anstalterne, förordnen härutinnan föregick. Ifrån den afslagne löper och andra och meridliga omars så illa ut som författning. wånarnes närhet, det de flesta af sig et godt tryck, hwilket redt ut till flera nya wälsignade brister och bräder i den andra del, deras därwarid stodo i beredwämlighet, end

u orier, ibland

familjerna, Eborafdelningarna och Barnen med
 byggliga föreställningar, och den 2. Junii forts-
 sette sin resa til Herrnhut.

§. 200.

Denna församling hade sedan 1751. gånst mycket
 förmerat sig med invånare, hwilke
 blottat hwarjehanda nyttiga handteringar och
 skrifter, som tillika bredt sig ut til fringliggan-
 och Schaar, och åtnjöt en önskad tilbøjelighet,
 förordan och bestydd af höga Öfwerheten.
 Herrnhut begynte wid denna tid at blifwa myc-
 ket bekant på andra orter, och på en annan
 sätt betraktas, än hitintil stadt; hwartill Barna-
 skolorna, som ifrå Wetterau blifwit hit och
 någden här omkring flyttade, höfwa mycket bi-
 trogt. Ifråån alla tracter här omkring, ja i
 alla afslagne länder, insunno sig förnämde Herr-
 ninger och andra ansenlige Personer af andeliga
 och werldsliga ståndet, til at lära känna denna
 stads så illa utropade ort, i des in- och utwä-
 rdes författning. Och detta främjade icke allenast
 invånarnes näring; utan man har ock orsak at
 tro, det de fleste af besökande främmande, hafwa fått
 sig et godt och för deras själar helsofamt
 tryck, hwilket en del jämwäl på sina hemorter
 redt ut til flera. Nu war ock werkligen en
 gånst wälsignad tid i församlingen, låt wara en
 af brister och bräckligheter yttrade sig nu i den ena
 i den andra delen. Detta gjorde dem, som där bod-
 de, deras dårwarelse mågta angenäm; ehuru de
 tid stodo i beredskap, at ock qwittra denna sin
 qwämlighet, endr de fingo weta, at de på an-
 dra orter, ibland Christina och Hedningar, kunde
 wa-

vara sinom Herra och Trålsare til någon tjenst. Deras ställen blefwo och helt snart åter besatte, och det gemenligen dubbelt, så at man alljämn måste tänka på tillökning af wånings- rum. Swarföre och på et enda år 1755. icke allenom nya hus och werkstäder wordo anlagde, utan o- gifte Bröderna måste och än en gång utwidga sitt Chor- hus, och tillöka detsamma med en ny flygel- byggnad; och ogifta Systrarne, som hlt intil hade bodt sammeligen obegwänt i några, hop- fogade hus- rum, lade nu grundstenen til et rymligt Chor- hus.

Ordinarius, som annars altid varit betän- kelig öfwer Församlings- orternas myckna till- växt på invånare, blef genom så många förmån- ligheter, som efter Commissionen i Groß- Hen- nersdorf och synnerligen under Hans fyrårlige bortowarelse, hade här och i andra församlingar kommit i stånd, ej litet bewelt, at och erkänna och prisa Guds werk i detta mål. Men detta gjorde honom och desto waksammare, at med allwar- samhet ifra emot oordentligheter, och i sina till- till Församlingen och Chor- afdelningarne, med Paulo arbeta uppå at kunna fly Christo en re- Jungfru. Til den ändan hölt Han flitigt Com- ferentser med arbetarna af denna och andra församlingar, som tid efter annan kommo på be- sök, öfwer tilståndet på deras Stations- orter, och öfwerlade med dem, huru Guds sak öfwer- och i smärre afdelningar, måtte efter Jesu råd ja framjas.

Jag kan med så mycket större tillförlit- het gifwa underrättelse om Ordinarii förätt-
80

ar på denna
or til Försa
olljattig på d
ställningat, sa
församlingar
stättat desamm

S synnerhet
ket med s
warelse i Eng
helt flyttade
och Barby;

te några
ifraån Holland
upphållit sig.

Niesky, Uh
men Glicornas
Desutom war

erna, och en
vero i orten b
uation i mång

halten flyttad
kombinerad med
helt transporter

Ordinarius
re, gjorde til
ingar af Bibel

å samma sätt
och då för barn
as ensaldighet,

et, ganska garr
ersföre blifwit i
igade och en

var på denna och nästföljande Hans besöls, re-
 sor til Församlingarna, som jag varit Honom
 tilläktig på de samma, och åhört alla Hans före-
 samlingar, samt til Communication med andra
 församlingar och Hedna-missionerna, behörigen
 förtärlat desamma i pennan.

S. 201.

Synnerhet syfvelsatte sig Ordinarius rätt myc-
 ket med Barna-anstalterna, som under Hans
 värelse i Engeland hade til Sfra Lausitz blif-
 wit flyttade ifrån Wetterau, öfwer Ebersdorf
 och Barby; hwarest et par afdelningar, jäm-
 te några Arbetares och frånvarandes barn
 ifrån Holland och andra orter, hade någon tid
 uppehållit sig. Sådarnas anstalt war fördelt til
 Niesky, Ubyst och Groß-Hennersdorf;
 men Glickornas anstalt war tilhupa i Herrnhut.
 Desutom war här ännu en Schola-anstalt för gäs-
 terna, och en för Glickorna, hwars föräldrar
 wero i orten boende. Man fant anstalternas si-
 tuation i många mål obqwäm. Wlef alltså an-
 stalten flyttad ifrån Niesky til Hennersdorf och
 kombinerad med härwarande, och anstalten i U-
 byst transporterades til Niesky.

Ordinarius företog flitiga besök i anstalter-
 ne, gjorde til barnens nyttjande försäldta sam-
 lingar af Bibel-texter för hwar dag om året,
 på samma sätt som lösen dro indelte, och hölt då
 och då för barnen deröfwer tal; hwilka för de-
 ras ensaldighet, tydelighet och tillika grundeliga
 et, ganska gärna läsas i andra församlingar, och
 erföret blifwit til trycket lemnade. Han förfär-
 igade och en liten Barna-sångbok, bestående

af utvalda forta werker utur äldre och nyare Psalmer, och hölt ofta sjung-stunder för barnen. Och när de hade sin pärlens-måltid, hwilket gemenligen stedde om Tördagarna, brukade Han Catechisera dem i Sång. Han söng nemligen en eller et par rader af en wers fråge-wis, och Barnen söngo det följande swars-wis. Ofta höllo de sjung-stunder helt allena, med idel wäl sammanhängande werker, och continuerade der med wid sit arbete och spottsergående. Den som hade tillfälle at bhwista sådana sammankomster, (och ofta trängde sig en myckenhet på bejdt omne främmande dit in) den wiste icke, om han aldrumst skulle beundra barnens färdighet, eller rösternas behagelighet, eller Materiernas sammanhängighet, hwarmed dags-texten genom sång förklarades, eller barnens stilhet och ordakt, eller ock deras ansigtens förnögdas utsigte. Derwid kunde man ock råna, at Gud war midt ibland dem, och af omtyndiga barns mun beredde sig et låf.

§. 202.

Men jag måste ock något förmåla om femte anstalten, som war i Barby. Ifrån Wästenborn hade man redan år 1749. flyttat hit Brödernas Seminarium eller Institutum, hwilket drog försorg, at esterrättelserne om Guds werts fortgång genom Brödernas tjenst, och afwen Ordinarii Homiller, bleswo wederbörligen af Priske, och til Församlingarne och Missionerna fringsände. Seminarium hade ifrå den tiden icke fått någon sådan tillökning ifrån Universteterna, som förut. Man måste alltså wara be-

behållt uppdaga folk af de grunde ungdommer och mer till Universtet icke wäl att skada, som blifwit betjett selskape stifta inrättningerna privatim i densamma och andra orsaker regium academi ungdomen ifrå den under theologien, Ju som ock widaromatiska och akademiska orsaker lemnadt, om ingar til Universtetande länder; dant måtte stiftning och til öfnad, och, om vinna ändamOrdinarius Octobr. 1755. Hje afwer des entes, såg och Collegii ledamömm. Någre af ill Brödra, s

h nyare
barnen.
hwilket
de Ham
nemligen
vis, och
3. Ofta
del wäl
nde der
Den som
komster,
å bejd
te, om
rdighet,
erternas
genom
och an
utligt.
ld wor
as mun
n fem
in Ma
ttat hit
hwilket
werts
dfwen
en af
tioner
n tiden
niversi
wara
be

ettadt uppå, at till församlingarnas tjenst updra-
ga folk af deras egna ledamöter. Nu tog stude-
rande ungdomen af borgerliga och adeliga sländet, allt
mer och mer til i Pædagogio. Man hade skickat som-
liga til Universiteterna; men det hade hos män-
gen icke wäl aflupit, och man måste befara sam-
ma stada, som af Bröderna i Wömen och Moh-
ren blifwit beklagad, och som gifwit dem anledning,
att sjelfwe stifta skolor, och således ändra gam-
la inrättningen, då de låto sin ungdom informera
deras privatim af Predikanterna, och sedan skicka-
de densamma til Universiteterna. (1) Af denna
och andra orsaker blef 1754. i Barby et Col-
legium academicum inrättadt för studerande
ungdomen isfrå Brödra-församlingarna; hwar-
st den undermistes i de nödigaste stycker af
theologien, Jurisprudentsen och Medicinen, så-
som och widare anleddes i Språken, i Mathe-
matiska och andra gagneliga wetenskaper. I
Brödrarnas och Förmyndares godfinnande blef
ett lemnadt, om de sedan wille skicka sina yng-
lingar til Universiteterna, och på resor til främ-
mande länder; man drog allenast försorg, at
liant måtte ske under en försoren Broders hand-
ledning och til sådana orter, där de med minsta
kostnad, och, om görligt wore, utan stada kun-
de winna ändamålet af slika resor.

Ordinarius besökte och denna anstalten i
Octobr. 1755. för första gången, betygade sig
hje öfwer des inrättning, Confererade med Do-
centes, såg och talte med alla Seminarii och
Collegii ledamöter, och hölt åttilliga tal för
dem. Många af de studerande Bröder blefwo
att til Brödra-Kyrkans Alcoluiber antagne. Isfrån

från närmaste Lands-orter insunno sig många Bröder och männer på besök, hwilke med nyta bemsjåde Ordinarii tal till församlingen, och de offentliga predikningar i Slotts-Ryktan, hwilke dels af då warande Slotts-predikanten Goetfried Clemens, dels af somliga besökande Präster på anmodan, höllos. Församlingen war wäl ännu mycket liten; men des stillhet och lugn, samt den goda ordning, hwarmed de utländske på besök kommande wänner bemöttes och behandlades, gjorde därwarelsen för Ordinario mågta angenäm. Ännu är til märkandes, at Furstinnan af Anhalt Zerbst, då warande Storförstinnans och nu mera Kåsarinnans af Rykland Fru Moder, några gånger har besökt anstalterna i Warby med sit besök, och deröfwer betygt sit nöje.

(1) Se Äldre Brödra-Historien, §. 37.

§. 203.

Efter återkomsten till Hfra Lausitz, tog Ordinarius sit boställe uti sit aldraäldsta Bertholdsdorf byggda hus, hwilket Han kallade Beehel. Detta hus war honom för den orsakens skull så angenämt, emedan nu warande Rådes-Deconomie, om man så får tala, hade i detsamma tagit sin första början, och ej mindre Pastor Roches upbyggelige Predikations-Repetitioner, än de första Conferentser med Måhriska Bröderna, til de i förstone upkommande ordets affstafande och sinnens inbördes förenande, därstädes blifwit håldne. (S. 7. 15, 16.) Många af Hans underdånare hade och kunnat til salighetenes kundskap, och äfstillige deribland blif

usfwit nyttja
Christna och
fästap med
Brödra-förf
förf i Herrnhu
miller för
gor, samt för
le Inwånarn
ningar, för:a
emedan Berth
trade en äfsta
nåddiga Herre
för sin Herr
waga kommit
gar; hwartil
hade första rå
om Söndags
dem de och fl
blefmo de läro
af Bertholds
wål i Brödra-f
nycken nytta
I denna
hade flyttat hit,
hålls omständiga
re, för samwa
Evangelii upby
sta Predikstolen
Såsom Ordina
warit derpå o
måtte förfes m
werne woro der
wer sig sådana
verket ej woro

blifwit nyttjade till Guds werks befordran ibland
Christna och Hedningar. Här arbetade Han, i
sällskap med några hielpare, ganska mycket till
Brödra-sörsamlingarnas bästa, gjorde flitiga be-
sökt i Herrnhut och Hennersdorf, hölt många Ho-
miliar för Sörsamlingen och dess Chor-afdelnin-
gar, samt för Barnen, och gjorde anstalt, at al-
le Inwånarne i Herrnhut kunde, i wisga ofdel-
ningar, komma med i Hans hus-andakter. Och
medan Bertholdsdorfska Undersåtarne ofta ut-
tråde en åsundn, at också få höra sin fordnas
nådiga Herre predika, (den de gemenligen kallade
för sin Herr Pappa,) hwilken så mycket godt till
måga kommit ibland både Christna och Hedning-
ar; hwartil de, såsom deras utlåtelse föll,
hade första rättigheten: så hölt Han för dem
om Söndags-aftnarne några Sammankomster,
dem de ock flitigt besökte. Wid sådana tillfällen
blefwo de läro-rika tal hållne, som under namn
af Bertholdsdorfer Reden äro bekante, och så
mycket nytta blifwit läsne.

I denna Sochn bodde många Bröder, sam-
hade flyttat hit, dels ifrån Herrnhut, för sina hus-
hålls omständigheter skull; dels ifrån andra or-
ter, för samwets, friheten skull; dels ock, genom
Evangelii upbyggeliga Predikan på Bertholdsdorfs-
ka Predikstolen, blifwit wundne och hit lockade.
Såsom Ordinarius och Hans Fru ifrån början
warit derpå omtänkte, huru Deras Underdånare
måtte förses med Predikanter, som i Fära och lef-
werne woro dem till urbyggelse, såsom ock så of-
wer sig sådana Synflomän, hwilke i omwändelse-
verket ej woro dem hinderlige, utan mycket hjäl-
dre

dre beforderlige: så hafwa de och altid på utmärkt sätt låtit sig wårda om wäcka Själars ibland sina Underdånare, och til deras och deras Barns Själ-skötsel underhållit några Bröder, såsom Pastorns Medhjelpare.

S. 204.

Isrä långliga tider har på andra orter i Östra Rausig, icke heller saknats redelige Predikare, hwilkas witnessbörd här och där skaffat mången frukt. I synnerhet yprade sig en mågta talrik upväckelse något efter Herrnhuts första anläggning, dels genom Pastor Koches i Bertholdsdorf Evangeliska Predikningar, hwilke isrä nästan alla fringliggande orter, på närmare och fjärran håll, blefwo hymnigt besökte; dels och genom besök, som bemålte Åhörare efter Predikningarna gjorde i Herrnhut, för at åswer biwista Samankomsterna därstädes. (S. 7. och 21.) Af dessa så wäcka sållade sig många til Församlingen i Herrnhut, och blefwo af Bröderna med råd och undervisningar forthjelpne. I de följande åren kom wäl mången willerwälla up ibland dem, hwarwid många åter aftallnade; men wid år 1750. repade de de fleste modit, och deras antal ökade sig genom några Predikanterers tjenst, hwilke på sina Predikstolar förkunnade Evangelium med nåd och kraft, såsom och genom befordran af några Herrskaper, som med Bröderna woro i bekantskap. Predikanterne trädde med några lärda och försatta Bröder isrä Herrnhut, i en Conferens tillwägnad, (hwilken 1754. första gången hölts i Bertholdsdorf och sedan med mycken nytta har blifwit fortlöpande) för at underrätta hwarannan om bestämda

beten af G...
talrika Förf...
sämta goda...
hundrade wä...
berygade en...
delse med Brö...
de sig til...
wara med i...
med Bröderna...
lånd; och n...
om frihet, och...
a til Herrnhu...
elen af dem,
dögorlunda til...
ställning ibland...
som hittills nå...
wora flokar, s...
rdning och fö...
i wissa tider c...
antal kunde...
ågra Samman...
ed några dert...
och på sin...
riwat upbyggel...
rådfers bifall...
nte, dem råd...
wissa dagar, ...
skaper komma...
ans, läsa i Bi...
utan at inläs...
egna mening...
en ofast upkom...
rtans tillstånd...
nan. Derjämte

beten af Guds werk i deras merendels mycket
 talrika Församlingar, och til dess befordran in-
 samla goda råd och anvisningar. De många
 hundra de wärdte, hos dem och på andra orter,
 besökte en håstlig åstundan efter närmare förbin-
 delse med Bröderna. Nästan alla Söndagar insun-
 de de sig til stor myckenhet i Herrnhut, för at
 wara med i Sammankomsterna, och befråga sig
 med Bröderna om egit och andrigas Sjåla til-
 stånd; och många anhöllo hos sina Herrstaper
 om frihet, och hos Bröderna om lof, at få flyt-
 ta til Herrnhut. Til at derifrån afhindra största
 delen af dem, och dock på annat sätt ställa dem
 i goda stånd tilfreds, fants för godt at göra en in-
 rättning ibland dem, i kraft hwaraf de icke mera,
 som hittills nästan alla Söndagar händt, i alt för
 stora flockar, som kunde komma upmärksamhet, o-
 rdning och förtrylsamhet til wäga, utan allenast
 på vissa tider och i bestämda sällskaper, uti små-
 ranta antal kunde komma til Herrnhut, där besöka
 några Sammankomster, och hålla widare samtal
 med några dertill föreslagne Bröder. Men på det
 och på sin hemort måtte hafwa lägenhet til
 något upbyggelse, blef med deras Herrstapers och
 rådslers bifall, hwilke med Bröderna woro be-
 stämda, dem råd och anvisning meddelat, huru de
 på vissa dagar, efter fullgjordt arbete, kunde i små
 sällskaper komma tilhopa, sjunga och bedja tillsam-
 mans, läsa i Bibelen och andra gagneliga böcker,
 utan at inlåta sig med Skriftens förklarande
 egna meningars framställande, hwaraf twi-
 fligtast upkommer, endast talas wid om deras
 tillstånd, samt upmuntra och trösta hwar-
 annan. Derjämte blefwo de så afswarligen som
 bro.

broderligen förmante, at upföra sig som lydige under-
 dersfattare, redelige Kellgions, människor, och i sin
 kallelse ordentlige och flitige grannar, på det de
 måtte mer genom sin wandel än genom
 ord, ägga andra till Iron och goda gärningar.
 Brödernas grund-principium wid dessa och dylika
 inrättningar war, at alle de, som wille höfva
 gemenskap med dem, skulle hålla sig ordentliga
 till sina Kyrkor och dess Kyrko-förrättningar
 samt lefwa i kärlek och frid med sina egna
 rare, som till äfwenlys af mistankar emot Brö-
 dra, församlingen woro intagne. Därföre wiste
 de och aldeles bort sådana, som åstadkommo
 disheter, eller annars gjorde oordningar, och lå-
 låto derutinnan råta och ändra sig.

Samma slags broderliga råd och förmaning
 gafs äfwer alt de Bröder och Wänner, som ha-
 nästa, och där woro fring-strödde: ty i alla Evange-
 lista Länder, ej allenast i Tyskland, utan och i
 la Evangelista Riken, ja och i sådana Stater
 där Protestanterne blott blifwa tolererade, woro
 någre och rå somliga ställen ganska många wäcka
 Själur, som betjente sig af Brödernas råd och
 undervisningar. I de flesta Länder saknades
 te heller Predikanter af Lutheriska och Reform-
 ta Kyrkan, hwille i gemenskap med Bröderna
 drefwa Guds werk, och med dem underhöll
 förtrolig Correspondents. Nästan hwar och
 Sochn i någden, hade sådana Präster. Och
 de samma gjordes afstäl, huru man aldrabäst
 te handhafwa wäcka Själur, på det desamma
 sina orter kunde njuta nödig Själur-ans och
 byggelse, och den otidiga böjelsen, at begifwa
 Brödra-församlingen, blifwa tillräckeligen
 bygd.

Denna
 ansta anger
 uppen upb
 många deras
 logång, och f
 samma tid be
 samma: en d
 emuntrad, an
 an. Derigeno
 la stanelag fi
 os alla dem,
 er, den alstör
 erna förmin
 en, som wan
 måtte, til de
 afswada tje
 id magt håll

Det gagn, so
 församlinge
 rentserne, h
 ons död 17
 sammas arbe
 ernhut med d
 war, ibland
 innerhet de til
 igen för Ho
 mmo med Ho
 som sattes. H
 mera practisk
 de Chor-hon
 st mycken wä
 tenser hölt H

Denna inrättning var för wäcka folket
 i hanska angändm, och tjente dem framdeles till
 upbyggelse; hade och den nytta, at
 många deras grannar beweltes till flitigare Ryr-
 öfning, och fingo i synnerhet lust, at rå en och
 samma tid begå den Heliga Natwarden med de
 alle Hofwärd: en del wardt och genom deras exempel
 upmuntrad, at af hjertat omwända sig till H. Er-
 löfning. Derigenom blef jämtwål Brödernas trofsa-
 ma stanelag för Evangeliska Kyrkan, uppenbart
 för oss alla dem, som icke selfswiljandes woro blin-
 de, den allför starka inträngningen i församlingss-
 katterna förminskad, och affigten lyckligen wun-
 den, som war, at Guds werk i Religionerna
 måtte, till de sammas många rebeliga och be-
 skwada tjenares nöje och upmuntran, blifwa
 med magt hållet och befördradt.

S. 205.

Det gagn, som ogifta Brödernas Chör i alla
 församlingar, hade haft af Synodal-Cons-
 tentserne, hwilka Ordinarius straxt efter sin
 döds död 1752. i Lindsey-huset hållit med
 sammas arbetare, föranlåt honom, at och i
 Herrnhut med dem anställa sådana. Fölghen der-
 för, ibland annat, at många Bröder, och i
 synnerhet de tilwäxande gäffarne, framlade skrif-
 tigen för honom sina hjertans tillstånd, och
 omkommo med honom i förtroligt samtal. Håri-
 om sattes han i stånd, at på et än reelare,
 och mera practiskt sätt inrätta sina för dem hål-
 lade Chör-homillier, som hitintill hade redan
 af mycket wälsignelse med sig. Sådana Cons-
 tentser hölt han och 1755. i Herrnhut, med
 af

arbetarinnorne af där warande ogifta Syster
 Chor, och desamma fortsatte Han år 1716.
 gemen rådade Han, wid sin warelse i Herrenhus
 denna gång, å nyo in uti inra församlingens
 arbetet, hwilket Han redan länge hade önskat
 och sysselsatte sig jämnwäl mera nu, än nånsin
 tilförene, med de giftas, med Enklinge, och Enke
 Chorens enkannerliga själa-stödsel. Enklingar
 ne hade i Hans fränwarelse bygt et rymligt
 Chor-hus bredwid ogifta Brödernas hus, och
 i desamma ordenteligen inrättat sig. Och då de
 boställe, som Enkorna hitintil nyttjat och som be
 stod af et par sammanfogada hus, blef dem nu
 mera för trångt, war Han dem behjelpelig, och
 de måtte få et nytt och rymligare Chor-hus
 och hölt så wäl för dem, som för Enklingarne
 särskilda Chor-homillier, dem till tröst och för
 manelse. Han gjorde den inrättning, at Han
 eller i Hans fränware en annan församlingens
 arbetare, skulle för hwarje Chor wälja ut en
 wiss dag i weckan, som kallades samma afdel
 nings Chor-dag; på hwilken en homilie hölts för
 samma Chor, och med des arbetare confererades
 öfwer Chorens in- och utwärtas bestånd, i så
 för det, at tilförene om söndagar höllos tal
 alla Chorer, den ena efter den andra, hwilket war
 et mycket tröttsamt arbete. Ifrån den tiden för
 sändigade Han och särskilda Litaniar för de sär
 skilda Choren; hwilke, till ombytte, blefwo sänd
 mera på den ena Chor-dagen sjungne, och på
 annan homillier håldne. Denna inrättning
 öfwenwäl haft mycken wälsignelse med sig.

Ordinari
 försam
 som

år 1734. mer
 rolligheterna i
 1741. och 174
 af den tanka,
 ders afkomlinga
 dre, at de må
 under åsidolem
 lighet, skulle
 ode och redan
 lld hade besse
 undrade själar
 a Missioner
 en begynte, e
 efwan af Wä
 afkomlingar och
 annu til mer
 hade, at de i
 måtte täffa med
 te wefla sig in
 em annars owa
 ande göra dem
 ilte. Deröfwer
 ent ut sit hjerta
 Han Arbetarne
 confererade med
 enom hwilket fo
 e fått rättighet
 opliga ordinatio
 warande födda W

Ordinarius fant i Herrnhut och i andra församlingar, en hop Währiske personer, som sedan första Emigrationen, hfwilka 1734. merendels uphörd, woro under krigs-öroligheterna i Slesien och Böhmen, emellan år 1741. och 1745. derifrån utgångne. Han war af den tanka, at GUD hade fördrt de gamla Bröders afkomlingar utur deras land, icke blott der, utan at de måtte blifwa salige, utan at de också, under åsidolemnande af all lekamlig beqwäm-ighet, skulle tjena honom i Hans Rike. De hade ock redan i trone wägat otrolliga ting, och GUD hade besjent sig af deras tjenst till många hundrade själars räddning; ästwen som alla Hed-iga Missioner blifwit af Währiska Bröder antin-ten begynnte, eller åtminstone fortsatte. Dwar-efwan af Währiska Bröderna, tillika med des-afkomlingar och de nyligen utgångna, belöpp sig annu til mer än tusende själar. Ordinarius drö-ade, at de i tro och hjeltmodig prediko-drift måtte täfla med sina Fäder och Föregångare, och icke weskla sig in i närings-handel, eller låta en-annars owanlig lefnads-art behaga sig, som kunde göra dem odugelliga til at tjena GUD i Hans Rike. Deröfwer wille Han en gång säga dem ut sit hjertas tankar. Til den ändan lalla-Han Arbetarne af Währiska Nation tillsammans, konferrerade med dem öfwer deras folks tillstånd, genom hwilket folk samtellige Bröder. Unsteten ha-ett rättighet til sin kyrko-konstitution och Wi-roppliga ordinationen; och hölt sedan för alla när-varande födda Währare, och för de af dem här-
R 1 2
som

komne, några med salt och kärlet kryddade tal,
 till at förnya det sinnelag, som de en gång hade
 glömt tillkänna uti några, på en Mährisk Årbe-
 tares Gøddelse-dag, författade Verser:

Daß die Mährschen Brüder
 Nichts in der Welt gethan,
 Als Geist und Seel und Glieder
 Willig herguleihn,
 Jesum zu erfreun.

Deße Conferentser med Mähriska Brödras
 Arbetarne, blefwo i Augusti månad 1755. hållne,
 och i Maji månad 1756. fortsatte; och woro de
 af wälsignade följder för deras egna Själar, och
 för Jesu tjenst ibland Christna och Hedningar.

S. 207.

Så wäl härigenom, som genom ofwannämde
 Conferentser med Arbetarne wid åtskilliga
 Chor-afdelningar och andra samtal med desamma,
 hade præparation blifwit gjord till en allmänlig
 Brödra-Kyrkans Synodus, till hwilken Depu-
 tade från alla Gødsamlingar, och äfwen ifrån A-
 merika, insunno sig i Herrnhut om wåren 1756. En
 af de första förrättningar war, at den 12. Maji,
 på hwilken dag år 1724. Barnhus-salen i Herrn-
 hut begynte at byggas, (S. 10.) lades grund-
 stenen till en ny Gødsamlings-sal, sedan gamla Sa-
 len i 32. års tid fyra gånger warit utwidgad,
 och åter alltjämt blifwit för liten. Synodus höl-
 merendels i Beethel, och warade ifrö den 9. Ju-
 ni till den 5. Juli, men blef på några dagar af-
 bruten, wid det Brödra-Kyrkans trogna och lyd-
 lliga Wårdarinna, Fru Erdmuth Dorothea
 Grefwinna af Zinzendorf och Pottendorf

1756., efter
 genom Herr
 arda lit led
 nings-platsen
 Biskopar, Pr
 sweralt legit
 arinnas äbla
 personaller c
 a Ouds Ri
 drabäst Kun
 en saligt aff
 På denn
 ra-Kyrkans
 arnas och de
 nas, Missioner
 änd undersökt
 Oeconomiska b
 lagar, togs d
 enna affigt ho
 revisions-Con
 etim, icke lång
 resolution den,
 an, et Collec
 afwa upsigst oc
 alla delar; h
 erfällighet.

bland andra,
 ka Brödra
 ytedorf, här
 rättelse, den de
 arias Celine
 allings ledamö

ddade tal,
ång hade
ist Uibe

Brödrar
håldne,
woro de
dlar, och
edningar.

annämde
ätskilliga
efsamme,
männelig

Deputerade
ifrån År
1756. En

2. Maj,
Herrn
3 grunde
mla Sa

trwidgat,
us höll

9. Jun
agor af
ch lyf

rothea,
endof
född

Höb Grefwinna Reuß ic. blef den 19. Junii 1756., efter en kort och mycket dräggelig sjukdom, af sinom Herrs sakta och saligt hemkallad. Hennes äro-
värda lit ledsagades till sit hwillo-rum, på begrafs-
nings-platsen wid Hutbärget, af de församlade
Biskopar, Predikanter och Kyrko-tjenare. Denna
öfweralt legitimerada, kloka och redeliga Jesu Eje-
narinnas ädla Character lärer, tillika med hennes
Personaller och mångfaldiga lydosamma arbete
och Ulds Rike, särdeles i Brödra-församlingen,
öfverabäst kunna beskriwas i Hennes numera af-
wen saligt afsonnade Herres lefwerues-lopp.

På denna Synodus wardt icke allena Brö-
dra-kyrkans Lära och försättning, samt Församlin-
garnas och deras Chorsers, såsom och anstalter-
nas, Missionernas och Coloniernas inwärtas til-
stånd undersökt och öfwerwågadt; utan utwärtas
Deconomiska beskaffenheten, wid alla dessa afdel-
ningar, togs äfwenwål i nogare stårskådande. I
denna affigt hade redan i Julii månad 1755. en
Revisions-Conferents blifwit hållen i Tauben-
stein, icke långt ifrån Herrnhut. Och nu wardt
Resolution den, at efter Ordinarii mångårliga öns-
kan, et Collegium skulle uprättas, som kunde
afswa upsigt och Direction öfwer Brödra-kyrkan
alla delar; hwilket och 1757. kom til behörig
erfästlighet.

S. 208.

Bland andra, woro och Deputerade ifrån Bömio-
sta Brödra-församlingarna i Berlin och
Kösdorf, här tillstådes, och genom en Historisk
berättelse, den deras då warande Predikant, Sa-
arias Gelinek, hade författat utaf sin Förs-
amlingss Ledamöters munteliga och skriftliga be-
räk-

rättelser, lade för Synodus å daga, at de såsom
Bömistå Brödernas efterkommande, merendels här
flamma ifrå Liefesta ångden, som varit Uniter
tens första tilhåll, och at de allifrån sin utgång ha
de med Wåhriska Bröderna stått i gemenskap, och
af en Kongl. Commiffion derföre blifwit årför-
de. (§. 43, 44, 45, 77, 113, 114, 164.) De ha
de sedermera i stillhet och god ordning fortsatt sin
Gudsstienst och sina inrättningar, och derwid blif-
wit så wål af sin fordna Predikant Augustin
Schulze försvarade, som af Bömistå Rätt-
nens Patroner i Berlin, skyddade. Då de seder-
mera anseeligen fördröft sig, och deras gamla För-
samlings-sal blifwit dem för trång, hade de löp-
et rumrätt hus på Wilhelms-gatan, och därslöder
inredt en sal til sina Sammankomster, hwilken
den 26. Sept. 1751. af Predikanten Schulze
blifwit inwigd. Densamme hölt, efter aftal med
Ordinarius, (§. 114.) Rättwarden för Tyska och
Bömistå Bröderna, i Gertruds Hospital, kyrka
och Dop-förrättningen med Bömistå Barnen, på
Brödernas Gårfsamlings-sal. Den 15. April 1752
glöf denne redelige och begåfwade mannen in
sin Herras glädje, sedan han i 24. års tid ha-
de betjent Bröderna med Evangelio, och under
hållit deras gemenskap med Wåhriska Bröderna.
Nu wände de sig, enligt deras yttrande in
Kongl. Commiffionen, til Brödra-Uniteten, och
af densamma begårde en Predikant, i följe af
lig Schulzes råd och tillstyrkan. Ordinarius glöf-
de dem wål andra förslager; men då de icke fun-
na desamma gørliga, kallade de til sin Predikant
på tillstyrkan af et Kongl. Cabinets-Råd, med
hwilket de hade at rådföra sig i saken, Diaconus

barias
en i några
Schulzes
ignellse. D
approberadt.
Deras
som folk,
Bömen och
Berlin flytta
sit Fäder
och 42. D
go längre ru
nings-sal, by
fort hus til
al de på Kor
materialier b
waren. 3 f
gårfsamlings-
ers. Sedan
har hade full
ants på denn
a desamma r
er til goda.
dens slut,
Bömistå Brö
Straxt efter
ut i Tysk
fördt til C
lg här ut på
gar åro. D
präparera
och beswårlig
Ja

De såsom Zacharias Gelinek eller Zirschel, hvilken redan i några års tid hade, såsom salig Pastor Schulges Medhjelpare, ibland dem arbetat i välsignelse. Och detta wardt äfwen af Bröderna approberadt.

Deras antal öfste sig år ifrån år, så väl genom folk, som omedelbarligen emigrerade utur Bömen och Mähren, som genom dem, hvilke till Berlin flyttade ifrån Glesien, dit många hade utflyttat till Gädernesland flyktat under Kriget år 1741. och 42. Då de nu icke heller i Ryksdorf finna längre rum i deras hitintill brukade Församlings-sal, bygde de med Kongl. tillstånd up ett stort hus till Skola, anstalt för Sångarna, hvar till de på Kongl. befallning blefwo med byggningsmaterialier biträdda af Krigs- och Domäne-Kommandanten. I samma hus inredde de också en rymlig Församlings-sal, som den 7. April 1754. invigdes. Sedan alltså dessa två Bömistå Församlingar hade fullteligen slagit sig till Brödra-Uniteten, samt på denna Synodus för godt, at och nu låta desamma njuta alla Brödra-Kyrkans rättigheter till goda. Och i det afseende wardt, wid Synodens slut, en särskild Biskop consecrerad för Bömistå Brödra-Branchen.

§. 209.

Straxt efter denna Synodus brast också Kriget ut i Tyskland, hvilket redan någon tid blifvit fördt till Sjös och i Amerika. Det bredde sig här ut på alla de orter, där Brödra-församlingar äro. Det ser ut, som hade Försynen varit präparera dem till så mångahanda äfventyr och besvärligheter, men och upmuntra dem till barns.

barnslig förtrostan på Hertig Zebaoth. Ty på samma dag, som man både i Saxon och Slesten såg se första Trupparne marschera, hette Texten så: När I hören örlig, warer icke förfärad, Luc. 21: 9, 11. Liksom små barn, hwilla af sina Föräldrar med ömhet wärdas. Alla församlingar i Tyskland och Amerika, worde deraf på hwarjehanda sätt, och de måste i dryga gaste lag oroade, och leda mycken skada. Endast församlingarna i Holland och Engeland blefwo i fred, undantagno, at de i Norra Island hade en kort främsel, wid det Franste Trupparne gjorde en landstigning. Det måste leda församlingarne i Saxon och Slesten. Ty ehuru de flesta församlingar erhöello Protectoria af Armeernas höga Generallität å båda sidor, så kunde dock de med Kriget förknippade mederwärdigheter ej blifwa borta, så mycket och Öfwerbefålet sökte det af förekomma. De bedröfweliga omständigheter, som åtföljde bägge fiendteliga Armeernas Marsch utur Bömen til Saxon och Slesten: Deras Dägre nära intil Herrnhut och omkring Gnadenberg, då man båda gånger ej annat i några dagars tid kunde förmoda, än en blodig drabbning: de starka Durchmarscher, forageringar och lefwereingar, hwarigenom många Guds blefwo aldeles utblottade; och Armeernas farliga rörelser i Slesten och Öfra Lausitz, i synnerhet wid så många slagtningar och belägringar i någden af Brödras församlingarna, satte dem ofta i ängslig rådhöga, och fräntwarande Bröder i mycket bekymmer, huru det måtte gå de Bröder, som i slika öfwentyr wäro ro stadda.

Men det är icke min affsät, stulle och blif

sswa för
de nöder
er Gnade
Slesten;
såsom n
rad och i
y och Kle
Lausitz,
edamöter;
dorf, öfwer
öfwer Mar
spara det k
och då prisa
underbara hje
den Christna
alltid wäl b
Han bestär
mot Hans

nder påstå
liga resor
dds fram ut
756. gjorde
757. uti N
truppå öfwer
erkomsten til
församlingarn
icke hade s
orde icke at f
oligheter, och
bättre i slä
Öfwerheis
en som man

En på sinna för widlöftigt, at uprättna och fördölja alla de nöder och plågor, som i detta Krig gått öfver Gnadensfrey, Gnadenberg och Neusalz i Slesien; (hvilken sidsnämde Församlingsort, såsom vi efteråt så se, fullstigen blifwit ruinad och i alla lagd) öfver Herrnhut, Niesky och Klein-Welke, och öfver de Guds i desamma Lausitz, hvilka tillhörde några Församlingens Eldamöter; öfver Barby, Berlin och Ryksdorf, öfver Ebersdorf och Neu-Dietendorf, öfver Marienborn och Neuwied. Vi willse bespara det husmudsakeligaste till ändan af Kriget, och då prisfa Fadren i Himmelen för Hans ofta underbara hjelp, bemarelse och räddning, hworom den Christna Kyrkan så sjunger: "Han will oss alltid wäl bewara, Och oss icke ifrån sig skilja. Han bestärmer oss i sin kraft, och ingen står emot Hans magt."

S. 210.

Under pågående Krig, gjorde Ordinarius åtskilliga resor till Församlingarna, och slapp alldeles fram utan synnerligt hinder. Om hösten 1756. gjorde Han besök i Barby, i Januario 1757. uti Niesky och Klein-Welke, och reste återuppå öfver Barby till Ebersdorf. Efter återkomsten till Herrnhut, besökte Han alla tre Församlingarna i Slesien, dem han på sju års tid icke hade sedt. Församlingarne därstädes upbröde icke at förkofra sig under de många Krigs-oligheter, och bragte sina närings-wärf allt mer och bättre i sländ, hvilket lände deras högare och öfwerste Personer till synnerligt nöje; äfven som man merendels observerat, at Konungen

gen wid sina genomresor låtit förmärka et fördelat
wälbefog till Nybygnaden i Neusalz.

Ibland de Bömars, som år 1741. och 42.
woro komne til Slesien, (*) hade åtskillige rörelser
uppkommit, hwilke förorsakade hwarjehanda förör-
merier och oordningar, som lades Bröderna til last,
då likwäl desse intill den tiden ännu aldrig haf-
minsta bekantskap med dem. Där warande Böm-
mare woro fast håldre warnade för Bröderna, och
genom allehanda osanningar til widrighet emot dem
bragte. Sedermera hafwa några af dem sökt up-
Bröderna i Gnadenfrey, och begärt, at man mäk-
te låta sig wårda om dem, och i anledning af den
rättighet, som också de hade til Brödra-Uniteten,
gifwa dem Predikanter, eller i någden af Brödra-
församlingarne utwisa dem en plats til Nybygge-
Mer i Gnadenfrey kunde man icke efter deras
åstundan tjena dem, för språkets olikhet Tull; w-
tan förwiste dem til Bömiska Brödra-församling-
gen i Berlin. Denna lät och år 1754. för för-
sta gången besöka dem, såsom sedermera äfwen
några gånger är sedt. Efteråt sökte de at bebo en
egen ort; men då sådant icke kom i verkställighet,
hafwa somlige flyttat til Berlin och Ryksdorf,
och hålla sig där til Bömiska Brödra-församling-
gen. De öfrige wänta än framgent, at Bröderna

(*) De hafwa ifrå den tiden anlagt Nybyggen på följande
orter: Zuckenez och Podiebrad wid Strehle; Friedrichs-
gräs wid Oppeln; Friedrichs-Tabor och Zuck-
wid Wartenberg. Somlige hafwa begifwit sig til Berlin,
och tillika med där redan förut warande Bömars, ut-
blirat sig i Schönberg wid Berlin, i Nowa-Wes
Potsdam, i Schönlinde och Friedrichshagen wid
penis.

na stola taga
et dock blint
om de det d

Emot hösten
til Sweit:

Detta merben
ågra är uppe

Seminarium w
redde ifrå He

ra så Familje
ushållningen

as Lands-Öf
Meerholz, ha

och singo ofta
församlings-in

Marienborn, b
i sina Pred

frå fringligand
många beswårli

et wid Berge
rud- qwarter w

leswo wid alla
or, och njöto o

förfärfware my
Härlfrån f

om Heidelberg
wid Neuburger

öre Baron von
er från Swed

ulle lära när
wata samtai, so

er tillika med f

fårdeles
och 42
rdrelser
a fröde
a till last
rig haf
de Bde
na, och
mot dem
fölt up
an mät
g af den
niteten.
Brädder
hybygg
r dera
Tull; u
samla
för för
äfrwa
bebo en
ällighet
eadorf
samla
Brädder
na

skola taga dem i närmare omvårdnad; hvil-
ket dock hitintill ännu icke kunnat ske, på det sätt,
som de det önska.

J. 211.

Emot hösten 1757. gjorde Ordinarius en resa
till Sweitz, genom Barby och Marienborn.
Detta merbemänte Slott, hvaräst Ordinarius i
några år uppehållit sig med sit Hus, och äfwen
Seminarium varit, hade, sedan Emigration 1753.
Redde ifrån Herrnhag, blifwit reduceradt till nå-
gra få Familjer, och det sådana, som endast för
ushållningen stull där äro oumbärlige. Af de-
ras Lands-Öfwerhet, Grefliga Huset Tsenburg-
Meerholz, hade de at förse sig all bewågenhet,
och singo ofta fånga sig af Dess angenäma besök,
församlings-lärättningen, sådan den fordom varit i
Marienborn, bibehålla de i sit mått, och hade of-
ta i sina Predikningar många Åhörare och besök
ifrån fringligande ångd. Under Kriget utflodo de
många beswårligheter, särdeles före och efter Sla-
get wid Bergen, då de Allierade Armeers Hus-
woud- qwarter war i några dagar hos dem; men
blefwo wid alla omständigheter nådeligen bewara-
de, och njöto af bägge fiendteliga Arméernas Be-
fälskafware mycken wänskap och förestoning.

Härifrån fortsatte Ordinarius sin resa ge-
nom Heidelberg och Basel, till Montemtrass
wid Neuburger- städ. Därstädes fant Han hos
Äldre Baron von Watterwille, et fälskap af wän-
ner från Swetz och Graubünden, som gärna
wille lära närmare känna Honom. Så wäl i
privata samtäl, som i offentliga föreställningar, hwil-
ket tillika med flera blifwit tryckte, under titel:

Wi.

Einige Reden des Ordinarii Fratrum mehr
carhals auf seinen Reisen im Jahr 1777
gealten, gaf Han dem anweisung, huru de
sin Religion och i sin utvärtes kallelses omfån
digheter, Kunde ej allenast åtnjuta den salighet
som Jesus oss förwärfwat, utan oå dermed
wandra efter Christi sinne, genom troget i all
tagande af sina borgerliga skyldigheter wara
sina medborgare till upbyggelse, och genom en san
skyllig Tempel-andakt, efter Gräfsarens och
Hans Därlingars exempel, helga sin Religion
och hjelpa förhindra dess förfall. Han gjorde
derpå et besök i Geneve. På resan genom Lau
sanne gjorde Hans gamle Wän, James Zue
don ifrån London, (hvilken under sit wistande
i Swetz hade skaffat sig bekantskap med de be
römdaste Wårda Wårstades) Honom bekant med
en landskyttlig Predikant ifrån Frankrike, hvilken
förut hade gifwit anledning til en stor utwä
kelse ibland de Reformerta i Frankrike. Genom
Bern, Aarau, Basel och Schaffhausen, samt
widare genom Wyrtembergsta landet, wände Han
tillbaka åt Tyskland, och anående, med en be
swärlig sjukdom behäftad, emot Juhl til Eberes
dorf.

S. 212.

Här öfverwänt Han någorlunda sin sjukdom,
och arbetade derwid allt framgent til denna
och andra församlingars bästa. 3 synnerhet
singo här warande arbetare i befallning, at och
så söka främja Coloniens bästa i New-Dierne
dorf, efter som Lands-Herren hade för Brödra
na Wårstades åtygat et nådigt wårskag öfver

eräs påbegy
råde, om d
et wille and
alter. Derpå
s början, c
ette snart ort
de och fjerran
Herrn och F
na besök, som
byggnaders an
Ifrån W
Herrnhut;
ande Dombas
utwertad emell
Sochne - boar
ägges präte
ura stolze wid
og nämna, a
1744. blef W
Bertholdsdorf,
Herra hemtalla
ich Johan B
il Ryrkoherde
Om wärend
erentser håldne,
anter och Dis
Nieschmann f
Beidel, som hit
ernas Wistator,
Om somma
us Glesiska Pr
h reste straxt
olland, där J
Zeist, tog si

deras påbegynte arbete, och tillika lofwat att
 rådte, om de efter andra Församlings- orters
 wille anlägga byggningar och gagneliga an-
 stalter. Derpå gjorde ogifte Bröderna Wärså-
 s hördjan, at bygga et Chor- hus; och detta
 skulle snart ortens näring, och drog dit inwånare
 och fjerran Ifråån, hwilke så wäl af Lands-
 Öfver och Försälliga Häfswet wid några Nåd-
 iga besök, som af Collegierne, blefwo till widare
 byggnaders anläggande, kraftigt upmuntrade.

Ifråån Eberödorf for Ordinarius tillbaka
 till Herrnhut; och drog försorg, at hos där wa-
 rande Domhofswande en beständig föreläsning blef
 utwertad emellan Församlingen i Herrnhut och
 Sochne- boarne i Bertholdsdorf, angående
 lagges präntenderade rättigheter, särdeles hwad
 ura stolar widkommer. Wid detta tilfälle wil-
 le nämma, at Pastor Paul Groh, som
 1744. blef Pastor Schellings efterträdare i
 Bertholdsdorf, wardt om wären 1760. af sin
 Öftra hemkallad, och i hans ställe Pastor Hein-
 rich Johan Böeeger ifrå Trzebes i Wogtland
 kallad.

Om wären 1778. blefwo Synodal- Con-
 ferentser håldne, och till slut deraf några Predi-
 canter och Diaconi ordinerade, samt Johan
 Nieschmann från Währen, och Nachanael
 Seidel, som hitintill warit Amerikansta Missio-
 nernas Bistator, till Med- Biskopar inwigde.

Om sommaren samma år, biwistade Ordina-
 rius Elefiska Provincial- Synoden i Neusalz;
 och reste straxt deruppå genom Barby till
 Wolland, där Han efter något litet uppehåll
 i Zeist, tog sit qwarter i huset Heerendyk
 wid

vid Gfelftein. Till befördran af Zelfts ytterligare äbyggnad, wardt genom Ordinarii bemedlande et arf-förenings-Contract uprättadt emellan ock tens egendoms-Herre och församlingen. Wad denna församling continuerade så wäl tillståndet af inwånare, som ymnoga besökt ifrå när belägna och afstågsna orter. Besynnerligen inså funno sig en stor hop Judar, till at höra den warande Predikant Magist. Samuel Lieberkühn, den de af synnerlig öfning plågade talen la Rabbt Schmucl, och som af färlet til dem hade för detta bodt i Amsterdarn, och jämwäl ännu som ofast besökte dem: och man hade spår at det icke stredde utan wälsignadt inträff. På samma tid företog en döpt Jude ifrå Herrenburg en besöknings-resa genom Pälén och Preussen, till at se, huru det wore bestäffadt med rörelser bland de Judar, som sadés hafwa bekant sig til Christna Religionen. Men man fant, at deras hemföknings-stund ännu icke wore kommen.

§. 213.

Ifrån Holland gjorde Ordinarius i Aug. Wadnad 1759. en besöks-resa til Neumied, för at bese Församlingens nybygge därstädes, och derwid meddela sit råd. Ty sedan Pauds-Herre i följe af det §. 196. omnämnda samtal med Ordinarius, hade under den 31. Januarii 1758 förundt där warande fransta Colonie en ny och fullständigare Concession, woro någre personer afkomne från andra orter, och ogifte Bröder gjorde början, at inrätta hwarjehanda gagnfulla närings-sång. Colonien åtog sig at bebygga en fjärdedel af staden, och i December 1758. wardt Församlingshuset med Församlings-salen, och ogifte Bröder

as hus af Biskopade redan försljande året at ogifte Bröder en tillbyggelse - anstalt. Bröderne började hus, och Enten af de hus, som wäsen inrättade förwa til en i Församlingsterna, och Consignärer funnens Herrskap och nyttigt bragte jämwäl i Församlingen, i den och Bröder under påstående barna: hwilken per å andra sidanernas närings-därstädes, en re med många W Besittigholen, i C andra orter. Dese ller och insunno af Herrans wälad man tillför det nemligenamlings-ort till stes här kommitte inwånare

hus af Biskop Johannes inwäldigt. Församlingen
 hade redan förmerat sig till hundrade personer, och
 blifvande året tillkommo desutom mer än femtios
 at ogifte Bröderna redan sågo sig tvungne at
 göra en tilbygnad, och tillika draga försorg om
 påse - anstaltens wåningsrum. Ogifte En
 arne började och på, at för sig bygga et Hög-
 hus, och Enkorna intogo en egen wåning i et
 af de hus, som redan stodo färdige. De öfrige
 af den inrättades efter familjernas behof, och
 blefwo till en del nybyggde. Närningen hos Pro-
 fessionisterna, hwaribland någre särdeles flitlige
 konstnärer funnos, tog ögonstelnigen till. Ränd-
 ens Herrskap befordrade på alt sätt afbygga-
 den och nyttiga handteringars anläggning, och
 bragte jämnväl allsammans, i anseende till Stads-
 besättningen, i behörigt stånd emellan Magistra-
 ten och Brödra-församlingen. Alt detta stödde
 under påstående inqvartering af franska Trup-
 parna; hwilken wäl å ena sidan war beswårlig,
 på andra sidan och ganska bätellig för Brö-
 dernas närings-stånd. Derjämte hade Bröderna
 förskådes, en reel bekantskap och Correspondents
 med många Wänner och Präster i Pfalts och
 Westphalen, i Smøltz, i Frankrike och på an-
 dra orter. Dese blefwo tid efter annan besökte,
 och åter och insunno sig, för at blifwa meddelagtige
 af Herrans wålsignelse i Församlingen: så at,
 wad man tillföre intenderat med Herrnhag,
 det nemligen skulle wara en Brödernas för-
 samlings-ort till Reformerta Religionens bästa,
 så som det här komma allt mer och mer i stånd. De
 öfrige inwånare woro utomdes ifrå Reformerta
 län.

länder komne; och derföre lagade och Ordinarie
us så, at de med gärligaste första måtte få
Reformert Lärare till sin Präst, som redan för
förvaltadt kredito-ämbetet på annat ställe. Han
gaf dem i all ting goda råd, hölt nyttiga samtal med
arbetarne och många när och fjerran ifrån
besök komma männer, såg och talte särskildt
med församlingens flesta ledamöter, hölt några
hjerterörande tal på fransöfka och tyska språket
hvilka Lands-Herrskapet till en del öfhorde, och
refte sedan, ogement förnögd öfwer denna Colo
nie, tillbaka åt Zeist.

§. 214:

Här fortsatte Han sitt förut redan påbegynta
bete, talte med alla församlingens ledamöter
som hade skrifteligen uplåst sitt tillstånd för
nom, och hölt bewefeliga tal till barnen och
hvarje Chor särskildt. Besynnerligen hölt Han
öförlifneliga tal till hela församlingen, öfwer
utwald samling af Christenes Texter: om förfjer
sten af Jesu lefwarne och lidande på Hans
liga kropp, och synnerligen af Hans själa-lidan
de: om densammas tillräckelse och verkellig
förfarande till syndernas förlåtelse och afswagelse
och till människa själas och lemmarnas be
gelse: om Christi sinne, och lifformigheten med
Hans helliga Person: om frögd i Herranom, och
deraf flytande förnekelse af allt, som et Guds
barn icke anstår: om lifwet i Guds Guds
och troheten i smått och stort: om beständig
umgåendet med Marte's mannen, uti barnsle
och förtrolliga samtal/ Honom, och uti en
gist wandel för Hans ansigte natt och dag, med

f med

da naturliga,
hans egen må
ståndigheter:
Errans glädje
hos Honom
arne blifwit i
mottagne, öfhor
era resor uppre
Gör öfrigit
ans, eller för
och Missioners
hans hus; hvil
han ständigt ha
dra Församlin
lära, merendele
lling. Och se
m till Ost-Ind
stull, aldrasdr
ng skal berätt
en igen, genom
m till Herrnhu

Klein. Welle
at anmärka.
Greswinnan
någre återflyt
r, som där slog
ifrån Herrnhut
uriname sjukna
begravnings, ple
le sig, och sing
Gården befin
Församling, han

en naturliga, i sig sjelf syndlösa och genom
sins egen mänskliga wandel helgade lefnads-
sändligheter: och ändteligen, om ingången i
Herrans glädje, och det ewiga hemma, blifwans
hos Honom. Dessa Tal hafwa af församlin-
arne blifwit med ogement wälsignade intryst
mottagne, åhörde och till en del, efter årlundan
era resor upprepade.

För öfrigt blefwo, till hela Brädra-Kyr-
ans, eller sårskildra Församlingars, Coloniers
och Missioners bästa, många Conferensser håldne
hans hus; hwilket, i anseende till de Hjelpare, som
han ständigt hade omkring sig, och några från
andra Församlingar på besök dit kommande. Ur-
klare, merendels såg ut som en Synodal-Förs-
amling. Och sedan Han affärdat första Missio-
nen till Ost-Indien, (hwarom, för sammanhan-
get skull, aldraförst i nästföljande Historiska afdel-
ning skal berättas) reste Han derifrån till Sa-
m igen, genom Warby och Klein-Welle, och
till Herrnhut litet före Jul-helgen.

S. 215.

Klein-Welle hafwe wi några förändringar
att anmärka. Detta Guds födtes 1756. af
en Grefwinna Reuß, född Grefwinna Promnitz;
någre åkerstycken aflemnades åt Wendiska Brö-
der, som där sloga ned sina Bo-pålar. En Bro-
ders Herrnhut, som därstädes på sin resa till
uriname sjuknat och dödt, war anledningen, at
begravnings-plats där anlades. Inwånarne
sigg, och singo omsider ej mera rum i den
Gården befintliga Colen. De bygde också
Församlings-hus till Boställe för sina Arbeta-
re,

re, och derinne en skickelig Församlings-sal, hwi-
len den 2. Julii 1758. bief med Evangelii Pre-
dikan inwägd. Wid denna tid fingo de och en Vårare
som predikade för dem på Wendiska språket. Några be-
diga wånings-rum på Herre-gården, lemnade
åt några ogifta Bröder, som dit inflyttade; äfwen
som några ogifta Systrar också hade sina särskil-
ta wånings-rum: och desse låto jämnwäl, hwarde-
ra på sin sida, wårda sig om ungdomen, med un-
derwisning och anförfel til gagneligt arbete. Men
dessa stredde under påstående Krig, af hwars be-
swärighet Klein-Welle hade sin dryga del; de
fingo mer, än andre Församlingar, lönas af
beswärliga Durchmarscher och Inkwarteringar, och
förlorade sit förråd af såd och foder. Men
sådana farliga omständigheter blefwo de likwäl
warade för plundring och eld. Skador, hwilket de
hade somliga deras Bröder i sochnarne, sårdet
då slaget wid Hochkirch stredde, hwarwid må-
ge genom plundring och brand blefwo både hu-
wille och nakne, hwilke togo sin tillflykt til Klein-
Welle, och där sökte samt funno sin nåring. Un-
der allt detta hade upwäckelsen sin jämna för-
gång ibland Wenderna på Lands-bygden, både
i Öfra och Nedra Lausitz, och de blefwo af Wen-
derna i Klein-Welle, flitigt besökte och upmunn-
trade.

§. 216.

Här måste wi litet afbryta tide-ordningen, och
gå tillbaka till de förändringar, som sedon
1755. föregått wid Församlingarna utom Ty-
land, såsom och wid Colonerna och Missioner-
Tillståndet wid Församlingarna uti England
och Irland, kunne wi aldrabäst inhamla

berättelse, i
därstädes
arna i Eng-
wigs orolighe-
tant, som
föf i Herrn
salats förd,
an märktes ha-
nts wara en
än hade För-
fast ingen
på andra orte
fwo. Inrättade
mmie i bätt
rtelligen tillw
or, och ansl
Scholorna
til sexhundra
ortshire befunn
Lands, bygden
Hwad några
kommer; så
gnodus hållen
ifrån upbyggd,
la Predikninga
församlingen
il varit wid L
n at wåstra fan-
ningen i Tech
na i Brintw
tre andra Pret
ill Bach,
it uprättad och
hållas, som a

berättelse, som Biskop Johannes afgifwit om
 i dörstades år 1759. hållna Visitation. Brö-
 rna i Engeland hade icke mycket känning af
 ängs- oroligheterna, undantagno, at en Pre-
 stant, som med de sina for tillbaka ifrån et
 i Herrnhut, blef på sjön tagen och till
 talats för, men åter genast lösgifwen, så snart
 en märktes hafwa Påß ifrån Herrnhut, och be-
 ants vara en Brödra. Lyckans Predikare. Ut-
 ån hade Församlingarne icke mycket förmerat
 , fast ingen brist war på Invitationer at predi-
 på andra orter, och någre nye Societeter äfwen
 lifwo. inrättade; men de hade både utwärtas
 ommit i bättre ordning, och i inwärtas näden
 stelligen tillväxt. I synnerhet wore Capeller,
 , och anstalts- hus på somliga orter bygde,
 Scholorna i bättre försättning bragte; för de
 till sexhundra barn, som hos Societeterna i
 ortshire befunnos, hade äfwenwål små Scholor
 ands, bygden blifwit uprättade.
 Hwad några denna Visitationens Specialla
 kommer; så blef aldrasfäst en Provincial-
 nodus hållen i Windsor- huset. Ut i, icke långt
 ifrån upbyggd, Capell begynte man 1757. at
 Predikningar, och därwid anlades för Brö-
 , församlingen en Begravnings- plats, som hit-
 till varit wid London. Visitationen gick här-
 in at wästra kanten af Engeland. Sedan För-
 samlngen i Techeaton uti Wiltshire, och Socie-
 terna i Brinkworth och Malmesbury, tillika
 tre andra Predika- ställen, blifwit besökte, for
 till Bath, hwaråst en Societet någon tid
 uprättad och äfwen offentlig Predikan be-
 hållas, som af många förnåma Bath- gäster
 2 1 2 blif-

blifwit besökt. Här förnyade och tre i grannskapet boende Predikanter af Engelska Kyrkan, sin fordnä bekantskap, med anhängan, at man wille låta sig wårda om deras wärdta Åhörare, och inrätta desamma i Societeter. Församlingen i Bristol hade innan och uti, från ansefligen tilltagit och den i Kingswood war äfwen i godt tillstånd. Af den Societet, som hitintill warit i Leominster, gjordes et urwal, som inrättades til församling; och Societeteten i Upperly wardt, tilläta med et par Prediko-ställen, besörgd genom arbetarne i Leominster. I Södra Wales besökte man en berömd methodist-Predikant, som efte sin beshynnerliga insigt hade inrättat en gemensam hushållning, så wäl af gifta som ogifta Personer, och hade gärna stiftat en Brödrernas närmare förbindning med Methodisterna. I Haverfordwest uti Södra Wales, fant man en Societet, som blifwit samlad genom Brödrernas tjenst, och sigt nerligen John Cennicks, hwilken någon tid då stades predikat Evangelium. Dese båda höge om en Församlings-inrättning, den man dock icke ännu kunde bewilja dem.

Efter en beswärlig resa äfwer de höga och branta bärger i Wales, gick Visitationen vidare ifrå Holyhead til Irland. Jag wilst då nyo upnåmna de Församlingar och Societeter härstädes, som redan förut S. 186. äro omtalade utan oöfwenast i gemen anmärka, at desamma sig mycket til i de fyra åren, och deras arbetare äfwen blifwit anmodade, at predika på många oflögsna orter. Af Societeterna i Drumgion och Lisnamara, blifwo Brödra-församlingar formerade, och de öfrige bättre inrättade

bid denna
ballykenn
don Glo
ogs, och
ngefår 40
na wille
hemwist.
Ifrå
Stocela
arne (S. 1
hade distilliga
ende til utw
i stånd;
anlagda.
bedford ma
upbyggt
sån så wäl
bedford predi

hensylwante
larnes red
ar icke så st
s mordbränn
ordentliga h
dem undan
så på dem,
sig fram om
brnade bontn
ogen strödda
garne, så d
en sådan
såsom segers
flydde ifrå

Bid denna tid wardt ock genom Afs-Contract
Ballykenedy land emottaget, hwilket ligger e-
melna Gloonen, arbetarnes sammel-plats härtil-
ogs, och Staden Ballymenagh, utgöran-
des 400. dres. land; och de Familier, som
wille bo tillhoppa, begynte därstädes bygga
hemmiskt.

Ifrå Irland glö Bistationen genom en del
Stoeceland, tillbaka åt Engeland. I de til-
förelägg (S. 173. och 185.) omtalte Församlingar,
ade åtskilliga nyttiga inrättningar, särdeles i an-
seende till utwärtas ordning och Födo-medlen, som
i stånd; och i många woro ansefliga Rybygg-
anlagda. I synnerhet hade Församlingen i
Bedford märkliga fördrökt sig; war ock et Ca-
upbyggt i närbelägna orten Risely, hwaräst
så wäl, som på flere orter, arbetarena från
Bedford predikade.

S. 217.

Pensylvantien wardt mycket förödd genom Wil-
larnes redan 1755. begynte Krig, och man
icke så straxt i stånd at hämma Indianer-
s mordbränneri. Ty desse Barbarer gå icke
ardentliga Höpar, löst på sina fiender; utan wi-
dem undan, göma sig bakom buskarna, skju-
sa på dem, och löpa sedan sin wäg; eller slä-
sig fram om nätterna, såsom wargar, till de
öfnade bonings-ställen, hwilka där i Landet så
rogen strödda; tända an de samma, döda In-
garne, slå dem sedan huden af huswudet, och
en sådan Scalp, eller skinn-lapp med
såsom fegers-teln. Allt öwad som nänsin Pun-
sydde ifrå gränserna till de bebodda Tracter;
men

men Bröderna, som icke bodde i enstaka hus utan många tillsammans, förblefwo på sina orter. Hårste människor gjorde deraf den slutföljande att de till äfventyrs måtte stå i godt förstånd med fienderna; och et fallst tygte bredde sig ut, och Bröderna stulle tillika med sina Indianer fören sig med fienderna, och midt i Landet öfverfalla Engelsmännerna. Et uppliktadt och såsom af en Fransk Officer skrifwit bref, hwilket i Tidningarne publicerades, at nemligen Fransoserna snart tänkte rå på Engelsmännerna, efter Bröderna med sina Indianer woro på deras sida, gjorde Woblen uproriskt emot dem, och deras orter rådade dubbel fara, icke allenast af Indianerna, utan också för det hwhita folket. Bröderna woro icke mer förtro på landsvägarne och wårds-husen; ty folk rotade sig ofta tillhopa, hwaras man hade ansett at befara. Brödernas utstickade, som sändes till Schomoko och Wajomit, för at derifrån kallade till sig där warande Bröder wid öfverhand togade de osäkerhet för de Wildas anfall, wille man anse som öfwerlöpare, och lät dem icke slippa fram. Andteligen wardt wederspelet af Brödernas och deras Indianers föregifna förtrollighet med Engelsmännernas fiender, genom en bedröfwelig öfverenshet allför tydeligen bewist, Willarne, som i Indianan Kriget ännu bröt ut, hade låtit säga Indianerna i Gnadenhyeten: at om de icke höra dem och flytta till dem, stulle de rensa de kronen med et glöddande jörn, d. s. antända de öfver deras huswuden, och sluta dem en led genom huswudet; de wille nu hålla sina och öfverfalla först och främst Europiska Wärdernas hus och malmgård i Gnadenhyeten

labony.

24. No

tto til bort

und. Ställan

nu förorsak

ande midt

mdast döde

at springa

atwäggen

rena. De

och pålade ig

and, sprang

de Bröders

or under t

app de mord

ade bedt Gu

nstret. Den

Willarne warf

omix. o och tw

flor stull ej n

dålstutne och f

loftwa Person

råd, mat-förr

inom Bröderna

aner, som b

admen, togo f

uru det gått

dratta.

ela ångden a

gifwen af

te sig före, a

i möjligaste

Wärdens anfall

slaka hus
 å sina or
 slutfölga
 rsländ me
 sig ut, o
 ner fören
 öfverfall
 som af e
 Tidninga
 jerne snar
 derna me
 rde Pöbe
 r rådade
 , utan o
 te mer s
 ; ty fö
 hade anse
 sändes i
 rifrå kall
 and taga
 ville ma
 lppa fram
 dernas o
 ed Engla
 delig ärf
 arne, so
 säga J
 lde wi
 rensa de
 ntända b
 em en
 sina or
 kula Be
 yttien m
 M

Mahony. Denna bedräffliga händelse tildrog sig
 den 24. Nov. 1755. Då Bröderna om aftenen
 samlades till bords,ingo de på en gång höra ett starkt
 ljud. Ställande, och när de ämnade se efter, hvar
 sin förorsakade sådant, stöts det wid dörrrens dö-
 rande midt ibland dem, och några personer föllo
 omkull och døde till marken. En af Bröderna våga-
 de at springa ut genom fensstret, hvilket war på
 väggens af huset, och undkom mör-
 derena. De öfrige räddade sig på vinden,
 och pålade igen dörren. Men då huset fattes i
 brand, sprang en Yngling, och deruppå förenäm-
 nade Bröders Hustru, ut genom fensstret, som
 var under taket på husets baksida, och und-
 lapp de mordiska händren, hwarom hennes Man
 hade bedt GUD, wid det han hoppade ut genom
 fensstret. Den tredje, som hoppade ned, blefwo
 Billarne warse, och dödade honom. Utom dessa
 omkom och två andre undan med lifwet, som för-
 stor skull ej woro hemma. De som dels blefwo
 på lifwet, dels flöto, dels innebrände, woro in öfver
 hundra Personer. Alla byggningar tillika med hus-
 öfver, mat-förråd och såkreatur, lades i aska, hwar-
 om Bröderna ledo en anseelig förlust. De In-
 bofvarne, som bodde på andra sidan om Lecha-
 ren, togo flykten, så snart deingo se elden.
 Men det gått dem widare, skal jag sedermera
 berätta.

S. 218.

hela ängden ut den lanten, blef numera öfver-
 gifwen af sina Inbyggare; men Bröderna
 ville sig före, at blifwa qwar på sina hemorter,
 i möjlighaste måtto sätta sig i försättning emot
 allas anfall. De omringade sina boställen
 med

med pål-werk, och föranstaltade om god wakt
hållning, så wäl om dagarne som Natt-tid. Och
änstönt Indianerne ofta hemligen kallades, i af-
sigt, at öfwerfalla Bröderna, hwilket man någon
tid efteråt med säkerhet fick weta; så blefwo de
dock hwarje gång genom tillfälliga händelser til-
baka strämda, så at det aldrig kom til handa
månge och blods-utgiutelse. Beelehem och Na-
zareth, och dertill hörande aflings-hemman, Gna-
benthal, Friedensohal och Christiansbrunn
woro alltså de yttersta platssar at den sidan af Pm
sylvanien, och tillika en tillflykt för några hundra
de människor, som til dem togo sin undanflykt.
Ibland annat förekom en besynnerlig omständig-
het: Bröderna woro en gång på wägen, at me-
tre wagnar hämta säd från en qwarn på andra
dan om blåa bårgea. Men innan de kommo
fram, mötte dem där i Tracten boende folk, som
jämmeiligen ljöto och skriade. Ty Indianerna
ro där insallne, och hade upbränt och mördat hwar
de öfwerkommit. Då wände Bröderna om me-
sina wagnar, och i ställe för säd, bragte be-
en hop uelingar, som kommit nakne och utblotta
de undan Indianerna, och i sit elände näppeligen
kunde mer hjälpa sig fort. Dessa armlingar ble-
wo sedan til största delen med nödwändiga hjälp
medel försedde, wid det någre annorstäds boen-
Wänner öfwen dertill något bidrogo. Och em-
dan de dels woro utur eldsidgan undanlupne, de
annars måste gifwa alt hwad de ägde, til flösta
at Willarne, och icke heller annat förmodade,
hela Landets fullständiga ödeläggelse; så lände det
til en stor hjälp och tillika til upmantran, at
derne försvarade deras p'atssar, och fortssat

det därsläde
man gärna h
gifska sig i
bedder från
det flykte änn
af dem
Brödernas m
det hindrade ö
af så många
Inqwartera
blef dock of
mycket b
mål anstalt
Ulds Ord,
rust och blifw

stomdes wor
digt besörg
Wänner framge
ansande Prov
skelswet. Da
Bröder minsta
u ovetterligen
Willarne lägo o
samlingar, so
m, och merend
slagströdda Pla
no någre Famil
allne; deras hus
s bortslagade.
te sig där i b
strumpling.
binnen, måste

det därstädes; äfwen och, at på en tid, då hwar
 man gärna hade welat sälja sina Landt. ägor och
 i afseende på sig i andra Länder, et talrikt sällskap af
 Bröder från Europa anlände, och et tåmmelligen
 stort flykte ännu obebodt Land tilhandlades. Måna
 af dem fingo derwid arbete och uppehälle.
 Brödernas måsta handteringar wordo wäl myc-
 ki hindrade och eftersatte, genom härbärgerandet
 af så många hundra flyktingar, som man må-
 ke inkwartera i werkstäderna; men Församlingen
 blef dock ostörd i sin wanliga ordning, ehuru
 hundra mycket bekymmer och ständig oro, och gjorde
 anmål anstalt, at de främmande och fingo hö-
 ns Oids Ord, hwilket hos mången ej warit utan
 at med stort och blifwande wälsignelse.

S. 219.

Flomdes mordo Landt. församlingarne allstän-
 digt besörgde och de förströdde Bröder och
 Wäner framgent besökte, i Pensylvanien och när-
 gränsande Provincer, på det sätt, som S. 174. är
 beskrifwet. Och tog ingen af dertil förordnade
 Bröder minsta stada derwid, änstönt de, dem an-
 se onwetterligen, måste helt ofta gå förbi, där
 Billarne lågo och lurade på folk. Somlige Landt-
 församlingar, som lågo wid Gränsen af Provin-
 serna, och merendels bestodo af många i Stogen
 och emellanligströdda Plantagier, woro i stor fara, och blef-
 so någre Familier här och där werkeligen öfwer-
 flöslagade, deras hus afbrände och de dels i öfver-
 flöds bortslagade. De flydde all sina Kyrfkor, och
 det brötte sig där i bättre försättning emot Indianernas
 ankomning. De i Berhel wid Swatara-
 staden, måste lemna all ting i sticket, och be-
 giffa

gifsom sig i säkerhet till nästa Landt-församlingen i Libanon. Åfwen så wardt och Församlingen i Lunn, annars Allemängel, insucken ibland Bethlehems-boarna. Detta gaf Bröderna på Synodus i Nazareth 1757. anledning, at råda de Bröder, som bodde fringspridda och ofta långt afstågsne ifrån sina Kyrkor, till at draga sig tillhörnade intill Kyrkorna, och anlägga ordentliga Götne-byar. Bröderna i Bethlehem gjorde derutinnan början, och wid Warwit anlade en Församlings-ort, den de kallade Lietez. Detta exempel hafwa flere Bröder sedan följt, ja och andra Landsens Inbyggare.

Pandt-församlingarne förblefwo alltså, äfwen med dessa svåra tider, i möjligaste god ordning och togo icke af, utan fast mera till. Hvar för sig och år 1757. Församlingar blifwit efter Brödernas författning inrättade i Oblong uti Dueck County, och nästföljande år i Newport på Rhode, såsom och i Manatoshy uti Maryland.

§. 220.

Guds verk ibland Indianerna vid Susquehanna-floden, fortsattes af Bröderna som uppehörd och med mången välsignelse, men dess Kriget brast fullteligen ut, och betog dem all lycka dertill. De hörde väl om sommaren 1764 ett rykte om Willarnas oroligheter i Canada, men gjorde ändå, allt in i October månad, besök i Wajomit och på andra orter vid Susquehanna; och Bröderna, som uppehöll sig i Shamoko, retirerade sig icke förr, än allt deromkring var med mord och brand upfördt. Indianstämningen i Padogaegoch, vid gränsen af

amlingen
ningen i
ibland
erna på
at råda
sta långt
g tillhop
a Soch
derutina
en Göt
ta exem
och an
afwe
ordning
varför
rderna
uech
på G
Mary
Zusque
derna
se, in
allågn
en 17
da, m
best
sque
i Sch
romt
iffa
af M

Engeland, bibehåll sig wid sin Påst, ånskönt hon hade at besara sin undergång så wäl af hwita folket, som blifwit upretade emot alla Indianer, som af Indianerna sielfwa, hwille wille anse Bröderna för hwita folkets Spioner.

Görsamlingen i Gnadenhytteen wid Marys, förblef i sin ordning, tills husen därstädes på ofwannämde sätt lades i aska. Alle därboende Indianer flydde till skogs om natten, då detta skedde. En stor del kom emot morgonen dit till skola, och kunde under beskydd af et följande skogen dit ryckande Detachment hwitt folk, säga sin tillflykt till Bethlehem. Men några, som förlupit sig i skogen, retirerade sig med dem, som wid det tillfälle woro på jagt, längre in i Indianernas land, och för dem blef återvändan af skuren genom Krigs-omständigheterna. De sågo sig alltså nödsakade, at följa med Wilhelms, tills någon af dem då och då sunne tillfälle, at komma till Bethlehem. De i Bethlehem åter samlade Indianer wände sig med en underdånig Adress till Gouvernementet, och försäkrade, at de ville ingen del hafwa i kriget, utan i stillhet bo hos Bröderna, emedan de med sina barn ånwidare wille höra Evangelium, som de af dem till sit själa-gagn redan hade hört. De båda så om beskydd, och blefwo genom et af Gouverneuren skrifwit och med Lands-sigillet underseknadt bref, derom försäkrade, samt förant, at framhärda i sit goda förebefwande. Deras öfwergifna hus hade straxt efter deras flykt blifwit i aska lagde, och på samma ställe som till efteråt, till landets säkerhet, stantsen

Allen anlagd. De blefwo altså i förstene qwar i Bethlehem, och staldes så wäl där, som wid Brödernas arbete ute på marken, till warthållare. I förstene måste man aldeles underhålla dem, (hwarutinnan et sammankott af 500. Riksdaler, från Europa, kom Bröderna rätt wäl til påß) emedan de funno ingen lägenhet at förtjena något, och aldeles icke tordes fara ut på jagt, som är deras bästa närings-sång. Ty fast alt bestydd blifwit dem lofwadt af Gouverneuren, måste de dock, i anseende dertill, at en belöning af 130. Stüek von achten blifwit utfäst för hwarje fiendtelig Indians hustru, hålla sig så indragne, at de icke af mistag, eller minningslystnad, eller ock aldeles af häfta människors blotta illsta, måtte blifwa dödade. Ondskan gick ock så wida, at Bröderna, äfwen efter olyckliga mord, bränneriet wid Mahony, wordo belugne och skilde för illata affigter emot Gouvernementet; äfwen som häremot någre Öfwerlöpare spredde ut ibland Willarne, at Bröderna hade sturit halsen af de Indianer, som til dem woro flydde, för at blifwa delaktige i de utlofwade penninge-prämier. Detta författe Willarne i sådant raseri, at de i stora hopar hastade sig åt Bethlehem, til at förstöra denna orten. Men de blefwo genom föreställningar af en sin hustru, wid namn Parnos, hvars hustru blifwit döpt af Bröderna, dels stillade, dels så länge upprehållne, ills de ej mera woro i stånd, at utföra sit förhåwande.

Så snart största faran för Willarnas anfall, något tog af, singo Indianerna anwifning på

på et stycke Brödernas tillkallade. När allhandas orten sig något. re, som för själar, samt friden med öfsta besök af och i Jersey qwar, som ännu om dödsdel snare seck da sig med i somliga aldeles lings, ort: så ning på et sig igen wid bäck Engelsta mil de leswa af ja to tillsammans.

Gouvernementet Indianerna Indianist Broder Diaogu. E Willa belant, a re, skulle så et dem. Här skulle men Bröderna or derwid må undelida stada Gouvernementet

på et flycke land wid Bethlehem, där de med Brödernas tillhjelp sögo up sina hyddor, dem de kallade *Clain*, upbrukade landet, och genom allehanda arbete hos Bröderna, sökte at förtjena sig något. Man gaf dem ock egna Predikant, som för dem predikade och vårdade deras själar, samt undervisade deras barn. Sedan friden med Willarne blifwit återsteld, singo de ofta besök af Indianerna wid *Susquehannah* och i *Jersey*, af hvilka många sladdade där qwar, som dels redan woro döpte, dels både ännu om döpsen. Men emedan orten *Clain* helt snort seck flera invånare, än där lunde föda sig med landbruket och bostars, skötsel, och somliga aldeles icke passade för denna församlings ort: så gafswo Bröderna desamma anvisning på et sig tillhörigt flycke land bert om blå bärgen wid bäcken *Wechquatan*, ungefär 30. Engellska mil ifrån Bethlehem; hvaräst de lunde lefwa af jagt, och under en Missionärs uppsigt to tillsammans.

S. 221.

Gouvernementet lät redan år 1756. tillbjuda Indianerna frid, och betjente sig af en Indianist Broder, som måste bära frids. bebodelsen till *Diaogu*. Genom en Proclamation gjordes alltså belant, at alle de, som dertill woro benägne, skulle få et säkerhets. pass ända till *Beeblehem*. Här skulle frids. underhandlingarne hållas: men Bröderna beforade, at hwarje handa oordning derwid måtte förefalla, hwaras ungdomen lunde lida skada; och deras föreställningar bewerkstelligades af Gouvernementet, at låta underhandlingarne hållas

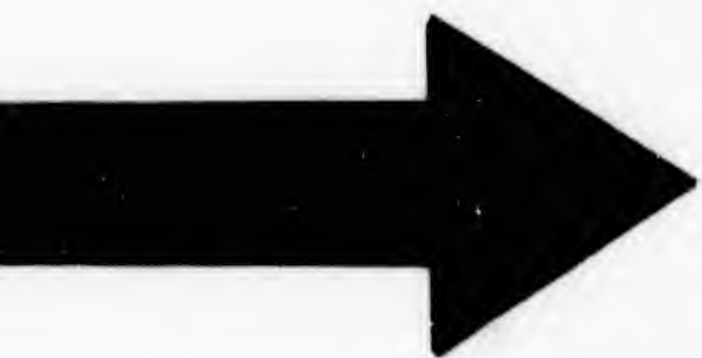
hållas i Easton. I medlertid togo de villigt emot alla Indianer, som kommo dit, försörgde dem wid hungers, nöden, som de lidit, med lifs, medel, och ledsagade dem till Easton. Nu singo de Indianer, som efter Gnadenhyteens öfwertrumpling woro öfrige och fringskrödde, åter tillfälle, at komma till sina Bröder igen. Någre af Munshys Nation, hvilke varit med ibland mördarena, stannade och hos Bröderna qwar, och omwände sig. Underhandlingen kom år 1757. i stånd med 300. Indianer, merendels af Munshys och Delawarer, och desse gjorde till de Nationers namn fred. Ett betingande derwid war, at Goubernementet skulle bygga dem en stad wid Susquehannah, samt skicka och underhålla Lärare, och at de Indianer, som bodde hos Bröderna, öfwen måtte flytta ditthän. Men desse hade ingen lust dertill, och Bröderna kunde icke heller föra dem till sådant, emedan Indianernas anbud war nu så litet till troendes, som år 1753. (§. 187.) Bethlehem hade wid detta tillfälle många och ofta beswärliga, ja farliga besök af Indianerna, och Delawarerna. Hofwitsman Tadeuskung, en af de döpta Indianer, som efter §. 187. lätt öfwertala sig och flytta till Wajomit, bodde tillika med 100. Indianer en lång tid i Bethlehem, ångrade wid ofta sina synder, at han handlat emot sin öfvertrygelse, och lätt åter förloda sig af de Wilder till deras lefnads-ort, ja och till frigs måtte kunde icke finna sig wid at sliga ned ifrå sin förmenta höghet, och såsom en fattig syndare krypa till Jesu kors, och har ej långt darestkommit jämmerliga om lifwet.

Men wid de Indianer, som derifrån forerna. Man förstode deras dem till frids, lång och öfweriga sig. Omförför Post, som de hade år 1748. Tillstånd öfverijens ibland de hade en lång tid gånger sedan där lång war der efter egen insig arbete till år 1748. öfverkrödda Indianer helf med dem. i libala. Men em de orter, där de han efter några och då Bröderna monar at de till §. 188.) begaf na, men kom tillbeordades. Här uprintet förberörde rna. Såsom ha ne handlat efter Brödernas gifna

S. 222.

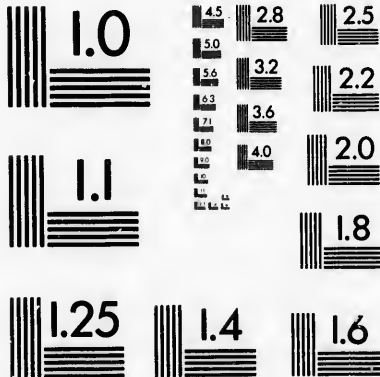
Men wld Freds-tractaterna salkades ännu
de Indianer, som hade flyttat till Ohio,
och derifrån foro ut, i ofreda Engelska Provin-
terna. Man anmodade någon Europär, som
förstode deras språk, at fara dit och inbjuda
dem til freds- underhandling. Men det war en
lång och äfwenstyrlig resa, som ingen wille äta-
ga sig. Omfider fanns en, wld namn Friede-
post, som dertil war willig. Denne mannen
hade år 1742. med några Bröder kommit ifrån
Tyskland öfwer til Pensylvanien, utbudt sin
tjänst ibland Hedningarna, och i Chetomelah
hade en lång tid ibland desamma, samt
må gånger gift sig med Indianiskor.
Sedan där warande Indianiska försam-
ling war derifrån emigrerad, hade han
efter egen insigt och godfinnande fortsatt sit
arbete til år 1749., då han bragte tillbaka några
förstödda Indianer till Bröderna, och förlifte sig
helt med dem. Derupå for han at Tyskland
tillbaka. Men emedan han därstädes ej tyckte
om de orter, där Bröderna rådde honom at bo, re-
ste han efter några års förlopp åter til Pensylvanien;
och då Bröderna ej kunde aflemna någon Mis-
sionär at de til Majomit flyttande Indianer,
(S. 188.) begaf han sig af eget wal til desam-
ma, men kom tillbaka at Bethlehem, så snart kriget
utbröts. Här updrogs honom nu af Souverne-
rent förberörde sändebods- ärende til India-
erna. Såsom han redan en lång tid merendels
hade handlat efter egen insigt och ofta emot
Brödernas gifna råd, så kunde det icke heller
gå.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

råda honom nu, i anseende til en så farlig resa, utan önsade honom GUDs välsignelse, då han til Landets tjenst åtog sig densamma. Han gjorde alltså år 1758.. i följe med några Indianer, tvåanne med mycken lifsfara förklipa på resa til Indianerna midt Ohio, och war så lycklig, (såsom hans på Engelska språket tryckte Journal lyder) at han förmådde dem til stillestånd, och hade med sig hem til Eastons deras Deputerade, som skulle tråda i Underhandling. Slantsen Du Owesne wardt derpå öfvergifwen, af Engelsmännerna besatt och Petersburg kallad. Hwar man wet, at hela krigs-scenen ifrå den tiden ändrat sig i Nordamerika, hwarom jag ingen ting vill omständeligare anföra. Och ifrå den tiden kunde landet njuta en fullkomlig ro, och säkerhet för Willarne. Öfwannämde Post har sedermera försedd med Goubernementets post, åter begifwit sig til Ohio, för at göra försök till Mission ibland Indianerna därstädes. Men då kriget å nyo brast ut, retirerade han sig till Petersburg. Och emedan han trodt, at icke mycken kunde funna uträttas ibland Willarne i Nordamerika, har han farit till Honduras Bay Mexicaniska hafs-wiken, at därstädes predika för Musquito-Indianerna, som skola wara fromare och stillare art. Widare kunskap jag icke om denna Mannen, som ifrå den tiden icke underhållit någon Connexion med Broderna.

§. 222.

Innan jag lemuar Pensylvanien, måste jag nämna något om Steppet Irene. Til

lätta fra
nita gä
Bröder,
gång
egit stepp
et nytt f
des från
Ifrån är
förde en
Örnland
måstan all
don och
väl, och
er iasten
Kapitän
et på res
et af en
Breen.
1758. M
ond, men
och kom
onds på e
och snä
vil, allt int
fwen någre
Brest, och
onds, iblan
efswärlighet
omle Bro
faren Ste
bräddlig
och måst
Engelska
han åte

farlig resa,
wälsignelse,
densamma.
med några
ara förknip
o, och war
lsta språket
rmådde dem
till Easton
dda i Un
esne ward
nerna besatt
wet, at hel
sig i Norr
will om
tiden kund
säkerhet för
r sedermera
der begi
försökt till
es. Men de
han sig
at icke my
rne i Norr
uras Wah
s predika
ola wara
kunskap
från den tid
med B

lätta frakt-kostnaderna för de till Norra Ame-
rika gående Colonier och derifrån tillbaka resande
Bröder, hade Bröderna i Engeland redan två
gångar köpt och till sin beqvämlighet inrättat et
egit skepp. År 1748. låto de i Ny-York bygga
ett nytt skepp, hwilket kallades Irene, och för-
des från Ny-York af Capitan Garrison.
Ifrån år 1749., då det första gången öfver-
förde en talrik Colonie ifrån London och bragte
Grönländarne tillbaka i deras land, har det
sedan alla år gjort fyra resor emellan Lon-
don och Ny-York; Ty det seglade ganska
väl, och behöfde ej heller wänta långt ef-
ter iafsen. Ifrån år 1755. fördes det af
Capitan Jacobsen. 3 November 1757. wardt
det på resan från Ny-York till London, bortta-
ret af en Fransk Capare, och bragt till Cap
Breton. Men det strandade den 12. Jan.
1758. Manskapet wille i en båt rädda sig i
land, men båten kastades omkull af böljorna;
och kommo de alle med mycken lifsfara til-
lands på en obebodd tract, hwarifrån de genom
och snö måste med stort besvär gå tolf
mil, allt intill Louisburg. Fångarne, hwaribland
swo några Bröder woro, blefwo härifrån förde till
Drest, och efter många, så wäl till slös som
ands, ibland en mängd andra fångar utsländne be-
reswärligheter, omsider utwärlade. Endast den
omle Broder Schout, en på många resor
förfaren Styrman, behölls i Louisburg qwar för
ett bräcklighet skull, och åtnjöt mycken färlig
och månskap hos en del intwånare. Men då
engelska flottan belägrade denna fästning, sat-
te han åter i fängelse, och till mera säkerhet
M m för

fördes ur det ena fäng- rummet i et annat, där han under beständigt Canonerande war i stor lifsfara. När fästningen blifwit intagen, slapp han på fri fot, och for tillbaka åt Bethlehem. Capitånen köpte i London för sin och några Particulåras råkning, et annat skepp, tills han i Ny- York kunde låta bygga et nytt, som kallades Hope eller hoppet, med hwilket Bröderna sedermera emot en billig fragt hafwa farit.

§. 224.

I Wachau, uti Norra Carolina, hade Bröderna i början af Williamss krig, ännu så samlig fred och ro, emedan de närgränsande Cherokeeer förblefwo, den tiden, wäntar man Engelsmännerna; men i Virginiën, som stöter derintill och hwaräst kriget egentligen hade påbörjats, såte, förswades nästan mera mord, än i Pensylvanien. Mycket folk flyttade altså 1758 till Norra Carolina, och några hundrade sökte och funno sin säkerhet hos Bröderna. Dese omgäfwes af twa Bechabara, och qwar, wid hwilka flyktlingarne satte sig ned, med på- wärk, och höllo god bewakning. Den tiden war en stor brist på brödsöda, så wäl i Carolina som i Virginiën. Ty Wälskt korn, som annars kallades i riket hwete, och hwaras nästan hwar månad lefwer där i landet, hade detta år slagit fel, men Bröderna hade sådt mycket hwete och råg och woro altså i stånd, at bispringa icke all näst dessa flyktlingar, utom och många andra nödlidande; hwilket de och gjorde. Och år 1758. Cherokeeerne och Catobas, som le bestydda landet för de fiendteliga Schawano

nos och
sgerade f
af dem bli
mo dock
kunde hjäl
de de snar
beta i fort
ot. Och
ngen af te
Evang

hwilka de,
omliga blef
te wända
han hadd
B
gt förblifwo
m wänta
ef där and
m under
wist till up
milier, hwil
fwa (ty hi
Bethlehem, a
gemensamt
den och m
a orten blef
dett anlägg
ne blefwo si
da omänstli
dem war de
Hustru och
bröderna i Be
utan fara, e
me kommo o

at, där hon
stor lifsa-
slapp han
berblehem.
och några
han i Ny-
m kallades
brödrerna se-
arit.

hos och Delawarer, ofta i stora hopar mar-
scherade förbi, och på några dagars tid måste
af dem blifwa härbärgerade och spisade; så wo-
do dock Bröderna så af GUD wälsignade, at de
kunde hjälpa dem allesamman. Imidlertid gjor-
de de snart anstalt, at flyktlingarne kunde ar-
beta i jorden, eller hos dem förtjena sig nå-
got. Och GUD wälsignade deras arbete, at
ingen af dem behöfde lida brist.

ina, hade
frig, ännu
rgräntsande
änner m
som stöter
hade sig
a mord, an-
altså 1758
de sökte och
desse orign
id hvilka
- verk, och
ar en stor
som W
kallas Zw
r männi
slagit fel
och M
a icke all
nga an
och anst
som si
Schar

Ewangelii predikan, som flyktlingarne flitigt
hörade, hade den wälsignelse med sig, at
omliga blefwo af nåden fattade. Dessa wille
te wända om till sina fordna bonings- platser,
han hädso Bröderna om tillstånd at hos dem stån-
gt förblifwa. Då nu Broder Spangenberg
som stöter
hade sig
a mord, an-
altså 1758
de sökte och
desse orign
id hvilka
- verk, och
ar en stor
som W
kallas Zw
r männi
slagit fel
och M
a icke all
nga an
och anst
som si
Schar

ef där ända in i Maji månad 1760., wärde
em under wisa bethsningar et flykt land
twist till upodling; såsom och några Brödra
miller, hwilke gärna wille hushålla för sig
swo (ty hitintil hade så wäl i Bethabara, som
Bethlehem, alt arbete blifwit gjort och onwändt
gemensamt bästa) wordo förhulpne till egna bo-
llen och med nödmändigheter tjente. Denna
orten blef kallad Bethania. Anledningen
des anläggning war den, at också Cherote-
blefwo fiendtelige, och fördrfwade hwarje-
nda omänsligheter på Inbyggarne i Carolina.
dem war då sannerligen ingen sakter, som med
Sustru och Barn bodde ensam i stogen. Ja
brödrerna i Bethabara och Bethanien woro icke
utan fara, ehuru de bodde tillhopa; och Spl-
enne kommo ofta när intil deras boningar, men
blef-

blefwo alltid lyckeligen och utan blods-utgiutelse
boristjafade.

För öfrigt stodo Bröderne i ganska godt
förstånd med Öfwerheten, och en af dem blef
werkeligen ombuden, at åtaga sig Frids-Domars-
åmbetet i det Gresskap, hwaråst Wachau till-
ger.

§. 225.

På Danska Lärna i Wäst. Inbten gick år
1755. en förändring före. De blefwo ifrån
hårtills warande Wäst-indiska och Guineiska Com-
pagnie tagne, och för Kongl. råkning bestyrde
då en General. Gouverneur sattes öfwer de sam-
ma, hwilken tog sitt säte på St. Crux. Brö-
dra-Missionen hade i Densamma en rättstafven
Wän och Bestyddare, hwilket wisade sig ibland
många tillfällen, synnerligen wid en mycket be-
lersam och orolig tid. Det hände sig nemligen
December 1759., at en farlig Neger-Conspira-
tion wardt på St. Crux upptäckt, i ihj Neger-
ne hade sammanswurit sig, at om Jul-natten
ihjäl alla Europäer. Håstte människor wille
bestylla några, af Bröderna döpte, Negrar för
aktighet i denna sammangaddning; men deras
skuld lades för en dag af sielfwa Misshandling
männerna. Gouverneuren bewiste sig derwid
en Fader. Så länge första oroen warade, in-
de Bröderna, på Hans inrådan, de stora Neger-
sammansomsterna, tills Han lät antyda dem,
de nu åter kunde dermed begynna; och till
authorisera desamma och upmuntra de mod-
Negrar, insant Han sig sielf derwid, tillika
några andra Herrar. Samma slags rättwis-
milda stann-lag, wisade Han och wid et annat

fälle, nå-
ger wid
narne, i
man och
grund w
besök, h
tid; så g
som warl
at wis
statum, fu
Den
ades på
St. J.

Bröderna
fattat
de Negrar
en wid de
en och
en, fattade
forfatta
et och män
nemna en e
na: hwilke
ar, annu m
eteligen en
Jules,
års tid wa
omas, for
för Negrar
sig hos
brittanni
1749. un

ods- utgjutelse
gansta gode
af dem blef
ids- Domare
Nachau lig

bien gick
blefwo ifrån
ulneiffa Com
ing bestyrde
fwer de sam
Crux. Brö

n rättstaffen
de sig iblan
mycket be
ig nemligen
ger. Conspira
thy Negrar
kul- natten
stor wille
Negrar för
nen deras
Misshandling
g derwid
varade, inf
stora Neg
yda dem,
; och till
de modf
d, tillika
; rättwisa
d et annat

skulle, när en förordning utfärdades, at ingen Ne-
ger wid lifs- straff skulle, efter klockan sju om aft-
narna, låta se sig på vägar och gator. Ty då
man och tydde detta på de Döpta, och af den
grund wille hindra dem ifrån Sammantomsternas
besök, hwartill de om dagarna ej hafwa någon
tid; så gjorde Han den inrättning, at de Negrar,
som warit i Brödernas Sammantomster och ha-
de at wisa et af sina Färore underteknadat atte-
statum, kunde obehindrade passera wäkten.
Den Kyrko- byggnad, som nu är sedan bör-
ades på St. Crux, wardt 1755. fullbordad; och
St. Jan blef den nybyggda Kyrkan inwigd.

S. 226.

Bröderna på St. Thomas hade redan länge
fattat den föresats, at predika Evangelium
för Negrarna på närmast belägna Engelska Öar;
men wid de tidt påkommande skuldomar, hwar-
en och annan nästan hwart år gick utur ti-
den, fattades dem sällsamma nödige Hjelpare, till
fortsätta sitt arbete på Danska Öarna: hwar-
re och många år struko förbi, innan de funnat
hemma en enda Missionär till St. Crux och St.
Jan: hwilke och, förutan några Hjelpare af Ne-
grar, ännu woro där ensamme. År 1756. kom
en Mission i sländ på Antigua. Sa-
muel Joles, (Eiles) en Engelsman, som i ot-
dårs tid warit med nytta wid Mission på St.
Thomas, för dit och begynte predika Evangeli-
um för Negrarna därstädes, sedan han derom an-
mält sig hos Gouverneuren, och wifad honom
med brittanniiska Parlaments- acten, som Brö-
derna 1749. undfingo. Han träffade där några
Om 3

Gynnare, som låto honom predika på sina Plantagier. Den 12. Januarii 1757. hade han säga, att döpa den första Negerinnan, och litet der efter blefwo och fem andre af denna nåd delagtige. År 1758: seck han ifrå London en Medhjelpare, hwilken dock snart ingick i sin rolighet, och följande året en annan, som ännu är i lifwet. Han uppehölt sig sedermera någon tid utan för Staden på en Plantagle, på det han måtte wara närmare til hands för Negrarna, som arbetade ute på fältet. I medlertid gjordes honom allehanda då så: slager til en Kyrko-byggnad; och 1760 köptes en plats i Staden St. Johns, hwarå början til Kyrko, och hus, byggnad gjordes.

S. 227.

I Jamaica fortsatte Caries Missions, werket utan hinder, och döpte år 1756. 43. Negrar, hwilke tillika med de förriga och dem som sedermera år 1757. döpte blifwit, utgjorde et antal af 77 Personer. Pärllingarne woro 400. till antalet. Samte två til Missionens behof började Plantagier, Carmel och Emaus, predikades äfwen på tre andra orter, nemligen på Bogue, på Ocho och i Mesopotamia. Werket fordrade alltså flera Arbetare, och erhöit desamma ifrån Europa och Nörre Amerika. Men desse ginga dels i sin ålder, och forst utur tiden, dels woro af olika medel, och gånge med de förriga, hwad Negrarnas behandling, och hyste den tanka, att man hade förhastat sig med Döpselsen. De blefwo nogare försara med desamma, och låto Pärllingarne länge wänta på Döpselsen. Dertigenom blefwo de förre allt förtroende til dem, och drogo

Berbiö
swära
era til, d
utifrån.
bete på J
andra, utan
er började
affstadna.
ro 400. i
192. näm
bodde må
i somlige
derwid sta
Blondären E
ill Surina
de Bröder
snart någon
i medle

på sina Plana
hade han såga
och litet de
na nåd delaga
ndon en Wed
i sin rolighet
nu är i lifme
n tid utan för
an måtte wa
a, som arbe
onom obehä
; och 1760
hns, hwar
jordes.

merendeis tillbaka; och desse blefwo ifrån Evan-
gelii Predikan afsträkte. Sjelfwa Arbetarne rå-
stade deröfwer i misshällighet, och låto arbetet så
när aldeles ofstadna. År 1759. kom wäl Ma-
thanael Seidel dit på Visitation, och gjorde
några ändringar ibland Arbetarena; Caries for-
med honom tillbaka åt Europa, och Direction af
solen öfwerlemnades åt Broder Christian Hein-
rich Rauch allena, som redan wid slutet af år
1756. war dit kommen ifrån Bethlehem. Men lo-
på den tiden gick det i intet mål bättre; än
mindre utdrättades nu, än tillförene, och någre år
öfsluto, innan denna Mission kunde åter repa sig,
föter sin lidna stada.

S. 228.

glions. werke
43. Negrar
som sederm
antal af 77
till antalet
brjade Plan
stades öfwe
que, på G
ortrade all
ifrån Europ
ngo deis i
olika me
s behandl
at man h
sen. De m
låtö Lär
derigenom
och drogo

Berbee erhölet Missionen efter mångåriga
svåra omständigheter, hwarunder hon dock
era till, än afstagit, en icke så snart förväntad
utifrån. Man godkände numera Brödernas
bete på Hedningarna, och sökte icke längre at
andra, utan at främja detsamma. Men innan-
der började också denna blomstrande Mission på-
ofstadna. De Döpte nemligen, som redan
pro 400. till antalet, hade af de orsaker, som
192. nämde blifwit, måst fördela sig. De fle-
bobde wäl nära intill Bröderna, uti tre byar;
n somlige hade flyttat rätt långt bort, och le-
derwid stada till sina själar. Härtil kom, at
Blondären Schumann år 1757. gjorde en re-
till Suriname, för at hjälpa inrätta där was-
de Bröder i deras Colonie och Mission, hwar-
snart något mer stal förmålas. Då nu hans
i medlertid blifwit död, reste han om hö-
sten

sten 1758. til Europa, för at bringa sina barn
 in i Brödernas anstalter, och kom först om
 ren 1760. öfwer Suriname, där han återigen
 ste något upphålla sig, till Werbice tillbaka.
 hans bortowaro war denna Mission icke behörige
 besatt, emedan allenast två Bröder blefwo
 qwar, hwilke kunde hålla Sammankomster
 Indianerna. Och då dese icke woro ordinerade
 låto de et allför noga i atttagande af Rytts
 ordningen göra sig betänkelige, at döpa In-
 dernas nyfödda barn, och at utdela Nattwarder
 Härigenom blefwo Indianerne modfælde. Till
 inritade sig en smittosam sjukdom ibland de
 hwilken för södo, bristen skull tog öfwerhand,
 många där boende besldo, at se sig om efter bär-
 närings-ställen. Så snart man i Europa fect
 ning om där warande omständigheter, gjordes
 nast anstalt, at dem skulle en ordinerad Mis-
 ndr tillsändas ifrån Bethlehem. Densamme
 sig och på dit-wägen; men, emedan Skeppet
 wit låst, fant sig nödsakad at fara tillbaka,
 fick sedan ingen Skepps-lägenhet ditåt. War
 ja ingen annan utwäg öfrig, än genom en
 tellig ordination tillsända de två qwarblefwa
 der fullmägt, at förrätta Döpselsen och Natt-
 den, hwaraf de och med nytta betjente sig hos
 få ännu qwarboende Indianer. I detta till-
 fant Schumann Missionen, då han 1760. åter
 til Pilgerhut. De måste Indianer woro
 te, och många redan affomnade. Nästan
 af Europäiska Colonisterna, ja äfwen den
 Gouverneuren, som flyddat och underlåtit
 derna i deras arbete, hade af smitt- sjuk-
 en till Surin

öringa sina barn
m först om nå
han återigen m
blec tillbaka.

on icke behöfve
dder blefwo de
mankomster f
oro ordinerad
ande af Kyrt
at döpa Indi
ela Mattwarde
dfälde. Till
m ibland de
öfwerhand, o
om efter b
Europa fect
ter, gjordes
dinerad Miss
ensamme be
an Skeppet bl
a tillbaka,
dt. War
genom en
varblefna
och Mattwar
jente sig ho
detta till
1760. åter
ner woro
Nåstan
wen den
derstödt
flufkan bl

dd, och icke långt derefter gic jämnad Schu
mann, som ibland Arawakerna varit en så
lydofam Jesu Tjenare, in i sin ewiga rolighet.

§. 229.

Missionens i Berbice fordras omständigheter,
och Indlanernas sedermera timade flingring,
brantlato Bröderna at tänka på någon til desam
mas samlande och underhållande tjenlig ort i
Suriname, hwaräst Bröderna år 1740. hade
erhållit en Concession, (§. 62.) med wisso be
skärf, dem de i Berbice måste umbära. Ludo
wig Christian Dehne, en af de för
a Bröder, som 1738. kommit til Ber
bice, hade redan 1754. rest med Marcus
Käls Isrä Bethlehem til Paramaribo, där de
arbetade på sin Profession, och wäntade på
att kunna tjena Gräfsaren ibland där bo
ande Hedningar. Fordne Gouverneuren öfwer
Berbice, Löfner, som nu bodde i Paramaribo,
hade dem bekante med Gouverneuren i Suriname,
och ledde saken derhän, at denne sielfmant begärde,
at Bröderna måtte etablera sig i Suriname. Han
bodo dem och så mycket land, som de behöfde til
Colonte och Mission. Missionären Schumann
alla med Naehanael Seidel, hwilken i Ed
Amerika war på Visitation, och Abraham
emper, som tilförene hade bodd i Suriname,
sedan Bröderna derifrå woro farne til Ber
bice, sigttat til Bethlehem, begäfw sig också 1755.
resan Isrä Berbice til Suriname, för at utöf
et tjenligt flycke Land, och widare afgöra sa
men med Gouverneuren. En sådan resa från Ber
bice til Suriname, är ofta beswärligare och far
liga.

W m s

ligare, än forten från Holland till Södra Ameri-
ka. Wägen är wäl allenaft 80. Ensta mil lång,
men til denna resa fordras gemenligen fyra we-
kor och då mera tid, emedan man måste fara fram
ena flöwen i den andra, sedan åter till sjöns, och
så in i en flod igen, samt ofta emot strömmen
och widdret. Sedan de sedt sig ut nödiga Land-
stycken wid Coreneyn och Sarameca, foro de
till Paramaribo. Här gäfwos de in en Requisi-
tions-Skrift, återopandes sig den Concession, som
Bröderna 1740. meddelat blifwit; och fingo til svar
at Gouvernementet wille derom skrifwa til Herrarna
Directeurerne i Holland, och at Bröderna sköfwen själf-
we måtte där göra ansöknin. År 1756. kom skrif-
wen från Holland, och bekräftades på de af Gouvernemen-
tet meddelte friheter, och samma år om hösten
for Capitän Nicolaus Garrison dit öfwer med
otta Bröder, til at taga det förundta Landet
wid Sarameca och Corentyn i besittning, och de
widare afhandla med Gouvernementet om Brö-
dernas Colonie och Mission. I följe af et afta-
kne med Missionären Schumann, skulle några Bröder
blifwa qwar i Paramaribo, där drifwa sit hand-
werk och, såsom Agenter för Bröderna i Colonie-
erna, förse dem med nödiga behof. Wid Sa-
meca skulle Bröderna anlägga en Colonie, hvil-
ken borde emottaga de Indlaner, som icke
de eller wille blifwa qwar i Berbice, och drif-
wa Missionens-werket ibland närgränsande Hed-
gar. Och wid Corentyn skulle bara så Bröder
uppehålla sig, för at upöka de Indlaner, som
flyttat dit ifrån Berbice, och betjena desamma med
Evangelio.

Til äbygg
der b
ten Sa
fölte af
ice, hwilke
am där w
ärktes de
ern Schir
änings- och
Plantagie
afslutn. År
dan besteg
ta besökte
awacker h
se betygade
ca Ouds c
Wid Co
ehne, ånsf
en til åren
til år 175
halp sig m
na besökte de
erbice och blif
o Nepenna;
fölt, såsom o
leptiner. De
emot honom
a honom afda
och tårliga l
förfägo hono
bringa honom
näs lefnads - a

S. 230.

Til åbyggnad wid Sarameca gjorde tre Bröder början om våren 1757, och kallade den Saron. I Augusti månad blefwo de besökte af Missiöndren Schumann ifrå Brevica, hvilken hade dit med sig trettie Indianer, som där wille blifwa boende. År 1758. för-
 larktes de med sex ogifta Bröder, och Bro-
 dern Schirmer med hans hustru. De byggde et
 bönings- och församlings-hus, jämte ut-hus, anlade
 en Plantage, och gjorde början med boförs-
 öjeln. År 1759, då Indianernas församling
 besteg sig til 62. själar, blefwo de
 besökte af Caryberna, som genom döpta
 Wawacker hade fått underrättelse om dem; och
 de bebyggade en åstundan, at bo hos dem, och
 i Sids ord.

Wid Corentyn bodde förenämde Broder
 ehne, anstönt han redan war tämme-
 til åren och nu nästan ständigt sjuk, ån-
 til år 1758. helt allena ibland Indianerna,
 och hjälpte sig mycket knapt och mödosamt fram.
 Han besökte de Wawacker, som fordom bodt i
 Brevica och blifwit döpte, och nu uppehöll sig
 i Wapenna; och wardt jämnwäl ofta af dem
 besökt, såsom och af de wildda Waraner och
 Alepiner. De sednare hade fattat en misstan-
 emot honom, och kommo ofta i affigt, at
 döda honom afdaga; men genom hans förtroll-
 och kärliga bemötande blefwo så slagne, at
 försägo honom med lifs-medel, i ställe för
 bringa honom om lifwet. I gemen är Brö-
 derns lefnads-art i de amerikanska ödemarker,
 ibland

ibland de mistänksamma Indianer, wilda djur, ormar och andra giftiga creatur, med mycket lifs-fara beledsagad; och jag kunde ofta se många märkliga omständigheter derom, och om hwarjehanda andra besvär, som våre Missionärer i Norra och Södra Amerika hafwa ärfarit, så framt denna Hilsas gränst för det tillåto: dock wil jag, till exempel derpå, endast anföra en enda dylik sak af denna Brodern. En rund tid hörde han en natt en Tiger strä i någden af sin hydda. Han fant oft om mornarne, at Indianer voro om natten wid hans eld-stad. En lång tid hade han hetsig feber, utan at hafwa någon hos sig till sin Röstel. En gång ämnade han wid feber-ansallet lägga sig i hängmattan uti sin hydda, som bestod af fyra pålar och et par aniskt tak af löfblan, under et stort träd. Hängmattan är et stycke segel-duk, med strek förbundt emellan träen. I det han skulle lägga sig föll på honom ifrå taket af hyddan, en stor orme som slingrade sig två gånger kring om hans hals och hufvud, och drog så hårdt åt, som han förmådde. Då han nu efter människlig utmattning intet annat kunde wänta, än af densamma att slingen blifwa biten eller ihjälqwasd, så var hans första tanke, at han till efterrättelse för sina Bröder, wille med friska upstrifwa på baken det sit döds-sätt, på det de lefe måtte se, at Indianerne varit dertill wällande. Men det samma wardt hans tro styrkt, så at han kunde förhålla sinom Herr och Frälsare det te, som Han gifwit Apostlarna, Marc. 16. Och i tronens ströf han ormen med wäld bak

hufvud, som lagna halstanna wardt han disse upbyggde om de kallade belasta om af de döpte. Endr Wi tro tillbaka Suriname, föddes, och till d. Han som swande tillstånd af Hans i dödda Indianer gjordes honom mera blifvande i tillförene i merade en eg at de samm som kunde religionen. D dödderna, och som några a mer förre. Hone ifrå Holl församlingen i hade tillits det med fyra och de döpte. Slut till 400.

illa hufvud, och slängde den bort, utan at af honom taga skada, eller göra honom illa. Efter halftannat års uppehåll mild Corencyn, wardt han 1759. aflöst af tvenne Bröder. Dese upbyggde et församlings- och wånings-hus, som de kallade Ephrem, och fingo många besök af bekanta och främmande Indianer; och som til exempel af de döpta flyttade aldeles til dem.

Enär Missionären Schumann kom ifrån Europa tillbaka at Verbice, tog han vägen genom Suriname, för at bese början af Missionen där. Hides, och til sakens befordring meddela goda råd. Han fann henne uti et lustigt och hoppfullt tillstånd, och gjorde anstalt, at än flera af Hans i Verbice döpta och sedermera föräldrade Indianer, snart kunde flytta dit. Till en gång gjordes honom af Gouverneuren bekant, at han mera blifwit frid slutad med Fri-Negrarne, at de i tillförene lupte ifrån Europierna, och nu lagga sig merade en egen Republik i några Rogs-byar; och at de samme begärt, hafwa Missionärer hos sig, som kunde undervisa deras barn i Christna Religionen. Detta arbete wille Han updraga til sig uti Verbice, och bad, at man måtte förskaffa honom några Bröder, hwilke kunde detta lösa verk företaga, så snart frids-stadsfästelsen komme ifrån Holland.

S. 231.

Församlingen i Ny-Herrenhut på Grönland, hade blifwit ärligen blifwit genom döpfelsen öfverflyttad med fyratje til femtje och flera personer, och de döptas antal belopp sig mild 1757. slut til 400., de 200. oberäknade, som i ewig.

emigheten woro redan ingångne. Tillbringningen af
de Wilda tycktes numera något aflaga, emellan
många låto ogärna tillja sig wid de närings-
platser, som de från barndomen wänjt sig
wid. Häremot blefwo Bröderna af de Hand-
gar, som genom Evangelium blifwit rörde,
bedne at flytta till deras lands-tracter. Detta
de i synnerhet af Fiske, fjerdens inwäntare, Han-
dels- betjentarne underslödde deras begäran,
ter de wäl wiste, huru mycket Missionen i Ny-
Herrnhut hade gagnat handelen i Bals- & R-
viree. Missionären Johan Wet, som år 1757
gjorde besök i Tyssland, föredrog Bröderna de-
ta, och äldste Missionären Mathæus Seach,
som några år uppehöll sig i Herrnhut, blifvit
at än en gång resa till Grönland, och nu äfwen be-
ja den andra Missionen därslädes. Han tog de-
ifrån med sig Bröderna Peter och Jens
wen, och antände till Ny- Herrnhut om som-
ren 1758. Här gafs honom fyra Grönländ-
familjer, in alles 32. själar, at i Fiske, fjerde
börja en Mission med, hwilken kallades Lichen-
fels. Han bygde sig et grönländskt hus, o-
inrättade skrost i bdrjan sommontomsterna
församlings- ordningarna, efter Ny- herrnhut
församlingens mönster. Hedningarne kommo flit-
ifrån den ångden på besök, och till Evangelii
rande; någre flyttade och aldeles til honom. De
början war här, såsom allestädes, med många
wärtas swårheter behäftad, och de rörde Hedning-
woro många omwåklingar underkastade, tills
början af år 1760. kunde döpa första famil-
af fyra personer därifrån ångden. Ifrån den
den ötte sig hya församlingen stenbakligen. D

lge Brönl
 tilstand,
 vid mår
 ständeligen

Medicus i
gypten,
Abghinien,
errndut, (S
ayo, at nå
boten Georg
refe - Komma
de weta,
och en un
sin farmo
samt at o
landet. Af
ligen emott
ifrån Ore
velse til Ab
nien Johan
omma fortflo
år, såsom d
e med fortlo
flitigt, och
er, nyttiga
ån flitigare
e Ugent i C
weckor ho
rnas Patria
doffer war f
n, och gaf

J. 232.

Medicus **Hoffer**, som för otroligheterna i Egypten, icke hade kunnat fortsätta sin resa Abessinien, och därför måste resa tillbaka åt Ernhut; (S. 194.) gjorde år 1756. ett försök att nå sin afsigt, och tog Theologia Canon. **Georg Pilder** ifrån Seminario, med sig rese, kammerad. Vid deras ankomst till Cairo de weta, att Kåjsaren af Abessinien blifwit död, och en ung Prints af sju års ålder hade öfver sin farmoders förmynderskap bestigit Thronen, samt att alle Latiner och Greker måste rymma landet. Af Copternas Patriark blefwo de vänligt emottagne; de öfverlemnade honom ett bref ifrån Ordinarius, gafswo honom och en öfverlyselse till Abuna, eller Arkebiskopen af Abessinien **Johannes** den 137de., med anhängan, att de skulle komma fortskaffa, emedan det war försent att resa i landet, såsom de icke heller nåstföljande år 1757. kunde medföra. Imedelertid besökte de Patriarken flitigt, och hade med honom och hans rådgångare, nyttiga samtal, hvilka om sommaren 1758. än flitigare fortsattes, när som Brödernas öfverste Ugent i Engeland, **Heinrich Cosare**, i samråd med Copternas Patriark, gjorde han och med Pilder (Hoffer war sjukt) besök hos Öfverste Ugent, och gaf honom och Arkebiskopen af Abessinien,

bien, i äfkilliga wänliga samtal, underrättelse om Brödra-Kyrkan, och besynnerligen om Deputationen till Patriarken i Constantinopel år 1744. Han har och efter sin återresa till Tyskland, någon tid fortsatt Correspondentsen med densamma. Då de en gång besökte gudstjensten i Coptiska Kyrkan, blefwo de af Patriarken, som där ses dem ibland folket, genast framkallade, för taga del i Bröds-brytelsen, (hvilket är en fruktbar Mottwarden äfskilld Ceremonie hos Copterna) och måste sedan komma med i Patriarkens hus. Prästerkapets Agaper, (hwaribland äfwen till Abyssinier besunnas sig) hwarwid mycket wälskadt om Brödra-Kyrkan, dess Liturgie och författning. Alle Präster bethygade sin fagnad om mer hwad de hörde, och försäkrade Bröderna om sin kärlek. Sedermera hade Patriarken hört om hvar jehanda förtienligt om Bröderna, och tog sig till re at examinera dem i äfkilliga Läro-puncter. Sedan Han wille gifwa dem et Recommendationsbref till Abuna i Abyssinien, skäde Han först skriftelig esterrättelse om deras Läro, härkommande Liturgie och författning. I anseende till det som de svarade de Hans frågor, och gafswo honom några på Arabiska öfversatte Ordinarii, hvilka honom och Hans Prästerkap ogemt behagade: äfwen som Han för sina Präster utklarade, at Han erkände Bröderna för en gammal Apostolisk Kyrka, som förblifwit wid Al-larnas ensaldiga Läro, utan at blanda sig uti terat yrkade stridigheter. I anseende till de näre omständigheter, mätte Han wänta, till de derna kunde ställa honom en skriftelig under-telse ifrån Ordinarii hand.

medlertid a
resa landw
da hafwit til
på en Turkis
sta långsam
20. Oct. o
dode sig i la
blifwa qn
och hållet n
man afhä
på denna obe
rabiska röswa
hvilke trodd
mmor. Hung
r räddat af li
andes) helta
na, gjorde den
en wille forsla
wa hwad man
föder till Limb
en hamn, for
a war det för
elst Rådman
fingo, fast me
ante med två
tanan i Abyss
med sig en
istern. Dese
de skulle resa n
era sig dertill,
jämte andr
Apothek, och till

S. 233.

medlertid anträdde de om hösten 1758. sin
resa landvägen till Suez, och derifrån öfver
den hafsvägen till Abyssinien. Den 9. Oct. lupo
på en Turkiskt Barque ut ifrån Suez, hade en
ganska långsam och besvärlig fart, och strandade
den 20. Oct. vid Den Hafane. Skepps-folket
steg sig i land med en båt, men Bröderna
ville blifwa kvar på Skeppet, som var nästan
och hållet nedsunket, och där wänta länge, in-
till man afhämtade dem. 3 tjugu dygn woro
på denna obebodda Den i ständig lifsfara för
hvar en af dem, ja äfwen för sina rese-kamra-
ter, hvilke trodde, at de hade stora statter i sina
förråden. Hunger och törst, (ty de hade ganska
långt räddat af lifs-medlen, och watten war icke till
handes) hettade om dagarne och köld om nätter,
gjorde dem därwarelsen ganska ängslig; och
den wille forsä dem vidare, efter de icke kunde
se hwad man prätenderade. De kommo dock
slutligen till Limbo, och den 29. Nov. till Geb-
el, en hamn, som gränsar intill Abyssinien. En
Turkisk Köpman något penningar, dem de här
fingo, fast med mycken möda. Här blefwo de
med två Turkiska Köpman, hvilke af Re-
geringen i Abyssinien fått i befallning, at hafwa
med sig en Medicus för den sjuka Premier-
ministern. Dessa satte hårdt ihop med Bröderna,
att de skulle resa med sig; men de kunde icke re-
sa sig dertill, efter de wid Skepps-brötet
så jämte andra nödiga saker, äfwen förlorat
Apoteket, och tillträdde sig icke, at i et främ-
mande

mande Land bereda Medicamenter af förmoden
gen obekanta örter. De wille altså resa tillbaka
Cairo, till at förse sig med Medicamenter, och
nästa år åter tilltråda sin resa åt Abyssinien.
medlertid sände de med Rådsmännerna et bref
Abuna, jämte en affskrift af Ordinarii Skrifwe
till densamma, och antrådde den 20 April 17
sin återresa genom Limbo, där de ännu fun
något af de i Stepps-brottet bortmiste saker, s
de dyrt måste igenlösa. Wid Den Gassane
lade de åter i fara at stranda, och kommo
12. Junii till Cosbeir i Öfra Egypten. Här
foro de med en liten Carabane (den stora,
aldeles blifwit sködad, war till deras lycka re
bortfaren) en annan wäg, än den wanliga,
Guena wid Nil-strömmen, blefwo i Phar
wål undsägna af Latinska Patribus i deras
atio, och fortsatte den 6. Julii sin resa till
2. på Nil-floden, i sällskap med några Bore
som ofta måste slå sig igenom en hop röfsm
fartyg. Wid deras framkomst den 23. Julii
go de höra, at Pesten kort förut bortryckt en
mångd människor. De woro bägge två si
Pilsder kunde icke återwinna helsan, och reise
näst åt Europa. Men Holker afbidde först
dinarii bref till Eoptiska Patriarken, och efter
sammans öfwerlemnande, reise också tillbaka
Tyskland.

§. 234.

Numera gif och det mångårliga lidandet till
da, hwilket några Bröder utstått, som
efter de §. 171. omnämde Bröders lösgif
hade i Petersburg råkat i än swårare fäm
skap, än de förre. Anledningen dertil och

loppet dera
stola. Sup
Pastorn
hole-anslall
derdöfwer,
ifrån Bröd
och hade
eliga Barn.
är war
hade et o
haltens inrätt
deling med
eliga uttryck
en fiendtelig
så förklar
raderliga stän
der sika an
har hafwa m
ge Prästerna
na förde till
at ingen på l
erling, i Fä
värst de i första
och skada till
stannat är, in
sa weta hw
den olägenhet
ad Secreterar
om till et dräg
reter, som ha
fångne almof
en Bibel före;
densamma, g
efter tre år

förmodade att de afsläp-
 a tillbaka. Superintendenten Eberhard Gutscheff
 enter, och Pastorn Zelterhof hade 1746. uprättat en
 ystlinien. skoleanstalt på Den Öfel, och till Uppsynings-
 et bref den derdsfwer, förordnat Studenten Griesch, hvil-
 ii Krefsva ifrå Brödernas Seminario war kommen till
 April 1747. och hade redan i några år där informerat
 önnu funniga Barn. Medicus Kriegelstein, som för
 e saker, ifrå år war ifrå Marienborn kommen till Piff-
 hafane, hade ett och annat at påminna emot denna
 kommo halsens inrättning, och kom derdsfwer i en bres-
 n. Här tillring med Studenten Griesch. Ett i något
 stora, ifrå uttrykt af denna författadt swar warde
 lyda re en fiendtelig Herre uppsnappadt, och somliga
 vanliga, ifrå så förklarade, som omgingos de med Lands-
 t Pharnderliga stämplingar. Man wet, hwad fde
 i deras lader slika angistwelfer och förebragta besty-
 resa til lgar hafwa med sig. Wlestwo altså 1747. först
 ra Borgge Prästerne, och sedermera jämmwäl båda Brö-
 op rdsfma förde till Petersburg; och hwardera för sig,
 . Till at ingen på lång tid wisse utaf den andras ar-
 rykt en tering, i Fåsinningens nedersta fång- rum satte,
 två si ardst de i första åren ledo stor brist i lekomlig måt-
 och reje och stada til sin helsa. Kriegelstein satt där
 de förfstannat år, Innon någon af hans Wänner fun-
 och efter så weta hwaräst han war, och led äfwen
 tilbata den olägenhet af medfångarna, tills en arre-
 ad Secreterare, efter sin befrielse, förhjelpste
 om til et drägeligare fångelse- rum. Af de två
 ander till weler, som honom dageligen bestodos, och af
 som fdfångne almosor besparde han något, at köpa
 idsgiff en Bibel före; men til sin stora smärta m-
 rore fmdensamma, genom en Soldats tiltagsenhet.
 ritill och if efter tre år fect han weta, at Griesch äf-
 wen.

svenskt blifwit arresterad. Kort förut hade Slesvigs Råden vid Lif-gardet, Köhlet, med mycken glädje fått weta genom några Officerare, på hvar sin ställe Krieglstein satt fångslig, och fick lof af honom på långt håll. Rådelsen af en genöfverflödelse och sludrom utmärkta man, med et lågt stägg, i en slarfwig rått, utan skjorta och fullt af ohyra, prägnade lärarna utur ögonen på denna delmodiga Wannen. Han sökte och fant låghet, at förse honom med mat och kläder, och försöka att skaffa honom och Pastor Zelterhof (ty om deras medfångna Bröder kunde han ingen kundskänka) hwar för sig en egen stuga i fängelset.

Grätsch flyttades utur det ena i andra fängelset, och kunde på 4. års tid räkna 140. medfångar, Christna, Turkar och Hedningar, ifrån nästan alla Rikets Provincier. Han lärde sig, efter eget påfund spinna sitt eget och andra fångars bortkastade hår, och gjorde sig deraf mössor, strumpor, lät köpa sig ull för besparade almpenningar, stickade strumpor, och lärde sina medfångne göra sammaledes, hwarigenom de gjorde sitt öde någorlunda drageligt. Alle hyste tankar och högaftning för honom; de gjorde honom Upsyningsman öfwer sig, och i hwad han kunde tjente han dem med råd och dåd, sedan han dem fått lära sig Ryska Språket: han war deras hushållare och deras Predikant; och när någon Präst gaf fångarna Nattwarden, war det honom Klockare, och uprepade förmaningarni.

Superintendenten Gutesch wardt den 2. Febr. 1749. genom en salig död, förlöst utur allt lidande. Innan hans wänner ännu fått weta, hvar af dem han war, och tunnast göra honom handfäst.

Hans Bröder tillbragtes tillfälligt, för hvar sin sak kom icke till stånd, som hade de varit dem ofta till nytta för de wärdiga deras Guds tjänst denna kommer deraf, att de sitt wert. Pastor Zelterhof tillgaf. Han var en Präst till Krieglstein som en fånge i samma fångenskap blef till 1755. gic

från år 1751 hvar till et särskildt rum. Senom flugo de nu i ett rymligt hvar tillhåll. Till slut, kallade sitt månader, höll de sig sjelfwa, af förnåmde sunna sällag

Hans Lifs ömteliga spectakel förbjelpste de
 Bröder till drågeligare fängelse. Wid alla
 åbragtes dem wäl ingen skuld till den för-
 else, för hwilken de blifwit anlagade; men
 som sak kom icke till något Domslut. Secretera-
 som hade deras Proceß under händer, bety-
 dem ofta sit innerliga medlidande, och yttra-
 sig för de waktswande: "hwarken desse män,
 deras Föräldrar, hafwa med sina synder
 tjent denna långwariga fångenskap; utan det
 kommer deraf, at Gud genom dem wil uppen-
 ara sit werk."

Pastor Zelterhofs tillstånd war ibland alla
 tilligast. Han fant snart lägenhet, at genom
 Lutherst Präst få någon hjelp, och lät jämwäl
 alla Kriegelstein något deraf, så snart han
 om en fånge seck weto, at Kriegelstein också
 i samma fångelse, hwilket först efter tu års
 fångenskap blef honom kunnigt. Hans Hustru
 och tillstånd, at besöka och beseena honom,
 hon 1755. gick utur tiden.

S. 235.

År 1751 hade alltså hwar och en fullt
 uti et särskildt och i början högst beswärligt
 rum. Genom ofwannämde Saltstads för-
 sago de nu tillstånd, at wara tillsammans
 i rymligt hwall i Kavelinen, hwilket de,
 liheten skul med de gamlas begräfnings-
 sa, kallade sit Catacombe. Här bodde de
 månader, höllo sina Gudstjensliga andak-
 sig slesswa, hade besök af mycket foit,
 af förnåma Personer, som i deras um-
 funno själagagn; och Kriegelstein seck
 N n 3

jämvald lägenhet, at curera en hop sjuklingar. De hade ock lof, at gå omkring på wällen hämta friskt luft; och ändteligen blef dem stadt, at flytta utom fästningen i et hus, Fru Kriegelstein hade hyrt, hwilken war til Petersburg kommen, för at hjälpa och stöta sin man. I detta hus bodde de i sju månader till år 1752. blefwo så wäl de, som alle andra i lika omständigheter stadd, återigen förde om Ravelinen, af orsak, at en af de af fångar hade eschapperat: och där woro wäl en, tre gånger smad, wassuföddning i blod och lifs-fara. Detta bewekte Secretarien, at förhjelpa dem åter til et hus, i hwilket de bodde i 20. månader. Här blefwo de besatte med en i fångenskap stadd Förste, hwar Gemål war i Kriegelsteins cur; och densamme i många stycker troligen tjent dem, sedan han war kommen i frihet. Fretesche tog nu emot unga barn til information, och sökte derigenom lätta goda wänners sammanstötter til deras förhåld. Han tjente tillika Broder Kriegelstein såsom tolt hos Ryfsta Patienter. År 1754. blefwo de om nattetid oförmodeligen åter afförda Ravelinen, utan at man kunde få weta orsaken dertill. Dock erhöillo de snart frihet, at i wägen medfölje gå til sina anhöriga, så ofta de af öfwersta Präster låto tildela sig den Heliga Anden. Kriegelstein fect afwen tillstånd, at han skulle fara till de sjuka. Han hade så många Patienter, och war i sina Curer så lycklig, at många wilde hålla honom för en hellig man, undergörare. Sedan de äro wro suttit fyra eller ofta månader i Ravelinen, och öfwerallt warit

fångne, wad år 1759. til staden, under så långt stadiet, som Kriegelstein, som sot, föll i slutet fort, och til Casan, at medicinist, som full med, som låto Gymbas, Schol-ark, förre efter Kriegelsteins samma år. i händningen, som med, som, at han, Märkwardig, som gjorde, som til Casan, som haft en an, som til Persien; som sig. Han, at han, som, för at, som.

Historiska, som en kort be, som sjukdom, som upphöjt H

fängne, wardt der i frihet dem antydd i Mars
 År 1759. med befallning, at de skulle begifwa
 till staden Casan. En 200. mils resa på en
 å, under betäckning af wakt, war dem ef-
 så långt stillasittande ganska beswärlig, och
 Krieglstein, som utom des war behäftad med
 en sot, föll under resan i en dödelig sjukdom.
 sluter fortsatt. de resan sjölede, och kommo
 till Casan. Här fick Krieglstein en så
 medicinsk Praxis, at gården kring huset war
 full med sjuklingar. Friesche och Helter
 låto Gymnasii Directorn förordna sig, at an-
 Schol. arbete. Den 23. Nov. 1760. wardt
 före efter en kort utståndens sjukdom dödd,
 Krieglstein följde honom efter den 9. Decem-
 samma år. Men Helterhof continuerade med
 påhållningen, tills en Storförstens Kammar-
 re, som med Bröderna suttit fången, så be-
 solet, at han år 1762. erhölet sin frihet.
 Märkwärdig är den anmärkning, som Krie-
 glstein gjorde för sin Fru, då han under re-
 til Casan sjuknade: at han nemligen redan
 haft en anfordran, at resa genom Ryss-
 till Persien; men han hade derifrån läste
 andra sig. Han beundrade alltså Herrans
 or, at han dock nu måste lifafullt komma
 Asien, för at därstädes fullända sit lefwere-
 löpp.

§. 236.

Historiska afdelning will jag nu sluta
 med en kort berättelse om Ordinarii sista or-
 sjukdom och hemfärd. Efter Jultiden
 uppehöle han sig i Herrnhut, och fort-
 sat.

satte med outtröttelig flit den inre själa, som han efter sin tillbakakomst från England hade begynt här och i andra församlingar, nerligen vid sitt första vistande i Zeist. (S. 214.) Med Ehor och församlingsarbetet höll han som oftast Conferenser, och om Dag och Vardagarna hade han redan i många hast för sed, att hålla en lärleks, måltid för sitt hushåll, hvar till arbetarne och åttillige andra församlings, ledamöter blefvo då och då budne. Detta sällskap rogade han med nyfästerrättelser om Christi Rikes tillstånd i werlden och åt dem, som i weckan firade sin föddedag, förfärdigade han några verser, som hela sällskapet uplästes eller söngos. På fredagen 1760, begick han med församlingens sista gången den Hel. Nattwarden, och på Dag Påst den 7. April höll han för en besökande Bröder från omliggande landter, et upbyggeligt samtal, som finnes i hanget till sednare Edition af de bekanta tholdsdorfska Täl: äfwen som han och höll en real Conferens med några närboende Lutheriska Präster. Sedan tog han sig för, samla lösen och Texter för år 1761. och den ändan gick Bibelen igenom. Med detta dylligt arbete sysselsatte han sig, till 4. Maj angreps af en häftig Catharral, hvarmed han en gång nästan alla år blifver svårare. Han for icke desto mindre fort arbetet äfwen den 5:te, som var en Måndag (han var också dag han i några års tid arbetat på sina Tals Revidering) och

ill dem, som
Efter gl
Häruppå
er egista
Ehor, sin
gängen, Ho
er måste
kunde ha
fast han
smärta; och
te, eller hon
nätterna som
ol öfwer et
ligen öfwer
17: Ne de
fågnad öfver
personer, och
alla, som
fortfor han
na och tryckt
varande Ar
ade honom
en hans sista
han beqväm
sätte sig me
skapet inför
sina bekanta
na, hvilka ha
blide åttillige
ta och trelle

han hade en g
Christi ålder, i
er har hans arbe

till dem, som påminnte Honom om nödig hwi-
 l. Efter gjorde arbete: år gode at hwila
 Engela. Häruppå gjorde Han ännu en utförlig Ode
 llingar, som. Högst ogifsta Systerarnas Chor: fast, och hölt nå-
 t. (S. 236) Chor. stunder för de samma. Detta war sid-
 s. arbetet. gånge, Han hölt sammankomst; Ty straxt
 och om D. efter måste Han intaga sängen. För hostan
 i många. Han kunde Han här efter hwarlen äta eller sof-
 i måltid. fast Han sade sig icke känna minsta hetta
 tillfällige. smärta; och med dem, som hos Honom wa-
 k och då. de, eller Honom besökte, underhölt Han, så wäl
 med ny. nätterna som om dagarne, mycket angenäma
 d i werl. ot olfwer et och annat wigtigt ämne, besyn-
 sin födr. ligen olfwer fullbordan af Jesu Testamente
 er, som. 17: Ne de skola alle wara ett; yttrade och
 på 28. sågnad olfwer några församlingar och enskil-
 församling. personer, och bethgade en gansta öm kärlek
 och an. ot alla, som Honom besökte. Wäldt under alt
 en m. a fortfor Han, alt till den 8. Maji, med några
 e land. a och tryckta salers corrigerig; och endr Hans
 stanes i. warande Amanuensis med en hand. tyg
 tanta. ode Honom för läsens. texternas corrigerig,
 n och d. m Hans sidsa arbete, sade Han: Nu kan
 närbor. ilan beqwämligen äga rum. Hans inea
 sig före. lsatte sig merendels ifrå den stunden med
 61. och. kapet inför Lambsens stol. Han upräknade
 d detta. sina beanta i och utom Brödra-församlin-
 le Han. na, hwilka Han tänkte råka hos Frälsaren, och
 arcal. bli de ätspilliga Nådes- under, som Herren i
 är bli. ra och trelle års tid (*) hade gjordt wid Brö-
 re fort. n n s
 n Wänd. dra.

Han hade en gång indelt hela Kyrtlo- Historien, efter
 Christi ålder, i Perioder af 33. år. Och just så län-
 ge har Hans arbete på Brödra-kyrtlan warat. Ty den 12.
 Maji

dra, lyktan, och i synnerhet ibland Hedningarna. "Jag har (sade Han ibland annat) endast glädje i att stå på Förställningar af Hedningarna, och nu i det enda till tusende." Sista natten talte han mycket med sin Herr. Den 9. Maj låt han sig helt blottida om morgonen, kalla till sig Bröderna Johannes, och med stor frimodighet kunggjorde honom sin snara hemkallelse, med dessa ord: "Måre Son! Jag skal nu gå hem. Jag är min Herr i godt förstånd; Han är med mig tillfreds. Jag är tillreds, att komma till honom." "Jagen ting är mig mer i tvägen." Han sedan ännu något litet med honom öfver några punkter i sista Conferensen, hvilkas utredning var honom i synnerhet om hjertat; (ty i Conferentserne, som de sista fjorton dagar hölls, hade de ganska många saker blifvit resolverade; och någon ärindrat, att det var för mycket att på en gång afgöra, hade Han gifvit till svar: "är det tid dertill; en tid lärer och komma, allt skal blifwa verkställt.") Sedan låt han kalla till sig sina tre Döttrar, men kunde ej tala något med dem, efter en Sticks-fluss som han betagit honom målsföret. Han gaf dem ganska en ganska blid åsyn, sin sista faderliga välsignelse. I medlertid samlade sig många Bröder och Systrar omkring hans säng och i sidoskrar, och afbidde med tårar, hvad Mästare för denna sin Värld hade beslutit. Han några gånger vänligt omkring sig efter dem, emot klockan 10. före middagen, lade han sig

frud tillbaka, och med sinnes beledsagade orden: *Et* fara i frid. *EX*ren wållad affomnat. *Et* det sista dödssfall. *Et* Basune-ljudet sig på Sal. *Et* ytterligare, och under all den Mäns tjenst. *Et* at Han, som förteleda hvar bibehåll. *Et* församlingar. *Et* skrifvelse, *Et* weten, hwat han haft uti w. *Et* hans Döds och hans Brödra. *Et* för så många Herrans hyddos. *Et* rådmann. *Et* detta, denna må. *Et* at göra ga. *Et* i dag för. *Et* Dagens. *Et* komma med. *Et* Ps. 126: 6. *Et* dertill Amen.

Maj 1727. hade Han, medelst å sids lemmar, sina werldsliga ärenden, egenteligen dertill upoffrat.

Gud tillbaka, och slöt ögonen till. Broder Jo-
 hannes beledsagade Hans sista andetag med des-
 orden: **Härre!** nu låter Du Din Tjena-
 rina fara i frid ic. och slöt med Kyrlö- signelsen:
Herren wälsigne dig och beware dig ic.
 så affomnade denne Herrans Tjenaren, och
 det sista ordet, **Fridd**, gaf up sin Andä.
 Detta dödsfall gafs Görsamlingen tillkänna ge-
 nua Basune- ljud, såsom bralligt är. Hon sam-
 är med sig på Salen, där sådant i et kort tal blef
 till Honne ytterligare notificeradt; hon föll derwid på
 Han och under otaliga tårar tackade Trölsaren
 för all den Nåd, som Han genom den saliga
 sin utredningens tjenst låtit henue tillflyta; och bad Ho-
 (tyl) att, at Han, såsom sit Folks Hufwud, måtte
 höllas, vare förtleda henne i sin Nåd, och i kärlek och
 hade; och bet bibehålla henne. Till de Hjel-
 et at Görsamlingar affärdades genast en notifica-
 ar: **Skristwelse**, deruti det heter ibland annat:
 komma, weten, hwad för en nåde- skänk vår Kyrlö
 n låt oss haft uti wårs Herras Lärjunge. Denna
 nde ej Hans Döds och Blodiga förtjensls Predikare,
 flus reanna Brödra- Kyrlans återställare, denna Apo-
 dem gel för: så många Nationer på jorden, denna
 lga w Herrans hyddos stiftare, detta om hwar fattig
 nge Be rådwill Själs bästa ömma och redelliga
 i sidos- rta, denna människo- wån, hwars högsta nöje
 råstare ar at göra godt, har vår käre **Härre** lloc.
 Han tie i dag före middagen bemäsklat från sit
 r dem, wite, Dagsens Lösen för Wårnen lyder så:
 e Han komma med glädje, och bära sina Lär-
 ar. Ps. 126: 6. Den detta åstundar, så-
 der till Amen. o. s. w.

S. 237.

Till Begravningsden den 16. Maj, hade icke all-
 näst många Bröder och Wänner insunnit
 ifrå närmaste församlingar, utan ock äfven
 Herrskaper och Magistrats. Personer ifrå flera
 liggande Tract och de sex Städer i grannskapet, jäm-
 några Kåiserliga Stabs- och andre Officera-
 Antalet af frammande folk, besteg sig öfver 200
 Personer. Till förekommande af all oordning
 bland sådan folk-mångd, hade Kåiserlige General-
 Det på begäran beordrat ett Commando Grenadier
 till Herrnhut, hwilke på twenne ställen sattade Po-
 Klodan fem om aftonen gingo Bröderna, och
 dernäst Systerne, Choris på platsen fram-
 församlings-huset, och formerade där en S-
 ring. Tolf Bröder boro liket utur församling-
 salen, och 32. Präster och Diaconi, som
 det tillfälle rådde vara tillstådes ifrå äfven
 församlingar, ja ock ifrå Holland, Engeland,
 land och Ordnland, och som till Ristens
 boro liket, stälde sig omkring detsamma. En-
 Liturgien war begynn, lystade bårarna up-
 liftan, och Processionen gick i följande ord-
 til Husbårget, där begravnings-platsen är
 lägen. Fram för Båren gingo Schole, gäfs-
 från Herrnhut, Groß-Hennersdorf och Nie-
 Chorus Musicus, Schole, flickor, Sal. Or-
 narii Döttrar, af några Syster-Chorens
 tarinnor beledsagade, och sedan Liturgus
 två Biskopar. Båren bars af sexton Bröder
 och sexton gingo på sidorna för ombyte
 Efter båren följde de öfrige Släktlingar
 några arbetare från Brödra-Choren, den

Wännerne, Er-
 bårne, och
 strarna och
 igen at Hu-
 mörter från
 frammande
 för husen,
 öfrige talrik-
 omkring b-
 under den
 i den mun-
 wanligheten
 merligen dessa
 gemenskap
 mlingen, och
 och låt oss
 tillsammans
 Ere Gld!.,
 elfen. Allt bele-
 en owanlig
 och å försam-
 erkännning, mel-
 de då närwar-
 Julii hölts öfr-
 i Bertholds-
 af Diaconus
 Butchard G-
 or. 15: 10. A-
 ar, 10. deruti
 den Saliga M-
 ibland Christ-
 het i den Eva-
 g

Konnerne, Entlingarne, ogifte Bröderne och
 Hustrurna, Enkorna, ogifte
 Hustrurna och Enkorna. På båda sidor om
 Hustrurna stod Hårad, Rättens
 och Hustrurna från Bertholdsdorf och Hennesdorf.
 frammanför af distinction, woro uti och
 för husen, där Processionen gick fram; och
 öfrige talrike åskådare hade blifwit placerade
 omkring begravningsplatsen. Sedan lit.
 under det några verser sångos, blifwit
 i den murade grafven, bad Liturgus ef-
 vanligheten et stycke af Kyklo-Psalmen, be-
 merligen dessa orden: "Wårdes behålla oss i
 en gemenskap med hela den fulländade För-
 samlingen, och i synnerhet med denna din tje-
 nare, och låt oss en gång wid dina sår så hysa
 oss tillsammans ifrån vårt arbete! Hör oss, milde
 Herre Gud!", Slutet gjordes med Kyklo-
 Psalmen. Allt beledsagades å de frammandes sida
 i en owanlig ordning, stillhet och ärebördig-
 het och å församlingens sida, oaktadt en djup
 stannning, med Guds hugswälselse och frid,
 de då närvarande aldrig låra förgåta. Den
 Julii hölts öfwer Honom en Åminnelses pre-
 dikning i Bertholdsdorf, under då warande va-
 re af Diaconus i Groß-Hennesdorf, Ma-
 Burchard Georg Müller, i anledning af
 Kor. 15: 10. Af Guds nåd är jag ehers
 år, ic. deruti han grundeligen har bestrif-
 den Saliga Mannens förtjenster wid Guds
 ibland Christna och Hedningar, men i
 arbetet i den Evangeliska Församlingen.

Nyaare Brödras Historiens

Nionde Stycke,

Från Ordinarii Fratrum dödeliga främ-
fälle 1760. intil 1764. års
Synodus.

- §. 238. Förelöppande inrättningar til fortsättning af Brödras kyrkans göremål.
- §. 239. Anledning til Missionen åt Ost-Indien, och Colonnen resa til Trankebar.
- §. 240. Andra Colonnen resa. Missionens då warande stånd.
- §. 241. Tillståndet wid Barnas anstalterna, och wid Missionerna i gemen.
- §. 242. Lycka Församlingarnas Visitation och tillstånd.
- §. 243. Krigets slut. Berättelse om Fjeds, Fästens främmande.
- §. 244. Minne af de Gudomliga wälgärningar, rådat under Kriget.
- §. 245. Bröderna blifwa hos Armeeerna, och genom dem ma, öfwer allt legitimerade.
- §. 246. Under all oro förblifwa de i ordning, och råddas ur möden wedermöda.
- §. 247. Församlingen i Neusatz råddas utur elden.
- §. 248. Huru Församlingarne i Rykendorf och Gnaden blifwa bewarade.
- §. 249. Guds wälsignelse i Märings-ståndet, och förbyr wid.
- §. 250. Några besynnerliga Guds wälgärningar, under Willarne krigat i Amerika.
- §. 251. Deputation til Berlin, och Coloniens i Neusatz uprättelse å nyö.
- §. 252. Deputation til Gotha, och Hertigens Concession Colonien i Neu-Dietendorf.
- §. 253. Deputation til Petersburg, och Brödernas gelse i Ryssland.
- §. 254. Förändring wid några Lycka Församlingar, och efter Kriget;
- §. 255. Likaledes wid Församlingarna i Engeland och land. Början til Brödras Colouien Gracehill,

256. Några till hem och kyrk-jareth. Hall.
257. Tillståndet rilla. Några Emaus, Sch
258. Tillståndet Wachaustrant
Diaspora.
259. Wälsignad sing.
260. Willarne b
261. Bloddad p
262. Indianernas
263. Tillståndet wi
264. In. och utw
265. Sammaledes
266. Bedröfweliga
267. Några Bröde
268. Missionen i
269. Tillståndet wi
270. Några Bröde
271. Några Bröde
272. Några Bröde
273. Några Bröde
274. Några Bröde
275. Några Bröde
276. Några Bröde
277. Några Bröde
278. Några Bröde
279. Några Bröde
280. Några Bröde
281. Några Bröde
282. Några Bröde
283. Några Bröde
284. Några Bröde
285. Några Bröde
286. Några Bröde
287. Några Bröde
288. Några Bröde
289. Några Bröde
290. Några Bröde
291. Några Bröde
292. Några Bröde
293. Några Bröde
294. Några Bröde
295. Några Bröde
296. Några Bröde
297. Några Bröde
298. Några Bröde
299. Några Bröde
300. Några Bröde

betorne, som
ning woro i H

256. Några förändringar wid församlingen i Bethle-
hem och Nazareth. Inrättning af et *Pedagogium* i Na-
zareth. Hall.
257. Tillståndet wid Landt. församlingarne i Norra Ame-
rika. Några församlings-ställen, nemligen Hebron,
Emaus, Schönet, blifwa anlagde.
258. Tillståndet wid Indianernas församlingar i Natn.
Wachquitan och Pachgatgoch, och wid Indiansta
Diaspora.
259. Wälsignadt besök hos Indianerna i Wachwihillu-
sing.
260. Willarne begynna krig på nytt. Församlingarne
äro i stor fara, och besynnerligen Indianerne wid en
folk-resning i Landet. Indianernas ort Wachquitan
försdres. De ställas i säkerhet uti Philadelphia.
261. Blodbad på några fredliga Indianer. Indianerna
fly och komma tillbaka de Philadelphia, och äro där af-
wen i fara.
262. Indianernas tillstånd uti Barrakerne i Philadelphia.
263. Tillståndet wid församlingarna i Norra Carolina.
264. In. och utvärtes tillståndet wid Reger. Mission på
Danka Jarna ;
265. Sammalebedes på Engelska Jarna.
266. Bedröfweliga ombyten wid mission i Ödra Ameri-
ka. Huru Missionen i Saxon wid Sarameca för-
merar sig, och äfwen blifwer försdred.
267. Några Bröders ankomst til Suriname, och deras
svara afgång med döden; andre komma i deras ställe.
Missionen i Saxon nyrättes å nyo. Frid med de wilba
Negrar.
268. Missionen i Pilgerhus uti Suriname, warder för-
sörd, och Indianerna förströdde. Brödernas flykt
från Ephrem wid Corentyn.
269. Tillståndet wid Missionen på Grönland. Et wånings-
och församlings-hus upbygges i Lickensels. Berättelse
om Grönlands Historia. Förelä Missionärens dödeliga
frånfälle.

betarne, som wid Sal. Ordinarii begrafs-
ning woro i Herrnhut tillstådes, och de som
ifra

ifrån närmaste församlingar woro dit kom-
trädde straxt derpå tillsammans i en Conferens
och öfwerlade, huru Guds werk, ibland Christ-
och Hedningar, nu borde förfäktas, intill
en Synodus kunde hållas, som för fortwaran-
frigs- oroligheter icke så snart war görlig. De
resolwerade, at låta allt gå i wanlig ordning,
genom den Conferents, som sal. Ordinarius
de iurättat och som bar namn af Råds-
ferents. Directorial Collegium, hwilket
2757. af sal. Ordinarius blifwit uprättadt,
för derjämte, at efter Hans Instruction be-
de angelägenheter, som thy blifwit sårstildt
förtrodde. Men sedan åtskillige ledamöter
berörde Råds- Conferents, för sin kallelse
kommit ifrån Herrnhut til andra orter; form-
de sig i början af år 1762. et Collegium
några kyrko- tjenare, som den tiden woro till-
des, hwilket under namn af Instränkta Con-
tenesen, hade til sit ögnamärke fortgången
Guds werk i alla församlingar och Missioner
och deras nödiga sammanhållande. Och detta
legium författade straxt derpå et Inter-
Arangement, huru man till nästa Syno-
borde förfara. Wår fære HERR beklände
til sina om tröst, råd och hjälp bekyrade
nare, lät dem njuta sin frid, och skaffade
Församlingarnas förtroende och hjerteliga
gande.

S. 239

En af de första saker, som efter salig
dinarii hemkallelse, blefwo besörgde,
sednare Colonnens utrustning til Ost-Indien,

redan af s
Jag wil
an til den
ordinarius had
marl åstundad
hade Han,
öder. Genom
denna d red
da Konungen
Bröder wille
norr om S
1756. et Han
började anlägg
(samt) och ben
byggare til Ch
medlertid inlup
på dessa Sår,
an alle dit sår
som lät man d
de Minister i K
na, oaktadt de
en Mission t
more nödigt,
i Trankeba
romandel unde
å ämnade anlå
deligt och råd
na och wilda
igen ifrån Eur
up, och en D
man än widar
till wardt Georg
stie til den ändan
ändlingar med

redan af honom blifwit til en del föranstäl-
 Jag vill nu förmåla om anledningen och
 till denna Mission.
 1758. fått weta, at man i Dan-
 mark åstundade Colonister för en wiss S. Här-
 hade Han, i et bref til Konungen, utbudt
 Bröder. Genom en Minister seck Han til swar,
 denna S redan wore besörgd; men det skulle
 da Konungen til synnerliget wälbehag, om nå-
 Bröder wille sätta sig ned på Sarna Nicobar,
 norr om Sumatra i Ost- Indien. (hwaräst
 1756. et Handels- Etablissement ifrån Tranke-
 barade anläggas, och de kallades Friedrichs-
 och bemöda sig at föra deras Hedniska
 byggare til Christi Kännedom. Detta widtogs.
 medlertid inlupo tidningar, at första företagan-
 på dessa Sär, icke aflapit efter ånstan; och at
 Han alle dit sände Colonister blifwit döde. Der-
 som låt man dock icke afsträcka sig, utan till
 de Minister i Köpenhamn blef skrifwit, at Brö-
 na, oaktadt desse tidningar, wore willige at före-
 en Mission til Sarna Nicobar. Men der-
 wore nödigt, at Bröderna fingo et Etablisse-
 ment i Trankebar, til at kunna ifrå Kusten af
 handelen understöddja Missionen, som på S.
 åmnade anläggas, emedan det icke wore
 tilligt och rådg. at i detta aldeles obe-
 gån och wilda Landet sätta sig ned omedel-
 igen ifrån Europa. Detta förslag togs rått
 up, och en Deputerad begärdes, med hwil-
 man ån widare kunde deröfwer Conferera.
 til wardt Georg Johan Stahlmann uisedd,
 till den ändan at Köpenhamn. Efter några un-
 derhandlingar med Asiatiske Compagniet, erhölet han
 D o un-

under d. 19 Jan. 1759 den af Konungen confirmade försäkrings-Acten, (*) i följe hvaraf en nederlagert tillståndes Bröderna uti eller wid Frankrike och samt borgerliga rättigheter, förunnas dem Religionens och samwets-frisheet efter Brödras församlingens Kyrko-ordningar, tillika med frisheet "et efter deras Bröders lofwärda exempel "Grönland och i Wäst-Indien, förkunna Eben "gellum ibland Hedningarna, och genom Döpsen införlifwa dem i den Christeliga Kyrkan.

Så snart detta blef bekant i Församlingarna, hudo straxt många Bröder ut sig il den Mission. Födrutan deras Ansödrare, förberedte Seablmann och Theologia Studenterne Wöl och Buttel, hwaraf den förre wille förnämga lära sig Malabariska Språket och den näre Portugisiska, blefwo derjämte elloswa om Bröder från Zeist till Köpenhamn expedierade. 7. Nov. 1759. gingo de om bord på Skuta Gref Moleke, Capitän Schvide, på hwilken afwen en ny Gouverneur för Frankrike blef sig; af hwilken, afwen som af alla Officierare Skepps-folket, de mycket täriligen blefwo beedlade. Sedan de något urpehållit sig på Grönlands Udden, inlupo de i April 1760. på den da förhoppnings-udden, hwaråst de af fördom warande Missionärs, Georg Schmitt, två Wänner fingo weta, at någre af honom te Hottentotter ännu woro i lifwe. Den 2. 1760. kommo de till Frankrike, sedan de på ta månader lyckeligen och utan synnerliga stödanstöder, lagt till rygga en 3600. mils Sjö.

*) Man kan läsa densamma i Pastor Lörks Betydelse i der neuesten Richten, Geschichte 2e. II. Band.

blefwo a
ed synnerlig
te sig straxt
rigård med
kommande
gningar för
De börja
Wells- eller
rättade sig
mo snart må
liggande Hob

man man i
om första
Colonnen
lände af syra
I den utf
iderna i Ost
Innehålts ibla
stina Religion
et de Malaba
dr uti Frank
Monärers tjenst
de, skulle så up
te för denna
las, utan Jes
wa främjadt; k
lagt, såsom de
tillänna.

Detta Sälls
o, men måste
I Febr. 1761. d
de många mot.

Styde 7 Ifrån år 1760. till 1764. S. 239, 240. 579

blefwo af Gouvernementet och Inwånarne
nedderlag synnerlig kärlek och wänstap emottagne. De
Trankebar sig straxt, en fjerdedels mill ifrå Staden, en
res dem till en åker med et hus, bygde för sig och sina ef-
trädare, såsom en kommande Bröder än et hus, samt några bi-
d frihet till att bygga byggningar för Handtverkarne och hushållning-
empelet. De började och utan upskof på, at anlägga
na Eder eller Nis-planteringen på sit åker, sty-
om Döden rättade sig in till Handtwerks-idningen, och
yrkan i eno snart många afnåmare i Trankebar och de
samlingar tilliggande Holländske och Engelske Colonier.

S. 240.

man man i Europa kunde hafwa tidnlagat
e Vår om första Sällskapets framkomst. wardt an-
förmå om första Sällskapets framkomst. wardt an-
den Colonien ifrå Barby i Sept. 1760. affärdad,
fria og ständande af fyra ågta Par och fem ogifsta Brö-
rade. I den utförliga Instruction för samtelige
å Sten Bröderna i Ost-Indien, hwilken desse fingo med
eå hwilken innehölts ibland annat: at de i anseende til
bar befästa Religionerna i Ost-Indien, och i syn-
ficerare de Malabarer, som genom de redan i syn-
vo bedröf de uti Trankebar etablerade Kongl. Danska
å Grönländarens tjenst blifwit till Christna Religionen
rå de, skulle så utföra sig, at intet blader och stö-
de af denna Religion, genom dem måtte för-
Schmidt slas, utan Jesu Rike, genom kärlek och frid
onom i två främjadt; hwilket de och troligen hafwa i
n 2. lagit, såsom derifrån inlupne esterrättelser gif-
de på tilldånna.

Detta Sällskap gick under segel den 19. Dec.
Stod 1760. men måste löpa två gånger in i Norrige,
i Febr. 1761. än en gång på Siceland, och
de många mot- windar och winter-földen ut-

D o 2

§. 241.

för omfalte (§. 238.) Conferentser wardt
 och resolveradt, at än vidare förökning wid
 barna-anstalterna skulle förefinnas, emedan an-
 stalten på Wäner, föreståndarne och betjeningen in-
 ordnade, sig redan till 600. Personer, hwilkas
 underhållning war nog tyngande, i den dyra tiden
 under Krigs- oroligheterna. Till den ändan
 aflyttas Arbetarne wid Brödra-församlingarne,
 på sina orter sätta Scholorna i bättre stånd,
 det Förelörarna ej måtte behöfwa ställa sina
 barn till Uniktets-anstalterna. Och dermed gjor-
 de barn, gjordes redan år 1747. offentlig
 bekant, det man icke wore i stånd, at i Uniktets-
 anstalterne taga sådana emot. Likväl hade deras
 afseende ifrå den tiden ansenligen ökt sig. Gjordes
 så än en gång bekant i alla Församlingar,
 mun, utan högsta nödfall, icke mer kunde så-
 na emottaga.

Wid samliga Hedna-Missioner hade en del
 unga Hjälpare dödt bort under sitt arbete, och
 andra war desammas förökning nödig, efter
 det ötte sig. Ifrån Amerika gaf Broder
 Pangenberg tillkänna, at där war öfveralt brist
 på Arbetare i Pensylvanien, Jersey, Maryland och
 England, och äfwen i Carolina. Dessa omstän-
 delse wäldde, at på et enda år 1761. et stort Säll-
 skap måste affärdas till Pensylvanien och Caro-
 lina, och tre till Grönland. Till Grönland af-
 färdades och då, såsom alla år, nödige lifs-medel,
 till Dichtenfels et färdigt kläadt Församlings-
 hus. Bröderna wid de öfriga Hedna-
 missionerna

na, församlingar, blefwa med oundgängliga
medel tjente, såsom ock med Materialier,
som hwars förädling och utarbetning de kunde
något förvärfa sig; och de twänne Colonne
resa åt Ost-Indien torfde et dyrgt understöd.
Detta fordrade sannerligen stora kostnader, och
war näppeligen förmodligt, at man i den stora
Krigs-tiden och allmänna dyrheten, skulle allsamt
mans kunna bestrida. Men i förtröstan på Guds
hjelp, fortsatte man dock det påbegynte werket
alla dess delar, och måste med blygsfyll ärlighet
såga wid årets slut:

“Hwad wi äge, Gud består,

“Och af nåde oss förår:

“Till vårt bästa Han allt wänder;

“All ting är uti Hans händer.”

§. 242.

De åt Amerika och Wäst-Indiska darna resan
Bröder kunde först i Holland och Engeland
blifwa behörigen expedierade. Detta gaf anled-
ning til en visitation i de flesta Tyska och an-
församlingar, hwilken Biskop Johannes ledade
sig, jämte några andra arbetare. Sin resa
retog Han genom Tiesky, Klein-Welte
Barby, til Zeitz, hwaräst Bröder blefwo
Se Thomas och Suriname affärdade.
samma stedde i London med de Bröder,
til Pensylvanien och Norra Carolina woro bestämde.
Deruppå hölts därstädes en Engelsk Provin-
Synodus, och på densamma blef Johan Niesky
mann ifrå Währen (§. 21.) förordnad til Oecome-
nus, för at bewaka alla i de ländar warande
församlingars bästa. För församlingen i

höllos upb
ämder talte
des öfwer fö
varjehanda
letes förkofet
de ock, på d
born, Ne
Hwad fö
hade wäl
afgången
deremot o
gång war, e
arne til såg
nåje warfe
arbeten, och
med mycke
spade i löse-
flet mer war
som man i
det för hand
var och en i
te utur Hans
ns at lefwer
de början n
et, och gaf d
ms - böckerna,
Hel. Skrift
9. till 1762.,
ill Trycket b
illa Bröder
Ordinarius
til Brödra
att utgifwen.
I allmänhet

hållas uppbyggeliga Homiller, med deß flesta
 samdröter taltes enstildt, med arbetarne confere-
 res öfver församlings-lemmarnes trefnad, och
 varje handa nyttiga inrättningar gjordes till in-
 riktes förkofring och utvärtes bestånd. Sådant
 hade ock, på återresan, uti Zeist, Neuwied, Ma-
 born, Neu-Dieckendorf och Eberdorf.
 Hwad församlingarnas tillstånd beträffar,
 hade wäl somlige föga öf sig till antalet,
 af afgången endast blifwit ärfatt; men andre
 deremot onsenligen förmerat sig. Deras in-
 gång war, efter salig Ordinarii hemförd, ar-
 betarne till fögnad och hugnad. Man blef nu
 nöje warse frukterna af densammas sedna-
 arbeten, och många af Hans haldna Tal blef-
 med mycken wälsignelse för församlingarne,
 spade i löse-stunderna. Man lärde sig nu så
 mer wärdera dem och deraf göra sig nyt-
 som man icke mer hade detta utforade Jesu-
 kret för hand. På det man nu måtte gifwa
 och en i händerna det bästa och gagnell-
 le utur Hans Tal, beslöt Goetsfried Cle-
 mens at lefwerera et utdrag af desamma. Han
 worde början med Talen öfver Första Moss
 ot, och gaf desamma 1763. ut af trycket. Af
 desamma böckerna, som sal. Ordinarius hade af
 Hel. Skrift förberdigat för hwarje år, ifrån
 1759. till 1762., blef en fullständig samling gjord
 till Trycket befordrad. I detta år wardt ock
 alla Brödra Psalmboken, hwars första
 af Ordinarius 1753. utgifwit, å nys reviderad
 till Brödra församlingarnas nyttjande af
 nytt utgifwen.

I allmänhet winlade man sig derom, at
 icke

icke allenast Guds ord måtte i församlingarna rent och klart blifwa lärdt, och till den ändamålet sökte man att i sanningens föredragelser allt mer och mer rätta sig efter åhörarnes begrep, och att undvika alla mörka och mångtydiga talesätt, utan hufvud-åhågen war och förblef, att församlingens ledamöter måtte förfara Evangelii tro på sina hjertan, och såsom Guds barn ägnade derefter Gudfruktelligen lefwa. Och hwaräst i detta mål bräst, där brukade man behörig alfsamhet: dock med den försigtighet, att icke Evangelium på lagmulet sätt föredrogs, eller allden i lags-lära förwandlades. Men den som allenast för egen del war oredelig, utan och androm skadelig och genom förmåningar och winningar ej lät föra sig till rätta, den stilde sig ifrån sig, utan afseende till person, stånd och åbete; hwaraf åtskilliga bedröfweliga exempel rekommen. Häremot hade man och den sagan den, att endast i detta år 1761. se några och tugu till tretie personer, hwilke i förra tiden icke villat och afföndrat sig, nu komma tillbaka, och insända skriftelig afbön.

S. 243.

I medlertid hölt det lands, förderfweliga förhållanden framgent fort, som 1756. brustit och ehuru roligheten återställes å ena sidan som en particulär frid 1762., så steg dock den och dyrheten så mycket högre nästan öfver allt på de öfriga orter, och äfwen hos Brödras utprägnade innerliga suckningar och längtan den låra friden. Så mycket eftertänkeligare reföll dem dagsens lösen, då första efterrättel-

allmänna
ande förtry
ta, wil jag
od frögd och
firat tack
den, låter si
emåla något
Martii 17
Församling
klockan 8. o
måns lössän
Biskop J
Texten
up de w
prisa Herra
djup bestäm
ibland annan
frälst of
Han bewar
en man,
lärar gjorde
wol kunde, (M
ent) i ställe
dela våra B
wäldig wara
målt?,, Sedan
lingen på kn
loct: offer un
Te Deum
Härupå gie
Holdsdorfs fy
församlingen
ande Cantater
me;

allmänna friden gjordes belant: Efter the
 den andra förtrycke warda, och the fattige
 er alt mer och mer i nöd, wil jag up, säger HErrn. Ps. 12: 6. Wied
 begrep, och med frögd och tacksamhet alle församlingar haf-
 ga talesförmågan firat Tacksägelse, högtiden öfwer den slutade
 af församlingen, låter sig icke bestrifwa. Jag wil allenast
 gelli tro och förtroende om dess frelse i Herrnhut den
 1763. Martii 1763.

Församlingen samlade sig under basuna
 kl. 8. om morgonen, och söng et utdrag af de
 mans löffsång i den glöddande ugnen. Sedan
 Biskop Johannes et tal öfwer den före-
 satta Texten Ps. 28: 6. 9. och råtnade i
 upprätt up de wälgärningar, för hwilka wi bö-
 nade HErrn. Talet hördes så wäl med
 djup bestämelse, som frögd, betygelse; och
 ibland annat, de orden uprepades: „Han
 är frälsst oss utur all fara, midt under kriget
 Han bewarat oss „ gret hela församlingen
 om en man, och dess tacksägnings- och gläd-
 tårar gjorde en wördnadsfull Pause. „ D
 wi kunde, (Skrifwer samma berättelses Con-
 tent) i ställe för orden, som äro det minsta,
 wälskade våra Bröder det hjerta, som af der-
 wäldig warande nådenes känsla war aldeles
 målt? „ Sedan talet war til ända, bar För-
 samlingen på knä fram för HErrn sit böne-
 offer under otaliga tårar, och till slut
 Te Deum laudamus.

Häruppå gick man till högtids- predikan i
 Brödersdorfs kyrka; och efter middagen hade
 församlingen sina fast- agaper, hwarwid
 Cantater blefwo under Musicerande
 berättelse;

Chorus.

Dofwa **HE**rran min själ, och förgåt
 hwad godt Han dig gjordt hafwer.

Församlingen.

Nå! at hwart piije, slag tackfägelse aflade!
 Och hwarje ande, tag lof, wisor innehade!

Chorus.

HErrre, **HE**rrre **GUD!** barmhertig
 nådelig, och långmodig, och af stor nåde,
 trofast; Du som bewarar nåde till tusende led,
 och förlåter misfgärningar, öfwerträdelse och
 der, och för hwilkom ingen är oskyldig. Du
 lena känner alla människors barnas hjertan. **HE**
 re min **GUD**, stor äro dine under, och dine
 far som du på oss bewisar; dig är lof
 ting lik: jag wil förkunna dem, och der af
 ändock de stå icke till at räkna.

Församlingen.

Efter då Din kärleks-läga
 Stor och obegriplig är,
 Skäl min barnsliga förmåga
 Lyfta händren til dig här,
 Bedja dig om nåd och kraft,
 At omsätta dag och natt;
 Till jag dig i ewigheten
 Gör den nåd, du mig betedt
 Här i denna dödligheten,
 Tacka kan och prisa rätt.

Chorus.

Ära ware **GUD** i högdene, och frid på
 dene, och människomen en god wilje.

Församlingen.

På jorden är kommen stor glädje och frid,
 Människan må väl glädjas wid
 Guds vunnit och goda wilja.

Fridförste, J
 Gann **GUD**
 I nöd och
 Wår synd
 Din kärlek ad
 Det är wår

En fridsens
 Som höder t
 Så gjord
 Hur wi sk
 Och stillet del
 Med dine all

Du gjer fr
 Epko och sa

Dofwad ware
 böns röst.
 stöld. På H
 är hulpet, J
 tacka Honom
 en, som **HE**
 om frögdas och
 ting komma f
 mer frögdas fö

ader **GUD** alt fö
 hora ting, dem H
 Den af vårt mod
 Of mycket godt ha

Utaf unga ea

Chorus I.

Frejdforste, HERRE Jesu Christ,
Gunn Guld och Man, som i vår brist,
I nöd och död oss hjälpa vill,
Vår synd och brott oss gifwa till!
Om Fårlet aldrig ändrar sig,
Det är vår tröst ewinnerlig.

Chorus II.

En freidsens Konung, wårdar slett,
Som hörer til dess ämbets plikt:
Så gjorde Du, och tänkte på,
Hur wi skul freiden återfå;
Och stille örlig i wårt land
Med dine allmagts högra hand.

Församlingen.

Du gjer frid i dina lande,
Lycko och salighet i alla Ständer.

Chorus.

Lofwad ware HERREN; ty Han hafwer hörde
böns röst. HERREN är min starkhet och
Föls. På Honom hoppades mit hjerta, och
är hulpet. Mit hjerta är gladt, och jag
tacka Honom med mine wiso. Detta är den
som HERREN gjorde hafwer; låt oss på
frögdas och glädjas. Vänta oss med tack-
ning komma för Hans ansigte, och med
frögdas för Honom.

Församlingen.

Lader Guld alt föll, med hjertans frögd och gamman,
flora ting, dem Han gör med oss allesammen;
Den af wårt moders lif, alt intil denna stund,
Oss mycket godt har gjordt, och än gör margelund.

Barnen.

Utaf unga barnas och spenabarnas mun
haf-

hafwer Du ena magt uprättat. Barnabarn
prisa din werk, och tala om dina magt.

Församlingen.

På denna din jord,
Där efter din ord
Rättfärdighet bo
Och förtryckta folket kal en gång så ros
Där man utan bång
Går frids-frukten ståra i ärena mång.

Chorus.

HEre vår Guld, vår klippa, vår b
vårt beskydd, vår sköld och vår solighets ho
Du känner dina, och förgömmmer dem hemlig
dit tjäll.

Församlingen.

Du friar oss från syndsens twång,
Bewarar oss för plågor mång.

Chorus.

Där se de **HE**rans werk, den på jord
sådana förstöring gör: den oss örlig stillar i
sa werldene, sönderbryter hagan, sönderbr
spetsen, och upbränner wagnarna med eld.
rer stilla, och besinner at **HE**ren är Guld.

Församlingen.

Regerings-konsten Han förstår,
Och wet sig alltid så bete,
At hwad Han gör oss låter se,
Det alltid en god ända får.

Chorus.

Våra hjertan frögda sig, at Han så
hjelpen, och är en Mästare til at hjälpa.
lägger oss ena bördor uppå, men Han hjälper
oss, Sela! Hans hand är ännu icke f
Han hjälper alltid i rättom tid.

Det hafwe
Då, til wä

Ut Guld

annar, där
ld är när d
wa.

Sam mi
Af Räder
Ut Guld
Sit folk
Så är o
Det är ju
Och denna
Så hagna

Önsker Jer
dig älska.
i dina D

Örre siene Du
örre, Dit Ans
örre Guld, dit
Guld Rader, S

Förlåna oss
or; Ty ingen
laga, Utan D

Guld gifwe t
och godt R
at och stilla le
et och ärlighet.

Hör oss

Församlingen.

Det hafwe wi wäl tusend gånger sätt försara,
Då, til vår pröfning, uti nöd wi råttat wara.

Chorus.

Ut GUDS Stad må lustig blifwa med sina
unna, där Dens Högsnas helga boningar äro:
GUD är när dem der inne, derföre skal han wäl
swa.

Församlingen.

Som wi hafwe hört,
Af Råderna lärdt,
Ut GUD af stor nåd
Sit folk sådse hugnat med råd och med dåd:
Så är och nu stedt;
Det är ju handgripligt, hwad nåd han oss tedt,
Och denna GUDS Stad
Så hägnat och sågnat, at hwar man är glad.

Chorus.

Önsker Jerusalem lycko. Sänge dem wäl,
Dig älska. Frid ware inom dina murar, och
i dina Palats.

Församlingen.

Herre siene Du och råde, Och beware oss nu wäl!
Herre, Dit Ansigt i nåde lyse alltid för vår själ!
Herre GUD, dit Ansigt wärd, Och Din Frid oss allom sändt
O GUD Fader, Son och Ande, Dig ske pris i allo Lande!

Chorus.

Förlåna oss, GUD, så nådelig Frid i våra
or; Ty ingen är på jorderik, Den ofrid kan
loga, Utan Du allena.

GUD gifwe wår om Konung och all Öfwerhet
och godt Regiment; at wi under honom et
och stilla lefwerne föra måge, I all guds-
et och ärlighet.

Församlingen.

Hör oss milde HERRE GUD!

Cho-

Chorus.

At i vårt Land skal ära ho; at godhet
trohet mötas tillsammans, rättfärdighet och
lyshas; at trohet må växa på jordene, och
färdighet städa neder af Himmelen; på det
Land må sina frukt gifwa, och Han måttar
det som lefwande är, til behaglighet: på det
må söla och finna Honom, och Hans Försam
gar gå och förkofra sig.

Församlingen.

Det unne oss Guds Fader lär, Och Sonen som
Genom Dens Helga Andas kraft; Amen, ^{ren är,} ^{se oss som}
^{är sagt!}

Beslutet.

Helige HERRE GUD! Hel
starke GUD! Helige barmhertige
fare! Du ewige GUD! wälsigna
samlingen, genom Dit Lidande, R
och Död. Amen, Amen.

S. 244.

Eedan Ugaperne woro hållne, lästes och
ödmjuk sågnad åhördes, uti twänne Sam
komster, en utur esterrättelserna om alla Förs
lingar sammandragen berättelse, hwad af K
nadden hade drabbat hwarje ort, och huru
ren wiå alla farliga omständigheter bewarat
räddat dem. Hwad Församlingarna i dessa
Krigs-åren utstådt, och hwilken förlust de här och
lidit, synnerligen emot slutet deraf, wil jag här
widare omnämna. Men om jag med stilla
skulle aldeles förbigå den trohet, barmhert
och bewarelse, som de hafwa ärfarit, kunde så

mångom,
mid betjen
en straffb
alstä utu
ns firning
got litet de
många til
meers Besf
glädje tje
yddande:
deras nam
het antekna
som de
åstanka.
bdrian af
minsta ynn
omme strids
de. böcker,
n, ucan oc
hafwarne, et
man hade de
De Spörs
te gifwa de
och frägring
såsom mis
anna, huru
småde. strif
adran, då de
allenaft osannli
wederspelet.
och hos mång
orna igenfun
föregåtna Cha

mångom, som weta deraf, och af hwilka GUD
 wid betjent sig såsom werktug, blifwa ansedt
 en straffbar förgåenhet och otacksamhet. Jag
 alltså utur efterrättelsen om tackfågelses, så-
 ns firning för den återfådda friden, anförda
 got litet derom, dock utan at nämna wid namn
 på det många till en del höga Personer och ätstilliga
 meers Befälhafware; som af eget bewåg och
 glädje tjent GUDS willa, medelst Hans folks
 skyddande: hafwandes jag den säkra tillförsigt,
 deras namn aldrabäst blifwer i tid och i e-
 het anteknadt hos allt godts Wedergållare;
 den som de hos Bröderna förblifwa i oförgä-
 åtanke.

S. 245.

berjan af Kriget kunde man icke tillförse sig
 minsta ynnest och förstoning, emedan tillnittil
 mine stridskrifter, och i synnerhet några fräcka
 de, böcker, hade bibragt icke allenast gemene
 n, utan ock Officerarne och äftwen-högsta Be-
 hafwarne, et så wideligt begrep om Bröderna,
 man hade den aldraswärfte medfart at besa-
 De Spörsmaal, som man mer än en gång
 gifwa de respectablasta Personer swar up-
 och frågningarne efter de orter, som dem blif-
 såsom mistänkte beskrisne, gäfwon noggsamt
 lma, huru fullproppade de woro med Idéer
 småde-strifterna. Desto större war deras
 nadran, då de rönte, ja med egna ögon sågo,
 allenast osanningen af allt sådant, utan ock al-
 wederspelet. Detta gjorde så mycket mer
 hos många, som de wid Brödra. Försam-
 rna igenfunno den i dessa tider nästan alde-
 förgåtna Characteren, hwilken Frälsaren gif-
 twer

wer strom Lärjungom och ägta efterföljarom: S
lige åren J, när människorna försmåda
förfölja eder och säga alle onde emot eder
om de deruemman ljuga. Matth. 5: 11. Men
pelligen hade desse i sina Lågren och Qwarter
rättat, huru de besunnit saken, för än hwar m
blef begärlig, at lära känna Bröderna och be
ka deras offentliga Sammantomster. Den
lige Ande bewiste sig derwid så kraftigt på m
ga, at det som lönligt war i deras hjertan, wor
uppenbart, och de bekände, at Guds sanner
more där tillstades, 1 Cor. 14: 25. "Åh!
"en ansefelig Officerare, detta är ju et Guds
"der, at se et folk, som tror med hjertat!
"arme människor tro med munnen, och i hjer
"hafwe wi ingen ting." Många blefwo om
angelit sanning öfwertryggede, då de fingo se
som wandrade Evangelio wärdelliga: och om
ga har man fått tidningar, at de til slut q
rat werlden såsom fattige syndare, i förtrö
på Christi Görtjenst, hwilken i Brödernas
dikningar blifwit dem recommenderad och bepr
Mången förfärlig Parti-gångare wardt genom
bemyndelse, och än mer genom det, som han
sit själa-gagn hörde i Brödernas offent
Sammantomster, så blidlad och medtagen,
han stonte ej allenast Bröderna, utan
på deras förbön, andra inbyggare där
kring. Endå Kongl. Preussiska armeen
i någden af Herrnhut, hade denna och de
gräntsfande Församlingar och anstalter at
na sig af många höga besök, samt all den
het och förstoning, som i sika fall någon
möjligt; och då Kaysersliga armeen kom at

Jfrån är r
angden, n
tion. Många
ationer och
dal Printsar
i Herrnhut
Kongl. F
mes, Kaveri
samt för Gört
stet så stark
gifswo hwar
wisa dem d
ret så prisade
förnam Gener
ta Eder; så
ogler i hela
at finna wer
de förakt
et och en gång
Nisse-namn,
Armeer och
hade påh ifr
det uppehåll
na och städer
nder allt såda
smärre och s
många durch
de ofstörde i s
man utsedt
församlings
t Pogareth; n
på det efteri
en af sina egn

angden, njöto de lifadan ynnest och Pro-
 tion. Många hundrade Officerare af allehanda
 tioner och Religioner, hwaribland war et stort
 tal Prinsar, gjorde, inom fjorton dagar, be-
 sät i Herrnhut. Ibland dessa war i synnerhet
 deras Kongl. Högheters, bågge Saxiska Print-
 ses, Kaverii och Carls besök mycket fä-
 samt för Församlingen. Ifrån den tiden wardt
 t på maktet så starkt, at man ofta ej war i stånd,
 att gifwa hwar och en behörigt besked och svar,
 att visa dem de annars misstänkte, men nu i
 ret så prisade anstalter. "Uta! sade till slut
 förnam General: låter denna mödan icke för-
 ta Eder; så många besökande, så många U-
 öglar i hela werlden. Och man har efteråt
 nogt finna werkan deraf på många orter. Kort
 de föraktade och försmäddde Herrnhutare
 et och en gång betjena mig af detta oegente-
 lica ställe - namn,) funno så mycken ynnest hos
 Armeeer och deras Anförare, at den, som ba-
 hade pass ifrån Herrnhut, kunde genast, utan
 det uppehåll, passera genom lägren, posterin-
 na och städerna.

S. 245.

nder allt sådant talrikt påhellsande, ja mid-
 smärre och större Corpsers och hela Arme-
 många durchmarscher, förblefwo församlin-
 ne oförde i sina sammankomster. På en ort
 man utsedt et nybygd och danu icke be-
 församlings - hus, samt församlings - salen,
 et Pazareth; men Lands - Herren lade sig der-
 på det eftertryckeligaste, och inrymde håld-
 na af sina egna byggningar till sådant bruk.

På somliga orter kunde väl Inqwartern
garne icke aldeles undwiskas, och hade sina wo
liga beswärligheter med sig, men man rö
och derwid mycken benågenhet å Officerarnes si
Ty och somliga tillhöllo sit manskap at upföra
stilla och ordentliga, af den grund, at där bod
godt folk. Mången liten inqwartering afwä
en större och beswärligare. Och högste Befälh
warne låto, genom tjenliga föreställningar om
möjligheten, at taga emot inqwarteringar på
församlings-orter, som woro starkt bebodde
intet landtbruk hade, snart beweka sig, at m
dela dem Protectoria och Salve-gården; gi
och ofta sådant af eget bewåg.

Hade en och annan Underbefälhafware
gon gång en illat Intention, så gjordes den
nom hans Förman til intet, innan den kom
fall werkställighet. Genom förböner och
föreställningar blefwo jämwäl många swära
tributioner antingen mycket mildrade, eller
hög befällning aldeles eftergifne.

Store Corpser, som woro på Retirade stadde,
serade Församlings-orterna utan utswäfningar.
då af en Armee, som war på återmarschen, må
Tusende, som intet bröd hade, gingo igenom en
samlings-ort, bådo de med mycken bestedelighet
man måtte öfwerlåta dem så mycket, som
ligt wore. Alle Inwånare lemnade utan be
ping fram det bröd-förråd, de ägde; ja, bar
i anstalterna, tilldelte dem med glädje sit til
kost ämnade bröd, och Bagarne bakade til
sammans tjenst så mycket, som de nänsin
Denna willighet gjorde hos dem et ärtän

ing, som
fingo gagn
Bewarelse
församling wa
twa hufwu
ang emot hw
de at försan
sa, at de
napptagste
En annan
sätt innes
Armeen ge
arna. Då gic
samma hade
en werkliga
Retiraden
Wid det
gt manskap
en Broder,
gs-orterne, m
t, hwille på
gwisfare ofta
en farliga om
llf, fast man
gång kommo
med sina le
just war i
rt, och blefwo
tte, bestyddade
wisse.

en besynnerlig
församlingen

gvarier
sina wa
nan rön
arnes sid
uppföra
där bod
afwärd
Besälga
gar om
gar på
ebodde
, at ma
en; gjo
fware
es den
en kom
och, ga
wåra C
, eller
tadde, p
ingar. D
en, må
om en S
delighet
som g
tan be
ia, bar
t til S
ade til
sin f
artän

lyck, som Bröderna på andra orter sedermes
singo gagn utaf.

Bewarelsen i farligheter, dro otalige. En
församling war en gång i fem dagars tid innesluten
i två hufvud-armeer, som stodo i slag, ord
ing emot hwarannan, och Batterien woro rik
de af församlings-orten. Men Gud wände
det så, at de drogo längre bort, och bara et li
gar om
gar på

En annan församlings-ort war på sam
sätt inneslängd. På ena sidan wardt den
Armeen genom den andra drifwen ifrå hög
erna. Då gick Canonaden öfwer orten förbi, och
samma hade dock ingen skada, hwarken ge
m verkliga anfallet straxt bakom orten, eller
Retiraden på des andra sida.

Wid det så starka wårningar stedde, och
gt manskap togs så ofta til soldater, wardt
gen Broder, hwarken på resor eller i Försam
gs-orterna, med wåld borttagen. Af de Brö
t, hwille på sändebods-resor eller såsom
gwisare ofta rålade i starmyslar eller i an
fa farliga omständigheter, tog ingen skada til
ll, fast man ofta högg och stöt efter dem.
gång kommo och någre resande ogifte Gys
t, med sina ledsagare, ibland en talrik Corps,
som just war i begrep at angripa sin weders
tan be
et, och blefwo af Officerarne bestedeligen be
te, bar
ste, bestyddade, och i rättan tid på en blwäg
t til S
wisse.

S. 247.

En besynnerlig Guds bewarelse rönste Brödra
församlingen i Neusalz uti Slesien, midt
P p 2
na

under plundringen och elds-lågan. De för-
tre åren hade hon alsintet försärlit af frige-
mederwärdigheter, tills i September 1759. be-
trågen af Rykska Armeen kom at stå där i land-
då hon den 24. Sept. efter 18. timmars qwal-
ma inspörring, blef af densamma fulleligen
lad, och husen den 25. Sept. antändes, men sa-
telige Bröderna, Sysstrarne och barnen gen-
slids bistånd utur elden räddades och utför-
sedan de mist alt hwad de ägde. Saken
förmödeligen anstald af hättsta människor, h-
le wille, så wäl stilla sin rofgrighet, som ock
fa sin härm på Bröderna. Så snart plund-
gen börjades, räddade sig Sysstrarne och Bar-
undan til Församlings- och Kyrko-huset; och
husen sattes i brand, resolverades at frälsa
med flykten. Någre Officerare sökte derutinnan
at hindra dem, wille sätta godt mod i dem,
lofwade inställa plundringen, samt låta släcka
den; men Bröderna suano orsak, at mistro
ras föregifwande. De sågo wäl ingen utväg,
salvera sig genom flykten; ty de blefwo bewo-
de, och orten war med en wagnborg omgifwen.
Men någre Bröder kastade at dem, som h-
kraft om Församlings-huset och ej wille slä-
någon därut, något penningar, hwarmed de så
amuserade sig, tills samtelige Sysstrarna kommit
genom bakdörren af Församlings-huset. Och
ter wagnborgen för elden skul måste flytta
undan och göra öpnig, sunno flyglingarna
så mycken plats, at de sluppo igenom.

I medertid hade dock många Bröder
måst blifwa qwar, och wordo med wäld till-
at släcka, där ingen ting war mer at bärga.

någre af de
et, i mening
woro där q
glade, föruta
woro utfor
oro i högsta
it dem undfo
na. Så sn
it, slöto de
med lärar, fö
pps- och lifs
stolt plundrad
ne nästan ald
i lifwet, eller
ssule, som m
barnsängs-h
til fors följa
wäl efter dem
er försagade;
medlidande oc
bröd. Af et
wägen i nå
owsterliget,
Parti, som fa
la utur byen,
Hela sällsta
Bumslau, oc
mycken hjälps
war mycket
st. Kommo de i
blefwo, sedan
er, i de nästa
ge Exulanter
st. Af de q

De för några af dem wille retirera sig til Församlings-
 huset, i mening, at de andre Bröder och Systrar
 woro där qwar, sunno de alla dörrar där för-
 glade, förutan bakdörren, genom hwilken de an-
 qwalsade woro utkomne; och många af Plundrarne
 dro i högsta måtton förtörnade, at man hade
 dem undkomma. Orsaken kan man lätt ut-
 ana. Så snart de kommo tillsammans på frä-
 lutt, slöto de en ring, och tackade sin kära Her-
 med tårar, för denna näbga räddning utur all
 upps- och lufs-fara. Ty änskönt alle Bröder
 strot plundrade, många hårdt slagne och de
 nästan aldeles afslädde, så hade dock ingen
 lifswet, eller fått någon stada på sin tropp.
 slute, som många wedor warit sängliggande,
 barnsängs-hustrur, blefwo starkte, at de kun-
 til fots följa med på flykten. Plundrarne sat-
 wäl efter dem, men blefwo af reguläre Sol-
 för jagade; och somlige af dessa tildelte dem,
 medlidande och med tårar i ögonen, sit Com-
 bröd. Af et annat Parti blefwo de wäl un-
 wägen i några timmars tid qwalde; men,
 orweterliget, allenast så länge uppehållde, tills
 Parti, som farit ut på plundring, åter war
 utar byen, som deras wäg låg igenom.
 Hela sällskapet tog wägen at Gnadenberg
 Bumlau, och wardt allestäds under wägen
 mycken hjälpsamhet bemödt, änskönt hela Eras-
 war mycket utfugen och förödd. Den 28.
 kommo de innan dagningen til Gnadenberg,
 blefwo, sedan de af Bröberna fått nöbga
 er, i de nästa Församlingar fördelte, och såsom
 Exulanter allestädes med kärlek emot-
 te. Af de qwarblefne Bröder hade några
 sin-

Ringrat sig; men desamme anlände också till
närmaste Görsamlingar, sedan de utslädt hwar
handa besvärligheter.

S. 248.

En dylikt fara träffade och Wödmista Görsamling
gen i Ryksdorf, enär Ryfke Trupparne under
der Generalen von Tottleben stodo i Oct. 1764
för Berlin. Systerarne och Barnen bragtes
säkerhet till Berlin, och inlogerades merendels
Brödernas Görsamlings-hus på Wilhelms-gata
hwaräst de likwål woro i stor ångest. Bröderna
utstodo mycket, i ihj de blefwo aldeles förfä-
dfwen till en del illa medhandlade, och woro i
ständig elds-fara ibland de många eldshögar
gator, och emellan de tätta med halm betäckta byg-
ningar, lador och såhus, hwarwid öfwer allt
brist på watten. Men de höllo redeliga ut wid
la wedertwärdigheter, och då elden kom lös, de
dode icke allenast sina egna, utan och närma-
Sochmens aldeles förlätta hus. De kunde icke
samt prisa Guds bewarelse för Stadur till tro
och lif, och woro ganfka tackfamme, då af an-
Görsamlingar gjordes et sammanskott, till nå-
ärfättning af deras lidna förlust.

Grufkan för dylikt medhandling, föranlät
derna i Gnadenberg uti Slesien, at år 1764
då irreguläre Truppar kallades, hwilke öfwer-
förorsakade nöd och ångest, bringa alla Sys-
ter och barn i säkerhet till Saxen. Systerarna
gös merendels emot i Niesky och på Glö-
i Trebus, Barnen i Groß-Zennersdorf,
Glicorna i Herrnhut; och på dessa orter blefwo
öfwer et fjerdedels år underhåldne, tills de med

erhet kunde be-
kom några sm-
en i Gnadenb-
så wäl wid
te Bröderna
do sig at be-

Den bedröfw-
wål allestä-
Diaconien
at hjälpa bö-
förorsakad.
och Syster-
ter, öfwerwägd
at bibehålla d-
edermödor, so-
runder förspor-
råkna de anser-
besittja Pandt-
na grannar lit-
gar, och sådan
immelsta Gadre-
elust och den af-
Görsamlingarn-
ter, och tillika
Guds werk iblan-
me. Hårtill har
del, nemligen d-
dan ogement
anufacturerna
d Armeerna fi-
brödernas arbete,
d försälgnngen i

het kunde begifwa sig tillbaka åt Elesten. Men
 som några små utpräknningar, hade Församlin-
 en i Snadenberg ingen skada; ty Besälhafswar-
 så wäl wid Rykta som Kåiserliga Armeen, med-
 te Bröderna Salve Gården, innan de under-
 do sig at bedja desamma om sådant.

§. 249.

Den bedröfweliga händelsen i Neusalz, som
 wäl allestäds åstad sorg och klagan, och Brö-
 Diaconien måste åter åtaga sig en stor tyngd,
 at hjälpa båda den skada, som derigenom blif-
 förorsakad. Men tacksamheten för Bröder-
 och Systerarnas räddning, här och på andra
 ter, öfwerwågde alt detta. Och emedan min affigt
 at bibehålla åminnelsen, icke så mycket af Krigets
 edermöddor, som af den underbara hjälp man
 under förspordt: så wil jag icke heller här
 nämna de ansefliga skador, som de Bröder, hvil-
 besittja Landt, ägendomar, hafwa med andra
 na grannar lidit genom lefwerantser, fourage-
 gar, och sådant mera; utan allenast prisa den
 ämmelsta Fadrens trofasta försorg, som wid all
 lust och den allmänna hungers-nöden, uppehål-
 Församlingarna och deras talrika Barna-an-
 ter, och tillika satt dem i stånd, at understöda
 lds werk ibland Hedningarna, så nu som til-
 me. Hårtill har Gud betjent sig af et ordentligt
 del, nemligen deras händers arbete, och til den
 dan ogement wälsignat handtwerkerierna och
 anufacturerna i Församlingarne. Ty då man
 Armeerna snart blef warse dogeligheten af
 ödernas arbete, och fant för mögta beqwämt, at
 försälgningen ingen ting til afprutning begärdes;
 så

så bleswo ej allenast Bröderna öfverhopade med arbete, utan Besälhafswarne sörgde och ofta sielswo för att deras waror kunde på en tid, då handelsverrelsen afladnade, passera til och ifrå marknaden. Och när tillförslen war inspärred, gäfwos Pass, at Bröderna kunde försä sig med nöddigheter. Således betygade en General i sit Parat at Han meddelte detsamma, til at wisa Herrn ut och de låra Barnen därstädes, sin besynliga aktning, och at afhjelpa deras törstighet.

J allmänhet hade Bröderna at tacka för Barna, anstalter för mycket godt. Barnens ofaldiga, naturella och kärliga tal och upförande mot hwår man, utan Styrtighet eller fräckhet, utan mera, den förnögdhet och sällhet, som lydesa omtyndiga utur ögonen, tilskyndade dem strax i början de högre och lägre Officerares beundran och tilbøjelse, som Bröderna sedermera i många omständigheter hade förmån utaf. Där kunde man med stål heta: Utaf unga Barnas och Späna barnas mun hafwer Du ena magt uträteat, ic.

Jag wil icke speciellt anföra den synnerligen hjälpe, som Bröderna ärfarit i sit byggnings-sende, at de kunnat icke allenast fullborda de nödiga i alla församlingar före Kriget påbegynta byggnader, utan och midt under Kriget, til deras anstalters bättre inrättning, börja och fullända helt nya och ansefliga byggningar. Och emedan faran af Ellds bewarelse, under Willarnas Krig i Amerika, äfwen blifwit redan beskrefwen; (S. 217, 224.) så wil jag sluta denna Relation med några satser utur en Broder Spengenberges rättelse om Amerika.

Enren har
se) med
af Krige

“Genom n
ens wid Ma
småde, ryck
en bragt å b
öröriskt för
deros orter för

“J de små
angre upp i
en, har Han b
många hun

“Han har
och våra Gåste
nga tiden; och
att satt of i
med nöddiga

“Han har
icke allenast ibla
til Berchle

utan och ibland
nde Krig gjord

“Wår läre
nålagga nya St

“Han har t
tane och i inbör
ngen af de wår
bättre försörja

“Mågre Brö
mnade sig at
angar tagne, d

S. 250.

HERRN hafwer (heter det i berörde berättelse) med sina ögon ledt oss ifrån bdrjan till ändan af Kriget.

"Genom vår Colonies och Indiansta Stadsens mid Mahony, förstöring, har Han gjort ett småde, ryckte om intet, hwilket den onde stenen bragt å bane, till at få folket här i Landet förorsäkrat för Brödernas skull, och således alla deras orter förstörda.

"I de swåra tider, då hwar och en, som längre upp i Landet bodde, måste taga till flykten, har Han bewärdigat oss, at wara en tillflykt för många hundrade fattiga människor.

"Han har som en mild Fader försörjdt oss och våra Gåster, och äfwen war bostad, i den lilla tiden; och genom några Wänner i Landskapsen har Han satt oss i stånd, at förse de nakna flyktingarne med nödiga kläder.

"Han har wälsignat oss med Evangelio, och allenaft ibland det hwitta folket, som flyktade till Bethlehem och Bethabara i Carolina, och ibland Indianerna, som under pågående Krig gjorde besök i Bethlehem.

"Wår fære HERRE har satt oss i stånd, at anlägga nya Gödsamlings-orter.

"Han har bibehållit oss allesamman mid ett trysk och i inbördes kärlek, så at på den tiden ingen af de våra begärt fara annorstädes, till at söka försörja sig, eller komma i mera säkert ställe.

"Någre Bröder, som med Steppet Jrene ankom till sig at Europa, blefwo wäl på sjön tillfångar tagne, då äfwen några bref bortkommo."

P P S

"mo,

“mo; men hvad som derifrån blifwit til oss
“fändt, och Bröderna, som afrest til Ameri-
“åro alle lyckligen hit komne.

“I återbruk och andra närings- säng
“Han wälsignat oss mer, än förut, och gif-
“oss tillfälle, at kunna skaffa flygtingarne arb-
“och jödo-medel; derwid har Han uppehållit
“förmerat vår Credit.

“Han har ibland Willarne stänkt oss
“ner, som hafwa afwändt mången olycka.
“Då de Wilde om nätterna varit i beg-
“at angripa oss, har Han derifrån afsträckt de
“genom et händelse-wis löshadt Musket-rott,
“ler någon annan tillfällighet. Wi hafwe efter
“fått höra talas om många slika händelser.

“Han har nyttjat Kriget, til at mer än
“nars, å daga lägga Brödernas sinnefog för
“nom, deras trohet emot Öfwerheten, deras
“lek för Grannarne, och deras willighet at tj-
“äfwen de fiender och mördare, som wilja g-
“fred; hwartil Bröderna ofta hade tillfälle.

“Wi hafwe bibehållit våra Barn i oskyld-
“heten, och utom fruktan och strämsel kunnat
“hjelpa desamma.

“Wi hafwe förblifwit oförderde och orub-
“i vår Gudsamlings-gång. Han har genom
“get låtit oss komma til ärfarenhets-kunskap
“ti många Färo-ämnen, hwarom man ingen
“med redlighet kan tala efter blotta Theorien.

“Han har genom många pröfningar be-
“nerligen stärkt oss, i trone på Hans Ord, i bar-
“ligt förtroende til Honom, i öfwerlåtethet
“barnslig tillgifwenhet under Hans wilja, i m-
“Honom grundad frimodighet, o. s. w.

“Wi wor-
“sig, och
“trofote de
“oss i sin
“icke allenast
“Brödernas
“dem ifrå
“Brannar hade
“föret et prate
“sin bön
“Han kan
“uplände i ni
“intet annat
“åra skull;
“jämwohl hush

Hans
Som d
Han ol
Med sin

å snart friber
stundade R
logau i Gles
Neusalz, m
sage säga ingen
förlust, som d
kunde åtmins
get wore til d
ade, at ej mer
måfina friiden w
et Vondt. D
on tilläanna, o
de skulle l

"Vi woro såsom får, de der wille låta slag-
 sig, och som låto Hans wågar behaga sig,
 skofote de och synas måtte, allenast Han brag-
 de oss i sin arm och sköte. Men då wi hörde,
 att icke allenast Willarne hade sagt: wi wille se,
 om Brödernas Guld är så stark, at Han kan fräl-
 la dem ifrån vår yxa;" utan och en af våra
 Brannar hade yttrat sig: "Bröderna hafwa
 väl för et pratat så mycket om Frälsaren, och
 skänt sin bön till Honom; nu för man se,
 om Han kan rädda dem;" så bleswo våra hjer-
 ta upståndne i nit emot dessa Gulds händelser, at
 intet annat kunde, än bedja Honom för Hans
 ära Skull: **HJERRE** hjelp oss! Och Han
 jämnwäl hulpsit oss.

Hans trohet ware ära,
 Som daglig är oss nära.
 Han olycks-fall afwänder
 Med sina Allmages-händer.

S. 251.

Å snart friiden war sluten med Ryssland, de
 stundade Kongl. Cammar-Collegium uti
 logau i Slesien, at Brödernas Stablisement
 i Neusalz, måtte ställas i sit förordna tillstånd.
 De sågo ingen möjlighet der till, wid den sto-
 ra förlust, som de här och på andra orter lidit,
 kunde åtminstone icke tänka derpå, innan
 det wore till ändas; ja, de woro nästan resol-
 erade, at ej mer inlåta sig dermed. Men sedan
 denna friiden war ingången, gaf Konungen ge-
 om et Råd, Råd, Brödra-Untertens Dire-
 ktörerna tillkänna, at denna Colonies åter upbyg-
 gande skulle lända Honom till synnerlig
 wäl.

wälbehag. Detta föranlät Bröderna, at få sin då warande Syndicus Johan Friederich Köber, såsom deras Deputerad, till Berlin; hällst då man tillika fant nödiga at göra tjenliga föreställningar, angående et annat intrång i de andra Slesiska Församlingar. Härupå utkom under den 18. Julii. 1742. jämte Stadfästelsen af den 25. Dec. 1742. den 7. Maj 1746., en förnyad Concession den til Augsbургiska Confeßionen sig bekännande Evangeliska Brödra-Uniteten, med föresat, at skydda heane emot alla skende intrång. Då Brödernas Etablisement i Neusalz straxt därefter begynte, at å nyo upbyggas.

§. 252.

Bröderna i Neu-Dietendorf hade wäl deras, med landsens Ryske-församling sammanpåkada, inra församlings-inrättning, (1797.) njutit alt nödigt beskydd, och woro oförsynnerligen wld några under påstående af Hertzliga Huset och många Collegii. Her gjorda besök, med löfte om all möjlig försäran upmuntrade, til at utwidga sit Etablisement. En god början war ock dermed redan gjord. Ogifte Bröderna hade byggt up et nytt hus några werkstäder, och inwånarne en församlings-sal til sina dagliga sammankomster (§. 212.) Men de önsade likwäl, at få af sin lära Landsherre en formell försäkran om samwets-frihet wld sina församlings-samlingar och privata Gudsstense, och båda Brödra-Unitetens Direction wara sig derutinnan hjälpselig, och til sin fullständiga tillfredsställelse.

en Rant
alte Syn
början st
efter behö
regler, fö
rens försä
försättning
de fri, och
inbyggare
förändrade
ande Evang
allige Medlem
ten; och Rob
den fria offe
den Disciplin
dra-församlin
Eedar Brö
na nådigsta fö
fölte, efter all
fets och Reger
fölgd af B
utwidgade be
er til nya Col
måste unda
och en åt R
eral hade lard
på en annan si
refne; och Han
dan under Käf
nig Minister lä
et Etablisemer
gaf derpå til

at sån en Lands-Herre's Concession. Ofwan-
 Friede Synodus Köber blef alltså wid 1764.
 till början sticad såsom Deputerad til Gotha,
 t nöddig efter behörig afhandling med Hertigens
 ende et Regler, följde under den 14. Martii Lands-
 samlingens försäkring, at, sedan där warande Brö-
 drens försättning blifwit grundeligen undersökt, al-
 l. 1760 de fri- och rättigheter, som de öfriga land-
 1742. de inbyggare tillkomma, skola förunnas den
 cession fördrändrade Augsburgiska Confectionen sig be-
 bekänna fördrändrade Evangeliska Brödra-församlingen, och
 ed fördrändrade Medlemmarne af Evangeliska Brödra-U-
 de inträde till; och skola desamme i synnerhet Ryddas
 straxt den fria offentliga Religions-öfningen, och
 den Disciplin och ordning, som Evangeliska
 Brödra-församlingarne med sig hltbragt.

Sedar Bröderna i Neu-Dietendorf århållie
 en nådigsta försäkran, fortsatte de åbygnaden,
 tning, sökte, efter all förmåga, at fullgöra Hertiglga
 tning, sökte, efter all förmåga, at fullgöra Hertiglga
 woro öfsets och Regeringens åstundan.

S. 253.

ig följde af Brödernas under Kriget än mee
 utwidgade bekantskap, woro åtskilliga Inbota-
 giorde till nya Colonier, hwilka alla man dock den
 at hus måste undanbedja sig. Ibland desamma
 stor och en åt Ryßland. En wiss stor Ryß
 ankomst hade lärdt känna Brödra-församlingar,
 at på en annan sida, än de förut blifwit Honom
 försärfne; och Hans goda intygande war orsaken,
 ings, sedan under Kåsserinnan Elisabeths Regering,
 do Brödis Minister lät flera gånger tilbjudas Bröder-
 et Etablissement på sina Gods i Ryßland.
 reds på gaf derpå til swar, "at wid de bekanta om-
 "stån-

"ständigheter, som nu i tjugu års tid uti Ry
 "Riket förekommit i affeende på Bröderna,
 "Då många besvärningar emot dem blifwit
 "nes Kåiserliga Majestät förebragte, man icke
 "de finna, huru et sligt onbud stode at nyttja
 Derwid förblef det den gången. Sedan fr
 emot slutet af året 1762. blifwit återståld, w
 Bröderna åter inviterade til Ryssland, och de
 nom ofwannämde General. Då man nu ej
 de annat swar aflemna, än förberörde, föred
 saken Hennes Majestät, nu regerande Kåiserinn
 hwilken resolverade, at anställa en undersök
 öfwer Brödra-saken, och til den ändan låta
 ländsta Commissions-Acterne, jämte alla dit
 rande skrifter, komma ifrå Petersburg til
 Pau. Uppå ingifwen Rapport, resolverade
 nes Majestät, at låta Bröderna rättwisa w
 faras, och försäkra dem om sin Nåd och
 tagelse i Rysska Riket. Med denna Resolu
 anlände et Kåiserligt Håf. Råd i Sept. 17
 til Herrnhut. Och sedan Håf. Rådet gifwit
 dra, Unitetens Direction derom behörig under
 telse, wardt det beslutit, at genom två Depu
 de afslägga wördsammaste tack-sägelse hos Kåise
 non, och för Densamma och äfwen för Des
 deliga och werldliga Collegier, å daga lägga
 dra, Tyrkans riksländ, i anseende til Pära och
 fattning, samt afbida Des ytterligare allern
 sta Resolution. Den 32. Oct. reste alltså,
 Kåiserliga Håf. Rådet, Bröderna Paul
 nius Layritz och Johan Lorez såsom De
 rade til Petersburg, och wordo där, efter
 lemnad fullmagt, genom Herr Grefwen G
 rius Orloff, hos Kåiserinnan präsenterade.

Majestät g
 ad om Brö
 g; och, em
 ing, utnäm
 o, Demetre
 dirigerande
 Orloff. U
 hwaruti De
 letens bekän
 desutom en
 Brödra-ty
 hårom blif
 godssinnam
 to ut, at Br
 kistilnad und
 lista Pāran,
 och Christeli
 de aldrasförst
 lista Bröder
 1764. en K
 Gouvernemen
 nt, deruti det
 lista Bröderna
 tillstādijelse; a
 fullkomlig
 det, likmätigt
 samma fram
 det widare)
 od och beskräm
 af dem, som
 satt sig ned,
 ande. 2c."
 Efter en gans
 Hennes Majestät

utl. Ry
derna,
llfwoit S
an icke k
at nyttja
edan fri
åld, wo
och det
nu ej k
föredr
Käyserinn
undersök
n låta S
alla dit
g till 177
erade S
vissa we
och en
Resolut
sept. 17
glfwoit S
g under
a Deput
os Käise
dr D
lågga
åra och
allernä
alltså,
aul E
om De
fter af
en Gre
rade. S

Majestät gjorde sig på det nådigaste under
ad om Brödernas händelser, Våra och författ
g; och, emedan Deputerade bådö om under
ning, utnämde dertill Metropolitén af Nowo
w, Demetrium, såsom präsidierande Ledamot
dirigerande Synoden, och förberörde Herr Gref
Orloff. Undersökningen skedde i några sam
hwaruti Deputerade lade till grund, Brödra
hetens beläggelse till Augsburgeriska Confession,
därutom en på Latin författad kort Relation
Brödra-kyrkans författning. Sedan berätt
hårom blifwit afgifwen, åskades hela Syno
godsfinnande. Och då detsamma föll i så
to ut, at Bröderna utl Våran, en ganska rin
skiftnad undantagen, instämma med Prote
stanska Våran, men i deras Disciplin, Kyrko
och Christeliga wandel besluta sig om at lif
de aldrastörsta Christna, och kalla sig Eb
angeliska Bröder: så utfärdades under den 11.
sept. 1764. en Käyserlig Ukase, som afgick til
Souvernemens, och gjordes i Tidningarne
nt, deruti det ibland annat heter: "at Ewan
geliska Brödernas Unitet gifwes den allernådig
astadgjelfse, at komma in i Riket, och njuta
fullkomlig Samwets-, Religions- och Kyrko
het, likmätigt deras egen Disciplin, såsom de
asamma framlagt för Synodo. Och alltså (be
det widare) tage Wi i vårt aldrastörsta be
d och bestärk alla Unitetens Bröder, så mån
af dem, som i hela vårt Rike antingen re
n satt sig ned, eller framdeles warda sig ned
ande. 2c."

Efter en ganska nådig affeds-audients, der
Hennes Majestät lät förstå, huru det skulle
lån.

lända till Dess Högga målbehag, om en Brödras Colonie etablerade sig i Konungariket Austra-
 resten Deputerade åt Tyssland tilbaka, och af-
 berättelse om deras med nåd af Gudi beledsa-
 da ärenden.

§. 254.

Om Församlingarnas inre tillstånd är tillfr-
 §. 242. förnämligt, och om utvärtens omf-
 digheterna något här och där anfördt; så af-
 blott behöfver uprepa något litet af de märk-
 ga förändringar, som wid somliga Församling-
 föregått.

Saxiska Församlingarne blefwo genom de
 allernådiga Landens Faders, Konungens af
 len och Churförstens af Saren, Augusti den
 jes dödeliga fränfalle, den 5. October,
 ej långt derefter genom Hans Efterträdare, C-
 förstens Friedrich Christians död den 17. 1763., i en sorg försatte, hwilken gick så my-
 djupare, som de under Desamma hode icke
 näst nutilt allt bestydd, utan och en utmärkt
 Man hade dock äfwen den hugnad, at Brö-
 na af Hans Kongl. Höghet, Prints Haver-
 såsom Chur-Sarens Administrator, och af C-
 förstilliga Huset och Ministerio, blefwo försät-
 om fortsättningen af detta nådiga sinnelags
 let de och werfeligen hafwa rönt.

Wendiska Församlingen i Klein-Weite,
 liksom först upwuxen under Krigs-oroligheter
 ty Församlings-salen och de fleste Familje-
 blefwo på den tiden upbyggde: och sedan
 ställes åter, begynte ogifne Bröderna at
 sig et eget hus.

Bröderna i Barby woro många när-

an boende
 berande Brö-
 i Församlin-
 olor och wil-
 Brödra, an-

ga Kongl. 1761.
 Dess wis-
 3 Rykador
 som 1753.
 alla Bröderna
 en rymligare
 ngar för Gl-

1761. i stånd
 som dem
 Gåse, anst-
 (§. 208.)

Änningen af
 som också my-
 Berlin. Kort
 distillige Böm
 ne til Brödra,
 öner wigde,
 nemligen seda
 förekommit.

3 Öbersbo
 et eget sty-
 delgelse, och u-
 en ny Conc-
 samlingen där

rsamlingarna
 lorade år 1761
 org II., under

en Brödrarboende själar till upbyggelse. Af därstädes
 Öfverande Bröder blefwo åtskillige kallade till ar-
 och af i Församlingarne och Chor-afdelningarne, i
 beledsaolor och wid Hedna-Missionerna. Där wa-
 te Brödras anstalter, hedrades och med besök af
 nga Kongl. Preussiska Husets höga Personer,
 er Dess wilstande den tiden i Magdeburg.

3 Rykendorf wid Berlin, hade Församlings-
 sa, som 1753. bygdes, redan blifwit för trång för
 e mäst Bröderna. De bygde altså under Kriget
 en rymligare Församlings-sal, jämte några
 ingar för Glicke-anstalten, och bragte desam-
 1761. i stånd. De njöto derwid samma Kongl.
 som dem 1753. war wedersfaren, wid det de
 t Glicke-anstalten och gamla Församlings-
 a. (S. 208.) Underhandlingen, angående a-
 miningen af Brödras Colonien i Neusatz, ä-
 som också mycket godt för Bömska Bröderna
 Berlin. Kort före 1764. års Synodus, blef-
 åtskillige Bömske Hjelpare och Präparandi an-
 ne til Brödras kyrkans Acoluther, och några til
 öfveraner wigde. En förrättning, som på 140.
 nemligen sedan 1624., på Bömska språket
 förekommit.

3 Rykendorf förlamte Lands-Herren Brö-
 na et eget slycke Land till deras äbyggande
 byggelse, och under den 26. Nov. 1761. utfär-
 de en ny Concession för Evangeliska Brödras
 samlingen därstädes.

S. 255.

Församlingarna i Storbritanniska länder, för-
 förade år 1760. sin Lands-Herre, Konung
 Georg II., under hwilfens beskydd de hade både
 D 9
 sin

sin första början och ansenliga tillväxt. Vid denna tid, den så måt de, som andre Religions-fattningar, öfverlemnade till sin nu regerande allernådigsta Konung, blef med synnerlig ämottagen, och jämte de öfriga Tryckt.

Uti Oakbrook gjorde en vis man genom antinomistiska läro-satsers utspridning arbetarena mycken möda, och i församlingen mer än Confusion. Dess anhängares tygelfria lefverne ögnade ögonen på de öfriga, - at de ej gäfvade honom något gehör. Han såg sig alltså sakad, at med några sina anhängare, som ville låta råda sig, fara ifrå församlingen.

Dyrheten i hela landet förorsakade, en vanligheten, en hop oroligheter, och Bröderna i Duffenfield bestyldes, at de upköpt och tilldyrart tider i sina Capeller förvarat en månSpannemål. Folket lopp tilhopa ifrå landet, ville förstöra Capellerna; men årlände Bröderna oskulld, då de desamma genomletat och därigenom ligg funnit.

Schoiorna, som hos Societeterna i Westshire blifwit uprättade, hade sin wälsignade fortgång, och många, som annars icke höllt till Bröderna, stälade dit sina barn. Dessa ro ofta föräldrarna till upbyggelse, och givde dem nyfikna, at besöka Brödernas sammankomster. Ja folk, som tillföre emotstått och följt Bröderna, blefwo derigenom deras rödgaste wänner.

Uti Societeten i Haverfordwest i Wales, wardt en Brödra-församling iork och i Norra och Södra Wales åstundades åstundades öfrer Brödra-predikare, sedan (

blifwit på denna Må på Ballyva (1760) börja nya församlingens Gracel inbyggare om et pennin och satte, at besynnerliga Gysrar.

Evangelii p orter wor Capeller bygg Bröderna i fara at utstå hotelser wille och förstärka åstundades gån; men att sig, at namara stöta derefter ger

§. 241. om förattie pers andels destinerat och Hedningar; och em och tacksamhet och wänthet och blyhem och förmålt är)

Uddes blifwit på walesiska språket öfversatte och denna Nation bekante.

På Ballykenney - land i Norra Irland, (216.) började några familjer sätta sig ned, för församlings-orten, som där skulle anläggas, under Gracehill. Men emedan denna tractat inbyggare äro mycket fattige, blefwo de om et penningelån från andra församlingar, som de satte, at upbygga en Kyrka och andra hus- besynerligen Ehor, hus för ogifwa Bröder och Systrar.

Evangelii predikan bredde sig ut, och på många orter wordo Societeter å ny, inrättade, och Kapeller byggde. Vid et uplopp år 1763. Bröderna därstädes lagen ringa strämsfel föra at utstå, i thyr man genom lockningen hotelser wille nödga dem, at också taga del och förstärka Partiet. I denna affigt tem- distilliga gånger några tusende till Drus- och där; men låto genom wänlig förstålning sig, at lemna Bröderna i fred. I namnara stöto de på husen; men blefwo derefter genom Kongl. Trupparne slinge-

S. 256.

S. 241. omtalte Sällskapet af några och fyratle personer, hwilke redan wordo andels destinerade till wispa påster ibland Christ och Hedningar, anlände 1761. lyckeligen till kristas och emottogos med så mycket större och tacksamhet, som man redan länge hade väntat och wäntat efter deras ankomst. I blehem och Nazareth hade (såsom S. förmålt är) en gemensam Deconome istad 2 9 2 bde

början blifwit inrättad, så, at de samt, synnerligen arbetat för densamma, och deri fått sit underhåll. Utur densamma hade Barna-anstalterne, de sjuke och swaga, En och wårnlösa barn, arbetarnes besöks-resor Landt-församlingarna och derifrån til Bethleh Missionärerne ibland Hedningarna, och til del Hedningarne sielfwe wid åtskilliga swåra ståndigheter, blifwit besörgde och understödd. Det kunde wäl icke heller annorlunda wara början af Guds werk uti et ännu föga be- vand, så framt man utan alt för stor kostnad le så det i stånd. Men wid Coloniens större ökning kunde och skulle detta ej längre så for- ra. Derföre wardt redan i Ordinarii lifetid beslut, at denna hushållning skulle ändras, och en, efter Brödra-församlingarnas författ i Europa, sätts i stånd, at besörja sit eget wäsende. Swarwid honom hemställes, hwad af sit förwårda will och kan frivilligt bid- til Barna-anstalternas, Hedna-Missionernas de fattigas underhåll och uprättande. Detta 1761. och 62. i tilbördligt Råd.

Nu blefwo oc Barna-anstalterne bättre gulerade; och följande år wardt med de som wissade lust och stickelighet til studerand Pædagogium uprättadt, och at densamma en Nazareth stående stor byggnad inrymd, hvar Nazareth-hall kallad.

Brodern Spangenberg, genom hwilken alt ifrån år 1736. och besynnerligen sedan gjorde mycket godt i detta Land, fölgde at sin kallelse at Europa, til at wara Ledamot i Brödra-församlingarnas Direction. Hans

Hjelpare Colonien ifrån med wid an, fölgde Synoden till de werks för wo alltså gwa och Zehl, h episcopus, o 1742. med n nnerhet haft sig, samt 175 rad.

Detta tida-Stifts församlingar hade sig desto Synoden 1757 och förströdt i sig boställen och wid War och man bod Sochne-byar Emaus, s intill Bethleh.

Landt, besöker samt hos kri arne på åtskil lte; och funne som bådo Br ta, besynnerlig i Östgötien w besynnerlig böje

samt . . .
och deru
hade
ge, En
s-resor
Bethleh
och till
swära
understä
wara
dga be
kostnad
s större
så for
lifetid
s, och
författ
sit eget
hward
ligt bide
onernas
Detta
ne bättre
de G
aderand
ma en
d, h
willen
edan
de de
edamoi
Hans

de Hjälpare Peter Böhler, som redan 1740.
Colonien ifrå Georgien till Pensylvanien och
med wid anläggningen af Nazareth och Beth-
m, följde honom efter 1764, och utnämndes
Synoden till Vedamot i samma Direction. Till
ds werks fortsättjande i detta widsträckt Fält,
swo alltså qwar, Magister Nathanael Gots-
sch, hwilken 1751. kommit dit såsom
episcopus, och Nathanael Seidel, som se-
1742. med wälsignelse arbetat i Amerika, och
annerhet haft Hedna-Missionernas Wistation
sig, samt 1758. blifwit till Coepiscopus con-
rad.

S. 257.

Detta tida-Stifte blefwo wäl inga nya Lands-
Församlingar i Amerika inrättade; men man
lade sig desto mer, at werkställa de råd, som
Synoden 1757. gafs de långt ifrå sina Kyr-
och förströdt boende Bröder: at de måtte an-
ga sig boställen nära intill hwarandra. (S. 219.)
swo wid Warwit, blef allt mer och mer be-
och man började nu äfwen, at anlägga tre
Gochne-byar, nemligen Hebron wid Alba-
Emaus, som annars kallats Maguntische,
intill Bethlehem, och Schönet wid Na-

Landt, besöken i Församlingarne och Scho-
samt hos fringsströdda Bröder, och Predik-
arne på åtskilliga orter, blefwo i wälsignelse
ette; och sunnos allt mer och mer nye Kyr-
som båda Bröderna, at ock på deras orter
Ra, besynnerligen i N.Y. England, i Jer-
Virginien wid Patomik, och i Maryland.
besynnerlig bøjelse, at höra Evangelium, samt
man

man ibland Negrarna i Ny-York. Och på närbelägna Seacaaten: Den bygde Brödernas wänter up et Capell, till Evangelii offentliga Predikan.

Uti Willarnes Krig, som 1763. åter brast befunno sig Bethlehem och de öfrige Brödrar samt Indianiska Församlingen, så wäl i anseende til hwita folket som Willarne, i långt stund för, än de i Willarnas förra Krig hade ärf och de falska rykten, som lupo omkring i Landet fördölle och underhöllo farhogan en lång tid. Icke af en slump i brand råkade Olje-qvarnen i Bethlehem, är icke något otydeliget bewis derom. Och om den nära derwid stående byggnaden genom Guds synnerliga bilsänd blifwit beröf för antändningen, hade hela Bethlehem blifwit lägd i aska. Huru Bröderna utur denna blifva fara äro räddade, skal längre fram wisas.

S. 258.

Indianer-församlingarne i Nain wid Bethlehem och i Wechquacant bortom Blå bäcken förlofrade sig ju längre ju mer, och hade många påhelsningar af Indianerna från kringliggande Tracter: ty endast år 1761. wid det tillfälle at en underhandling med Gouvernementet wärförde, hade 650. af desamma warit i Bethlehem på besök, och af Bröderna i Bethlehem (ty Indianerne hafwa aldrig mycket i förråd) mer än några dagars tid underhållas. Man gjorde så mycket willigare, som ju de fleste wid Bethlehem (många kommo blott för den orsaken) hörde Evangelium, förmodligen med utur kringspredningen kommo många Döpte

Indianiska församling med sig till en församling, och som sig någonting till sina nåder, til at fara ut och en sin varnad. Men och. Der sin wäg, (ehuruwäl) utan at de förmaningar, utgjddes, dåliga själa-tredare; och då de bodde så ganska påhelsningar, mer willig, hvar i många m. Der Nationer, nu bodde i Bethlehem. Han gjorde vidare upför så, genom Bethlehem till de fjocka wilda ibland många påhelsningar, at till denna wägen igenat från Bethlehem. Det sedes denna Församling Indianiska Församling

Indianska Församlingen, och hade dit an-
 med sig, hwilke efter behörig un-
 visning, och bleswo döpte. Häremot in-
 mo sig någre i den åst, at de wille öf-
 stalta sina närmaste Släktingar och Rände Wän-
 til at fara med sig bort; och man lemnade
 och en sin frihet, sedan han behörigen blif-
 warnad. Åfwen så förhölt man sig i Pach-
 och. Deras affigt, som med sina förwanter
 sin wäg, war icke, at öfwergifwa Bröder,
 (ehuruwäl somlige bleswo råmmeligen wild-
 utan at söka sig bättre närings-ställen.
 de förmaningar, man gaf dem wid öfstedes-
 andet, utgjöto de fleste många tårar, årkände
 dåliga själa-tillstånd, och bödo Bröderna om
 räre; och då man ej kunde gifwa dem någon, ef-
 de bodde så gansta fringspridda, anhölo de om fl-
 påhelsningar. Hårtill fant sig David Zeis-
 ger willig, hwilken (såsom S. 287. förmålt är)
 i många månaders tid uppehållt sig ibland
 Nattloner, och synnerligen i Onondago,
 nu bodde i Bethlehem, sedan Willarnas Krig
 om. Han gjorde några resor åt Wajomit
 vidare uppföre wid Susquehannah, i regn-
 snö, genom Moras och waturiska bäckar, ge-
 tjocka wilda skogar, ofta i omåder och storm,
 ibland många kullfallande trån. Han hade
 sågnan, at kunna wisa mångt förwålladt fär-
 ätta wägen igen, at i Herrans Namn ab-
 rat från dess felfteg, och se det saligt hä-
 llas. Det sednare stebde i synnerhet hos två
 dessa Församlingar och Huswäb. Persöner i
 ånsta Församlingen, hwilke wid sin sista
 D 9 9

stildsmåha förmante sina Slägtningar och Wänner
at wända om till Guds folk igen, på det de i
werlden icke måtte warda fördömde. Och de
gjorde god werkan hos många.

§. 259.

Härifrå for han än längre uppföre Susquehanna
till Lechawachnet, hwaräst en stor röd
warit ibland Menisiking-Indianerna omkring
1755., §. 188. och begaf sig sedan till Ma-
wishilusing. Ifrå denna Tract hade, wid
Frids- underhandlingarne påstodo, många hund-
de Indianer gjort besök i Bethlehem, och hö-
Evangelium; och Naneitokerne hade förnyat
1752. med Bröderna ingångna wänskap, (§. 188.)
och bedt dem komma til sig. Många Indianer
den ängd, woro orolige, och ibland dem
do här och där Rårare up, hwilke under före-
rande af en Himmelsk uppenbarelse och sänd-
sötte til, at bättre cultivera deras Hedniska
gion, och at föra sina Åhörare (ty de höllo
renteliga förmanings-tal) på dygdenes rätta
til den stora Andan, såsom de kalla Gud. Ib-
annat skulle dertil wara et Hufwad-medel, at
fly alt umgänge med hwita människor, af
ta de blefwo til alla laster förleddes, särdeles
nom starka dryckers försälgnis; de skulle för-
skull aldeles flytta ifrå sådana, och begifwa
än längre in i wildmarken. Den Hedniske
raren i Machwishilusing, wid namn Papun-
hade med stort nit fortsatt sina förmaning-
många års tid; men så han som hans Å-
märkte omsider, det de wid alt deras be-
dande, at uöfwa dygden, föllo alt djupare

Ifrå a
sowa laster,
länge kommo
någon rätt
inse och wil-
de göra,
mmo altså
land de män-
te wisa dem
ldra dem rå-
at war just i
itt affigt resa
en, endr Dav-
besöts, resa
undfingo ho-
ld tillstad
it ifrå deras
ägga för sig
ar och en ble-
de med honom
wille sända de
straxt se. 3
då man red
börjadt Krig,
ste. Tillika
g, sam til and-
a. Gör dessa
it och sina
en det i fort-
deras föreställn-
samling dem till
såsom på der-
slundade inga
ra dagar hos
och döpte Pa-

nes, och besögan en annan wld namn Petrus. Han gjorde jämnväl besök och predikade på andra orter, till han fick bref från Bethlehem, at han skulle hysa sig tillbaka, at mågen icke måtte honom affkras genom fiendteliga Indianer.

§. 260.

Deß hade redan i Maj månad 1763. mdr många hundrade människor wld insidarna i Canada, och omkring Pietsburg wid Ohio, och föllo nu jämnväl in i Pensylvanien. De kom från Englandare, som satt sig ned i Wajomitt, wdo öfwerfalla, och alle de dödade, som icke kunde rädda sig med flykten. Landfolket grep Bewär, och satte sig i motvärn. Någre swäraktige människor kommo på de tankar, at det krig wore et straff af Guld, för det de, såsom Israelliterne, icke hade utrotat alla Canadare, och wille nu utöda alla Wilda utan åttillnad. Någre Indianer, som hittills hade fridsamligen wilst ibland dem, bragtes här och där om lifwet, hufket och drabbade et par af våra Döpta, som bodde affides. Willarne sökte at hämnas sådana och gjorde infall på somliga orter. Skulden deßa infall lastades på Indianerna i Wechqua tant, och de rådade i yttersta fara, så wäl Willarne, som höllo dem för Espioner och ströfwade omkring dem, som och för de hwita människor, hwilke gäfwos dem skuld till de Wilmord-gärningar, och hotade at utöda dem; så de och några gånger försökte, at öfwerfalla de Bröderna sågo sig alltså twungne, at flykta öfver till N. areeb, i säkerhet. Och som de i Bethle-

mpå fick mdrande.

Nu förr i ro. W

de Wilda

atn. Dm

blef där i

soll mis

maeus, a

litzwål W

om i Nai

på samma

rdet stödde.

Detta sal

i den mis

dteliga Ind

sligo desamn

löp- eld ige

lade sig so

blehem och

dderna måst

et och India

liga tillstånd

Frids- don

Bröder kall

gslanagarna,

en grund; n

dt Kenaeus

nde öfwerum

i hätt sa

Gouvernemen

Indianer i W

de hufwe till

de i Bethle

Petrus
på andra
m, af ha
måtte ha
mer.

53. mörde
insidarna
Dilo, o
De M
mitt, wo
m icke tu
let grep
re swär
at det
de, såso
änder, o
nad. R
gen wisse
fvet, h
ddpta, s
nas såda
Skulden
Wechqua
så wäl
er och
hvilka m
de W
em; så
alla de
anta d
Och str

på fick man tidningar, at deras hus blifwit up
nade.

Allu förmodade Bröderna, at de skulle få wa
ro. Men ej långt derefter stredde et infall
de Wilda, på et Gållgiseri, otta mil ifrån
atn. Hwar människa flydde till Bethlehem,
blef där särligt emottagen. Idet desto min
föll misstanken på en Indian, wid namn
maeus, at han warit med wid detta infallet;
likväl Missionären och andre Bröder hade sedt
i Rain och talat med honom i hans hyd
på samma stund, som öfverrumplingen och
det stredde.

Detta falska rykte stärkte det upretada fol
i den misstanka, at Bröderna höllo med de
otfästa Indianer; och den bestyrkning, at de
samma med frak och bly, gick såsom
löp-eld igenom hela Landet. Här och där
lade sig folk, som hotade, at vilja försädra
Bethlehem och Nazareth, tillika med Indianerna.
Bröderna måste alltså stå på sin wakt för hwita
et och Indianerna; och gåfwo i detta öfwen
liga tillstånd in en Address till Gouvernemen
Frids-domaren i Bethlehem, blef med ad
Bröder kallad till Philadelphia, at svara på
spöringarna. Man märkte straxt, at de ägde
en grund; men för at ställa folket till frids,
ordt Kenatus med en ed anlagad för öfwan
de öfverrumpling, afhämtad till Philadelphia
i hättet satt. Af samma stäl wordo oc
Gouvernementets ordre, Betvärn togne ifrån
Indianer i Rain och dem ifrån Wechquacant,
de Gelfwe till Philadelphia afhämtade, eme
de i Bethlehem och Nazareth ej mer woro
så.

fälte. Så väl under vägen, som i Philadelphia, måste de tåla de grusweligaste hårdheter och spe-ord, och blefwo ändtelliga förde till Provincien. Den, som ligger några mil ifrån Staden Delaware, älsfwen. I medlertid undersöfkes bestrykingarne emot dem och emot Bröderna, och blefwo funnos sanningslöse, sedan några Willar, som under friids- underhandlingen blifwit inbudne, deröfver wordo hörde. Men Gouvernementet fant icke för godt, at låta Indianerna åter gå tillbaka, emellan några Swärmare påstodo och intalte folket, at man borde utrota alla Indianer i Landet, såsom Senonogonier, de måtte då wara skyldiga till mordgårdarne, eller icke.

§. 261:

At denne farhåge ej war utan grund, så man ej långt derefter med affky och sträckelse röna, endr et antal fridsamme Indianer, som altsedan landet begynte bebyggas, de i ro och fred bodt midt ibland det hvila folket, blefwo i December Månad 1763. uti na tojor, wid Canestoga, öfverfallne och dödade. Dem som då woro frånwarande eller undflydde, tog Magistraten i Lancaster emot, till säkerhet satte i stadsens fängelse. Men uppmänniskornes trängde sig in i staden, bröto sig i fängelsket, och i strida raseri dödade och bitar, utan all orsak, dessa stackare som på tiggde lifwet, och drogo sedan med stort skri sin väg; såsom man utförligen kan uti en i Philadelphia utkommen Berättelse se. Det i Lancaster County anställda blott öfwer et antal Indianer ic. En Pro-

ation, som skulle till behöfvar och mästare: ja, de måla, för at hvar af dem utlöfverer behöfvt för Januarii år 1764. Den, för som Jersens säkerhet till Kongen, Kongen redligare Indian hustru med, hölt för de har himmel de efter sin färd, fingo om Willam de upre genom skulle i sin hämd på sin tvintertid de tillbaka säkerhet och bär brakterne. Här år. 1764. åter ställd, hwilke till Philadelphia. Ig än mer i brakterna, och till Indianerna,

nation, som Gouvernementet lät utgå, at man
 skulle till behörigt straff utleswerera dessa uprors-
 listare och mördare, bragte dem än mera i har-
 best; ja, de marscherade i stora hopar till Philadel-
 phia, för at hämnas denna skymf, och så några
 besvärigheter afläffade. De fordrade tillika, at
 de i beskydd tagne Indianer skulle till dem blif-
 va utleswererade. Man nödgades sätta staden
 i behörigt försvarsstånd, och om natten den
 1. Januarii afhämta Indianerna ifrån Provin-
 sen. Den, för at under et Convoy bringa dem
 genom Jerseys och Ny Yorks Gouvernement,
 påfärdhet till Generalen Sir William John-
 son, Konungens Befallningshafswande hos de
 öfverligare Indianer. Missionären följde jämte
 sin hustru med, och på de ställen, där de rastar,
 höllt för dem wanliga andaktsstunder, under
 vilka de efter fyra dagars Marsch kommo till
 Antisfen, singo de icke längre komma, af fruk-
 tans, om Willarne genom dessa Indianer för-
 ämmos de uproriskas grymma förfarande, de
 vilken genom skulle i högsta måtton förbittras och ut-
 öfva sin hämd på hwita folket. Efter en i strän-
 gaste vintertid beswärlig tre weckors Marsch,
 kommo de tillbaka till Philadelphia, och till mera
 säkerhet och bättre förplägning, inkwarterades i
 kasernerna. Här woro de ifrån den 4. till den 8.
 febr. 1764. åter igen i största fara för de up-
 rois, hwilke till stort antal camperade ej långt
 från Philadelphia. Alle rådde i ollarm, man sat-
 te sig än mer i försvarsstånd, särdeles sold-
 aterna, och de förnämste i staden gingo och
 till Indianerna, och bådo dem wara wäl god
 mod

mod. Någre Herrar deputerades till de upröriska, och desse affände sammväl sina Deputerade, till at gå i underhandling med Goubernementet. Efter de nu mörro måst förblifvit vid Indianerna, måste de äftrådesamma, person för person, och efterse, om de kunde finna af dem några, som varit med vid mordhandlingen, hvarsföre de bestyldes. Men där fanns ingen.

§. 252.

Emedan upreoret blifwit stilladt, försökte man en gång, at bringa Indianerna till Engellands Armeen i säkerhet, emedan fiendskapen emot dem tog mer till än af, och sammväl Tidningarne vorde fulla med bestyflningar emot dem, och emot Wärderna i Bethlehem, hwilke också hela den tiden måste swäfsa i stor fara. Men det var förgäfwet. De måste också förblifwa i Barakker och bragtes sammväl dit till dem Indianiska Götterne, som redan i några år bodt i Bethlehem men nu mera ej wore därstädes säkra; således och några Indianer ifrån Jersey och Wachtung, hwilke hade begifwit sig under Goubernementets beskydd. Af dessa blef ofwanbemänte Hannes Papunbant ussedd såsom Gids, och bårare till Indianerna, och genom honom låto andre Indianer, för at desto snarare disponera till frid, helsa och säga de samma, at de skulle alle lefde och blefwo wäl häldne.

Deras Gudstjenst, som mycket folk i staden, synn erlligen Götterne, och en del i själs-gagn besökte, inrättade de så ordentelligen, omständigheterna medgäfwet; och de två Missioner som hos dem bodde, hade den sagnan, at föra

af dem, betenes funnarnas instäm om forpporna, hwart, och måst 16. til ant eländes-tid. Hwad. föderu Renat bestyld, sätningar ogar, omsidermen. Dertill sin kunde, oält med haan Jurymenlljare, som hat, hade siddig, så atNot guilty, arrest. Viksordt wäl tilliga omständiga, då icke at och hela fördom skullede. Döfen lyddodo, at Hefärlsa myman kan ej arrestering otagande, hwförwar, det

af dem, som där blifwit inqvarterade, till sam-
 hetenes kunskap och döpel, 2. näden. Den In-
 dianernas instränkta lefnads- art förorsakade ibland
 dem om sommaren 1764. en hetsig sjukdom och
 döds-opporna, hwaraf nästan alla dagar någon dog
 bort, och mången dag fyra på en gång. De wä-
 res. 76. til antalet, som i denna sjukdom lytlade
 i eländes- tid.

Hwad för öfrigt angår den hättade In-
 dianerna Kenatus, som för en mordgärning blif-
 vit bestyld, så wardt densamme, efter många
 försökningar och å nyo edelligen stadfäst besty-
 lling, omsider förd til Easton at afbida döds-
 domen. Dertill bidrogo hans fiender att hwad de
 sin kunde, och hwar man trodde, at det wore
 till med hans lif, tills han den 21. Junij,
 som Jurymen eller de tolf edswurne Rättens-
 män, som hela natten förut deröfwer conse-
 krerat, hade suttit hela dagen, förklarades såsom
 skyldig, så at domaren helt oförmodeligen utsa-
 gade Not guilty, oskyldig, och frlade honom från
 arrest. Liksom de lens lösen annars påhade
 rätt mål til Indianiska församlingens öfwen-
 stående omständigheter, så war den och på denna
 dag, då icke allenast den åklagade blef räddad,
 och hela församlingen, hwilken genom hans
 önskan skulle hafwa råkat i största nöd och
 förtvålning. Lösen lydde så: Gud hafwer wände det
 godo, at han gjorde som för ögon är,
 och frälse mycket folk. 1. Mos. 15. 20: 20.
 man kan ej annat finna, än at genom Re-
 arresstering och genom alla Indianers i för-
 tagande, hwilket att såg ut som et fängs-
 förwar, det upretade folket blifwit, under
 tvån,

wäntan efter laga dödsdom, så länge hindrad
ifrån sit tillämnade anfall, tills de läste blifka
silla sig. Huru landsfaderligen Öfverheten
hela denna sak betedt sig, lærer hos våra Br
der i Amerika förblifwa i ständigt minne; äfwe
som Indiansta församlingen blifwit af Souve
nementet underhållen, så länge den wistades
Philadelphia, tills den efter Indiansta kriget
slut kunde med säkerhet afstedas; såsom wi
följande Period så höra.

J. 263.

Sörre Carolina woro Bröderna år 1762
och 61. ofta i större fara under kriget
Cherokeseerna, än de sjelfwe wiste, tills In
nerne efter en stor slagning och många de
städens ödeläggelse, sågo sig år 1762. nödsak
at göra fted. Wid detta tillfälle förtäljde de,
"at de ganska ofta hade kommit til Bröderna
"städer; (de mente Brödernas Colonier)
"efter de hörde, at där bodde en mågta
"stort månniskor, hade de af ärelystnad
"försökt sin styrka, och äfwen med de sam
"spänna bälte. De hade ofta om nätterna
"mit så nära, at de kunnat se Brödernas
"ning, (Pallisaderne) men i det de wilst
"ra infall, hade man slagit på en tjettil, (flo
"och straxt derpå hade många månniskor
"waktarne) bläst allarm, ropat hwarandra
"(utropat flocke - slagen) och begynt
"krigs - wisan, (en wers af en asten,
"till upmuntran.) Och derigenom hade de
"blifwit bortskrämda, och ej mågat gripa
"an. Det måtte wara et mågta hurtigt och

religt folt,
ser här
ill at hi
dem ofta
en ofynli
an afwän
tillståndin
ofta så li
de i sina e
slut strifw
erna, som
ad, hafwe w
Goldatern
oro fyra t
agor förplä
nen, äro jär
" Af Willam
wo de något
st ä nyo em
ar från Vir
ar, som gir
en, at de r
och andra
elsmännernas
i i Carolina
men kund
weckar jar.
Förutan nå
Europa oc
föga illwä
många månni
predikan. D
Norra och

Religt selt, som så jämt och väl står på sin wakt." Men ser härutaf, at Guds wet tusende utvänder, till at hjälpa sina barn utur nöden; och lå dem ofta icke blifwa warse, när Han, genom en osynlig eller synlig ängel och waktare, öfver oss afwänder mången plåga, som genom Guds tillståndning är å färde. En Brödererna hafva ofta så liket wetat, i hwad fara de swärfwa, de i sina efterrättelser wold 1761. och 1762. slut skrifwa så här: "Af Krigs- orolighe- terna, som på alla sidor omkring oss förspö- ras, hafwe wi haft föga ränning, (undantagan- de Soldaternas frammarschering, hwilke en gång öfver fyra tusende till antalet och måste några dagar förplågas) och wåre Reswerantier till Ar- beten, äro jämwäl frivilligt och i lördom Red- de."

Af Willarnes sednare krig i Pensylvanien, wo de något mer oroad. De måste icke al- ltså å nyo emottaga och försörja en hop flyg- gar från Virginien; utan ock de swäro bestyll- ar, som gingo öfwer deras Bröder i Pensyl- vanien, at de nemligen skickade Willarne trut, och andra waror, och singo betalningen af soldsmännernas fender, lupo omkring ibland i Carolina, och upretade mången emot dem, men kunde icke här förorsaka så stöde- verkfulla jar.

Förutan några arbetare, som Kommo hit från Europa och Pensylvanien, hade försam- lingar föga tillväxt utifrån; men likwäl infunno många människor från grannskapet, till Evan- geliseringen. Och en Bröder reste en gång ge- nom Norra och Södra Carolina, och på måna- ga

ga orter, där antingen alsintet, eller sällan
nu blifwit predikadt, samt rågenhet, at med w
signelse förkunna Evangelium; råkade oc
flera Brödförens och Hans folks wänner,
wan hitintil kunnat förmoda.

S. 264.

På danska Darna i Wästindien, hade Bl
wert ibland Negrarna sin wälsignada so
gång, och förmerade sig år isfrån år. Gemen
gen belopp sig antalet af de på et år döps
så wäl på St. Thomas som St. Cruz,
hundra personer, ja oc derdöfwer; och på
Jan, till femtie å sextie. In alles woro
döpte på alla tre darna, wid påß två tusen
förutan lärningarna, som woro än en gång
många. Wid stora högtids-dagar råkade
på St. Thomas gemenligen två tusende döps
re i predikan. Conspirationen, som år 1759. H
de och S. 225. omtald är, hade än framgent
bedröfweliga följder på St. Cruz, at som
Herrar besarade, det Negrarne wid afton
mankomsterne (ty om dagarne hade de ingen
torde hitta på något nytt oråd, och förden
afhölla dem isfrå prediko-besöken. Et nytt
till sligt försarande tänkte de finna, ende
1760. ibland et band af 70. Negrar, som
hård medfart wille laga flykten och bleswo
hundne, (men störtade först sina hustrur och
i sidn, och kastade sig sedan sjelfwa dit efter,
otta personer när) afwen fyra döpte Negrar
fabes, hwilke likwäl långt förut hade redan
mergiskt församlingen. Det war oc något
samt för Brödbarna, enär någre Negrar

trades isfrå
ste qwarlemu
andra Herr
Missionens gr
wid ingå nå
ple Negrar
stor ordnat
edning til må
annat til god
na för sina
ningen om
alltighet, sa
bewarelse.
Enär år 1
onierna ward
s wid långt
många Negrar
undersködde
fram i den d
atagle. Negra
något med
atogler; men
utan måste
amma förman
Om Missioner
i St. Thomas
angelli predik
amit til sit el
esu Blod: de
upoffre kropp
sbana Honom,
Hans smärto
ste mycket rätt

trades ifrån St. Thomas till St. Cruz, och
 alle qwarlemna sina hustrur och barn, som bod-
 andra Herrar till. Ty då de, efter Christna-
 Missionens grundsatser, ej funna i sina motars
 mid ingå något annat ägta förbund, såsom
 ple Negrar annars plåga göra: så gjorde
 stor ordning i deras hushåldning, och gaf
 ordning till många frestelser. Men det var in-
 annat till görandes, än at förmana dem att
 för sina Herrar, till trohet i den ärlända
 ningen om ägtenshets, förbindelsen, och till
 allsighet, samt at bedja Gud för de-
 bewarelse. De råfde desutan i en annan
 Enär år 1760. all tillførsel från Engelska
 nierna wardt förbuden, för friget skull, up-
 mid långvarig torka en sådan födo-brist,
 många Negrar dogo af hunger. Wäre Brö-
 underslödde af Bröderna i Europa, hulpo
 fram i den dyra tiden, och låto sina egna
 atagle. Negrar ej lida någon brist, gäfw ock
 något med sig at de nödlidande af andra
 atagler; men kunde sannerligen icke hjälpa
 utan måste merendels låtat bero mid med-
 samma förmaningar till förtröstan på Guds

Om Missionens lita tillstånd Nilsens Bröder
 St. Thomas år 1762. sålunda: "Genom
 angelli predikan har mången synda. Naf-
 samt till sit eländes Pänedom, och till nåden
 Jesu Blod: derföre wi ock än framgent gör-
 upoffre kropp och Själ till Jesu tjenst. så
 stäna Honor, och hjälpa insamlas Honor för
 Hans sändro, utaf Hedna. hopen. Men wi
 icke mycket råtta oss efter deras omständigheter,
 1762
 "ter,

"ter, och nästan alltid taga natten till hjälp. De
 "re Döpte låra bättre af kända än sjelfwa, och
 "blifwa allt mer och mer grundade. Swad hvar
 "fen Dag eller age förmår, det kommer Ordet
 "Jesu Elbande hos dem tilwäga. Det blifwa der
 "Herrat allt mer och mer warse, och se gärna
 "at deras Negrar gå i Kyrla. De unge m
 "jollen hafwa i detta år ökt sig till 140.,
 "njuta en färsild stöfel. Wårnen hafwa oc
 "na egna Sammantomster, och blifwa tid ef
 "annan i hela Landet besökte. Men emedan
 "gansta tidigt nyttjas till hwarjehanda arb
 "kan man icke här wårda dem så mycket,
 "man skulle dösa."

Utwärtes tillståndet war år 1763. detta:
 Se. Thomas hade Bröderna på det fordom
 kallade Possumenberg sin boning, samt Neg
 Kyrlan, råds- och misthus, byggningarne, Neg
 hyddor och en Trädgård, hwilket allt heter
 Herrnhut; i Staden hade de et Gårdsamla
 hus för gamla och sjuka Negrar, och i Cr
 bay bodde et par ägta folk, som skulle wårda
 om Negrarna af Lands. sidan. Sitacil war
 Oeconomus Georg Weber, som öfwer tolf
 tid med nytta förwaltat Mission, ärender,
 1760. rest af Europa och antagit Kallelsen till
 ger-Mission i Suriname. Honom efterträdde
 org Hettewälber, och estes dennas död
 ein Mat, som i många år hade arbetat
 Indianerna i Norra Amerika; han besökte
 med fyra ägta par och sex ogifta Bröder,
 utwärtes arbetet till deras underhåll, som
 ningarne och de öfriga Sammantomster
 ställen af Den, och besöken wid alla Plac

Se. Cr
 et Gårdsam
 en Prinzeß
 Staden, en
 grafnings-
 sal. Därför
 en ogift
 men af
 antaglig, och
 heter Be
 par ägta fo
 m måste till
 på Se. El
 de woro ff
 het komma

Engelska
 stas. wer
 Negrarna
 af de Neg
 ndling drag
 många nye
 luds Ord;
 så till Döpe
 år 1760. t
 na, och ma
 amma. Ifr
 hade, war in
 ta i fara,
 tills desse
 tillfäst till
 år 1763. w
 en Modius

St. Cruz hade Bröderna för Negrarna ett
 Gårdsfamiljings-hus, på Kungliga Planta-
 gen Prinzeß, och i deras egna Trädgård wid
 Staden, en Reger-hylla, deras bonings-rum och
 begravnings-plats, hvilket allt hörer Friedens-
 staden. Därstädes bodde den tiden två ägla par,
 en ogift Broder. På St. Jan hade de en
 hus, men af brist på Negrar föga upbrukad,
 plantägle, och på densamma deras Kykla och hus,
 som heter Bechania. Därstädes bodde allenast
 ett par ägla folk. Bröderna på St. Cruz och St.
 Thomas måste till största delen försörjas från Planta-
 gen på St. Thomas; och på vissa tider, särdeles
 om de woro sluke, måste man äfwen i andeliga
 detta: att komma dem till hjälp.

S. 265.

I Engelska Darna i Wäst-Indien, hade Mis-
 sions-werket en såmellig saktä fortgång i
 för Negrarna. I Jamaica kom wäl större
 af de Negrar, hvilke genom för noggrann
 handling dragit sig tillbaka, åter något närmare,
 många nye insunno sig äfwenwäl, till att hö-
 rades Ord; men i detta år hunno dock alle-
 så till Dödsförfä.

År 1760. brast en Rebellion ut ibland Ne-
 grarna, och man hade mycken möda att dämpa
 samma. Ifrån de fem orter, där Bröderna
 bodde, war ingen deruti inwälad, och de woro
 i fara, att af Rebellerna blifwa äfwer-
 tade, tills desse så drofwos i trängsel, att de to-
 g tillflykt till båda och Rogar.

År 1763. wordo några Bröder, hwaribland
 en Modicus war, ifrån England och Pen-
 syl.

helvanden, Missionen tillstodde, och Christian Zeller
och Rauch blef wid densamma afdödt ifrå
tjänst härtil dags, genom en annan. Men denna
dog straxt efter sin ankomst, och Rauch följde
honon och ingan fort efter.

Från Antigua finner jag ingen ting wid
anmärkt, än at Missionen här wäl gått långsam
men dock i stillhet och utan särdeles motstånd
samt at Missionären Samuel Toles, sedan han
bragt en Kyrko-bygnad i stånd och döpt 36. Men
gårar, jämnwäl tagit Gärstlingarna med till Na
warden, år 1764. fulländat sit lopp, och därefter
lemnat arbetet åt de två Bröder, som han
Hjelpare bekommit ifrån England.

S. 266.

Den goda utsigt, som Missionen i Öddra
rika lycktes hafwa i förra tide-hwarfva
förvandlade sig i detta uti en bedröfwellig,
hade wid de många olycks-händelser och
lyckade försök till dess återställande, lätteligen be
nat afsträcka Bröderna ifrå salens fortsättning
om icke Herrans Död och deras Bröders
farenhet i slika fall, hade alljämt förnyat
mod. Det är redan ofwantil S. 228. förmått
Missionen i Barbice den 6. Oct. 1760. för
sin rebelliga och genom lidande bepröfwade
Jonas Schumann, som där i tolf års tid
tot i wälsignelse och döpt mer än 400. Indier
samt sedt 120. saligt gå in i ewigheten. På
smittsamma sjukdomen, som gjorde nästan ha
landet folk öde och jämnwäl borttröckte många
Indianer, följde en stor hungers-nöd, hwilken
många döpta, at flytta längre in i landet.

bristen till
nagerade, a
Hedningan
arna. Dessa
bröderna mo
infäst, hvar
do skulle for
ens undergå
såsom wi
Missionen
ibdrjangan
af de fring
des ifrå Be
mmo hymnig
de redan wil
ynt bygga
och plä
och em
Då der
lonens ruin
mea, hwille
ma, som n
het, hade m
til at också
grat för Br
dem. Det
do eld på Ind
til fångar o
och Indianer
en; dock wa
en, och en a
anerna, som
at. Ringade
arkin, dels

bristen tillika med farsoten, som än framgent
 pågerade, afsträckte de Indianer, som ännu wo-
 Hedningar, at de ej tordes kalkas intill Brö-
 derna. Dessa och andra svåra omständigheter gjorde
 Bröderna modfalte, och störde dem i deras samhälliga
 anseende, huru de efter Missionären Schumanns
 skulle fortsätta arbetet. Men denna Missio-
 nens undergång ledde sig ifråån en helt annan st-
 sedan h, såsom vi efteråt få se.

Missionen i Saron uti Suriname, likade
 till Naborjan ganska väl, innan och utan efter. Män-
 af de fringsströdde Indianer samlade sig där-
 n han ifrå Berbice och Coreneyn. Caryberne
 emmo hymligt på besök, och wid årets slut 1760.
 de redan wid på 200. satt sig där ned, och
 ont bygga sig hus. Dessa äro et fridbart
 , och plåga uppsnappa de bortlöpande Ne-
 , och emot betalning återställa dem sina ä-
 velig, . Och denna Reger-jagt war orsaken till
 oniens ruin i Saron. En Negrarne wid Sa-
 meca, hvilke äro distilbe ifrå dem wid Cupa-
 , som nyligen gjorde frid med Gouverne-
 Bröders stiet, hade wid 1761. års början kommit ne-
 enghat de till at också göra fred, såsom de sedermera
 förmått, , för Bröderna; men en Carybe hade stu-
 60. förl, , dem. Detta förbittrade dem så högt, at de
 swade , eld på Indianerna, dödade tre af dem, togo
 es tid at till fångar och upbrände alla hus för Bröderna
 . Indianerna. Bröderna räddade sig med
 . På ; dock wardt en med en fulla stuten genom
 istan ha , och en annan med pnen i pannan särab.
 många , som man med hade dit för-
 visten i , flingrade sig nu å nya, och foro dels till
 Landet, dels till Corenina. Någre samlade
 2 4
 sig

sig mål åter efter hand till de två Bröder, som blefwo qwar på de förstörda platser; men i anseende till de tider och ofta af illa sinnade Hednagar utspridda rykten om et nytt öfverrumplande af Negrar och Wilda, lefde i beständigt fruktan, hwilken ofta förstörde dem på nytt.

§. 267.

Intan denna sorgeliga tidning kom till Europa hade Georg Weber, för detta Mission på St. Thomas, och Millies, som härtil varit Docent i Brödernas Pådagogik, samt Bolez, en läroänare i Herrnhut, gjort sig sig till afresan åt Suriname. Den förstas sigt var egentligen, at göra försök till en Mission ibland Fri- Negrarna; den andre skulle lära sig Carybernas språk, och tjena desamma Evangelio; och den tredje wille åtaga sig husdjursbetygret för Bröderna i Paramaribo, till Missionens befrämjande. De låto icke genom ningen, at Saron blifwit förstörd, sträma sig frä fortfattningen af sin resa, och anlände lyckligt till Suriname den 21. Aug. 1761. De funno Saron qwarblefna två Bröder sjuka. De me hade nästan et helt års tid warit ömsom liggande, utan skötsel, och utan andra lifdel, än Cassabi och wata. Desto sörre waras sågnad öfwer dessa nya hjälparens ankom. De bemannade sig, och resolverade enhälligt å nyo upfatta de förstörda byggningar, på långt ifrå den förra belägen plats, hwaraf dan många Caryber åter bodde. Men sållskap wardt återigen snart sönderadt; ty begade Herranom, at hemkalla Bröderna till

och Bubole
ra, och Ge
anteliga Mi
en i det offe
et kort este
swenledes in
ammades ut
ades anse
Bröderna
ibland dem
emottaga
till anda,
me, hwilke
beledsagade
rlingar, bdr
ibland Indi
kringspridnin
rykten, o
hade my
sina bygga
nd, emedan
med ofta sju
sina farty
göra en
alle India
friden med
te af Gouv
dlo och hos
te komma til

Verblisc wor
fyra Brö
apa. De bod

och Buboletz, den ena så weckor efter den andra, och Georg Weber, som ägde at dirigera anteliga Missionerna i Öddra Amerika, och af den i det ofseende reste till Berbice på vifitation, och kort efter sin återkomst, den 6. Maj 1762. swenledes in i sin Herras glädje. Härigenom sammades utförelsen af Missionsplanen där- lades ansefligen. Så smärtesam denna tidning Bröderna i Europa före, funnos dock män- ibland dem, som med frögd wille fara dit, emottaga de lediga ställen; och innan året till ända, affändes några Bröder till Suri- me, hwilke af Joachim Heinrich Andresen beledsagades. Efter många hedersfulla om- ständingar, började det nu at gå sågnesammare bland Indianerna. De samlade sig småningom i stringspridningen, brydde sig ej mera om de förfär- rykten, och förblefwo hos Bröderna. Men de hade mycken möda, innan de kunde åter- sja sina byggnader och Plantagier i behörigt and, emedan de woro ej mer än fyra, och der- med ofta sjutlige. De miste ock på en gång sina fartyg på sjön, wid det Indianerne le göra en resa till Paramaribo; hwarwid alle Indianer blefwo bärjade. I medlerlid friden med Saramica, Negrarna i stånd, af Gouvernementet begärde en Missionär, ock hos Bröderna, at en af desamma komme til dem.

S. 268.

Berblce woro efter Schumanns död an- nu fyra Bröder, och två kommo dertil ifrån Europa. De bödo til, at åter samla ihop de för- Brö-

frödda Indianer, och bringa til Saron
 dem, som icke kunde bo hos Bröderna. Men
 tidningen om denna ortens förstöring, hade Saron
 Indianerna ifrå flyttningen. De flyttade
 dre til Coreneyn och Mepenna, hwaräst de
 de två Bröder i Ephrem blifwo besökte. So-
 lige wille håldre sättsa sig ned hos dem, da
 Sarameca; och det såg ut, som här snart
 skulle bli en Sammelplats för Indianerna, där
 Saron: ty hos dem insunno sig många
 Warauer och Calepiner på besök. Men
 bekante Negre-rebellionen i Berbice, uti Fe-
 månad 1763., hwilken dödade en stor hop
 nifkor och ruinerade nästan hela Landet,
 Negrarna af nästgränsande Coloniers til hjälp
 stände Inwånare kunde föras i säcken, gjorde
 da på hela Mission i Berbice, och nödgade
 Bröderna at öfwergefwä Pilgerhut. De up-
 höllo sig ännu några wector i närmaste Rog,
 utur sina wånings-rum afhämtade några nöd-
 saker; det war allenast skada, at de miste en
 bar samling af Urawaktiska öfwerfättningar,
 i synnerhet salig Schumanns födra Gramma-
 och Vexicon. Wid det Negrarnas mordiska
 färd tog mer och mer til, sågo de sig ändtellig-
 twungne, at wika undan til Demerary, och
 na husen i Pilgerhut eldenom til spillo. I
 merary wille man gärna behålla dem och
 Indianer; men fleste Bröderna foro derifrån
 Pensylvanien och Europa; och två, som
 blefwo,ingo från Europa det rådet, at med
 planerna begifwa sig til Suriname. Men
 denna efterrättelse anlände, woro de bägge
 tiden gånge.

Corene
 Därboer
 såkre fö
 och någ
 de icke
 om Co
 de den liden
 Bröderna
 på sakens
 öfwerhan
 synsta ångd
 aribo. Det
 er; och då
 Rebellionen
 a nyo i be
 wa där stå

Grönlän
 år 1761. c
 bonings, oc
 os antal be
 ssone hade
 och hans
 Ty. Herrn
 mo 1762. c
 ne ställens b
 Huru Gri
 rterne tillagi
 ans nådes
 aldrabäst så
 deras samtal
 ländska Hist
 one tomna,

Coreneynsta Tracten gränsar intill Verbi-
 Därboende Indianer trodde sig derföre ef-
 vara säkre för Rebellionen, flydde längre in i Ban-
 och någre af de Döpta flyttade till Saron,
 och de icke heller där skulle hafwa varit utan
 om Sarameca-Negrarne, som ännu icke
 de den tiden gjort fred, slagit sig till Rebeller-
 Bröderna i Ephrem väntade väl någon
 på sakens utgång; men då Rebellionen tog an
 öfverhand, och bredde sig ut, ända till Co-
 reneynsta ängden, sökte de sin säkerhet i Para-
 ribo. Deras hus besattes med några Sol-
 der; och då desamme åter kommo derifrån, se-
 Rebellionen blifvit dämpad, togo Bröderna
 å nyo i besittning, ehuru de ännu icke kunde
 göra där ständigt boende.

S. 269.

Grönland sedt Missionen i Lichtenfels
 år 1761. af sina Bröder till Rantz, et rym-
 bonings- och Gödsamlings-hus och Catechume-
 nas antal begynte nu at mer taga til, än man
 sone hade förmodat. Derföre wardt Johan
 och hans Hustru sänd denna Mission til hjelp
 Ty-Herrnhue; äfwen som två Bröder och
 1762. dit ifrån Europa, til de ledige
 ställens besättjande.

Huru Grönländske Gödsamlingarne på bå-
 terne tillagit i Jesu Christi känedom, och
 hans nådes ärfarenhet och åtnjutande, kan
 aldrabäst så se i Hiftorien om Grönland,
 deras samtal och lifsta stunder, såsom ock af
 Grönlands Hjäparnes hädnad tal, både för sina
 öfverkomna, och Hedniska Lands-män, Göt-
 uän

utan några särskilda Diarier och bref. I Bydingsta Samlingarne, hvilka dock icke heller blifvit fortsatte, hade man hittills ej låtit någon omständelig efterrättelse om Hedna-Missionerna, utgå was af Trycket. I anseende till de många efterfrågningar, blef år 1759. aldraförst resolveradt medan Ordinarius ännu lefde, at något der skulle utgifwas, och böjan göras med Grönländ. Detta arbete wardt mig då updragt; men jag kunde icke förr, än 1761., i den afstigt resa åt Grönländ, för at på ort och ställe, icke allenast undersöka efterrättelser, som ofta äro bristfällige, utan ock utur muntliga berättelser, och än mer egen undersökning, beskrifwa början och fortgången, samt sannsthylliga in- och ut-utwärtas tillstånd af et Guds werk, hwarom plöckewis utkom efterrättelser hitintill redan varit till mycken tillsignelse. Huru jag derwid ofta varit till mods, och jag ifrån Augusti månad 1761. till i Sept. 1762. uppehölt mig midt ibland Grönländarna, till at samla behöriga efterrättelser, och såsom åsyna wälnä den ibland dem wäldig warande Guds nåd, de som mederbörligen och sanningen lifmätigt i pennefatta, det kan jag icke beskrifwa; men lärers aldrig kunna förgåta.

Herrn hade ock af denna Nation uttråkat många muntra wännen, som wid alla tillfällen berömt Hedningarne, hwad Han på deras egna samfund har gjort, och derigenom, såsom lefwande exempel, lifasom med et oemotsägeligt bewis bekräftat de Brödernas wälnesbörd. Den muntraste och hyggeligaste ibland dem, wid namn Daniel, som af, glä i Sig. Herredet år 1762. utur lifet år 1763. wardt Friedrich Böhnisch (en af

sta Missioner arbet och i ströttelig id (den) till stället ären, man nästa i lörd, i den församling, som i detta mot i andra världstracter, amat. Tack förare, HERren sina tjena, som med beredde, at tid tjena

Nyare

Ifrån allmän

70. Summaris sedan 1756. 71. Kort efter 72. Synodens 73. Om Brödranobens tillfallet, garna. 74. Om Rörsmas skrifter och 75. Uutetens Gdorp, och en i Dwinfall från 2

Besta Missionärer, som sedan 1734. med mycken
 arbet och nyttja tjent Missionen och med o-
 utröttelig id uthärdat alla besvärigheter de för-
 (a åren) till sin Herres glädje hemfallad. Inom
 irelle åren, som denna besvärliga Mission warat,
 ar man nästan dageligen år bötfäld för lifs-fa-
 i färd, snö och is på den oroliga sjön, war
 etta den förste och än i dag den endaste Bro-
 ar, som i detta Land fulländat sit lopp; Då der-
 ot i andra ej allenast beta, utan ock temperera
 rids-tracter, ganska många wid sit arbete
 unat. Tack ware vårt lifs Uppehållare och
 Bredare, Herren som är vår Färdare, at Han
 eller sina tjenare wid magt, och alltid upväcker
 ja, som med frimodighetenes Andra äro ifärdde,
 ch beredde, at öfwer alt och utan undantag, i den-
 a tid tjena Hans willja.

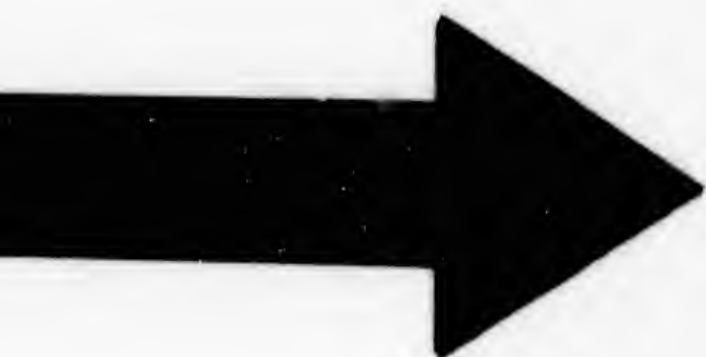
Nyare Brödra-Historiens

Tionde Stycke,

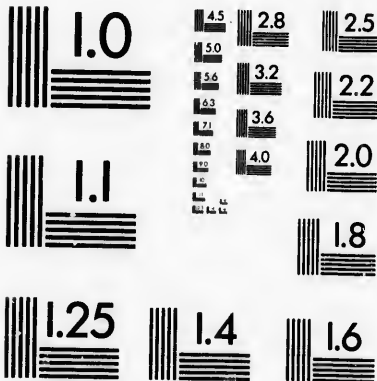
Ifrån allmänneliga Synoden 1764. intill
 Synoden 1769.

270. Summarisk berättelse om Brödra-Unitetens tillstånd,
 sedan 1756. års Synodus.
271. Kort efterrättelse om 1764. års Synodus.
272. Synodens hellsamman följder.
273. Om Brödra-Unitetens *Directorium*, som af Syno-
 den tillfätses, och om dess Distitioner i församlingar.
 garna.
274. Om församlingarnas inbördes Correspondents, de
 ras skrifter och Böcker.
275. Unitetens Söke anstalt fördeles till Brof, Benner-
 dorf, och en anstalt uprättas för Eldor och ugglor
 i Winfall från Landsbygden.

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

- §. 276. Om Församlingarnas utvärtas tillstånd i gemen.
 §. 277. Några märkvärdiga förändringar i Tyfsta Församlingarna.
 §. 278. Församlingarnas tillstånd och Evangelii Predikan, England och Jylland. Början med en Brödra-
 lonie i Ballymaguighan.
 §. 279. Begynnelse af Evanaelii offentliga Predikan genom Bröderna, i Skottland.
 §. 280. Förnyelse af Enaeliska Brödra Societeten til Evangelii befördran ibland Hedningarna i Engelska Colonierne. Kort efterrättelse om densammas början och affgät.
 §. 281. Utdrag af Evangeliska Brödra: Kyrkans upplästa förklaring rörande dess arbete ibland Hedningarna, på Engelska språket.
 §. 282. Om Församlingarnas tillstånd och Evangelii Predikan, i Engelska Provincerna uti Amerikka.
 §. 283. Lifaledes i Norra Carolina och derintill liggande Provinceer. Colonien Salems början i Wacham.
 §. 284. Indianiska Församlingens afresa ifrån Philadelphien til Enesquehannah, och en Missionens uprättelse i Sandenshytten.
 §. 285. Denna Missionens inwärtas tillstånd.
 §. 286. Utdrag af Missionärens berättelse om densamma in, och utvärtas författning.
 §. 287. Början til Missionen i Tscheschequanick.
 §. 288. Indianernas besök i Goshgoshching mid Ohio.
 §. 289. Begynnelsen af en Mission därstädes och i Lantoutenynick.
 §. 290. Tillståndet mid Missionen ibland Indianerna i Saron och Hope uti Suriname.
 §. 291. Början til en Mission ibland Frel. Negerarna i Suriname.
 §. 292. Tillståndet mid Neger Missionen på Danska Indien.
 §. 293. Huuselig förändring i Jamaica. Missionärens berättelse om Missionens tillstånd.
 §. 294. Tillståndet mid Missionen i Antigon.
 §. 295. Begynnelse och god fortgång af en Mission til Negerarna i Barbados.
 §. 296. Tillståndet mid Missionen på Grönland.

297. Förnyelse
 na i Tera
 298. Början
 i Konunga
 299. Efterrå
 sus, och
 300. Bekant
 301. Tillstånd
 Början til
 302. Någre
 303. Början
 304. Kort e

beduaste G
 at efter tr
 mas Fjengare
 le: men R
 under, där E
 ligen Tyfsta
 ta förhafwa
 alig Ordinar
 odet, at inge
 igt war till
 maste Hjelpa
 gning, och
 8, huru till
 na inrättning
 efter besinna
 Under på
 ändringar tild
 til en del anse
 Irland/ wor
 dikan, och m
 lade. Den
 Kneusalz
 saml nor

297. Började försök til en Mission ibland Eskimauer.
na i Terra Labrador.
298. Början til Colonien Satepta wid Wolga-strömen
i Konungariket Astrakan.
299. Esterrättelse om Tischechem på Bärge, trakten Cauca-
sus, och försök at lära närmare känna dem.
300. Besantenskap med Kalmuckerna.
301. Tillståndet wid Brödra Colonien i Trankebar.
Början til Missionen på Nicobariska öarna.
302. Någre Bröder uppehålla sig å nro i Cairo.
303. Början til en Mission i Guinea.
304. Kort esterrättelse om 1769. års Synodus.

§. 270.

Första Synodo 1756. hade blifwit beslutit,
at efter tre år åter sammankalla Församling-
arnas Tjenare, till et sådant allmänneligt Kyrko-
möte: men Kriget, som drabbade nästan alla de
länder, där Brödra-församlingar dro, och besyn-
nerligen Tyskland, hade gjort verkställigheten af
dessa förhållande omöjlig; hvarföre och redan
den 1756. Ordinarium Fratrum lifstid blifwit resol-
veradt, at ingen Synodus skulle hållas förr, än
kriget war till ändad. I medlertid hade Hans
Höghets Hjälpare fortfarit i Församlings-sakens
örgrning, och 1762. träffat en Interims-inrätt-
ning, huru till nästa Synodus förhållas borde.
Denna inrättning skulle på en Synodus revideras,
och efter befinnande stadfästas, eller ändras.

Under påstående Krig hade mångahanda
öfverdragningar tilldragit sig i Församlingarna. De
som till en del ansenligen förmæra sig; och i England
och Irland woro nya dörrar öppnade til Evangelis-
tiskan, och nya Församlingar och Societeter
stade. Den i Kriget förhärjade Församling-
i Jerusalem återställning war redan beghynt,
och i samt norra America (S. 251.)

(251.) och fordrade underföddning. Ryska Kåserliga Häfvet väntade, hwartil Bröderna skulle resolwera sig på ofwannämde Kåserliga Utas (S. 253.) Hertiglīga Häfvet i Gottha dastade at Hörsamlingen i Neu-Dietendorf måtte, efter den å nya meddelta Concessionen, (S. 252.) än bättre förkofra sig. Man måste wd taga öfwerwägande, hwad utaf Herrnhag skulle bli twa, som sedan 1753. warit öfwergiftwet, och syntes kunna åter besättjas. Unketens anstalt forfde äfwenwäl en Revisjon och ny inrättning. Utstillige Hedna. Missioner, som till en del redde i salig Ordinarii lifstid blifwit beghute, skulle först rätt bringas i gång. Deribland höra i synnerhet den i Suriname, uti sina fyra öfdelningar, i Paramaribo, wid Sarameca, wid Centeyn, och ibland Gri-Negrarne; (S. 260.) widare den i Antigoa, och i Barbados, och slutligen af den 1752. fellsagna Mission til Labrador.

Till at vederbörligen besörja alt detta, man knapt någon möjlighet, i anseende til Bröderna församlingarnas utwärtas tillstånd. Efter frige och ändock kunde och wille man icke låta ligga det werk, som GUD genom Sal. Ordinarier händer hade beghut, och genom otaliga besträfningar af sin oölmagt och godhet, såsom sit werk tilltmerat. Och hwardst GUDS hand wid distillat anbud och lägenheter, at utbreda Hans lydeligen gaf sig tillkänna, där wogade man wägra, at i trone gripa an saken, på det icke måtte göra sig delagtig i den föraktelse, hwarmed de hotas, hwilke drifwa Hans rans werk försummeliga, och af ötro och modighet låta händerna falla.

De Bröderna tiden besökte Herran, och alla församlingar at Han hjerta. Då de man det puterade främmande. Den 1. Julii 1753. efter Herran, och alla förböne. Efter jag warit i hus, kan blifwit afhandelt warit wälkommen. Men jag tillfelle, som det till en verkliggig mig så förtäligaste denna Synod. Men, möten, helle, af den alla efter salig. "På denna öfswa Kores och Conter, ihugus till fyra pän än trettio besunno."

De Bröder, hvaraf iustränkta Conferentsen
tiden bestod, wände sig i denna förlägenhet
Herran, och förmanade jämnwäl sina medarbetare
alla församlingar, at bönsälla honom om hjälp,
at han täcktes gifwa dem godt råd efter
(S. 252.) hjerta. Då nu kriget också war ändadt, sat-
te man det beslut, at samtelige arbetarne och
deputerade från alla församlingar, skulle kallas till
kommans. Denna sammankomst beramades till
den 1. Julii 1764., anstältes i Marienborn uti
Ketterau, och anbefalles i alla församlingars
del redogöra förbödner.

S. 271.

Efter jag varit sjelf tillstädes wid denna Syno-
dus, kan jag, såsom et åsyna witne til det
blifwit afhandladt, och til den nåd som der,
(S. 266.) varit wäldig, med desto större frimodighet
Men jag har fått om händer en skrifwen
attelse, som en annan Synodens Ledamot
stat till en utländskt wån. Densamma inne-
tar verkligen alla hufwud-materier, och be-
de til Bröder mlg så wäl, at jag wil meddela det huf-
vudsakeligaste derutur, i stället för mina ord.
Denna Synodus war en af de wigtigaste
Ordinarierna, som ifrån Brödra-kyrkans för-
maliga beställe, af densamma blifwit håldne, och den
et wertfulla efter sal. Ordinarii hädanfallelse.
"Då densamma woro Brödra, kyr-
kans ellofwa Episcopi och Coepiscopi, sju Se-
niores och Conseniores Civiles, femton Predi-
cant, sju styck Diaconi, och allsamman
fyra personer närmarade, hwaribland
än trelle Församlingarnas Deputerade
befunno."

"Detta rådplågnings-möte börjades
 "z. Julii, och lade sig först och främst ned
 "på vår kära HErras och Frälsares fötter, at bö
 "falla om Hans närvaro, om vår himm
 "ska Faderns öppna öga, och om den Heliga
 "Andas gränlagaste ledande. Et nådigt Amen
 "känna sig i ossas hjerten, och man kunde
 "känbarligen röna en ljus bönhörelse hela Syn
 "den igenom, som bestod af 44. Sefioner,
 "varade til den 29. Augusti.,

"Guds hela verk, som Han i våra dag
 "ansförtrott sin Brödra-Unitet, både ibland Chr
 "na och Hedningar, wardt i alla dess delar, i
 "länder, i Församlings-orterna, i Colonierne
 "på Hedna-påsterna, under HErrans öfvermo
 "genomgången, hwart och ets tillstånd sorgfäll
 "öfverwågadt, och noga efterfrågat, om och
 "rumilda vår käre HErra dermed kunde
 "belåten.,

"Det wardt å lingo enhälligt fastslådt,
 "lärnan om Jesu lefwerne och lidandes
 "tjenst, skal vara och förblifwa vår enda
 "wud- och grund-wetenskap, sådan den öf
 "uppenbarad i gamla och Nya Testamentens
 "ga Skrifter, af Evangeliska bekännarne i A
 "burgiska Confessionen frimodigt bekänd, och
 "allenast af många tusende andra själar, u
 "odt af oss genom Jesu nåd ärfares, och gen
 "syndernas förlåtelse åtnjutes. Augsburgiska
 "fessionens Låro-artiklar blefwo på Syn
 "föreläsne, och af hela församlingen med hj
 "ligt bifall, ja under känning af gamla bekänn
 "nes helga drifft, åhördes; och bekännelsen
 "til, wardt nu återigen stadfästad."

"Ged
 "ter blifw
 "solwerat,
 "eller än w
 "och utwärt
 "sorgfällig
 "Förfa
 "samma
 "fordom ha
 "Johannis
 "ware ned i
 "de-dagar
 "inna, at
 "tetsens och
 "de inna
 "Hans
 "lades-De
 "amlings-o
 "frynade.
 "ad, meddel
 "En J
 "lod, som
 "trupp, hwar
 "den den H.
 "ar, förordn
 "te ställes de
 "redas, at e
 "late med fr
 "Detta u
 "et Lagare
 "ste hafwa
 "förfarm
 "Gud
 "om stal emo

"Sedan Brödra, Unitetens Idra och Strif-
 ter blifwit genomgångne, och man hade re-
 solverat, hwad som borde af trycket utgifwas
 eller än widare utarbetas, wardt hela deß in-
 och utwärtas församling för wår kära Herra
 sorgfälligaste måtto utbredd."

"Församlingorne och deras tjenare, fingo hel-
 sosamma påminnelser, sådana som Trälsaren
 fördom har gifwit Apostoliska Församlingarne;
 i Johannis Uppenbarelse. Detta lade Hans tje-
 nare ned i sioftet för honom. Wi hade idel
 måder, dagar, då Han lät sit folk tänbarligen
 känna, at Han wil hafwa det renadt af all
 förtfens och andans besmittelse, sitt hus såjadt
 både innan och utan."

"Hans hjertas grund-tänkar öfwer wår
 stades - Deconomie uti och utom wåra Förs-
 amlings - orter, blefwo klarligen affattade och
 förnagade. Jag wil, min kära Broder til säg-
 nad, meddela några deraf."

"En Jesu Christi Församling är en själ-
 stad, som består af lefwande lemmar i Hans
 kropp, hwars hufwud Han sjelfwer är; hwil-
 ken den H. Ande församlar, deruti Han rege-
 rar, förordnar och tillsätter tjenare, och hwaräst
 ett ställes derhån, at hwarje Sedamot måtte til-
 beredas, at en gång kunna ställas för Hans an-
 sigte med frögd."

"Detta utesluter icke, at hon är en Schola
 och et Lagareth för Hans flutlingar, där man
 måste hafwa tolamod med mången själ, och me-
 ssig förbarmande göra heane sälla."

"Och har i wåra tider beredt sig et folk,
 som skal emotstå den Andan, hwilken är utgå-
 C f 2
 "gen

"gen i werlden, at göra Vårn om Jesu Guds-
 "ning til en fabel; och desamma är därtill ka-
 "ladt, at det skal förkunna Hans Död, till de
 "Han kommer."

"Om denna Vårn och stulle på alla orter
 "utsläcka; (hvilket GUD affhyre!) så må
 "hon i en Jesu Gudsamling blifwa såsom
 "flensp bevarad, afwen som den heliga Skri-
 "fordom hos Gudarna, Rom. 3: 2."

"Deruppå bde man weta, om någon sa-
 "färdeligen hörer oss till, at Jesu Död är inne-
 "tad i hans hjerta."

"Derifrån kommer och en Jesu Gudsamling
 "kallelse, at drifwa Evangelii Predikan, icke al-
 "nast i Christenheten, utan hos alla människor,
 "den affigt, at föra dem til Frälsaren."

"Så angelägen en Gudsamling bde man
 "derom, at alla dess lemman må njuta en oinfrä-
 "samwets, frihet; så mycket måste hon och till-
 "la desamma, at af hjertat ära och älska
 "Sfwerhet, under hwilken de bo, och at be-
 "sig såsom Hennes trognaste och orden elige
 "Undersåtare."

"Till en Jesu Gudsamling hörer och den
 "ra saken, at hjälpa verkställa Hans Testam-
 "Joh. 17: at de skola alle wara et; at be-
 "ga alla Guds Barn på hela jordklottet til
 "lef och enighet, och deruti bibehålla dem;
 "undwika alla Religions-tråtor, och at älska
 "hwad som Jesum älskar."

"En Jesu Gudsamling blir och af sin
 "te bewärdigad, at för Hans Namn skall
 "smålet, och at wara och förblifwa en Skola
 "lyrka."

"Han
 "upptäckt för
 "lio, huru d
 "Beswernes,
 "na hänleda
 "fen til hier
 "Rönen
 "gar, och de
 "til befordra
 "affigt."

"När i
 "lingar, alla
 "Evangelium
 "rens sagne.
 "gälle dem fr
 "Emellan

gar, måste i
 "hjerte-saken,
 "de i Jesu
 "attighet höre
 "De mäs

och troppar,
 "sorgfälligt un
 "te af någon
 "dr det man
 "landet och sy

"Hwad
 "tingarne wid
 "toll, hwilket
 "rterne; så

om en gång
 "förbundna
 "ledning, at
 " "

Esu För-
därtil ka-
d, till de

i alla or-
så må-
sa såsom
liga Str-

någon sa-
dd är in-

Församlin-
n, icke all-
människor,
n."

bör wa-
n oinfrån
n och till-
h ålsta
b at be-
orden ellig-

och den
s Testame-
et; at be-
totet till
a dem;
at ålsta

af sin
nn skall
a en

"Han har och i våra dagar besynnerligen uplåtit för Församlingarna, den del af Evangelio, huru de ifrå Hans helga Wadoms, Hans Beswernes, Lidandes och Döds Görtjenst kunna hänleda, förstå och till Praxin föra, helgeläsa till hjerta, själ och kropp."

"Könens afföndring i sina Chor, afdelningar, och deras särstilla Rötter, bidrager mycket till befordran af denna Christna Wärens hufwudsaffig."

"När den Hellige Ande utom våra Församlingar, kallar och församman knippar själar genom Evangelium, för at bereda dem till et Gräfsarens sagne, ämne; så sagne wi oss deröfwer, och hälla dem för en Jesu Församling."

"Emellan sitta flockar och våra Församlingar, måste ingen åtskildnad wara, i anseende till hjerte-saken, salighetenes oförröfsta ämnet, de i Jesu sår, och alt hwad till lif och Gudsalighet hörer."

"De måste för Honom bewara sina själar och kroppar, så wäl som ro, och till den ändan sorgfälligt undwika bägge Könens umgänge: icke af någon besynnerlig hellighets grund, utan för det man har sig bekant det människa wärdet och syndigheten."

"Hwad utwärtas författningen och inrättningarne widkommer, som Gräfsaren skänkt sig till, hwilket bör för sig sjelft i Församlingsorterne; så förblifwer det wid den Principe, som en gång faststald är, at wi ej gifwe de med förbundna såffstaper i Religionerne, minsta anledning, at desamma efterfölja; utan förm."

"ne dem, at förblifwa i sin Kyrlo, författning
"och wara redellige Religions-männifkor."

"Til hela Brödra-Uttetens besörjande,
"i ut, som inwärtets mätte, waldes et Director
"um; til befrämjande af utwärtets beståndet i a
"la Församlingar, antogs et föreståndare. Colle
"gium; och på det alt måtte ärliga och order
"teliga tillgå, såsom Landens sed och bästa d
"fordrar, och at Församlingarne måtte i alla n
"diga händelser hafwa Förespråkare in för Publ
"cum, waldes och tilordnades et Syndicats. Co
"legium; ja, Advocati Fratrum ämbetet war
"nu åter tillträdit genom Grefwen Heinrich
"XXVIII. Reuß, hwilken redan förut war D
"puty Advocate. Til Hedna Missionernas besör
"jande och jämnwäl ungdomens upfostrande i Un
"tets-anstalterne, blefwo särskilte Diaconi tillsa
"te, hwilke under barnsligt litande til wår h
"melsta Faders milda händer, emottaga och
"desa Guds werks tjenst med all trohet anwä
"da det, som af våra Bröder och Wänner m
"et upriktigt och deltagande hjerta tilskjutes."

"Med mycken sorgfällighet öfwerlades, f
"ru ämbeten i Församlingarne, måtte med do
"liga Personer förses."

"Två Bröder blefwo ock utnämde til
"thersta och Reformerta Tropens administrator
"äliggandes hwardera, biträdd af några Själ
"re, at underhålla wänskap och Connexion m
"sanningsens vittnen i sin Religion, och tilse,
"ru de, här och där genom Evangelium til J
"sum Christum samlade, själar blifwa betjente."

"Slutligen kan jag icke önska dig, min
"Broder, något bättre och sälligare, än en sät

handedom af
ghet, som
Augusti gaf
a Mattward
ns Lösen:
i. Mos. 2.
af watnades,
war, lågo där
nga glädje, t

ynodal, beslu
municeradt
med alla de
heliga nattm
berois på G
nådes, närn
som detta
erlig glädje;
wid församli
brister, präsk
hos många
ga werkan, o
och i stillhet
are och närma
gt de af den
kallade och f
de förblifwa
om de öfwerig
ifrå sit rena
d, at aflässa
såsom Hans
wandra efter i
bredde sig de

innedom af vår fära Herras Råd och Lära
 ghet, som Han wid Synodens slut den 29.
 Augusti gaf alla Synodalerne, under den hel-
 iga Nattwardens begående. Han realiserade dag-
 ens Lösen: Jag är Joseph, edar Broder,
 (1. Mos. B. 45: 4.) så at hjerta och ögon der-
 af watnades, och Bröderna, såsom Hans lem-
 mar, lågo där för Hans fötter, och utgöto hys-
 alla noga glädje-tårar."

S. 272.

Synodal-beslutet blef i alla Församlingar com-
 municeradt, ej allenast med Arbetarena, utan
 med alla de fullväxte Personer, hwilke begå-
 heliga nattwarden. Witnessbördet om det kraf-
 beröts på Församlings-huswudets och Her-
 nådes-närwarelse wid Synoden, wäckt hos
 som detta Synodal-afstal åhörde, en hjert-
 erlig glädje; och öppenhjertiga beklännelsen af
 wid församlingarne och deras tjenare befunda-
 brister, prägsade tårar utur ögonen. Detta
 hos många Församlingarnas Lemmar den
 ga werkan, at de och gingo till sina egna hjer-
 och i stillhet öfwerlade, ja och med sina ar-
 are och närmaste wänner befrågade sig, i hwad
 gt de af den Helga Andas egentligen blif-
 kallade och församlade till et Kyrtlo, samfand:
 de förbillsmit på ensaldighetenes wäg; eh-
 om de öfwergiftwit den första kärleken, och kom-
 ifrå sitt rena sinne. De gjorde å nyo för-
 at afflässa allt hwad Christi sinne är emot,
 såsom Hans rättte Lärjungar och Efterföljas
 wandra efter den heliga Skrifts reglo. Gluds
 bredde sig derwid ut öfwer Församlingarna,

och lät dem kraftigt förnimma, at Han såsom
husfmodet, bekänner sig til sina Lemmar, och
lust, at än framgent wandra ibland dem, och
föra de frids-tankar, hwarföre Han i denna
de-tid bragt dem tillsammans.

Herren gaf och nåd dertill, at efter Syno-
den å nyo, så wäl med alfwarlighet och efte-
tryck, som med Evangeliskt renhet, yrklades i of-
teliga Sammankomsterna på Syn dernas för-
telse i Hans Blod, på det rättssinniga wäsende
Christi Jesu, på Själens och Lemmarnas sam-
stylliga helgelse och bewarelse, och på en
wandel efter Christi sinne. Och man kan m
frimodighet försäkra, at den Helige Ande på
ganska kraftigt sätt har wälsignat sådant, til
än öfware grunda Församlingarna på Jesu
at grundeligen hela många sjuka och swaga,
jämwal tillrätta föra mången wilsesfarande
förförd själ.

En ljuflig frukt af denna Synodus war
det, at Församlingarne och deras Ledamöter, f
bundo sig inbördes, at wid all olikhet i
utwärtas omständigheter, anse sig som en Brödd
Unitet, som en Guds Familja på jorden, så
Lemmar af en och samma Lekamen; och at
lika andel uti wäl och we, uti glädje och bedr
welse, samt efter den förmåga, som Gud för
nar, i kärlet göra inbördes handräkning.

Derjämte kom och Predika-anden i Förs
lingarne å nyo i rörelse. Nästan ifrån alla
samlingar inslupo bref från sådana Bröder,
utan at wänta på utwärtas kallelsten, frim
utbudo sig, ja på det högsta anhölo derom,
blifwa nyttjade i Gräfsarens tjenst ibland

ngarna. S
de gärna
tjenarnes
staffenhet. S
dana frim
e, ansågo
ist, och efte
os til A
nliga syblu
och där t

Synoden Ce
och Depu
repräsenter
arnas och
S. 272. up
Directorium
taling. Sit
te, hwaräst
sit säte, in
rio stedd
lingarna, å
i den affig
edlemmar,
röfswåd Jesu
kommit til
som upwuxit,
til Hedning
uppå i några
år 1747.
wären 1766.
är reste Dir
Distalloner, t

garna. Somlige nämde Nationen, ibland hwil-
 ar, och de garna wille tjena; andre lemnade i Kyr-
 em, och tjänarnes skön, at utstaka orten och tjänstens
 i denna n. klassenhet. När då grunden till denna drist, och
 denna frimilliga Tjenares doglighet, blifwit pröf-
 ster Syn- re, ansågos de såsom Candidater till Herrans
 t och este- nst, och efter gamla Brödra, kyrkans sätt, an-
 ades i offe- gos till Alcolathien. Men de förblefwo i sina
 rnas för- nliga syftomål, tills de tid efter annan wordo
 wäsende och där till arbetet satte.

S. 273.

Synoden (et möte eller samling af Arbetarena
 och Deputerade från alla Församlingar, hwil-
 ande på repräsenterar Uniteten och bewakar Försam-
 ant, till garnas och deras Ledamöters bästa) hade ef-
 på Jesu s. 272. updragit några Bröder, under namn
 swaga, Directorium, allmänna Kyrko- ärendernas för-
 farande a. taltning. Sit första tillhåll togo desamme i Herrn-
 us war re, hwaråst jämwäl de två andre Collegier ha-
 mörter, sit sate, intil nästa Synodus; men af Direc-
 het i orio stedde åtskilliga Visitationer i Tyfsta Försam-
 en Bröder- lingarna, äfwen som en af des Ledamöter re-
 rden, så i den affigt til Norra Amerika. En af des
 och at ledlemmar, Leonhard Dober, en trogen och
 och bedr- rdsföwad Jesu Tjenare, som straxt i första bde-
 Guld för kommit til Herrnhut och med Brödra- salen
 ing. som upwuxit, samt warit den förste Missionä-
 n i Förs- til Hedningarna, och det på St. Thomas;
 n alla uppå i några år Församlingarnas Äldste, och
 röder, som år 1747. en Brödra- kyrkans Biskop, gic
 a, frimw- wåren 1766. in i sin hwilla. Om hösten sam-
 derom, de reste Directorii Ledamöter ifrån Herrnhut
 pland s. Visitationer, uppehölo sig några wector i Carl-
 S f 5 sta

sta Församlingarna Niesky, Klein-Welke och Barby, och till nästa Synodus förblefwo månadens tid i Zeitz. Härifrån for 1766. och återigen 1767. en af dem på Visitation til Engeland och Irland; och år 1768. war detta Collegium månaders tid i Engeland, och det dels wid Församlingarna i Northwiche, dels i Lindsey, hvar wid London, då i medlerlid de öfrige Församlingar i Engeland, blefwo genom några dess ledamöter besökte.

§. 274.

En af dessa Bröders hufvud-omsorg war, bibehålla Andans enhet ibland alla Församlingar, och tilse, at de allesamman, de måtte till deras utwärtas belägenhet wara än så stiltige och på Hedningarnas Bar och Rogs-tracter för hwar andra aflägsne, kunde tillita förkofra Sanningens helsosamma kunskap, och ej blifwa för hwarannan främmande, eller obekante andra Församlingars in- och utwärtas omständigheter. Hårtill tjente Correspondentsen, upbyggeliga tals och esterrättelsers meddelelse från Församlingar, och nödiga gagneliga skrifter utgiffelse af Trycket. Allt detta hade Directoriat besörja, efter gamla Brödra-kyrkans regel som icke tillät någon ting tryckas och androm nyttjande meddelas, som icke förut af några Popar blifwit revideradt och approberadt.

Äf de skrifter, som efter 1764. års Synodus utkommo af Trycket, vill jag, förutan några tillägg, och Texter i boken, endast nämna följande.

Gottfried Clemens Uedrag af Ordinaris Fratrum Tal öfwer fem Mossis

När det
den öfwer
År 1765.

synnerhet
warande
bteenfels,
utgifsits p
språket, har
tagget, at
ligen stark,

och tillita
g, hvilken
1763. till 1768.

heten och före
tillata icke,

afgaldiga nyt
om Guds

ma Hedning
Utom dess t

mens läro- a
mas och i syn

det utgifsne,
te,

År 1765. i

ns dagar, ell
gra Evangellist

6. ut på Frans
ma Språk. Sa

aga af Sal. C
ns Tal til

no, och sågos
ket. Vidare
til Neger, fö

År 1768. u

När det samma var färdigt, fortsåres med
den öfver de fyra Evangelistier.

År 1765. utkom Historien om Grönland,
synnerhet om Evangeliska Brödernas
samaritanska Mission i Ety. Herrnhut och
Kontenfeld, ic. Detta verk, som sedermera af-
färdigt utgifs på Holländska, Engelska och Swen-
språket, har af Publicum så gunstigt blifvit
taget, at ehuru första upslagan war tåm-
ligen starkt, redan 1769. en ny måste påtän-
as, och tillika göras anstalt om en Förefatte-
ng, hwilken innehåller Missions. Historien ifrån
1763. till 1768. och 1770. wardt tryckt. Wested-
ten och förefarande Historias tränga grän-
sätillåta icke, at här tillägga något om den
afgäldliga nytta, som blotta Historiska berätt-
elser om Guds nådes arbete på dessa wilda och
färdiga Hedningar, har skaffat.

Utom dess blefwo Augsburgiska Confes-
sions läro. artiklar, till Brödras. Förfamling-
as och i synnerhet Barnens nyttjande, af
ett utgifsne, och desom till Nyårs. gåfwa
stelte,

År 1765. trycktes jämnwål: Människones
dagar, eller Jesu Passions. Historia efter
fyra Evangelisters Harmonie. Densamma kom ock
ut på Fransyska; likaledes en Psalmbock på
Samma Språk. Samma år fäst man ock se en ny
af Sal. Ordinarii Tyska Skaldebitter.
Samma Tal till Bercholdsdorfarne upslades
och sågos jämnwål tryckte på Wendiska
Widare aftrycktes en Creolisk Sång-
bok till Neger. församlingarnas tjenst. (Se S.
) År 1768. utgafswo några af Sal. Ord-

narins Fratrum merendels på Hans resor 1757. hållna Tal, såsom ock Magist. Samuel Liebertshns Harmonie af hela vår Frälsares lefwernes-historia, efter de fyra Evangelister.

Förutan desse af trycket utkomne skrifter, Broder Spangenberg af Synodus i fallning, af beskriwa Sal. Ordinarii Fratrum Lefwernes; och han har detsamma, oaktadt många andra göromål, till största delen redan gjort färdigt.

S. 275

På Synodus hade ock en förändring med en Barna-anstalter, blifwit resolverad. I följe af wardt smärre Söskarnas anstalt i Groß-Hennersdorf fördelt till församlingarna i Herrnhut, Niesky och Gnadenberg. Härigenom skaffades dem äfwen mer lägenhet, att bivafla Församlingssammankomsterna, och dessa orters Skolor stalter wordo tillika uphulpane. I den byggnad, de hitintill innehåft i Groß-Hennersdorf, byggdes en anstalt för små flickor, och för ogifta Syster.

En lång tid hade nemligen många ogifta qwinnfolk, så wäl när som fjerran ifrån, anhållit tillstånd, att bo i Församlings-orterna uti de Systerarnas Chor-hus, och många föräldrar wille gärna låta sina döttrar upfostras i dessa Församlingarnas anstalter. Men emedan rum på rum ej tillät sådant, så fant man på jande medel. Flickor, som icke kunde komma till Församlings-anstalterna, emottogos i detta och försågos med föreständerskor och Skollärinnor, hvilka ock anförde dem till hwarje då gagneligt qwinnfolks-arbete. Ogifta qwinn

skaffades Bomuls- och tofveligen till. Alla sig i alla, göra sig till i Herrnhut, ogifta, och många sina medbyggelse.

Härwid warden i 2. skult, ehuru på, ej allena och här och kyrkornas

den församling, dan S. 272. mer. så njö, verhetens nådiga, och änsdant här, stienliga bestyrelsen alsingen, deras Collegi, woro öfwer, om sanningen, t bemötte och Brödernas g, mer årkländ, del, bragte de, de många Br, för länge för

resor i Stoffades allehanda arbete, i synnerhet linne-
 Bomuls, arbete. Deras Deconomie bdrjades
 och tog snart under Guds wälsignelse
 tillfärdigheten till. De deruti beständeliga Personer
 alla sig i alla mål til Kyrtan i Groß, Hennes,
 göra sig til sina själars fromma, gagn af anstäl-
 ma i Herrnhut, så mycket deras omständigheter
 tillgifsna, och dro sina Präster til sågnad, och
 låga sina medinvånare och andra grannar, til
 lyggelse.

Härwid vill jag allenast ännu nämna, at
 Guds werk i Diaspora, har några år bortåt öf-
 walt, ehuru på några orter under hwarjehanda
 tryck, ej allenast haft sin wälsignade fortgång,
 men också här och där tilltagit, til bägge Evange-
 lii Kyrkornas sanstylliga förmån.

S. 276.

Om församlingarnas inwärtas tilstånd är re-
 dan S. 272. handladt. Hvad det yttre wid-
 mer, så njöto de, under sin fära Lands-
 herjets nådiga beskydd, all önskelig ro och frid.
 och önskdant här och där ingen brist war på
 allmänliga bestyllningar, så funno dock desamma
 ingen alsingen ingång hos Lands, Herrarna
 deras Collegier, såsom de der om annat re-
 s i Boro öfwerlygade; eller bleswo desamma
 om sanningens wederbörliga föreställningar
 som bemötte och afhjelpne.

Brödernas goda Characterer wardt allt mer
 mer ärländ, och deras beteende i handel och
 del, bragte dem en öfning til wägo, som
 de många Bröder bekymrade, om icke detta
 för långt för Christi kors, Rike på jorden;
 och

och om man icke, åtniaflonne här och där, torde fatta behag til människors pris, och sätta sig den ställning, at man genom otidigt eftergiftswar de eller aldeles genom listfällighet med werlden wille ån mer behaga henne. Detta war en hufwud-ärindring wid Synoden, och arbetarna blefwo som oftast förmante, at waka öfwer de så onda, särdeles i de församlingar, där nästan dagligen mångas och ofta förnåmna personers lif förplåga se.

I anseende til timmeliga utkomsten gick såsom öfweralt wid den allmänna penninge-bristen och näringarnas samt handels stagnation långt swårar ån tillförene, ja under påstående och man rådade här och där i trångmål. Den öfwerhufwud målsignade Herren Bröderne arbets-idoghet och handwerks-trohet så, at sattes i stånd, at taga del uti sina Bröders andra behöfswande medmänniskors tarswor. Han uppå gåfwo i synnerhet Bröderne på somliga ter i Engeland, werkelige prof wid en omwäldig, och brånstle-samt lifsmedels-brist hos sina grannar; hwilka kärleks-bewisningar lemnade hos många et målsignadt intryck om sanningen och sanningarna af Evangelio, såsom hwilket allstädkommer rättsskaffens goda gärningar och lifs-wänner.

S. 277.

Här wil jag ännu endast anföra några församlingar, som tilldragit sig i Församlingarne. Saxiske Församlingarne togo ingen ringa del i hela landets sågnad, endr deras då warande Herr, Churförst J. drich August, år 1766, tillträdde Regeringen, och utbådo Honom

Det., i följande skrefna Ze om öfwane klar måtte under Honor måtte föra i Församling 1766. Joseph II. I från Saxiska ståt läck anstalter i de stunder, Han gick om alla ständingar, i XVIII. Neusch det Han så mans några mådigaste uttänma Grefwe. Han emot de hos Bröder Tiesky och marnes antal, er.

Et nytt projekt till beredning af Contractet i Uppsala och Upsala och Upsala XXV affigt, at et församlingso

Det., i följe af Tacksägelses-predikan öfwer fö-
 skrefna Texten i Tim. 2: 1, 2, nåd och wis-
 dom öfwanester, på det Hans regemente i alla
 delar måtte wara wälsignadt, och jämwäl de
 under honom, såsom under Hans Företrädare,
 måtte föra et roligt och stilla lefwerne.

Församlingen i Herrnhut sedt den 30. Ju-
 ni 1766. sågna sig af Römerska Käsarens
 Josef II. Höga närwärelse, wid Dess genomre-
 sning från Saxen til Böhmen. Hans Käsersliga
 Majestät täcktes wid det tillfälle taga Chor-
 hus, anstalterna, Fabrikerna och åtskilliga handt-
 stagner i ögnafigte, bemssta de wanliga an-
 stalts-stunder, och blifwa öfwer natten i Herrn-
 hut. Han gjorde sig på det grundelligaste under-
 sökt om alla in- och utwärtas församlingens
 ställningar, i synnerhet hos Grefwen Heinrich
 XVIII. Reuß, och betygade Sit wälbehag öf-
 swor. Han såg och hörde; påminste sig och alt-
 somliga mans några år efteråt, då Han i Prag i al-
 en omwändligaste uttryck, deröfwer yttrade Sig för
 sina gramma Grefwe. Den ogemena nåd och mildhet,
 de hos Han emot hwar människa lät förmärka,
 n och wörde hos Bröderna et osörgätelligt latryck.
 illet all Tiesky och Klein-Welke togo til i In-
 ar och marnes antal, och tillöktes med nya hus, byg-
 der.

Et nytt prof af Thur-saxiska Häfswets och
 gra hånstillerli bewägenhet, war förhållsen af Bar-
 amlinga Contractet år 1765., hwarwid Slottet i
 inga de rby och Ufswels-gården Böben gafs Gref-
 ande Heinrich XXV. Reuß i ärfstelliget arrende, i
 år 1765. affigt, at et Etablissement, efter andra Ord-
 nom den församlings-orters art, där skulle anläggas;
 hwar,

hvar till man och den 17. Junii 1767. gjorde bön
 jan nära intill Döben. Och denna nya Försam-
 lingsort blef kallad Gnadau.

År 1766. dog Herr Ernst Julius von
 Seidlitz, hvarigenom Glesste Församlingarna
 miste en man, som Ellid ifrå början betjent sig ut-
 af, till at upbygga och förestå dessa Församlingar.
 Han hade allt ifrån år 1726. varit med sal-
 Ordinarius i Lärlet förbunden, at drifwa Ellid
 verk; och han lät sig troligen wårda om
 upväckta själar på sin tract, hwilke till största
 len härstammade ifrå Wdmen; och han härbärger
 de de Mähriska Exulanterna. Sedan han ha-
 tillhandlat sig Godset Ober-Peile, på hwars
 gor nu Gnadenfrey står, förkunnade han G-
 angellum på sin gård, och många hundrade insun-
 sig såsom åhörare. Därför kom han 1739.
 fångelse. Efter hans befrielse begyntes år 174-
 under hans Direction och bemedlande, Åbygg-
 :n af orten Gnadenfrey. Denna Församling
 wårte sedan så ansenligen till, at salen, som
 tämmelligen stor, ej mer kunde iakymma den må-
 Åhörare, som kommo till Evangelii Predikan.
 1768. wardt också en större sal upbyggd; och
 samme war redan wid inwigningen, med Åhö-
 fullproppad. Församlingen i Gnadenberg
 åfwenwål till Inwånare och byggningar öft-
 ehuru närings-idkningen där hade sina stora
 righeter.

Församlingen i Neusalz förkostade sig
 der all fattigdom, och 1769. bragte åfwen
 Kyrka i behörigt stånd.

Wdmista Församlingarne i Berlin och
 Dorf förlorade, liket efter hwarandra, tre

arbetare,
 ty deras n-
 man hade m-
 3 Rbere
 och i båtire
 terna woro
 riget, dels
 oft belägna
 Neu-
 wånare, by-
 rliga Conc-
 ste tänka p-
 ten wardt
 rrskap, och
 sierran bel-
 3 Mari-
 an framge-
 lle; hwarför
 på Högtid-
 drade wåck-
 3 detta
 Herrhaag-
 i Bydingen
 i Marienbo-
 lulle se den-
 Bröderna,
 ant underläta
 erhandlingar,
 1766. med
 blefwo på be-
 e. Salen kom
 den widtsfråg-
 till Antelig
 dock up tid

gjorde både
a Försam
ulius von
amlingarn
tjent sig u
rsamlinga
t med salt
fwa Bl
da om
l största d
hårbärger
han ha
å hwars
e han G
ade insun
an 1739.
s år 174
Ubygg
Församli
n, som m
den mån
redifan.
d; och d
ned Ubb
nberg h
gar öft
a stora
ade sig
dfwen
och X
n, tre a

arbetare, som kunde tjena dem i deras språk;
ty deras minsta Redamöter förstå Tyllan) och
han hade möda, at så några i deras ställen.
3 Ebersdorf blef än framgent något öfbyggd
och i bättre ordning bragt, lät wara omständig-
heterna woro tränga, härdrande dels ännu af
elaget, dels af tilläppta handels-rörelsen i när-
öst belägna länder.

Nu. Dierendorf tog så märkelligen till uti
omdnare, byggnader och werksstäder, sedan Lands-
märkliga Concessionen blifwit utfördad, at man
skulle tänka på Församlings-salens utwidgning.
orten wardt och som oftast besökt af Landets
herrskap, och många förnåma Personer ifrån när-
sitterran belägna Tracter.

3 Marienborn woro de qwarblefne Perso-
n an framgent den ångden till sansthylig upbyg-
gelse; hwarsföre och Evangelii offentliga Predi-
kningar på Högtids-dagar, där besöktes af mer än
hundra wäcka själar, ifrån ångden deromkring.

3 Detta tide-hwarf war och någon liknelse
Hertnhaags Resitution. Grefliga Herrska-
pet i Bydningen, hade redan 1762. låtit Bröder-
i Marienborn tydeligen märka, at Det gär-
skulle se denna orten åter blifwa bebodd ge-
n Bröderna, och wore benäget, at på alt sätt
wänt underlätta. Man inlät sig och deröfwer i
förhandlingar, som wäl den gången afbröts,
1766. med alfwär förnyades. Till den an-
blefwo på begäran, två Deputerade dit affär-
e. Saken kom och genom en redelig och i lärda
orden widfrågad Jurists bemedlan, tåmmeligen
ill. Autelig öfwerenskommelse; men dermed
dock up tid ifrån tid; och innan werksällighe-
ten

ten kom, gick då regerande Grefven, Gustaf Friedrich, in i ewigheten. Ifrån den tiden har lifwärdnaden till denna orts åter besättjande, alldenstom ej förswunnit.

Neuwied wardt, sin milda Lands-Herr till nöjes, allt mer och mer bebodt, och blef sin Grannar till en god lifs-lukt. Många förnämmliga och Chur- och Gudsallige Herrskaper låto besöka Sig, at besöka detta Brödra-Etablissemang och göra Sig kunnige om dess in- och utwärd författning.

I Zeist wardt Evangelii Predikan, som Holländska och Tyska språket där hölls, af många tusende besökt. Deribland distingverade några Sändebud, Påste Magnater, Engelländor och andre Herrar, hwilkas goda witsord kom Bröderna i andra Länder och omständigheter till måtto. Orten tog och småningom hwad Inwånare och bygnader widkommer. Omedan Gudstjensten hitintill med nog obegränsad lighet blifwit på en Sal i Slottet hällen, uphödes nu en rymligare Församlings-sal, som den 20. Dec. 1768. inwigdes. Bröderna öfwerflyttade 1766. til Printsen af Dranien, de förut Provincens Urs- Ståthållare, wid Des tillträd Majorennetet en Hyckönsknings-adresse, hwilken ganska nådigt emottogs; och den 7. Jani 1767. hedrade Den samme, och Hennes Kongl. Höghed Des Fru Gemål, denna Församlings-ort med ett Höga besök, blifwitade wanliga Andakts-rättningarne, underrättade Sig om hwarier omständigheter, och betygade deröfwer ett höga wälbehag. Det samma skedde den 28. Jani samma år, af Hans Majestät Konungen i

emart och
tningarna och
Bröderna
den milda
wid tillfälle
an och hos
andra Miss
des länder
en, till Des

wad Försam
woro de
trus Böhl
us i Fulnek
Directorii
amma til m
de frid och r
den gick det
wid fortwar
andelen på
om Guds w
hulpne, at
at tacka och
Här och där
a inviterades
en af Bröder
ta Provincier,
och och North
inga nya Förs
1765. i Baeth
hölts, mer w

emärk och Dess följande. Konungen tog alla In-
 ställningar och Anstalter i Högst ägnadt, besök-
 de Brödernas Gudstjenst, och bemötte dem med
 mycket mildhet och bewägenhet. Bröderna hade
 tillfälle, at icke allenast hos Dess Ministrar,
 utan och hos Hans Majestät Sjelf, recom-
 mendera Misions-verket ibland Hedningarna uti
 dess länder på Grönland, i Ost- och West- In-
 dien, til Dess Kongl. ynnest, nådn och befördran.

S. 278.

Swad Församlingarna i England angår, så
 woro de S. 273. omtalte Visitationer, som
 Petrus Böhler besörgde, och Provincial- Syn-
 odus i Fulnek uti Augusti månad 1766., såsom
 Directorii öfriga Ledamöters besök år 1768.,
 samma till mycket wälsignelse. Utanesther njö-
 de frid och ro; endast i hånseende til närings-
 öfverfloden glöf det såmmeliga swårt på åstfälliga or-
 en, upbrändt wid fortwarande dyra tid, och hånmandet
 som handelen på Amerikanska Provincerna. Men
 öfverfloden om Guds wälsignelse woro de dock alltid så
 de förseelse hulpne, at de wid hwarje års slut hade or-
 S tillräckligt at tacka och prisa Herren.

Här och där hysade sig nya wäckerelser. Brö-
 den inviterades och til många orter at predika,
 en af Bröderna gjorde en gagnelig resa i de
 östra Provincier, alt intill Cornwallis. I Ply-
 mouth och Northampton bygdes nya Capeller.
 Många nya Församlingar blefwo inrättade, för-
 1765. i Bath; emedan man ifrån den tid Syn-
 hölts, mer wille främja Societeter, som al-
 28. gen i 2

deles förblefwo i sin Religion, än nya Församlingar efter Brödernas Inrättning.

3 Provinsen Wales war en stor rörelse förde. En Broder gjorde år 1768. en besöks-resa genom hela Landet, och träffade på ganska många orter begärlige Åhörare, hwilkom han förkunade Evangelium. Bröderna i Haverfordwest bad i sitt grannskap på flera än tjugu ställen tillfälle at predika för många hundrade själar.

3 Församlingarne war icke heller brist på Personer, som utbödo sig til Herrans tjänst bland Hedningarna; och någre blefwo jämman dertil, särdeles uti Engliska Colonierna, utse och afföndrade. Någre Ynglingar gåfwo till sin sin åstundan, at besöka Församlingarna i Tyskland, och där någon tid uppehålla sig, hwilken dem bewilljades; äfwen som någre Säkter fin tilstånd, at i Brödernas Pädagogio i Tyskland blifwa upfostrade.

Uti Irland blef 1765., genom Biskop Johan Gambold, en Församling inrättad i Coochill. Nya Församlings-orten Gracehill i Ballykennedy-land, förkofrade sig nu först afsware, sedan et Församlings-hus år 1765. bewit upbygdt och Församlings-salen inwigd. Några Bröderna upbyggde et Chor-hus, och inrättade sina wånings-rum til werkstäder. Drottningens barn låto och upföra en särskild Chor-besättning; och åtskillige Familjer kommo ifrån främmande ångden, och satte sig därstädes ned.

Wid alla Landts Församlingar i Norra Irland, förente sig somlige ogifte Bröder, at i främmande hus flytta tillhoppa, at gemensamt idla arbete, som merendels består i wäfwerier;

ersänte up

af ogifte

Landets

stadkommos

relles alltså

erna woro

land-skycken

hade för stat

er ej lund

tilbod. På

made. Contrac

res-land i

na och Logh

Bröder gjorde

am på andra

Uf föreg

garne i Ne

ettigt folk.

Ena knappa ti

fram. Wår

at ingen be

hade de ro

Församlingen i

ders tid, särde

några upreta

as och Capelle

och ofta några

ande och hotan

er sönderlagne,

war skutne.

antens lif, od

derbara hjelp,

is påbud war

gjorde, at ing

Församlingens upodla et stycke land. Detta skedde och af ogifsta Styckarna å deras sida.

Landets förbättringar, som genom deras flit och afkast kommos, föll mångas Herrar i ögonen. Dem följdes alltså icke nya anbud. Och hwaräst Bröderna woro för trångt inkränkte, eller deras Landstycken och derrå stående hus och Capeller hade för statota arrenden, som utan stora kostnader ej kunde förnyas, där togo de wid flit tillbud. På detta sätt togs 1767, på årstellet arrende, Contract emot et stycke åter af hundrade och Logh Neagh; och deromkring boende Bröder gjorde anstalt, at där bygga sig före, så som på andra Församlingens orter manligt är.

Uf föregående år bekant, at Landt-församlingarne i Norra Irland måstadelns bestå af utvaldt folk. Man kan alltså lätt sluta, at de i dessa knappa tider måst med mycken måda hänga fram. Vår Himmelste Fader födde dem dock så, at ingen behöfde klaga öfwer södo-brist. Utvald hade de ro, öfke och förlofrade sig; endast först i Församlingen i Ballinderry wardt i några månaders tid, särdeles i October och November 1768, af några upretade grannar mycket oroad. Dess och Capeller woro flere gånger om nattetid, och ofta några nätter å rad, under hifseligt swär, och hotande bestormade, dörrar och fönster sönderslagne, stora stenar inkastade, ja med smär skutne. De stodo i synnerhet efter Presbiteriens lif, och han blef endast genom Guds öfverbara hjälp, alla gånger räddad. Öfverbe- påbudt war här utan werkan, och Gud all- gjorde, at ingen wid detta öwäsende kom om lif.

iffant. Andteligen font man lägenhet, och genom eftergi
blifva de fiendteliga sinnen, och genom eftergi
och försäkra, at ej vilja flaga någon an m
Domstolen, återställa frieden och lugnet.

S. 279.

Ell Skoeceland hade Bröderna redan 1743. bli
mit inviterade, och en Theologiae Studio
till Edenburg affickad, (S. 106.) som icke ut
wålsignelse därstädes uppehållit sig. Hertigen
Argyle, en ibland de förnämsta Repäsentant
af Skottiska Vårerna i Stor. Brittanniska Parle
mentet, hade wid det tillfälle, då en undersökning
i Parlamentet 1749. war före, inviterat Bröder
na, at på sina jord. ågor i Skottland anlägga
Etablisement; (S. 152.) två Bröder hade o
redan besigtigat samma utmarker: men emed
man redan hade annorstädes så mycket at syssla
så blef der ingen ting utaf.

År 1761. upväckte GUD en Broder i No
ra Irland, som vågade uppå, at fara til Sko
land och försöka, om Evangelium där funne
gon ingång. Han reste sjöleds til Gresskapet
och begynnade wid manliga morgon. och afton.
nelsen andraga et par förmanings. ord hos de
som emottogo honom i sina hus. Strö
infunno sig några Grannar derwid, som också
le höra honom. De betedde sig på samma
som Berthoenserne, Ap. G. 17: 11.

De sökte i den H. Skrif: och i sin Kyr
samla Böcker, och funno samt med fågnad
se, at han just predikade samma Evan
gelium, som deruti innehölles, men på nå
af många deras Vårare öfvergifva

inom så
Prediko
ningen för
es mycken
tillat. Folk
et och kom
redors tid.
och så Pr
g. Någre i
väl hindr
alla med de
GUD hade
er uprätta
ärställa dem
paräst man
till, där r
ma dem fr
at icke all
än et hal
27. orter
Det wa
dan mångd
s omanligh
hafwa dera
lato snart
många ort
ig frukt af
bermåtte Br
t, blefwo d
Societeter in
58. up et C
målsignade so
mer och mer
ta dit komme,

genhet, som eftergif-
gon an vil-
t.
1743. blif-
Studiof-
om icke uta-
Hertigen
cräsentant
hista Parle-
undersöknin-
rat Bröder
anläggga
r hade o-
men emede-
at syfta
der i No-
a til Sko-
funne n-
Kapet 27.
aften, si-
hos de
3. Strö-
i och så
varas f-
sin Kyr-
ågnad la-
a Evan-
på nå-
vergifta

Inom få dagar inrättade de et stort målt. hus
af Prediko-ställe. Men det war genast första
ningen för trångt, och han såg sig för Åhörar-
ens myckenhet skull nödsakad, at predika på fela
stället. Solt från aflägsna orter inviterade honom,
at och komma till dem. Inom mindre än fyra
veckors tid, hade han tusende Åhörare, ibland hvil-
ka också Präster och Magistrats. personer besunno
g. Någre där warande Kyrko-föreståndare woll-
mål hindra honom; men Prästerna wille icke
alla med dem derutinnan, och anförde til orsak,
att Guds had tillstod dem denna Mannen, till at
uprätta den försollna Christendomen, och at
förstålla dem den ensaldiga Låran om Jesu. Och
waräst man wille genom bannlysning afsträcka
allt, där yttrade de sig så, at man nödgades
ge dem frihet at njuta deras själs åstundan,
at icke aldeles förlora desamma. Inom min-
re än et halft års tid, hade samme Broder wid
27. orter at predika uppå.

Det war sannerlligen icke möjligt, at en
dan mängd Åhörare, hwaribland många af sa-
me owanlighet förmodeligen tillföll, skulle öfwer-
hafwa deraf en blifwande målsignelse. Mån-
dåto snart blifwat, och gingo tillbaka. Men
många orter liknade det sig dock til en war-
ig frukt af Evangelii förkunnelse. Och då
berömt Broder seck et par ågta sold til Hjel-
te, blefwo de wäcke själar så somliga orter
Societeter inrättade, och i staden Air bygdes
68. up et Capell. Herrens werk har annu
målsignade fortgång därstädes, och utbreder sig
mer och mer. Nye Hjelpare äro och sedes-
a dit komme, sedan ofwannämde Broder, från
Nor-

Norra Irland, fått tillfälle till Herrans tjänst på andra ställen, nemligen till Plymouth och Cornwallis.

§. 280.

Innan vi försöge oss från Engeland åt Amerika och bese där warande Församlingars och Hedna-Missioners tillstånd, vill jag ännu omnämna, att Brödernas, till beförämjan af Evangelii förkunneelse ibland Hedningarne, ingångna Societet, hwilken redan 1741. af några Engelska Bröder uprättades, men sedermera förfallit wardt år 1766. med en beynnerlig Frögde-ansökan i London förnyad, och wid Directorii wilstande Engeland 1768., bättre regulerad. Swad för dess beståenhet densamma hade ifrå första början, som jag anföra utur en i Engeland tryckt efterrättelse, som en af dess Ledamöter gifwit åt en Engelsk Herre, så lydande:

”J följde af Brödra-Kyrkans tillfälle, att kunna Evangelium för Hedningarna i Norra Amerika, kommo några af samma Kyrkans Ledamöter till London. Efter de nu icke förstodo språket, woro här aldeles obekante, hade inga recommendationer till Skepps-Capitanerna och till några Wänner på den ort, tillträdde fara; så funno de många swårigheter. De woro icke heller folk af förmögenhet, och to icke tillräckeligen försedde med penningar till resor och andra wid en lång sjö-resa nödiga utgifter, men hade ett rätt Apostoliskt förelitande på sig, att han wäl skulle weta utvägar, att komma till behörig ort och ställe. Genom Guds nåde blefwo de bekante med några Personer i London, hwilke öfverwägade deras omständigheter

och besöto
la de sågo
ga Hedning

”Jag

desa Apost

deras nit fö

ket icke styr

da eller sma

utan beledsa

dmjukt upse

det i högsta

mätto taga

wande, . . . 2

til Jesum Ch

efter Hedning

lif och lefwer

Evangelium.

tillfälle wara,

dock samma

och stånd est

werk. . . Ja,

ofta hafwe i

starkt drift, at

na. Och med

och annan, at

bemärdigad.

”J börja

trädde tillsam

got gemensamt

de andra anmo

stott, emedan a

willige gifware,

are behagelige.

at wi hade mer

och bestöto at göra sådane Män biträde, hvil-
 la de sågo måga halsen och lifvet, för at brin-
 ga Hedningarna til Jesu Christi Kännedom.
 "Jag kan försäkra Eder, min Herre, at
 dessa Apostoliska Männers blotta äseende och
 deras nit för Hedningarnas omvändelse, hvil-
 ket icke styrdes af någon stolt och lof-sjuf an-
 da eller smakade af någon Pharisaist Affektion,
 utan beledsagades med et wänligt, förnögdhet och
 ödmjukt upförande, war oss så upbyggeligt, at
 det i högsta grad bewekte oss, at i möjligaste
 måtto taga del i befordran af deras förhaf-
 wande. . . Wi sågo, at desse Män, af kärlek
 til Jesum Christum och af hjertinnerlig längtan
 efter Hedningarnas salighet, wågade med glädje
 lif och lefwerne, för at meddela Hedningomen
 Evangelium. . . Ehuru wi nu icke trodde war
 kallelse wara, at fara med dem; så hade wi
 dock samma bewekande skäl, at i war kallelse
 och stånd efter förmåga hjelpa befordra detta
 verk. . . Ja, wi måste bekänna, at wi rätt
 ofta hafwe i våra Sammankomster känt en
 stark drift, at Personligen taga del i Missioner-
 na. Och med tiden har det jämnwäl lyckats en
 och annan, at med denna kallelses-nåden blifwa
 bewärdigad.

"J början woro allenast få af oss, som
 trädde tillsammans i en Societet, och lade nå-
 got gemensamt tillhopa. . . dock så, at ingen af
 de andra anmodades om något ymnigare til-
 stott, emedan wi trodde, at inge andre, än fri-
 willige gifware, kunde wara war Generösa Gräl-
 are behagelige. Och jag kan i sanning säga,
 at wi hade mer orsak, at hålla våra Medleda-
 re i sanning säga,
 "mö."

"möter tillbaka, i anseende till deras gäfvor,
 "påminna dem om rundeligare tildelande.

"Vi gjorde altså till vår syn, at un-
 "få och hårbärgera Missionärerna rå deras m-
 "genom Vondon till Amerika, at förja för hvo-
 "till deras frakt och Provision behöfdes, at sl-
 "accord för deras öfverförjel, at bejdria der-
 "bref och Commiffioner, o. s. w.

"Deße bemödningar woro of icke all-
 "nast et stort nöje, utan wi hafwe of den sto-
 "fördel deras, at wi kunne hafwa så många
 "postoliska Gåndebud ibland of. De hafwa
 "le allenast med ordom, utan of med sit go-
 "exempel tjent of till upbyggelse, och till sty-
 "ning och stadfästelse af vår tro på Je-
 "sum.

"På detta sätt höllo wi några år fo-
 "tills Brödra, Ryktan genom sina Mission-
 "starka tillökning såg sig nödsakad, at updro-
 "många Deputerade försorgen om Hedna, kul-
 "i alla werlds-delarne, och altså afwen i E-
 "gelsta Colonierne. . . Vi äre deße Deputer-
 "de mycken tack skyldige, afwen som alla Br-
 "ra-Församlingar, för de ansefliga samma
 "skott till Hedna-Missionerna i Engelska Colo-
 "erne; behöfwe icke heller twifla på deß bend-
 "na fortsättning; men det har dock någon
 "warit of mycket om hjertat, at vår Socie-
 "i afseende på Missionerna i våra Län-
 "måtte åter uplifwas. 2c

"Vi finne, at Predikan om Jesu Lid-
 "de för werldenes synder, ähåres af Hedna
 "garna med allgiffwenhet, och at Evangelii-
 "förändrar deras hjerta och hela lefwerne,
 "fr

snart de i s-
 deße till tron-
 egen del fall-
 niflor. Hä-
 Indianerna
 bland Grön-
 på Wäst-Jn-
 pel, hwilke b-
 allgemena lefs-
 de grannar c

å samma tid
 sta Brödr-
 beße ibland
 tryckt. Deru-
 Brödra, Ry-
 kende till de s-
 , hwarmed m-
 er det, såsom
 "Såsom n-
 uttröttelige, a-
 er mistänkt;
 re at säga, i
 is anföra om
 a, är bara flä-
 swande. Men
 llds nådes l-
 ederlägger såda-
 flngt till et an-
 alla Bröderna
 de werldliga
 ngar leda sit uph-
 wi hafwe re

afsvor, de. Inart de i sanning lärde sätta tro dertill; i thy
 egen del salige, och androm exemplariske män-
 niskor. Häruppå hafwe wi ibland ättilliga
 Indianernas Nationer i Norra Amerika, i
 bland Grönländarne och ibland Negrarna
 på Wäst-Indiska Sarna, många tusende exem-
 pel, hwilke blifwit icke allenast salige, utan ock i
 allgemena lefwernet gagngörande människor, go-
 de grannar och trogne undersåtare. 2c."

7 och 10dra
 §. 281

sit goda sammanhållning på samma tid wardt en upriktig Evangell-
 til styrka Brödra-Kyrkans förklaring öfwer des-
 på Jherusalem ibland Hedningarna, på Engelska Språ-
 tryckt. Deruti gifwes först kort esterrättelse
 år för Brödra-Kyrkan och dess öden, särdeles i
 Missionen kända till de stridigheter och förfärliga tillmål-
 updro, hwarmed man sökt stada henne; och sedan
 na, hwar det, såsom nu följer:

"Elsom widrigt sinade människor warit
 Deputerade uttröttelige, at göra Brödrasolket på alla or-
 la Brödrasolket mistänkt; så hafwa de icke heller försyn
 samma öre at säga, det alt hwad Bröderna tillfälligt
 i Colo- nials anföra om sit arbete ibland Hedningar-
 h benä- na, är bara slättja, Rryt och lögnaktigt före-
 ågon swande. Men sedan syn går för saga, och
 Socie- lunds nådes bewisning ibland Hedningarna,
 Ränd- mederlägger sådant, taga våre mederparter sin
 tillflykt til et annat konst-grep, och söla fö-
 u i de ställa Brödernas arbete såsom äfwenlyrligt
 Hedn- de werldsliga Regimentet. Sådane besty-
 angell- ngar leda sit uphof från Tyskland och Holland;
 verne, och wi hafwe redan 1740. sedt oss twungne,
 "sn
 "at

"at af trycket utgifs en offentlig Declara-
 "tion öfver vårt arbete ibland Hedningarna
 " . . . (*) Den djupa Devotion vi bäre
 "Öfverheten, och den öfning vi hyse
 "Publicum, twingar oss just, at på Engel-
 "språket göra den förklaring, som i 27. års tid
 "swarat oss i höga Öfverhetens och alla rå-
 "sinta människors hjertan uti Tykland, S
 "land och Dannemark; ty vår Praxis har
 "rit med våra ord instämmande.

"Vi äre verkligen syfvelsatte med E
 "gelii predikan hos Willarne i Norra Am
 "ra, hos Negrarna i Jamaica, Antigos,
 "Barbados. (**)

"Vi måste också bekänna, det vi i flera
 "haft i sinnet, at bringa Evangelium till
 "flera Engellska Lär. På Kongl. Board
 "Trade and Plantations gifna anledning
 "tillstyrelkan, hafwe vi wägat et försök ibl
 "Estimauerne, efter wi på Grönland ha
 "lärde deras språk; och wi äre ännu beredw
 "at efter förmodan också tjena denna m
 "Nation. Våre Missionärer hafwa ifrå T
 "tebar gjordt besök i Engellska Ostindien,
 "blifwit där väl emottagne, samt af anse
 "Personer upmuntrade, at också använda
 "pund till Hedningarnas bästa i Engellska
 "Indien. Den allmänneliga kallelse wi hafwe,
 "låter oss icke, at någorstädes sätta en spr
 "kallelse utur ögnasigtet.

(*) I Bydingsta Samlingarna, 1. Bandet p.
 hwarutur mycket i denna förklaring är taget.

(**) I Denna förklaring talas blott om Sedna-
 tionerna i Engellska Colonierne.

"Nu tu

fastade Suc

at sika före

ter bästa f

lags swärhe

eter, synne

ofsa måste u

ma verktygs

osfar, at beu

ång, med h

skäts benäda

etens nöje.

"Såsom

of och tack.

ör de öpnad

ade wi och

et of detta

är Gräfsare

ör sådant i

och fröna dem

"Genom de

te wi derjäm

ellig sorgfällig

oner, om wi

enhet för Ewa

na; och anhöll

sktes i sit god

na och wälsigne

foretagonden

er i wägen lag

om deß måste

"Och på det

flere gehör, s

och förhållnings

Declar
ningarn

båre
hyse

Engel

rs tid
alla rå

and, H
s har n

ned E
x Ame

rigoa,

i Aera

um til

Board

ning

föl ibl

and ha

eredwil

na m

ra T

ndien,

ansen

vända

elsta

hafwe,

n spr

e p.

et.

Hedna

“Nu kunne vi väl icke gå god för den
bästade Succesen. Och lika som vi wete,
at slika företagelser icke alltid kunna slå ut ef-
ter bästa förhoppning, i anseende till tusende
slags swårheter, hinder och stenbara omöjlig-
heter, synnerligen i första början, håldst de
bästa måste utföras genom ostuderade och ar-
betsamma verktyg: så hafwe vi funnit desto mer
orsak, at beundra den goda och wälsignade ut-
gång, med hwilken vår fære HErrre hien till
sitts benåda wära försök, äfwen till Swere-
hetens nöje.

“Såsom nu i wära församlingar mångt
af och tack offer hembäres vår fære HErra,
öfwe de öppnada dörrar ibland Hedningarna; så
måke wi oss de höga och benågna Befordra-
re af detta HErrans werk, och bedje Gud
att Trälsare för de samma, at Han wille
för sådant i nåde tänka på dem til det bästa,
och fröna dem med ewig wälsignelse.

“Genom denna offentliga förklaring anli-
ke wi derjämte, med upriktlig och Chri-
stelig sorgfällighet, alla så högre som lägre per-
soner, om widare fortsättning af deras bewä-
rhet för Evangelii predikan ibland Hedningar,
och anhålle, det de för HErrans skull
skädes i sit goda upsat fortsara, önska oss lyc-
ke och wälsignelse, samt icke tillstodja, at wä-
ra företaganden warda störde, eller några hin-
der i wägen lagde för wära Missionärer, som
som deß måste wäga lif och lefwerne.

“Och på det wär bön måtte winna desto
flerare gehör, så, ehuru wi til wårt tänke,
och förhållnings-sätt äre hwarjom manne så
“be

“bekante som oss själwa, underlåte wi icke,
 “genom efterföljande puncter gifwa Publico
 “noggrann insigt uti vår tjenst ibland Hedni
 “garna.

1) “Wi inlåte oss icke i stridigheter med
 “någon annan Religion, icke heller söke at dr
 “ga till oss någon af dess folk.

2) “Än mindre söke wi, at på vår si
 “länka de Hedningars sinnen, som af and
 “Religions-förwanter redan blifwit öfwertryg
 “de och fattade;

3) “Icke heller at stå några Missionär
 “af annat tankesätt, i vägen uti deras arbete.

4) “Wi se sorgfälligt derupå, at Öfwer
 “hetens Nexus med Hedningarna, icke ward
 “genom Evangeliska grundsatserna störd; ty hwa
 “åst detta genom sakens natur på en eller an
 “nan ort är oundwikeliget, där wilje wi håll
 “retirera oss.

5) “Med våra Missioner söke wi icke
 “at hafwa någon insigt uti Politicum o
 “Commercium, utan bendje oss med det, so
 “wi, med Öfwerhetens tillstånd, genom handarb
 “kunne till vårt bestånd och tarfliga utkomst
 “wårswa.

6) “Uti Regenters och rådande Öfwer
 “hets jura begöre wi ingen widare insigt
 “hafwa, än allenast at weta Deras bod och
 “bod, för at kunna derefter ställa oss såsom
 “lydige undersätare. Aldraminist låte wi i
 “ra wårsk lida oss af någon annan insigt,
 “at af hjertat wara den underdånig, som
 “det öfwer oss hafwer; och at trakta ef
 “at befordra det bästa förtroende emellan
 “w

werheten på
 men med de

7) “
 lan öka He
 wärnes widr
 nen.

8) “För
 te wi Jesun
 werldenes sa
 annat namn
 da; och wi f

det möjliget
 Christna Relig
 Men i fall de
 sådant warse

mycken försigt
 iffe, tale om
 marare at för
 på det länne

hemeras, och
 9) “Våra
 ärlet bemöta,
 at de förtryck
 Hedningarn

ga och olidellg
 10) “Men
 ingarnas omr
 nare, den alle
 te wi icke en t

Propheternas o
 rone och talan
 träffares besty
 ter Dess nådig

akta på Upo
 “w

werheten och de nyss omvända med wiffhet,
 men med de utrogna i möjligaste måtto.

7) " Wi inlåte oss icke i något, som
 kan öka Hedningarnas, Willarnes eller Glas-
 warnes widriga begrep om Christna Religio-
 nen.

8) " För Hedningarna bekänne och predi-
 ka wi Jesum Christum den korsfästa, såsom
 werldenes salighet: emedan människan intet
 annat namn gifwit är, i hwilket de salige war-
 da; och wi söke till at bibehålla dem, så myc-
 ket möjliget är, i den lyckliga okunnighet, at
 Christna Religionen är delad i åtskilliga Partier.
 Men i fall de utan vårt förwållande blifwa
 sådant warse annorstädes, bjude wi till, at med
 mycken försigtighet i den delen befinnas orar-
 ske, tale om Secterna det bästa, och sökte
 förare at förringa än uphöja stillskicket,
 så det kändedom af Christi hemlighet må
 förmeras, och missförståndet minstas.

9) " Wåra Wederparter söke wi at med all
 kärlek bemöta, och på allt sätt tala dem ur sin-
 net de förtryckelser, som oss tillfogas, och som
 Hedningarna blifwa underfundom beswär-
 liga och olidliga.

10) " Men i selska saken, nemliga Hed-
 ningarnas omvändelse till hela werldenes För-
 enare, den alle Christne måste låta gälla, wi
 icke en hårs möhn; utan stå faste på
 Propheternas och Apostlarnas grund, och i
 sone och tålmod afbide vår Herras och
 fälskars beskyddelse och wanliga frälsning,
 öfver Dess nådiga löfte. Wi bedje hwar man,
 att på Apostelen och Öfwersta Prästen,
 " den

“den wi bekänne, och söke troligen at wara
 “hwar och en, det han icke, genom motstånd
 “eller Jesu härliga Evangelii såds förtrampas
 “de, måtte bringa sig i olycka, och draga Alla
 “hände-domar öfwer sig och de sina. ic”

§. 282.

En waraktig fred, som 1764. slöts med
 dianerna i Norra Amerika, stäffade Guds-
 lingarna i Pensylvanien ro från den sida
 Och ehuru för et på en Indian begånget mor-
 åter yppades orolighet, så blef densamma da-
 snart stillad. Men de bekanta rörelser, som
 stämpel-acten skull upkommo i alla Engelska
 lonier, hwaruti likwäl Bröderna på intet
 togo del, satte dem å nyo i olägenhet. Tå-
 mod och wisligt förhållande måste och härut-
 nan hjälpa dem igenom, och Herrans ha-
 som de redan i så många farliga tide-hwälf-
 gar blifwit warse, wiste och denna gång
 flydda dem.

År 1765. reste Coëpiscopus David Wist-
 mann, som redan hade besökt Asien och A-
 ka, (§. 80.) nu öfwenwål at Norra Ame-
 ka, til at wilstera där warande församlingar.
 en Provincial-Synodus uti Litz, gjordes
 sta Synodens beslut lunnigt, och Land-
 samlingarne blefwo i synnerhet upmuntrade,
 åter ställa i stiel den goda tuft och ordning,
 deles i anseende til barna-urfosttran och
 folk, som under Willarnes påstående frig
 i något mål blifwit å sids satt; och at
 bewara sig för Partilighets-andan, wid de
 werhand tagande inwärtas oroligheter.

Förutan

lydande

aniens, Ny

ys och Ma

ersamlingar,

wardst Brödr

v ngelii rred

acter, hwarå

ordo besökte.

wader till

onne til urh

st deras god

y-Engelands

telfer. Någ

af Bröder

tare, och årh

bode. Gen,

s, infunno si

Wäst, Indi

sjö, och Han

rar icke höra

hola, och st

riga med de

de i scholan

Den Brode

mer i Pachga

anistor til åhör

end, hade någr

Bystenbergsta

af densamma

skap med G

nya densamma.

dem med Ewan

icke allenast de

Förutan Bechlehem och Nazareth och de-
 lydande platser, woco nu redan i Pensyl-
 vaniens, Ny Yorks, Ny-Engelands, Jer-
 seys och Marylands Provincer, femton Landts
 församlingar, och desutom fem andra orter,
 wårdst Bröder bodde, och betjente själarna med
 Engellis predikan och nådig^{tyft}; förutan de
 wårdst Bröder, hwaräst wäkte själar tid efter annan
 besökte. I inwärtas måtto sporde man
 wacker tiltwärt, och de wro ock mången
 til utbyggelse wid des lefnads slut, me-
 deras goda förståndingar. I Jersey och
 Ny-Engelands lands-orter hyrade sig nya
 wårdst Bröder betjente, båda nu å nyo om ar-
 bet. I New York, och århöllo desamma. I New York på
 hwaräst et nytt Capell upbyg-
 gdes, insunno sig til Evangelii predikan många
 Wårdst Bröder, Indien bortfarande och återkomman-
 de, och Handels-män, Barn, hwars för-
 stånd, och skaffade mycken nytta hos sina an-
 ställda, och skaffade med de wackra språk och Psalm-werker,
 Amos de i scholan och Catechisationerne hade lärde
 Den Broder, som betjente de öfriga In-
 dianer i Pachgatgoch, hade ofta många hwita
 wårdst Bröder til åhörare. I Broadbay, uti Ny-En-
 geland, hade någre Tystrar, synnerligen ifrå Psaltz
 Wyrtenbergsska landet, satt sig neder. Åstilla
 af desamma hade redan i Tystrand haft be-
 ställap med Församlingen, och sötte här af
 nya densamma. En Danst Candidatus tje-
 nade med Evangelio; och tid efter annan b'ef-
 ötte allenast desä, utan ock flera orter i Ny-
 York.

Engeland, hvaräst folk woro begärlige efter Evangelium, ifrå Bethlehem besökte.

§. 283.

Brödernas Colonie i Wachan, uti Norra Carolina, wardt i detta lide, hwarf man än i de förra, förstärkt så wäl från Europa, so från Bethlehem och Nazareth, och började 1766. at anlägga en ordentelig stad, som kallades Salem. Gouperneuren och andre Öfverhets-personer besögo Brödra-Etablifsementet förbättringar med synnerlig förnöjelse. Utom de flyttade några Brödernas wänner utur andra Engellska Colonier, in i deras grannskap, för njuta själslöfelsen hos dem. Man tjente dermed, äfwen som med Evangelii predikan, mycket omständigheterna medgåswo. Wid et såd, som en Broder anställte genom Norra Södra Carolina ända in i Georgien, blef de äfwen bekante med här och där boende själar, som om sin salighet woro bekymrade, i synnerhet med dem af Tyska Nation, som till en lide hade hört något Guds Ord i flera års tid och bådo tråget om en Predikant, eller åtminstone om flitiga besök. I Georgien fant man nu många för tretie år sedan med den lide Bröder bekante blefne wänner, hwilke af sig tat önska, at Bröderna därstädes måtte sätta sig ned. För Willorne war landet i sig och ro, sedan de hade begifwit sig längre ifrå gräntserna.

§. 284.

Möjligheten wardt i Norra Amerika återställt genom Trokeserna eller de sex Nationer.

Ifrå

hwilke hafwa de Indianer en emellan de sitta förnyad, och tid kommit der brutit der in i Eden. Med den 1764. de sänd Bröderna, som hia, blifwit se sig om en så, i en skifte ätnjuset besigfswelse. Det dan de af Gode kläder och Bethlehem, gars uppehåld, ons-Diaconien ochannah led i widriga hwiwa, måste de tå, moras och wnom tjocka skommen. Här adloner, som mWare. Och så edors resa, fr

Efter några Nachwiltusfingha Missionärers funno här an

Från år 1764. till 1769. §. 284.

677

hvilke hafwa öfverwålde öfver de subjungera-
de Indianer i deras land. Ty sedan wänsta-
gen emellan dem och Engelska Colonerna blif-
wit förnyad, twungo de desamma, som i nie-
ders tid kommit så mycket ondt åstad och alltid
brutit den ingångna friden, at flytta län-
ne in i Ödemarkerna.

Med denna underrättelse kommo om hösten
1764. de sändebud tillbaka, hvilke af Indianiska
bröderna, som woro i Barakerna i Philadel-
phia, blifwit til Susquehannah affordade, för-
te sig om efter bonings-platssar. De tackade
liffa, i en skriftelig adress, Gouvernementet för blit-
ts åtnjutet bestydd och förplågning, och bådö om
högswelse. Detta skedde jämwäl om wären 1765.,
dan de af Gouvernementet blifwit försedde med
wärdiga kläder och lifs-medel. De gingo til Wata-
n och Bethlehem, och derifrån blefwo de efter några
dagar uppehåld, (då dem emellan utdeltes de af Miss-
ions-Diaconen dem tillsände tacken) til Sus-
quehannah ledsagade. Men emedan de för nå-
gon widriga hwita människor ej woro ännu utan
fara, måste de toga en stor krol-wäg, och genom
skog, moras och wata, öfver höga steniga bärg och
genom tjocka skogar, bära sina saker alt til denna
ödmnen. Här träffade de ännu några bekanta
Indianer, som med Canoes eller båtar hulpo dem
på wägen. Och så hunno de ändteligen, efter fem
dagens resa, fram til den ort, dit de ämnade

Efter några af dem hade tillsärene bodt i
Nachwilsung, satte de sig wärsådes neder, med
Missionärers samtycke, som dem beledsagat.
De funno här ännu några bekanta, i största elän-
de

de och hungers-nöd pladde. Hos dem insunn sig och någre af de döpta, som under Kriget blifvillat sig; och efter hand flyttade til dem många Indianer där i orten, hvilke gärna ville höra Guds Ord. Dese woro af många handa Nationer, förnämlligast af Munso, Delawarer, Mahikandrar, Mantikoko, och Wampanos. De började alltså på, at här upbygga en Stad, och lägga sig på Landt och boskaps-Rättseln, samt jagt-idsknigen. Men alla främmande, som hos dem villde, frågade de förut noga om affigten; förklarade dem sina ordningar, och tillåto allenast dem blifwa hos sig, som ville höra Evangelium och lesa derefter. I första året bygde de några och tretio hus, merendels efter Europäiska bygnings-sättet, af timmer-stockar med skarstenar, och en församlings-sal, och kallade denna nya ort Griedens-Hytten.

Men de blefwo straxt i början försträckt genom et sändebod ifrå Cajugernas Sachem eller Befälhafware, som antydde dem, at ej blifwa där utan flytta til Cajugerna längre up i Pondetwid en insjö. Detta föränlät Missionären David Zeisberger, at tillika med några Indianernas Deputerade, resa i Masi månad 1766. til Cajuger-landet, och hos Rådet anhålla om tillstånd at förblifwa på deras bonings-plats. En Indianers Oration, deruti han tydeligen, ensaldigt och med en manlig måltalighet lade för Råds-samlingen å daga deras omvändelse til Gud, och deras åstundan at höra Evangelium och tjena Gud, gjorde så god werkan, at alle Råds-Herrar berömde deras förehafwande, förmante dem at mårta sina Lärare lydige, och icke allenast tillåto de

blifwa q
ingen stull
t tjena G
la den Tra
deras närings
get och bend
hållt af de
ardt wid et
Onondago,
stulle, såsom
Susquehanna
om kommo ti
der ifrå Krig
fortsätning
dt, och med
om tid blefwo
er och mer.
re Indianer
t, både fiende
am, bredde de

wad denna
tes tillstånd
ark, om jag
berörelse, som
ne ibland ny
ed tårar beled
heliga Döpel
Jag kan nå
gon af våra
warfe, allena
blon, i jämsf
agit i anseende

infunderet blifwa qwar på sin ort, med den försäkran, att ingen skulle oroa och hindra dem, at efter sit lutt tjena GUD; utan lemnade och i deras wäld dela den Tracten, af två dags. resors widd, til deras närings plats och jagt-park. Et så tyder sig det och bendiget yttrande hade man ännu aldrig erhållit af de sex Nationer, och denna förklaring wardt wid et annat sändebodskap til stora Rådet Onondago, stadfäst, med den förmaning, at de skulle, såsom deras bundsförwanter, blifwa wid Susquehannah, och wara de hungrige Indianer, som kommo tillbaka från Engelska Provincerna, eller ifrå Kriget med Cherokeeerna, behjelpelige i fortsättning af deras resa; hwilket jämnväl har sedt, och med tacksamhet blifwit arkändt. Ifrå den tid blefwo de i ro, och förkofrade sig allt mer och mer. Sällade sig och, tid efter annan, flere Indianer til dem; och de som kommo på besök, både fiender och wänner, och hörde Ewangelium, bredde det allt widare och widare omkring.

S. 285.

Omwad denna åter upplifwade Missionens för-
 tes tillstånd beträffar, så skulle jag fylla må-
 arket, om jag här wille beskrifwa den mågtiga
 förörelse, som man förspordt i Sammantom-
 me ibland nykomna Indianer, och deras ofta
 sårar beledsagade utlåtelser, och böner om
 den heliga Döpselen.

Jag kan nästan säga, at jag näppeligen wid
 någon af våra Missioner blifwit större upwäckel-
 selse, allenast med den åstund, at denna
 Mission, i jämförelse med andra, icke så mycket
 ligger i anseende til antalet, emedan så India-
 ner

ner mer waro där i ångden. De redan för-
 döpte, som til en del blifwit ljumme och tröge
 worden derigenom utstämde och å nyo upmuntra-
 de, at de icke måtte warda de sidsste; och de, som
 några års tid förswillat sig ifrå hjorden, och nu sågo
 at många wilde, hwilke til en del varit wöfware och
 mördare, sökte och funno nåd, fattade nytt mod
 at åter söka den förspilda nåden, och kommo och båd-
 med ymnoga tårar om förlåtelse och återuptagelse
 i de troendes församling, den de och i sin ord-
 ning århöfio. Den stora förändring, som afske-
 tionen hos dessa, och Döpseln hos de hitintil främ-
 mande Indianer, bragte tillwåga, nemligen et för-
 nögd och upklarnadt wäsende samt försakelsen af
 werldsliga lustar och fåfångligheter, lyfte de öfriga
 willda i ågonen, och gjorde dem begärlige, at we-
 ta wågen, på hwilken man dertil komma kunde.
 Således kommo alt flere til Evangelii Predikam-
 och på et par orter bådö de om Vårare, och de
 höfio desamma, såsom wi efteråt så se.

§. 286.

Denna Församlings in- och utwärtas försam-
 ling år 1768., beskrifwer des då warande
 Missionär Johan Jacob Schmitz (som alt sedan
 1752. troligen hållit ut med dem i alla omvä-
 lingar och olägenheter) med följande ord, i sin be-
 rättelse af år 1769.:

"Denna Församling är wäl ännu mågta br-
 "fällig; men i gemen har man dock tillräck-
 "orsaker, at af hjertat fågna sig öfwer de stö-
 "och tacka Guld för deras tillwärt i egen och
 "fu Christi nådes Kännedom."

"Ibland de Döpta spörjes mycken nåd, o-

hos somliga
 måga, i det
 de årfarit
 dana besjen
 samtalen me

"Til de
 mantomster,
 nes språk, o
 bitningarne,
 sig; och Ha
 ningen, lefwa
 dan många d
 ne til en lön

"Af de
 åren här äro
 nas ewiga tr

"Nattward
 te weda, och
 nerliga Fäster
 ill åren kom

Och enär de
 sländ, hafwa
 fen och kunn

Blod för den
 rening, Hjelpa
 wa något emor
 som Dop. Can

"Med den
 Nattwarden,
 först inom et,

Döpselse, blifwit
 man at bibeln
 Skriften enligt

öppnerhet derpå,

hos somliga wisa sig gäfwor och Predika för-
måga, i det de ock beprisa för andra, den nå-
de årfarit på sina egna hjertan. Och af så-
dana beisenar man sig såsom Hielpare, wid
samtalet med de främmande Jadtaner."

"Til de dageliga Morgen, och Afson, sam-
mantomster, då et tal hålles öfwer et Skrifte-
nes språk, och til Sön, och Högtids-dags Pre-
dikningarne, har Gräfsaren blittils i nåde bekant
sig; och Hans Ande gör witnandet om försö-
ningen, lefwände i Åhörarnes hjertan, så at re-
dan många äro genom Jesu Blods kraft wund-
ne til en lön för Hans smärta."

"Af de 62. Personer, som på dessa fyra
åren här äro döpte, hafwa redan sexton til de-
ras ewiga trygghet blifwit hemkallade."

"Rattwarden hälle wi gemenligen hwarje sje-
te wecka, och Söndagen derefter eller på besyn-
nerliga Fäster, ste Dop, förrättningarne. De
til åren komne warda förut wäl underwiste.
Och endr de årkänna och röna sit osaliga til-
stånd, hafwa en sanstyllig längtan efter Döpel-
sen och kunna tro, at Gräfsaren utgitt sit
Blod för dem til deras synders förlåtelse och
rening, Hielparena af Nationen icke heller haf-
wa något emot dem at årindra; så blifwa de
som Dop, Candidater ansedde."

"Med dem, som längta efter den Heliga
Rattwarden, hastar man icke. Många hafwa
först inom et, en del inom två år efter deras
Döpelse, blifwit dertil admittirade. Först söker
man at bibringa dem et ensaldigt och med
Skriften enligt begrep derom. Sedan ses i
synnerhet derpå, om de hafwa en sanstyllig läng-
tan

"tan derefter, och wandra Evangelio wärdelliga
 "Communicanterne pröfwa sig efter Apostelen
 "och wår förmaning, och äro med sig sjelfwa my-
 "cket nogråknade. Och om någon af dem icke
 "begrinner sig i god hjerte, släpning, eller icke äro
 "någon råttstäckens frimodighet at gå dertill,
 "huru man icke har at klaga öfwer hans lefnad
 "och wandel; så säger han oss sådant, och blif-
 "wer af sig sielf den gången berisfrå."
 "Hwad Barna-upfostran angår, så urfår
 "de wi mången sukt til Färlsaren, för den ri-
 "waxande ungdomen. Föräldrarne göra sig ro-
 "mycken möda med sina barn, tala dem hjerte-
 "liga til, och med tårar ligga i förböner hos Färl-
 "saren för deras själa-bästa. Men de många
 "påhållningar af främmande och deras wilst-
 "barn, dem de såsom slägtlingar och anförwan-
 "måste hårbärgera och ofta en lång tid spilla, för
 "orsaka wåra barn mycken flada. I medler-
 "kunna påhållningar af främmande, i anseende
 "til den af ålder ibland Indianerna wedertagna
 "gästfriheten, hwarken undwiskas, eller i anseende
 "til den nytta, som främmlingar förmodas ha-
 "wa af Evangelii Predikan, böra afhindras."
 "Utlifrån hafwe wi genom Guds nåd ni-
 "tit ro och fred i några års tid."
 "Til lefamtligt underhåld tienar jagt, och pla-
 "terling af Turkiskt hwete. När et af dessa slä-
 "felt, så är det födda, brist öfwer allt. Jagten
 "redan tämmeligen dålig, och de som wilja jag-
 "up något wilst, måste fara långt bort. Men
 "förlste oss på wår Himmelske Fader, som wer hwil-
 "off göres behöf, och på Hans wälsignelse, hwar
 "på ju allsammans ankommer."

bland de
 den kon-
 Evangelii
 wank, un-
 id Eus-
 fwo ger-
 äkte. E-
 ngea i Frie-
 ölte af W-
 . Men de
 llen, efter
 Jamånare.
 re. Denna
 dianer öf-
 tion ifrå B-
 ersamlingen.
 redraga deras
 sin sida bort
 alla om tilf-
 tana frihet a-
 sina Brödre
 den Indianer.
 der i wägen.
 kommen, och
 nd dem. Utan
 ners sida, h-
 editanter och
 ra många af
 belante om-
 dem sållskap i
 och på der-
 dianer, som w-

S. 287.

Ibland de främmande Indianer, som ifrå någo
 den kommo flitigt til Friedenshytten, at hö-
 Evangelium, woro och de ifrå Tschetsche-
 wanik, ungefär trette Engelska mil längre up-
 Susquehannah. Många af dem
 genom Rissens Ord grundeligen up-
 däckte. Somlige flyttade til Indianiska Försam-
 lingen i Friedenshytten; andre blefwo då och då
 af Missionärerne och Indianiska Bröders
 Men de kunde icke alle flytta til Friedens-
 hytten, efter denna ort ej wål kunde fördraga fle-
 Jamanare. De bådo alltså om en egen Lär-
 are. Denna sin begäran gafswo de på et ibland
 Indianer öffigt sätt tillkänna; endå 1768. en Wisi-
 tion ifrå Bethlehem anställdes wid Indianiska
 församlingen. De singo til swar, at man skulle
 fördraga deras årlundan i Bethlehem, och at de
 sin sida borde hos de sex Nationers stora Råd
 om tillstånd, at hafwa hos sig en Lärare.
 Denna frihet erhöles de, med förmaning, at wa-
 sina Lärare lydige, och med warning til alla
 andra Indianer, at icke lägga dem samma något
 der i vägen. I medlerid war deras Lärare
 kommen, och hade böjlat Evangelii Predikan le-
 dem. Utan widrighet å annorledds sinnade In-
 ders sida, hwilke ännu höllo sig til Hedniska
 ritningar och Trollkarlar, aflopp det wål icke.
 En månge af dessa, förtretade derdswar, at de
 bekante omwände sig och wille ej längre gå
 dem sållskap i synden, flyttade til andra or-
 och på deras ställen kommo deremot andre
 Indianer, som woro benägne för Evangelio. Pre-
 dik.

diskningen beledsagades med Ande och kraft; och
wid Pingst-högtiden 1769. hade Läraren den fä-
nad, at se Föreläsningen från Tschedschequant
ddpas af Missionären i Friedenshytten.

§. 288.

Af de Indianer, som tillförene bodt wid Sus-
quehannah, hade de fleste under sistå Indian-
diansta Kriget flyttat till Ohio eller Allegena-
wen, som flyter in i Mississippifloden. De
vid Zeisberger, som 1763. hade förkunnat den
Evangelium, (§. 259.) beslöt at åter uppföl-
dem, och i sällskap med två Indiansta Brödr-
anträdde om hösten 1767. resan ditthän, genom
demarkerna. Förutan de naturliga svårigheter, so-
tjockt bewurde skogar, moras och strömmar ha-
wa med sig, wardt han och ofta uppehållen
Willarna, dem han måste göra redo och bested
sit förehaswande. Efter 18. dagars resa ha-
han ändtelligen fram till Indiansta Staden Gos-
gosching, som beboddes af Munsys, och Ma-
nissings-Indianernas Nation. Af de sedan
hade många redan 1755. hört Evangelium i Lech-
wachnet wid Susquehannah. (§. 188.) De
undfingo honom med glädje, och låto genast sa-
mantalla alla Indianer i Staden och ndrmaste by-
na. Zeisberger hölt en Predikan för dem, och ha-
Indiansta res-samrater fortsatte samtalet deröf-
in på sena natten. Dagen derpå måste han inlåta
i samtal med åtskilliga sällskaper. En Hednist
rare, som bodde där i orten, infant sig också
wid, hörde i stillhet uppå, gjorde sig vidare
derättad om den väg til saligheten, som han
förkunnas, och tycktes bifalla der-samma.

terat wi
förställn
lora sit
sederm
barliga,

De
Lärare
sedan bli
gudomel
til dygd,
alla folket.
gar, en
Indianerna.
dat Indian
de, så wil
en annan
och, så wä
fwa en ann
de lefwat n
de hafwat
komma de
jagt gifwes
a, är komma
ting är fu
blifwa ewär
nda i werlde
la något, so
komma i
dem. Til at
gahanda me
ta Decoct af
låta så si
iganden sedan
ett papper m

Frakt; och sedan wiste det sig, at han endast och allenast
en den sages förställning gjordt detta, til at icke på en gång
schequanilla flera sit anseende ibland Indianerna; och han
sedermånga til, at först i mjugg och sedan up-
barliga, bringa desamma til afswoghet.

Deße Indianernas Lärare, som och äro de
sådane och Spåmän, hafwa först för några
sedan blifwit ryktbare. De föregifwa syner
gudomelliga uppenbarelser, förmana Indianer-
na til dygd, och wara dem för umgänge med
hwarann följande. De säga, at til Gud gifwes två
folket, en för hwarann, och en annan för
Indianerna. Ty emedan Gud har annorlunda
beträffande Indianerna och gifwit dem et brunt utse-
nde, så wil Han och, at de skola komma til Sig
en annan väg, än det hwarann folket. De skola
och, så wäl i Himmelen, som här på jorden,
hafwa en annan lefnads-art, än de hwarann. Haf-
va de lefwat wäl, så komma de i första Himmelen,
och hafwat bättre, än här i werlden. Efter 100.
komma de i andra Himmelen, hwarann än bät-
re jagt gifwes, än i den första. Och åter efter
100. år komma de i tredje Himmelen til Gud, där
allting är fullt opp. Här kunna de antingen
blifwa ewärdeliga, eller efter hundra år åter
komma i werlden tilbaka, där de då skola före-
komma i Himmelen, mätte de wälta sig för
den. Til at blifwa densamma qwitt, föreslå de
agahanda medel, til ex. at i några dagars tid
lata Decoct af wispa örter; eller med tolf fäp-
pen låta slå sig ifrån fötterna ända intill halsen,
syndan sedan skal genom halsen utfara. På
det papper måla de en hop figurer, som skola
lik.

likna GUD, människor och djur. Dessa art tag de med sig i sammankomsterna, och där föreläsa figurernas betydelse. Till Trolleri bereda de på ett pinsamt sätt, uti en svart ugn; och när de så måt uphetsade, sälla de under hufveliga åtblöder några utlåtelse, hvilka anses såsom gudomliga ingälfwelser. Indianerna tro om dem, de äga en vis förborgad wetenkap at förgifta luften och watten, hwarigenom de kanna förtrolla och ur wägen rödja hela Familier, ja alla en om Intjänare, som de fattat fiendskap til. Derför frukta de sig mycket för dem, och kunna icke lätt teligen resolwera sig at stilla sig wid dem, ännu de se sig af dem blifwa bedragne och förwilla.

Sedan Indianerne i Goshgoshing kom med mycken rörelse några gånger hördt talas wägen til lisswet, och derdömer hållit samtal, stöto de i sitt Råd, hwilket Indianste Lärare wen biswistade, at hos Bröderna anhålla om ständig Predikare, och sände denna sin begär med Broder Zeisberger; hwilken, sedan en många Indianernas lärar beledsagad affeds-predik och bön war hållen, tog wägen förbi Friedenshoben tillbaka at Beechlehem, och gaf Bröderna kanna Indianernas tilstånd och åslundan.

§. 239.

På denna esterrättelse wärdt beslutt, at vid Zeisberger jämte en annan Broder två eller tre Indianiska familier från Friedenshytten, som dertil woro wälsäde, skulle sätta ned wid Ohio, för at bärja en ny Mission. På samma tid gjordes beakt, at frid wärdt emellan de sex Nationer och Cherokeeer.

Ifrån

ville bli
id Ohio
Caroliner
ur wägen
ed en art
era India
reen, trä
i Gosh
förlning
mange I
sig til de
d försäl
er, och de
nger sin d
togo me
natur. De
Goshgosh
ymrade I
m woro hit
dem. I
dhörare, m
mmo genom
ad ibland
dianer, wor
er natt så
d blotta hote
eri döda den
st fler, sur
ter å rad, m
sig i Roge
lars grymhe
mange Ind
is. stunder,
de desto mind

ville hitintill hade mycket oröat tracterna
 i Ohio och vid gränserna af Virginien
 och Carolina, så at äfwen detta hinder nu war
 hur wägen rögd. Och då Zeisberger i följe
 af en arbetare från Bethlehem, som skulle vi-
 ssa Indianiska församlingen, som till Friedens-
 breen, träffade han sändebuden ifrån Indianer-
 i Goshgoshing, hvilte än en gång gjorde
 förbönning om en Lärare, med försäkra, at och
 många Indianer ifrån andra orter skulle söl-
 sig till dem. Sändebuden foro glade tillbaka,
 med försäkra, at deras Predikant skulle komma
 till, Derför sig till dem. Och den 9. Nov. 1768. anträdde Zeis-
 berger sin utresa med tre Indianiska familier,
 som togo med sig alla sina bohags-ting och få-
 natur. De hufpos at at bygga sig et hus i
 Goshgoshing, och nägre om sin salighet
 omrade Indianer, såsom och en del döpte,
 som woro hit förrymde, byggde sig hus brede-
 dem. I de första tre weekor war tilloppet
 af hördare, måga stort; men Hedniske Lärare
 genom lögnen och förtal sådant omwäsende
 som ibland Willarne, at Zeisberger och hans
 Indianer, woro ända till årets slut hwarken dag
 at natt säkra om sitt lif. Det förblef icke
 blotta hotelser, at willja mörda eller genom
 död döda dem; utan enär Indianerne, såsom
 oft stier, suro och dansade flera dagar och
 stier å rad, måste de på några dagars tid gå-
 sig i skogen för de upretade och druckna
 wärs grymhet och raseri. Härigenom afsträ-
 många Indianer, at besöka Brödernas an-
 stalt, stunder, och med dem hafwa umgänge.
 De desto mindre fortsatte Zeisberger sittigt pre-
 dika.

dikningarne och hans Indianer sina samtal i Brödrerna.
Hedningarna, och många blefwo ganska krafftfulla och m
rörde och öfwerlygde, hwille åter inflyttas i Indianernas
sig i predikningarne, så ofta det gick något roligt
gare till. newi, at ge
friga Chesa

Men en annan ledsamhet yppade sig de at Gluds o
jämte. De sex Nationer, som aldrig gärna g och sit f
at Indianerna flytta ifrån Susquehannah e dermed w
Ohio, hade lätt berättat sig, at samtelige In swande.
anerna i Friedenshytten, wille öfwergifwa or Men em
och begifwa sig till Ohio. Dem wordt alltså de Indian
falt, at de skulle blifwa där qwar, och de oroade ger
dem, som rest derifrån, åter komma tillbaka. de ändtellig
at nu wederbörligen underrätta de sex Na bort, på en
ners stora Råd, beslödo Brödrerna i Friede t, wid O
hytten, at sända et budskap till desamma. tskältes om
innan det hant afgå, kom Sachem ifrån de wo qwar,
jugu sielf dit. Och emedan han där träffade Missionären;
den Missionär, som en gång hade wisat honom en flyttat
en sonnerlig tjenstfärdighet, så lät han desto friga lefwer
rare ställa sig tillfreds, håloft han såg och hörde de så blefwo
at Indianerne i Friedenshytten icke tänkte ifrån, och f
någon bortflyttning, utan at allenast någre 3 Samun
hade med Zelsberger rest till Ohio. Ber 9. atstillige
Sachem åtog sig och, at gifwa stora Råd land Chesen
Onondago, underrättelse om sakens rätta mo. 3 folje
skaffenhet, och lofwade å de sex Nation na lilla In
wägnar, at i fall man framdeles finge höra at derifrån
got widrigt om de döpta Indianer, wille sig ned på
sielfwe komma, och derom fråga och höra tontenynk
derna.

3 medlertid hade Sennekerne, för at dra Indianernas bortflyttning ifrån Susquehannah, lätt wara Indianerna wid Ohio hwarf på a

omtal m Bröderna. Detta stärkte fienderna i deras hä-
 sta krafter och motståndsmoghet. Swilke förordlåt In-
 r Insurrektionernas Chef i Goshgoshing, wid namn Al-
 något ro newi, at genom en bodbärare låta sin Nations
 friga Chefar weta, hwaraföre han hade anna-
 e sig de hat Elds ord, och låtit en lärare komma dit för
 gårna sig och sit folk. Dessa låto försäkra honom, at
 hannas dermed woro nöjde, och prissade Hans före-
 lige Inneswande.

Men emedan Zetsberger samt de döpte och
 t alltså döpte Indianer i Goshgoshing, som oftast blef-
 och lät oroad genom besupna Indianer; så resolve-
 lbaka. De de ändteligen, at sätta sig ned några mil lång-
 sex Natio bort, på en plats, som heter Lamunakhan-
 i Frieden, wid Oneenge eller Venango. Detta
 nma. Wärfstältes om wåren 1769. De fleste åhörare
 m ifrå Goshgoshing qwar, och besökte allenast då och då
 år träffades missionären; men sedan den till trona komne
 sat hon Chefen flyttat derifrån, röstade det wilda och
 desto fler priga lefwernet ju mer och mer in sig; hwar-
 och hörde de så blefwo plågade, at de också lagade sig
 tänkte derifrån, och flyttade till sin lärare.

3 Lamunakhanner hafwa altså redan år
 . 1769. åtfyllige Indianer blifwit döpte, och ders-
 ra Natio land Chefen Allemewi, som wardt kallad Sa-
 råtta mo. 3 följe af nyaste esterrättelserna, har
 Nationerna lilla Indianer-församlingen år 1770.
 hdra flyttat derifrån widare, och wid Biber Creek
 wille sig ned på en ort, den de kallat Lan-
 hdra Montourcynne eller Frids stad.

S. 290.

för af
 Susqueh
 Ohio
 Missionen i Suriname begynte i detta tide.
 hwarf på at repa sig ifrå de olycks-fall
 och

och Rador, som den lidit i det föregående, och slättige; gifwa en god utsigt för framtiden. Den bedningar
 fringsströdde själar samlade lilla Indianernas för en flitigt
 samling i Saron wid Sarameco, tog smånt de de sig
 gom till, ju mer fruktan för Srl. Negrarna för der. De
 swann. Hit samlade sig och ju längre ju flere de wid N
 dem, som i Verbice blifwit döpte, anlade de samma,
 ställe, och hade hit med sig några af sina ännu sammande
 oöfsta släktingar, hvilke genom deras umgängelium, af
 och tillfälliga föreställningar blifwit vundrande afse
 Wisionärerne fattade också nytt mod, byggerna icke,
 up en ny Församlings-sal, och rättade åter öfver ödemar
 denteligen in församlingen. De begynte at höllingar, som
 den H. Mattwarden med dem, som dertill möte ju w
 skicklige; och dem oöfkom, som långtade efter i ångden
 sin sällighet, gifwa de närmare undervisning i Verbice. D
 och några af desamma blefwo jämwäl i detta för samka st
 döpte. De började och at bruka tre Indianer Brödern
 såsom hjälpere ibland deras nations-folk, syner uplifwas
 nerligen hos främmande och besökande; ty de derföre t
 1767. hafwa många Warauer, hvilke för Hope, e
 bodt wid Ouranoque, infunnit sig hos de
 och till en del åstundat blifwa där boende.

Wid Corentyn togo Bröderna sit förledumera lun
 hus åter i besittning, sedan Rebellion i Verberan, som
 blifwit stillad. Men emedan det war utfatt 1760, yttre
 öfverfwämningar, transporterade de desamma sändas ibl
 på en högd nära intil Mepenna-floden, och blifwit slu
 hwilken de fleste från Verbice flyktade Indianer underrisa
 bodde, som hrifran blefwo flitigt besökte. (S. 230.)
 rumwäl en stor del af dem hade blifwit tammolle woro, u
 gen wildfint, samt man dock hos många dennes beleds
 en wälsignad hogförmst af den tillförene ännu. Dese
 na nåden, och en längtan at åter blifwa de de tolf M

ende, och delaktige; och de woro jämmål hos de öfseiga
 n. Den Hedningar i något mål upbyggelige. De kom-
 anernas förtroende sig till Bröderna, och satte sig hos dem
 log småntade de sig till Bröderna, och satte sig hos dem
 rgrarna förtroende. De sticade bod till de öfseiga förströdd-
 r ju flere och wid Wilky och Tsequeb, och anmodade
 anlade beaktasamma, at komma och bo hos sig. Många
 f sina ännu inmanande lasanno sig äfwenmål, at höra Evan-
 as umgående, af hwilka somlige stadnade qwar och
 il wundt bleswo döpte. Derwid underlätto Brö-
 od, byggerna icke, at uppsöka Hedningarna i Savannah
 de åter öfver ödemarken; och så wäl de besökande Hed-
 nte at höra Hedningar, som de döpte, utbredde Evangelium ju
 dertill wänt ju widare. Således hyppade sig en rörelse
 ngtade efte i ångden, sådan som den tillsörene warit i
 nderwisen i Verbice. Detta satte mod i de förströdda, at
 il i detta år samla sig till församlingen, och styrkte jäm-
 re Indianer till Brödernas hopp, at här så se den Mission
 -folk, syner uplifwas, som i Verbice hade gått under;
 ande; ty de dersöre kallade de denna nya Indianernas
 hwilke för Hope, eller Hoppee.
 hos de
 ende.

§. 291.

sit förlåt. Numera kunde man och efterkomma den begä-
 ran, som Gouvernementet i Suriname hade
 1760. ytrat, at nemligen någre Bröder må-
 sandas ibland Fri- Negrarna, med hwilka
 loden, med blifwit slutad, till at efter deras egen åstun-
 de Indianerna undervisa deras ungdom i Christna Religio-
 söfste. (§. 230.) Thomas Jones och Rudolph
 it tåmme solle woro, under Broder Ludvig Christoffer
 ånånga de bernes beledsagande, i den affigt komne til Su-
 rene åstun- ame. Dese tre Bröder bleswo 1765. af en,
 lliswa de de tolf Neger-byars hufwudmän deputerad,
 K r
 Råds.

Råds-Herre presenterade, och wardo med glädje emottagne. Hwar och en wille i förstone hafwa en af dem hos sig; men de wille i förstone hafwa tre bo tillsammans, och låswoade besöka hwar och en utan åstillaad. Efter en beswärlig resa, lände de til Fri-Negrarnas lands-ort, och sögo sig hårbärge hos Höfdingen Abini wid Echea-Wiken, som är medelpuncten af de tolf öarna. Thomas Jones wardt straxt i början sjuk och dog; och Abini, den ansenligaste ibland alla Höfdomsmän, blef i en drabning med andra Fri-Negrar, til döds slut.

Sånte en mågta beswärlig lefnads-svärfwade Bröderna i beständig lifs-fara ibland dessa wildsinta och afgudiska människor. En Bröderna första gången gäfwu dem tydeligt tillkänna ändamålet af sin distkomst, at de nemgen wille göra dem bekanta med den Guden som dem skapat och med sit blod återlöst, räskade de i en farhoga, at deras gudar torde twa fördörnade, om de inlåto sig med Gaddo, den Stora Guden. Och denne rådhogte giff så wilda, at de anstälte offer och nedagar, til at åter försona desamma. Däsegrar äro mycket begifne på afgudadyrkande; hwar har sin egen afgud, och tror, at hans desamma regeras och besittes. Wäldsamkrops-rörelser komma hos dem före, när de Gaddo, som de den kalla, kommer öfwer dem och hwad de då tala, det hålles för en utsaga den Uda, som i dem bor. Alt hwad de se, ra de til en Gud; och man måste akta sig icke döda en orm eller andra kreatur: ty det nom torde en Neger, som håller sådant för

Ud, upret sag det c
måste åndbj
tras barn,
an, singo
odde sig o
da intryp
fortsätta s
ornen en g
warpå man

skasom efter
ner, i denn
spordes och
men, på
gneliga tid
folk war
oddpta,
långtan este
llge, utmärkt
de annu he
redelbarligen
Bönedagarr
blifwa usfr
igen hunno,
e. Crux, öfr
holst Dundra
ning, som B
af Öfwerhet
tolet af alla
döpta Neger
dles antalet
St. Crux ma

S. 292.

五

för

förutan barnen af de Föräldrar, som ännu icke af stormen
 äro döpte, och altså icke ännu undså Döpfelsen, bygd, til
 utan warda med bön signade, och till Catechumen
 nerna räknade.

Antalet på de fullväxte Catechumener ochliga Nattwa
 Candidater till Döpfelsen, belopp sig öfver 2000 17. Negrar
 Ifrån Missionens början hade på alla tre därnärta, bort
 67. Bröder och Systrar, under sit arbete, i HERRanom St. Euf
 ranom affomnat; och de i trone på Jesum om alla och förma
 ledne döpte Negrar woro 800. till antalet, en samt till deras
 hop sådane oberäknad, hwilke med wälsignelse sina Inrättningar
 sina själar hördt Evangelium, och i förtröstan af en Broder
 Jesu förswiist gått in i ewigheten; Innan många missionen
 kunnat besjena dem med den heliga Döpfelsens Gifte, och at
 cramente.

Swad Missionens utwärtas tillstånd widfor densamma.
 mer, så hade Bröderna, i anseende till sit arbete, genom Pe
 under nästan ständiga krops, krämpor och under GLDS
 påkommande sjukdomar, såsom ock i anseende till historia.
 sin utkomst, ännu äfwen så swårt, som i de
 da åren; men sågnaden öfwer Negrarnas be
 righet efter Evangelium, och många exempel
 des wärdiga frukt, gjorde dem all ting lätt, de
 stärkte deras mod, at än widare dertill upoffra
 la krops- och själa-krafter. De hade ock de
 hugnad, at deras arbete i HERRanom, wardt
 öfwerheten, så wäl på Öarna som i Dannem
 ärkländt, och när så behöfdes, flyddadt. På
 Erux hände 1765. den olyckan genom an
 folks oförsigtighet, hwilke arbetade på Brö
 nas jordagor, at Församlings-huset på wä
 ändan af Den, hwilket efter Negrarnas många
 ga åstundan nyligen kommit i stånd, rådd
 brand; och på St. Jan kostades Kyrkan öfwer
 densamma. De
 de säga tillba
 wandlad i så
 förmodan, sed
 mit dit ifrån
 samma. GLD
 åter förente s
 och på nytt
 örtas mätto w
 adligheter, tills
 de och i bättre
 om: men i in
 sammare. De

ännu icke af stormen, men wardt följande år 1766. åter
 Döpfelsen upbyggd, til stor sågnad för Negrarna, som där
 atechumet år och dag hade under bar Himmel måst
 höra Predikningarne, och aldeles umbära den
 menner ochliga Nattwarden. Vid et arffstifte 1767., blef-
 ver 2000 17. Negrar, til sin och Missionärernas stora
 tre darna mäta, bortförde ifrån St. Eux till Holländska
 i St. Eux St. Eustachius, Året derpå låt man be-
 Esum om alla och förmana dem til beständighet och trohet,
 et, en samt til deras gemensamma upbyggelse göra nå-
 gnelse för inrättningar ibland dem. År 1766, wardt
 tröstan af en Broder affärdad til St. Thomas, för at
 nna många missionen och alla dess omständigheter i de-
 sens S. 292, och at utur Historiska efterrättelser och
 ifrån afseendet, samla ämnen til en Historia af
 widfor densamma. År 1769. kom han derifrån til-
 sit arbete genom Pensylvanien, och är nu sysselsatt,
 och of under Guds bistånd utarbete samma Missions
 afseende Historia.

S. 293.
 Den bedröfwelse man många år haft öfwer
 nas begär om bedröfwelse man många år haft öfwer
 rempel Missionens i Jamaica slåta fortgång, (man
 lätt, hade säga tillbaka-gång) wardt i detta tidehvarf
 posfror wandlad i så stor glädje, som nästan öfverglä
 och förmodan, sedan Friedrich Schlegel 1764.
 wardt ommit dit ifrån Bethlehem, och beghynt dirigera
 onema densamma. GUD gaf nåd, at där warande Brö-
 På St. åter förente sig til et tänke, och förhållnings-
 m an, och på nytt funno ingång hos Negrarna. I
 Brödras mätte woro Bröderna i rätt swära om-
 på rådigheter, tills de ifrån Europa blefwo under-
 många öde och i bättre stånd fäste, at hjälpa sig i
 råddom: men i inwärtas mål började det at gå
 öfwer i samsamare. Det fordom döpta folket sållade sig
 X r 3
 efter

efter hand til dem, och ibland de ännu så Åh-
vare yppade sig en kraftig nåde-rörelse, så at re-
dan år 1764. ofta af dem kunde döpas. Detta
upmuntrade de öfriga, och et nytt lif kom ibland
de Döpta, endr de förste af dem blefwo 1764
af Bröderna medtagne til Mattwarden. Af des-
sa worde någre tagne til Hjelpare, som gjord
besök hos Negrarna; och året derefter 1765
sporde man nyttan af deras arbete, i thy 30
blefwo döpte och 15. til Mattwarden admitterade.
De. Om 1767. års tillstånd wil jag anföra M-
sondarens egna ord, wid samma års slut:

1) "Detta år har warit et nådes- och wälsig-
nelses-år. Wid totnandet om Jesu Död, har
"som oflast försports en besynnerlig ande o-
"eld. Et sådant lif af Gud, hafwe wi wid E-
"ngelli Predikan ännu icke blifwit warse i
"förra åren.

2) "Allt ifrån Maji månads början, har iblan-
"skollet uppenbarat sig en ganska nådig hemförelse
"Herranom, hwilken ännu continuerar.

3) "Prediko-anden är kommen öfwer wårt fa-
"hår i Bogue. Månge afläggat et witness
"om Frälsaren, där tillfälle yppar sig; och
"par Bröder låte wi stundom hålla en Gös-
"lings-plund. Wäre besökande och Hjelpare
"flitige och ifrige, och deras tjenst är det ar-
"skollet och dem sielswom till wälsignelse.

4.) "På somliga orter har Evangelium blif-
"predikadt för första gången, och Åhörarnes an-
"tilltager öfwer allt. I början af året infunno
"hår i Bogue nåppeligen hundra, och nu
"Åhörarnes antal 500.; ty ifrån andra Pianing
"komma de flitigt hit,

5) "W-
grundelligare
warit Karpe-
se; men de
re, åter sa-

6.) "F-
ibland och i

7) "Wä-
tagande i n-
mycket upm-

8) "I n-
försport wä-
nelse; wi
warit försun-
brist på Neg-
signelse och
all möda.

9) "Den
ligen bewisat
swarta. Derti-
admitterade, o-
tillsammans 50

10) "På
predikat, hafte
och sex Döpte

"Den det
Frälsaren will
glifwa Ordet
Bedningarnas
all lön för Ha-
igenlöst och af-
gornål, och folk-
ta, och pris,
wälsighet til ewi-

så Åb
så at re
s. Dett
om iblan
wo 176
Åf des
m gjord
er 176
i thy g
admitter
föra Wi
t:
h wåls
Död, h
ande o
i mid E
varse i
ar iblan
nsjölse
wårl fo
itnesbd
och
Görfar
lpore d
det ar
m blif
nes an
funno
h nu
blania

5) "Med själarne har det gått djupare och grundeligare, än nånsin tilföre, och wi hafwe varit Karpe emot några, som åstodlomit förargelse; men de hafwa alle som borsfärdige syndare, åter sanfat sig.

6.) "Frid, Färd och harmonie har varit ibland oss rådande.

7) "Våra Bröders i Europa hjerteliga deltagande i vår in- och utwärtas ställning, har mycket upmuntrat oss, och stärkt vårt mod.

8) "I vår utwärtas hushållning hafwe wi försport vår Färd Himmele Faders wålsignelse; wi hafwe sparsamt hushållit, och icke varit försummeilge. Men wi hafwe mycket brist på Negre - händer. Dock Evangelii wålsignelse och frö hos vårt folk, har lättat oss all möda.

9) "Den heliga Rättwarden har besynnerligen bewisat sin kraft och werkan hos våra twärta. Pertil hafwa 27. blifwit första gången admitterade, och Communicanterne äro nu alle tillsammans 50.

10) "På de sex orter, där wi hittintill predikat, hafwa i detta år 13a. blifwit döpte, och sex Döpte äro utur tiden gångne.

"Den detta läser, han bedje för oss, at Förlåren wille än widare wara med oss, och gifwa Ordet om Korset kraft, at försmälta Hedningarnas hårda hjertan, och aldeles taga dem i lön för Hans smärta. Men Lambena, som igenlöst oss af allehanda släkte, och tungomål, och folk, och Hedningar, ware lof och pris, här nedre och där oppe, ifrån ewighet til ewighet, Amen."

Jag vill ännu endast tillägga om året 1768, at upväckelsen då icke allenast haft sin fortgång utan och än vidare utbredd sig. Hitintill hade Bröderna endast predikat på Herrar Fosters och Barhams Plantagier; men nu blefwo de inbiterade til flera orter, och hade Negrar på nie placser at besörja. I detta år hunno 124. til Döpsen, och 36. til Mattwarden. Et par Bröder gjorde och för första gången en resa til Fri-Negrarne, som bo för sig sjelfwa i bärge-tracten. Början blefwo de wäl icke wänligt emottagna, och när Capitänen lät församla sit folk til Predikan, sågo de fleste mörkt och widrigt ut. Men Herren gaf wid Evangelii witnesshörd nåd, och deras hjertan blefwo rörde; och wid afresan ropade de alle med en mun, at Bröderna snart måtte komma igen. Och detta har sedermera skedd flere gånger.

S. 294.

Missionen i Antigoa led en stor förlust genom första Missionärens öddeliga afgang 1764. En annan kom wäl i hans ställe, men han följde de snart sin Företrädare efter in i ewigheten. Sedermera blefwo åter andre Bröder ditsända, men ibland Negrarna wisade sig ingen ny upväckelse, och alt hwad de jämte sina händers arbete göra kunde, war det, at de höllo de Döps-Negrar tillfammans, och lade några få til hope. År 1767. flyttade de i sit wäningshus i St. Johns, och med Evangelii Predikan inwigde sig i pellet därstädes. På en Plantagie utan för Staden gafs och lågenhet, at predika Evangelium för Negrarna, och Nigaren war dem med alla nöd- torstigheter dertil behjelpelig. Bedröfligt war de

at de fleste N-
wordo på an-
wärligheter ha-
stille skal omfi-
de bryta sig
nu mera bl-

Man hade
wa en
ados i Wäst-
Negrar. År
resan dithän-
samkomsten dö-
tråda i hans
t kärlek til
af sin dltresa
esta efter in-
liff af, intil d-
hvar ifrån Ro-
fara dit och
Maj 1767. an-
sta försör, at
öder i London
24. Oct. kom
med Brattschan-
mig, och berätt-
ga gånger war-
företträdde Gouv-
lagt honom my-
wänliga samtal
afswande, at pr-
na. Han hade
at se sig före
inna ingång ibla-

1768. De fleste Negrar, som af Bröderna blifwit döpte, vordo på andra Öar flyttade. Men wid alla församlingar hafwa de den förhoppning, at Guds nåde skal omsider, efter hwarjehanda omväxlingar, bryta sig igenom, lika som det sedt wid alla de inbjudningar nu mera blomstrande Missioner.

S. 295.

Bröderna hade redan länge önskat sig hafwa en Mission på Engelska Öen Barbados i West-Indien, hvaräst är et stort antal Negrar. År 1765. begåfwo sig två Bröder på resan dithän. Men den ene blef snart efter ankomsten död; och den som för efteråt dit, trädde i hans ställe, fant, at den andre fattade författningen till werlden, och satt å sidd andamått af sin öfresen; men han följde och snart den första efter in i ewigheten. Missionen stadnade alltså af, intill år 1767., då Benjamin Bruckshaw ifrån Northshire resolwerade, at helt allena fara dit och börja denna Mission. Den 17. Maj 1767. anlände han därstädes. Om hans första försök, at finna ingång, gifwer en af hans Bröder i London, följande efterrättelse. "Den 24. Oct. kom Medicus wid det Stepp, hvar med Bruckshaw war faren åt Barbados, till mig, och berättade om honom, at han ästills. Döpt på gånger varit hos Råds, Präbidenten, som förtredde Gouverneur's ställe. Den samme har slagit honom mycket gunstigt emot, och hållit vänliga samtal med honom öfwer hans församling, at predika Evangelium för Negrar. Han hade varit på de flästa orter af Öen, at se sig före, hvaräst och huru han kunde finna ingång ibland Negrarna. Han hade be-

"såst de flesta Präster på Den, hvilke gån
 "sta vänligt betedt sig emot honom, och dö
 "stat honom Succes uti dets företagande. Han
 "hade öfver allt och för hvar människa, gifvit
 "tillkänna orsaken till sin dittkomst, och man hy
 "ste Respekt för sådant. Negrarne betygade stor
 "färlig och högaktning för honom, och besökte
 "honom flitigt. 2c."

Efter hans egen berättelse, började han be
 söka Negrarna uti Staden Bridgeown och
 angden deromkring, och i tillfälliga samtal förkun
 na dem Evangelium. En Herre gaf honom snart
 tillfälle, at offentligen predika på sin Plantagie.
 Han hörde sig derefter et eget hus på Landsbyg
 den, där han så väl, som på berörde Plantagie
 hölt offentliga Predikningar. Många Plantagie
 ägare woro villige, at wisa sina Negrar till ho
 nom, och en del kommo sjelfwe med, at höra
 honom; ja, de begärte, at han för dem måtte hå
 la särskilda Predikningar. Men han wiste det
 till deras Kyrkor. Och då han sjelf gick der
 före med godt exempel, och icke lätteligen för
 summade offentliga Gudstjensten i Engelska Ky
 rkan, fattade Prästerne desto större förtroende
 honom, upmuntrade sina egna Negrar at gå
 honom i Predikan, gäfw om Brödra-kyrka
 och dess offigt och arbete ibland He
 ringarna, et godt witnessbörd, och förmante hvar
 och en, at sända sina Negrar till hans pred
 kan.

I Augusti månad seck han ifrån Bethlehe
 en Hjelpare, wid namn Bennet, som tillförel
 warit i Antigua. Nu började de på, at pred
 ka på flera orter, och at besöka Negrar så wi

de komma
 deras hus
 förbrändt
 hade och in
 en Kyrka
 fagnade
 Huld, at
 kommo icke

lte och Br
 hade mången
 Negerinn
 brjan hade
 tilltala Neg
 ang. Och h
 8. Sept. 17
 waraf de guta
 än flere
 fingo de
 Brödernas
 milige i sin
 i det aff
 för deras
 i det de öf
 ombragte arbe
 Negrarna. D
 hade redan
 de Bröderna,
 Evangelium

De två Förs
 denna tids
 god ordning,
 Qärare til
 nom fingo un

De somma kunde. Dese insunno sig så hymnigt, at deras hus snart blef för litet. De topte alltså förbrändt hus, med en trädgårds-plats, repare-
gade och inrättade detsamma til sin boning och
en Kyrka för Negrarna, hvilte ganska myc-
ket sågnade sig öfwer dessa anstalter, och tackade
GUD, at Han nu öfwen gifwit dem Lärare. De
kommo icke allenast hopetals til Kyrkan, utan be-
sökte och Bröderna i weckan så flitigt, at dese
mångan gång hela dagen at syfsla med dem.
En Negerinna, hwars hjerta Herren snart i
sin snarhet hade öpnat, war i synnerhet mågla ifrig,
att tillala Negrarna och förmana dem til Kyrka-
byggnad. Och hon war jämwal den första, som den
18. Sept. 1768 undfick den heliga Döpselen;
waraf desutom fem snart derefter, och sederme-
t il hon än flere Negrar, blefwo delaktige. Samma
at hörte de twå Hjelpare til, ifrån Europa.
Dessa Bröders leamlige närings-idning, hwarwid
de emlige i sin Profession fingo mycket arbete och
ick de emste i det afseende resa igenom hela Landet,
en för en för deras huswud, ändamål mycket befordra,
att i det de öfweralt, hwaräst de afhämtade eller
ande förbragte arbetet, sunno lögenhet, at hålsa på
att gå Negrarna. Och de Herrar, som på somlige Neg-
er hade redan observerat frukten deraf, invile-
de Bröderna, at också på sina platser förkun-
te hwad Evangelium.

S. 296.

De twå Församlingar på Grönland, togo i
dessa lidenwarf til uti inwärtas nåd och
god ordning, och woro sinom Herren til heder,
om Lärare til hugnad, och allom dem, som
som fingo underrättelse dels i Historien om
Ordn.

Örönland, dels genom årliga esterrättelser, till
 ogemen sågnad och upbyggelse. Men i anseend
 till folk-mängden tago de i första åren mer
 än till, i thyr många döpte gingo utur tiden, och
 ganska få af Hedningarna låto draga sig till
 dem. År 1765. gjorde äldste Missionären Mat
 thäus Stach, i följe med tre Örönlandska fam
 miller, en 60. till 70. miles resa till den hitint
 föga bekanta sydliga delen af landet, hvar
 från de måste invånarne i Ny-Herrnhut och
 Lichtensfels åro komne; på det han måtte besö
 de Hedningar, som på deras fram- och åter
 färder ofta hade hört Evangelium och till
 inviterat Bröderna, och å nys förkunna de
 och androm Guds ord, samt inbjuda dem till
 Guds Rike. Han uppehölt sig därstädes öfver win
 tern, och tillika med hans Örönlandskajelpare gjor
 de sig all möda, at upstända et ljus i denna mör
 ra lands-tract. Men för närvarande tid kunde
 han se föga frukt deraf; och de, som blefvo d
 wertygade och foro med honom, för at komma
 till tron, stadnade måstadels qwar under vägen.
 Man måste altså, i stöd af förriga tidens ärf
 renhet, trösta sig med det hopp, at nyttan
 denna beswårliga resa skal först efteråt visa sig.
 Icke långt derefter började Hedningarna
 omkring Ny-Herrnhut och Lichtensfels, at ge
 wa mera hopp om sig. På alla närgränsande
 orter sporde man år 1767. en ny begärlig
 och upmärksamhet, at höra Guds ord; och m
 sansthyllig tro anamma detsamma, till sinne
 och lefnadens förändring. Hårtill war en exte
 ordinär händelse mycket beforderlig. En Dag
 lot eller Trollkari i Piskugbit, hwilken oft
 m

den hittills-
 um, wardt
 de, genom
 en stunden
 ing och or
 skade depu
 aran, at nå
 ore kunde u
 denna begär
 frå den tide
 gden, hwil
 ån långt
 besöt, och
 rna och G
 fwer somma
 de kunde
 ttade många
 Ny-Herrn
 ls om winte
 lliga Döpsel
 Wid 176
 Ny-Herrnh
 257. Örönd
 och utwärt
 deras H
 romål, (af
 andra af G
 dra förändra
 tningen af
 1763. till 17
 alingar, röra
 1770. ut a
 jag är

ettelser, till den hittills utan synbar frukt, hade hört Evangelium, wardt 1768. genom en dröm, eller såsom han sade, genom en syn, så försträckt, at han ifrå den stunden ändrade sit lefwerne, predikade bättring och omvändelse för sina tillhångare, och utskickade deputerade till Nty. Herrnhut, med begäran, at någon måtte sändas till dem, som wolde kunde underrätta dem om salighets-vägen. Denna begäran blef med glädje efterkommen. Ifrå den tiden hyppades en wäckelse i hela den öfvergifna, hwilken sträckte sig ända till Lichtenfels, och än längre bort. Hedningarne kommo flitigt till besök, och blefwo, på deras begäran, af Brödrarna och Grönländska Hjelparne åter besökte. I öfver sommaren stälde de sina saker i det färd, de kunde bo hos Bröderna; och om hösten upptog de många ifrå Piskugbit och andra orter till Nty. Herrnhut och Lichtenfels, och kommo till om vinteren, dels året derpå 1769. till den allra Döpselsen.

Wid 1768. års slut bestod Församlingen i Nty. Herrnhut af 527., och den i Lichtenfels af 257. Grönländare. Om dessa Församlingars, och utwärtas tillstånd, samt Missionärernas deras Hjelparas namn, tillökning och förökmål, (af hwilka Balenhorsts hustru, såsom en andra af Europäerna, blef 1766. död) jämte andra förändringar, kan utförligen läsas i Föreningens af Historien om Grönland ifrån 1763. till 1768., hwilken med öfversättliga tillägg, rörande Landets Natural-Historia, utgaf 1770. ut af trycket.

S. 297.

I jag år 1761. och 62. uppehölt mig på Grön.

Grönland, til at försärdiga denna Missions Historie, talades ofta om Eskimauerna som vi förmodade vara enahanda Nation med Grönländarne; och man önskade sig kunna isf Grönland håra Evangelium äfwen til dessa wilda männer. Jens Haven, som hittills varit Missions-Assistent och nu war mig fölgaktig på en terrefsan, hade isfå den tid, då en til Terra Labrador företagen Mission 1752. mislyckades, (176.) som oflast belygat en åstundan, at blifva brukad wid et ditåt förnyadt Missions-försök. Denna ångtan waknade åter up hos honom, endå han ställe på Grönland wardt 1764. genom andra besatt, och han hölt före, at Eld blott til den åndan förde honom at Grönland, rå det han måtte lära sig språket, såsom medlet til Evangelii förkunnele ibland Eskimauerna. Han gaf Bröderna sin drift och åstundan til Länna, fick deras bifall och lydnistan til sit förhåfwande och afreste genast om våren 1764. til Engeland samt genom där warande Bröders bemedlon erhölet af den tidens Gouverneur äfwer Terre Neuve och Labrador, Hugh Palliser, Hufvud och befordran til en försöks-resa ditåt. Efter hwar enahanda swårigheter, förgåfwe hit, och dit sökande och fåfånga landspjningar på kusten af Labrador, hade han den 4. Sept. den lyckan, at på Den Quirpons wid Nordöstra kanten af Terre Neuve, se en hop Eskimauer, at såsom den förste Euroråe på deras språk, til deras förtundran och fågnad, tala med dem, och gifwa dem tillänna ändamålet af sin utresa och Brödernas önsigt, at nemligen aenom Evangelii predikan göra dem bekante med deras Skapare; och i nå

(*) Vidare efter
ter landet
let af Grönland
22.

da dagars tid njöt all upståndelig wännskap utaf dem; hwaremot han lofwade dem, at et år derefter, åter komma til dem med flera Bröder.

Denna upptäckt och Willarnes wännskaps-berättelse, hos hwilka Europäerna tillät icke wara så säkra om sit lif, war för wälbemänte Gouverneur, och på Hans afgifna berättelse för Storbritanniska Board of Trade eller Commerce: Collegio, ganska angenäm, och de önskade, at till befördran af frid och säker handel samt fiskeri, snart se en Brödra-Mission därstädes. Jens Enevoldsen begaf sig altså följande år 1765. andra hvingen dit, tillika med fordnä Danska Missionärer Drachars, och desutom två andra Bröder, gjorde en än längre upptäckts-resa, och hafte den sågnan, at wid sin återkomst til Engellands kysten, träffa några hundrade Eskimauer, hwilka Missionären Drachart hade i några wickors tid med Inträde och nytta förkunnat Evangelium, och med dem bragt i stånd att hwad Gouverneurentet för närwarande tid kunde förwänta. (*)

Men ehuru mycket icke allenast Bröderna, utan ock många Engellske Herrar önskade, at en Mission ibland Eskimauerne måtte komma i stånd; så måste de dock, för hwartjehanda swårerhet till, låta dermed någon tid hafwas anstånd. I medeltid blefwo några Eskimauer efter en rejsning til fångar tagne, och deraf öre til Engeland förde. Ibland dessa war en gäffe wid namn Karpik, som

(*) Vidare esterrättelse härom, lämnar en berättelse af det ländet och Inwånarne, finnes man i 17. Stycket af Grönländska Historiens Fortsättning, S. 22. till 23.

som lemnades Bröderna till upfostrings; och sedan han undfått den Helliga Dödpelsen, Migde år 1769. saligt ifrån världen, uti Gulnet i Northshire. (*)

År 1768. förnyades underhandlingen, angående en Brödernas Mission till Labrador Uppå Commerce-Collegii föreställning och en af Schelme-Rådets Redamöter bestående Deputations inlemnade betänkande, blef den 3. Maj 1769. i Konungens närvaro uti hemliga Rådet resolveradt på Brödernas Petition, angående Missionens Stablisfement i Terra Labrador, och Konungens Ordre under den 8. Maj utfärdad "at det begärte landet i Eskimos-Bav stöfver förbrukas af Unitas Fratrum och dess Societeter" "till Evangelii befrämjelse ibland Hedningarna" "och de böra i sina lösliga företaganden blifva styddade. ic"

Det var nu redan för sent, at i detta verkställa saken. Men jag wil ännu nämna, och densamma på Synodo 1769. togs i moget uti verkställande, och blef beslutt, at en resa skulle utfärdas år 1770. återigen företagas, för at i en till Mission begwäm tract, utse et nybyggställe, med förnämligast at förnya och stadfästa den påbegynte wänliga bekantskaper med Eskimauerna hwilka två ting jämwäl med sådan Success blifwit verkstälte, som man swärliga kunnat förmoda.

§. 298.

Följe af Nyssa Råjserliga Utsäsenden, (år 1753.) blef på Synodo i Marienborn 1768.

(*) Hans lefwernes lopp kan läsas wid slutet af Sköndsta Historiens Författning.

och se resolutiverade, at i Ryska Riket, och det i
 Konungariket Astrakan, anlägga en Brödra-
 Colonie, i den förhoppning, at Herren i dessa
 Östra werlds-tracter, såsom i de Wästra är
 sedt, warder uplåtandes en dörr för våra Brö-
 der, ibland de många otrogna wid Ryska grän-
 serna i Mungoley, Persien och så vidare, och
 vil åtminstone låta dem wara somligom til nyt-
 3. Maj 1764 och upbyggelse.

Gem ogifte Bröder blefwo utnämde, som
 under Johan Erich Westmanns beledsagande
 skulle utföra och i besittning tege et stycke land
 vid Wolga-strömmen. Från hille Predikanten,
 lagist. Peter Conrad Fries, reste såsom
 agent wid Kaiserliga Hofwet, före dem, til at
 wid Kaiserliga Tuzel-Contellet, som besörjer
 coloniernas angelägenheter, präparera det nöd-
 andiga, och erhölet den 18. Junii 1765. Spe-
 cial-Concessionen för denna Colonie. Till de i
 det kommande Bröders beqvämare emottagande
 och besörjning, råddes Hennes Majestät år
 1766. derjämte at stända et rymligt hus i
 Petersburg, med frihet, at i detsamma hålla Guds-
 tjensten efter Brödra-församlingars sätt. Ofwan-
 nämde Bröder reste 1765. til Petersburg, och
 ifrån den 26. Junii, beledsagade af redan (S.
 27.) omtalte Håf-Råd, landvägen genom
 Moskwa till Nischni Nowogrod, hvarifrån de
 sattes sin resa på Wolga-strömmen, och kom-
 to förbi Casan och Saratoff, den 13. Augu-
 sti til Czarzin, som ligger 2528. Werst el.
 mer 360. tyska mil ifrån Petersburg. Sytta
 neder om Czarzin, wid bäcken Sarpa,
 som

Ronungariket Astrakan, såsom deras närmaste
 öfverhet, togo bårjan och fortgången af denna
 öfverhugnad och gagneliga lärättningar, med besyn-
 nerligt målbefog och förnöjsse som oftast i öf-
 verhugnad. Kåiserinnan sielf, som infordrade tillförlåte-
 lse för en underrättelse om allsammans, bethgade flera gån-
 der en utmärkt nåd för denna Colonie, och drog
 till sin försorg för dess säkerhet, enår kriget med Tur-
 kerna 1769. brast ut, och tracten omkring Wol-
 gas munnar wardt oroad af Kubanerna och Kabardi-
 nerna.

S. 299.

Sarepta ligger wid den stora landsvägen,
 som går ifrån Petersburg och Moskau ge-
 mot Astrakan, till Persien och Ost-Indien, och
 hade alltså många påhållningar, som wäl å ena
 sidan woro nog beswårige, särdeles i bårjan och
 i slutet af anläggningen af en ort, men å andra sidan
 kunde dem til bekantskap med många slags Natto-
 der mått; ty de hade äfwen at hårbårgera Indianer
 från Indostan, och år 1768, fingo de et bref
 från Bröderna i Trankebar, som kommit öf-
 ver Baffora och genom Persien. Ibland de
 många genomresande, befant sig och en Crusinist
 af Georgisk Gårde med sin Son, Archimandri-
 t, af Teflis, hwilke inbitterade Bröderna ditbån.
 En annan Crusinist Köpman, hos hwilken Brö-
 derna gjorde sig underkunnige om tillståndet hos
 mögahanda folkslag, som bebo bårge-tracten
 i Caucasus emellan Ryssa, Persiska och Turkiska
 län, nämde ibland andra äfwen dem, som tal-
 sig Tschetchem, hwars Gårdsfäder, efter deras
 berättelse, hafwa för några hundra år se-
 blifwit dit fördrefne ifrån Europa: de haf-
 wa

wa sitt eget tungomål och lefnads-sätt, och bekänna sig till Christna Religionen, men kunna icke mer läsa sina Förfäders böcker, som förvaras i stora och maktiga, men ledigt stående Kyrko-byggnader, och wänta på en tid, då de tro sig kunna nyttja desamma, och förnya sin Gudstjenst. Efter nu Wömarne kalla sig Tschetchem, uppsades ho Bröderna den förmodan, at detta till äfwentyr woro de Wömares afkomlingar, hwilke efter äldre Brödra-Historiens §. 26. mid år 1480. blifwit förjagade utur Währen, och Nola wara komne till Moldau, och derifrån till Caucasiska bärgs-trakten. Bröderna gjorde sig derföre möda, at weta något om detta folk; och en född Wömare besolwerade sig, at i följe med en annan Broder redt dit, at upöka desamma, och gjöra sig under rättad om deras härkomst, Wära, författning, tungomål och böcker. De begåfwo sig 1768. på resan till Astrakan, århöllo af General-Gouverneren et Pass och Recommendations-bref till Ryska Befälhafswanden, med ordre, at lemna dem et par Cosaker till säker convojering, samt en Taxer-tariff Toll och wägwisfare. Men då de kommo till Gråns-fästningen Mostok, och hade allena fyra dagsresor öfrige till den ängden, där de Tschetchem förmenas bo, afreddes de af den faderligen sinnade Comendanten, at fara långt emedan Kabardinerna woro i antog med 4000 man, hwilkom de efter allt utseende skulle falla händerna, och således råka i slafwerl. Så smätesamt detta föll dem före, sågo de dock inget annat utväg, än fara tillbaka åt Astrakan; de wille aspå en lägligare tid, och emellan besitta sig om at lära sig Tatariska tungomålet

Bröderna
mutter
Ehaner eller
hora Sands,
dänstra sidan
Chinesiska Ta
na talrika h
kostap och Sa
odda salt, t
ket efter W
römmen, och
förorsakade
man hade an
Brödernas höf
snart wun
då de h
rättwisa m
dres, huru
ansfende till
as nybygg
De komm
an och ärebdr
as Gudstjenst
för gärna,
synnerhet w
delig Medicu
mutter begåfwo
ar och en G
ed sit följe st
Brödernas ägo
komma i när
at lära kän

§. 300.

Bröderna rådde snart i bekantskap med Kalmuckerna, som med sina, under åttioåriga Ebaner eller Förstar stående Hordar, betäckta den stora Lands-tracten på högra, men i synnerhet på vänstra sidan om Wolga, och derifrån ända till Kinesiska Tatariet. De draga, såsom bekant är, med sina talrika hjordar af Kameler, Hästar, Horna, boskap och Går, ifrån ena gräsrika ängden på oberöddda fält, till en annan. En deras Hord kom, år 1764, till Stockholm efter Brödernas vittkomst, öfver Wolga, och stannade på ängen på deras ägor. Detta förorsakade i början en hop besvärligheter, och man hade än flera att besöka. Men genom Brödernas höfliga och kärliga bemödande, blefwo de snart wundne. Deras Förstar lät Bröderna, då de hade att klaga öfver någon åverkan, till rättwisa wedersaras, och Ebanen lät anslå, huru Kalmuckerna borde förhålla sig, anseende till Brödernas Land-stycke. Sareptas nybyggnad lände dem till fördeles förnjsel. De kommo hopetals dit, besägo med förutan och ärebördighet allsammans, öfwen Brödernas Gudstjenliga Sammankomster, och wille för gånna, att Bröderna måtte hålsa på sig. I synnerhet war det dem rätt angenämt, at en kunnig Medicus kom till Sarepta. Många Kalmuckar begäfwö sig under hans cur. Deribland war och en Förste af Verbdiska Horden, som med sit följe slog 1767. up sit winter-läger på Brödernas ägor. Detta gaf Bröderna tillfälle, at komma i närmare umgänge med denna Nation, och at lära känna dess seder, Ceremonier och Religion,

ligion, äfwen och inhämta något af deras språk. Genom Brödernas kärliga behandling och Medicinsorgfälliga Stötsel, want Fursten et stort förtroende til dem, fattade i synnerhet en ogemen kärlek til två Bröder, hvilka för språk-lärlingen stul som oftast besökte Honom, och mid sin bort-resen våren 1768. ärbödo sig, at i fall de wille fara med Honom til den stora betes-märken, taga dem i sit bestydd, bewisa dem all kärlek och hjälps och stäffa dem tillfälle at få lära Kalmuckiska språket. Detta tillbud antogo de två Bröder med glädje, inrättade sig efter Kalmuckiska Resnads-ordren, och drogo 1768. och 69. med sina Ribiter eller Tält, i Kalmuckernas följe, ifrån ena orten til den andra. Swar man bewisste dem all redskap, och Tomas eller Prästerna, hwaraf de hafwa en stor mängd, låto dem få blwista och af sina Gudstjenstliga Ceremonier, hvilka bestå i mångahanda offer och i en hop böner, som ramla fram liksom efter radband. Berörde twänne Bröder, och desutom två andre, äro nu så widkomne, at de kunna tala Kalmuckiska, och äro af hjerstat, at Evangelii ljus också mått upgå för detta med så mångahanda afgudiska Ceremonier och en mängd sluga Präster omgärdade folk.

§. 301.

31
Wi gå ifrå denna Asiatiske Brödra, Colon
 till den andra, eller fast mera förlä, i
 kusten Coromandel i Ost. Zindien. Densamma
 fortsatte sin välsignade gång innan och utan e
 ter, fant mer arbete för Professionerna, än de fun
 medhinnha, och i synnerhet wat Medicus mång
 fluka i någden och på aflägsna orter, till hjälp oc

adlsignelse.
aga; anlade c
undrades,
allts för c
ena Försam
n, och ma
pening, at n
mlligen Eva
Hvad
antade Brödr
a Dit, och
g och Ristst
den dersamm
nd, at å n
i dessa Sär.
at fara m
an Caywe
atstap med
olunnigt,
go två af
e Bröder å
af dessa Helt
Frälsoaren.

Man tänkte
 att Bröder
 ordt försökt
 1736. i G
 ap, (S. 79.)
 Sjöfvarne
 Cairo, (S. 19)
 Sjöförsädr försö
 återkomme
 ställa sig

godsignelse. De upodlade sin trågård och jord-
 ga; anlade och en vingård, hvilken så mycket mer
 förtröende beundrades, som vintråds-planteringen blott
 en Lärare hållits för ogdlig på denna kust. Men deras
 egen Skulle den Församling fick ingen tillökning från Euro-
 port-resa, och man såg icke heller på lång tid någon
 ville för- öppning, at nå hafsvud, ändamålet af deras resa,
 en, tagit hemligen Evangelii förkunnelse i bland Hedningarna
 och hjälpsamt. Hvar Nicobariska Sarna wildkommer, så
 ifrå språk vantade Bröderna i några år på lägenhet at kom-
 mer med sig dit, och gjorde derom tid efter annan munte-
 nade- och och skriftlig förfrågning hos Gouvernementet.
 Ribliste Men desamma såg sig icke för än år 1768. i
 na orter land, at de nyo göra försök till et Etablissement
 all rean på dessa Öar. Sex Bröder woro genast bered-
 de hafva, at fara med dit. De bygde sig hus på Den
 och de Alan Cauvery, och kommo snart i förtrolig be-
 d i mån- stäp med Hedningarna därstädes, som äro
 ramlade olunnigt, men godvilligt folk. Janan fort-
 ne Bröderingo två af dem utur tiden; men de fyra öf-
 så vid- ge Bröder äro där ännu, i förhoppning, at
 och de af dessa Hedningar skola samla en smärta, lön
 måtte de Frälsaren.

§. 302.

Man tänkte och åter igen på Afrika, hvar-
 äst Bröderna redan tilldrene på fyra orter
 ordt försök till Evangelii förkunnelse, nemligen
 Colon 1736. i Guinea, och ibland Hotientotterna vid
 illa, stäp, (§. 79.) år 1740. och 41. ibland Christi-
 nsamma Skafvarne i Algier, (§. 87.) och år 1752.
 utan et Cairo, (§. 122.) Medicus Zotter, som efter
 de fund- lighetadt försök, at resa at Abyssinjen 1761.,
 många de återkommen till Tykland, (§. 233.) kunde
 hjelp och ställa sig tillfreds öfwer denna Påstens a-
 väd

sidan lemnande, och reste återigen till Cairo, för
 at under sit yttra kallelses, arbetes flitiga Rötan
 de värlstädes, se till, när och huru en dörr öf-
 nas måtte, at i Egypten eller Abyssinien stoff-
 frukt. En Snidkare fant sig luten at res-
 med. De fingo dertill Församlingens bifall, och
 begäfrde sig på resan 1768. Ifrån Holland, genom
 Livorno, till Alexandria. Den 5. Martii 1769
 kommo de till Cairo, och emot slutet af året
 följde dem dit efter, en född Amerikan, som
 en flickelig Urmakare och snäll Mechanicus. De
 ras ankomst träffade just in på den oroligaste
 tid, då stora Revolutioner woro å färde i öfve-
 Egypten, och stora krigs-rustningar gjordes
 Nedra Egypten. Af sina gamla bekanta ward
 horder med mycken kärlek och wänskap emottag-
 gen; och i synnerhet fagnade sig Coptiske och
 Grekiske Prästerne, at de åter fingo se honom
 Med Corternas Patriark, Marcus den 106:te, ha-
 de han ännu några reela samtal, och besjente ho-
 nom i dess sjukdom, i hwilken densamme qwitte-
 rade werlden den 18. Maji 1769.

S. 303.

I kretse är hade Bröderna wäntat på tjenlig-
 tillfälle, at förnya den 1736. påbegynta Mis-
 sion til Guinea, Gäderneslandet för Negrarna
 ibland hwilka deras tjenst sedermera warit så wäl-
 signad på Wäst-Indiska Öarna; enär år 1767
 utom deras ansöknin och förmodan, en förfrä-
 gan tillställes dem ifrån Guineiska Compagniet
 Köpenhamn: om icke någre Bröder wille sätta
 sig ned i deras Etablissementer? Man fände Sten-
 denten Jacob Meder til Köpenhamn, at så wäl

Compagniet
 Brödernas
 agande. I
 Sept.
 agniets I
 kyrkans D
 Bröderna
 and till et M
 ler hwaraf
 till hörand
 Negrarna
 denna
 begäfrde
 bemålte
 förestånd
 1768.
 Guinea.
 kkelig börja
 Meder och t
 art man om
 eliga tidning
 a willige, a
 mma blef
 walde, som
 anns beleds
 och i Geb
 denna Synod
 och börjades
 1769. Pers
 ande, icke alle
 ita. Samtelli
 llingsars, Dis

Compagniets förslager, och gifwa wid handen
Brödernas affigt och begäran wid et slikt före-
gande. Detta gick lyckligen för sig, och den
Sept. wardt förenings-Acten emellan Com-
pagniets Directeurer och Evangeliska Brödra-
skapet, och Kongens Deputerad underteknad, i kraft hwar-
d. genom Bröderna stulle få anvisning på et stycke
till 1769. and till et Missions-Etablisement wid Rio Volta,
af året 1768. hwaräst de funno det beqvämast, jämte
som äro till hörande friheter, förnämligast i anseende
icus. De Negrarnas omvändelse och samboende. Se-
oroligast i denna Act af Konungen blifwit Confirmer-
de i öfre, begäro sig fyra Bröder på distresan un-
gjordes i bemålte Meders, såsom deras Predikants
ta wardt i föreståndares anförande, och anlände den 6.
o emottogs till 1768. till Christians-Burg på kusten
ptiste och Guinea. Men innan de kunde göra någon
e honom i verklig början till Etablisement, gick Jacob
6:te, hvar och två hans hjälpare utur tiden. Så
jente hvar om året man om våren 1769. fick denna bedröf-
e qvittesliga tidning till Europa, funnos äfswillige Brö-
a villige, at tråda i deras ställen. Af de-
amma blefwo på samma års Synodo fyra
walde, som under Johan Erich West-
tjenlig hanns beledsagande innan detta årets slut afre-
nta Missions, och i Februarlo 1770. framkommo.

S. 304.

Den Synodus wardt åter i Marienborn hållen,
och börjades den 1. Julii 1769. På densamma
129. Personer ifrån alla Församlingar när-
ande, icke allenast ifrån Europa, utan ock från A-
de Stumme. Samtliga Brödra-Unitetens och alla För-
sa församlingars, Missioners, Coloniers in, och utwärtas
ell.

tillstånd wardt för Herranom uprättligt framlagdt,
 noga öfverwågadt, utan ansende til person gran-
 skadt, och efter bästa insigt och uplysning, som
 Guds Ande utur sit ord och utur hårtills drö-
 len försarenhet i Guds wågar förlanat, regule-
 radt. Ut i en kort esterrättelse derom, som en af
 Synodalerna med egen hand författat, heter det
 ibland annat sålunda:

"Wi hade til Synodens början, den hugne
 "liga Adsen: Jag kände dig förr än jag es-
 "redde dig i moderlifwet, och utkärade dig
 "förr än du af modrene född wardt, och
 "sätte dig til en Propheeta ibland många
 "folk. (Jer. 1: 5.)"

"Wi wille altså låta nådewalet hos oss gå
 "fullbordad, och answarade oss uerigadrens för-
 "sorg, uti Brudgummans kärlek, den Hel. An-
 "das ständiga ledande, och Änglarnas wår-

"Wi applicerade densamma barnsligen på
 "wår Brödra, Unikt: ty Han har ju utfor-
 "oss til et ägendoms, folk, och gifwit oss i be-
 "fallning, at förkunna Hans död ibland jor-
 "des inbyggare.

"Hela Herrans werk i våra nåde. dagar
 "ibland Christna och Hedningar, i werlden
 "syra delar, war öfwerläggningens ämnet ins-
 "wår Fåra H. Erre.

"Wi påminste oss först och främst den hel-
 "och saliga grundwal, hwaruppå wi genom
 "Heliga Andas blifwit sammankallade och för-
 "bundne, nemligen på den kunabart stora Guds
 "aktighelenes hemligheter, at Guds är uppen-
 "worden i köttet, och har tagit på sig alla
 "ra synder, samt genom en ewig förlofsning

"sit blod, för
 "ägendom, för
 "i Hans Ri-
 "rättfärdighe-

"Wid den
 "Nya Testa-
 "mentets och af-

"blifwit til den
 "iligen ärfaren-

"nyo at förbli-
 "höghet eller

"äro, eller de

"derifrån

"Til den

"liga Skrifts

"samlingar tro-

"enhälligt beslu-

"nerne, som til-

"nade i våra

"sammanskomster

"ang bringas,

"Alle wår-

"trodd är i För-

"ning, at draga

"beröfning i wår

"på det de må

"angelio, af bär-

"och genom densa-

"lighet, genom tr-

"efordran af de

"liten Språk

"lagd af tydeli-

"hela sammankom-

"st till hörande sam-

"sit blod, förwärfwat och wunnit oss till sin ägendom, på det wi skole lefwa under Honom i Hans Rike, och tjena Honom i rättfärdighet, menlöshet och salighet.

"Wid denna grund, sådan den i gamla och Nya Testamentets helga Skrifter oss föreläges och af så många tusende arma syndare blifwit til deras räddning och bewarelse lyftliga arfaren och åtnjuten, förbundo wi oss å nyo at förblifwa, och ej låta något, hwarken höghet eller djuphet, hwarken de ting som nu äro, eller de ting som tillkomma skola, skilja oss derifrån

"Til den åndan wardt icke allenast den heliga Skrifts privata läsning alla våra församlingar troligen recommenderad, utan och enhälligt beslutit, at offentliga Bibel-Lecti-
onerne, som tillsörene befunnits wara så wälsignade i våra församlingar, skulle i allmänna sammankomster å nyo företagas, samt mer i ång bringas, än härtils sedt.

"Alle våre Bröder, hwilkom läran anförtrödd är i Församlingarna, fingo åfwen befallning, at draga försorg om vår ungdoms underwising i vår helga tros grundfanningar, på det de måtte få en tillräckelig insigt i Evangelio, af barndomen funna den H. Skrift, och genom densamma blifwa underwiste til salighet, genom tron på Christum Jesum. En besördran af denna nödiga underwising, skal liden Språkbruket brukas, hwilken, uti en liden af tydeliga Skriftenes språk, innehåller hela sammanhanget af salighets-läran och tillhörande sanningar.

"Ibland många andra, kommo och följande
"practiska påminnelser före:

1) "Ju mer Pelagianismen, eller vilkom-
"ningen om människans naturliga krafter
"af förbättring sig själv, tyckes taga öfverhanden,
"desto mer hafwe wi orsak at noga se till, den
"läran om mänskliga naturens förderf, ibland
"drifwes i sin renhet och klarhet."

2) "Emedan allt, hwad till en Gudelig lef-
"nad och wandel hörer, är en frukt af Jesu för-
"tjenst och ofstijakteligen hörer med till Evange-
"liet predikan; så wilje wi aldrig underlåta, o-
"under det wi förkunne Guds nåd om vår salighe-
"ds afwen yttla på tronens frukter, och drifwa Je-
"su och Hans Apostlars moral,"

"Näst läran, war in- och utwärtens bestaffen
"heten af vår Brödra-Unitet, så i gemen som
"wid hwarje Församling i synnerhet, hufvudsak-
"net af hela Synodens sorgfälliga öfwerläg-
"ningar."

"Wi hafwe i stofvet blifwit nedböjde öfver
"den nåd och barmhertighet, som vår fä-
"Herre och Frälsare, under Hans Himmels-
"Faders bestårm och den H. Andas stödsel, be-
"viljat oss; men wi äro också
"wordne mycket bestämde öfver vårt tillbak-
"blifwande i större och mindre mål, då wi
"nu se oss på långt när icke wara komne
"fulla merktälligheten af Hans frids-tänkar
"wer oss. Detta har bragt oss i en öfswan-
"öfwerläggning inför Hans ansigte, till at efter-
"suna orsakerna och hindren, som lagt sig i
"gen färd fullständiga åtnäendet af Hans nådiga
"sigter med oss. En wäldig och förädmjukt"

Nåd har
så at sam-
ga tårar
re, at utro-
ifrå Jesu
som är str-
gestalt, so-
lings wäse-
twifwelakti-
gdom och
na efterfölja-
berdmelse,
fullborda m-
till utbredelse
så högt alta-
werwinne-
fattigdomen

"I följe
Herre sielf
ra, Ryktans
wärtens för-
nongångne,

"Wården
wert, hwars
Brödra-Unitet
Äldstas Co-
rådplågning fr-
nom de Äldst-
Genom Missi-
onärernas för-
apostling och
nå, wåräst Hel-

följande. Nåd har derwid utbredt sig öfver hela hopen, så at samtelige Synodales hafwa under många årar å nyo utfäst sig inför vår lära HERren, at utrota och af hjertat undflyt alt hwad ifrå Jesu ensaldiga efterföljelse afwiker, och som är stridande emot den ringa och fattiga gestalt, som wißerligen är en Christi församlings wäsendteliga Character; och det i den oömswivelaktiga tilförsigt, at ödmjukhet, saktigdom och förakt, som ifrån en stor Jesu sanna efterföljare äro osönderlige, och wäregentliga berömdelse, skal långt bättre sätta oss i stånd, at fullborda vår stora kallelse, nemligen Evangelii utbredelse, än om wi af werlden blefwo ån så högt aktade, men derwid förlorade den odöswertwinneliga styrka, som ligger i den saliga fattigdomen och försiggestalten.

"I följe af denna öfwerthgelse, den vår HERre sielf hos oss werkar, blefwo alla til Brödras Rytans och hennes anstalters in- och utwärtas författning hörande omständigheter genomgångne, och å nyo regulerade.

"Wården och wårandet öfwer hela det Guds werck, hwars betjening HERren anförtrödt Brödras-Uniteten, wardt lemnadt åt Unitetens Äldstas Conferens. Under dess uppsigt och rådplågnig främjas församlingarnas bästa, genom de Äldstas Conferenser på hwarje ort. Genom Missioners Diaconen besörjas wåre Missioners förnödenheter; och genom Anstaltarnas Diaconie drages försorg om barnens upfostring och förplågnig i Unitets-anstalter, däråst Hedna-budens och församlings-arbe-

“betarnes och andra värnlösa barn intagas,
 “hvilkas föräldrar icke kunna hos sig hafva
 “och upföda desamma.

“Derpå tänkte vi och med mycken fara
 “let på de med oss förbundne Bröder i Pro-
 “testantiska Religionerna, som med oss stå på
 “en och samma Jesu blodiga förförlings grund,
 “och vi önskade dem, at de rätt måtte lysa
 “såsom ljus, och såsom redelige Religions-folk
 “icke förblifva ofruktsamme.

“Sedan vi nu till den 17. September ha-
 “de, under vår Herres mæghalliga nådes
 “bemyndningar, öfvervägat och beklarat alla före-
 “fallande ämnen, slöts Synoden med Synodal. be-
 “slutets föreläsning, och sist med Jesu-blods saliga
 “ämnafutande i den H. Nattwarden. Åta wat
 “honom i hans församling, och af allor
 “dem, som vår Herre Jesum
 “öfverhålligen får hafva.

Amen.”

* Föreläsning och

+ Giv den Gålfama Guds nåd, som den
 1788 enbarad är, på det de måtte.

Abini, Gri,
 Abuna,
 Abyssinien eller
 491, 56
 Koluthier, Bisk
 ras Ambets
 375.
 et, Stor. Br
 391. af d
 et of Afembli
 leras, 370.
 alla Fratrum in
 dref, Bröde
 Holland til
 til Gouvern
 539.
 vusatus Fratrum
 i Skottland,
 bert, (Hertig
 na, 41.
 gena. Sedan, se
 mervt, Munsh
 gler, om Glaf
 da, 262.
 msterdam, Brö
 209. Herr
 Des Kortg. H
 drefen, (Joachim
 gefer, Erckarl

Register.

A.

Abini, Fri. Regararnas Comedn i Suriname, pag. 699.
Abuna, Arkebiskop i Abyssinien, 491, 559. o. w.
Abyssinien eller Aethiopien, dit vilja Bröder resa, 269,
491, 561.
Acolutier, Biskopars och Prästers Birddare, 60. De
ras Ambete insöres åter i Brödra församlingarne, 340,
375.
Act, Stor. Britanniska Parlamentets af år 1747. p. 369,
391. af år 1749. p. 393, 396.
Act of Assembly, emot Bröderna i N. York, 368. annul
leras, 370. för Bröderna i Norra Carolina, 483.
alla Fratrum in Anglia, 392.
Adress, Brödernas i England til Konungen, 360., i
Holland til Hf. Ståthållaren, 658., i Pensylvanien
til Gouverneuren, 619. Indianernas til densamma,
539.
alluatus Fratrum i England, 396, 646.
i Skottland, där predika Bröder, 662. o. w.
Albert, (Hertig af Preussen) tager emot Bömska Bröder,
na, 41.
Bogena. sleden, se Ohio.
Bunewi, Munso. Indianernas Hufvudman, döpes, 687.
Bjeler, om Slafvarne därslädes låta Bröderna se wår
da, 262.
Blijerdam, Brödernas första bekantskap därslädes, 204,
209. Herr Grefwens därwarelse, 209, 248, 302.
Des Rorfs Råds faderliga Herda. bres, 248.
Bresen, (Joachim Heinrich) far til Suriname, 633.
Bretok, Fredrik på Bröndak, blit omwänd, 700.

Am

Register.

- Anstalter, Grefliga Gersdorffska för Wenderna, 387. se Gersdorf. Barna-anstaltens bdrjan i Herrnhut 120. se Barna-anstalter. Anstaltens Diaconie. 717.
- Antes, (Heinrich) des Circular-kriftwelse til Religions-Pastierne i Pensylvanien, 286.
- Antigua, Reger-Mission darslades, 549. Des tilstand 630, 696.
- Anton, Doctor och Professor i Halle, 132.
- Anton, Nigern, underratter Bröderne om St. Thomas 152, 153.
- Apologier, Bröderne i Bdmien, 24. Apologetiske Skrifter 337, 421.
- Apperty i Engeland, Societet darslades, 532.
- Aquaser, Indianer i Södra Amerika, 439, 490.
- Aquanichioni, Indianer i Canada, 291. Se Trofester.
- Arawaker, Indianer i Södra Amerika, 241. upsökas Bröderne, 436. sätta sig ned hos dem, 437.
- Argyle, (Hertigen af) tilbjuder Bröderne en Lands-tract Skotland, 397.
- Armagh, (Arkebiskop Primas af) talar wäl om Bröderne 450.
- Asiatiska Compagniet i Köpenhamn, underhandling med samma, 577.
- Asawanu, Indianer i Södra Amerika, 490.
- Associates of the late D. Bray, äflunda Missionärer til Södra Carolina, 227.
- Astrakan, dit äflundas en Brödra-Colonie, 608. och sändes, 705. Se Sarepta.
- Augsburgiska Confesion, widtaga Bröderne i Pölen derwid bibehålla den Wdmiska, 51. Wäbriste Bröderne bekänna sig til densamma, 208, 381, 383, 404. Denslemnas såsom deras Trosbekännelse, at Stor-Britanniska Parlamentet, 193, 397. Läses och ä nyo antas på Synodo, 642. utdeles til Barnen, 651. Talas om densamma, 384.
- Augustus III. Konung af Pölen, 608.

B.

- Ballymaquighan, Brödra-Etablisement i Irland. 6.
- Ballinderry, Brödra-Etablisement i Irland, 66.
- Ballykenedy-land i Irland, bebyggdes, 533, 611.
- Gracehill.

Ballymenagh
Bals. Revle
Band, eller
Baptister i
Barbados,
Barby, Wint
385. Dit
at Bröde
ctets förn
Barham, på
grarna, 6.
Barlach, Diac
Barna-anstalt
lerade 58
ander Krig
Barna-Wardar
lingarne til
Bath i Engeland
och Brödra
saungarten,
Ray med H
Bröderne, n
ford, en Br
Se och Engel
viande Barn
Brödra-förfa
t, (Johan) far
fig, 349. Id
Se och Grön
t. Kåiserlig Gen
mper, Abraham
mnet, far til Bar
abice i Södra
346. Bdrjan
488. Des öf
leburg, Herr C
147.
lin, dit begifwa
Herr Grefwens
24. Tai, 232.
24. 232. o. w.

Register.

Ballymenagh, Brödra-församling i Irland, 475.
 Bala, Revier på Grönland, Mission därstädes, 195.
 Band, eller skuldfaver, blifwa inrättade, 115.
 Baptister i Engeland, några af dem döpas, 398.
 Barbados, Neger-Mission därstädes, 697.
 Barby, Amt och Slott, tillhufves Brödrerna, 377. Skolemnas,
 385. Dit flyttas Seminarium, *ibid.* Slotts-Capellet lemnas
 åt Brödrerna, 386. Collegium därstädes, 506. Contra-
 ctets förnyelse, 655. Se od Säriska Församlingar,
 Barham, på des Plantagier i Amerika, predikas för Me-
 grarna, 696.
 Barlach, Diaconus i Wolmarshof, 222.
 Barna-anstalter i Östra Lausitz, 505. blifwa bättre regu-
 lerade 581, 652. tillkynda Församlingen mycket godt
 under Kriget, 593, 600.
 Barna-Wardare och Wärderstor, blifwa i Brödra-försam-
 lingarne tilordnade, 341.
 Bath i Engeland, belantskap därstädes, 450. Societet, 532.
 och Brödra-församling, 659.
 Baumgarten, Doctor och Professor i Halle, des belant-
 skap med Herr Grefwen, 133. Des Betänlande emot
 Brödrerna, vederlägges, 316.
 Bedford, en Brödra-församling i Engeland, 245, 359.
 Se od Engeland.
 Bedjande Barn i Slesien, af dem komma många til
 Brödra-församlingen, 308.
 B. (Johan) far til Grönland, 157. tar dit Hjälpare med
 sig, 349. låter trycka en Grönlandsk Sång, 439.
 Se od Grönland.
 B. Kåiserlig General, 572.
 B. Imper, Abraham, 553.
 B. mnet, far til Barbados, 698.
 B. abice i Ödra Amerika, Mission ditån, 210, 241,
 346. Början til des förlofring, 436. Des betryd-
 488. Des ytterligare tillstånd, 551, 630, 633.
 B. leburg, Herr Grefvens förrättningar därstädes, 146,
 147.
 B. lin, dit begifwa sig Bömare från Saren, 162, 237.
 Herr Grefvens villande därstädes, 223, 310, 338.
 B. Tai, 232. Bömska Brödra-församlingen därstä-
 des, 233. o. w.

Register.

Bernska Synoden, 275.

Bertholdsdorf, köpes af Herr Grefwen, 94. Upväckelse
därstädes, 100. Dit flytta några Inwånare från
Herrnhut, 331. För Inbyggarna håller *Ordinarius* nå-
gra tal, 509. De wäntas tillstånd därstädes, *ibid.*
Lyttorberdane i Bertholdsdorf, Rothe, 54. Mude, 231.
Schilling, 330. Groh, *ibid.* Böttger, 525.

Bahabara, Brödra Colonie i Norra Carolina, 483. De
sör mycket folk undan för Wiskarna, 546. Se
Norra Carolina.

Bethania, Brödra Colonie i Norra Carolina, 547.

Bethania, Missions-Etablissement på St. Jan, 629. Se
Carybiske öar

Bethel, *Ordinari* hus i Bertholdsdorf, 508.

Bethel, Landsförsamling i Pensylvanien, sör för Wiskarne, 531.

Bethlehem, Brödra församling i Pensylvanien, bebygg-
283, 390. o. w. Se Pensylvanien.

Bethlehems-Kyrka, i Prag, 8, 62. i Berlin, 163.

Bibel, öfversättes på Japanska, 2. på Elwoniska, 3.
Wdmiska, 30, 59. på Wendiska, 387.

Biskopar, Brödernas, förteckning derpå, 75.

Bloomsbury-square, i London, 398.

Board of Trade and Plantations i London, hos den-
ma gøres föreställning angående Mission ibland In-
anerna, 369. afstundar en Mission til Labrador, 70.

Bodenstein, (Anton) des tankar om Bröderna i Bremen,
42.

Bogarts, Bulgareernas Konung, antager Christna Reli-
gionen, 2.

Bogve i Jamaica, 550, 694.

Boktryckeri, anlägges, 30. i Herrnhut, 104. uppbä-
120. förngas i Wariensborn, 333.

Boleslaus II., stiftar Biskops-dömet i Prag, 4.

Borzywog, Hertig i Wdmen, antager Christna Religionen,
Breithaupt, (Abbot) får underrättelse om Herrnhut, 128.

Brest, dit föras Bröder fångne, 545.

Bridgetown, i Barbados, där predikas för Weorarna,

Brieg, Evangeliske Förfar därstädes, taga emot för-
Wdmare, 81.

Brinkworth i Engeland, Societet därstädes, 531.

Bristol, där predika Bröder, 362. Brödra, församling
städes, 474.

Broadbay,
Broadoaks
359.

Bruce, Mi-

Bruin, prote-

Bruinings,

Brucker, (J)

Brusichaw,

Brumhard, J

Brödra, försam-

samman i

i Engela

553. H

etter 238

Brödra, Unites

Bubolz, far t

Bacernus, bans

Buddens, Do

Herrnhut,

Buntehart, (S

222.

Bunslan, i B

Buran i Glesien

Burg, Probst i

samma, 315

Bushaler, Regran

Buttermere i Eng

Bustler, far at

Bysinger, Lybing

Des swar til

Böhler, (Petrus)

förrättningar

gar Brödra, C

246. såsom

Engeland och

merika, 483.

Bhmer, Syndicus

Bhner, (Johan)

Bönisch, (Eriedrid

terna i Böhmen,

Bmare i Berlin,

Register.

Broadbay, i Ry. Engeland, dør prestica Brøder 673.
Broadoaks i Engeland, Barna, anstalt dørstades, 301.
359.
Bruce, Misfirnr i m

Bruce, Misjonär i Norra Amerika, 452.

Bruin, protestlar emot Faderliga Herda: breswet, 249.
 Bruinings, Reformert Predikant i Amsterdam.

Bruffter, (Johan) Missionær i Amsterdam, 354.
Bruffchaw, Missionær på St. Jan, 10.

Stettin, Prusja, 1848. 484.

Strømme, Magister i Jena, 1897.

Brödra: för samlingar i Siena, 130.

Samman utgöra en Unitet, 643. Åre til
i England, 250.

353. Smarfore de i Irland, 475. i Amerika, 288,
eter 238. hällst bebo enkilda församlingar.

adtra. Unites, se Unitas Fratrum.
Abols, far til

Suriname, 632.

Uddens, Doct. och Professor i Jena, under 1732.

Derrhut, 129.

niebarr, (Magnus, Friedrich) fommur sil 222.

... i Rømen ... kommer til Tiffland,

rau i Glesien, Brödra. Unitetens Hufvud, såte, 47.

B. Probst i Breslau, Emboupement därstädes, 322.
samma, 315. Ordinarii underhandling med d

alex, Negrar från Guinea, 485, 601.
erniere i England

ler, far at Ost-Indien, 578.

nger, Ehbingiska Betänlandets

Desz svar til Bröderne 374.

... till Södra Amerika, 243. Des

46. såsom Colonien ifrå Georgien till Pensylvanien.

Irland, 449, 659. Kommer tilbage. 449. Forsamlingerna i begjæver sig til Dr.

er, Soudicus, deputeras til Kjøbenhavn, 6x3.

(Johan) Missionär på St. Thomas, 271.
 (Friedrich) 152. besöker Saltholm, 484.

na i Rithoven, 258. rejser til Grænsland, 195, † 636
s i Berlin, sætta sig ned på Øst, 195, † 636

3 1 2

Register

- dro af ättillig art, 235. Söndringar ibland dem, 427.
- Bömare i Colbus, begifwa sig til Berlin, 235.
- Bömare i Groß-Hennersdorf, 154. wilja flytta til Herrnhut, 160. åstadkomma rörelser i Bömen, 161. begifwa sig til Brandenburg, 162.
- Bömare i Slesien, söka gemenskap med Währiska Bröderna, 522.
- Bömen. Evangeliste därstädes, århålla Religions-frihet, 61. warda fördrifne, 64. Många blifwa där qwar, 86.
- Bömiske Bröder. Deras härkomst, 15. De inrätta sin Substians, 19. och sit *Ministerium*, 20. blifwa försedde, 16, 19. och försmädde, 24. så någon ro, 24, 58, 61. fördrifwas til Moldau, 26. til Pölen och Preußen, 41. ifrö Preußen, 44. utbreda sig omfärdigen, 29, 45. öfversätta Bibelen, 30, 59. söka gemenskap med en ren Kyrka, 32. Deras bekantskap med Erasmus Rot., 33. med Lutherus, 36. med Calvinus, 40, 47, 49. med Theologerna i Strasburg, 40, 58. i Smeitz, 46, 49. Heidelberg, 58. i Wyrtenbergiska Landet, 48. i Wittenberg, 51. med Grefiska Kyrkan i Pölen, 56. Deras underhandlingar med de Reformerta, 40. och med Lutheranerna i Pölen, 51. De sticka i Studerande ungdom til Universtiteter, 59. inrätta Skolor sielfwe 60. bekomma Religions-frihet, 61. råta förfall, 62. blifwa undertryckte och förströdde, 64. hopp om deras förnyelse, 71. Deras tilstånd under Exilio, 84. Många deras affomlingar förmenas wara på bärget Caucasus, 707, 708. Se Tschechem. Många deras affomlingar komma i Slesien til Brödra-församlingarna, 308.
- Bömiske Bröder från Landskrone och Leutnischle Landskapet, deras upväckelse, 110, 142. De emigrera til Gerlachsheim, 168. stå i gemenskap med Währiska Bröderna, *ibid.* Deras inrättningar, 169. Deras utslaga om sin härkomst, 170. De flytta til Brandenburg, 234. förnya gemenskapen med Währiska Bröderna, 318. declarera sig för sådana, 428.
- Bömiske Brödra-församlingar i Berlin och Rolsdorf, 317. Många underrättelse derom, 428, 517, 598, 609, 656.

Bömiske Colburg, 52.
Bömiske Rimgöra Bröder, 217. Lilbötiger, (He) 525.

Calro, där up Casugu, Calcpina, Ind Caltreiner, 10. Callmutter, ti sig wänlig 710.
Calvinus, corref 49, 50.
Cambridge, där Camerarius, (C) Cammerhof, (C) 364. besökt 431. dör, Campenhausen, med Herr Canada, se Norr anektoga i Pens anien-flod i S anischochery, da 367.
ap, se Gottenloe ap Breton, dit veller, bygga England.
nies, (Zacharias) fer tillbaka ät in. Romersk 4. 8.
a, Churfurst W a, Kungl. Prins Herrnhut, 128
met i Jamaica, 550.

Register.

bland dem,

til Herr.
61. begif-

rika Brö-

frihet, 61.

var, 86.

nrätta sig

va försök

någon ro

til Wäls

eda sig an

9. söka ge

betänksa

med Ca

arg, 40, 59

sta Lande

n i Wäls

nera, 40

stika sig

ätta Sch

61. råta

p. Hopp o

p, 84. R

irget Ca

de deras

samlings

mischler

e emigre

Wäls

Der

til Br

rista B

sdorf, 5

em, 47

Böhmiska Colonier i Saxon, 81. i Slesien och i Branden-
burg, 522.

Böhmiska Emigrations- oroligheter i Saxon, 153, 160.
göra Brödras församlingarna mycken förtret, 164, 214,
217. Likaledes i Slesien, 522.

Böttger, (Heinrich Johan) Kyrko-herde i Bertholdsdorf,
525.

C.

Cairo, där uppehålla sig Bröder, 491, 559, 712.

Casugu, Indianer i Norra Amerika, 291.

Calepina, Indianer i Södra Amerika, 490, 555.

Calixtner, 10. försöka Böhmiska Bröderna, 16, 30.

Callmutter, til dem vilja Bröder resa, 350. De bete
sig wänliga, 709. Bröderna lära sig deras språk,
710.

Calvinus, corresponderar med Bröderna i Wäls, 40, 42,
49, 50.

Cambridge, där gör *ordinarius* besök, 301.

Camerarius, (Joachim), 15, 27.

Canmerhof, (Joh. Friedrich) *Episcopus*, far åt Amerika,
364. besöker Indianerna, 429. refer til Onondago,
431. dör, 451.

Campanhausen, (Kysl. Kåiserlig General) des bekantskap
med Herr Grefwen, 221.

Canada, se Norra Amerika.

Canestoga i Pensylvanien, där mördas Indianer, 620.

Canjen. flod i Södra Amerika. 490.

Canischochery, där lära sig Bröderna Indianiska Språket,
367.

Cap, se Kottentotter.

Cap Breton, dit föras Bröder fångne, 545.

Capeller, bygga Bröderna i Engeland och Irland. se
Engeland.

Caries, (Zacharias Georg). Missionär i Jamaica. 487. re-
fer tilbaka åt Europa, 551.

Carn IV. Komersl Kåisare, Ålmas Universitetet i Prag,
4. 8.

Catharist Prints, besöks Lerehus, 393.

Cuagel Prints af Danmark, för autoritetsse af
Herrhus, 128.

Cumet i Jamaica, 487. Mission. Etablissement därpåder,
550.

Register.

- Caryber, Indianer i Södra Amerika, 439. Komma til Bröderna, 490, 555, 631.
- Carybiske Or, berättelse om Missionen därstädes, kan läsa 152, 192, 252, 346, 433, 483, 548, 626, 691.
- Casan, fängne Bröder därstädes, 567.
- Casabi, Rot och Bröd, 438.
- Catabas, Indianer i Norra Amerika, 482.
- Catharina II. Käsarinna af Ryssland, låter undersöka Brödernas sak, 606 gifwer deras Deputerade audience och utfärdar en Utsä angående Bröderna, 607.
- Caucasus, en härge rygg, där förmenas Bömska Bröderna afkomlingar wara, 26. Underrättelse om Tische därstädes, 707, 708.
- Ceilon, 710, 240, 350.
- Cennit, (Johan) Methodist. Predikant i England, Kommer til Bröderna, 361. Se och England.
- Chan, Kallmuckernas Härförare, 709.
- Chætigan wid floden Ganges, dit ätundas Bröder, 580.
- Chécoméah, Mission i Norra Amerika, 268. Ordinarie gör där besök, 294. Missionärerne därstädes blifva fängne bortförde, 368. Indianerne emigrera derifrån 371.
- Chelsea wid London. Barna-anstalt därstädes, 473.
- Cherokeeser, Indianer i Norra Amerika, 247, 482.
- Chikasas, sammaledes, 247, 482.
- China, dit söka Bröderna att komma, 350.
- Chor-afdelningar i Herrnhut, när och huru de komma bruk, 124.
- Chor-Conferentier, 513.
- Chor-Kommitter, 514.
- Chor-Litanier, 514.
- Christian VI. Konung af Danmark, til Des för kommer Herr Grefwen, 151. Han skyddar Missionen på St. Thomas, 254, 347.
- Christian VII. Konung i Danmark, gör besök i Zeist, 60.
- Christian David (en Zimmerman, 92.) förer Bröderna i Wäghren, 92. reser några ånngor åter til Wäghren, 101, 110. söker up Bröderna i Bömen, 110 gör besök i Sweitz, 259. i Rissland, 221. Bar Bröndland, 195.

Christian Ern
af Herr
Christian Ren
i Jena,
til ogista
Christian Ren,
par munna
Christians : be
430.
Christina Kelig
342, 510
Christophet, H
Brödernas
Ingaleser, lära
Däster, blifwa
Demens, (Gor
upvädelsen
narii och E
wer et utbra
Locceji. (Kongl.
Bröderna,
Lochilus, (Kongl.
formerta B
nas Synod
Collegium Pastorale P
Collegium i Barby,
Collegium, (Lärde
nerua, 25, 2
Pålen, 46, 5
Stralsund, 1
logerna i Her
Colombo, dit kom
Colonier, Bröderna
til de samma
Comenius, (Joh
o. w. Hans b
Commission, i
p, 215. J G
Angående Bö
lin, 427.

Register.

- Christian Ernst, Ursprings til Søren Saalsfeld, besødes af Herr Grefwen, 129.
- Christian Renatus, Grefve von Zinzendorf, oppehåller sig i Jena, 331. kommer til Marienborn, 264. intviges til ogista Brøderne med Aldste, 330. dør, 448.
- Christian Renatus, förelles af Delaware, 431. stoppar munnen til på en Hednisk Lärare, 432.
- Christians • brunn, Brödra • Etablissemang i Pensylvanien, 430.
- Christina Religioner, Bröderne's arbete i de samma, 339, 342, 510, 653.
- Christoph, Hertig af Wyrtenberg, håller samtal med Bröderne's Deputerade, 48.
- Cingaleser, lära skanna Bröderne, 241.
- Claßer, blifva i Herrnhut inreddade, 124.
- Clemens, (Gotsfried) Håspredikant i Sorau, främjer upväxelsen ibland Wenderna, 388. blir Director Seminarii och Slotts, predikant i Barby 386, 508. utgiver et utdrag af Ordinarii Tal på trycket, 583. 650.
- Cocceji. (Konigl. Preussisk Stor • Canslar) Des tankar om Bröderne, 311.
- Cochius, (Konigl. Preussisk Hofver • Håspredikant) blir Reformerta Bröderne's Annist, 358. besöker Bröderne's Synodus i Slesien, *ibid.* 423, dör 398.
- Collegium Pastorale Practicum i Jena, 131.
- Collegium i Barby, 506.
- Colloquium, (Lärde samtal) Bömska Bröderne's med Calisterna, 25, 28. med de Reformerta och Lutheranerna i Wälen. 46, 51. Herr Grefwens med Theologerna i Stralsund, 182. i Berlin, 228. med Saxiska Theologerna i Henuersdorf, 382.
- Colombo, dit komma Bröder, 241.
- Comitier, Bröderne's, anledning dertill, 180, 189. början til de samma, 198.
- Comenius, (Johan Amos) Des lefwerne och arbete, 66 o. m. Hans bön blir hörd, 91.
- Commission, i Herrnhut år 1732. p. 157. år 1736. p. 215. J. Groß • Henuersdorf, 279. i *Wien*, 328.
- Angående Bömska oroligheterna i Saxon, 217. i Berlin, 427.

Register.

Commissions: Aker i Rissland, komma til Kåiserliga Ca-
binettet, 444. blifwa undersökte, 606.
Committee: Storbritanniska Parliamentets, undersöker Brö-
dernas sak och begäran, 392.
Compactater: (Förenings-puncter) Basiska Kortomdets, 10.
Concessioner för Brödra-församlingarna, Kongl. Proussiske,
309. den förnåbade, 311, 604. Special-Concessioner,
311. Grefvens af Isenburg, Bydingen, 400. Gref-
vens af Wied, 498, 526. Hertigens af Gotha,
604. Greflig Reussiske, 609. Ryske Kåiserlige, 607.
705.
Concilium: (Kyrka-möte) i Constantinopel, 2. i Cosnitz, 8.
i Basel, 10.
Conrad Westphal, Arkebiskop i Prag, 11.
Conradt, (Johan Georg) General-Superintendent i Hol-
stein, kallad til Bisshop för Unitetens Lutherska *Tropus*, 336.
Consensus *demominis*, 52, 53.
Consistorium i Prag, öfwerlemnas åt Calixtinerna, 11. för-
följer Bismiska Bröderna, 14. reformeras af Sida-
berna *Sub Viraque*, 61.
... i Slesien, *Ordinarii* underhandling med det samma, 315.
... i Slesien, säljer Lakadiska Barn-huset til Bröderna där-
städes, 314.
... i Stuttgart, Brödernas Deputation til detsamma, 374.
Conspiration, Negrarnas på St. Crux, blir upptäckt, 548.
Constantinopel, Bismarnes sändebud dithån, 12. På-
Brödernas Correspondents med Patriarken därstädes,
56. Möhriska Brödernas Deputation til detsamma, 260.
Controvers emot Brödra-församlingarna, början der-
140. i Holland, 248. i Engeland, 470. Anledning
til och besläffenheten af somliga Controversier, 332, 34
418. 419. Förhållande deremot, 420, 421, 47
Coothis i Irland, Brödra-församling derstädes, 669.
Copter, Deras Patriark besökes, 492, 559. o. m. D
smär til *Ordinarii*, 492.
Corentyn, en flod i Södra Amerika, berisad komma
dianer til Bröderna, 439. Missions-Etablissem
derstädes 554.
Cornwallis i Engeland, där goda Bröderna besöl, 65
Correspondents, första Brödernas til främmande

127, 1
inbördes
söfater, Don
söfart, (Hel
söl i Ca
söfua, dit
båller or
Herrnhut
Cantz, (Davi
459. år
Graf, He
des besöks
422. Bö
170. refer
och Missio
Synodus i
Greeks, Jadiane
tes, (Samuel)
reoter, Negrar
Lumbay på St
insinse Kurfle
ur, (St) Br
se Carybiske
Helius och West
arne och B
tweeny i Bisme
niskor, 234.
Amiata i Egypt
Danebrogs-C
remitterar dens
anielingoaf, en C
avid, en Reger p
reoter, emot Brö
reer, (Kongl. P
Saken, 378.
res. (Försäkringe
i Saken, 385.
införes, de Evangel
one, (Ludvig Christ

Register.

127, 141. med Jablonsky, 143. Församlingarnas
 inbördes, 650.
 Cosaker, Doniske, taga Bröderna vänligt emot 707.
 Cosart, (Heinrich) Bröderna i Egypten i England, 607.
 i Cairo, 559.
 Cosbua, die församla sig Bönsmisse Emigranter, 234. där
 håller Ordinarisens rådsläpning med Arbetsarne från
 Herrnhut. 233.
 Czorny, (David) kommer til Seminarium i Marienborn,
 459. år Ordinaris Amanuens vid Commisjonen i
 Groß-Hennersdorf, 381. och densamma följaktig på
 dess besöks resor, 505. Proto-Notarius Synodi i Barby,
 422. Bönsmissa Brödernas Predikant i Ropsdorf,
 170. refer til Grönland at samla ämnen til Landets
 och Missionernas Historia, 636. biverstär 1764. års
 Synodus i Marienborn, 641.
 Creeks, Indianer i Norra Amerika, 482.
 Cress, (Samuel) dess bekantskap med Bröderna, 211.
 Creuter, Reglar i Västindien, 484.
 Cumbay på St. Thomas, 484, 628.
 Curske, inviterar Bröderna til Georgien, 708.
 Cur, (St) Brödra, Colonie därstädes, 198. Mission,
 se Carybiske öar.
 Cylläus och Methodius, Greliske munkar, omvända Wäp-
 narne och Bönsmarne til Christna tron, 2.
 Czerwensky i Bömen, 170. Därifrån emigrera många män-
 niskor, 234.
 D.
 Damlata i Egypten, där blir en Broder död, 442.
 Danebrogs-Orden bekommer Herr Grefwen, 151.
 remitterar densamma, 192.
 Danielingoak, en Grönländsk Hjälpare, 636.
 David, en Reger på St. Cruz, 486.
 Decker, emot Bröderna i Bömen, 4, 23, 28, 29.
 Decker, (Kongl. Mässa) angående Ordinaris Resitution i
 Saken, 378.
 Decker, (Försäkrings-) rörande Brödra Församlingarna
 i Saken, 385.
 Decker, de Evangelistans i Bömen, 61, 64.
 Decker, (Ludwig Christopher) far til Verbits, 241. til Gne-
 sinas

Register.

riname, 553. bor med lifs-fara best allena ibland
 Indianerna, 555. far til Fri-Regnarua, 689.
 DeKnael, Penningisternas Predikant, 354.
 Delawares, Jabaner i Norra Amerika, 292. Ordinarius
 besöker desamma, *ibid.* Wälfelse ibland dem 430. Se
 vidare Norra Amerika.
 Demetrius, Metropolit af Novogrod, undersöker Bröder-
 nas sak, 607.
 Deputationer, Bömska Brödernas til Österländerna, 32.
 til Västra länderna, *ibid.* til Lutherus, 36. til Straf-
 burgska Theologerna, 40. til Förlärd och Theologer i
 Tyskland och Sveits, 47. til Heidelbergiska Theologer-
 na 55.
 . . . Wäbrikska Brödernas til Hospodaren i Wallachiet,
 265. til Patriarken i Constantinopel, 266. til Halle,
 269. til Swetige, 276. til Rysska Synoden, 327.
 442. til Theologerna i Eubingen, 336. til Brödra-
 Unifeten i Wäna, 344. til Wertenbergska Consisto-
 rium, 374. til Håfwet i Berlin, 604. i Götta,
 605. i Petersburg, 606.
 . . . Waldensernas i Frankrike, til Bröderna i Bömen, 39.
 . . . Bömarnes i Sagen och i Brandenburg, til Wäbrikska
 Bröderna, 319.
 Derbörd, Nord, Kallmudernas, 708.
 Dercon, Metebiskop af, 267.
 Diaconi, blifwa i Brödra-Församlingarna åter införde, 349.
 . . . til besörjande af Hedna Missionerna, 470, 646.
 Barua-anstalterna, 470, 646.
 Diaconat, underrättelse dtrom, 457, 8, w.
 Diaconter, blifwa i Brödra-Församlingarne uprättade, 470.
 Diaconifor, warba i Församlingarne åter införde, 349.
 Dippel, Herr Grefwens underhandling med honom, 147.
 Directorial-Collegium, 517. 576.
 Directorium wid Brödra-Församlingarna, 646. 649.
 Dithmar, förste Biskopen i Prag, 4.
 Hobbs Parisch, i Norra Carolina, 483.
 Dober, (Christian) kammer frän Ostindien til Brödra-
 Församlingen, 350.
 Dober, (Johan Leonhard 152. Krukmalare, 193.) skr
 Missionär på St. Thomas, 192. wiffas ibland
 därna i Amsterdarn, 261. deputeras til Halle, 261.

Lägger
 375.
 Dober, (Christian)
 wid n
 Hofstet
 Doderidge,
 Dohna, (C
 son an
 Drabicius,
 Drachart, (C
 land, f
 um för
 Drumargon
 oroad af
 Dublin, där
 ling, 39
 Duffenfield
 samling,
 Dutches, Cou
 nas Pre
 böben, Afw
 Nrende,
 Easton i Pen
 Ebersdorf
 mer Ste
 rente, 21
 lingsen ät
 blir bätt
 Eselsföke in Eccl
 285.
 Edelmann, (C
 Edgang och
 396.
 Egypten, någ
 559, 713
 Elias af Arsch
 flopar, 20
 Eller, (Medicu
 Enans, Brödr

Register.

lena ibland
689.

Ordinarius
430. Se

ter Bröder

nderna, 32.

til Straf

Theologer i

Theologer

Wallachiet,

5. til Halle,

oden, 327.

til Brödra

Consistor

i Gotba

Bömen, 39.

l Mäbriks

förde, 340.

, 646.

ittade, 470.

örde, 340.

nom, 147.

649.

il Brödr

32.) för

bländ 9

Halle, 26.

1

Pägger ned sit Aldsta. ämbete, 277. blifwer Biskop
375. dör, 649.

Dobert, (Martin) Hjelpare i Herrnhut, 159 år med
wid undersökningen i Eybinaen, 177. Deputerad i
Hollstein, 270. i Sverige, 276.

Dodridge, Corresponderar med Bröderna, 259.

Dohna, (General Major Grefve af) håller en Commis-
sion angående Bömska oroligheterna i Berlin, 427.

Drabicius, (Nicolaus) 69.

Drachart, (Christian Lorentz) Danst Missionär på Grön-
land, kommer til Herrnhut, 440. predikar i Angeli-
um för Eskimauerna, 703.

Drumargon i Irland, Brödra församling därstädes, 532.
oroas af de uproriska, 611.

Dublin, därstädes predikar Cennil, 362. Brödra försam-
ling, 359. Se vidare Irland.

Duffenfield i Engeland, en Societet, 450. Brödra för-
samling, 474.

Dutcheß County i Norra Amerika, dit afundas Bröder-
nas Predikare, 452.

Döben, Afwelschemman wid Barby, upläses i årstelligt
Nirrende, 655.

E.

Easton i Pensylvanien, frids- underhandlingar därstädes, 542.

Ekbertsdorf i Vogtland, en församling, 256. dit kom-
mer Steinhofers såsom Håf-predikant, 178. Confe-
rents, 219. och Synodus därstädes, 264. försam-
lingens återförening med Brödra församlingarna, 354.
blir bättre bebyggd, 609.

Ecclesiæ in Ecclesia, samlas i Tykland, 261. i Amerika,
285.

Edelmann, (Johan Christian) 145.

Edgang och Wapendragande, bevisad befrias Bröderna,
396.

Egypten, några Bröders wistande därstädes, 442, 491,
559, 713.

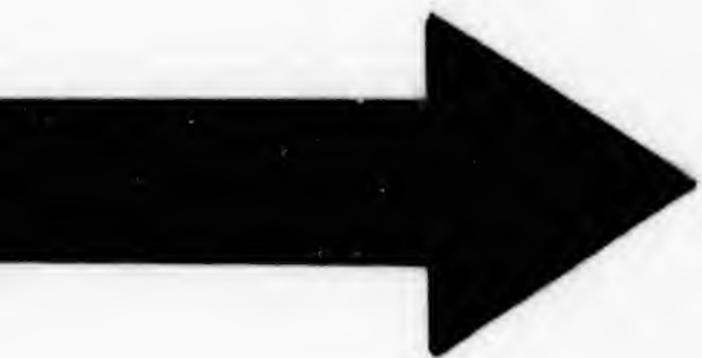
Elias af Reschenow, en af Bömska Brödernas första Bi-
shopar, 20, 26.

Eller, (Medicus) refer til Ceilon, 240.

Emans, Brödra församling i Pensylvanien, 613.

Emans

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Register.

- Emans** i Jamaica, Misions Etablisement därstädes, 550.
- Emigranter** ifrå Böhmen, deras tillstånd, 84.
- Emigration**, de Evangeliskas urur Böhmen, 65, 81. Des
samsörelse med Salzburgiska emigration, 83.
- ... **Mähriska Brödernas**, 95, 515. Några des omständigheter, 106, 107. Herr Grefwens förhållande derwid, 108.
- ... **Bömiska Brödernas** ifrån Landscronska och Leutnischleriska Landskapet, 167, 234.
- Emigration** från Herrnhag, 399. *ordinarii* tankar deröfver, 411.
- ... **Colonien** i Hollstein, 271.
- ... **Indianernas** från Chekometah, 371. ifrå Meniolagometah, 433. ifrå Wechquatnah, 480. ifrå Gnadenhytten, 538.
- Emigrations** orörligheter, se Bömarna.
- Engeland**, Brödernas bekantskap därstädes, 129, 202, 242. Vidare underrättelse om Brödernas arbete och församlingarna, därstädes, 300, 359, 398, 448, 470, 530. o. w. 609. o. w. 659. o. w.
- Ephrem**, Misions Etablisement i Suriname, 557. Öfvergifves af Bröderna, 635. Se Suriname.
- Erasmus Rotterodamus**, Bömiska Brödernas underhandling med honom, 33.
- Eshad**, blir af Eskimauerne ihjälslagen, 456.
- Ernst Casimir**, Grefve til Hsenburg, Bydingen, 399.
- Eshenbach**, (Andreas) far til Pensylvanien, 282.
- Eskimauer**, til dem ämnar Matthäus Stach resa, 440. Förför til en Mission ibland dem, 456. Jens Haverhåller samtal med dem, 702. sammaledes Drachart, 703. En af dem blifwer döpt, *ibid*.
- Eustachius**, i West-Indien, dit blifwa döpte Negrar förfrån St. Cruz, och där besökte, 693.
- Evangeliska** i Böhmen, erhålla Religionsfrihet, 61. blifwa undertryckte och fördrifne, 63, 64.
- Exilium**, Brödernas i Mähren til Moldau, 26. i Böhmen til Pölen och Preussen, 41. til alla närgränsande Länder, 65.
- ... Herr Grefwens första, 177. andra, 215. tredje, 218. Huru det bör anses, 375. ändas sig, 377.

Sathom
dant för
feder, (M
Felix C
förmän, 2
fetterlane
fischer, C
wen p
fiste-fjerde
foster, på
696.
St. Negrar
... J. Cu
flunda
fred, med
freds-fästet
fredenshytt
676, o.
Friedensthal,
... På St.
Friedrich, C
Friedrich Au
Friedrich Ch
Friedrich W
Friedrich Ma
och för
dör 435
Friedrichs, Ca
Fries, (Magist
burg, 703
Frisch, (Stadio
567.
Fulnek i Mäh
Brödra. U
Ämbetsman
Fring Fulne
89. Dera
J. Engelaun
Engeland.

Registier.

S.

Sathom of Wampom, Indianarnas förbunds-teln, så-
dant får *Ordinarius* af desamma, 293.
Feder, (Albinus Theodorus) refer til St. Thomas, 347.
Felix *Cruciger*, håller samtal med Bröderna i Wälen, 46.
Förman, Turkiskt Waf, 494.
Fetterlane i London, Brödernas Capell därstädes, 398.
Fischer, General. Superintendent i Riga, låter Herr Oref.
Iven predika, 221, 222.
Fiske-skerden på Grönland, Mission därstädes, 558.
Foster, på des gods i Jamaica, predikas för Negrarna,
696.
Fet. Negrar, i Jamaica, för dem blir predikadt, 696.
F. i Suriname, förståra Saron, 632. göra fred och å.
stunda Missionärer, 557. århålla desamma, 689.
Fred, med Willarna i Norra Amerika, 542.
Freds-såsten i Herrnhut, 585. o. w.
Friedenshytten, Missions-Etablisement i Norra Amerika,
676. o. w.
Friedensthal, Brödra-Etablisement i Pensylvanien, 430.
F. på St. Cruz, 486, 629.
Friedrich, Chur-förste af Psalt, 63.
Friedrich August, Chur-förste af Saren, 654.
Friedrich Christian, Chur-förste af Saren, 608.
Friedrich Wilhelm, Konung af Preussen, 223.
Friedrich Martin, Missionär på St. Thomas, 194. söker
och får et Kongl. Rescript rörande Missionen, 433.
Friedrichs, Bar i Ost-Indien, se Nicobar.
Fries, (Magister Peter Conrad) Brödernas Agent i Peters-
burg, 705.
Frisch, (*Studiosus*) fängslad i Petersburg 563. och i Casan,
567.
Fulnek i Mähren, dit flykta Waldenserne från Marl, 22.
Brödra-Unitetens Husmud, såte, 23. Comenius är där
Ambetsman, 66. Han dedicerar til Bröderna i och om-
kring Fulnek sin Cateches, 74. Uppmärkselse ibland dem,
89. Deras Emigration, 95.
F. i Engeland, en Brödra-församling, 360. Se vidare
Engeland.

Sär.

Register.

- S**ængelse, Brøder deruti stadd, 101, 107, 109, 142, 260, 443.
- S**örreståndare, Mähriska Brödernas, blir Herr Grefwen, 115, 174, 322.
- S**örreståndare, Collegium, 546.
- S**örstucke, de Christnas i Bömen, 3. Bömiska Bröder, 16, 23, 64. Waldensernas, 7, 22.
- S**örsamlingar, deras beskriuing, 643, 200. sådana i Bömen och Mähren, 29.
- S**örsamlings-Apor, deras Skadelighet, 343.
- S**örsamlingsdag, eller Böne- och Tacksägelsesdag, 126.
- S**örsamlingshus, det första i Herrnhut upbyggdes, 104.
- S**örsamlings-Råd i Herrnhut, des början, 126.
- S**örsamlings-Rätt, (den första) i Herrnhut, 127.
- S**örsnaddelser, emot Bröderna i Bömen, 24. enqst Brödra: församlingarna under Krigs-tiden, 338.
- S**örstar, Kallmuckernas, besöka Bröderna i Saren, 707.
- S**örstlingar, af Hedningarna, som redau äro när Herrnhut, 372.
- S**örstärkings-act, Asiatiske Compagniets i Köpenhamn, 578.
- S**örstärkings-Decret, angående Brödra: församlingarna i Saren, 385.
- S**örteckning på Mähriska och Pöliska Biskoparna, 75.
- S**örwildie och försörjde, komma åter til Sörsamlingen, 584.

G.

- G**ambold, (Johan) des första bekantsk. med Bröderna, 243. blir Brödernas Biskop i Engeland, 473.
- G**ardelin, Gouverneur på St. Thomas, 193.
- G**arrison, (Nicolaus) Capitän på skeppet Irene, 545. lofagar Bröderna til Curinaue, 554.
- G**aurer eller
- G**ebraz, Mergernas affomlingar i Persien, blifwa af Bröderna uphöfte. 260. 441.
- G**edda, mid Adida hafwet, Bröderna uppehålla sig der, 561.
- G**elinek, (Zacharias) se Girschel.
- G**eneral-Concession, Kongl. Preussiske, 309. ordinarii tänkande dermid, *ibid.* blir förnyad, 311, 604.
- G**eneve, ordinarii wistande därstädes, 273. och besökt, 52.

Georg II.
Georg III.
ra. f
Georg po
Brödr
jelse
Georgien
203.
där be
Gerike, 19
Gerlachshel
Germanfor
Synod
Germer, W
wer Br
Gersdorf, (
Gersdorf, (
157.
Gersdorf, (
tryda
sig om
Gersdorf, (
154. G
Gersdorf, (
anstalet
misfariud
Gersdorf, (
Bröder,
Bistall, des
337. 42
Bideon, Ind
Blatz, Inqvisi
Blczner, (G
i Wlen,
Moonen, en
Madau, Brödr
Madenberg
Madensrey,
widare G
Madef, Brödr
wistande d

Register.

- 109, 142, Georg II. Konung af Stora Britanien, 609.
 Georg Israel, deputerad til Lutherum, 38. samlar Brö-
 ra, församlingar i Pölen, 45. En annan, 347.
 Georg Podiebrad, Regent och Konung i Böhmen, låter
 Bröderna flytta til Lititz, 12. samtycker til en försök-
 selse emot dem, 16. dör, 24.
 Georgien i Amerika, Brödra-Colonie därstädes, 179,
 203. den flytter til Pensylvanien 246. Bröder göra
 där besök, 247.
 Gerike, (Paul) upprörer stridigheter i Pölen, 56.
 Gerlachsheim, Bömist Colonie därstädes, 165.
 Germantown i Pensylvanien, där predikar *ordinarii*, 284.
 Synodal-samlingar därstädes, 287.
 Gerner, Probst i Köpenhamn, blir kallad til *Præpositus* öf-
 ver Brödra-Församlingarna i Slesien, 423, 425.
 Gersdorf, (Abraham von) Deputerad til Gravenhaag, 303.
 Gersdorf, (Amis-hauptman) Commisarius i Hernshut,
 157.
 Gersdorf, (Seheime-Rådinna och Landtsfogdskå) låter
 trycka Bibelen på Wendiska språket, 387. värdar
 sig om Mähriska Exulanterna, 95.
 Gersdorf, (Fröken Henrietta) emottager Bömistiska familier,
 154. Se Bömare i Großheneersdorf.
 Gersdorf, (Sfver-Amtshauptman Grefve von) upprättar
 anstalter til Wendiska Nationens bästa, 387. är Com-
 missarius i Groß-Henneersdorf, 380. dör 390.
 Gersdorf, (Siegmund August von) emottager Bömistiska
 Bröder, 319. Se *Niesky*.
 Gestalt, des *Creutzreichs* Jesu, icke en Apologetisk skrift,
 337. 421.
 Gideon, Indianisk Hufvudsman i Wachagatow, 480.
 Glaz, Inquisition därstädes emot Bömistiska Bröderna, 31.
 Glezner, (Erasmus) des underhandling med Bröderna i
 i Pölen, 52, 57.
 Moonen, en samla-platz för Arbetarne i Irland, 399.
 Gnadau, Brödra-Församling i Grefskapet Barby, 656.
 Gnadenfrey, Brödra-Församlingar i Slesien, 312. Se
 vidare Slesien.
 Gnade, Brödra-Etablisement i Slesien, 322. *ordinarii*
 vistande därstädes, 330.

Register.

- Gnadenhyeren, Indianiskt Etablisement i Pensylvanien
371. upbrännes af Willarne, 534. 539.
- Gnadenhal, Brödra Etablisement i Pensylvanien, 430.
- Godhaab, Colonie och Mission på Grönland, 195, 440.
- Goslogosching, Indianiskt stad i Norra Amerika 682. Mission därstädes, 684.
- Gotha, Synodus därstädes, 269.
- Gracehal, 359. Se Fulnek i England.
- Gracehill, Brödra Församling i Irland, 611. Se vidare Irland.
- Gradin, (Magist. Arvid) 502. Deputerad til Constantinopel, 266. til Sverige, 276. til Ryssland, 327. Hans förhandlingar under arresteringen i Petersburg 443.
- Grasman, (Andreas) reser til Lappland och Samojedena, 196. blifwer fången, 197. far til Grönland på visitation, 198, 349. blifwer Biskop, 519.
- Gravenhaag, Ordinaris besökt därstädes, 303.
- Gregorius, Holbyns söner, son, handlar med densamma om Reformation, 12, 18.
- Grefiska Rytan, Rassar Evangelium til Bömen, 327. Med henne söka Bröderna att stå i godt förstånd, 266.
- Grefiske Patriarken i Constantinopel, Deputation til honom, 266.
- ... i Cairo, besökes, 559.
- Groh, (Paul) Rytloherde i Bertholdsdorf, 330, 525.
- Groß-Zennersdorf, bludes Ordinario til köps, 376. Commission därstädes, 379. Anstalter 439. 652.
- Groß-Krausche, Bönhus därstädes, 811. Se Gnadenberg.
- Grothaus, (Medicus) far til St. Thomas, 194. 200.
- Gruber, (Johan Adam) Des förmanings-tal til de skeddade själar, 282.
- Grönland, första Mission ditåt, 152, 195. upväckelse därstädes, 348. Vidare efterrättelse om Missionen, 439. 454, 557, 635, 699.
- Grönlandare, några besöka Församlingarna i Europa och Amerika. 439.
- Gröningen, därstädes predikar Herr Grefwen, 211.
- Guinea, första Mission ditåt, 432. Brödra Etablisement därstädes, 712.

Register.

Pensylvanien
 anien, 430
 195, 440
 612. Rie
 Guinetta Compagniet i Köpenhamn, underhandling med
 betänna, 711.
 Gummertsal i England, Societet därstädes, 450. Brödra
 församling, 474.
 Gustaf Friedrich, Grefve til Jsenburg, Bydingen 402,
 657.
 Gustaf, 221. Superintendent på Öst, fänge i Peters-
 burg, 563. † 564.
 Gysner, (Johan) far til Verbič, 241.

Se vidare
 Al Constanti
 sland, 327
 i Petersburg
 Samojeden
 Grönland p
 19.
 med densam
 Bömen, 3
 förstånd, 265
 tion til ho
 30, 525.
 376. Com
 52.
 Se Gnaden
 4. 200.
 til de st
 väckelse d
 tionen, 439
 Europa oc
 211.
 Etablissem
 Z.
 Zabrecht, (Gottlieb) uppehåller sig i Alaiet, 262.
 Zagen, (Johan) far til Georgien, 247.
 Zallart, (Generalstam von) åsundar och får Catecheter til
 Ziffland, 222.
 Zalle i Sagen, Herr Grefvens besök därstädes, 132. De
 putation ditån, 269.
 Zalle i Swaben, Ordinarii där hållne predikan blir falskt
 tryckt, 265.
 Zantich, (Johan) Missionär på St. Thomas, 484.
 Zassane, en S i Röda Häftet, där stranda Bröder, 561.
 Zasse, (Otto Wilhelm) Arbetare ibland Indarna, 351.
 Zaven, (Bröderna) resa til Grönland, 558.
 Zaven, (Jens) gör en upröcks-resa til Terra Labrador,
 702. o. w.
 Zavertordwest i Wales, Societet, 532. och Brödra, för,
 samling därstädes, 610.
 Zebon, Brödra-församling i Pensylvanien, 613.
 Zederich, (Johan) en Brödernas vederdeloman i Mäh,
 ren, 44.
 Zedna-buden, utbunda sig själfva, 660.
 Zedningar, Brödernas arbete ibland dem, se Missioner.
 Zedniste Lärare ibland Indianerna, 431, 616. Deras
 Zärofsatser, 683.
 Zerendyk, Brödra-Colonie i Holland, 212. 303. ordi-
 narii warelse därstädes, 525.
 Zehl, (Magist. Matshaus Gottfried) Coepiscopus i Amerika,
 451.
 Zedelberg, där warande Theologers mening om Bröderna
 i Bömen, 59.

A a a

Bei

Register.

- Zeidenreich**, (Consistorial-Råd) Commisarius i Herrnhut
216. i Hennersdorf, 380.
- Heinrich XXIV.** Grefve Reuß, gifwer Brödra, Församling
gen i Ebersdorf en Concession, 609.
- Heinrich XXV.** . . . får Slottet Warby och Döben
årsteltant arrende, 655.
- Heinrich XXVIII.** . . . kommer från Ebersdorf til Brödra
Församlingen, 357. förordas med Grefwinnaa
Promnitz, *ibid.* refer med *ordinarius* til Engeland, 44.
- Heinrich XXIX.** . . . Werksäller Ebersdorfs förening
Brödra-församlingen, 354.
- Zeitz**, (Hus-beskrare) bygger första huset i Herrnhut
95. 96
- Zeckewälder**, (Georg) Missionär på St. Thomas, 62
- Zelterhof**, Predikant på Osel, fänge i Petersburg, 56
i Casan, 567.
- Zennersdorf**, se Groß-Zennersdorf.
- Zennike**, (Conferents-Minister Grefve von) gifwer *Ordinarius*
förslag til flera Colonier i Saren, 378.
- Zenrietta Beniana Justina**, Grefwinna von Zingendorf
refer med sin Fader til Amerika, 280. förordas med
Johannes von Wattewille, 375.
- Zermanitz** i Böhmen, upväckelse därstädes, 170.
- Zeremann**, Churfarkist Öfver-båspredikant, Commisarius
Hennersdorf, 380.
- Zerrnhaag** upbygges, 238. tillväxer, 378. Lands-Herre
Contract angående desamma, 305. 399. 400. 3
byggarna antydas at emigrera, 406. fördela
til andra Brödra-församlingar, 408. underhandla
gar om ortens å nyo besättjande, 657.
- Zerrnhut**, des första äbyggning, 95. 97. och namn, 9
Församlings-salens upbyggning, 104. En ny byggnad
516. Öredor ibland invånarna, 111. de sammas församling,
113. Församlingens inrättning, 114. upväckelse
ibland invånarna, 117. och barnen, 120. Gärde
böd til åtskilliga orter, 128. 142. Invånarnes Instrument
135 Deras inrättningar stadfästas
137. Första Commission därstädes 157. Församlingens
tillväxt, 175. den wil hafwa en egen Predikant
177. Invånarna dela sig i 2. Classer, 180. bespe

fig på
nen, 21
Augustu
Krieger
Brödra
Widare
Zersen, (Sten)
Hieronymus
Zischberg
Zischel, (3
265. d
arrest,
na 518.
Zitland. di
Zoffler, (G
Gebrern
den and
Nantinnop
ling med
Zolland, Br
refer de
Widare
tillstånd
Zolstein, Br
får, 271
Zolendorf,
i Henner
Zondutas. 2
Zope, Missio
me, 68
Zottentotter,
... döpie, or
Zuffuff, (H
Zuff, (Magi
Zuffite-Prige
Zutbärger, 90
Zutton, (Jan
Zögländare,

Register.

us i Herrnhu

ra, Församli

och Döben

ef til Brödr

resviinnan

Engeland, 44

förening m

et i Herrnhu

Thomas, 62

reburg, 56

gister Ordin

78.

n Zinzende

förmål: s u

o.

Commisariu

ands Herr

p. 400. 3

fördela

underhandl

h namn, 9

n ny bygg

ammas fö

4. uppte

120. Sän

änarnes

ar stadfäst

Försam

en Predika

180. bespe

fia på Colonier och Missioner, 189. Adra Emmitsio-
nen, 215. tredje Commissionen, 217. De blifwa för
Muasburai'sa Confessions förwanter årkände, 218. i
Kriatet bestyddade, 339. Deras förhållande hedrar
Bödra kyrkan, 377. Kongl. Decretet publiceras, 386.
Widare efterrättelse, se Saxiska Församlingar.

Zersen, (*Sindusus*) i Teichwitz, 389, 390.

Zieronymus Pragensis, des martyrs döb 9.

Zischberg i Bontland, Synodus därstädes, 306.

Zischel, (*Zacharias*) annars Gelmet, refer til Walachiet,
265. Årnar sig til Kalmuckerna, 350. Kommer i
arrest, 444. Kallas til Predikant af Bömiska Bröder,
na 518, 519

Ziteland, dit resa Bröder, 259.

Zoffer, (*Friedr. Wilhelm*) refer åt Persien, at uplösa
Gebrerna, 441. Hans resa til Cairo, den första, 491.
den andra, 559. den tredje, 711. Hans resa til Con-
stantinopel, 494. til Abyssinien, 561. Hans underhand-
ling med Copternas Patriark, 492, 560.

Zolland, Brödernas första bekantskap därstädes 204. dit
refer Herr Grefven, 209. Mödleser därstädes, 248.

Widare underrättelse om Brödernas och Församlingens
tillstånd därstädes, 302, 353, 497, 525, 528, 658.

Zolstein, Brödra Colonie därstädes, 200, 269. den går i
får, 271. Se Pilgeren.

Zolzenhof, (*Grefve von*) Commisarius i Herrnhut, 215.
i Hennesdorf, 379.

Zonduras, Bay, 544.

Zope, Missions, Etablisement ibland Indianerna i Carina-
me, 689.

Zottentotter, Mission til dem, 210, 241.

, , döpte, om dem får man tidningar, 350, 578.

Zuckuff, (*Heinrich*) refer til Guinea, 239.

Zuß, (*Magist. Johan*) des lefwerne och Martyr, döb, 8.

Zußite, Kriget, 9. 15.

Zutbärget, 96. begravnings-plats derwid, 127.

Zuston, (*James*) 524.

Zögländare, Indianer i Norra Amerika, 431.

J.

- Jablonstky**, (*Petrus Sigulus*) 67, 73.
 . . . (*Daniel Ernst*) Kongl. Preussisk Öfver. Håspred-
 kant och Uniterens i Pölen *Senior*, 68, 74. Han
 tankar om Mähriska Bröderna i Herrnhut, 143. re-
 commenderar Colonien i Holfstein, 201. consecrera
 David Ritschmann til Biskop, 207. såsom och Herr
 Grefwen, 229.
- Jacobsen**, Capitän på Skeppet *Irene*, 545.
- Jamatka**, början til Reger. Mission därstädes, 486. Wi-
 dare underrättelse derom, 550, 629, 693, o. w.
- Jan**, (*St.*) i Wäst-Indien, Negrarna därstädes rebellera
 193. Mission därstädes, 257. Widare esterrättel-
 ser derom, se Carybiske Öar.
- Jena**, där göra Bröder besök, 129. Herr Grefwens där-
 warelse, 130, liksåledes Hans Söns, 256. Bönrian
 Brödra *Seminarium* därstädes, 264.
- Jenaiske Bröder**, 131. Skrifwa til Bröderna i Herrnhut
 134.
- Jenaiske Institutum**, 132. Se *collegium pastorale practicum*.
- Jeremias**, ein Prediger der Gerechtigkeit, 252.
- Jersey**, Engelsk Provins i Amerika, där predika Bröder
 364.
- Jmhoff**, Gouverneur af Ceylon, 241.
- Indianer** i Norra Amerika, bekantskap med dem, 29.
 Mission och arbete ibland dem, se Norra Amerika.
- Indianiske Församling** i Chelomekah, 268. besökes
ordinarius, 294. emigrerar til Gnadenbotten, 37.
 sinne undan Willarna til Bethlehem, 538. bringes
 säkerhet til Philadelphia, 619. flyttar til Susqueha-
 nah, 675. Se vidare Norra Amerika.
- Indianiske Lärare**, sätta sig emot Mission, 431. Se
 Hedniske Lärare.
- Ingham**, (*Benjamin*) blir bekant med Bröderna, 203, 244.
 besöker Församlingarna i England, 244. predikar
 i Wiltshire, 245.
- Instränkta Conferensen**, fortsätter saken efter *Ordinarii* d. 11
 576.
- Inspicerste**, Herr Grefwens underhandling med dem, 148.

Interims-
 Johanan
 Johan & Lase
 Johannes x
 lan, 4.
 Johannes An
 Johannes M
 38. Kon
 Johannes der
 Johns (St.)
 Jones, (Thom
 name, 68
 Josephus II.,
 Josias Marti
 Grefwen,
 Josua, Rörili
 Jene, S i C
 des, 242
 Jene, Bröde
 ter på gr
 eland, därstä
 på flera or
 450. Wid
 669.
 Jeter, Indi
 män gör
 Indianer
 Jaqueb. floden
 Bröderna
 land, 261.
 kes, (Samue
 pahan, dit r
 ael, (Georg)
 dar, ibland d
 ma til Brö
 , i Holland,
 , i Pölen, l
 with Jfse, er
 ng, (Pastor) d
 kste, (Micha
 ren, 95.

Registret.

Interims-Arrangement, 576.
 Johanen Angustina, en Grönländare, 440.
 Johan á Lasco, des systerne, 47.
 Johannes XIII. Påfve, nbdgar Bdmarne til Latinla Rys-
 lan, 4.
 Johannes Aneas, öfversätter Bibelen på Bmiska, 30.
 Johannes Augusta, Brödernas deputerad til Lutherum,
 38. Kommer derdöfver i fångelse, 41, 76.
 Johannes den 137:de, Arke, biskop af Abyfinien, 559.
 Johns (St.) i Antigua, Reger. Ryska därstädes, 550, 696.
 Jones, (Thomas) begifwer sig ibland fri- Regrarna i Suri-
 name, 689.
 Josephus II., Romersk Käsare, reser genom Herrnhut, 655.
 Josias Martin, en lärd Qwäkrare, corresponderar med Hete
 Grefwen, 227.
 Josua, Hörsling af Regrar. döps i Ebersdorf, 194.
 Jene, D i Savannah-älsfen, Indianernas Skola därstä-
 des, 242, 247.
 Jene, Brödernas Stepp, 440. taget af Kapare och få-
 ter på grund, 545.
 Jland, därstädes predikar Cennil, 362. och andre Bröder
 på flera orter i Norra delen, 399. Societeter inrättas,
 450. Vidare underrättelser ses, 475, 530, 532, 611,
 660.
 Jotefer, Indianer i Canada, 291. med deras Hustru-
 män gör *ordinarius* förtrolig belantskap, 292. Se och
 Indianer, och Sex Nationer.
 Jqueb-floden i Södra Amerika, 490. därstädes besöka
 Bröderne Indianerna, 689.
 Jland, 261.
 Jles, (Samuel Giles) Missionär i Antigua, 549. f. 630.
 Jpahan, dit resa Bröder, 442.
 Jrael, (Georg) far til St. Thomas, 347.
 Jdar, ibland dem arbeta Bröder, 261, 350. Döpte kom-
 ma til Brödra-församlingen, 351.
 J, I Holland, besöka predikningarna i Zeist, 526.
 J, I Wälen, blifwa besökte, 526.
 Jth Jhet, en Grönländska, 440.
 Jng, (Paster) des Apologesiska skrift, 422.
 Jn, (Michael) en af de första Grulanta från Wä-
 ren, 95.

Register

Jäschke, (Nicolaus Andreas) refer til Wallachiet, 265. f
mer til Böniska Bröderna i Berlin, 320. f
Trankbar, och dör, 580.
Jörgen, (St.) et Kloster, 190.

A.

Aabardiner, Tatare, oroa Tracten wid Wolga-strömen, 70.
Aalkstein. (General: Rältmarshall) undersöknings. Com
missarius wid Böniska oroligheterna i Berlin, 427.
Kallmuffen, se Calmuffen.
Aaraler, Grönländarnes och Eskimauernas namn, 456.
Aarpiß, en Eskimauer, blifwer dödt, 703.
Aingwood i Engeland, för Kolgräsiwarne därstädes pred
las, 362, 450. Brödra-församling därstädes, 532.
Aimezes, (Paul) en Böniska Brödernas wederdeloman
44.
Alein-Wette, där samla sig de wäcke Wender, 390. Det bli
behyadt, 500. Widare esterrättelse derom, se Sarsse
församlingar.
Alix, där inrättas Grefwe Gersdorf en Anstalt, 389.
Alyteboer, Böniska Brödernas spe namn, 24.
Aorte, (Jonas) refer til Palästina, 257.
Aotnader, til GUDs Rikes utwidgelse, 458.
Aotter, (Christophen), 68, 70.
Arensir i Mähren, Herr Grefwens förrättningar därstädes
109.
Ariegelslein, [Medicus] fången i Petersburg, 563. i Casa
567.
Arig, Brödernas tillstånd under Kriget, 338, 519, 59
o. m.
Aubaner, Tatare, oroa ångden wid Wolga-strömen, 70.
Auhn, (Johan Gottfried) Wendisk Predikant i Alir, 38.
Aund, (Michael) wil resa til Kallmufferna, 350. kom
i arrest, 444.
Aunewalde i Mähren, 15. Upwäckelse därstädes, 102.
Aöber, (Johan Friedrich) Syndicus, deputerad til Berl
604. til Götta, 605.
Aöhler, Chirurgus wid Bisgardet, wårdar sig om de fä
me Bröder i Petersburg, 564.
Aöpenhamn, Brödernas första distresa, 128. Herr G

orador, [Lagunton
Lambesh, [K
Krisfer,
Lambacre
Lambahill,
om Eng
Lancaster i
bad på
Landscrope
22. Up
derom, f
Kapel.
Land: försam
til, 363
Lange, [Com
arrest, 4
Lange, [W
Wender,
Langemak,
Herr G
Lappland, [L
Lacy, Gene
329.
Lasitius, [J
78.
Laurentius,
Thorn,
59.
Lwunakthann
Layeltz, [Pa
Lechawachne
Lelong, [J
på Holla
Leomster i
Leopold, [E
199.

Register.

n referer dit til Kröningen, 191. til undersökning
107.

L.

- orador, se Terra Labrador, och Eskimauer.
Laguntouenynk, Mission i Norra Amerika, 687.
Lambeth, [Bibliothek i] där deponerar *Ordinaris* några
Rister, 301.
Lambacre, Brödra församling i England, 450.
Lambshill, lifaledes, 360. Se Fulnek. Vidare se derom
England.
Lancaster i Pensylvanien, där predika Bröder, 452. Blod-
bad på några Indianer därstädes, 620.
Landsronska Landskapet i Bömen, dit flykta Waldenserne,
22. Upväxtelse därstädes, 110. Vidare underrättelse
derom, se Bömiske Bröder från Landsronska Land-
skapet.
Lands församlingar i Pensylvanien, när och huru de blifvit
til, 363. Se vidare Pensylvanien.
Lange, [Conrad] ämnar sig til China, 350. kommer i
arrest, 444.
Lange, [Matthäus] tar i Klein Welle emot de wänta
Wender, 390.
Langemak, Superintendent i Stralsund, des colloquium med
Herr Grewen, 181.
Lappland, försök til en Mission ditåt, 196.
Lafey, General Gouverneuren, uppehåller *Ordinaris* i Niga,
329.
Lasitius, [Johannes] en lärd Historie-Skrifware, 15, 70,
78.
Laurentius, Brödernas Biskop, Visiterar Bröderna i
Thorn, 42. och studerande Bröderna i Wittenberg,
59.
LwinaEhannek, Mission i Norra Amerika, 687.
Layritz, [Paul Eugenius] deputerad til Petersburg, 606.
Lechawachnek, Indianer stad, där predika Bröder, 481.
Lelong, [Isaac] sätter esterrättelserna om Bröderna öfver
på Holländska, 204, 209.
Leominster i England, Brödra församling därstädes, 532.
Leopold, [Eobias] 152. Ledjagar en Colonie til St. Cruz,
199.

Register.

- Leustadt**, Jfenburg. Brödingift Slott, öfverlemnas til Brö-
berna, 305, 400. blir åter indraget, 401.
- Leutenschlererska Landskapet**, i Böhmen, 13. Upväckelse där-
städes, 110. Widare se derom Böhmske Bröder
Lands. croniska Landskapet.
- Leuwarden**, där gör Herr Grefven besök, 211.
- Leyser**, [Häf. Råd] Commisarius i Hennerödors, 380.
- Liberda**, (Johan) Böhmsk Predikant i Hennerödors, 154.
Hans anslutning i Berlin, 161. kommer i Luft-huset
164. til Berlin, 237. håller Mattwarden för
Bömarne på tyhanda sätt, 426. † 427.
- Lichtenfels**, Missions-Etablisement på Grönland, 558. Se
widare Grönland.
- Lichtenstein**, [Kurken af] reclamerar sina emigrer-
underskäre, 234.
- Liebeckahn**, [Magist. Samuel] wistas ibland Judarna
i Amsterdam, 261. Predikar i Herrnhag, 405. Se
Zeist, 526.
- Lissland**, Ordinaris resa ditåt, 221. Upväckelse därstädes, 223.
Widare underrättelser om Lissland, se 258, 324, 447.
- Lindheim**, dit flyttas *Seminarium* och *Pedagogium*, 333.
- Lindsey**, huset wid London, 447. Provincial-Synodus
därstädes, 473.
- Linner**, [Martin] Åldste i Herrnhut, 126. † 194.
- Lisnamara** i Irland, Brödra församling, 532. oröas af de
upproriska, 611.
- Litanien** om Jesu Sär, anledning dertil, och Sal der-
öfver, 331.
- Litauen**, där göra Bröder besök, 258.
- Litz** i Böhmen, Brödra Unitetens första sät-
14. dit flytta Waldenserne, 22. Ny upväckelse där-
i någden, 110. Se widare Lands. croniska Lands-
kapet.
- ...** i Pensylvanien, Brödra församling, 538. Se wi-
dare Pensylvanien.
- Lituanier** [Endskjensliga förrättningar] i Brödra för-
samlingarne, 332.
- London**, dit kommer underrättelse om Herrnhut, 129.
Brödernas första bekantkap därstädes, 202, 242. En-
Societets inrättning, 300. en Brödra församling, 359.
Se widare England.

Lores, [J]
Lottning,
Lucas, Con
Lucius, (C
med B
Ludeke, (H
499.
Ludvig, H
Zeist, 4
Louisburg,
Luther, des
Des tan
Lutheraner
Brödern
Lutherste Pr
Brödern
Lutherste Co
ra Brödd
Lynn, Lande-
undan W
Laro. sätet i
331.
Löben, (Lan
215. i
Löscher, (C
Herrnhut,
wen, 18
Lösen, börja
583, 65
Lösner, Co
Macher, Pr
o. n.
Machwihlufir
blifwa besö
dit, 675.
Machwandrar
ibland dem
widare 17

Register.

nnas til Br
 or.
 wärdelse där
 e Bröder
 II.
 dorf, 380.
 dorf, 154.
 Tukt, huset
 warden för
 d, 558. Se
 a emigrera
 b Judarna
 g, 405.
 Ades, 223.
 324, 443.
 333.
 Synodus
 † 194.
 vras af de
 Sal der
 rsta sate
 wärdelse där
 ea Lande
 Se wi
 rddra. Se
 at, 129.
 442. Se
 ug, 359.
 Lo-

Lores, [Johan] deputerad til Petersburg, 606.
 Lottning, när den brukas, 126, 138.
 Lucas, *consenior*, 32.
 Lucius, (Samuel) Predikant i Schweiz, des belantskap
 med Bröderna, 259.
 Läderse, (Herr von) köper och cultiverar Neu-Dietendorf,
 499.
 Ludvig, Hertig af Brunswig Wolfenbüttel, gör besök i
 Zeitz, 497.
 Louisburg, dit föras Bröder sänane, 545.
 Luther, des underhandlingar med Böhmiska Bröderna, 36.
 Des tankar om deras Lära och Kyrko-tukt, 37.
 Lutheraner i Pölen, deras underhandlingar med Böhmiska
 Bröderna, 51.
 Lutherse Predikanter, många af dem blifwa fördrefne för
 Brödernas skull, 424.
 Lutherse Consistorium, derunder will *ordinarius* subordine-
 ra Bröderna i Slesien, 315.
 Lynn, Landt-församling i Pensylvanien, för til Bethlehem
 undan Willarna, 538.
 Låro-sättet i Brödra-församlingarne, anmärkning derwid,
 331.
 Löben, (Landshöfvingen von) Commisarius i Herrnhut,
 215. i Hennersdorf, 380.
 Löscher, (Superintendent i Dresden) Commisarius i
 Herrnhut, 216. med honom corresponderar Herr Gref-
 wen, 183, 337.
 Lösen, bötan til desamma, 124. samling af dem alla,
 583, 650.
 Lösner, Gouverneur i Verbice, 553.

III.

Macher, Predikant hos Lutherse Bömarne i Berlin, 426.
 o. n.
 Machwihlusing wid Susquehannah, Indianer därstädes
 blifwa besökte, 616. En Indiansk Församling öfftar
 dit, 675. Se Friedenshytten.
 Mahisandrar, Indianer i Norra Amerika, 292. Mission
 ibland dem, 268. Deras Församlingar dökas, 294. Se
 vidare Norra Amerika.

Register.

- Mabony** i Pensylvanien, de emigrerade Indianers Mission-
Etablisement, 371. blir afbrändt, 534. Se *Ona-*
denbyttan.
- ... **Brödra**, Etablisement, där blifwa några Bröder af
Willarne mördade, 535.
- Maß**, (Martin) Missionär på St. Thomas, 628.
- Malatter**, halfswarte människor, 436.
- Malmsbury** i England, en Societet, 531.
- Malo**, (St.) dit föras Bröder fångne, 346.
- Man**, (Biskop af Sodor och) des bekantskap med Brö-
derna, 259. Han blir *Administrator* wid *Reformerta*
Tropus, 398.
- Manakosy** i Maryland, en Brödra-församling, 538.
- Maquas**, Indianer i Norra Amerika, 291. Bröderna
lära sig deras språk, 367.
- Marche**, Informator i Hennesdors, des deltagande i Herrn-
huts äfvanad, 95.
- ... **Iustitiarius**, författar Herrnhuts Statuter, 114. och
Notarial-Instrument, 135.
- Marcus** den 106:te, Copternas Patriark i Cairo, besökes,
492. Des svar til *Ordinarius*, *ibid*; Vidare underhand-
ling med honom, 559. dör 712.
- Marienborn**, *Ordinarius* wilstande därstädes, 237. Där wa-
rande Församlings tillstånd efter Emigration från Herrn-
haag, 523.
- Marperger**, Håf. predikant i Dresden, 337.
- Martinique**, 199. dit föras Bröder fångne, 433.
- Martin Rabatnik**, Böhmiska Brödernas Deputerad, 32.
- Martinus**, en Böhmiska Brödernas Wederpart, 82.
- Martinus**, Biskop af Tours, 432.
- Maryland**, Engelsk Provins i Norra Amerika, där predi-
ka Bröder, 264. Dit åskundas en Brödra-Colonie
397.
- Matthias**, Konung af Ungern, fördrifwer Bröderna ut-
Mähren, 26. tar dem åter emot, 27.
- Matthias af Annenwald**, en af Brödernas första Biskop,
par, 20, 21.
- Matthias Syon**, ledsagar Bröderna til Wälen, 41.
- Matthäus Kasarnaß**, en Grönländare, 440.
- Maurus Kokones**, deputerad til Slavoniska Länder, 32.

Maximilian
derna
Meder, (C
Melend
Meletius,
Meniolago
292.
Mennising
te, 68
Mennonist
nyttä,
... I Pe
Mepenna,
aner b
Mesopotan
Mesarosch
Methodiste
ma, 24
lan de
Methodius
Michael 2
23.
Misch, (C
Miskwitz,
wen,
Mäde, de
eten C
Millies,
Ministerium,
Bröde
Minor, p
Misfield i
474.
Missioner,
til, 14
Missions,
Mohofs,
Mohrers,
Moltber,
Montmirail
föf, 4

Register.

- Maximilianus II. Romersk Kåjsare, gifwer Bömska Brö-
 derna Religions frihet, 41, 58, 61.
 Meder, (Jacob) far til *Cardea*, 713.
 Menend wid London, *Baraa* anstalt, 359.
 Meletius, Patriark i Constantinopel, 56.
 Meniolagometah, Indianisk ort, där gör *ordinarius* besök,
 292. Uprättelse därstädes, 431, 432.
 Menisising, Indianer, höra Evangelium, 481. blifwa besök-
 te, 682.
 Mennonister, i Holland, ibland dem göra Bröderna
 nytta, 211, 354.
 i Pensylvanien, af dem blifwa någre döpte, 364.
 Mepenna, en ström i Öddra Ameriska, där boende Indi-
 aner besökas af Bröderna, 555, 634.
 Mesopotamia i Jamaica, 550.
 Mesarosch, Predikant från Hollstein, 389.
 Methodistier i Engeland, Brödernas bekantskap med besam-
 ma, 242. Skilja sig ifrån Bröderna, 245. Söndring emel-
 lan dem sielfwa, 361.
 Methodius, Missionär och förste Biskop i Währen, 3.
 Michael Bradasius, Korsherre i Bamberg, 14, 21,
 23.
 Mich, (Michael) reser åt Ryssland, 197, 198.
 Mikwitz, Probst i Keval, des bekantskap med Herr Bres-
 wen, 221. iurättar en särskild församling, 325.
 Mide, des berättelse om Bömska Bröderna i bärge tra-
 eten Caucasus, 26. gör besök i Herrnhut, 105.
 Millies, Missionär i Suriname, 632.
 Missierinn, Brödernas i Bömen, 19. förnyes af Währiska
 Bröderna, 205. och bättre reguleras, 340.
 Minor, Probst i Lendshut, 315.
 Misfield i Engeland, Societet, 450. Brödra-församling,
 474.
 Missioner, Brödernas ibland Hedningarna, anledning der-
 til, 152, 180. början dermed, 192.
 Missions Diaconie, 717.
 Mohofs, se Maquass.
 Mohrens Binedag på St. Thomas, 434.
 Moltzer, (Philip Heinrich) kommer til London, 245.
 Montmirail wid Neuschatel, 312. där gör *ordinarius* be-
 sök, 447, 523.
 More

Register.

- Morgenstern**, en Brödernas wederdelsman i Preussen. 43.
Moskof, Gränts. skänning i Konungariket Astrakan, 708.
Mulle, Kyrkoherde i Bartholdsdorf, 231. 330.
Müller, (Polycarpus) Brödernas Biskop, 269. bör och uprättar et Skådagogium i Glesien, 312. bör 423.
Müller, (Magist. Barthard Georg) håller äminnelse predikan öfwer siliq *ordinarius*, 573.
Munsys, Indianer i Norra Amerika, höra Evangelium, 542.
 Mission ibland dem wid Ohio, 676, 684.
Musculus, des uttrande om Bröderna, 46.
Musquito, Indianer wid Mexicanska Hafs-wilen, för dem prebital, 544.
Måhren, anammar Evangelium, 3. Bröder därstädes emigrera til Moldau, 27. Se och Bömske Bröder.
Mehises Bröder, öfwerbleffel af dem, 89. De emigrera, 95, 101, 106. bygga Herrnhut, 97. söla förena sin Kyrko-ordning, 105. förena sig med andra Jambanarne i Herrnhut, 112. Deras första inrättning, 122. Sifwa underrättelse om sin utresa, och inrättning på distilliga orter, 128. protestera emot upbeter i Herrnhut, 133. Deras uttrande i et Notarial-Instrument, 135. De förswara sin inrättning, 137. blifwa årlände af Pålska Brödernas Biskopar, 143. Omvändende för deras Emigration, 153. De blifwa af en Commission befrågade, 157. Kalla Herr Grefwen til Föreståndare, 115, 174. bekomma Eyrbingiska Betänlandet, 176, och tillstånd att blifwa i Landet, 178. reda sig til Colonier och Missioner, 180. bekomma Eiskopeliga Ordinationen, 206. blifwa af en Commission å upo undersökte, 215. och för Augsburgiska Confessions-förmanter årlände, 218. Deras utbredelse, se Colonier och Missioner.
Mehrings Bröder och deras Afkomlingar, Synodal-Confereñs med desamma, 519.

VI.

- Nam**, Antikriste Etablisement i Pensylvanien, 541. öfvergifves, 619.
Nan Canavery i Ostindien, Mission därstädes, 711.
Nan

Nantikoke
 wänst
 Naward
 familj
 Naturelle
 Nazareth,
 widar
 Nazareth.
 Nazmer, G
 Neger, M
 Negrar ell
 aerhut
 , I Ne
 613.
 Netket, (f
 Netker, (V
 visitati
 Netkopäto,
 New-Diete
 tre in
 Neusatz, 2
 595. o
 samlin
 Newled, d
 undfä e
 526.
 Newport, p
 Nicobar, S
 och för
 Niesky, Bön
 bygd, 5
 Nieber, en h
 Nischmann,
 Nischmann,
 gelse, 1
 Nischmann,
 led-sagar
 203. L
 visitation
 Nischmann.

Register.

Preußen. 43.
kan, 708.

30.

9. bör och
dör 423.
minuelse. pre

gelium, 542.

en, för dem

därslädes e
niges Brö

De emi.

, 97. söla

g med an

första in

utresa, och

flera emot

i et Ro

inrättning,

Biskopar,

153. De

57. Kalla

74. bekom

tillstånd at

och Mis

nen, 206.

215. och

nde, 218.

er.

Synodal

541. af

L

Man

Plantörer, Indianer i Norra Amerika, 291. uprätta
vänskap med Bröderna, 478. höra Evangelium, 676.

Platward, i Bertholdsdorf den 13. Augusti, 117. i För
samlingarne hvar fjärde vecka, 124.

Naturelle Reflexioner, en försvärs skrift, 101, 374.

Nazareth, Brödra församling i Pensylvanien, 282. Se
vidare Pensylvanien.

Nazareth. Hall, Pådagogium därslädes, 612.

Nazmer, General. Fältmarskalk, 218, 230.

Neger. Missioner, se Carybisee där.

Negrar eller Mohrer, i Verbice, rebellera och förlösa Mil
nerhut, 634.

... i Pensylvanien, dem värda Bröderna sig om, 364.
613.

Neißer, (sem bröder) fara ner Währen, 92, 95, 101.

Neißer, (Wenceslaus) refer til London, 129, 243. far på
visitation til Grönland, 251.

Nesbopäto, där blifwa Indianerne besökte, 477.

Nes. Dierendorf, Brödra. Etablisement, 307. blir båt
tre inrättadt, 499. och bebyggt, 525, 657.

Neusatz, Brödra. församling i Slesien, 312. försädes,
595. o. w. uprättes å ny, 603. Se och Slesien för
samlingar.

Newsted, dit emigrera Bröder från Herrnhag, 411.

undfå en Concession, 498, 526. och bygga sig hus,
526.

Newport, på Rhode. Den, Brödra. församling, 538, 673.

Nicobar, där i Ostindien, dit afsändas en Mission, 577.
och företages, 711.

Niesky, Bömist Colonie, 319. blir af Tyskarna bättre be
byggt, 501. Se vidare Saxiska församlingar.

Nieber, en hamn i Terra Labrador, 456.

Nieschmann, (David) fången i Währen, 102, 106, 109.

Nieschmann, (Melchior) 102, 106, 120. dör i fån
gelse, 142.

Nieschmann, (David. Junior) refer til St. Thomas, 192.

berfagar en Colonie til Holfstein 201. til Georgien,

203. Ordineras til Biskop, 206. far til Amerika på
visitation, 269.

Nieschmann, (David Junior) kommer från Währen, 106.

far

Register.

far til Ceilon, 240. til Amerika på visitation, 672.
 Nitschmann, (Johan) *Seminarii* Föreståndare, blir Biskop,
 276. ledsagar en Colonie til Pensylvanien, 398, 430.
 kommer af Europa tillbaka, 451.
 Nitschmann, (Johan) kommer från Währen, 106. reser til
 Lappland, 196. blir *Episcopus*, 525. far til Engeland,
 582. til Sarepta, 198, 76.
 Nitschmann, (Anna) kommer från Währen, 106. blir Ab-
 testinna, 126.
 Nitschmänner, deras utfärd från Währen 102.
 Norra Amerika, Mission til Indianerna därstädes, 268.
 Vidare underrättelser se, 291, 366, 370, 429, 477,
 533, 538, 614, 674. o. w.
 Norra Carolina, berättelse til Brödernas Colonie därstädes,
 481. Vidare efterättelser se 546, o, w, 624, 674.
 Norra Island, se Island.
 Northampton i Engeland, 659.
 Notarial Instrument, Javáuanernes i Herrnhut, 135,
 i Herrnhag 404. 409.
 Nothke, (Carl) far til Algier, 262.
 Nya Skottland, dit afsändas en Brödra Colonie, 399.
 Ny-England, därstädes predika Bröder, 364, 452.
 Ny-Herrnhut på Grönland, Missions, Etablissemens, 195.
 Se Grönland.
 På St. Thomas, 628. Se vidare Carybiske öar.
 Ny-Norsk, där predika Bröder, 364. och bygga en kyrka
 452.

Oakbrook, Brödra-församling i Engeland, 449. Se vidare Engeland.
 Ober-Peise, Böne-hus därstädes, 311. Se Gnadenkyrkan.
 Oblong, i Amerika, Brödra-församling, 538.
 Oglethorpe, Gouverneur öfver Georgien, 202. Confererades
 med Herr Grefwen, 227. underskeder Brödra-församling
 i Parlamentet, 370, 392.
 Ohio, en flod i Norra Amerika, där tillhinder Brödrerna
 flykte land, 453. med Indianerna därstädes gädes till
 544. Mission ibland de samma, 682.
 Ohnebeug, (Georg) Missionär på St. Cruz, 484.

Oly i Pen-
 Oneenge,
 Oneydos,
 Onondago,
 291.
 Onondago,
 Oranten, (,
 210.
 . . . Print,
 . . . Arstäm-
 Ordination,
 Währen,
 wen a
 Orloff, [C
 Osiandristi,
 42.
 Ostindien,
 Ostrogoz, [C
 45.
 Ostonwak,
 och an
 Otto 1. Kon-
 fet, 4.
 Ouronoque,
 dianer
 Oxford, Br

Pachgatgo,
 368. M
 palestijn, J
 passier, So
 Papunhank,
 Paramaribo
 Parlament,
 för det
 patriark, C
 patrons, C
 Pech, (Joh

ation, 672.
 blir Biskop,
 398, 430.
 106. refer till
 til Engeland,
 106. blir Utk
 2.
 stades, 268.
 , 429, 477
 nie darslades
 624, 674.
 rnhut, 133.
 olonie, 399
 , 452.
 cement, 195
 rybisse bar
 na en Kyrk
 49. Se m
 Bnadentrey
 . Conferera
 Brödra, sale
 Brödrerna
 s gdes stit
 484.)

Oly i Pensylvanien, där döpas Indianernas sönslingar, 294.
 Oneenge, en flod i Norra Amerika, Mission darslades, 687.
 Oneydos, Indianer i Norra Amerika, 291.
 Onondago, hufvudstaden hos de sex Nationer i Canada,
 291. där uppehålla sig Bröder, 293, 367.
 Onondagos, Indianer i Norra Amerika, 291.
 Oranien, (Ensefurstinnan af) ästundar en Brödra-Colonie,
 210.
 . . . Printsskon Gouvernantkan, gör besök i Zeist, 497.
 . . . Arfståndhållaren, [Printsen af] besöker Zeist, 497, 658.
 Ordination, Biskoplig, ärhålla Brödrerna i Bömen, 21. blit
 Måbriska Brödrerna återgifwen, 205, 206. Herr Gref
 wen antager densamma, 229.
 Orloff, [Grefve von] undersöker Brödra-saken, 607.
 Osiandristiske stridigheter, Bömiska Brödernas tanke derom,
 42.
 Ostindien, Mission ditåt, 576.
 Ostrorog, [Grefve von] bekänner sig till Bömiska Brödrerna,
 45.
 Ostonwakin, Indianiskt ort, där gör *ordinarius* besök, 296.
 och andre Bröder, 481.
 Otto 1. Romersk Kåjsare, drager Bömarne till Tyska Ri-
 ket, 4.
 Ouronoque, en flod i Södra Amerika, derifrån komma In-
 dianer till Brödrerna, 439, 490.
 Oxford, Brödernas betänkskap darslades, 243, 256.

P.

Pachgatgoch, Mission ibland Indianerna i Norra Amerika,
 368. Bibare ses derom, Norra Amerika.
 Palettiu, Indianer i Södra Amerika, 490.
 Passier, Gouverneur öfver Terre Neuve och Labrador, 702.
 Papunhanke, en Indianiskt lärare, döps, 617.
 Paramaribo i Suriname, Bröder darslades, 554, 632.
 Parlament, Storbrittanniskt, Brödernas undersökning in-
 för det samma, 391.
 patriark, Copternas i Cairo, Se Marcus den 106te.
 parnons, Indianernas höfvisman, 540.
 Pech, (Johann Wendt) Predikant i Bauen, 388.

pen-

Register.

- Pensylvanien, dit fara Schwenkfeldianerne, 178. Bröder,
ne från Georgien, 246. och andre Bröder, 282. Där
varande Religioners tilstånd, 280. Sv. r. med
Religiösa Partierne därstädes 287. Brödra församlin-
gar, 289. Vidare underrättelser ses, 345, 363, 450.
533, 611, 672.
- Persien, dit resa Bröder, 260, 441.
- Petermann, Bömsk Kyrkoherde i Dresden, 501.
- Petersburg, Bröder därstädes, 258. blifwa arresterade,
350. fitta fångne, 562. Brödra Capell därstädes, 705.
- Peterswalde i Slesien, Concession til et Bönhus, blir su-
spenderad, 312.
- Pfaff, Canjlar i Tübingen, des betänktande angående Herr
Grefwen, 177, 191.
- Philadelphia, Ordinari, fördrättningar därstädes, 284. dit
föres Indianse församlingen i säkerhet 619. Se och
Pensylvanien.
- Pleader, Bömska Brödernas spe. namn, 17, 61.
- Pilger, (Georg) refer til Egypten, 559.
- Pilger, församling, 220, 333, 461.
- Pilgerhus. Religions-Etablisement i Verbice, 241. äbyg-
ges af Urawaderna, 437. försädes af Negrarna, 634.
- Pilgerhus, Colonie i Hollstein, 270. gör i sär, 271.
- Pisgubitz på Grönland, upväckelse därstädes, 701
- Pittsburg, annats Fort du Quesne, 544.
- Pless, Över-Kammarherre, ästundat en Brödra Colonie
til St. Cruz, 198.
- Plymouth, 659.
- Pöcker, se Atawacker.
- Pontotonia, (Christina) 69, 70.
- Post, (Friedrich) Frids-förlunnare til Indianerna, 543.
- Potter, (Johan) Arkibiskop af Canterbury, 226, 301, 393.
- Predikstolar, på de samma predika Bröderna mångstädes,
343.
- Presbyteri i Brödra Korkan, 21, 340.
- Preussen, dit komma Bröderna från Böinen, 41. draga
åter derifrån, 44.
- Prinzess, Plantage på St. Cruz, 486.
- Procopius, Laboriternas Anförare, 11.
- Prommiss, (Balthasar Friedrich von) blir bekant med or-

Register.

78. Bröder,
r, 282. Dä
r. med
a. församlin
363, 450.

arresterade,
slådes, 705.
us, blir su

dende Herr

284. dit
9. Se och

1.

41. äbyg
arna, 634.
271.

Colonie

na, 543.
301, 393.
ängslades,

1. draga

med or-

dinarus, 304. köper Neu-Dietendorf, 307. vil haf-
wa et Brödra-Etablissement til Burau, 322.
... Agnes Sophia, (Gresiviana von) förmåles med Hein-
rich XXVIII. Keuf, 357.
Protzen, (Christian) en Malatte, refer til Guinea, 239.
Province. den wid Philadelphiä, dit bringes Indianska
församlingen i säkerhet, 620.
Präst, Conferens i Östra Lausitz, 510.
Pudsey i England, Brödra-församling därstädes, 359,
474. Se och Fulnet.
Purisbury i Georgien, 246.
Prelat, (Christoffer) ryckes ned af Predikstolen, 285. fö-
res sängslig ifrån Indianska Missionen, 368.
Pålen, dit komma Bröder från Bömen, 44. Pålska Brö-
derns underhandlingar med de Reformerta, 46. med
Lutheranerna, 51. Med dem söka Mähriske Bröder-
na at förnya bekantskaper, 344.
Pädagogium, flyttas från Marienborn til Lindheim, 333.
kommer ifrån Wetterau til Saxe, 408.
... I Slesien, 312. uphålls, 424.
... I Pensylvanien, 612.

O.

Ovärfare, af dem blifwa några döpte i Pensylvanien,
364. och i England, 398.

R.

Rallis, (Marcus) refer til Sariname, 553.
Ranch, (Christian Heinrich) begifwer sig ihland Indi-
anerna i Norta Amerika, 268. til Jamaica, 551.
† 630.
Rebellion i England, ädrager Bröderna ihvande, 360.
... Negrarnas i Berbice, 634.
Reformerte i Pålen, förena sig med Bömska Bröderna,
46.
Regent, (Pat. Carl) des skrift emot Herrnhut, 140.
Regulativ, (Konigl. Dansk. Reglerings-stadga) rörande
Brödernas resor ät Grönland, 440.
Reichenbach, (Consistorial-Præsident) med Honom Confe-
rents Ordinarius, 232.

S b b

Rein-

Register.

- Reinbeck, Probst i Berlin, 224.
 Renatus, en Indian, anklagas för mord, 619. och friids-
 mes, 623.
 Reuss, (Grefve) se Heinrich.
 Reval, där predikar Herr Grefwen, 221. Oroligheter därstä-
 des, 326.
 Rhode: ven i Amerika, 538. där predika Bröder. 673.
 Richter, (Röpmän i Stralsund) åstundar Informator ifrå
 Herrnhut, 181. far til Algier, 262.
 Riga, där predikar Herr Grefwen, 221. och arresteras,
 329.
 Rio de Berbice, se Berbice
 Rifeley i England, 533.
 Risler, (Jeremias) Fransösk Predikant, får tillfälle til
 Petersburg, 444. til Neumied, 445, 528.
 Roß, (Friedrich) Herr Grefwens underhandlingar med
 honom, 149.
 Rokyzan, Årkebiskop i Prag, 11. † 24.
 Koloff, Probst i Berlin, 224.
 Ronneburg i Welterau, dit flyttar Herr Grefwen, 220.
 Brödra-församling därstädes, 305.
 Roshe, (Johan Andreas) Kyrkoherde i Bertholdsdorf, 94.
 flyttar derifrån, 230. Uppbyggelse af hans prediknin-
 gar, 509.
 Rudolph II. Römersk. Råjsare, des Majestäts-bref, 61.
 Rüffer, reser åt Persien, 441, † 442.
 Rykendorf, Böhmisk Colonie, 236. blir plundrad, 598. Des
 Åldstas utsaga om deras härkomst, 170. Se Bömi-
 ska Brödra-församlingar.
 Rykland, därstädes äro Bröder, 258. i arrest 197, 443.
 i fängelse, 562. o. w. Dit åstundas Brödra-Colonier,
 605.
 Rösnitz i öfra Slesien, får Concession til et Bönhus,
 312. Där warande Predikanter warda fördrifne, 424.

S.

- Sachems, ser Nationens Hufvudmän, med dem stiftar
 Ordinarius wänskap, 292.
 Salem, Brödra-Etablissemant i Norra Carolina, 674
 Salzburg, dit wilja Bröder resa, 242.

Salz,

Register.

och fridd.

eter därstä.

bröder 673.

rimator ifrå

arresteras,

fällelse til

lingar med

ven, 220.

sdorf, 94.

prediknin.

bref, 61.

598. Des

Bömi.

97, 443.

Colonier,

Bönehus,

isne, 424.

em stiftar

, 674

Salz,

Salzburgske Emigranter, 83. blifwa besökte, 258.
 Samojeder, försöt til en Mission ibland dem, 196.
 Samuel J. Hannes, en Malabar, blir döpt, 350.
 Samuel Kaisarna, försling af Grönländarne, 195, 349.
 Sarameca, en äls i Södra Amerika, 554.
 Sara Pusimek, en Grönländska, 439.
 Satepta, Brödra, Etablisement i Asirakan, 706.
 Saron. Missions Etablisement i Suriname, 555. först.
 res 631. uprättas igen, 632.
 Sarpa, en Väd i Konungariket Asirakan, 705.
 Savannah i Georgien, Brödra, Colonie därstädes, 203.
 . . . Hvemart i Södra Amerika, 490, 689.
 Saxiska Församlingar, Se hvar och en under sit namn.
 Vidare underrättelse ses p. 319, 330, 375, 408,
 501, 529, 608, 655.
 Schaub, [Riddare] skrifter för Bröderna, 449.
 Schawauos, Indianer i Norra Amerika, 296, 431.
 Scherlok, Biskop i London, 394.
 Schickellmi, Oneidernas Sachem, 296, 429.
 Schilling, Kyckherde i Vertsholmsdorf, 330.
 Schirmer, Missionär i Suriname, 555.
 Schlegel, (Friedrich) Missionär i Jamaica, 693. Des be-
 rättelse om Missionens tillstånd, 694.
 Schlus, skrift. Spangenberg, 422.
 Schmitz, (Georg) kommer i fängelse, 142. refer til Hot-
 tentotternas, 239. söker at återkomma til dem, 330.
 Schmitz, (Johan Jacob) Missionär i Norra Amerika,
 des berättelse om Missionens tillstånd, 678.
 Schneider, [David] går utur Währen, 106. besökes i
 Sablat, 117.
 . . . [Daniel] begifwer sig til Lappland, 196. til Grön-
 land, 198.
 Scholor, inrättas af Bröderna i Bömen och Währen,
 60. blifwa i Lyfka Församlingarne bättre regulerade,
 652. Scholor i Pensylvanien, 451.
 Schomoko, Indianisk ort i Norra Amerika, besökes af
 Ordinarium, 296. af Biskop Johannes, 429. Bröder-
 nas wiflande därstädes, 477.
 Schout, fängin i Louisburg, 545.
 Schrattenbach, Cardinal och Keiserlig Geheime Råd, be-
 sökes af Herr Grefwen, 109.
 Schry,

Register.

- A. nyv. Admirat, Åsundar Bröder till Algier, 262.
 [Au]stin] Bönist Predikant, des lefverne,
 165. f 518. Se vidare Bönist Bröder från Lands-
 erosta Läkenskap.
 Schumann, (Theophilus Salomo) Missionär i Verbice,
 438. refer. till Suriname och Europa, 551. dör, 553.
 Schwarzenau, där gör Herr Grefwen b:sk, 146.
 Schwedler, (Magist. Johan Christoffer) des deltagande i
 Mähriska Brödernas Emigration, 92, 95, 116.
 Schwenkfeldianer, komma till östra Lausitz, 144. begifva
 sig till Pensylvanien, 179.
 Schäfer (Magister) i Görlitz, des deltagelse i Mähriska
 Brödernas Emigration, 92, 95, 116.
 Schönbrunn, Bönist Colonie, 154.
 Schönef, Brödra-Församling i Pensylvanien, 613.
 Sebastian, [St.] dit föras Bröder fångne, 345.
 Sehlen i Währen, upröddelse därstädes, 92.
 Seider, (Nathanael) far på visitation till St. Thomas,
 483. till Jamaica, 551. till Verbice, 553. blir *Coopi-*
scopus, 525, 613.
 Seiditz, (Ernst Julius von) värdar sig om Bröderna i
 Slesien, och kommer i fångelse, 308. Des deltagan-
 de i Brödra-saken uti Slesien, 656.
Seminarium Theologicum, början dermed, 264. Theologiska
 Facultetens i Lybingen svar till desamma, 336. Det
 kommer till Barby, 385.
 Sendomskra Födraget, 52.
 Senekas, Indianer i Norra Amerika, 291. 686.
Seniores Cives, deras ursprung, och syfta, 51. inrättas å nyo i
 Brödra-Församlingarna, 340.
 Senheer i Creek i Suriname, där bo Bröder hos Fri-Neg-
 rarna, 690.
 Separatister, förhållande emot desamma, 144. Af dem
 blifva några wundne i Frankfurt, 225. i America,
 342. i Amerika, 364. i Norra Irland, 363.
 Sergeant. Revier wid Cap, 240.
 Sex Nationer ibland Indianerna i Canada, 291.
 Sibich, [Doctor i Stralsund] Herr Grefwens *collaquinum*
 h. n. honom, 182.
 Sittern, Brödra-Församlingarna, 401, 412.
 Simon, en Grönländare, 439.

Sta

Register.

- Skattbok**, se Pachgatgoch.
Sehantowa, se Waionit.
Skottland, dit insjudas Brödrarna, 300, 397. Bröder predila därstädes, 662. v. w.
Slavonier, deras omvändelse, 2.
Slesien, Religionsfrihet därstädes, 309. Början til Brödrars församlingar, 311. Vidare underrättelser ses, 341. 423, 521, 593, v. w. 598, 656.
Smådestsketter, deras ättilliga verkningar, 591. v. w.
Socleter, Brödrarnas i England, til Evangelii befrämjelse, efterrättelse derom, 664.
Socleter i England, huru de upkommit, 243, 359. i Irland, 450.
Spangenberg, (Magist. August Gottlieb) kommer til Herrnhut, 190. refer til Wyrttembergiska Landet, *ibid.* Ledfagar Colonien til St. Cruz, 194, 199. förer första Colonien til Georgien, 202. döper första Negern på St Thomas, 194. far til Pensylvanien, 345. gör besök i Europa, 472. far emot et flyktland i Norra Carolina, 482. håller visitation därstädes, 547 kommer ifrån Amerika til Europa, 612. Des Apologetiska skrifter, 421, 652.
Stach, (Christian) 152. refer til Grönland, 195.
Stach, (Matthäus) far til Grönland, 195. blir såsom Missionär ordinerad och Confirmerad, 345. fölter at komma til Eskimauerna, 440. far med på visitation til Grönland, 454. börjar et nytt Missions-Etablissemment på Grönland, 558. gör en resa til Landets sydligare del, 700.
Stahlmann, (Georg Johan) förer första Colonien til Ostindien, 578.
Staten i Amerika, där predila Bröder, 614.
Statuter. Herrnhuts, 114, 135.
Steinhofen, kommer til Herrnhut, 151. kallad til Predikant, 175. gler anledning til Lybingska Beräkandet, 176. kommer såsom Hufpredikant til Ebersdorf, 178.
Steinmeets, (Abbot Johan Adam) besökes af Brödrarna från Währen, 93. Landesförvises, 166. kommer til Newstadt vid Tis, 139, 161.
Stephanus, Waldensernas Biskop, ordinerar Brödrarnas Biskopar, 21, 75. blir förbränd, 22.

Register.

- Stephanus. Hospodar i Molbau, undsår Bröderna från Mähren, 26.
- Stettin, där warande Brödra. Församling uphäfves, 314.
- Stimme der Braut Jesu, en Sång bok, 390.
- Stolle, (Rudolph) far til Fri-Negrarna i Suriname, 689.
- Stralsund, Herr Grefwens colloquium med Theologerna därstädes, 181, 182.
- Straßburgske Theologerne, skrifwa til Bröderna i Bömen, 40.
- Stuld skrifter, förorsakat mycket tillopp i Brödra-Församlingarne, 341. Stadn deraf, 418, 420. Se Controvers.
- Stuttgart, Deputation til Consistorium därstädes, 374.
- Ständer *sub utraque* i Bömen, 61.
- Suatopluk, Konung i Mähren, antager Christna Religion, 3.
- Suriname, första Mission därstädes, 204, 210 där warande Bröder fara til Berbice, 345. Missionens förnysse, 553. Vidare esterrättelser se, 631, 687. Se ock Saron, Ephrem, och Fri-Negrar.
- Susquehannab flod i Norra Amerika, där predika Bröder för Indianerna, 336. Se. Norra Amerika.
- Sveits, Brödernas första bekantskap därstädes, 259.
- Sverige. (Konungen af) Herr Grefwens skrifwelse til den samma, 208.
- Syndikats-Collegium, 646.
- Synodal-beslut, Bömiska Brödernas, rörande förening med andra Kyrko-samsund, 34.
- Synodal-Conferents med Mähriska Bröderna, 515.
- Synodi, Religions-partiernas i Pensylvanien, 287. Brödernas, 345.
- Synodus, 649. uti Rhota i Bömen år 1467. p. 20. uti Cosminiec i Pälän år 1555. p. 40. uti Slezja i Mähren år 1557. p. 47. uti Eians i Pälän år 1560. p. 50. i Posen år 1570. p. 52, 54. i Wilna år 1570. p. 52. i Sandomir år 1570. p. 52. i Posen år 1582. p. 56. uti Bunzlau i Bömen år 1584. p. 60. i Thorn år 1595. p. 56. i Wilna år 1599. p. 56. uti Scherawitz i Mähren år 1616. p. 71. i Ostroa år 1627. p. 57. i Lissa år 1632. p. 67. Mieleneczn år 1662. p. 74.
- Törnande Brödra-Kyrkans i Marienborn år 1736. p. 226. i Ebersdorf år 1739. p. 264. i Gorha år 1740. p. 269. i Marienborn år 1741. p. 275. i Hirsch

Register.

na från Mår,
håfves, 314.
riname, 689.
Theologerna
i Bömen, 40.
a. församlin,
Controvers.
städes, 374.
na Religio-
d där waran-
ens förnyelse,
Se och Sa-
dita Bröder
erika.
259.
velse til den
e förening
515.
Brödernas,
p. 20. uti
i Slesja i
en år 1560.
Wilna år
52. i Po-
år 1584.
na år 1599.
1616. p.
år 1632.
år 1736.
4. i Gottha
p. 275. i
Hirsch

Hirschberg år 1743. p. 306. i Marienborn år
1744. p. 334. i Marienborn år 1745. p. 339.
i Zeist år 1746. p. 353. i Herrnhaag år 1747.
p. 373. i Glesien år 1748. p. 379. i London år
1749. p. 398. i Barby år 1750. p. 417. i Lind-
sey, huset år 1753. p. 472. i Bethel år 1756. p.
516. i Marienborn år 1764. p. 641. i Marien-
born år 1769. p. 713.
Sång, bok, den Mähriska 150. den Londiska 208a, 469.
den Engelska, *ibid.*
Sång, bok (liten), på Grönlandiska, 439. på Creoliska,
651. En för Barnen, 505. för Bröderna, 583.
Såutrop, Brödernas i England til Evangelii befordran,
302. blir förnyadt, 664.
Sändebud, ifrån Herrnhut til ättilliga orter, 128.
Södra Amerika, se Berbice och Suriname.
Södra Carolina, ibland Negrarna därstädes ättundas en
Mission, 227, 242, 246.
Sörensen, [Johan] ordineras til Diaconus på Grönland,
454.
T.
Tabernacle, Methodisternas Capell i London, 362.
Taboriter, 10.
Tackfägelles, Psalm, mid frids, skåsten i Herrnhut, 586.
Tadeuskung, Delawarearnas Hufvudman, 542.
Tafel, där några Hedningarnas förflingor äro afstagne, 372.
Tal, Ordinarii i Berlin, 232, 344. öfwer Augsburgiska
Confessionen, 384. til Barnen, 505. til underdånarne
i Bertholdsdorf, 509, 651. på rejsor, 524, 652.
Utdrag af alla Hans Tal, 583.
Taubenheim, Conferents därstädes, 517.
Teichnitz, där uprättat Grefve Gersdorf en anstalt för
Wenderna, 389.
Teller, (Dott. och Prof. i Leipzig) Commisarius i Hen-
nersdorf, 380.
Terra Labrador, försök til en Mission därstädes, 456.
Uptäcknings, resa dithän, 702.
Teschén, 92. där i betryck städde Predikanter låter Herr
Grefwen wårda sig om, 139, 165.
Theodosky, Biskop af Moskwa och Narwa, des samtäl
med Gradin, 443.
B b b 4
Theo

Register.

- Theodora**, Enkareswinna Keuf, flyttar til Herrnhut, 357.
- Tetherston**, Brödra församling i England, 450, 531.
- Thomas Germanus**, Brödernas Deputerad, 32.
- Thomas von Pschelow**, en af de första Brödra, Biskopar, 20.
- Thomas**, (St.) en D i Westindien, början til Mission därstädes, 152, 192. des lidelser och besvärligheter, 252, 346. visiteras af *ordinarius*, 252. skyddas genom Kongl. Rescripter, 254, 348, 433. Vidare esterrättelser ses af *Carybiska* var.
- Thürnstein**, *Theologus Tubingensis*, *Ordinarius* namn i Pensylvanien, 284.
- Tobias Friedrich**, Herr Grefwens Hus-beskrare, 126.
- Tomo Tschaschi**, Indianernas Konung i Georgien, besöker Bröderna, 203.
- Trankebar**, Brödra Etablisement därstädes, 577. 710. o. m.
- Tropi Paidias** i Brödra Uniteten, 334. uppgiften öfwer Lutheriska *Tropus* åtager sig *Ordinarius*, 357. *Præsidium* antager en Chursaxisk *Theologus*, 387. wid Reformerta *Tropus* en Brandenburgisk *Theologus*, 358. samt Biskopen af Sodor och Man, 398. De sammans Administraction, 646.
- Tschechem**, en särskild Nation i Caucasiska bergs-träkten, 707.
- Tschechischequani**, Mission i Norra Amerika, 681.
- Turnovius**, Pålska Brödernas Senior, skrifwer til Patriarken i Constantinopel, 56.
- Tuscarores**, Indianer i Norra Amerika, 291.
- Tybingen**, där träder Herr Grefwen i Andeliga ståndet, 191. Theologiska Facultetens därstädes svar til Seminarium, 336.
- Tybingiska Betänkan**, 176. stadfästes, 337, 374. Et motstridigt godkännas icke, 337.
- Tölschig**, (Johan) kommer från Mähren, 102, 129. tillbaka från Georgien, 244. Far til York-shire, 245. til Irland, 475.
- Tönnemann**, Råttelig Biskoper, til honom skrifwer Herr Grefwen, 139, 153.

Register.

U.

Udde, goda hoppets, Mission dårslådes, 239. **Se Holtens**
Uhyft, Wendist Barna-anstalt, 389. dit kommer en del af
 Barna-anstalten ifrå Wetterau, 408, 501.
Ufse, (Ryft Kåsserlig) angående Bröðernas antagelse i Ry-
 ska Riket, 607.
Uladislaus, Konung i Bömen. 24, 29, 61.
Ulster, Grefskap i Norra Amerika, dår bjudes Bröðerna et
 flyde land, 454.
Unitas Fratrum, början dertil i Bömen och Mähren, 15. ble
 undertryckt och förströdd, 63, 64. i Herrnhut åter för-
 nyad, 118. och utbredd, 192. o. w. i Engeland så-
 som en Biskoplig Kyrka årlånd, 396.
Unitets, Åldste-Conferens, 617.
Upsala, Årkebiskopens dårslådes betånkande, angående Brö-
 derna i Pensylvanien, 364.
Upsyningssmanna-Collegium i Herrnhut, 127.
Upwåckelser i Bömen, 110, 167. i Mähren, 88, 101.
 i Bertholdsdorf, 100. i Herrnhut, 116. 120. i Östra Lau-
 sitz, 510. i Engeland, 243. På åtskilliga orter i Christen-
 heten, se Christna Religioner.
upwåckte själar på flera orter, bedja Bröðerna se sig til
 godo, 145, 342.

W.

Wachau, Colonie i Norra Carolina, 482.
Waiblinger, (Magist. Johan Georg) Predikant i
 Pilgeruth, 270. Biskop i Slesien, 312, 425.
Wajomik, Indianernas Landsort, dår gör *Ordinarius* besök,
 296. Indianiska Församlingen skal dår etablera sig,
 371. Bröder predika dårslådes, 431. Dit flytta män-
 ge Indianer, 480.
Waldenser, komma til Bömen, 5. meddela Bömiska Brö-
 derna Biskopliga Ordinationen, 21. blifwa förslödde
 och förströdde, 7, 22.
W Franke, Rikta Deputerade til Bröðerna i Bömen,
 39.
W, Blifwa af Bröðerna upskötte på Hittland, 260. i Smeitz,
 259. och besökte i Dalarne, 313.
Wales, Bröðernas belantkap dårslådes, 450, 660.

B b b 5

Wal

- Wallachiet, dit resa Bröder 265.
 Wampanos, Indianer i Norra Amerika, 431.
 Wanet, Böfist Predikant, 235.
 Warauer, Indianer i Södra Amerika, 439, 490, 555.
 Wattenwille, (Friedrich) kommer til Herrnhut, 100. blir
 föreståndare, 115, 126. gör besök i Sveits, 259.
 blir Biskop eller Senior öfver Unitetens Reformerta
 Bröder, 335.
 (Johannes) gift med Grefwinnan von Zinzendorf,
 blir Biskop, 375. reser på visitation til Norra Ameri-
 ka, 429. til St. Thomas, 430. til Grönland, 454.
 visiterar Församlingarna i Tyskland, 407, 417, 582.
 i England och Irland, 442, 474, 531, 582.
 Watts, (Isaac) Corresponderar med Bröderna, 259.
 Weber, (Georg) Missionär på St. Thomas, 484. reser
 til Suriname, 628, 632, † 633.
 Wechquaenach, Indianist Mission i Norra Amerika, 370.
 emigrerar 480.
 Wechquaenach, Missions Etablisement i Pensylvanien, 541.
 förändres 618.
 Wederödpåre i Amerika, några af dem blifwa döpte, 364.
 , , i Mähren och Ungern, 27, 64.
 Wehlehrad, första Biskopsdöme i Mähren, 3.
 Weikmann, (Doct. och Professor i Wittenberg) Commis-
 sarius i Hengersdorf, 380.
 Welsmann, (Doct. och Professor i Tybingen) des Kyrko-
 historia förklaras, 374.
 Weißer, (Conrad) följer Ordinarius på des resor ibland
 Hedningarna, 293.
 Wender, upväckelsen ibland dem, 387. Se vidare Klein,
 Welke.
 Wegerius (Peter Paul) Påfswelig Legat, en Brödernas
 vän, 48, 49.
 Westley, (Johan) lärer känna Bröderna, 203. gör dem
 bekanta i England, 242. besöker Församlingarna i
 Tyskland, 244. predikar på fria sältet 245. Sön-
 brar sig ifrån Bröderna, *ibid* Declaration angående
 honom, 302. Han föreslår en återförening med Brö-
 derna, 361. Se oå Methodister.
 Westenhooft, där boende Indianer flytta til Wajomit,
 480.

Wat.

Registret.

Westmann, (Johan Erich) refer til Astrakan, 705. till
Guinea, 713.

Wetter, (Daniel) *coepiscopus* och *Consenior*, 69, 74.

Wetterau, dit månder sig Herr Grefwen ifrå Saren, 219.

Weslar, där beder Herr Grefwen om undersökning, 272.

Whitefield, (Georg) åsundar Bröder til Georgien, 247.

köper Nazareth i Pensylvanien, 282. Til honom

Krifwer *ordinarius*, 302. Af hans Partie wilja mån

ge til Bröderna, 361.

Whites. Alley i London, Brödra Capell, 398.

Wied, (Gref Johan Friedrich Alexander af) emottager en

Brödra Församling, 411, 498. Se Newwied.

Wieroth, Pastor i Reval, 221.

Wiffy, en flod i Södra Amerika, 489. därstädes besökas

Indianer. 689.

Willef, des Krifter komma til Bömen, 7.

Willarnes Krig i Norra Amerika, . . det förra, 533. det

sednare, 618.

Wilson, (Thomas) Biskop af Godor och Man, åtager

sig Reformerta *Tropi* Administration, 398.

Wileshire i Engeland, där predika Bröder, 362.

Virginien, där predika Bröderna, 613. derifrån flytter fol-

ket til Bröderna i Norra Carolina, 625.

Wittenberg, där warande Theologers *Responsum*, angående

Bröderna i Välen, 51.

Wolga: strömmen. Brödra Etablissement wid densamma,

705.

Wolmarshof i Liffland, Scholmästare: anstalt därstädes,

222.

Wyke i Engeland, Societet, 450. Brödra Församling, 474.

Wyrtenberg, underhandlingar med Theologerna därstädes,

Se Stuttgard och Tybingen.

Wölter, far til Ost: Indien, 578.

X.

Xaverius, Churfürstelig Prints, gör besök i Herrnhut, 593.

Administrator, 608.

Y.

Yadkin, en flod i Norra Carolina, 482.

Yorkshire, uppvädsle därstädes, 245, 301, 359. Se

widare Engeland.

Yen,

Nienburg, Bydningen, (Gresslag) därstädes etablerar sig en
Brödra församling, 237. Se Herrnhag.
... Meerholziska Slottet Marienborn, 226, 237.
... Wächtersbachska Slottet Rönneburg, 220.
Kellstein, (Baronie) dit aflundas en Brödra Colonie, 210.
Se Heerendyk.

3.

Zacharias Ntton; utgifwer Bibelen på Bdmiska, 30.
Zauchtenthal i Mähren, upväckelse därstädes, 92, 102.
Zeisberger, (David) refer til Onondago, 431, 477. besök-
ter Indianerna wid Susquehannah, 615. wid Ohio,
682. o. w. Börjar et Missions-Etablisement därstä-
des, 634.
... (Melchior) begifwer sig utur Mähren, 102.
Zeist, början til Brödra församlingen därstädes, 353. blir
bättre bekygd, 497. Se vidare Ho/land.
Zerbst, (Kurfstinna af Anhalt) gör besök i Barby, 508.
Zetschwitz, (Fröken Johanna von) uprättar en Glide anstalt
i Bertholdsdorf, 100.
Zigeuner eller Tatare, af dem komma några til Brödra
församlingen, 262.
Zinzendorf (Nicolaus Ludvig Grefve von) köper Bertholds-
dorf, 94. tager emot Emigranterna från Mähren, *ibid.*
refer at Kremsir til Cardinal-Bisken af Olmütz, 109.
flyttar till Herrnhut, 113. blir Församlingens Förestän-
dare, 115. Confererar med Thologerna om Mähriska
Bröderna, 123. lägger ned sit Föreståndare-ämbete, 126.
Refer til Saalfeld, 129, til Jena, *ibid.* til Halle, 132.
Vårdar sig om förtryckta Präster i Slesien, 139.
Dess första Declaration til sina Wederdelomän, 140.
Corresponderar med Jablonsky, 143. Hans underhand-
lingar i Berleburg och Schwarzenau, 146. och med de
Inspirerda, 148. Refer at Köpenhamn til Kröningen,
151. säljer sina gods, 164. lägger ned sit ämbete i
Dresden, 173. blir å nyo Församlingens Föreståndare,
174. refer til Tybingen, 177. låter examinera sig och
predikar i Stralsund, 181. träder i andeliga Ståndet,
191. predikar i Tybingen, 192. refer til Köpenhamn
at förswara sig, 207. förklarar sig i et bref til Kö-
ningen af Sverige, 208. Refer til Holland, 209.
går i landsflyktighet, 215. refer til Westerau, 219.
bor

Register.

bor på Könneburg, 220. Hans resa och förrättningar i Pissland, 221. Samtal med Konungen i Preussen, 223. Reser til Frankfurt, 225. til Holl. och Engeland, 226. Confererar med Arkebiskopen af Canterbury, *ibid.* an-
tager Biskoplig Ordination, 228. Kommer til Herr-
hut, 230. går åter i landsflyktighet, 218, 231. Hans
wislande och tali Berlin, 231. Bor i Marienborn, 237.
reser til Holland, 248. til St. Thomas, 250. kommer
ssut tilbaka, 263. håller en Synodus i Ebersdorf, 264.
prebikar i några Riks-städer, *ibid.* reser til Weylar, 272.
til Geneve, 273. lägger ned sit Biskops-ämbete, 276.
reser til Pensylvanien, *ibid.* värdar sig om Lutheraner-
na därstädes, 284. och åtskilliga Religions-partier, 285.
reser ibland Indianerna, 291. uprättar vänskap med
deras Hufvud-män, 292. är i lifsfara ibland dem,
297. kommer tilbaka åt Engeland, 300. til Holland,
302. til Wetterau, 304. Reser til Berlin, 310. til
Slesien, 322. söker förbinda Brödra-församlingarna där-
städes med Lutheriska Religionen, 315, 423. kallas til Ev-
angeliska Währiska Kyrkans fullmäktiga Sjenare, 322.
reser til Pissland, 324. til Slesien, 330. til Herrnhut,
ibid. til Wetterau, 333. til Berlin, 337. til Holland,
353 til Engeland, 359. kallas tilbaka åt Goren, 377.
Hans underhandling med Saxiska Ministerna, 378. och
Theologerna, 381. Reser til Engeland, 390. föransstal-
tar en Brödra-sakens undersökning inför Parlamentet,
391. Underhandling med Engelska Biskoparna, 393, 396.
Besöker Församlingarna i Engeland, 368. Hans tankar
om Emigration från Herrnhagen, 411. Hvad anledning
han gifvit til Siktning i Församlingarna, 412. Heru
han hämnat densamma, 415. Reser til Tyskland, 417.
besvarar frågor utur frid.-skrifterna, 421. reser genom
Frankrike til Engeland, 446, 447. mister sin enda Son,
448. värdar sig om Diaconien i Engeland, 465. be-
söker Församlingarna och anstalterna därstädes, 472. i
Zeitz, 497. i Neumied, 498. i Neu-Dietendorf, 499.
i Klein-Belle och Ubrst, 500. i Niesky, 501. i Herr-
hut, 503. i Barby, 507. Bor i Bertholdsdorf, 508.
Hans arbete på Församlingen, 504. på Barnen, 505.
på sina underdånare, 509. på Chor-afdelningarne, 513.
på Währiska Bröderna, 515, Mister sin Fru, 516. Be-
söker

Register.

föler Församlingarna i Saren och Glesien, 521. i Ma-
rienborn, 523. Reser til Sveig, 523. til Ebersdorf,
524. Bor i Herrendorf, 525. gör besök i Neumied, 526.
Hans arbete i Zeist, 528. komer at Herrnhut tillbaka, 529.
Hans sista arbete i Församlingen, 567. och ändalykt, 570.
Binzendorf, (Ersmuth Dorothea Grefwinna von) des gif-
termål, 99. Vårdar sig om arwinsollen i Herrnhut,
324. drager sig sin mans gods, 174. följer Honom
efter i Landskapatigher, 220. reser til Köpenhamn,
Liffland och Petersburg, 327. understödjer Brödernas
arbete i alla delar, genom god hushållning, 460. Hen-
nes ändalykt, 516.
Sista, Husiternas Anförare, 9.

A.

Uminnelse af Guds wälgärningar under kriget, 590. o. w.
Ärderöpare, se Wäderöpare.

A.

Äldste, de förste hos Bröderna i Bömen, 19. i Herrnhut,
115.
Äldsta, ämbetet öfwer alla Församlingar, blir aflässadt, 277.
Äldrestinnor, deras ämbete införes åter i Församlingarne,
126, 340.
Äthiopien, se Abyssinien.

Rättelser.

Sid. Rad.		Säs
12	31 afflag	• afflog
20	12 nie Lärare,	• nie til Lärare,
	30 Regensvolscus	• Regensvolscius
22	28 flyttande	• flyttade
29	18 Persecut.	• Persecut.
61	2 förblefwa	• förblefwo
87	15 Om Upwäckelsen	• Ifran Upwäckelsen
110	3 Dehortarium	• Dehortarium,
111	11 och 1730	• och 1732
	13 Predikants,	• Predikants,
137	10 ingen	• igen.
	21 Grefwen	• Grefwen
139	23 gjatde	• gjorde

Sid.
146
148

150
154
156
158

159
167
169
170
178
189

196
199
201
204
207
215
227
252
256
275

278
279
288
290
291
312
317
321

343
349
355
356

366
380

Kättelser:

521. i Ma-
il Ebersdorf,
Reumied, 526.
tilbaka, 529.
indalyft, 570.
on) des gif-
i Herrnhut,
olier. Honom
Köpenhamn,
r Bröðernas
460. Hen-

590. o. w.

i Herrnhut,

affadt, 277.
samlingarne,

,
ius

äckelsen

146

Sid. Rad.

146	13	NE. Dela främre raden bde	flottas på andra spalt-sidan.
148	1	Scharzenau,	Scharzenau,
	27	Scharzenau,	Scharzenau,
150	16	som	som
154	2	Cyckwi	Cyckwi
156	3	Efterättelse	Efterättelse
158	5	Commission,	Commission,
	20	blefvo	blefvo
159	4	från	från
167	15	iångt	länge
169	27	förkomma	förkomma
170	7	Församlingen	Församlingen
178	13	Grefwen	Grefwen
189	9	Bild. Saml.	(a) Bild. Saml.
	23	Pretare,	Pretare,
196	26	Missionärer,	Missionärer,
199	3	Erulanterne	Erulanterne
201	21	Evnangelista	Evnangelista
204	30	1736.	1738.
207	12	Abshn. N. xxxviii. p. 104.	Abshn. N. xxviii. p. 104.
215	9	gaf	gaf
227	34	valte	valte
252	28	ämval	jämval
256	1	Församlingen;	Församlingarna;
275	8	seimer	seimer
	12	släppa	släppa
278	31	förrättningar	förrättningar
279	10	Efterättelse	Efterättelse
288	4	heligbliswandes	helig. bliswandes
290	21	hårbågering	hårbågering
291	22	Förbuds. dag,	Förbuds. dag,
312	4	Kyfo. författning;	Kyfo. författning;
317	34	Leswerns. lopp	Leswerns. lopp
321	2	tilräckeligen	tilräckeligen
	25	anmälte sig hos honom?	anmälte sig hos honom?
343	6	många	några
349	20	Missionerna	Missionen
355	4	upfrosiran.	upfrosiran
356	12	ester	ester
	32	Dö	Dö
366	32	Missionärer	Missionärer
380	3	Ordinäre	Ordinäre

381

S. S. Rad.		Rät
381	5	snnerliga
384	30	Seminarium
388	7	funnos.
418	20	blifwit
423	29	som
426	16	inhämta
493	15	18. Augusti
465	25	ofwanbemålte
472	14	Påst. morgon 1753.
477	30	Zeisberger (*)
485	28	påhålsningar
489	7	Hedna: Omvändelsen
490	26	närings, sång,
503	29	hede,
512	18	ty i nästan alla
532	26	will
533	33	bebodda
534	32	hufvudet;
538	27	om sommaren 1759.
545	27	beskrifveligheter,
549	8	warit
553	26	Wifitation,
554	26	Colonie,
556	29	ide
564	24	hdom;
567	7	under refan
	9	Religiosita
576	24	Arrangement
579	25	denna Religion,
582	33	församlingars
607	6	förberörd
613	5	til
618	27	firöfwade
621	26	til mera
629	2	Församlinglings, hus,
635	32	Hjelparnek
637	6	blottfäld
641	32	närwarade,
651	10	redan 1769.
665	8	Affectation,
697	28	Gouverneurs

Sid.	
I	
6	
10	
11	
14	
15	
18	
21	
24	
30	
31	
32	
37	
54	
58	
59	
63	
64	
66	
71	
74	
98	
124	2
126	1
127	2
134	3

Ytterligare Rättelser.

Företalet.

Sid.	Rad.		På
I	16	Publicum	det upmärksamma Publicum
6	9	Ehrfælig	Ehrfælig och billig
10	7	besvarligheter	betryck
11	23	åra	åra i allan tid

Historten.

14	27	afviste dem med snubbor,	afviste dem,
15	7	et	et Eget
18	11	Morbroder	Morbroder Rokyzan
21	22	öfriga	öfverblifna
24	24	man grep	1476 grep man
30	8	den	den i Nürenberg
31	10	afslagit	upskutit
32	20	finnandes	finnandes med hwilken de fun-
			de förena sig.
37	15	han	han 1533
54	10	de	de i läran om nattwarden.
58	28	27	26
59	25	en disputation, som et af desamma anstälte	en af dem anställd disputation
63	27	genom slottsfnstret	utur slottet
64	14	största	större
66	25	sina förlättna församlingar	sina förlättna församling.
	30	sina församlingar	sina församling
71	2	Kyrkan	Brödrar = Kyrkan
	12	bisfogade	bisfogadt utur Lascio.
74	9	han afstod	denne afstod
98	9	Abraham	Abraham då han ännu ensam
			var.
124	24	1727	1728
126	13	uplästes	uplästes, till slut försam-
			lingens närvarande nöd.
127	29	des om	desom.
134	31	neml.	neml. den bröderliga förenin-
			gen

Ytterligare Rättelser.

Sid.	Nad.		Läs.
147	12	förnustet	alla förnustets
148	15	den brodern	de bröder.
152	21	ulstånd	elända tillstånd
165	26	1727	1728
171	11	wille	wi böra och wille
175	7	stod ej eller til at	kunde ej anmodas.
		öfwertalas	Profheternas och Apostlarnas.
187	14	Apostlarnas	radeligt och nödigt.
190	28	radeligt	vocat. o divina
191	1	vocatio	Konungen anbefaldta.
228	8	anbefald. a	Kyrkan. Denne wille stifta en
237	3	Kyrkan.	förening.
	17	Schulke	Schulke och hans församling
239	10	1736	1737.
244	6	sit	sit egna.
270	33	nåden	innärtes nåden
274	10	några	många.
277	16	ledande	ledande afwen i afseende på det-
			ta ämbetet
300	6	80	20
340	19	hands	hands och så dertill en särskildt
			ordination
423	15	såsom sådan	i samma qualitet
434	24	wecka	månad
469	13	Martii	Martii 1753
528	31	samtal honom	samtal med honom.
592	3	eder	eder för minn skull.
639	19	Irland	Irland samt i norra Amerika.
667	5	norra	norra och sådra
673	7	rykt	skötsel.
711	8	förkunnelse	förkunnelse ibland hedningarna.
718	8	rätt matte	matte rätt bruka den balsosam-
			ma Guds nåd, som dem up-
			penbarad är, på det de matte
15		Jesus blods	Jesus lekamens och blods.

Uppofflarnas.
t.

Idta.
ville stifta en
församling

rende på det

en försämbt

ta Amerika.

rdningarna.
n halsosam-
om dem up-
det de matte
blods.

